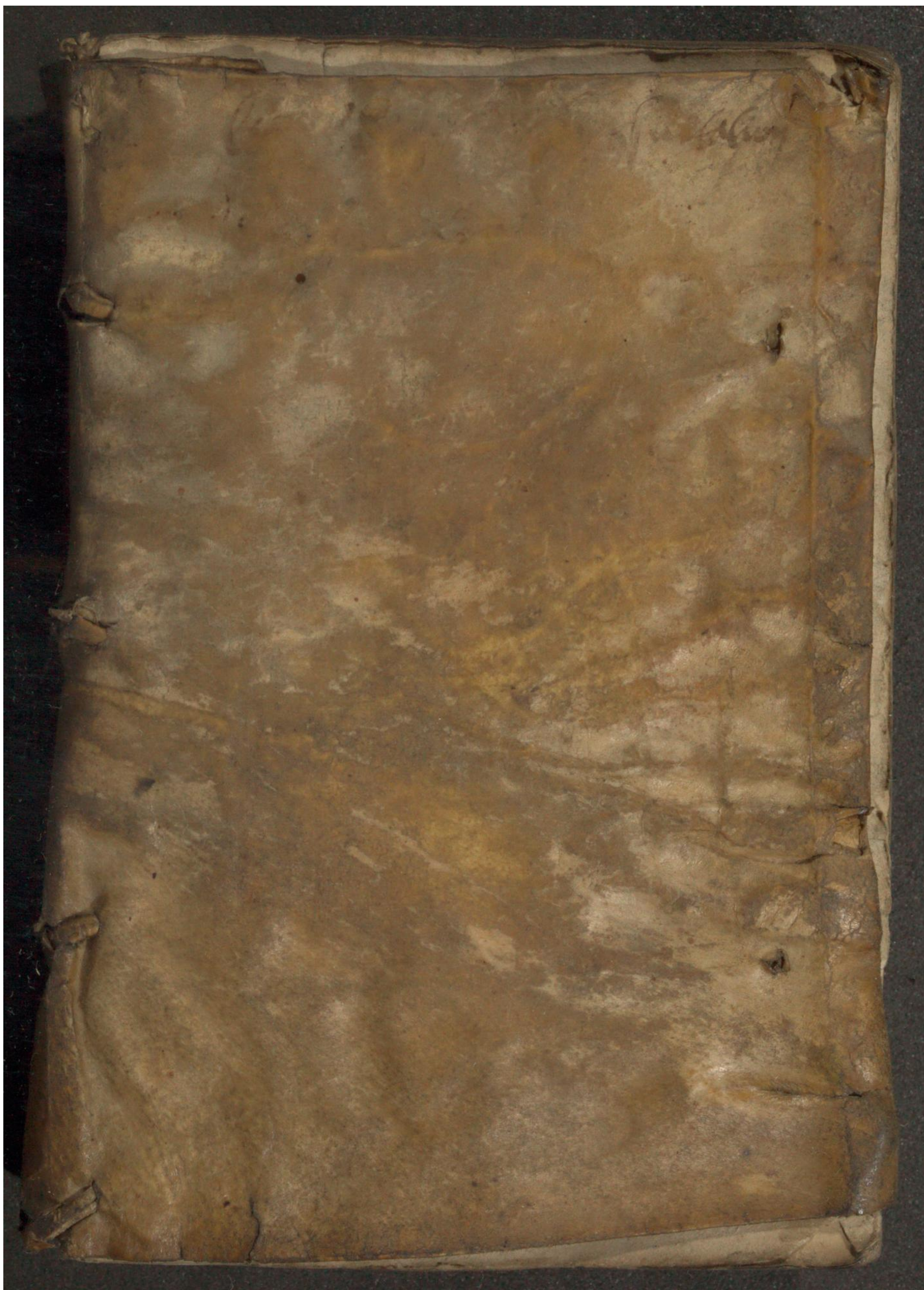
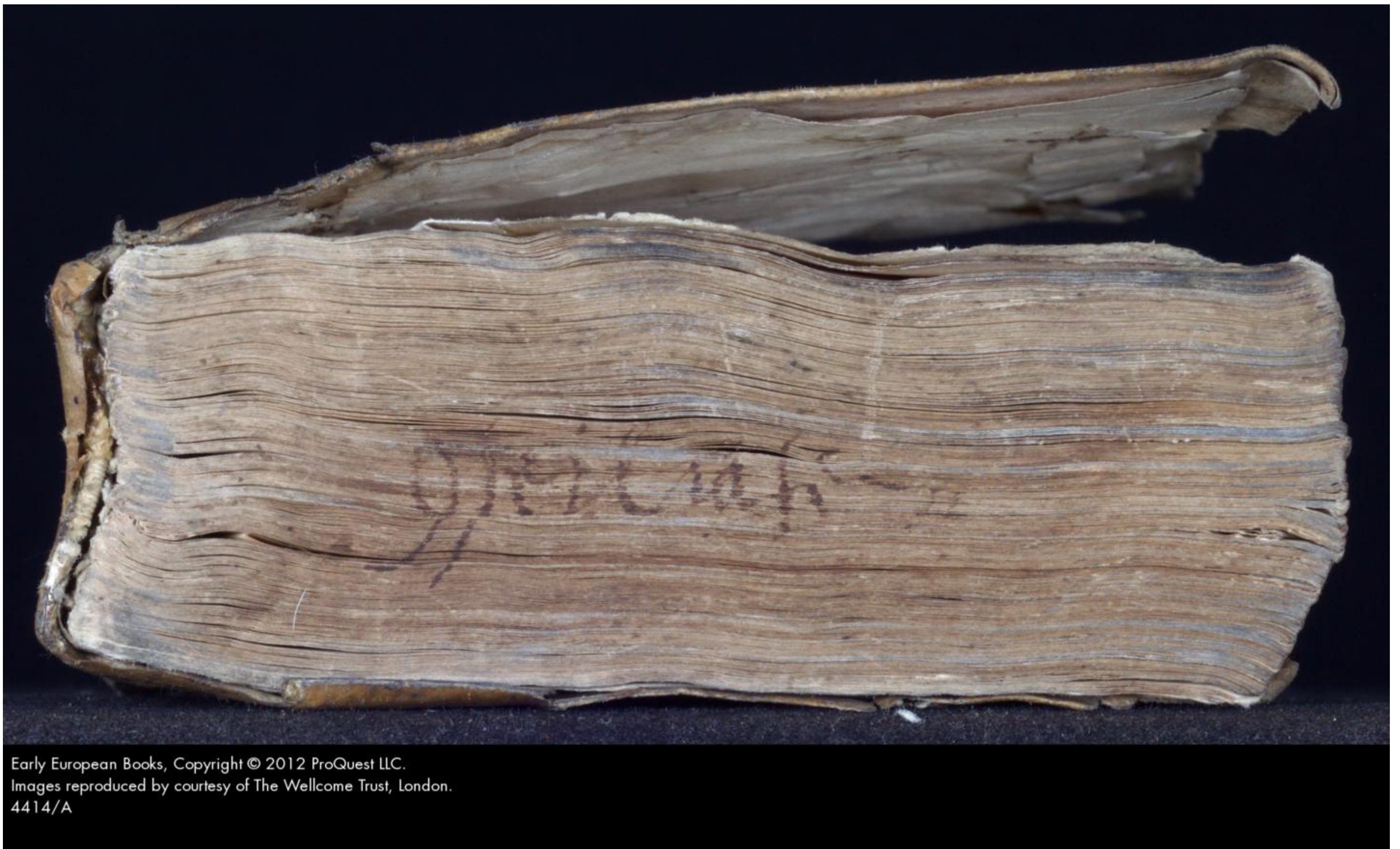
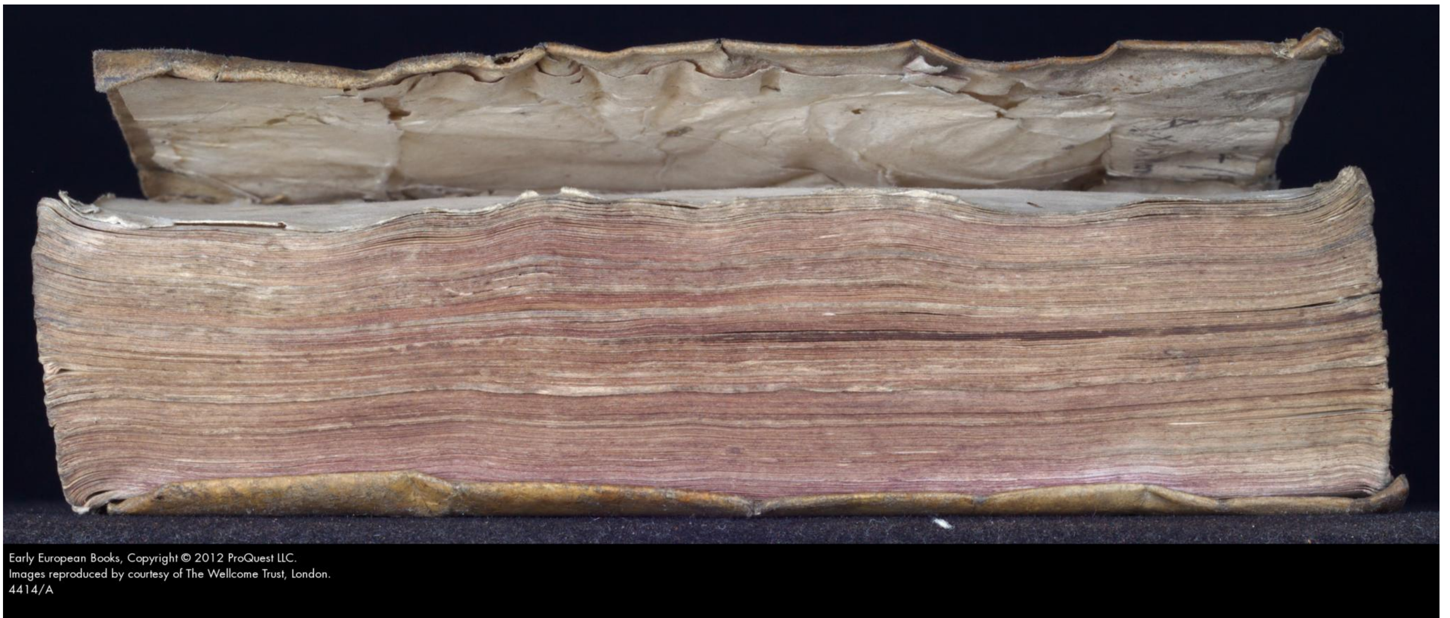

Edit. originale

Le meilleur des ouvrages de Monti, célèbre professeur à Padoue.

IO. BAPTISTAE MONTANI MEDICI VERONENSIS,

Conſultationum medicinalium Centuria prima,

A' VALENTINO LVBLINO
Polono quàm accuratè
collecta.

Cum Pont. max. & Illuſtriſs. Senatus
Veneti priuilegio.

Venetijs, in officina Eraſmiana,
apud Vincentium Valgriſium.
M. D. LIIII.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, D. NICOLAO Radziuilo de Muſniki, Dei gratia Duci in Olika, Nieſuieſz, Dubniki & Bierze, Palatino Vilneñ, & magni ducatus Lithuaniæ ſummo Marſchalco & Cãcellario, atque Brzeſtenſi &c. Capitaneo, domino ſuo clementiſsimo,

Valentinus Lublinus Polonus philoſophiæ ac medicinæ Doctor.

S. D.

HOMINI à natura inſitum eſt, Princeps Illuſtriſsime, ut nemini obeſſe, omnib. verò ſemper prodeſſe ſtudeat, quod maximè præſtat, qui recta ratione & iudicio utitur, præſertim autem ille ipſe, qui cum humanarum rerum cognitione, diuinarum quoque ſtudium coniunxerit. Et ideo cogitanti mihi ac memoria repetenti, primũ me eſſe natum hominem, ac nihil humani à me eſſe alienum: deinde in religione noſtra à teneris unguiculis eſſe educatum, uenit in mentẽ illius ſen-

tentiæ ueteris, Hominẽ homini eſſe Deum, quã quidem admonemur, ut quantum poſſumus ultro citroq́ue cõferamus & accipiamus beneficia. Itaque iam ſeptimus agitur annus, poſtquàm in Italia uitam traducere cœpi in ſtudijs literarum, doctiſsimos tum philoſophos tũ medicos in uarijs academijs audiens, & antiquorum dogmata pro uiribus percipere ſtudens, idq́ue non modò ut mihi conſulerem, ſed etiam cæterorum mortalium cõmoditati ſeruiens, quoad mihi liceret per ætatem, cõmunia ſtudia ſcientiarum quadan tenus promouerẽ. Inter enim medicos, quos audire id temporis mihi cõceſſum eſt publicè profitentes, unum IOANNEM Baptiſtam Montanum Veronenſem uirum tum ſingulari doctrina, tum morum ſanctitate ac probitate ornatiſsimum, diligenti cura & attentione ſumma ſemper audiui, atq; incredibili amore proſecutus ſum, & colui. Ex quo factum eſt, ut illius dogmata omnia, nõ ſolùm memoriæ, ſed etiam ſcriptis commẽdata, preueluti quoſdam theſauros antiquiſsimos & pretioſiſsimos conſeruare ſtuduerim, ne aliqua temporis iniuria interciderent. Siquidem ſperabam medicinæ candidatis aliquando non mediocriter eſſe profutura. Vtilitatem igitur hãc diutius differri honeſtum eſſe non putaui, poſtquàm ille de uita deceſsit, non ſine maxima iactura totius artis medicæ. Diligẽter igitur curaui, vt in uulgus exirent, non auræ popularis, & inanis gloriolæ aucupandæ gratia (ut fortaſsis nonnulli maleuoli in-

li interpretabuntur, qui rapiunt omnia in deteriorẽ partem) ſed adiuuandi potius cauſa noſtra ſtudia, quæ quotidie in peius ruerent, niſi à MONTANO, & eiuſdẽ ordinis medicis ſuſtentarẽtur aduerſus inſcitiam quorundã imperitorũ, qui medicã artẽ potius remorantur, q̃ promouent. Vt.n. quę ab Aeſculapio & ab Hippocrate ꝑfecta ſunt, Galenus amplificauit, auxit, & excoluit: ita Galeni dogmata MONTANVS noſtra ætate expoliuit & adauxit, unde nomen immortale & famã incredibilem apud oẽs gentes ſibi cõparauit. De quo apud illuſtriſsimã D. T. prę̃ſtat nihil (ut dicebat ille de Carthagine) q̃ pauca dicere. Nam ſui pręclari nominis illud perpetuũ argumentum & teſtimoniũ extat, ꝙ ſummis Pontificib. Imperatorib. & Regib. chariſsimus fuit, qui ſæpius ſpe facta multorũ cõmodorũ, & oblatis præmijs ſummis, eũ ad ſe pellicere conati ſunt. Sed ſpreta utilitate, arti potius medicæ publicè tradendæ, & iuuentuti inſtituendæ, intentus eſſe maluit, q̃ in aulis Regũ magnificè & ſplendidè quod reliquũ uitæ reſtabat, agere. Nihilominus conſultationes eius pertinentes tũ ad morbos curandos pñtes, tũ ad ſanitatẽ conſeruandã, tum ad prouidentiã futuri morbi, principib. placuiſſe, argumẽto nobis eſt Sereniſs. Regina BONA SFORTIA, de qua extat in hac cẽturia, prima cõſultatio, idq́; iure optimo. Vt.n. propter Regium diadema, & uirtutes, quib. prædita eſt, tũ propter illuſtriſsimã prolẽ, quam peperit, (Sereniſsimi enim ac potentiſsi-

mi SIGISMVNDI AVGVSTI, Regis Poloniæ, opti mi & ſemper auguſti principis,mater eſt) principatũ quendã tenet; ita honeſtũ & neceſſariũ fuit, primo loco in hac cẽturia cõſultationũ de tantæ Reginæ ſalute collocari. De reliquorũ aũt principũ ualetudine cõſultationes, hanc primã tanq̃ ducẽ ordine ſuo diſpoſitæ conſequũtur, id quod planius atq; clarius patefiet in altera cẽturia, quæ non multò pòſt in lucẽ prodibit. Hanc uerò primã centuriã,& reliquas quæ deinceps edẽtur,ſub auſpicijs illuſtriſ. D. T. peruulgandas multis, & illis quidẽ grauiſsimis cauſis adductus, cõſtitui: quas oẽs ſi recenſere uellẽ, dies me deficeret. idcirco cæteris relictis,potiores in mediũ adferam. Primò quidẽ ut oſtenderẽ gratam animi mei uoluntatẽ erga MONTANVM, ſi eius placita ſub nomine tuo,maximi nimirum ac potentiſsimi principis,in uulgus exirent. Quia ſub illuſtriſ. D. T. clariora & tutiora fore hæc exiſtimaui. Audito enim nomine Principis potẽtiſsimi ac prudentiſſimi,maleuoli deſinent mortuo MONTANO obtrectare. Si.n.illuſtriſ. D. T. hoſtib. terrorẽ incredibilẽ incutit, multò grauiorẽ ſanè incutiet cauillatorib. Mõtani, illis quidẽ inſulſis medicis, ac minutis philoſophis. Quis.n.ſplẽdorẽ familię tuæ, quis potentiã, quis authoritatẽ, quis res ſumma prudentia geſtas, quis tuas denique uirtutes quę in optimo principe requiruntur, ignorat? Clara eſt ſiquidẽ tua pietas, iuſtitia, clementia, liberalitas,& denique ſapiẽtia. Quare non immeritò

omnes

omnes te colunt, uenerãtur, ſummisq́ue laudib. in cœlũ efferunt, nomenq́; optimi Principis maxi mo cóſenſu tribuũt. Ob quas ſingulares tuas uir tutes Sereniſsimus auguſtiſsimusq́ue Rex Poloniæ, te in primis charũ habet, magnisq́; reb. gerẽdis præficit, cuius rei nó leue argumẽtũ extat ſanctiſsimũ matrimoniũ cũ potentiſsimi Regis Ferdinãdi filia Sereniſs. CATHERINA, à ſua Sereniſs. Regia Maieſtate, nuperrimè cõtractũ, quod felix fauſtumq́; eſſe oẽs optamus. Tũ ut declararẽ me apud oẽs maxima ac incredibili uoluptate affici, ex familiaritate ac amicitia mutua, quã cũ illuſt. ac mag. dño D. Staniſlao Comite à Thenczin Caſtellano Leopolienſi &c. heroẽ ac meo patrono nũq̃ hercle ſatis laudato (uirtutib. n. doctrina, ſapiẽtia, reb. p̃clarè geſtis, dignitatib. ac deniq; ſplẽdore, nobilitate & antiquitate familiæ, ſũmus eſt) ſanctiſsimè obſeruas, qua quidẽ ego fretus, hæc tuo nomini dicanda eſſe uolui. Tũ uerò ut meæ incredibilis in tuam illuſtriſs. D. obſeruantiæ, pro ſummis erga amicos meos beneficijs, q̃ quidẽ & multa ſanè & inſignia fuerunt, ſignũ ac teſtimoniũ aliquod extaret. Accipe igiẽ ill. Princeps à me mãcipio deditiſs. tibi, hoc munus qualecũq; ſit, quaſi à Mõtano per manus traditũ, & à multis medicę artis ſtudioſis magnopere deſideratũ. Etſi aũt hic liber in amplã molẽ non creuit, tua tñ illuſtriſs. D. æqui boniq́; cõſulat, propterea ꝙ pleniſſimus bonæ frugis eſt, & plus in receſſu q̃ in frõte promittit. Scio quidẽ dignũ non eſſe tãto princi-

pe. At illud me cõſolatur ꝙ ill. D. T. pro ſua prudẽtia, quæ ſumma eſt, animũ donãtis reſpiciet potius, q̃ doni magnitudinẽ. Scio quoq; multos deſideraturos Romani ſermonis emẽdatiorẽ ſtructurã, & nitorẽ in dicẽdo, copiã præterea atq; or̃onis ſplẽdorẽ. Sed materia hæc ſubiecta, iſthæc lumina uerborũ non requirit. Medica.n.eſt, quæ ornari negat, ſed contenta doceri eſt. Eò aũt libentius tibi Princeps ill. hęc offero & dico, quò ſępius audiui ex uiris maximis, & præcipuè ex Mag. dño STANISLAO BONERO, Capitaneo Biecẽſi, heroë ſanè amplitudine & ſplendore familię claro, ac D. Nicolao Oſſolinio uiro ſũmo loco nato, uirtutũ amatore. audiui inquã ph̃os ac medicos tibi non ingratos eſſe pręſertim verò doctiſ. uiros Bartholomæũ Sabinũ, Petrũ Poſnaniẽſem, præceptores meos nunq̃ ſatis laudatos, & Martinũ Borucium Cuiauienſem philoſophũ ac medicũ preſtantiſſ. phyſicos Sereniſſ. Regis Poloniæ. Tũ etiã ꝙ ad eas, quæ in te elucent uirtutes, hanc quoq; laudẽ accedere intelligerẽ, quòd etſi maximis & grauiſſimis negotijs tũ Regiæ maieſtatis, tum latiſsimi dñij tui, nũnq̃ ferè nõ diſtringaris, quod tñ interdũ otij tibi datur, id in optimarũ artiũ ſtudijs libentiſsimè conſumis. Quippe qui præterq̃ quòd maximã ex ijs voluptatem capis, intelligis ad magnas res agendas illa cõferre. Audeo aũt hæc dogmata MONTANI ac hoſce labores meos (quos ſanè maximos, vt ſtudioſi uidebunt, impendi) illuſt. D. T. offerre, cũ medicos præſtantiſſ. ac antiquiſſ.

imò

imò & recentiores plurimos, idẽ feciſſe conſtet. Ex quorũ numero eſt Ariſt.& Gal.ipſe,quorũ alter Alexãdro Regi alter Antonino Imp.chariſs.uixit. Rhaſis Mãſori Regi Arabũ ſuos libros obtulit,& hac noſtra ætate Iunius Paulus Craſſus Patauinus medicus eruditione & experiẽtia clarus, Aretæum ac Ruffum vetuſtiſsimos artis medicæ ſcriptores è Græca in Latinã linguã uertit, & ill. Pruſiæ Principi dicauit. Andreas Veſſalius anatomen CAROLO V. Imp. & Tagaultius Gallus librũ Chirurgicũ ex Guidone mutuatũ Regi Galliarũ, ac Vincentius Caſalis Brixianus philoſophus & medicus ſummus, optimo ac potentiſs. Principi ill. dño dño Ioãni Comiti à Tharnovv Caſtellano Cracouiẽſi,ac copiarũ Sereniſs. atq; inuictiſs. Regis Poloniæ imperatori sũmo, opuſcula quędã MONTANI, ſuperiori anno me etiã conſultore dicauit. Ac deniq; innumeri alij opera medica,tũ ſua, tũ aliena, Regib.potentiſsimis, ac principib. maximis aſcripſere. Nec ſanè eſt quod qſpiã mihi uitio uertat, quòd aliena ediderim. Nã ut turpe nõ puto mihi pceptoris mei dogmata edere, ſic etiã aliquã mihi laudẽ(abſit verbo inuidia)deberi,ꝙ in ijs colligendis diligens fuerim. Sẽperq́; exiſtimaui honorificentius eſſe ex præſcripto doctorũ uirorũ,rectè de aliqua re diſſerere,q̃ ſua ſomnia lr̃is mandare, quod multi nr̃a ætate faciunt. Hoc aũt conſiliũ meũ ſi probari ſenſero, maiora aggrediar,& fortaſsis tandẽ aliquando (CHRISTO auſpice)nõ de alienis, ſed de meis lucubrationib.

aliquid

aliquid depromã, vt ostendam operã me non lusisse sub reliquis prȩceptorib. meis & BASSIANO LANDO Placentino, & HELIDEO de Paduanis Foroliuiensi (quos honoris gratia apud ill. D. T. nomino) philosophis ac medicis hac nr̃a tẽpestate clarissimis & maximis, quorũ alter Patauij cum summa laude Theoricã medicinȩ ordinarie profitetur, alter uerò Bononiȩ praxim cũ feliciss. successu exercet, ac alijs quorũ nomina studẽs breuitati, silẽtio interea prætereo. Tuæ igitur illus. D. hunc librũ (qualecunque munus fuerit) non solũ dedico, uerùm etiã me ipsum perpetuo deuoueo. Diu ualeas, uiuasque Principum decus, ac patriã meam Serenissimo atq; inuictissimo Principi & domino, domino SIGISMVNDO AVGVSTO Regi Poloniæ domino nostro clementissimo, cõmendatissimam reddas. Bononiæ Calendis Aprilis M. D. LIIII.

Valentinus Lublinus Polonus lectori Salutem.

HAC *prima Centuria consultationum vtere felix candide lector, donec altera, & fortaßis etiam tertia in lucem deinceps prodeat, quod breui (* CHRISTO *auspice) futurum credimus. Si uerò in hac prima tibi satis factum erit, id totum* DEO *optimo maximo acceptum feras, cùm ab illo omnia bona promanent. Sin minus,* MONTANVM *ne culpes, quoniam non sunt hæc ab illo recognita, nec mihi vitio vertas, propterea quòd non castigatoris (nam studia mea literaria, & Typographi aßidua efflagitatio, obstiterunt vt vix etiã argumẽta, apponere ac appendices aliquot ascribere potuerim;) sed viri sedulò colligentis isthæc consilia, munere functus sum. Satis est mihi declarasse tibi, diligentiam & animum candidum, quo sim tum erga præceptorem, tum erga te. Siquidem in magnis voluisse satis est. Bene vale.*

CATALOGVS

CATALOGVS CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM, QVAE HAC *prima Centuria continentur.*

pro

De

CATALOGI FINIS.

APPENDIX

CVM videbis aliquot Consilia Italica lingua conscripta, & folio 529. deesse dictiones aliquot, indices inde nostram fidelitatem, tum quòd MONTANI Italicam phrasin non penitus prætereundam esse cē suerimus, ne ex translatione sensa MONTANI corrumperentur, tum quòd adulterina verba pro veris quæ desunt, non subiciamus. Facilè autem hæc verba quæ desunt substitues ex folio 521. huius libri, quoniam ibi descriptio similis ferè habetur. Si ergo in locum illum vacuum substitueres succi glycyrrhizæ vel butyri recētis ℥.1. nō multum aberrares. Præterea non te moueat in Consilio primo ratio victus aliqua ex parte mutata. Nam hoc integra fide fecimus, quemadmodum enim rem sese habere accepimus, cùm ex informatione descripta à Medicis suæ Reginalis Maiestatis quam nos adepti sumus, tum ex relatu quorundam nobilissimorum seruitorum suæ Serenissimæ Maiestatis, ita tibi communicandam censuimus.

Ad lectorem G. L.

ARDVA præcipiti cursu MONTANVS ad astr*a*
Dum petit, æternum dogma reliquit humi:
Néue diu pressum densis latitaret in umbris,
Maturam dedit huic cura fidelis opem,
Cura Valentini Medica præstantis in arte,
Qui tam præclarum promit, & ædit opus.
Diffugiunt tristes magna formidine morbi,
Contra se quoniam tela parata uident.
Si quem igitur labor hic iuuit, si profuit ulli,
Lublino debet cuncta referre uiro.

IOAN.

IOAN. BAPTISTAE MONTANI MEDICI VERONENSIS,

Consultationum medicinalium Centuria prima,

A VALENTINO LVBLINO *Polono quàm accuratè collecta.*

Consult. 1. De leui capitis dolore, & destillatione, ex imbecillitate vẽtriculi & hepatis, pro Serenißima Bona Sfortia Regina Poloniæ, Serenißimi ac potentißimi Regis Poloniæ Sigismundi Augusti matre.

E X OMNIBVS *intrinsecis causis, quæ ad affectus capitis præter naturam generandos conducunt, potißimæ sunt uentriculi imbecillitas, atq; hepatis caliditas. Ac de uentriculi quidem imbecillitate, cuius ratione succi crudi multiplicati aßiduos uapores ad caput summitunt, cuiq; etiam uulgari medico, uel mediocriter in arte uersato est exploratum, nihilq; frequentius auditur, quàm mutuus ille circulus læsionum inter cerebrum, & uentriculum. De hepatis uerò imbecillitate, quantum ad capitis repletionem faciat, authoritas est Galeni* III. *de locis affectis, præter rationem, quæ dictat, in huiusmodi temperaturis maximam uaporum copiam à toto uenarum ambitu ad cerebrum ascendere. Sunt igitur suapte natura paratißimi ad omnes circa caput*

cnoxij qui dicuntur.

ca caput affectus perpetiendos, quicunque in duobus illis membris uentriculo scilicet, & hepate tales habeant temperaturas: quibus si postea accesserit apta capitis ad recipiendum dispositio, iam intrinsecus omnes promptas habent occasiones tum ad efficiendas, tum ad recipiendas circa caput dispositiones præter naturam. Cùm ergo scribatur in sua Serenißima Maiest. hæc omnia conuenire, non est mirum, si facilè inciderit in dolores capitis, defluxiones, & quosdam alios affectus præter naturam. Sed si postea his quoque accesserint aliqua uitia sex rerum non naturalium, humana corpora necessariò commutantium, tum planè non facilitas tantùm; sed neceßitas malarum impreßionum consequitur. Cùm igitur huiusmodi quoque conuenisse audiam in eadem Serenißima Maiest. perficitur integer tãquam causarum chorus ad morbi incrementum idoneus. Audio enim suam Maiestatem primò non se penitus exercere: aliquando uerò in aßiduis cogitationibus, & animi molestijs detineri: somno diurno uti quotidie: in cibo & potu non admodum exquisitum delectum habere: cuicunque aëri incumbentibus grauißimis negotijs sese exponere. De excrementis uerò, an secundum quod oportet expellantur, non audiui quidem, sed fortè & in illis erit aliquod uitiũ: ferè enim ista quoq; læsio præcedentes errores cõsequi, comitariq; solet. Nam de mensibus retentis quãuis ratione ætatis secundum naturalem ordinem retenta fuerint; nihilominus in tali temperatura, & tali otio, & delicijs Regijs non sine dãno intercepta sunt. Nam etiam audio post eorum retentionem in omnia prædicta symptomata cõfestim incidisse, scioq; plurimas quoq; matronas aliâs post detentos menses etiã naturali

Symptomatum enarratio.

turali

turali temperie præditas, tamen in uarias ægritudines postea delapsas esse. Et si omnia recte collegerimus, facilè intelligemus non tantùm capitis affectiones; sed etiam lienis, & tumores hydropicos, qui quandoque contigerunt, ab ijsdem causis processisse. His recte cognitis, & suppositis haud difficilis erit intentio. Ac primùm illud ex rei natura fundamentum elicitur, S. M. purgantibus quidẽ, & his, quæ attenuant, uel alio modo præparant, aut excoquunt humores subleuari quidẽ posse, curari uerò nequaquàm: uel enim enumeratorum membrorum intemperies ad naturalem statum sunt redigendæ, uel causæ intrinsecæ relinquendæ sunt, quibus periodice ad illos eosdem affectus sit redeundum. Quamuis ego non negauerim purgationes esse opportunis temporibus faciendas, ut humores qui quotidie ob membrorum inæqualitatem assiduam generantur, non redundent, & ex redundatione non illos tantùm affectus foueant; sed nouos quoq; generent, ut frequenter fieri solet. In illis tamen purgationibus non est insistendum, sed ad alia quoq;, quæ paulò inferius dicam, est accedendum, quæ magis facient ad præseruationem, quàm ad curationem. Vera enim curatio, si uerùm fateri uolumus, fortè erit impossibilis, si modo totam morbi naturam rectè perpendimus: quomodo enim fieri poterit, ut eorum membrorum inæqualitas ad æqualitatẽ redigatur? in hac præcipuè ætate, & in corpore regio, cui quàm difficillimè sit longius imperare. Notum est omnibus, qui aliqua ex parte experimento deprehenderunt. Primò itaq; in tam longa ægritudine in recta uictus ratione curationis, præseruationisq; basim, potissimamq; fidem statuerem, ita ut neq; alicui aëris excessui tam calido, quàm frigido occurreret,

 uentosq;

Prognosis

dieta

uentosq; omnes, & pluuias euitaret. Nec hyemis tempore in uaporarijs suo more calefactis, uel prope magnos ignes diutius moraretur, præcipuè ubi ignis ex fortioribus lignis ardeat, qualis est quercus, ilex, ulmus, & reliqua plura huiusmodi. Caueat etiam, ne acriter magnum lumen, siue solis, siue ignis intueatur, sed neq; ab alto prospiciat, aut fluuiorum præcipitium, aut turbas, aut celeres rotarum gyros, & reliqua. Laudarem, ut singulis septimanis caput ablueret, præcipuè si sit illi lauandi consuetudo, eligatq; lixiuium ex salicis, aut uitis cinere confectum, in quo saluia, maiorana, chamæmelum, rosæ, decocta sint cum drachmis tribus agarici electi. Hæc enim ablutio conferet ad roborandum, mundandumq; caput. Inter præcipua hoc habeat, ut omnes animi molestias, quã maximè fieri poßit, euitet, faciatq;, ut quàm maximè exhilaretur animus quacunq; occasione sumpta. Erit etiam illud otium, & quies corporis immoderata omnino auertenda. Quotidie matutinis horis sese exercebit deambulando, donec totum corpus citra sudorem incalescat, nec minus imperabit sibi frictiones quotidie, ut mane in lecto fiant, sintq; frictiones in toto corpore æqualiter, molles tamen, & prolixiores, ita ut cutis calefacta incalescat. quòd si etiam post frictionem totum corpus illiniatur oleo garyophyllorum odorato, longè magis expediet. Et quoniam audimus deditam esse longa consuetudine somno meridiano, consulimus, ut paulatim desuescat, præcipuè si nocte, quantum satis est, dormierit: ad capitis enim repletionem, distillationesq; augendas efficacißimus est somnus meridianus. Obseruabit præterea, ne cubitum accedat, nisi à cœna post horas ad minus duas, cœnaq; illi sit

parcior, quàm prandium, si & suauiorem somnum, & leuius, liberiusq; caput habere uoluerit: non tamen propterea tam copiosè prandeat, ut postea crudo stomacho ad cœnam accedat: utrunq; ita moderandum, prandium inquam, & cœna, ut nouus cibus priorem inconcoctum, uel ebullientem non inueniat. quod optimè fiet, si citra satietatem semper comederit. Sitq; inter cœnam, & prandium spatium non minus, quàm nouem horarum: tunc enim cruditatem semper euitabit: quod inter cætera optimum erit remedium ad omnes suos affectus abolendos. Sitq;, quàm fieri potest cibus, quàm maximè simplex, uniusq; naturæ. quod quidē sicut est Principibus, et Regibus difficillimum propter inueteratam, & malam consuetudinem, ita etiam perniciosissimum est. Nihil enim magis facit ad cruditates, ad corruptionem, putredinemq;, & ad deprauatos humores in corpore multiplicandos, quàm ciborum uarietas, & multitudo. Confunduntur enim plurima diuersissimarum naturarum, quæ dum inæqualiter concoquuntur distribuunturq;, necessarium est, ut inde labor caloris innati consequatur, & uaria uitiorum genera in succo illo tam diuerso. Admonemus igitur, & deprecamur suam S. M. ut uelit in hoc Regium morem exuere, & in opipara regali mensa unum tantùm eligere, quod sibi pro fame sufficiat, illudq; sit leue, & quod facilè concoquatur, facileq; distribuatur, & optimum sanguinem generet, quales sunt omnes carnes pullorum, perdicum, phasianorum, hœdorum, uitulorum, castratorum iuuenum, oua recentia tremula, uel sorbilia: panis ex purißima farina sit, bene fermentatus, & mediocriter salitus. Ab omnibus antiquis carnibus, & sale maceratis abstinebit, ab oleribus præci-

puè crudis, à fructibus horarijs, à piscibus, præcipuè qui in stagnis degunt, aut paludibus, ab auibus etiam, quæ palustria incolunt loca, ut sunt anseres, anates, & huiusmodi, à leguminibus, à pastilibus, à lacticinijs, & præcipuè à caseo, à frixis in sartagine. hæc omnia S. R. M. sua auersetur. Vinum eligat clarum medij coloris, uel etiam album, non acidum, neq; adstringens, sed bene maturum, mediocriter uinosum, & omnino euitabit mustum & uina turbulenta. Quòd si etiam uindemiæ tempore uinum conficeretur cum saluia, & betonica, illud esset præstantissimum, præterquàm quòd gustui non esset iniucundum. Sed non est omittendum, tanquam parui momenti, quòd ut sua M. quotidie habeat beneficium alui, diligenter opera danda est, imò inter præcipua hoc animaduerti debet: hoc enim studio adhibito distrahentur uapores, qui ad caput cõtinuè feruntur. Si igitur natura faciat, quantum oportet, nil ultra moliendum: sin minus laudo, ut semel, aut bis, aut quoties opus fuerit, sumat tantum terebinthinæ Cypriæ, quæ facilè habebitur Venetijs, uel interim, dum non habebitur, laricinæ, quæ habebitur facilè, pondus drach. duarum mane tribus horis ante prandium. Hoc enim remedium non tantùm molliet aluum, sed etiam obstructiones aperiet, membra præterea naturalia, membraq; neruosa corroborabit, urinam prouocabit, utero conferet. ideo, me iudice, prætermitti non debet. Hæc summatim dicta sint pro tota uictus ratione, quæ si diligenter à Maiestate sua obseruabuntur, tam erunt efficacia, ut fortè sola horũ ope præseruetur, et immunis futura sit ab omni affectu, de quo nunc conqueritur. Hoc tamen si non fecerit, uel magis, ut futurum credo, non adeò exquisitè obseruet, alia proponam,

terebinth cyprias facultates

ponam, quæ in alijs duobus curandi instrumentis pharmatia scilicet & chirurgia consistunt. Quantum ad pharmatiam attinet, laudo, ut bis singulis annis purgetur, autumno, & uere. Ex his enim annuis purgationibus præseruari solent homines à grauißimis etiam morbis, quemadmodum erat sententia Galeni in libro de sanguinis mißione. Et quanuis immensa penè euacuandi materia sit, nihilominus tamen proponam, quod mihi congruum uidetur, & quod erit tanquam intentionis exemplum.

℞. Caßiæ ℥ i.
Specierum hieræ ʒ i.
Fiat bolus tribus horis ante prandium sumendus.

Deinde

℞. Mellis rosati colati
Syrupi de cichorea Nicoli sine rhabarbaro ana ℥ i.
Decoctionis cetrach
Capillorũ ueneris in aqua boraginis destillata ℥ iij.
Misce pro uno, & sic pro alijs septem. Deinde
℞. Rhabarbari ʒ i.
Spicæ gra. 6.

Infundantur in decoctione florum cordialium per horas x. & facta diligenti expreßione, colaturæ adde confectionis hamech ʒ iij. syrupi rosati solutiui ℥ ij. Misce, & fiat potio danda in aurora cum custodia. Et iste esset purgandi modus satis facilis, & expositus. Placeret tamen, ut sanguis quoq; in purgatione ueris mitteretur à basilica sinistri lateris, cuius quantitas sit ad uncias viij. uel uncias x. In autũno pòstea peracta euacuatione prædicta præter sanguinis mißionem summopere placeret, ut sumeret per duos, uel tres dies infrascriptam decoctionẽ,

quæ apud me longo experimento probata est ad melancholicos succos sine aliqua molestia euacuandos, lienisq; affectus egregiè remouendos, cuius dosis quidem communis est, unciarum sex. Est tamen pro natura uniuscuiusq;, consuetudine, & ætate limitāda, cuius descriptio talis est.

℞. *Myrobalanorum omnium ana* ℥ s.

Contundantur grosso modo, & fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium. Infundantur per 24. horas in libris vi. aquæ fumiterræ destillatæ. Postea

℞. *Polypodij*
Epithymi
Folliculorum senæ *ana* ℥ iij.
Seminum citri
Liquiritiæ *ana* ℥ ij.
Garyophyllorum ℥ s.
Corticum radicum ellebori nigri ʒ iij.

Bulliāt omnia simul ad consumptionem medietatis, deinde facta diligenti expreßione, & colatura reseruetur ad usum. Postea

℞. *huius decoctionis* ℥ vi. *aut* iij. *aut* iiij. *aut quantum expedire uidebitur.*
Iulep rosati ℥ s.

Misce, fiat potio danda in aurora, poteritq; dari uel alternis, uel singulis diebus secundum euacuationis quantitatē, augendo, uel minuendo dosim, prout euentus ostendet. Et hæc de purgationibus ordinariè per singulos annos faciendis. Sed quoniam in ratione uictus semper ferè aliquid delinquitur, & præcipuè in Regijs delicijs, ideo ne deprauati humores plus æquo excrescant, suum consilium esse opinor, si singulis mensibus bis, aut ter mediam rhabar-

rhabarbari optimi drachmam deglutiat, siue mandendo, siue in pilulari forma, siue in puluerem redactam admixto saccharo rosato, uel passulis, quomodocunque libuerit.
Ad oculi uerò affecti corroborationem, cōcoctionemq;, & discußionem materierum confluentium, optimum erit remedium huiusmodi collyrium

℞. Fœnugræci electi,
Radicum althææ ana ℨ ij.

Mundentur exquisitißimè ab omni sorde, infunde & decoque in aqua fontis purißima sine fumo, aut puluere, aut fauillis ad cōsumptionem duarum partium, deinde fiat fortis expreßio, & colatura. Postea

℞. Aloës optimæ lotæ in aqua rosarum ℨ ij.
Sacchari candi, uel rosati ℨ i.

Decoquantur omnia simul ad consistentiam mellis, deinde seruentur in uase uitreo optimè obturato, & suo tēpore suauiter ponatur in angulo oculi affecti cum penna, & maximam inde utilitatem habebit, quā accipiet. Pro capitis uerò particulari purgatione, laudo quidem ea, quæ nos uulgò appellamus masticatoria, & præcipuè quæ cū sola mastiche fiunt. sed caputpurgia, & expurgationes per nares uiolentas non ita laudauerim, tum propter maximam affinitatem inter angulos oculi, & nasi emunctoria: esset enim potius attractio ad eūdem locum, quàm deriuatio. Sed ubi omnibus his diligenter peractis S. M. adhuc uexaretur ab ijsdem symptomatibus, tum maximè probarem, si cauteria quoq; fierent in utroq; crure, in parte exteriori, in loco consueto per quatuor digitos infra iuncturam, à peritißimo chirurgo: esset enim auersio, & euacuatio optima, & efficacißima, & præcipuè si in sinistro

crure,

crure fieret propter rectitudinem. Et hæc crederem suffectura, si modò S. serenitas diligẽtißimè præseruari uoluerit ab omnibus molestijs, quibus nunc affici solet cum auxilio Dei optimi maximi, cuius nomen sit perpetuò benedictum. Datum Venetijs nonis Iulij 1549.

Consult. 11. De diuersis dispositionib. præter naturam cum metu futuræ apoplexiæ, pro Illustriss. Duce Bauariæ.

PROBABILE admodum est Magnificum hunc, et nobilißimum uirum à natiuitate laudabilis fuisse temperaturæ, neque in corporis compositione deliquisse. Audio enim & bono habitu constare, semperq́; constitisse, & esse carnosum, rubei, ac floridi coloris, hilarem, ingeniosum, prudentem, & rebus agendis idonenm. Quæ quidem indicant non tantùm corporis temperaturam bene habere; sed membra quoq; omnia principalia in idem exquisitißimè conspirare. Si quo igitur morbo uel laborat, uel hactenus laborauerit, non est iudicio meo, uitio corporis, sed uictus rationi tribuendum. Cùm tamen calidioris hepatis sit, plurimumq́; sanguinis generet, parumq́; exerceatur, & lautißimè uiuat; non est postea mirum si ex redundantia in uarias ægritudines semper inciderit, & primo in adolescentia in tertianas febres, & icteritias ob feruorem ætatis, bilis copiam, & malam uictus rationem. deferuescente autem ætate dum calor non ita acris adesset, frigidiores postea morbi inuaserunt, ut testiculorum, calculi renum, iliaci affectus, ulcera crurum erodentia propter humorum adustionem: & nunc cùm tantùm sit in primo senio constitutus, totq́; morbis subijciatur, periculum

est,

est, nisi exquisitißime sibi caueat, & præcaueat, atq; iterũ caueat, ne in Apoplexiam tandem etiam incidat, aut subitò suffocatus intereat, præcipuè cùm uideatur hoc illi esse hæreditarium ob similem patris interitum. Oportet igitur, ut tanquam prudens, & temperatißimus uir muniat se, atq; ab imminentibus periculis se custodiat. quod non ita difficilè efficiet, si rationi, & fideli medico uelit obtemperare. Neque enim, ut prius dicebamus, uitium aliquod naturale in hac corporis structura esse opinamur: sed sola deprauata uictus ratione contractum. Incipiet ergo à fundamento solido, & necessario, ubi tandem totã præseruationem, totam etiam curam inuenerit, sine quo nihil exequi poterit, & quo solo omnia facilè exequetur. Fundamentum illud est, ut in sex rebus non naturalibus quantum fieri potest, nihil delinquat. Exercitijs utatur moderatis: euitet omnes aëris excessus, omnesq; animi molestias: quotidianam alui excretionem procuret: somnum meridianum effugiat, omninoq; ad uigilias potius declinet: sed præ reliquis omnibus cibum, & potum moderetur. Caueat ab aromatum usu, qui mos apud Germanos plus nimio uiget. Vnico cibo contentus sit, ferculorumq;, ac omnium esculentorum copiam euitet. Ideo à lautis mensis, & communi nobilium cõuictu, & compotationibus quàm maximè potest abstineat. Iuniores carnes comedat, sicut hœdorum, uitulorum lactantium, pullorum, perdicum: oua etiam recentia, & sorbilia conceduntur. A` piscibus, leguminibus, pastilibus, lacticinijs, rebusq; omnibus frictis abstineat. A` uino quàm maximè abstineat: in uino enim omnia ferè inueniet detrimenta, suarumq; omnium ægritudinum fomenta. Sit ergo uinum uel nullum si fieri potest,

loco

loco cuius utatur uel ceruiſia: uel ſi uinum admittit, neq; ceruiſiam toleret, ſit ſaltem uinum dilutum, pauciferum, clarum, ſubtile, & modica admodum quantitate ebibitum. Quantum ad id quod quæritur, utrum quemadmodũ conſueuit ſit in illo ſingulis annis ſecanda uena? Dicimus ex quo hactenus conſueuit, non protinus eſſe deſueſcendum. Sed ſi ita uiuet, quemadmodum à nobis eſt inſtitutum, non aggregabit ea excrementa, quæ indigeant tanta miſsione ſanguinis: & tunc poterit paulatim ab annua uenæ ſectione deſueſcere, præſertim maturiori ſuccedente ætate in regione frigida, & boreali. Ad ſecundum quæſitum, utrũ ulcera crurum ſint præſeruanda nullis factis cauterijs, quæ uulgus fontanellas appellat? Reſpondemus cùm iam natura aſſueuerit ad eas partes excrementa corporis, & ea quidem acerrima & peſsima tranſmittere, ſi defluxus huiuſmodi intercipietur, fore hoc cum maximo ægri diſcrimine. Sæpe enim uidimus, & habemus parata exempla multorum, qui ex crurum emanantiũ ſanatione, & exiccatione in apoplexias et pernicioſiſsimos morbos inciderint. Laudamus igitur cauteria in utroq; crure loco conſueto in parte exteriori quatuor digitis infra genu euitando chordas, & loca neruorum, ritè eſſe facienda. Et ubi cauteria hoc modo peracta deſtillare, ſaniemq; emittere ſatis copioſè inceperint, tunc niſi ulcera ſponte ſanentur (id enim frequenter fieri ſolet) arte medici ſananda eſſe conſulimus. Ad tertium quæſitum, quodnam thermarum genus illi conueniat. Reſpondemus iudicio noſtro omnes calidas thermas ab illo quàm maximè eſſe euitandas, quales maximè ſunt ſulphureæ, nitroſæ, bituminoſæ, aluminoſæ: æneæ uerò, & reliquæ huiuſmodi, in quibus tamen ferri minera

præ-

prædominatur, ac consequenter frigidæ sunt, & siccæ. harum usum summopere laudamus: hepatis enim, renumq́;, ac dorsi feruorem contemperabunt, per urinam excremẽta corporis expurgabunt, corpusq; totum sua adstrictione corroborabunt. Debet autem hoc corpus ita præseruari, ut bis in anno, uere inquam, & autumno exquisitè purgetur pharmacis bilem præcipuè, & pituitam purgantibus. Inter quæ omnibus ego prætulerim confectionem hamech, syrupo rosaceo solutiuo admixto. Et quoniã à me requiritur, ut particularis modus purgandi tradatur, licet hoc præsentibus medicis esset dimittendum; nihilominus, ut amicorum desiderio satisfaciam, particularem purgandi formam exponam. Ineunte igitur uere circa primã Lunæ quadrã mane hora ante prandium duodecim drachmas floris caßiæ in bolo confectas exhiberem, ac die sequẽti syrupum infrascriptum propinarem, qui habet.

℞. Syrupi acetosi simp. multæ acetositatis
Syrupi de succo limonum ana ℥ i.
Decocti acetosæ,
Seminum citri,
Carnis citrangulorum, uel árantiorum, cortice dempto ana ℥. iiij.
Misce pro uno, & sic pro alijs. Sumptis septem syrupis pharmacum accipiet quod ita habebit.

℞. Confectionis hamech. ʒ. iiij.
Syrupi rosacei solutiui ℥. iiij.

Cum modico aquæ acetosæ fiat potus. Sumat in aurora cum custodia: postea utatur saccharo rosaceo per plurimos dies, quod etiam laudo, ut familiare habeat. Sanguis autem mittatur è uena basilica dextri lateris post exhibitionem

tionem secundi syrupi, tertio scilicet die ab assumpta cassia. Quantitas sanguinis est pro uirium ratione metienda. Autumno eandem prorsus euacuationem repetet excepta sanguinis mißione. Quantum ad asthma attinet, illud ut audio merum fuit symptoma ob retentionem materiei cõsuetæ ad crura defluere: hoc enim tantùm proximo anno inuasit, dum crurum emanatio detenta esset. Propterea emanantibus cruribus crediderim non superuenturum asthma. Si tamen contingeret, in paroxysmo quàm maximè esset abstinendum à cibo, & potu. Sorbitio tamen paulatim, & per interualla exhibenda esset modò aquæ mulsæ cum hyssopo decoctæ, modò cum oxymelite eadem hyssopo adiuncta. Erectus maneret, neq; omnino iaceret supinus, ubi spirat aër liber frigidus minimè suffocatus. Illiniret pectus & thoracem totum tam anterius, quàm posterius linimento ex adipe anseris, butyro, oleo amygdalarũ amararum confecto: adiuncta particula croci. Procuraret etiam cum clysteribus acutis alui lenitionem, ita & euacuaret, & auerteret materiam. Declinante paroxysmo posset agarici præparati drachmas duas deglutire siue in forma pilularum, siue ex melle rosaceo collectum, siue dilutum aqua betonicæ, uel hyssopi, & similium. Mense Iulio. 1547.

Consult. III. De epilepsia, pro Illustri Germano.

Ex structura capitis Illustrißimi domini, atque ex multis excrementis, nemo non potest iudicare cerebrum illud humidißimum esse plurimaq; redundare pituita. quod facilè

facilè etiam indicant omnes operationes animales, atq; alia signa omnia. ubi postea accesserit pessima uiuendi ratio, nõ absq; ratione consecuta fuerunt pessima accidẽtia, & præcipuè epilepsia: quæ propriè consequitur talem temperaturam cerebri. Cùm ergo tum naturalis corporis habitus, tum mala uiuendi ratio ad morbum tum generandum, tum alendũ conspirent, meminerit, si modo Illustriss. sua dominatio suæ ualetudinis curam habuerit, omni conatu utrũque emendare, malam scilicet uiuendi rationem, malamq; cerebri temperaturam. Quæ quidem præstare non poterit pauco quodam tempore, parcens præsertim his quibus nocumento affici possit. Ideo perpetuò indicenda est sibi talis uiuendi ratio, quæ simul & possit morbum, & naturalem corporis constitutionem in contrarium auertere. Primùm igitur studebit, ut deligat aërem, in quo degat, quàm maximè siccum. Calidior etiam eligendus esset, si regio sua pateretur: sed illum saltem qui quàm minimè frigidus iudicetur. humiditas autem aëris quàm maximè cauenda est. Valles igitur concauas paludosaq; loca, et quæ à uentis minimè difflari possint, euitet, non tamen propterea uentis caput est exponendum, Austro præcipuè, & Boreæ: alter nanq; excrementitio humore caput replet, alter intenso rigore constipat, comprimit, concoctionesq; omnes impedit: unde obstructiones oriuntur. Serenas igitur temperatasq; regiones quàm maximè expetat, ubi neq; montium asperitas, neq; uallium depressa inæqualitas neq; per paludes, aut stagna aut uastitates, syluæ intercedant. Sed eligat amplas planities libero sole, & ab omni euaporatione quàm maximè immunes. Nocturnum etiam aërem effugiat, neq; loca inhabitet terrena, neq; fenestris apertis dormiat,

Auster et Boreas quae indicant Incomoda.

dormiat, etiam si feruor æstatis accedat. Vbi frigus uel uẽti regionem occupauerint, quod euitare nõ poßit, tunc caput congruis operimentis est tegendum, aurésq;, & ceruix, & totus thorax ab omni frigoris iniuria præcipuè defendi debent. Nec minus studebit, pedum ne frigiditatem patiatur: pedum enim frigiditas cerebro ob rectitudinem non mediocriter consentit. Vbi ergo corpus ita optimè munitum fuerit, ut poßit, & humiditati, & frigiditati aëris, & omnibus importunis uentis resistere, tunc curabit ne accidentibus animi molestis aliquo modo afflictetur: cerebrum enim ex illis quàm maximè afficitur nocumento. Irã igitur tristitiásq; omnes tanquam pestes effugiat, & quietem animi quærat, iucunde uiuat, cum amicis lætetur, unde etiam cauebit à solitudine. Recedat ab eo prorsus diuturnus somnus præcipuè meridianus & matutinus: meridianus enim generat, matutinus retinet capitis omnia excrementa. Surgat igitur in diluculo, & intra cubiculum suum se continens deambulando, & corpus congruis motibus exercendo, caput etiam pectendo, quærat omnia capitis excrementa tum per palatum expuendo, tum per nares, tum per aures etiam, excernere. Quæ ubi peregit tũc ad exercitium corporis se conferat, quod quidem suaue molléq; esse debet, & in quo præcipuè caput non agitetur, sed crura potius & inferiores partes moueantur acrius, in aëre tamen hoc erit faciendum temperato. Quòd si regio, uel aëris constitutio, aut anni tempus prohibeat, intra proprios lares atq; intra cubiculum, etiam se exercere poterit: nequè enim exercitium singulis diebus est intermittendum, quod sicut molle suaueq; esse præcipimus, ita etiam longum statuimus, ut longitudo expleat quod

quod mollities præstare non potest. Et si exercitium aliqua occasione prorsus impediatur, exercitij loco frictiones longas toto corpore fieri oportet omisso tamen capite. Deinde enitatur, ut secundum ciborum proportionem quotidie etiam egerat excrementa conuenientia tum per aluũ, tum per urinam: maximè enim studere debet, ne excrementa retenta caput suis malis humoribus repleant. Vbi igitur natura in hoc satisfecerit, bene erit: ubi deficiet, tunc artificio suppleatur, commodißimumq; & præsentaneum remedium & ad hunc usum instrumentum erit clysteriũ: maximè enim auertit à capite, confertimq; & subitò expurgat sine aliqua molestia. Clysteres autem sint ex betæ, maluarum, furfurisq; decocto, addito oleo & sale et ℥.iij. mellis rosati, quod si clysterem non ita facilè assumpserit, utatur ante cœnam ℈.i. optimæ aloës ad formam pilulæ redactæ hora una ante cœnam bis aut ter etiam in septimana, si ita res exegerit. nam hoc remedium auertet à capite uapores omnes, prouocabit urinam & alia excrementa, aperiet obstructiones uenarum, corroborabit uermiculum, & uegetabit calorem innatum: hæc enim omnia efficacißimè præstat aloës usus. À uenere, quàm maximè abstinebit: nam ab antiquis omnibus, præcipuè ab Hippocrate medicorum principe, uenerem nihil aliud esse quàm breuem epilepsiam proditum est. Superest uiuendi ratio circa cibum & potum in quo maxima suæ curationis portio consistit: ex cibo nanq; & potu generantur humores, ex humoribus obstructiones, ex obstructionibus epilepsia. Curandum igitur est, ut humores boni generentur, & non boni tantùm; uerùm etiam quantitate moderati: redundantia nanq; humorum, etiam si optimi fuerint, peßimos

generat morbos, inter quos epilepſia quoque, & apople-
xia numerantur. Cauere igitur oportet à cibis, tum qua-
litate, tum quantitate, peccantibus. ſed & multitudo ci-
borum, uel uarietas uitanda eſt: neque enim in uarietate
contingere poteſt, quin & plus ſumatur alimenti, quàm
oporteat, & deinde cùm aſſumptum eſt, ob naturarum di-
uerſitatem, & contrarietatem non corrumpatur, &
putrefiat. Vnico cibo contentus erit, idq; horis conſuetis.
Cauebit diligenter, ne cibum aſſumat, niſi priorem con-
coxerit: ideo ad menſam non accedat, niſi uera fames coë-
gerit. Et propterea non malum erit, ſi quando omnino e-
tiam abſtinebit à cibo: id enim natura ſæpe exigit, ut quod
aſſumptum eſt, decoquat, atque diſtribuat. Prandium ſit
& cœna inter ſe proportione correſpondentia, ut ex tri-
bus partibus cibi uiginti quatuor horarum pars una ſuma
tur in prandio, duæ uerò partes in cœna, ita tamen ut poſt
cœnam leuiter, & ſuauiter deambulet, neq; prius cubitum
eat, quàm duæ ſaltem horæ à cœna peractæ fuerint. Ca-
uebit, ne inter prandium, & cœnam, & horam decubitus
aliquid prorſus bibat ſiue uinum, ſiue aqua fuerit: neq; e-
tiam aliquid comedat, ſiue ſint fructus, ſiue aliquid aliud ge
nus edulij: omnia enim hæc ſummopere nocebunt, & co-
ctionem impedient. Abſtinebit præcipuè ab omni genere
carnium antiquarum, ſicut ſunt bubulæ, caprinæ, &
caſtratorũ ueterũ: à carne porcina cuiusque generis ſiue
recens, ſiue ſalita fuerit: ab omnibus paluſtribus auibus, ſi-
cut ſunt anſeres, anates: à coturnicibus, quas Itali Qualias
uocant, habent enim innatum quendam & naturalem con-
ſenſum ad epilepticos motus excitandos. Cauebit ab o-
mni piſcium genere, præcipuè tamen à paluſtribus, & an-
guillis,

guillis, & ab his quas Tencas uulgò uocant, ab omnibus pastilibus, lacticinijs, cibarijs frictis in sartagine, à fructibus præter ficus, & melones, quos tamen in pauca quātitate, nec quotidie cōcedimus: à caseo, ab ouis duris, ab omnibus acetarijs, præcipuè herbarū crudarū, & maximè lactucæ, & tandē ab omni eduliorū diuersitate: à uinis quoque omnium generum, hoc enim præcipuè placeret. Sed si aliquod uinum bibēdum est, sit illud pauciferū admodū & bene dilutum, album, & in paucissima quantitate. Quantum uerò ad medicamenta alia, laudo per aliquot subinde annos autumno & uere purgetur. purgatio autem sit huiusmodi.

℞. Floris cassiæ ʒ x.
Specierum hieræ simp. ʒ ij.

Cum saccharo fiat bolus sumendus tribus horis ante prandium. Item

℞. oxymellis scillitici
Syrupi de betonica ana ℥ i.
Aquæ pæoniæ ℥ iij.

Misce pro uno, & sic pro alijs septem. Post ultimum syrupum die immediatè sequenti accipiet infrascriptam medicinam mane in aurora cum custodia.

℞. Confectionis hamech ʒ iij.
Corticum radicum ellebori nigri ℈ i.
Syrupi rosati solutiui eiusdem anni ℥ iij.

Cum aqua pæoniæ fiat potio sumenda in aurora cum custodia. Deinde ℞. Sacchari rosati ℥ iiij.

Sumat ℥ 5. hora una ante cibum bis in die. & hoc pro euacuationibus tam autumni quā ueris. Medijs uerò temporibus utatur ter uel quater etiam in mense pilulis infrascri-

frascriptis sumendis una hora ante cœnam ad pondus. ʒ. i. uidelicet.

℞. *Seminum pæoniæ.* ʒ i.
Garyophyllorum
Nucis muscatæ ana ʒ s.
Rheubarbari electi
Aloës succo citrini
Agarici præparati ana ʒ. ij.

Pulverizentur omnia per se, & misceantur: deinde aspergantur succo rosarum puro, & permittantur exiccari, & ita iteretur septies: deinde cum oxymelle squillitico fiat magdaleon, de quo fiant pilulæ tres singulis uicibus ex singula ʒ i. *& reformentur cum oxymelite squillitico. Item utatur frequentißimè electuario infrascripto bis aut ter etiam in septimana, & deglutiat singulis uicibus cochlearia duo tribus horis ante prandium.*

℞. *Oxymellis squillitici* ℥ ij.
Mithridati optimi ℥ i.
Succi radicis pæoniæ recentis ʒ iij.
Seminum pæoniæ
Seminum citri ana ʒ ij.
Pulueris cranei humani ʒ ij s.
Sacchari rosati ℥ iiij.

Misce cum saccharo siue Iuleb rosato, fiat lambitiuū. Item quandoque ubi electuarium fastidierit, sumet ʒ i. *infrascripti pulueris in brodio pulli circa auroram.*

℞. *Seminum pæoniæ*
Pulueris humani cranei ana ʒ iij.
Garyophyllorum
Nucis muscatæ

Seminum

Seminum citri ana ʒ i.

Misce & fiat puluis, qui seruetur ad usum. Duo autem cauteria in cruribus cõtinuè teneat aperta, et pro his dilatandis loco pulueris utatur unguento hoc.

℞. Vnguenti Aegyptiaci ℥ i.
Lithargyrij ℥ 5.
Misce.

Et cum huiusmodi ratione uictus & remedijs cum diuino auxilio probabile est, suam Illustriß. Dominationem conualituram. Efficaciora remedia uti minimè necessaria: omittẽtes, faxit Deus, ne illis indigeat. successum uerò morbi rescire subinde desideramus. Caput poterit abluere ter & quater etiam in mense ante cœnam, atq; eo die se contineat in ædibus, custodiendo se à uento & à frigore. Lixium, cum quo se abluet, tale erit. primo conficiat lixiuium dulce ex cinere salicum uel uitium, deinde accipiat huius lixiuij quantitatem pro una ablutione necessariam, & in ea decoquat maioranam, betonicam, asarum, & ʒ i. agarici optimi in panno lineo inuolutam, quam postea exprimet diligenter, & cum lixiuio caput abluet ut dictum est, adhibito sapone odorato.

Consult. IIII. De imbecillitate cerebri cum vertigine & catarrho perpetuo, pro matrona & Comite à Drichtristain Germana.

ILLVSTRISSIMAM *dominam primò esse imbecillis cerebri constat ex uertigine, quam tot annis perpetitur: ex perpetuo catarrhi defluxu: ex eo quod accidit, ubi se bis inuerterit, uideri sibi omnia concidere.*

Hanc imbecillitatem modo in cerebro ortum habere, an aliunde fieri, posset aliquis dubitare. Cùm tamen tandiu perseuerauerint accidentia, quæ multis etiam remedijs hactenus non potuerunt tolli, in ipso cerebro læsionem esse probabile est. Non tamen fieri potest, quin & à uentriculo, & à toto corporis ambitu augeantur cerebri affectus. nam quanuis propter capitis destillationem, tum ad uentriculum delabentem, tum per neruos, & uertebras ad singulas partes corporis deriuatam, languor ille uniuersalis, & uentriculi affectus generari poßint; tamen fit inde circulus: nam ubi semel affectio in inferioribus partibus generata fuerit, cerebro quoq; communicabitur. Iam ergo neq; cerebrum omnino sine inferiorum consensu, neque inferiora sine cerebro affici puto, sed sibi inuicē utraque simul mutuis uicarijs labefieri. hinc perseuerantia ægritudinis, et curationis difficultas, omnibus scilicet mēbris affectis, et præcipuè principalibus, quæ sibi æqualiter cōmunicant affectum. Si uerò à me quæratur, quænam imbecillitatis causa sit, credo ad frigidam intemperiem esse referendam ex perpetua destillatione, & perseuerantia, & longitudine morbi, ex tarditate, & segnitie accidentium. Neq; dubium esse potest, hanc intemperiem frigidā copiæ materiæ congeneris, frigidæ scilicet, & humidæ copulari. Non tamen hoc corpus priuari atræ bilis abundantia, crediderim: nam calida hepatis temperatura, & habitus corporis, & amplitudo uenarum, hæc facilè possunt ostendere. quæ ubicunq; adfuerint, si postea adiungātur curæ, & molestiæ, & animi accidentia, & longæ ægritudines affligentes, & ætas iam decliuis, fieri non potest, quin ibi melancholicus humor redundet, atq; inde deteriores,

teriores, diuturnioresq́; fiant uertigines, inde etiam quandoq; tremor cordis. Ergo si curari uoluerit illustrißima D. à tam longa, tamq́; pertinaci ægritudine, quæ fundamentum habet, & firmam sedem in membris etiam principalibus essentialiter affectis, & sibi inuicem ad maleficium consentientibus, cum acceßione quoq; peßimorum humorum, pituitæ inquam destillantis, & atræ bilis euaporantis. Si ergo curari uoluerit illustrißima D. indigebit proculdubio plurimo tempore, diuturna perseuerãtia, & pertinaci patientia, obediendo fidelibus medicorũ consilijs, neq; ab illis decedendo, donec integram sanitatẽ fuerit consecuta, alioquin si parum confidat, & desperet, & tardum euentum nunquam futurum putet, medicamentaq́; opinetur nihil propterea conferre, quia serò curant, profectò innumerabilem prorsus reddet ægritudinem, & dum sæpe ad uaria medicorum consilia, & uarias opiniones se conferet, in nullo proficiet. Quod ergo primum præcipimus illud est, ut proponat morbum habere longum, & diuturnum, qui etiam longa indigeat curatione. Hoc ita supposito, primò deliberabit, & enixè studebit Illustrißima D. ut in ratione uictus moderatißima sit. Caueatq́; in primis ab omni aëris excessu: cerebrũ enim imbecille præcipuè ad aëris omnes iniurias exponitur, & quamuis frigiditas in hoc casu maximè aduersa sit, non tamẽ propterea calori tutò occurret. nam sicut frigiditas auget, deterioremq́; reddit intemperiẽ; ita calor colliquat humores, calorem resoluit, & uires exhaurit. Studendum igitur est quàm maximè, ut aërem eligat temperatum: ideo ab omni flatuum genere, & à pluuijs, à niue cauebit, & æstatis tempore in feruente sole non ambulabit, neque immorabitur.

tur. Germanica etiam uaporaria non adeò placent: qui enim in uaporarijs degit, semper in extremis uersatur, uel nimio scilicet calore, uel nimio frigore. Caput muniat operimentis, quibus ita se ab aëris iniuria defendat, ut non tamen grauetur. Hoc etiam loco laudo, ut semel saltem singulis septimanis caput abluat, scilicet horis uespertinis, post solis occasum, ut poßit post capitis lotionem tota subinde nocte se intra cubiculum proprium commodè continere, neq; se aëri exponere, eritq; lotio huiusmodi. Sumatur lixiuium ex sarmentis uitium, quantum sufficit ad unicam capitis lotionem, atq; in eo decoquantur maiorana, lauri baccæ, pulegium, calamentum, ocimum cum seminibus, & agarici electi contusi, & ligati in petia ʒ ij. Addaturq; uini pars tertia ad lixiuij mensuram: & tunc omnia decoquantur ad consumptionem quartæ partis, postea fiat expreßio, & colatura, & cum hoc lixiuio lauetur caput cum aliquo sapone odorato. Ex hac enim lotione mirum in modum caput corroborabitur, quæ si conferre uidebitur, laudo, ut bis in septimana repetatur. Præterea mirum in modum placet, si pomum habeat odoratũ, quod aßiduè manibus teneat, & odoret. pomum erit talis descriptionis.

℞. Ladani electi, & pinguis ℥ i.
Styracis pinguis
Belzoini ana ʒ i.
Garyophyllorum
Cinnamomi
Nucis muscatæ
Seminum nigellæ ana ʒ ij.
Olei de garyophyllis odoratis ℥ i. s.

Gummi

Gummi tragacanthi
Masticis ana ℥ ij.

Dissoluatur gummi in aceto rosaceo, postea omnibus simul compositis secũdum artem fiat pomum, additis in fine moschi, ambræ ana gr. x. Seruetur hoc pomum, & odoretur, ut dictum est. Ad idem quoq; conferet, si perpetuò in cubiculo, in quo dormit, & uersabitur, fiat suffumigium infrascriptum.

℞. *Ligni aloës*
Belzoini
Styracis ana ℥ i.
Sandalorum citrinorum ℈ iiij.
Thuris masculi ℥ i.

Excipiantur omnia cum gummi tragacanthi dissoluti in aqua rosacea, & fiant trocisci parui pro suffumigio. Præterea operimẽta capitis sint, quàm maximè fieri possit, candidißima, & caueat, ne sordescant humore capitis, perpetuoq; præcipuè in hyeme, antequàm applicentur capiti, calefiant, & apud ignem exiccentur, deinde suffumigentur odoratis aromatibus, & sic capiti imponã tur. Circa cibum & potum, primo si uino fuerit assueta, à uino non discedat, sed eligat limpidum, non multum potens, colore albo. Si uerò sit assueta ceruisiæ, ad uinum non accedat, ceruisiam tamen eligat sine lupulis: lupuli enim summopere replent caput. Vnico etiam cibo contenta erit, & multitudinem epularum tanquam pestem euitabit, & mihi credat, nihil magis illi perniciosum fore, quàm eduliorum uarietatem. hoc præcipuè admoneo & obtestor, et repeto, tum quia ad curationem maximè suam refert, tum quia nouerim nobilium, & prædiuitum hoc esse

Lupulorum Incommoda.

uitium

uitium peculiare, ut copia, & diuersitate epularum maximè delectentur, sitq; illis honori, & ambitioni relatū, quod in perniciem, & mortem uertitur. ergo cauendum moneo, ac præmoneo à ciborum diuersitate. Vnicus autē cibus sit facilis concoctionis, & optimi nutrimenti. talis erit. Primò panis purißimi tritici, optimè fermentatus, carnes hœdinæ, castratorum iuuenum, uitulorum lactentium, pullorum, perdicum, phasianorum, auicularum paruarū montanarum: à reliquis carnibus abstinendū consulo, oua sorbilia recentia congrua sunt, quandoq;, rarius tamen pisces saxatiles, ita tamen, ut si pisces comederit, nullum præterea cibum admittat. Abstinebit à fructibus, ab omni acetariorum genere, præcipuè ex crudis herbis, à lacticinijs, à pastilibus, & ab his quæ in sartagine friguntur. Cauebit etiā satietatē, bis tantùm in die comedat, neq; omnino bibat inter cœnam, & prandium. Euitabit animi accidētia q̃ maximè poterit. Exercebit corpus horis matutinis, uel ambulando, uel equitando, uel intra domum aliquo familiari exercitio incumbendo. Non dormiat ultra horas octo, maneq; circa exortum solis exurgat, neq; comedet, nisi post horas quinq;, cauebitq; omnino à meridiano somno. Studebit quotidie excremēta alui reddere, quæ si forte defuerint, optimè sibi affertur ab usu aloës, cuius scrupulum sumat hora ante cœnam, quotiescunq; dictabit necesitas. Hæc sufficiant ad uictus rationem, in qua potißimum studium ab Illustrißima sua D. ponendum est, & in hoc potißimè curatio huius morbi consistit. Quantum uerò ad medicamenta attinet, laudo, ut bis in anno totum corpus expurgetur, uerè scilicet, & autumno, poteritq; purgatio esse huiusmodi.

℞. Spe=

℞. *Specierum hieræ simplicis* ʒ ij.

Floris Caßiæ ℥ i.

Cum saccharo fiat bolus sumendus hora una ante prãdium. Sequenti die syrupum huiusmodi sumat.

℞. *Syrupi de stœchade*

De betonica ana ℥ i.

Decoctionis corticum citri, addita portione garyophyllorum in aqua endiuiæ, ℥ iiij.

Misce pro uno, sic pro alijs usq; ad septimum. Deinde

℞. *Confectionis hamech* ʒ iiij.

Syrupi rosati solutiui ℥ iij.

Misce, & fiat potio cum aqua betonicæ sumenda in aurora cum custodia. Item

℞. *Sacchari rosati* ℥ ij.

Sumat semunciam ante prandium, & cœnam per duos dies post assumptum pharmacum. quod quidem tam autũno, quàm uere repeti poterit. Laudo tamen, ut uere mittatur sanguis à uena basilica lateris dextrì, uel à saphena pedis dextri, si fortè menstrua defuerint, tempusq; mittendi erit post duos syrupos assumptos. Item laudo, ut frequenter, necessariò etiam, quotidie masticben mandat, expuatq; saliuam. quòd si quoq; eandem masticben deglutiuerit, non erit importunum. Quandoq; etiam mastiches loco mandere poterit, ut frustulum nucis muscatæ, uel tãtundem radicis zedoariæ, uel folia dictamni Cretensis non exoluti, si haberi poterit. Præterea hora decubitus, si in aurem utranq; iniecerit oleum odoratũ ex garyophyllis, uel oleum nucis muscatæ, quod ex Lusitania defertur, si haberi poterit, non fuerit inutile. His omnibus peractis, si non succedat euentus, quemadmodum cupimus, laudo, ut

cauteria

cauteria fiant in utroq; crure in parte extrinseca, per quatuor digitos infra iuncturam, & dimittantur aperta saltem per annum integrum, & diutius quoq;, si apparuerit. Quòd si etiam tales aquas posset, & stillicidium ab eis sumere, quales sunt, nostræ Apponenses, crederem mirificè esse profuturas, si modò & suo tempore, & post debitas purgationes cito exhibeantur.

Consult. v. De catarrho, & fluore sanguinis cum macie corporis, & dolore pectoris, pro Illustrißima matre Illustrißimi Ducis Florentiæ.

PRIMVM *audiuimus, quòd ista Illustrißima mulier habet sua membra nobiliora ualde inæqualia, quod est maxime attendendum. Habet enim uentriculum frigidum, & humidum, cùm deberet esse calidus, & humidus pro concoctione fienda: hepar est frigidum, & humidum, cùm deberet esse calidum, est tamen excessus frigiditatis: habet præterea cerebrum calidum, & humidum: cor uerò calidum, & siccum. Stantibus ergo istis horum membrorum inæqualitatibus, Nobilißima hæc mulier uexatur multis dispositionibus præter naturam, quæ sunt septem. Prima enim est catarrhi destillatio à capite descendens ad inferiora, qui in substantia modò tenuis est, modò crassus: in sapore uerò perpetuo est insipidus. Secundò patitur flatus, & rugitus in ipsis intestinis. Tertiò dicunt hanc pati fluxum hæmorrhoidarum admodum excedentem, qui in principio confertim consueuit fluere in maxima copia, ita quòd quandoq; effluxerint 25. libræ, quãdoq; uerò decem, quan-*

doq;

doq; duodecim. Et aiunt hunc fluxum ferè semper præcessisse menstrua. Nunc uerò non ita confertim, & affatim fluit iste sanguis: sed paulatim, & continuè, & sicut tunc menstrua talem fluxum præcedebant; ita etiam nunc præcedunt, & subsequuntur, non tamen tempore menstruorum patitur huiusmodi fluxum. Quartò patitur diminutionem menstruorum, ita ut nunc duæ, aut tres unciæ sanguinis effluant. Quintò ipsa est arefacta, & extenuata, & cacexiam habuit, & circa oculos, & fauces, et circa tibias tumores quosdam. Sextò habuit urinas continuò albas, tenues, & crudas, & in magna etiam quantitate licet nunc non sint tam copiosæ. Septimò aiunt habere dolorem pectoris, modò in dextro latere, modò in sinistro, modò in medio quod ςέρνον appellant, qui talis est naturæ, in principio incipit calor, & morbus fluxionis sanguinis futuræ, & paulatim paulatim descendit quousque ad pectinem deueniat, & cùm ibi est, tunc erumpunt menstrua, & cessat talis dolor. Ista sunt accidentia præter naturam afficientia Nobilissimam hanc mulierem, quæ scripta sunt ab Excellentissimis illis medicis, quæ consideranda sunt à nobis quoniam, ut inquit Galenus, neq; affectus præter naturam, neque symptomata, neque ægritudines possunt curari non cognita causa, & essentia ipsius. quoniam ab essentia, & à proprijs causis sumuntur ueræ indicationes curandi. Et ideo seriatim procedendo, primò dicam causam illius destillationis catarrhi, à quo multa incõmoda dependẽt: nulla. n. natura inuenitur magis prona ad catarrhos generandos, quàm ea, quam diximus istam nobilissimam mulierem habere, quia cum uentriculus sit frigidus, & humidus, sequitur quod fiat mala decoctio,

&

& per consequens multi adsunt humores crudi, à quibus multi uapores ad caput eleuantur. Cerebrum autem cùm sit calidum, & humidum, ideo idoneum est, ut habetur lib. II. artis medicinalis, ad suscipiendas tales superfluitates, & non parum uapores, qui à plurimo sanguine, & tenui in hepate calido, & humido generato eleuantur. Vnde nõ tantùm à uentriculo; sed etiam à tota massa sanguinea plurimi uapores ascendunt ad caput, qui cùm eius cerebrum sit calidum, & humidum facilè ab ipso suscipiuntur, et maximè si accedat aliqua ex extrinsecis causis, ut si fiat peccatum circa cibum & potum, circa animi accidentia, circa aërem, in quibus omnibus puto hanc nobilißimam mulierem peccasse. Habitat enim Florentiæ, ubi est aër subtilissimus, qui est causa fluxionum. Præterea non est mirum, si quando talis catarrhus fuit crassus, quandoque uerò tenuis, quoniã talis fuit secũdũ uarios, et uarios cibos, & uarias concoctiones. Quòd autem sit perpetuò insipidus hæc potest esse causa, quoniam hepar, uentriculus, & cerebrum omnia ista ad hoc conspirant. Et sic uidetur mihi quod istæ sint causæ istius catarrhi, & qualitatis substãtiæ, & saporis. De secundo modò dicendum est scilicet de flatu & rugitu, & dolore intestinorum. Si enim uentriculus ipsius natura est frigidus, & humidus, et sæpe fiunt distillationes à capite, & fiat ille circulus debili existente calore, ratione obiecti fiunt uapores, quia cùm materia est frigida, & calor innatus est debilis, statim ex eo eleuantur uapores, & flatus, ex quibus sequitur dolor. De tertio accidente dicendum est scilicet de fluxu hæmorrhoidarum, unde proueniat. Certè ad inueniendum causam huius fluxus utar distinctione Galeni v. de causis accidentiũ,

Gal 5 de Sym.

uel

uel.n. talis fluxus fit ratione uasorũ & meatuũ, qui magis dilatãtur, uel qa dilatãtur orificia uasorũ pp rarefactionẽ (prætermitto modò dilatatiões uasorũ, quæ sint ex cõtusio ne: atq; etiã prætermitto fluxus, qui ex erosione sint, quia non faciunt ad rem nostram) uel fit talis fluxus uitio sanguinis, uel quia plurimus sit sanguis, uel quia nimis tenuis, uel quia sit acris, ita ut excitet uirtutem expulsiuam, uel nimis feruens, ita ut faciat intumescere uenas, uel fit ratione membrorum mandantium. quorum uirtus sit potens in expellendo, uel ratione imbecillitatis uirtutis recipientiũ: ex istis enim potest causari talis sanguinis fluxus. Sed dices à qua causa putas prouenire istum fluxum sanguinis? Dico, quòd fortè ab omnibus. Primò enim quòd cõcurrat dilatatio uenarum, & orificiorum potest coniectura assequi ex duobus signis: nam dicit fluxum sanguinis incepisse dum igni dorsum exposuit, ex quo non tantùm uena caua propter caliditatem potest fuisse aperta; sed etiam aliæ, quia calidi est aperire, ita quòd causa procatarctica fuerit caliditas. Alia coniectura potest consequi à iuuantibus et nocentibus, quia bis cùm aquam balnei Villæ, & Aquarij sumpserit, illico ceßauit fluxus: aqua enim Aquarij est aluminosa, & astringens. Præterea ex sola lymphatione aquæ balneorum & Villæ, quæ aucta est ex impositione ferri, unde aucta est uis astringendi, fuit liberata. Præterea existimo illud accidens non solùm contigiße ex uasorũ apertione; sed etiam propter sanguinis multitudinem, quoniam emanarunt interdum XXV. libræ sanguinis, interdũ decem, interdum duodecim. Et præterea talis effluxus hæmorrhoidarum euenit, postquàm dimisit phlebotomiã frequentem. Quia igitur impeditæ fuerint consuetæ excretiones,

tiones, & ut ſcitis ex 11. de ratione uictus in morbis acutis, conſuetudo interdum uertitur in naturam. Quia igitur dimiſſa fuit phlebotomia conſueta, natura tentauit aliã excretionem. Et ſic patet quomodo multitudo ſanguinis fuerit cauſa huius defluxus. Etiam acredo, & tenuitas ſanguinis fuit in cauſa, quia ſanguis, qui exit tenuis eſt, et prius à prædominio choleræ, nunc uerò aquoſus. An uerò nunc etiam ſit cholericus, nécne? dico quod non poteſt eſſe cholericus, quia fuit feruor in ſanguine, quia tunc dum bis aſſumpſit ſtillicidium Sancti Philippi, quod calidũ eſt, ut illum catarrhum ſiſteret, ſemper poſt aſſumptionem irrigationis in fluxum ſanguinis deuenit, ita quòd calefacto corpore data fuit occaſio prodeundi ſanguinis. Et ſic ratione latitudinis uenarum, & apertione orificiorum, & ratione uirtutis expulſiuæ fortis, & ratione multitudinis ſanguinis, & acredinis, & tenuitatis ipſius factus eſt iſte fluxus. Et licet ille medicus, qui ſcribit ad nos caſum, dicat quòd corpus ſit arefactum, addit tamen, uirtutem non reſolui. & ad hoc etiam concurrit imbecillitas contentiuæ. Et quia dubitatum eſt, an iſte ſanguis fluat à partibus ſuperioribus, ſcilicet ab hepate, & ad inferiora deſcendat: nam dicunt, eſt maxima copia, & uidentur potius declinare in hanc ſententiam, quàm quòd ſit fluxus hæmorrhoidarum. Sed non inconuenit quin etiam ex hæmorrhoidibus poßit prouenire: imò credo quòd ex ipſis ueniat, ſi poſſet uideri, quia iam multitudo ſanguinis facta fuerat. Et nos uidimus non tantùm: 25. libras fluxiſſe ex hæmorrhoidibus; ed etiam 36. & 40. in paucißimis diebus, & ex naribus in uno die 10. & 20. & 25. libras uidimus effluxiſſe: in quo tamen ſunt debiliores uenæ. Ideo dico quòd

non

non concludit, hic est fluxus sanguinis copiosus à sede, ergo non ex hæmorrhoidibus. Non tamen ego assero quòd ex hæmorrhoidibus contingat, quia nullam habeo coniecturam super hæc: sed tamen bonum esset si haberemus præsentem, & possemus uidere, quia si ab hæmorrhoidibus flueret, facilè uideretur. Sed si esset ab hepate talis fluxus per concauitatem intestinorum, esset commistus cũ fæcibus quandoque, quòd tamen non est dictum ab Excellentißimo illo doctore. Siue ergo ab hepate, siue ab hæmorrhoidibus, satis est quòd sit ex apertione uenarum, & ex multitudine sanguinis, & ab acritate tenuitate, & eius feruore. Tertium symptoma est, quia habet menstrua nunc diminuta, quia non excedit duas, uel tres uncias sanguinis. Dico quòd hoc est duabus de causis, uel ratione ætatis, quia agit, ut audio, 42. annũ, & fortasse amplius, & plerunque in tali ætate deficiunt menstrua ex toto, uel saltem diminuuntur. præterea habet auersionem, scilicet fluxum hæmorrhoidarum, ideo non angor in hoc. Præterea adest urina alba, tenuis, & cruda, de hoc non habenda est cura, quia frigefit corpus, ex rarefactione habitus, & ex frigiditate coctiones fiunt deteriores, & ideo urina apparet crudior: præterea color qui deberet esse in urina, fortasse auertitur per defluxum sanguinis. Præterea dicunt quòd adest arefactio corporis & imbecillitas, & tumor in facie, oculis, & tibijs: hoc habet cùm sit frigidius corpus, & rarefactio, quia factis deterioribus concoctionibus, facta est atrophia, & sic non potest fieri aßimilatio, & sic consequitur dispositio ad cacexiam, & ad hydropem, ut 11. de facult. natur. & sic ad anasarcam. Præterea ait dolere ei pectus modò in parte dextra, modò

in ſiniſtra, modò in medio, & poſtea cùm ſequitur fluxus, ceſſat dolor. Talis poteſt eſſe cauſa, quia pars ſubtilior et tenuior catarrhi prouenit ad aliquas uenas, quæ ſiue trahatur à uenis, ſiue ab arterijs, ideo uenæ diſtenduntur, & ſic cauſatur dolor, quia natura illuc tranſmittit talia excrementa & non ceſſat motus naturæ, donec tranſmiſerit ad loca conſueta, ſcilicet ad uterum. Cùm igitur talia ſint ſymptomata, talesq; habeant cauſas, ex tali notione cauſarum poſſunt præuideri quid circa ſingula ſit iudicandum, & qua arte ſit ſingulis occurrendum. Quoniam ergo plurimus ſanguis euacuatus eſt; ideo uidendum quòd corpus ſit infrigiditatum, & rarefactum, ex quo ſequitur, quòd etiam hepar ſit infrigidatum: & ideo poſſet ſequi hydrops, ſicut patet ex VI. Aphoris. uel etiam ex retentione ſanguinis poſſet fieri ſcirrhus in ſplene, uel in hepate, & ſic ſequetur omnino hydrops, quod apparuit ex illis tumoribus. Sed dices, quare nunc non apparent illi tumores? dico quod ratio eſt, quia non effluit ſanguis in ea copia qua prius. Sed ſi talis ſanguinis fluxus non ceſſauerit, refrigerabitur hepar, & ea frigiditas, quæ nunc eſt per abundantiam caloris ſcilicet ſanguinis, fiet poſitiua, licet nunc exiſtimem quòd non ſit poſitiua, & ſic omnino ſequetur hydrops, quia hydrops eſt propria paßio ſequẽs ad ipſam hepatis frigiditatem. De diſtillatione autem dico quòd ea non poteſt penitus ſiſti, bene poteſt emendari, ſi uoluerit uti recto uictus regimine: & ſic alia ſex ſymptomata poterunt emendari, ſi ipſa uoluerit uti recto regimine. quòd autem curetur, non credo. Et ſi poßit omnino ſiſti talis fluxus, ego non laudarem, quoniam Hippocr. & Galenus VI. Aphoris. XII. dicunt, quòd ſemper cùm

fluunt

Prognosis

fluunt, debet uia aperta relinqui, quia aliter fieret collectio multarum rerum præter naturam: & sic deueniret uel in scirrhum hepatis, uel splenis, & tandem in hydropem caderet. Pro cura uerò omnium istorum symptomatum tradam distinctas curas omnium. Et pro distillatione à capite ad inferiora, primò corroboraremus membra, ex quibus eleuantur uapores, ut hepar, & stomachum, dico stomachum, ne ita esset aptus ad recipiendum. Suppono tamen uniuersales euacuationes fieri cum consuetis, & cum facillimis. Si enim uellet hac æstate purgari, aliud esset, quàm si autumno, quoniam si hac æstate, sumeret leues syrupos, qui plures haberent intentiones, & respicerent omnes affectus: & ideo eligerem syrupum de endiuia, quia habenda est ratio, ne hepar nimis incalescat, et uentriculum corroborare oportet, ut poßit melius concoquere. Et hoc non facerem cum uehementer calidis, sed cum moderatè calidis: & ad roborationem corporis, & inferiorum, uterer syrupo de betonica, quia non habet caliditatem, de qua sit timendum, et habet proprietatem respiciendi caput, mel rosatum, ieleniabin zuccarinum, & acciperem singulorum ℥ vi. ita ut essent drach. XVIII. in singulo syrupo, & cum decoctis siue ex cichorea, siue ex coma absinthij, ex betonica, ex uiolis. Post aliquos syrupos darem uel mannam, uel caßiam cum infusione rhabarbari, uel cum syrupo rosato. Sed nunc non consistamus in agarico stante illa caliditate. Si uerò autumno uellet purgari pro digestione materiæ exhiberem oxymel cõpositum: pro euacuatione darem agaricum, & eius infusionem, & darem confectionem hamech, quoniam euacuat materias crassas, & euacuat à capite propter myrobalanos,

robalanos, & habet uim astringendi, & corroborandi. Postea procederem ad corroborationem membrorum per exterius, & interius, & uellem quòd recta uictus ratione uteretur. Pro corroboratione uentriculi, & capitis uellem quòd continuè uteretur zuccharo rosato, & bolo Armeno, antequàm ingrederetur lectum, quia Galenus multos asthmaticos solo bolo Armeno sanauit: præterea corroborat inferiora, & exiccat catarrhum, & confortat, & corroborat omnia membra principalia: ideo dicũt isti quòd resistit uenenis. Et sic ista bolo Armeno uteretur singulis diebus, uel saltem alternis in uesperi, cùm uadit dormitum. Et uteretur lotionibus capitis conuenientibus cum lixiuio dulci, cum rosis, balaustijs exiccantibus & infrigidantibus: quia caput calidum est & humidum, ideo cum contrarijs debemus occurrere, cum myrtis, cum corticibus granatorum, & etiam cum agarico decocto in lixiuio, & sapo confectus esset ex agarico, iride, & sapone communi. De reliquis uerò accidentibus, & de flatu, credo quòd curata distillatione, & roboratis membris omnia cessabunt. tamen pro flatu uterer zuccharo rosato cum cinnamomo, cum garyophyllis, macis, & reliquis huiusmodi. & ista corroborant etiam uentriculum. De fluxu quærerem moderationem tantùm, & maximè si non ab hæmorrhoidibus, & omnia quæ diximus conferunt etiam ad corroborãdas uirtutes. Vellem ut uteretur myrobalanis chebulis, indis, & citrinis, et præcipuè chebulis. Præterea in sex rebus nõ naturalibus nollem ipsam aliqua delinquere, & si posset euitare illum aërem tam subtilem, laudarem, ut iret aliquò extra urbem. præterea fugeret animi perturbationes, & accidentia, quantum fuerit poßibile, &

le, & uteretur moderato exercitio. Cibus autem neq; nimis tenuis, neq; nimis crassus sit, sed medius, quoniam si esset aquosius ille sanguis effluens & acris, darem cibos crassos. Vellem præterea ut uteretur confectione facta ex pistachijs, & ex seminibus melonum, cum granis pini, licet fortasse melius esset sine huiusmodi granis.

Consult. VI. De ijsdem affectibus, pro eadem.

QVONIAM inter malos corporis affectus huius Illustrißimæ Dominæ, quæ quadragenaria est, præcipuus esse uidetur ille sanguis eiectus à sede. Vnde credimus etiã corpus exaruisse, & se ipso imbecillius redditum iampridem, quòd tum crura, tum facies intumuisse uideantur, & à destillatione, ut patet, non parum foueri, & cùm non sit nobis explicatum, utrum à uenis, quas hæmorrhoidas uocant, an ab intestinis deferatur, determinare nolumus id quod coniecturis tantùm assequi possumus. Et quanuis à uenis hæmorrhoidalibus pleriq; nostrûm potius offendi arbitrabantur, tutiorem tamen partem eligimus. itaq; ita remedia moderaturi sumus, ut undecunq; fluxerit, communis utilitas consequatur. Primò ergo ex malo corporis habitu necessarium est excrementa multa in uentriculo, & uenis, & extra uenas quoq; aggregari: postea natura stimulata ad expulsionem non desinit à cõtinua sanguinis excretione, cum quo & laudabilis excernitur. Propterea consulimus, ut is à medicis præsentibus proximè sistatur, & corpus exquisitè purgetur, ita tamen ut habeatur ratio temporis, & uirtutis, nec ad ualida medicamenta accedatur.

tur. Igitur molliri prius uentrem uolebamus, uel clysteri, uel electuario de sebesten sine scammonio, uel lenitiuo simplici, uel tali quopiam, prout in uarijs regionibus uarij usus seruari solent. Deinde syrupum quoq; exhiberi, qualis est de cichorea Nicoli, uel rosaceus, uel de betonica, hoc modo.

℞. *Syrupi de cichorea Nicoli*	℥ i. s.
De betonica	℥ i.
Decoctionis betonicæ	
Cichoreæ	℥ iij.

Misce, fiat syrupus sumendus nouem, aut decē diebus. Deinde sumeretur medicamentum, quod haberet rhabarbari optimi drach. duas, spicæ grana sex. madefiāt in aqua agrimoniæ: addatur diacatholiconis drachma, syrupi rosacei solutiui unc. duæ: misce, & fiat potio. Qua purgatione perfecta, si satis corpus purgatum fuerit, bene erit, sin minus, tunc iteretur. Purgato autem corpore, tunc uolumus primò, ut singulis diebus ante prandium & cœnam utatur saccharo rosaceo, ita præparato.

℞. *Sacchari rosacei unius anni*	℥ iiij.
Garyophyllorum	ʒ s.
Cinnamomi	ʒ i.

Misce. Post cibum uerò per horam sumat myrobalanos chebulos optimè præparatos, ex his scilicet, quæ ex Alexandria deferuntur, & Ienuæ potißimum inueniuntur, & in hoc præsidio summè confidimus. Præterea cōsulimus, ut singulis septimanis dormitura aßumat boli Armeni quantum est granum ciceris, ita quòd ter, uel quater singulis mensibus sumat, & rhabarbari optimi scrupulum in puluerem redactum, quæ admisceantur uel cum

drachma

drachma ſacchari roſacei, uel cum paſſulis, & ſaccharo. Poſtea ſtomachus quidem illinatur aſsiduè iſtiuſmodi unguento.

℞. Olei de floribus aranciorum, quod habetur in officinis eorum, qui conficiunt aromata ℥ i.
Mannæ belzoini quæ ibidem reperitur ʒ i. s.
Garyophyllorum
Macis ana ʒ s.
Ladani optimi ʒ ij.

Miſce, & fiat linimentum pro ſtomacho: erit enim ſtomacho utiliſsimum, & odoratum, & præcipuè dignũ, ſi rectè conficiatur. Ad hepar uerò aliud unguentum non minus nobile parabitur ita confectum.

℞. Olei de roſis paruis confecti, quod apud unguentarios uulgò appellatur oleum de roſettis, ℥ i.s.
Olei de ſpica, quod apud eoſdem unguentarios inuenitur, ℥ i.
Maſticis
Rhabarbari electi ana ʒ i.
Specierum triaſandalorum ʒ i.

Miſce, cum modico ceræ albæ fiat linimentum pro hepate. Præterea uolumus, ut ſingulis ſeptimanis caput abluat hoc modo. Conficiatur lixiuium ex cinere ſalicis, aut uitis, in quo decoquantur roſæ, myrti, & ladani durioris fruſtulum, & agarici drach. duæ, quo lixiuio lauabitur caput, & ſapone infraſcribendo utatur.

℞. Saponis optimi ʒ iiij.
Agarici ʒ ij.
Iridis
Garyophyllorum, ana ℈ ij.

Camphoræ ℈ i.

Misce, & fiat sapo secundum artem. Laudamus præterea, ut mastichen aßiduè teneat in ore, mandat, expuat, coneturq́; , ut per nares pituita excernatur, fiantq́; à medicis caputpurgia, prout illis magis opportunum uidebitur. His igitur ita diligenter peractis non minor pars reliqua est, & maxima: sine hac enim frustrà reliqua adhibebuntur. Est autem ratio uiuendi, quam exquisitißimè seruare debebit, si se ab extrinsecis periculis præseruari uoluerit. Ergo primum eliget aërem temperatum, cauendo à nebuloso, & crasso, & à tenui, & frigido, qualis est Florentinus, præsertim accedente hyeme, & uitabit etiā uentos, solis ardorem, & pluuias, & demum omnem aëris excessum. Et curabit, ut quotidie naturalia excrementa excernantur per aluum, per urinam, per palatum, per nares. Iubebitq́; sibi fieri matutinas frictiones in brachijs, & partibus superioribus, quæ sunt supra diaphragma, sintq́; frictiones leues, & longæ. Deinde cùm è lecto surrexerit, se exerceat deambulando, donec anhelitus immutetur. Cibum eligat, qui optimum sanguinem generet, & facilè concoquatur, qualis est caro perdicum, pullorum, phasianorum, hædi, animalisq́; castrati: & si ob nimiam inanitionem sanguinis debilem se senserit, quandoq; sumat ouorum recentium uitella, & cum uino albo aromatico aquæ permixto lentè decoquantur ad lactis cōsistentiam, & hoc ferculo ante cibum utatur: esset enim optimi nutrimenti, & ualentißimum. utatur præterea ouis sorbilibus. Ab oleribus, leguminibus, & ijs cibarijs quæ uulgò lacticinia, & pastilia dicuntur, à piscibus etiam abstinendum est. Post cibum etiam utatur confectione ex pistachijs, seminibus

minibus melonum, & saccharo. Vitet ciborum diuersitatem, neq; ad mensam accedat, nisi præteritum cibum rectè concoctum senserit. Vinum eligat pauciferum, maturũ, substantia, & colore moderatum, quod etiam parcè bibendum est: ac potissimè obseruabit, ne inter cœnam, & prandium bibat, longè tamen deterius est, si post cœnam dormitura potauerit. Inter medicamenta unicum superest præstantissimum, quod superius suo loco omissum fuerat, quod ita habet.

℞. *Succi foliorum myrti*
Succi agrimoniæ ana ℥ iij.
Succi absinthij
Succi hypocistidos ana ℥ iij.

Hoc succo post purgationem inungantur renes, uenter, stomachus, & utraq; hypochondria, & quod est in partibus inferioribus circa lumbos: est enim membris mãdantibus efficacissimum, & uasis recipientibus corroboratiuum. Hæc si fuerint peracta, speramus Illustrissimam Dominam à multis imminentibus periculis præseruatam iri, Deo fauente.

Consult. VII. De catarrho, dolore capitis cum vertigine, dolore podagrico, & œdematico tumore cruris, pro Duce Melphensi.

INTELLECTIS *his omnibus, quæ à clarissimo Doctore diligentissimè explicata sunt circa dispositiones præter naturam illustrissimi, & excellentissimi Principis, & proregis in Italia Regiæ maiestatis, uidetur hæc esse summa.*

summa. Patitur *primò destillationem catarrhi ad partes subiectas, quæ interdum difficultatem anhelitus inducit, aßidua tußicula infestatur, nonnunquam etiam podagrico dolore afficitur, ac præterea œdemate, & tumore crurũ laborat, dolore etiam capitis, & uertigine non parũ uexatur*. Q*uæ cùm inter nos diligenter perpensa, consideratáq; fuerint, coniecimus probabilibus rationibus ducti fontem, primamq; originem horum omnium symptomatũ esse imbecillitatem membrorum naturalium ex frigiditate contractam, quæ quidem frigiditas exceßit, tum longo ætatis prouectu, tum etiam mala uictus ratione in omnibus sex rebus non naturalibus*. Hoc *ita esse satis indicare potest tumor ille pedum œdematicus, & sanguis aquosus, qui ex fluxu hæmorrhoidis conspici solet*. Ea *igitur ita existente intemperie frigida tum uentriculi, tum hepatis, par est omnia cõsequi symptomata enumerata: præcipuè cùm his accedat quoque, ut audio, capitis intemperies frigida. plurimi enim uapores crudi tum à uentriculo, tum à toto corporis ambitu ad cerebrum ascendunt*. Itaque *non mirum est, si inde destillatio continua generetur, cùm ea materia uaporum sit perpetua*. Sequitur *etiam, ut raptu materiæ, & catarrhi descendentis secundum locorum diuersitatem uaria sequantur symptomata, tußis inquam, anhelitus difficultas, dolores articulares, capitis etiam grauitas, dolor, & uertigines*. Q*uæ cùm ita se habeant, habita ætatis ratione iudicamus illustrißimum* Principem *multa præseruatione indigere, moresq; ideo illi permutandos esse, ut proculdubio longè facilius sit præseruare, quàm curare*. Q*uæ quidem præseruatio nullo modo à medico fieri potest, nisi* Illustrißimus Princeps *eodem prorsus studio teneatur.*

teneatur. Primò igitur tota uictus ratio immutanda est, aërisq; excessus omnes summopere uitandi, frigidi tamen præcipuè, & humidi. Cauebit flatus omnes tam Austri, quàm etiam Boreæ. Fugiat, quantum fieri potest omnes animi molestias, atq; à cœna, & prandio uacabit animo, et corpore, nihil uel intensè scribendo, aut cogitando, aut di ctando, ut Principes solent, sed molliter deambulabit. Neq; dormiet interdiu, nisi in tota ætate fuerit consuetus, uel plus æquo noctu uigilauerit. si ergo dormiendum fuerit, somnus erit perquàm breuis, & si fieri potest, non decumbat. Procurabit singulis diebus, ut uenter obediat, & si natura defuerit, supplendum est: propterea quàm maximè probauerim frequentem usum terebinthinæ Cypriæ: nam præterquàm quòd uentrem leniet, conferet etiam catarrho, & pectori, neruos cerebrumq; corroborabit, urinam prouocabit, quod senibus præcipuè, maximè est expetendum. Si etiam caricis, aut ficubus aridis ex pinguioribus frequenter utetur, ferè ad eosdem usus conferet. Sumere etiam interdum oxymel scilliticum, uel acetum eiusdem scillæ, si uenter tollerabit, summopere proderit, non tantùm ad molliendum aluum; sed etiam ad humores crassos uiscidosq; incidendos, ad tussim, & podagram. Consulerem quoq;, ut aliquo illorum, uel omnibus interpollatim, & alternatim uteretur, etiam absque leniendi alui necessitate. Quantum uerò ad cibum, & potum attinet, primò illi omnis mensa principum lauta, & deliciosa omnino interdicenda est: unico enim cibo, & simplici con tentum esse oportet, qui sit facilis concoctionis, & optimi nutrimenti. Neq; in eligenda materia multum immorabor, cùm uulgatissima sit, habeatq; assistentem medicum pruden=

terebenth. cyprias [illegible]

prudentissimum, & doctissimum. Potus sit uini minimè dulcis, sed maturi, clari, limpidi, & unius saltem anni, non multum potentis, medij coloris, quod etiam parcè bibat: abstinebitq; omnino à potu à prandio, & cœna. Hac uictus ratione sibi proposita utatur, quæ nullo modo uariāda est, sed habitus in ea faciendus. habet enim in præseruatione ferè totum pondus. Laudo postea, ut nonnullis etiam medicamentis utatur, quæ possunt uentriculū, & hepar corroborare, & ab illis intemperiem frigidam remouere. Laudo igitur, ut utatur ante cibum diatrion pipercon, quod in rotulis ex saccharo conficiatur, uel diacalamento eodē modo confecto. Nonnunquam etiam summopere cōferret usus Mithridatici antiqui, quod ego theriacæ prætulerim Illustrissimo principi. Vbi præterea compertū erit medico prudentissimo corpus idoneè euacuatum esse, neq; redundare excrementis, laudarem tunc temporis frictiones quoque omnium membrorum, & balnea aquæ dulcis, in quibus tamen decoquerētur rosæ, & chamæmelum, & aliquid etiam absinthij, ut simul & calor innatus augeretur, concoctiones, difflationesq; fierent meliores, ac præterea tonus singulis membris adderetur. Quæ intentiones etiam augebuntur, si post frictiones, & balnea totum corpus inungatur ex oleo garyophyllorum odorato, uel ex resina, aut gummi nucis muscatæ, quod iam deferri incepit à Lusitanis. est enim præstantissimum remedium, quod multa experientia comprobauimus ad omnes artus corroborandos, contra podagram, & morbos articulares. Cōsulerem præterea, ut singulis annis Illustrissimus princeps bis purgaretur, uere inquam, & autumno: esset autem purgatio mitis, conueniens ætati, & nobilitati. Neq; ego

tran=

transcenderem in purgatione usum caßiæ, & rhabarbari augendo, & minuendo dosim, prout purgatio bene succederet, & uirtus toleraret: nulla enim purgatio est tam exquisita, quæ perfici non poßit his benedictis medicamentis, si modò dosim pro uiribus metiamur: nullus præterea humor est in humano corpore redundans, qui his duobus medicamentis educi non poßit, siue ille sit crassus, & uiscidus, siue terreus adustus, siue subtilis, et biliosus, ut quotidiana experientia deprehendimus, & ut testatur quidem apud Græcos Actuarius, apud Arabas uerò Mesue. Non ergo hæc medicamenta excedenda putauerim. Quantum uerò profuturæ sint annuæ huiusmodi purgationes repetitæ in affectibus Illustrißimi Principis testatur Gal. tum in lib. Quos, quomodo, & quando &c. tum in methodo de mißione sanguinis. Vt tamen melius præseruari posſit princeps Illustrißimus, non displiceret, ubi prius aliquanto tempore omnia, quæ diximus, rectè peracta fuerint, accederet etiam ad utriusque cruris cauteria: plurimum enim possunt in auertendis uaporibus, & humoribus, qui raptum habent ad caput. Consulo etiam, ut familiarem habeat usum, ut manè masticben mandat, ut inde caput purgetur, uel garyophyllum, uel portiunculam nucis muscatæ, uel folia dictamni Cretensis, quæ non sint arida. Ista enim plurimum poterunt ad expurgandum caput. neque ascenderem ad ualidiores apophlegmatismos, sed his tantùm essem contentus. Quantum uerò attinet ad errhina, quæ uulgò caputpurgia appellantur, dimitterem huiusmodi auxilia in principe Illustrißimo, tanquam quæ nimis excutiant, agitent, & commoueant. Hæc omnia si diligenter, & suo quoque tempore rectè peracta fuerint, spero

spero Illustrißimum principem præseruandum, tum ab his symptomatibus, quibus nunc afficitur, tum etiam à deterioribus, quæ in neglecta curatione contingere possent, ad laudem Dei omnipotentis.

Consult. VIII. De inflammatione capitis, cum dolore dorsi, & suppresione menstruorum, pro nobili matrona Veneta de gente Cornelia.

NON *tantùm uidetur casus iste difficilis propter rationem dictam à clarißimo Doctore, quoniam prolongata fuerit ægritudo, sunt etiam aliæ rationes quàm plurimæ, quare sit difficilis cognitu & curatu. quia si naturam ægritudinis considero & symptomatum, & in causas uolo reducere, non est facilis prouincia. Ideo etsi longiori tempore essent consideranda, nihilominus quantum potui colligere ex hac improuisa uisitatione tam circa essentiam, quàm circa curationem, quid mihi uidebitur, dicam. Primò notanda sunt symptomata quibus affligitur, & proximè afflicta fuit, quoniam non parum facient ad cognoscenda præsentia. Conqueritur primò de inflammatione, & grauedine capitis perseuerante sine dolore cum caliditate insigni, ut referat illa magnum nocumentum in illa caliditate percipere. Et ita dispositam esse, ut à quacunque causa lædente incurrat in talem inflammationem cum prurítu oculorum & ardore, cum asperitate cutis. Et dicit etiã impetiginẽ quandã pati. Dixit præterea cõsueuisse excernere pituitam ex naribus, & nunc suppressam esse talem excretionem. Præterea conqueritur de dolore dorsi maximè*

ximè circa infimam partem ſpinæ, refertq́; circa renes non dolere, ſed circa finem dorſi. Præterea dicit affligi aliquando doloribus uentris inferioris. Habet præterea mēſtrua ſuppreſſa maxima ex parte, atque ea licet ſint in quantitate diminuta, ſunt etiam qualitate corrupta; imò aquoſa, pallida, permixta excrementis albis, quibus ſolet etiã ſana exiſtens affligi. Iſta ferè uidentur quæ potui percipere. Vnum etiam notandum eſt, quod ſemper à quocũque medicamento, dum melius ſe haberet, ita affecta eſt, ut in febriculam incurreret, & in capitis inflammationem. Hæc ſunt tot ſymptomata, ut non ſit facilè cauſas aßignare. De febricula illa quid dicam? cuius ſit generis, & naturæ non uideo quæ poßimus pronuntiare. Dicam ego unum, conſidero ego naturã & habitum huius corporis. Corpora enim maximam dant occaſionem ad ægritudines certas ſuſcipiẽdas, ut unum facilius labatur in unam, aliud in aliam, ita quòd corpus aliquod facilius labatur in unam quàm in aliam ægritudinem. Ideo ex operationibus animalibus, & ex habitu totius uideo ita optimi ingenij & diſcurſus eſſe, ut animales operationes ita uegetes ſint, ut dicam ſpiritus tenuißimos hanc nobilißimam iuuenem habere, & calorem tenuißimum. quia operationes tam uegetes non poſſunt aliunde prouenire, niſi quia tenuißimos ſpiritus, & tenuißimum ſanguinem habet. Quòd autem talem ſanguinem habeat, & calorem, accipiendo pro qualitate ſimplici, hinc patet, quòd adeſt caliditas moderata non adiuncta ſiccitati, nec humiditati obtundenti: ſed moderata, ita quòd caliditas illa moderata non habet dominiũ nec in ſiccitate, nec in humiditate: quæ ſiccitas iuncta caliditati faciat mordacem, & ſanguis fieret craſſus. Credi

derim

derim igitur quoad temperaturam, & quoad qualitates primas, quòd habeat caliditatem moderatam sine dominio paßiuarum. Quoad habitum corporis credo, quòd sit raræ texturæ, ut ex mollitie carnis apparet, quæ consequitur prima principia, quia molles carne apti sunt mente. Et hac de causa pueri molles sunt, quia sunt raræ texturæ, tenuium spirituum, facilè alterabilium, & sanguinis tenuis. Talia ab omni causa extrinseca, & ab intrinseca læduntur. Præterea habet hoc corpus, ut apparet ex auditis, hepar excedens à temperatura aliorum membrorum etiam pro merito complexionis totius: ideo dicendum est calidum. & ideo facillimè inflammatur propter calorem non requisitum certæ temperaturæ. De uentriculo an sit temperaturæ frigidæ cùm abundet pituita multa, & à capite etiam, an quia ratione frigiditatis cerebri excrementa non possunt dissolui per halitum, uel confici, uel ratione alimenti proprij, uel ratione uaporum ascendentium, difficile est iudicare. Tamen credo quòd temperatura cerebri optima sit, quia operationes optimas, & sanas efficit. Et ideo cùm operationes eius sint ualidißimæ, temperatura etiam ualidißima est: & propterea si laborauit coryza à naribus, fuit ratione membrorum inferiorum mandantium. Et quia pituita in uentriculo generata est, siue modo per otium, siue propter uictum delicatum, & fructus, & propter cibaria diuersa, & ratione obiecti praui, & intempestiuè sumpti, ratione frigiditatis fuit, quæ non impedit appetitum: imò aliquid facit ad appetitum. Et cùm hepar calidum sit, non impeditur coctio. Bene ergo merito suæ temperaturæ potest id contigisse, quæ ad frigidum declinet, & operationes non sint læsæ: præpa-

rauerit

rauerit tamen ad ægritudines frigidas, & ad præparandũ pituitam apta sit, & ab extrinsecis omnibus læditur, hoc fortè non est ab re: quia Nobilißima mulier hæc non est multæ carnis, & hepar calidum habet: & ferè semper cum caliditate hepatis est frigiditas uentriculi, quia omentum, cuius munus est detrudere calorem innatum uentriculi interius, propter caliditatem hepatis absumitur pinguedo, & uentriculus fit frigidus. præterea habet musculos abdominis graciles, quia, ut relatũ est, percipitur motus arteriæ è directo spinæ: exiles ergo erunt musculi uẽtris: sed ubi est gracilitas illa, uentriculi frigiditas est. Si ergo spiritus tenues habet cum raritate texturæ, cum caliditate hepatis, frigiditate uentriculi, uidemus corpus præparatum ad ista nocumenta, quibus affligitur. Ex ijs soluitur prima dubitatio, cur facilè in febriculam incurrat, & inflammationem capitis ex pharmaco, hoc est, quia proprium est pharmaci attrahere à circunferentia ad centrũ, in qua attractione agitatio fit: & cum humores agitantur, spiritus tenues facilè eleuantur, & humores facilè putrescunt. Ideo post euacuationes perpetuò inflammatur. Et licet non fuerit inflammata ab illo pharmaco exhibito à Papiensi, hoc potuit esse, quia inuenit humores præparatos ualde, & uias apertas: ideo facillimè quos mouit, eduxit, & nulla fuit facta agitatio. Sed ubi humorum attractio facta non fuerit, eorum omnium, qui moti sunt & agitati, ut ex pharmaci debilitate, uel quia uiæ non sint apertæ, & humores non sint præparati, uiolenta fit tunc attractio: ideo in talibus corporibus fit accẽsio talis. Patet etiam cur facilè inciderit in menstrua alba & retentionem ipsorum. Talia corpora, quæ habent calidum he-

par & frigidum uentriculum, obstructionibus maximè pa
rata sunt, quia hepar ualide attrahit humores frigidos, &
pituitosos, quos aggregat uentriculus frigidus. Facilè au-
tem pituita obstruit, & sanguis intercipitur, & natura
sæpe pituitam liquidiorem expellit, & ita apparent alba:
& diuersa pro diuersitate temperaturæ, ut lædatur ab
omni nocumento extrinseco, quia tenuium spirituum est.
Ideo quando nubilis erat, sana degebat: postquàm autem
coniuncta fuit uiro iuueni ac forti, non amplius sana est,
hoc accidit mulieribus istis imbecillibus facilè alterabilibus
ad quemcunq; terminum, & maximè cùm uir fortis est,
quia spiritus ualde resolubiles resoluti fuerunt per com-
mercium uiri. Ideo habuit corpus præparatum ualde ad
has ægritudines. Et ita ex occasione huius temperaturæ
omnia contingunt symptomata passa, & quæ patitur ha-
bent easdem causas. Inflammationem capitis habet sine do
lore, quia raritatem texturæ habet, & uapores tenues:
ideo mala temperatura non potest fieri, quia euaporant,
& quia non extenduntur, non fit solutio cõtinui: ideo nec
dolor, quia ab his duabus causis fit dolor. Grauitatem per-
cipit, quia humores aliqui frigidiores permanent, quia nõ
exhalant omnes. Percipit mordacitatem & pruritum o-
culorum, propter exhalationem multorum uaporum te-
nuium. De dolore dorsi causa facilis est, quia sanguis pi-
tuitosus, cùm descendit ad renes per uenas delatas aut con
cauam ad matricem, in delatione illa cùm transit per an-
gusta loca, uentosatur, uentosatur autem per admixtionẽ
pituitæ, & facit dolorem in fine dorsi. Etiam circa ute-
rum causatur dolor, quia cùm uentosatur materia illa cir
ca membrum sensibile admodum, facit dolorem in uentre
inferiori.

inferiori. Sed remanet difficultas una, quam consultò hactenus omisi: habet enim febriculam, ut patet ex pulsu, qui nec secundum magnitudinem, nec frequentiam, aut secundum pondus seruat propriam naturam. Ideo posset quæri, quomodo febris hæc perseuerans à cholera uitellina putrescente, ut suppositum fuit, tandiu perseuerauit, ut iam mensis sit cum dimidio, & secuta non sint plura accidentia: quia cùm febris sit perseuerans in corpore, multa sequũtur accidentia. Et Auic. in capite de febre phlegmatica dicebat, quòd cùm phlegmatica febris pertransit XIIII. *diem, membra naturalia debilitantur: ideo exhibet ipse transacta* XIIII. *die trochiscos, quia uirtus concoctrix, & appetitrix debilitatur, fiunt obstructiones, & hypochondriorum tensiones: intumescunt sæpe pedes. Ista autem Magnifica Domina appetit, concoquit, bene dormit, & tamen continuè febrit: & supposuimus omnino ex humoribus putrescentibus intra uenas prouenire. Præterea si tangatur pulsus, uidebitis uelocitatem, & frequentiam maiorem esse, quàm inæqualitatem: præterea non uideo pulsum remotum à tensione, & à duritie. Quantum uerò attinet ad illam perceptionem caliditatis, ubi manu diutius impresseritis, quoniam ego non tetigi eã, nescio quid dicam circa illud. Illud tamen uerendum est, quòd post cibum inflammetur, cùm sit signum proximum & pathognomonicum, ut Galenus & Auic. dicunt, febris hecticæ, quia omnes spiritus incalescunt. Est ergo mirum cur incalescat post cibum, & ibi non sit febris habitudinalis. Diceret aliquis, etiam ante cibum incalescit. Non est mirum, quia potest esse febris interpollata habens periodos, quanuis fixam habeat febrem. Si diceretis non est*

marasmata, si autem haberet fixam febrẽ, magis extenuata esset. Dico quòd non est ita malus diabolus: imò faciliùs curatur ista prima species, quàm illa, quæ ex putredine humoris cholerici à cholera uitellina fit. nulla est ita difficillis, imò Galenus libro VII. meth. med. & sæpe ubicunque curat hecticam post febres ephemeras, ita facillimè curat eam, dum est in primo gradu, non dico cùm pertransiuit ad marasmum. Ideo suspicor, quòd sit febris hæc habitudinalis: & non sum ita tutus, quin sit aliqua febris in habitu. Itaq; non solùm indiget corpus hoc euacuatione, cùm sit in hoc corpore inæqualitas membrorum, & maximè ex suppreßione menstruorum. Et credo quòd à principio putredinalem febrem habuerit, & cum medicinis fuerit leuata: sed remansit febris aliqua in habitu, facileq; potuit inflammari tale corpus, cùm sit spirituum tenuium, texturæ raræ. Imò uult ibi Galenus, quòd ubi perseuerarit ephemera per tres dies, & non pereat typus, dicas ipsam transiuisse ad hecticam: ideo leuiori coniectura utitur Galenus quàm nos utamur. Ideo non solùm euacuatione; sed alteratione etiam indigebitis. Et propterea dico quòd in habitu totius corporis est febricula hæc fixa, non tamen mala, quin poßit curari, & facilius, quàm si esset putredinalis. Et credo quòd habuit putredinalem febrem, quæ sublata fuit ex euacuationibus: permansit tamen feruor aliquis. Talem ergo crediderim esse naturam febris, & complexionis. Ex his patet consequenter quid futurum sperem, si uerum est corpus hoc ita facilè alterari ad quemcunq; terminum, licet ponam secundum habitũ caliditatem esse, cùm illa sit in primis humiditatibus, & leuis, facilè remouibilis est. neq; absolutè intelligendum est dictum

dictum Auic. quòd difficillimè cognoſcatur cùm ſola eſt. Bene difficilis cognitionis eſt, cùm alteri febri putredinali coniuncta eſt, & tunc difficillimè cognoſcitur, facillimè tamen curatur: imò credo quòd facilius curetur, quàm tertiana. Credo etiam cùm adſint obſtructiones in corpore, & inde humores facilè putreſcibiles putreſcunt, & fit typus. Minera autem putredinis ubi ſit, quia dicit Galenus 11. de diff. feb. febres quæ habent periodos, non habent ita humores paratos, ut natura faciat putreſcere hodie unam partem, cras aliam: ſed membrum ſuperfluitates aggregat, ad membrum debile expellit eas, & illa dicitur minera. Et exemplificat de inflammatione oculorum: & inquit, quòd oculus affligitur periodicè, cùm aggregatur in capite materia, & ad oculos transmittitur. Vnde etiam contingit quòd in febre hepar, uel aliquod aliud membrum aggregat ſuperfluitates, & ſecundum periodos expellit eas, & ita fit periodus. Ita etiam credo quòd in utero aggregatur ſuperfluitas, & partim per foramen expellitur: & ſuperfluitates etiam in ſuperioribus partibus ſunt, uel etiam in uenis ſupra hepar, & ab intra ad extra expelluntur & putreſcunt in uenis etiam, & ideo periodicat: & quia humores illi expurgantur, ceſſat periodus. Iſtud eſt quantum ad ægritudinẽ attinet, & quoad hoc credo quòd facile curabitur, nec debemus deterreri, licet dixerim hecticam febriculam eſſe. Cum quibus autẽ ingenijs & inſtrumentis? Cùm hîc ſint obſtructiones & ſuppreſſio mẽſtruorum, ijs prouidendum eſt: poſtea ſi factis iſtis fuerit aliqua ſupercalefactio in corpore, alterabitur. Primò ergo aperiendæ ſunt obſtructiones uteri, & omnes tandem: ſecundò alterandum eſt membrum. Aperiuntur autẽ ob-

structiones euacuando humores, qui obstruunt, incidendo, subtiliando, & abstergendo: utrunque enim necessarium est. De phlebotomia non dixerim aliter fiendam esse, quia maturè facta est, & tunc fieri debet, cùm principium est ægritudinis. Quid autem nunc facere debeamus consulendum est. Ego sum concors cum suis Medicis, quòd materia concoqui debeat cum aperientibus, & incidentibus, ac abstergentibus, & euacuari taliter ut simus memores huius temperaturæ, & texturæ, ut nunquam rhabarbarum transeamus. Agaricum autem fugeres tu? minime, quia dixit Mesue familiarißimum esse naturæ: & Dioscorides dixit, quòd corroborat uentriculum & cor, & dat eandem dosim de agarico, sicut de rhapontico: ita rhabarbarum appellatur ab ipso. Est autem infamis quadãtenus propter suam leuitatem, quia supernatat: possumus autẽ corrigere ipsum addendo aliquid quod aggrauet, sicut sal gemma & duo corrigit unum, quòd est tardæ solutionis: secundò facit ipsum grauitatem habere, ut descendat commodius ad fundum uentriculi. Melius autem corrigitur quàm cum sale, si rhabarbarum, & aloën, quæ grauitatem habẽt, miscebimus: societas hæc fidelior est, quàm fuerit triumuiratus Lepidi, Marci Antonij, & Octauiani. Ideo placet mihi compositio ex aloë, agarico, & rhabarbaro: & crederem, quod aperirẽt obstructiones, & corroborarẽt membra. Sed diceret aliquis in rhabarbaro adest stipticitas, & in aloë. quomodo igitur aperientur obstructiones? Credo uos uidisse Galenum in III. & V. de simpl. med. ubi ait, cùm uolumus bene aperire cum re aperiente, debet aliquid esse quod adstringat. Ideo absinthium optimè aperit, & stipticitas eius adiuuat ad penetrandum,

& est

& est tanquam manus aliqua impellens. Et exemplificat de oleo rosaceo, quod magis humectat corium, quàm oleũ simplex, quia stipticitas olei rosacei adiuuat penetrationem, quod non faceret oleum simplex: & ita nõ debemus deterreri substantiã rhabarbari. Iuuabit igitur quia transit per uenas, quæ non sunt strictæ; sed amplæ. bene exterius nõ abstergeret absinthium, quia poros cutis, qui sunt stricti non transiret: hoc autem facit farina fabarum, nitrum, succus limonum: interius autem non timerem exhibere hæc tria. Syrupum etiam laudo de cichorea cum rhabarbaro sine alia additione rhabarbari, quia in singula uncia syrupi ingreditur scrupulus unus rhabarbari. Ideo satisfaciet ista portio, quæ ingreditur ipsius compositionem. Syrupus etiam acetosus compositus optimus est, & si timeremus nimiam eius incisionem, quoniam humores facilè incisibiles sunt, essem contentus acetoso simplici, melle rosaceo, syrupo de betonica cum aquis distillatis, uel cũ decoctionibus, quia ex eo simplici parua aqua elici potest, uel cum aqua cuscutæ, endiuiæ, borraginis, ut fieret præparatio, & incisio. nec statim euacuarem, sed paulatinè digererem, & paulatinè euacuarem: & facta una iterũ redirem ad aliã. Postea si euacuatis humoribus remaneat caliditas in membris, quia timeo quòd sit impressa caliditas, quoniam alterabilis admodum est, tum procederem non cum exterius refrigerantibus, sed cum interius, cum zucchoro rosato simplici & nouo: deinde linirem corpus totum cum oleo rosaceo, factis prius frictionibus: leuiter enim refrigeraret, & penetraret, et si esset exiccatum humectaret. Sed ante omnia prouiderem, ut habeant exitum menstrua, & à leuioribus inchoarem, & circa uterũ in-

ciperem, factis prius euacuationibus, cum decocto camomillæ, liliorum alborum, cum modico anethi, propter penetrationem maiorem, & pessarium facerem ex oleo maioranæ, uel alio odoramento in coto, uel bombice, cùm menstrua instant. Factis euacuationibus procederem cum frictionibus circa coxas, & applicatione uentosarum intra coxas, siccas applicando. Vtrũ modò balnea conueniãt, cùm fuerint omnia facta? Credo quòd non erunt necessaria, ideo Excellentißimus doctor proposuit sub dubio: quia timerem supercalefactionem. Et hac uia procederemus.

Consult. IX. De epilepsia per consensum, pro puero Germano.

CVM *actio medici circa epilepsiam sit genere triplex: uel enim excitamus hominem, quando actu cadit in epilepsiam, & hæc propriè cura symptomatis, non morbi appellatur: uel præseruatur, ne cadat, aut saltem rarius, uel leuius: tertia est causarum remotio, id est, ægritudinis, à qua immediatè epilepticus casus contingit, Nos tertiam sequemur arbitrantes hanc esse potißimam, quæ si remoueatur, alia quoque duo facilè propellentur. Et cùm in hoc nobilißimo puero causa proxima symptomatis sit materia frigida à subiectis partibus, præcipuè à brachio, tanquam aura repentè ad caput ascendẽs, spiritusq́;, & uirtutem animalem maxima ex parte intercipiens: ideo curationem ueram duco prohibere, ne talis materia generetur, auertere ad partes oppositas, quæ iam fuerit generata, caput corroborare, ne tam facilè recipiat.*

Quantum

Quantum ad auersionem attinet, ab hac enim primum incipio, iampridem idoneè (ut arbitror) à me prouisum fuit, brachio, unde potißimè ascendebat materia, synapismos, & cauteria applicando, à quibus non prius desistendum putaui, quàm integram (si Deo placuerit) adeptus fuerit sanitatem. Altera pars auersionis erat, ut per oppositas partes euacuaremus quicquid continuè excrementosum generaretur, quod neq; à me prætermissum fuit. † Institui enim ut iugiter uteretur alui subductione cum pilulis ex mea quadam descriptione, quam apud se seruat, in quam ingreditur agaricum. Consului præter hoc, ut leuioribus quandoque uteretur, ut aloë simplici, ante cœnam, uel hiera Galeni de sex rebus, uel aceto scillitico mane tribus horis ante prandium, aut melle itidem scillitico. His omnibus adhuc utendum consulo, hoc, uel illo, prout fœlicius succedet. Et hæc quantum ad auersionem attinet. Vt uerò prohibeatur materia, ne generetur, quæ sicut uerior, & integrior, ita difficilior curatio est, præcipuè ex parte ægroti malè ferentis consilium, dicam tantùm ea, quæ necessariò quàm diligentißimè obseruanda putauerim, præcipuumq; est, ut in omnibus sex rebus non naturalibus regatur exquisitißimè. Primò igitur euitabit omnẽ aëris excessum, præcipuè dum fuerit in Germania, aëre frigidißimo, & humidißimo. in ea enim regione peculiari circa hoc admonitione indiget, ferè enim Germani hyeme præcipuè in duobus extremis summopere peccant, nam uel in æstuarijs suis torrentur. uel sub dio frigido, & gelu torquentur, cùm tamen ab utroque enixè cauendum sit. Dum enim nobilißimus iste adolescens in uaporario uersatur, meatus cutis, præcipuè capitis aperiuntur, humores attenuan-

nuantur, & in uapores transeunt, unde necessariò caput repletur, alioqui ex morbo debile, & imbecillum. Sed ubi postea repentè in subdialem aërem transit, algor uehemens occurrit, qui penetrans per apertos meatus, cerebrum refrigerans, humores in eo contentos comprimens, & congelans efficit, ut omnino deterrima subsequantur. Cùm igitur hæc nocumenta omnibus communia iudicem, huic tamen puero arbitror futura esse magis perniciosa. Erit ergo ab illis quàm maximè cauendum, eritq; artificialis ratio, ut omnem aëris excessum quàm procul effugiat. Quòd si necessarium erit quandoque ex consuetudine gentis in utroque uersari, primò frigiditatem munimentis, & uestibus quàm maximè propellet: uaporaria uerò eliget moderatißimè calida, et uix tepētia, in quibus magis aperto capite commorabitur, ut postea eodem munito, cum egreditur, minor fiat illa mutatio, & transitus de contrario in contrarium. Si præterea perceperit flatus aliquos malos, uel niuem, uel pluuias aërem turbare, intra domum se continebit. Denique illud commune seruabit, quemadmodum diximus, ut aëris immoderatos excessus effugiat. Præterea omnis animi molestia, ira præsertim, & mœstitia summopere arcenda erit, studebitq; cum socijs, & amicis honestè, & iucundè conuersari. Quotidiano exercitio præcipuè delectabitur matutinis horis, quod inferiores potius partes exerceat sine multa capitis agitatione. Ideo pilæ ludum, neque gladijs dimicare, aut saltus immoderatos facere non probauerim in nobilißimo hoc puero, & adolescente: cerebrum enim nimis concutiunt, & exagitant: sed potius eligere deambulationes, equitationes, sagittarum, lapidum, pali ferrei iaculationes, & huius generis

neris exercitia, in quibus ſine inſigni aliquo motu capitis reliquum corpus exerceatur. Exercendi tempus commodißimum eſt, quod duabus horis prandium præcedit. Sed & frictiones quotidianas non minus laudo, ſiue præcedãt, ſiue ſequantur exercitium, ſintq; uniuerſi corporis, leues quidem, & molles, ſed longæ, quouſque corpus incaleſcat, & rubeſcat, dimittaturq; in frictione caput, & partes omnes, quæ ad collum attinent, fricantisq; manus ſemper deorſum trahatur, optimumq; eſt ſi poſt frictionem totum corpus illinatur oleo garyophyllorũ odorato, quod unguentarij conficiunt, & non aromatarij. Et ſi quis unquam cauere debet à ſomno meridiano, uel matutino, aut nimis prolixo, adoleſcens iſte unus ex illis eſt. Erit igitur illi ſomnus moderatus, nocturnus, non diurnus. Procurabit, ut quotidie beneficium alui habeat: quòd ſi defecerit, adiuuetur, uel pilulis prius nominatis ex hiera ſimplici, uel aloë, quandoque etiam cum clyſteribus emollientibus, neq; omnino patiatur fæces in uentre plus æquo retineri: inde enim magna grauitas capitis ſubſequi ſolet. Bis in die tantùm comedat, ſitq; cœna longè parcior, quàm prandiũ. Neq; credant critici iſti medici me propterea Galeno contradicere, cùm longè alia ratio ſit cœnæ noſtratum, quàm fuerit antiquorum. Sed hîc non eſt huius difficultatis determinandæ locus, ſat habeat, quòd ſi abunde cœnauerit, non erit immunis à maxima capitis repletione. Cœnet igitur parcè, neque in hoc diſcedat ab Auicennæ præcepto, quod eſt nihil aliud, niſi Galenicum ex oppoſito immutatum, uidelicet, ut ex tribus partibus diurni cibi duas in prandio aſſumat, tertiam in cœna: ita enim neque interdiu percipiet repletionem, aut grauitatem, neque multa opprimetur

tur cibi nimietate, sed suauiter, & iucundè dormiet. Caueatq; ne post cœnam, aut prandium, aliquid degustet, aut bibat Germanorum more: frustrà enim imperaremus aliquid de cœna, & prandio, si aliæ quoque cœnæ intercederent. Cibus sit unicus, ac quàm maximè simplex: nihil enim illi æquè nocebit, quàm epularum multitudo. A` uino si toto tempore suæ curationis abstinere poterit, quemadmodum hactenus me admonente abstinuit, optimè illi succedet: sit tamen aqua cum cinnamomo, & aniso confecta, sicut præcepimus. Abstineat quàm maximè à pastilibus, leguminibus, à lacticinijs, caseo præsertim, à fungis, ab oleribus, crudis præcipuè, à piscibus, rebus frictis in sartagine, à carnibus auium palustrium, à carne porcina tam recenti, quàm salita: non etiam laudo carnes agnorum propter redundantem humiditatem. Et cùm iam appropinquet ætas ueneris, consulo, ut ab ea quàm maximè abstineat: nihil enim aliud uenus est, quàm breuis quædam epilepsia, si Hippocrati credimus. Hæc sit tota uictus ratio, in qua ferè totum est curationis fundamentum. Si enim hoc modo sibi cauerit, materia illa frigida, & cruda, quæ fouet epilepsiam, nulla, uel paucißima generabitur, quod erat à nobis intentum. Atque ita satisfactum est, & auersioni materiæ, quæ generatur, & prohibitioni, ne generetur. Supererat capitis corroboratio, ne nocumentum suscipiat. Est autem in corroborando capite ratio præcipuè habenda, ne agitetur cerebrum, aut aliquo pacto cõcutiatur: propterea neq; caputpurgia probauerim, neque frictiones capitis, aut stillicidia à medicis uulgò in huiuscemodi casu proposita: sed masticatoria, quæ ἀποφλεγματισμοί à Græcis uocantur, admittat, primò ex

mastiche

mastiche sola, & simplici, deinde etiam adiecto pipere, & staphisagria, & pyrethro pastillos conficiendo. Mandere etiam matutinis horis garyophylla, nucem muscatam, cinnamomum, zedoariam, & quæ huiusmodi sunt, summopere laudo: maximè enim conferunt ad capitis corroboratione͂ in hoc casu exiccatione, & euacuatione. Præterea caput abluere singulis septimanis circa horas uespertinas ante cœnam, est remedium à me ualde probatu͂, si lixiuium dulce eligatur, in quo decoquatur asarum, sena, betonica, maiorana, rosæ, & capilli ueneris, adiecto etiam agarico: erit enim lixiuium ad hunc usum præstantißimum. Post lotionem uerò suauißimè exiccari debet, neque fricando, neque agitando, cum pannis moderatè calidis. Caueat etiam, ne ignem acriter intueatur, aut magnu͂ splendorem, aut campos niue refertos, aut turbam hominum circumcursantem, aut curruum rotas uelocißimè motas, uel molas, nec quicquid in gyrum uersatur, ab alto etiam ne prospiciat, neque decurrentem fluuium intueatur. hæc enim omnia cerebrum, & spiritus exagitant, & robur adimuut. Laudo præterea pro capite, & membris quoque inferioribus corroborandis, ut bis in mense sumat optimi Mithridatici drachmam. Est etiam præstantißimu͂ remedium instillatio olei de ladano per sapientem destillatorem confecti, tum in aures, tum in nares, tum etiam quandoque illinendo uerticem capitis. Sed etiam mane suauiter pectinari illito pectine ex eodem oleo, non mediocriter conferet ad caput corroborandum, sed pecten semper retrò trahendus est uersus occipitium. Et hæc sufficiant, tum in auertendo materiam, tum in prohibendo, ne generetur, tum in capite corroborando, quæ tria nobis à principio

cipio

cipio fuerũt proposita. Quòd si etiam magis præseruari uoluerit nobilissimus adolescēs, uerè purgabitur ex Galeni precepto, poteritq; huiusmodi esse purgatio.

℞. Hieræ simplicis ʒ ij.
Floris cassiæ ℥ i.

Cum sacchar o fiat bolus, sumendus horis duabus, uel tribus ante prandium. Item

℞. Oxymellis scillitici
Syrupi de betonica ana ℥ i.
Decoctionis granorum pæoniæ in aqua destillata pæoniæ ℥ iiij.

Misce pro uno syrupo, & sic pro septem. Deinde

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iij.

Cum aqua pæoniæ fiat potio, danda in aurora cum custodia. Talis igitur, uel huiusmodi poterit esse annua purgatio, quæ ad præseruationem attinet. Et hæc pro tempore suffectura arbitror in curatione, & præseruatione huius nobilissimi adolescentis ad laudem Dei optimi maximi.

ADNOTATIO.

† Locus postulare uidetur, ut duo lectorem admoneamus. Alterum quidem est, ut sciat, qua ratione magdaleon ad pilulas conficiendas compositum sit: fuit enim hac arte conditum, ut plures Montani studiosi adnotarunt.

℞. Rhabarbari electi ʒ ij.
Garyophyllorum
Cinnamomi ana ℈ ij.
Aloës ʒ iiij.

Agarici

Agarici ʒ iij.
Seminum pæoniæ ʒ i. s.

Misce, & cum melle rosaceo confice magdaleon. Al*terum uerò est electuarium ad usum seruandum, quod est.*

℞. *Scillæ assatæ, & præparatæ secundũ artẽ* ℥ ij.
Seminum pæoniæ pulverizatæ ℥ i.
Mellis optimi colati, & despumati lib. i.

Misce, & fiat electuarium.

Consult. x. De epilepsia, pro nobili viro Vicentino.

PROPONITVR *nobis curandus iste Magnificus dominus, quia quo morbo infestetur hoc uidere clarißimũ est; ideo breuiter me expediam. Iste laborat epilepsia, habuit enim tria signa attestantia super ipsam epilepsiam. primum quod habuit, fuit spuma in ore: secundò passus fuit conuulsionem, siue spasmum: tertiò amisit sensum, & motum*. Ex *ista accidentium syndrome facilè possumus conijcere morbum hunc esse epilepsiam*. Habita *notitia morbi, quia oportet, ut & nos aliquid de cura dicamus, non possumus autem quicquam perfectè dicere, nisi causas morbi indagemus; ideo est necessarium distinguere præsentem morbum ut omnia hæc clarè habeamus: & primò uidendum est quidnam sit epilepsia*. Epilepsia *nihil aliud est, nisi spasmus quidam factus ab obstructione uẽtriculorum cerebri à materia crassa, & uiscida, siue ab aliqua qualitate uenenosa, quam isti auram uocant*. Et *quia in definitione cadit spasmus, uidendum est quotupliciter fiat spasmus, ut ex hoc habeamus causas ipsius epilepsiæ.*

psiæ. Spasmus, ut dicebat Galenus in III. de locis affectis, ubi loquitur de hac re, fit tripliciter, aut à materia, aut à qualitate, aut à siccitate: istæ enim sunt tres causæ potentes facere spasmum, materia quæ nam sit dicemus, qualitas mala, quam auram uenenosam appellauit Galenus, & siccitas ipsa. Videamus modò nũquid istæ tres causæ faciunt epilepsiam. Quòd poßit fieri à materia, hoc patet, quia cùm materia crassa est in uentriculis cerebri, siue sit per consensum siue per essentiam, ita quòd ibi generetur pituita, obstruit uentriculos cerebri, qui postea insurgunt ad expellendum, & tantum contrahuntur, & in illa contractione deficiunt mittere sensum & motum ad membra, & ita priuãtur membra sensu, & motu. Quòd autem poßit fieri epilepsia absq; materia, uidelicet à qualitate illa mala, & ab illa aura, Galenus pluribus signis hoc probauit in illo loco præallegato. Dicebat enim ipse, uidemus in ictu phalangij, qui & si tantillus sit, tamen dispergitur per totum corpus, & omnia membra inficit illa mala qualitas. Non est dicendum, dicebat Galenus, quòd fiat à materia uenenosa, quia illa fuit ita exigua, quòd non potuit hoc corpus totum inficere. Quare dicendũ est quòd sit aliqua mala qualitas eleuata à tali materia uenenosa exigua, quæ postea qualitas per totum corpus dispersa, et disseminata, sit sufficiens tale nocumentum causare. Simile potest cõtingere de epilepsia à materia: potest fieri mala qualitas, quæ postea petens cerebrum potest esse in causa contractionis uentriculorum cerebri, & facere epilepsiam. & ita Galenus ex sententia Pelopis præceptoris sui cõclusit posse à mala qualitate fieri huiusmodi morbos. Nunquid autem à siccitate poßit fieri? dico quòd non, & in

in hoc differt ſpaſmus ab epilepſia, quia ſpaſmus poteſt fieri à tribus illis cauſis: epilepſia uerò tantùm à duabus cauſis prædictis, & non à ſiccitate. Quod poteſt & à priori, & à poſteriori manifeſtiſsimè probari. Et primò à priori: nam cùm ſiccitas ſit cauſa habens cauſare epilepſiam, oportet quòd cerebrum ita exiccetur, ut per ſiccitatem contrahantur uentriculi cerebri, & fiat epilepſia; Sed hoc non poteſt fieri, quia cerebrum cùm ſit membrum humidiſsimum, nunquam poterit taliter exiccari, ut per ſiccitatem deueniat ad contractionem, quia cùm fuiſſet exiccatum ſtatim periret homo, & ita antequàm fieret epilepſia, moreretur homo. Similiter à ſigno confirmari poteſt, quia epilepſia ſubitò fit: ſtatim enim homo cadit in paroxyſmum epilepticum, illa autem exiccatio non poteſt, ſi habet fieri, ſubitò cauſari, ſed ſucceſsiuè, ita quòd in tempore oportet ut exiccetur. Quare relinquitur, quòd à ſiccitate non poteſt talis ægritudo cauſari. Derelinquamus ergo tertiã cauſam, & accipiamus reliquas duas ſcilicet quòd epilepſia poteſt fieri à materia, & à qualitate ſola: ſi fit à materia, fit ab humore craſſo, utputa ab humore pituitoſo, & melãcholico obſtruente uentriculos cerebri, uentriculos dico anteriores, de his intelligatis. Similiter intelligatis de obſtructione non perfecta, ſed imperfecta & diminuta, quia ſi intelligeremus de perfecta obſtructione, fieret tunc apoplexia, & non epilepſia, quia tunc homo penitus ex perfecta, & completa obſtructione uentriculorum amitteret ſenſum, & motum, ita quòd iaceret, ſicut cadauer. hoc fit in apoplexia. Ideo intelligatis de obſtructione diminutè facta. Cùm ergo habeamus morbum hunc fieri à materia, & à qualitate, uidendũ eſt

modo, à quánam harum duarum causarum in isto Magnifico domino talis morbus proueniat. Ideo in hoc crediderim quòd à qualitate mala non principaliter causetur, licet reuera ipsa concurrat, & maximè quòd, ut retulit Excellentißimus Doctor, iste fuit à paßionibus animi ualde uexatus. Quantum autem possunt isti animi affectus ad hos morbos epilepticos concitandos, unicuiq; poterit esse manifestum. Noui ego duos, qui tantùm ex animi affectibus inciderunt in hunc morbum: unus enim fuit quidam Laurentius Brachadenus, & Marcus Antonius Contarenus. Isti tamen in uictu erant parcißimi, non erant excrementosi, tantum ex animi affectibus uenere in talem ægritudinem: & ita dico quòd potuit ista causa concurrere. Sed quod principaliter est in causa, est materia crassa, ita quòd dicerem morbum esse materialem. Et cùm materia potens epilepsiam causare duplex sit, melancholica & pituitosa, à quánam, dicetis uos. Dico quòd potest prouenire ab utroq;: utraq; enim materia concurrit. Et ita causatur essentialiter in cerebro, & per consensum à reliquis membris ad ipsum demandatur. Quòd autem pituitosus humor in hoc Magnifico domino dominetur, hoc ostendit eius temperatura, & sua mēbra principalia. Audio quòd iste abundat pituita multa, quæ excernitur per nares, & per os. Istud est signum humiditatis cerebri, habet enim cerebrum calidum, & humidum, ut per signa manifesta potest apparere, & facilè comprehendi. Similiter habet uentriculum satis abundantem pituita, in quo ab inordinato uictu, & coitu ut retulit maxima copia pituitæ generatur, pituitæ dico non ueræ: nam, ut scitis, non uera pituita in uentriculo generatur. Ideo ex pituita genita in

uentriculo, & item illa, quæ in cerebro generatur, concludo materiam esse tum per essentiam, tum per affluxum. Quòd autem fuerit aliqua materia melancholica, hoc facilè persuaderi potest. Audio hunc esse melancholicæ naturæ, & si non fuerit ex naturali temperatura, tamen propter acidentia animi potuit effici melancholicus. Cùm quis autem aliquando cadit in melancholiam, impossibile est ut non retineat illam materiam in cerebro, ut dicit Galenus. Ideo cùm adhuc reliquiæ melancholiæ remaneant in hoc Magnifico uiro in ipso cerebro, potest & ipsa concurrere ad obstructionem. Similiter hepar habet calidum. Viget enim caliditas in toto illo corpore, & ita ob caliditatem hepatis potuit fieri adustio: nam cùm hepar est calefactum, oportet quòd & uenæ sint calidæ: nam, ut dicit Galenus secundo artis medicinalis, orta debent attestari suis principijs. Cùm ergo hepar sit calidum, non est mirum, si patitur cerebrum: nam, ut dicit Galenus in III. de locis affectis loquens de dolore capitis, qui habet hepar calidum, facilè incidit in dolores capitis, quia ascendunt materiæ, & uapores, ut causent dolorem. Habetis hucusq;, ut omnia colligam, causas morbi, & morbum ipsum, à quibus facilè poterimus indicationes curatiuas sumere. Veniamus modò ad curam. Iste quærit curari, credisne hunc posse curari? ut ingenuè fatear, morbus epilepticus morbus est maximus, & non nisi à uehementi causa potest causari, fortißima causa concurrit ad excitandos hos dolores, & talem sensus, & motus ablationem. dolor enim cùm in hoc morbo intrinsecus fiat, oportet quòd fiat à fortißima causa soluente continuum. Dimittamus modò nunquid dolor fiat à ma-

la temperatura facta in quatuor qualitatibus, an à solutione continui. Teneo, ut aliâs dixi, fieri à solutione continui, & à mala temperatura: & quòd ista solutio continui sit æquiuoca ad illam solutionem continui, de qua intelligunt isti: longè enim differt ab ista. Sed de hoc diffusius alibi dixi, ideo nunc non est opus ea reuocare. Propterea dico cùm ista ægritudo fiat à forti causa, quæ cum difficultate potest remoueri, iste magnificus dominus de facili poterit mori. Audio eum hucusq; habuisse duos paroxysmos epilepticos, incipiendo à XV. *Iulij usque ad* XXIIII. *Augusti: propterea facilè poterit iterum cadere in hos paroxysmos: imò nunc conqueritur de aliquali tremore. Neque debemus nos confidere suæ naturæ robustæ, & carnositati: nam licet uideatur sanus, non propterea uacat periculo. Noui ego Iustinianum quendam, qui habuit tantùm unum paroxysmum, postea mansit per tres menses sanus absque molestia, deinde reuersus est alius paroxysmus, deinde alius, & tandem mortuus fuit. Ideo cura difficillima est, neque ut dixi, uacat periculo: tamen non est desperandum. Veniamus ad curam, & primo indicationes sumamus à morbo, & à causis eius. A` morbo, cùm morbus sit in nobili membro, indicatur, quòd sit citò remouendus, & quàm citissimè potest: epilepsia enim cùm occupet nobile membrum, morbus sacer fuit ab Hippocrate appellata. Sumamus modò indicationes à materia. Materia ista, ut dixi, duplex est, pituitosa, & melancholica: ista uenit euacuanda. Et quia facta fuit sanguinis missio ab illo perito medico, propterea desisterem à missione sanguinis, deuenirem ad concoquentia pituitam, ut est syrupus de eupatorio, decoctum pulegij, origanum,*

syrupus

syrupus de calamento, & infinita alia ipsam pituitam digerentia. Concoquerē etiam melancholicum succum, ut cum syrupo de fumo terræ, de epithymo, & talibus. Postea cùm erit cocta materia, euacuarem, & inciperem à leuioribus pharmacis: non transirem illam confectionem hamech, & pilulas cochias. De medicinis autem illis cum colocynthide, & agarico pro nunc non exhiberem, quia sunt ualde fortes. Quæ autem recipiunt ista, ut sunt illi trochisci Alhandal, hiera Logodiō, isti aromatarij in hac ciuitate, cùm sit mater studiorum, non conficiunt ista, & miror cur uilla quæuis parua non habeat ista facta. Modò hoc corpus est euacuandum. Ego deuenirem ad caputpurgia, & ad masticatoria, & uellem ut masticaret, sicut de pipere, & reliquis. Deinde per nares prouocarem naturam cum aliquo leui sternutatorio. Facto hoc si uoluerit assumere illa balnea Aponitana, cùm sint calida, ego laudo. De cauterijs, ego summopere laudarem cauteria in brachijs, imò hoc est familiare remedium. Et uidi anno præterito unum qui solo cauterio sanatus est. Et erat senex in LII. anno ætatis suæ constitutus. De dieta, quia morbus longus est instituatur conueniens dieta. Pro potu poterit conficere aquam decoctam cum aniso, & potissimè cinnamomo, & saccharo: est enim potio gratissima tū in colore, tum in sapore. Restat unum derelictum, utrum debeat bibere uinum. Videtur ex una parte quòd non, quia uinum fumosum est, & facilè replet caput: ex alio uidetur quòd sit dandum uinum pauciferum, quod sapit naturam aquæ. Sed, ut dicit Galenus in III. de ratione uictus, uinum si magnum est, obest cerebro sua fumositate: si uerò sit pauciferum, licet non noceat cerebro, obest ta-

men uentriculo, & ita uidetur conuenire & non conuenire. Ego tamen conficerem uinum, & maximè quia sumus in tempore conuenienti. uellem ut ſumeret uinum album, in quo aliquid aquæ imponeretur: & apponerem radicem pæoniæ, betonicæ, folia ſaluiæ, roris marini, & alia, quæ reſpiciunt hos humores, & omnia decoquantur, & conficiatur uinum, quo poterit uti. Iſta hic poſita non ſunt ingrata, non ſunt amara, & ſunt appropriata pro tali morbo ſanando. Et hæc ſufficiant.

Conſult. XI. De imbecillitate totius capitis, & oculorum, pro ciue Cracouienſi Polono.

DOMINATIO *ſua meminiſſe debet, atque animo perpetuò tenere, & tanquam fundamentum neceſſarium præſupponere, atque ad hoc, ueluti ad ſcopum quendam omnes actiones ſuas dirigere, uidelicet, ſe habere totum caput, & oculos utroſque imbecillos, & paratos ad recipiendas ſuperfluitates totius corporis, & ad omnia morborum genera ſubeunda, ut nulla iam arte, nullóue remedio huic uitio ſuccurri poßit: ita enim iam confirmatum eſt, & per eſſentiam parti illi appropriatum, ut ne Aeſculapius quidem ad ferendam opem ſit ſuffecturus. Et bene aduertet dominatio ſua me dicere hoc loco imbecillitatem capitis, & oculorum, ac præparationem ad ſuſcipiendas ſuperfluitates tolli nō poſſe: ſed non propterea dico, quin præſeruari poßit, & curari à malis præſentibus, & futuris. Aliud enim eſt membrum aliquod eſſe imbecille, & paratum ad morbos à quacunque leui cauſa: aliud ægro-*

tare.

tare. In hac opinione, & cognitione huius rei, quam diximus, tantam inueniet utilitatem S.D. ut, nisi id præsupposuerit, & constanter crediderit, in duo maxima incommoda, & pericula perpetuò collapsurus sit: primum est, quòd quoties inciderit in medicum, uel cuiuscunque generis hominem, qui sanitatem polliceatur, statim illi adhærebit, & torquebitur, & in deteriorem dispositionem, & fortè ultimam perniciem deducetur. quod ipse facilè potest proprio experimento, & suo etiam discrimine cognouisse. Quòd si in bonam aliquam fortunam, uel peritum medicum inciderit, qui præsentes morbos curauerit, secundum incommodum non effugiet. Si enim arbitratus fuerit se ita fuisse curatum, ut imbecillitas quoque capitis, & oculorum, & præparatio ad eosdem morbos simul sublata sit, huius meæ admonitionis oblitus, suo postea periculo facilè recognoscet uerum, & fidele fuisse nostrum consilium. Nam negligendo curam perpetuam sui capitis, & oculorum, quam inferius explicabo, etiam si millies curabitur, millies quoque uel in eosdem, uel etiam deteriores morbos præcipitabitur. Præsupponat, & fundamentum firmißimum habeat, se habere caput, & oculos summè imbecillos, perpetuaq; cura, & præseruatione indigere, si uult inter homines bene esse. Atque æquo animo ferat calamitatem, quæ tamen non ita improba est, & detestabilis, ut si ipse uelit non negligenter res proprias procurare, non poßit satis commodè, & honestè sine multa molestia curari, actionesq; singulorum membrorum non inualidè exercere. Quibus igitur hæc omnia præstari possint, nunc tempus est explicare. Sua uerò dominatio audiat, legat, & perlegat, neque corrumpi patiatur, uel à

ſocietatibus, uel à more patriæ, quæ, ſi uerum fateri uo-
lumus, plus æquo uoluptatibus indulget, iubeatq́; , ut hoc
noſtrum conſilium in propriam linguam uertatur, ſecúm-
que familiariter habeat, & non tantùm ediſcat, ſed etiam
exquiſitiſsimè obſeruet: alioquin præterquàm quòd ocu-
los amittet, multò etiam deteriora patietur. Longè e-
nim humanius eſt admonere hominem de futuro aliquo pe-
riculo, in quod facilè poſsit incidere, quàm ita molliter ſe-
cum agere, ne dicam peruersè, & dolosè, & ne triſtitia
ipſum afficiamus, permittamus incurioſum, & nil tale
cogitantem hominem in extremam perniciem præcipita-
ri. Qua igitur arte S. D. præſeruari poſsit, iam ex-
plicare incipiam. Et primò ita aëris commoditate potie-
tur, ut nec feruenti ſoli, nec uehementi frigori ſe exponat,
cauebitq́; præcipuè ſub cœlo uentoſo, ac nebuloſo diutius
immorari, neque feneſtræ ſe exponat, quam uentus ali-
quis perflauerit, aut aëri nocturno occurrat, uel noctu
apertis feneſtris dormiat, fugiat etiam humidas, terrenáſ-
que habitationes. Hyemis tempore, dum manebit in uapo-
rarijs, ſicut eſt mos ſuæ patriæ, non operiet caput, niſi
operimento quodam leui, & poſtea, dum exibit, accipiet
cooperimentum pelliceatum cum ueſtibus optimè ſuffultis.
Vaporaria etiam non erunt ualde calfacta, ſed moderata.
Cauebit intueri ignem, manere ubi fumus, uel puluis ade-
rit. Prouidebitq́; , quantum fieri poterit, ne iraſcatur, né-
ue triſtetur, aut aliqua animi moleſtia multum torqueatur.
Coitu rarò admodum, & moderato utatur. Mane exer-
cebit totum corpus, ut caleſcat, & anhelitus fiat magnus,
& frequens. Surgat ſingulis diebus ante ortum ſolis, &
procuret omnes ſuperfluitates collectas per omnes uias
excer-

excernere, tum per aluũ, tũ per urinam, tum per screatũ, & per nares, tum etiam pectinando se, & collum, faciemq; panno lineo molliter, & suauiter perfricando, & aures donec rubescant: neque unquam faciem lauet aqua frigida, sed uel desistat à lotione, uel utatur uino albo: aures etiam quotidie perfricet, & abstergat, similiq; modo dentes etiam abluat, & os uino albo. Quæ omnia ubi mane surgens effecerit, tum ad consueta negotia progredietur. Prandebit itaque quatuor, aut ad summum quinq; horis, postquam à lecto surrexerit, & nouem, uel octo interpositis horis à prandio cœnabit, diligentißimè obseruando, ne interbibat spatio aliquo intra prandium, & cœnam, neque etiam comedat, sed sobriè interim degat duobus illis tantùm temporibus cibis contentus, prandio inquam, & cœna, alioqui non erit tutus à recidiua. Cibaria sint simplicia cum paucis, aut nullis aromatibus, neq; delectetur ciborum uarietate, sed unico tantum cibo contentus sit: illa enim uarietas corruptionem, cruditatem, & malitiam humorum generat: unde postea ægritudines oriuntur. Abstineat à carnibus antiquis, & ab his ouis, quæ in sartagine, uel patella assantur. Abstineat à piscibus, caseo, leguminibus, & auibus palustribus, olerum etiam usum euitet. Vinum, si fuerit consuetus bibere, eligat pauciferum, clarum, subtile, & mixtum aqua, quod etiam moderatißimè bibat. Sed si uini potationi non fuerit assuetus, uel aquam mellis, uel ceruisiam bibere consueuerit secundum patriæ suæ morem, tunc laudarem magis, ut prorsus à uino abstineret, & ceruisiam, uel mulsam eligeret. Hæc si ritè, & diligenter peregerit, uix imaginari poterit, quantum sanitati suæ sint colatura. Si uerò contra-

ria

ria sequatur, etiam medicinis omnibus adhibitis frustrà sanitatem spectabit. Sed ut exactè suæ saluti consilium adhibeatur, paucula quoq; adijcientur, quæ quicquid in corpore colligitur excrementorum, totum illud excernãt. Vtetur igitur ter, uel quater in mense pilulis infrascribendis hora una ante cœnam ad pondus drachmæ. Descriptio talis est.

℞. Aloës optimæ
Rhabarbari electi ana ʒ vi.
Agarici electi ℥ s.
Garyophyllorum
Gingiberis,
Cinnamomi, ana ʒ i.
Rosarum rubearum ʒ ij.
Myrobalanorum chebulorum ʒ s.

Pulverizentur omnia per se, deinde misceantur: cum melle rosaceo fiat magdaleon, de quo singulis uicibus fient pilulæ tres pondere drachmæ, sumendæ, ut suprà. Præterea laudo, ut semel in uere, si semel: in autumno, & uere, si bis, mittatur sanguis à basilica dextri lateris. Præterea si his omnibus peractis reliquiæ etiam suorum morborum permanserint, laudo, ut in parte exteriori utriusque tibiæ infra genu per digitos quatuor, cauteria fieri iubeat, quæ uulgò appellantur fontanellæ: efficacißimè enim diuertunt à capite. Item laudo, ut bis, uel ter in mense accipiat bolum optimi mithridatici pondere drachmæ, additis drach. quatuor sacchari rosacei tribus horis ante prandium.

Conſult. XII. De catarrho diuturno ex intemperie frigida & humida cerebri, pro heroë domino à Drichtriſtain Germano.

IN adoleſcente iam in uigeſimo anno conſtituto alioqui boni habitus, ſatis proceri corporis, & optimæ indolis, non poſſet eſſe catarrhus tam diuturnus, tã moleſtus, tam confirmatus, niſi intemperies cerebri inſigniter frigida, & humida fuerit: eſt enim catarrhus pituitoſus, muccoſus, & frigidus. Vnde *autem contracta fuerit huiuſmodi intemperies, an ab exceſſu rerum non naturalium, uel ab alio aliquo, haud ſatis compertum habeo.* Quantum *uerò ad præſens negotium attinet, non ita multum refert, ſiue naturalis, ſiue acquiſita hæc fuerit intemperies.* Hoc *unum proponam neq; facilè, neq; citò remouendum fore: imò indigere exactiſſima diligentia alicuius medici, ſed longè maiori ægrotantis.* Ex *longa enim perſeuerantia curationis poterit æger ad meliorem habitum deduci, alioqui periculum imminet, ne in deteriorem aliquem morbum dilabatur præcipuè ætate maturiore ſuccedente.* Enixè *igitur tanto diſcrimini eſt reſiſtendum, & in primis exquiſitiſſima uictus ratio habenda eſt, ſicuti in omnibus morbis diuturnis obſeruari debet.* Primaria *igitur diligentia circa aërem ſit: omnino enim tam frigiditas, quàm humiditas aëris eſt uitanda.* Sed *nec flatus cuiuſq; generis admittendi ſunt, ne cerebrum repleant uel refrigerent, uel conſtipent. propterea eligat eiuſmodi locum ſuæ habitationis, ne aër cerebro inferat aliquod malum propter frigiditatẽ, uel humiditatem.* Et *diligenter obſeruabit, ne poſt uentri-*

culi

culi repletionem se ad studia, aut mentis exercitia conferat: sed per quatuor horas interim quiescat, uel deambulet remisso animo, uel cum amicis lætis, & iucundis uersetur, & euitet omnes animi molestias: illæ enim non tantùm catarrhum fouent, & augent, imò generant. Laudo exercitia horis matutinis, quæ sint placidiora: sed longiora usq; ad manifestam mutationem anhelitus, totiusq; corporis calefactionem insignem, ita tamen, ut post exercitium euitet aëris excessum aliquem, uel flatus, uel frigiditates, aut humiditates, immutetq; uestimenta, si fortè sudorem haberent. Laudo, ut caput abluat semel saltem singulis septimanis, sitq; ablutio talis. Sumatur lixiuium dulce ex cinere uel salicis, uel populi, uel sarmentorum uitium, uel nucis, uel huiusmodi, & ex eo quantitas unicæ ablutioni eligatur sufficiens, in qua camomilla, rosæ, maiorana, & betonica decoquantur simul cum drach. duabus agarici minutim incisi, & in panno lineo inuoluti, qui postea pannus post decoctionem diligēter in hoc decocto exprimatur, hocq; lixiuio caput abluat adhibito sapone aliquo odorato, quales apud pigmētarios reperiuntur. Hora ablutionis sit uesperi ante cœnā, ut deinde facilius possit aëris omnia incommoda euitare: & post ablutionem suauiter, & leniter caput pannis moderatè calidis exiccetur. Studeat quoq;, ut mane ante ortum Solis exurgat, neque comedat, nisi sex horis post egreßionem lecti: tali enim modo catarrhus rectè collectus optimè concoquetur, & digeretur, ac cibus in prandio purum uentriculum inueniens optimam concoctionem perficiet. Nihil enim pestilentius his, qui catarrho subiecti sunt, quàm serò è lecto surgere, atq; ad prandium accedere nocturno catarrho

adhuc fluctuante. A' prandio caueat, ne aliquo modo dormiat, bibat, aut comedat: nam nihil inter prandium, & cœnam sumendum est, siquis catarrho studet liberari: imò & cœnam sumat longè parciorem, quàm prandium, tum in cibo, tum in potu. Laudaremus, si uesperi à carnibus abstineret, neq; cubitum eat, nisi duabus horis saltem trãsactis à cœna, interim leuiter deambulet, uel stet: ita enim caput leuius erit noctu, maneq; recrementis, ac uaporibus omnibus liberum habebit. Ergo ut hæc commodè fieri poßint surgat maturè, & sic maturius prandeat, & cœnet. Cibus illi omnino simplex eligẽdus est: ciborum enim multitudo catarrhis aduersißima est. Vinum sit paucíferum, album, limpidißimum, benè maturum, quod etiã parcißimè bibat. Carnes comedat animalium iuuenum castratorum, pullorum, hœdorum, uitulorum, leporum etiam iuuenum, & cuniculorum, auiumq; campestrium. Abstineat à palustribus cuiuscunq; generis: pisces etiam euitet, & caseum, & lacticiniorum omnia genera: item legumina, & pastillos, panesq; azimos, & quæcunq; in sartagine assantur. His ita bene dispositis necessariũ est quàm plurimo tempore seruare institutum: neq; enim facilè, sicut antè paulò diximus, tolletur affectus tam longo tempore confirmatus. Quantum uerò ad medicinas attinet, noui illustrem Dominum à quocunq; genere medicamentorum abhorrere, ut nesciam, an unquam talem inuenerim: ideo ne frustrà offerantur, quæ nullo modo sunt admittenda, placidißima quæq; proponamus, quæ non nisi à pertinacißimo reijci possunt. Et primò utetur sacchar rosaceo singulis anni temporibus, singulis quoq; diebus si licuerit, uel saltem ter, aut quater in septimana utatur.

Vtatur

Vtatur etiam ante prandium odoratißima, & iucundißima confectione, quæ ita habet.

℞. Rosarum rubearum
Sandalorum citrinorum
Seminum citri ana ʒ i.
Ligni aloës optimi, & synceri ʒ ij.
Sacchari optimi quantum sufficit.

Misce, & fiat confectio in rotulis: utatur drach. duabus una uice ante prandium, & cœnam una hora. Quòd si pateretur rhabarbari optimi scrupulũ mane ante prandium mandere, primò sensim, deinde deglutire, haberet remedium præstantißimum. Quòd si id noluerit, utatur saltem bis singulis mensibus pilulis infrascriptis, & ex eis unam duntaxat sumat in uesperi ingressurus lectum, quæ ponderis esset drachmæ.

℞. Rhabarbari electi
Aloës succocitrini
Agarici optimi ana ʒ i. s.
Nucis muscatæ
Garyophyllorum
Gingiberis

Pulverizentur omnia per se, deinde misceantur, postea aspergantur succo rosarum puro, & permittantur exiccari, & sic iteretur septies. Deinde cũ oxymelle simplici fiat magdaleon, & seruetur ad usum. Item laudo, ut in ingressu lecti unam, aut alteram guttam in utranq; aurem inijciat olei ex optima terebinthina, & apposito bõbice muscato dimittat usque ad lucem sequentem. Si etiam manderet mane granum masticһes, ut expueret, quicquid saliuæ redundaret, egregiè suæ saluti consuleret. Atque ubi

ubi hæc diligenter, ac diu peracta fuerint, spero illustrem dominum ab omni deteriori dispositione præseruandum, atq; ad meliorem habitum profuturum, diuino tamen aspirante auxilio.

Consult. XIII. De præseruatione à catarrho salso destillante ad partes subiectas, excitante diuersa symptomata, & de potu thermarum Lucensium, pro Cornelio Clementino equite.

DVO *sunt, quæ à nobis in casu Illustrißimi equitis Cornelij Clementini requiruntur. Primò qua arte sit præseruandus à destillatione pituitæ salsæ à capite ad partes subiectas, à stillicidio urinæ, & excretione arenarum, uiscidæq; materiæ, & à sputo sanguinis ob corrosam uenam paruam pulmonis contingente, ut refertur. Secundò utrũ illi competant aquæ thermarum Lucensium. Incipiam ab hoc secundo, nam & hoc uidetur maximè ad præseruationem conferre. Supponentes igitur hepatis, ac renum caliditatem, unde par est, & urinæ stillicidium, & arenas generari, Lucenses aquas, illas inquam, quæ ferreæ sunt, crediderim præstantißimum fore remedium hepati, & renibus corroborandis, tum excedentem caliditatem contẽperando, tum laxitatem uasorum ad mediocritatem ducendo, retundent etiam salsedinem pituitæ, quam probabile est ob hepatis, sanguinisq; feruorem fieri, simul etiam uenis pulmonis egregiè tonus addetur: & cum salsedo destillantis materiæ retundetur, maxima ex parte tolletur periculum corrosionis. Nec obstat uentriculi frigida, &*

humida

humida intemperies: primò enim remouebitur humiditas, cùm omnes thermarum aquæ, siue calidæ siue frigidæ fuerint, semper exiccent. Exiccata ergo redundante humiditate, *uentriculus proculdubio reddetur robustior, & aptius cibum amplexabitur, & consequenter felicius concoquet. Quantum uerò ad aquarum frigiditatē attinet, poterit interim defendi uentriculus cum linimento calefaciente, quale est oleum de garyophyllis odoratum, de styrace, addita mastiche, & ladano. Non ergo ab harum thermarum usu abstinendum censuerim, siue putauerim. Reliquum casus quod ad præseruationem attinet, cùm iam plurima sint peracta à clarißimis illis medicis, eius rei potißimum gratia præcipua sunt duo cauteria tum brachij, tum sincipitis. Neque uerisimile est eos, qui ad tantam accesserunt præseruandi diligentiam, dimisiße exquisitißimam uictus rationem in omnibus sex rebus non naturalibus. Ideo ne ineptire uidear, indignum duxi, ut hìc à me explicarentur circa uictus rationem, quæ etiam semidoctis medicis sunt comperta. Vnum tantùm proponam, quod in omnibus his affectibus, & in tota syndrome nullo penitus repugnante ad præseruationem summopere conuenire uidetur, uidelicet frequentißimus usus duorum remediorum secundum omnem administrationis modum, sacchari inquam rosacci, & rhabarbari. Consulerem ergo suam illustrißimam D. ut singulis diebus ante cibum uteretur sacchARO rosaceo etiam ad unciæ quantitatem, ac præterea quater in mense tribus horis ante prandiū manderet, ac deglutiret drachmam optimi rhabarbari. In reliquis omnino abstineret ab omnibus ualidioribus medicamentis: & in qualibet etiam magna purgandi neceßitate*

non

non excederet rhabarbarum, caſſiam, mannam, & ſyrupum roſatum ſolutiuum. Quæ omnia ſi rectè obſeruentur, & addantur his, quæ clariſſimi illi doctores iampridem conſuluerunt, ſpero non tantùm ad præſeruationem, ex catarrho cum ſputo ſanguinis, ſed etiam curationem, ubi oportuerit, ſubuentura.

Conſult. XIIII. De deſtillatione catarrhi ad partes ſubiectas, fluore alui penè dyſenterico, aſsiduo uomitu, torminibus uentris, cum febre aſsidua, & inſigni totius corporis tabe, pro adoleſcente filio Medici.

NON *ab re excellentia tua onus iſtud grauiſſimũ uix ſubeundum putat, curandi huius nobiliſſimi adoleſcentis, tanquam illius diuini præcepti memor. Caue ne malarum ægritudinum curam ſuſcipiens, mali medici nomen adipiſcaris: præterquàm enim quòd difficillimis quàm plurimis, & inter ſe etiam diſcrepantibus morbis infeſtatur, adeò conſumptus eſt, & labefactatus, tamq; uirium imbecillium, ut penè ulla omnino uia relinquatur, qua etiã medicus audaciſſimus aggredi uelit prouinciam tam difficilẽ: nihilominus, ut tibi uiro amiciſſimo, & doctiſſimo morem geram, in re tam ardua tanquam* Hiphiclus *hærenti ſine adminiculo dicam, quod faciendum iudicarem. Cùm ergo adoleſcens iſte nobiliſſimus ſimul deſtillatione catarrhi ad partes ſubiectas laboret, alui fluore penè dyſenterico, aſſiduo uomitu, rugitibus, & torminibus uentris, febre fortę aſſidua, inſigni totius corporis tabe, ego tentandum cen*

ſerem primò, ut fluor alui ſiſteretur, uomitus ſedaretur, & uentriculo robur adderetur, ut corpus nutriri incipiẽs redderetur ualidius, nosq́; ſimul aptiores redderet ad reliquos affectus tollendos. quod ſicut fieri poſſe dubito, ita iam faciendum eſſe neceſſarium duco. Et quoniam ab excrementis bilioſis tam per uomitum, quàm per ſeceſſum maxima copia redditis, iudicamus eſſe hîc maximam hepatis caliditatem, cuius ratione fortè ex plurima bile aßiduè generata, & ad uentriculum, inteſtinaq́; erumpente, perſeuerat alui fluor, uomitus, inappetẽtia, & ſitis: ideo ad hepar accederem curaturus, tanquam ad omnem malorum fontem, quod cùm calidum ſit, refrigeratione procul dubio indiget: cumq́; eius tonus ſit ualde remiſſus, leui etiam adſtrictione roborandum iudico: & ut hæc fiant, ali quo exquiſito, potẽti, & parato remedio indiget. Nihil igitur ad hæc omnia peragenda præſtantius occurrit, quàm potus thermarum Calderianarum. In illis enim propter plurimam ferri materiam magna uis eſt refrigerandi, & adſtringendi: nec tantùm id præſtat; ſed & ualidißimè præſtat. Et quoniam, ſicut Hippocrates dicit, maximis morbis maxima, & exquiſita remedia adhibenda ſunt, ſicut etiam Galenus teſtatur in quinto methodi, in magno morbo à leuioribus incipere nihil aliud eſt, niſi parare ægro longum interitum: ideo hanc præcipuè æſtatis occaſionem nactus quàm citißimè ad hoc auxilium accedat, priuſquàm uires huius corporis, alioqui ita affectæ ad extremum debilitentur. & ſi ſuſpicatio aliqua occurreret, ne inde uentriculus aquarum frigiditate læderetur, facilè huic quoque incommodo occurrere poſſemus illinentes eam uentriculi partem, quam refrigerandam timemus,

cum oleo, quod uim habeat calefaciendi ſimul & corroborandi, ſicut præcipuè oleum eſt odoratum ex garyophyllis, quod à pigmentarijs confici ſolet, addito maſtiche, & modico ceræ. In ratione autem uictus, occurrit magna dubitatio, nunquid huic iuueni uinum competat: uirium enim imbecillitas, ac uentriculi frigiditas uinum potius expoſcere uidentur: at illa inſignis hepatis caliditas, febris, & deſtillatio omnino contrarium poſtulãt. Crederem ego in hoc caſu, dum tantiſper hepar refrigeretur, cui maximè, ut paulò ſuprà dixi, inſiſtendum eſt, tutius eſſe, ſi omnino à uino abſtineret, uteretur'q; uel iure leui pulli iunioris, quod uulgò aquam pulli medici appellant, uel etiam hordei decocto in optima, & tenuiſſima aqua, quæ facilè diſtribuatur, & tranſeat hypochondria: cui ſiquid etiam adderetur, quod uentriculo conſuleret, moderatæ caliditatis, non etiam diſpliceret, & hoc eſſet quale eſt cotoneum cum ſaccharo cõditum, ſi eius fruſtum ſimul cum aqua, & hordeo decoqueretur: fieret enim potus iucundus uentriculum roborans, & cotoneum ex cõdimento, & ſaccharo patet aliquid remiſſæ caliditatis acquiſiuiſſe. Ergo huiuſmodi potus, præter hoc, quòd hepar refrigerabit, non etiam uentriculo nocebit. Hoc uellem, clariſſimè Doctor, tentare potius, antequàm ad aliquam aliam curationem accederem. Quòd ſi excellentiæ quoque tuæ idem uidebitur, nihil ultra morandum iudicauerim, quin ad opus accedatur. Si uerò contra ſenſerit, id'q; ad me ſcribere dignetur, enitar ſedulò, ut aliud proponam, quod magis excellentiæ tuæ ſatisfecerit, cui plurimũ me commendo. Erit etiam mihi gratiſſimum audire ſucceſſum curationis filij tui ſuauiſſimi, & quid nam pro-

ficiant remedia, quæ ſimul conuenimus eſſe facienda. Oro *igitur, ut me quoque admoneas: nam de eo æquè, ac de filio meo audire cupio, quod bene ſuccedat.* Vale.

Conſult. xv. De dolore capitis periodico, grauitate eius, & ſibilo aurium, pro Veneto.

SI QVIS *rectè diſcurrat quæ cauſa & origo ſit doloris capitis periodicè infeſtātis* Magnificum *dominum, uidebit per uerum conſenſum illum eſſe, ab inferioribus partibus, & non quia cerebrum uel primogenio affecto, uel per eſſentiam patiatur. Si enim membrum illud dicitur eſſe ſanum, cuius operationes ſunt ſanæ, ut cerebri propriæ operationes ſunt imaginatio, diſcurſus, & memoria: atque hæ omnes in ſua* Magnificentia *cùm rectiſſimè ſe habeant, ſequitur cerebrum in ſe ſanum eſſe, niſi aliunde conſenſum acceperit. Sunt etiam aliæ operationes hoc idem teſtantes, quæ licet non fiant in cerebro, ſunt tamen à cerebro, ſicut ſenſus exteriores, & facultas quæ per electionem mouet: atque hæ omnes facultates integerrimæ ſunt, ut inde quoque patere poſſit hoc cerebrum in ſe eſſe ſanum. Cùm uerò ſanitas uniuſcuiuſque membri amplam habeat latitudinem, cerebriq; optima temperatura ſit unde optimæ prodeunt operationes, ſitq; quando ad reliqua membra principalia comparatur, frigidum & humidum, quæritur hìc nunquid & cerebrum ſit hoc modo & hoc ſenſu frigidum & humidum, an uerò declinet ab hoc optimo ſtatu per aliquem exceſſum uel defectum.* Re*ſpōdeo quantum ad qualitates actiuas attinet, iudicio meo,*

uel

uel non recedere à temperato cerebro propriè, uel si recedit, ad frigiditatis excessum potius declinare. Indicat id caliditas illa immensa hepatis simul & cordis, sicut in cõfesso est, etiam reliquorum medicorum iudicio, & sicut ex proprijs signis apparet. Amplitudo enim uenarũ, color subniger corporis, pilorum multitudo nigrorũ, crassorum, & crisporum, maxima ad uenerem promptitudo, insignem quãdam hepatis caliditatem præ se ferunt. Animi uerò constantia, & in rebus agendis audacia & uehementia, cum maximo arteriarum motu, cor planè calidum ostendunt. Sed nemo prudens medicus uel philosophus, ignorabit, hepatis & cordis insigni existente caliditate, si etiam cerebri caliditas accesserit, necessariò fore, ut uir talis ferorum & barbarorum morum sit, truculentus, crudelis atque inexorabilis, cùm spiritus animales, non habeant ubi sedentur & mitescant. Sed Magnificus dominus iracundus quidem est, sed facilè placabilis, mitis, mansuetus, optimorum morum, ac prætere a prudentissimus. Quæ omnia arguunt uel frigiditatem cerebri, uel temperiem, in quo spiritus temperantur, sicut est sententia philosophi & II. de generatione, & XXX. sectione problematum. Præter hanc qualitatem actiuam, quam in cerebro esse opinamur, credimus etiam in paßiuis ad siccitatem potius declinare: ingenij enim perfectio & iudicij stabilitas, opinionumq́; grauitas, memoriæq́; tenacitas siccitatem mihi non humiditatem ostendunt. Tale igitur erit cerebrum Magnifici domini, ut si à naturali suo temperamẽto recedat, recessus sit potius per frigiditatem & siccitatem. Quibus ita se habentibus, sequitur quòd primò circa caput raræ texturæ & habitus sit: secundò quòd alimen-

tum proprium non concoquat ita exactè: tertiò quòd excrementa tam propria quàm aliunde transmissa non facilè expellat & difflet: quartò quòd facilè admittat uapores & materias aliunde transmissas. Ista enim omnia symptomata familiaria sunt temperaturæ frigidæ & siccæ. Et hæc sufficiant de cerebro, de quo multus erat habendus sermo: quoniam in illo principaliter doloris causas inuestigamus. De hepatis uerò & cordis temperatura idem erit iudicium, quod obiter superius retulimus: utrunque enim horum membrorum insigniter calidum est. Nam hepatis caliditas ostenditur facilè ex corporis colore nigro, ex multitudine pilorum nigrorum, crassorum, & crisporum, ex amplitudine uenarum, & quòd plurima bile redundat, atque in ipsa cute citrinus color cum fuscedine apparet. Cordis caliditatem ostēdit maximus & uelox arteriarum motus, animi uigor & promptitudo ad iram. In uentriculo autem non eam esse caliditatem, quæ rectæ concoctioni requiritur, indicat generatio pituitæ, quæ nullam aliam probabilem causam habere potest suæ generationis in hoc corpore, quàm ipsius uentriculi frigiditatem. Sed & habitus abdominis hoc idem indicat, est enim gracile, & sine pinguedine, quod quidem ad calorem retinendum & coctiones adiuuandas maximi iuuamenti est, sicut est & Galeni & Aristotelis sententia. His ita explicatis & constitutis apparet iam quemadmodum in hoc corpore sint omnes dispositiones ad capitis repletionem & dolorem excitandum idoneæ. Primò frigiditas & siccitas cerebri, de qua proximè multa diximus. Secundò hepar calidumque, cuius ratione sanguis feruens plurimus generatur, ex quo feruore necessariò plurimi uapores redduntur capiti

piti ex toto ambitu uenarum, ut optimè dicebat Galenus III. de locis affectis. Accedit ad hoc cordis caliditas, à qua etiam ſpiritus feruentes & mobiles generantur, qui confertim & cum impetu ad cerebrum delati extendunt, percutiunt, aperiunt: agitantur enim intercluſi in anguſtis locis, unde neceſſariò dolores excitantur. Propterea frequenter deprehendit Magnificus dominus ipſa experientia dolores capitis repentè excitari, & facilè etiam diſcuti non ob aliam rationem, quàm quòd ſpiritus ipſi remiſsi ſunt, & ſicut citò mouentur, ita etiam citò diſſoluuntur. Eſt ultima cauſa pituitæ in uentriculo generatio, quæ in uapores uerſa propter caliditatem adiacentium membrorum ad caput aſcendit, dolores excitat. inde eſt quòd ſæpe percipit grauitatem capitis protenſam ad oculorum radices, & quòd dolor extenditur uſque ad aures cũ quodam ſibilo, qui incipit circa primas colli uertebras. Grauitas autem à uaporibus pituitoſis tanquam craſsioribus, extenſio ad aures & radices oculorum, quoniam pertingit craſſus uapor, & percutit interiorem cerebri mẽbranam. Sibilus autem non aliunde prouenit, quàm quòd uapor craſſus & uiſcoſus agitatus à calido, & non ita facilè reſolutus ſtrepitum facit, quemadmodum uapor uenti propulſus in aëre. Quòd uerò in occipite dolor incipiat, inde eſt, quoniam uapores à uentriculo ad cerebrum eleuati, neceſſariò per œſophagum tranſeunt, qui in parte poſteriore poſitus eſt. Ergo ut dolor iſte capitis eſt multiplex, ita etiam multiplices habet cauſas, ſanguinem uaporoſum & feruentem, hepatis ratione, quod calidius eſt, ſpiritus uitales calidos igneos, ſuperius facilè raptum habentes, pituitoſos uapores à uentriculo delatos. Atque

ita in confeſſo eſt, dolorẽ iſtum capitis per conſenſum purum ab inferioribus partibus eſſe propter uapores & ſpiritus aſcendentes, & non alio uitio capitis uel cerebri, quatenus eſt membrum organicum, licet ratione temperaturæ unam tantùm auferat actionem, ut nõ multum reſiſtat, uel repellat, aut difflet cauſas alterantes: in reliquis penitus culpa uacat. Ac inde eſt, quòd non aſcendentibus uaporibus præter naturam, caput ſaniſſimum perſiſtat, in omnibus ſuis operationibus noxa carens, illis uerò elatis, longè minori parte temporis patitur caput: paucis enim horis dolore capitis affligitur, reliquo toto tempore omnino excitatiſſimum eſt, & omni nocumento carens. Ergo et rationibus & ſignis oſtendimus, illud eſſe, quod à principio propoſuimus de hoc capitis dolore. Et hæc ſatis de cauſis & eſſentia ſymptomatum & morborum in hoc Magnifico domino exiſtentium. Quantum ad curationem nihil aliud addendum occurrit, quàm quòd iam præſcripſimus in ſequenti conſilio. ad id recurrat, & ita integrum erit conſilium tam quoad ſpeculationem & cognitionem cauſarum, quàm quoad curationem.

Conſult. XVI. Pro eodem.

DOLOR *periodicus, uel non periodicus capitis tam in anteriori, quàm poſteriori parte capitis, magis tamen in anteriori, in hoc nobili uiro incipiens cum frigiditate pedum, deinde inuadens totum caput, & præcipuè mordicãs ambos oculos, qui iuuatur ab adſtrictione et repreſſione, quam ipſe facit à natura edoctus, manibus ualidiſſimè comprimendo, nec poteſt pati frigus præſente dolore,*

imò

imò necessarium est, ut totum corpus calescat, & calefiat arte, quod iugiter fit pannis calidis applicatis: præcipuũ tamen iuuamentum est calefactis naribus, desinens postea cum sudore copiosissimo totius corporis, & relinquens in palpebris impotentiam motus. Talis inquam dolor cum huiusmodi symptomatibus, proculdubio per cõsensum est à uentriculo & toto ambitu uenarum, eleuatis uaporibus undecunq; : & ideo etiam totum caput dolet, magis tamen anterius quàm posterius: quoniam pars anterior & calidior & apertior, magis recipiens excrementa & sensibilior ac præterea uapores eleuati à uentriculo crassiores & plures, nec tamen facilè dissolubiles. Cuius signũ quòd finito dolore adhuc remanet impotẽtia motus in palpebris, propter reliquias uaporum crassorum in membranosis illis partibus impactas, nec dissolutas. Incipit autem cum frigiditate pedum: quoniam dolore in suprema parte existente, calor maximè & spiritus ad illas partes uergunt, simul cum uaporibus calidis, & acribus. Sed cùm caput ualidè manibus astringit, ideo iuuatur, quia reprimuntur uapores, & caput roboratur, ne tam facilè suscipiat uapores. Læditur à frigore, quoniam dum friget corpus, pori adstringuntur, uaporesq; magis reclusi ascendunt ad caput: at calefacto corpore relaxantur, difflanturq; uapores, & auertuntur. Et præcipuè iuuatur, quando nates calefiunt, quoniam maximè ad oppositum trahuntur ac uertuntur uapores. Cuius signum manifestum, quoniã declinante dolore totum corpus in copiosissimum sudorem resoluitur: tunc enim uapores planè ad diuersas partes resoluuntur, & per sudores educuntur. Tum etiam, quòd longè deterius habet, quando aluus adstricta est, uapori-

bus

bus scilicet magis eleuatis, & quòd irritatur periodus ab animi molestijs, quoniam inde calescit caput, & imbecillius redditur. Etiam ab aëre tam calido quàm frigido, quoniam calidus aperit, rarefacit, attrahit: frigidus densat, comprimit, probibet difflari uapores eleuatos, & à proprio alimento capitis redditos. Iuuatur à pilulis aloëticis, euacuatur enim uentriculus eis. Curatio huius nobilissimi uiri in hoc consistit, ut maximè corroboret caput, & totum corpus exquisitissimè mundũ conseruet. fiet id præcipuè proposita sibi recta uiuendi ratione. Cauebit ergo ab aëre alterante caput tam frigido quàm calido, tam humido quàm sicco, excessus enim omnes euitandi, & temperies eligenda est. ideo nec noctu exponat se aëri, neque in Sole ambulabit. Abluet caput singulis septimanis semel, suauissimeq́; sine multa frictione exiccabit, rosæq́; saluia & frustulum agarici bullient in lixiuio. Cauebit à uino potenti, sed & acidum austerumq́; euitabit, eligetq́; tenue, maturum, paucifrum, quod etiam parcè bibet. Simplici cibo contentus erit, parciusq́; cœnabit, nec nisi post duas horas cubitum accedet. Fugiet diurnum somnum, ac uenerem: uteturq́; singulis diebus antequàm à lecto surgat frictionibus uniuersi corporis, & post frictiones linimento ex oleo garyophyllorum, quod uenditur ab unguentarijs. Prouidebit singulis diebus, ut subducatur aluus, & ad hoc utetur pinguissima terebinthina põdere triũ drachmarum, tribus horis ante prandium, quam deuorabit hostia aut simili re inuolutam. Præstantissimum est, si quotidie hora ante prandium deglutiat zucchari rosati semunciam. Bis in anno purgandum consulo, quemadmodum uisum fuerit præsentibus medicis. Singulis septimanis semel

mel ſaltem ſumet ante cœnam drachmam pilularum de hiera ſimplici. Tempore paroxyſmi, dum primò incipit, illinet frontem, utraq; tempora, collum & circa ſcapulas, dimittendo ſpinam, quæ nullo modo tangetur, tali linimento.

℞. Terræ ſigillatæ
Boli Armeni orientalis ana ℥ i.
Hypociſtidos
Acaciæ ana ℥ ij.
Albuminum ouorum conquaſſatorum num. iij.
Aceti mediocris ℥ iij.
Miſce.

Conſult. XVII. De dolore capitis & dentium, cum varijs ſymptomatibus, pro nobiliſsima quadam matrona.

HABITA *matura conſideratione omnium ſymptomatum, quibus affligitur hæc nobiliſsima matrona, reductis omnibus ſeorſim in ſuas cauſas, quemadmodum nos eſſe opinabamur, iudicauimus tria membra uniuerſales eſſe cauſas eorum omnium accidentium, à quibus tanquam à principijs & origine omnia naſcantur incommoda, hepate inquam, cerebro, & uentriculo. Atq; hepar quidem naturali ſua, ac fortè etiam aduentitia caliditate, plurimũ ſanguinis feruentis bilioſi & aduſti generare. Ventriculum tum ratione imbecillitatis propriæ, tum etiam ratione obiectorum, cibi inquã & potus, quorum uſum audimus ſine aliquo delectu eſſe, plurimum generare pituitæ, quæ partim per uenas diſtribuitur, partim in uapores uer*

ſa

ſa ad cerebrum aſcendit, partim in ipſo uentriculo & inteſtinis immoratur, motura menſium tempore dolores illos & flatus, qui deinde facilè ſuperius & inferius extrudantur. Cerebrum præterea ſiue ob innatam humiditatē, ſiue ob acquiſitam, quod magis credo, accedentibus plurimis ac moleſtis cogitationibus, neq; ipſum deeſt in quàm plurimis frigidis humoribus generandis: qui deinde & ad uentriculum per uias latas & communes, tum per uenas ac ſpinæ uertebras per totum corpus diſſeminati ac ſanguini admixti ſtatis temporibus generant extremitatum intolerabiles dolores ad illas partes expulſi. Cùm uerò totum corpus perpetuò redundat feruentiſsimo ſanguine, qui tanquam alimentum ad ſingulas corporis partes neceſſariò deferatur, quæcunq; eius pars ſubtilior acriorq́; eſt, ad cutim tanquam excrementum defertur, attenuando ſubinde & inſenſibiliter difflando. Hæc igitur pars ita attenuata et ad deſcenſionem parata, ſi fortè frigori uel ex aqua uel ex aëre occurrerit, ſtatim condenſatur, meatusq́; aſtringuntur. Vnde introcluſi ſpiritus illi tenues, acres & mordicantes neceſſariò primò excitant pruritum, deinde dolorem, multiplicata uidelicet materia & ſibi inuicem ſuccedente: unde etiam in ea parte dolente ex multiplicatis ſcilicet uaporibus, color flauus apparet. Hoc autem ita eſſe facilè indicat conſueta curatio. Audimus enim quotiescunque rurſus locus incaluerit, uel frictione uel re calida admota, euaneſcere ſtatim pruritum, dolorem & colorem flauum. Hæc igitur cùm ita ſe habeant, ſintq́; illæ tres uniuerſales cauſæ in uentriculo, cerebro, & in hepate, ad quæ ſingula referuntur, dicimus quidem perfectam curationem in hac nobiliſsima matrona non eſſe exigendā.

Neque

Neq; enim eorum membrorum uel naturales, uel tanquam naturales dispositiones tolli poterunt, in pueritia secus certè, iam & plurimis negotijs implicata. Credimus tamen magna ex parte sedari posse symptomata, si duo procurabuntur. Primò ut corpus bene expurgatum ac difflabile tam internè quàm externè reddatur, uiæq; omnes ad naturalem distributionem & excrementorum expulsionẽ aperiantur. Secundò, si membra corroborentur, hepar quidem ad moderatiorem caliditatem reducendo, cerebrũ modicè exiccando, uentriculum calefaciendo. Hæc est summa intentionum, iudicio nostro, quas in hoc casu debet medicus intueri. Inter instrumenta autem particularia primò quidem est diligens uictus ratio, deinde opportunæ euacuationes tum per pharmaciam, tum per sanguinis mißionem. De ratione uictus statim apparet eum esse eligendũ, qui & optimo alimento corpus reficiat, & nullo incommodo afficiat. Erit igitur primùm circa aërem ita studendum, ut in eo nullus excessus appareat: siue enim calidus, siue frigidus fuerit ob membrorũ diuersitatem, semper habebit quod huic nobilißimæ matronæ negotium facessat. Molestias animi quantum potest effugiat, ab hac enim causa multum detrimẽti accesisse arbitramur. In cibo & potu, cauendũ à uinis potẽtibus, præcipuè si nigra & crassa fuerint. Limpidum ergo uinum eligere oportet, bene maturum, mediocris potentiæ uel album uel nigrum. Omninoq; cauebit à potu aquæ, quam si propter aliquam occasionem bibere cogatur, eligat quæ in illa ciuitate laudabilior habetur, admisceatq; uinum: pura enim nequaquam bibenda est. Carnes omnes antiquas, bubulas præsertim, effugiat, & quæcunque sunt auium palustrium. A` salsis

omnibus

omnibus abstineat, ab acribus, qualia sunt cepæ, allium, & lacticinijs, et præsertim antiquo caseo, et pastilibus, à piscibus palustribus, quòd si etiam pisces optimi fuerint, parcè quoq; illis utatur, quamuis eorum usum non omnino sustulerim. Olera præsertim syluestria sunt omnino euitanda. Fructibus etiã horarijs parcißimè utatur, & non nisi ante cibum: omnino enim à cibo sunt fugiendi. Studeat ut quotidie beneficium alui habeat. quantumq; matronæ con uenit, corpus matutinis horis exerceat, pomeridianis quiescat potius, iucundeq; cum familiaribus tempus transigat. Hæc quantum ad uictus rationem pertinet. Pro euacuatione bis singulis annis euacuabitur, uere inquam & autumno, ac primò per sanguinis mißionẽ, deinde per pharmaciam: sanguinis tamen mißio semel tantùm singulis annis sufficiat, atq; illud uere magis quàm autumno. Si igitur feruor temporis hoc anno non impedierit purgari poterit in hoc Iunio mense, primò cum uncia una floris caßiæ, adiectis drach. duabus specierum hieræ simplicis. Quo pharmaco sumpto proximo sequente die syrupũ accipiat, qualis est infrascriptus.

℞. Syrupi de cichorea Nicoli cum rheubarbaro
Mellis rosati ana ℥ i.
Aquæ betonicæ ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs septem. Sumptis duobus primis syrupis, mittatur sanguis à uena communi dextri brachij usq; ad uncias octo uel decem. Post septem syrupos bibat infrascriptum pharmacum.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iiij.

Cum aqua betonicæ fiat potio danda in aurora cum custodia.

stodia. Quòd si feruore æstatis impediente purgari non poterit ad proximum mensem Septembris differatur. Hæc quantum ad euacuationem uniuersalem singulis annis seruandam. Atque ut melius tum euacuari, tum etiam auerti poßint humores, consulo ut præter annuas illas euacuationes habeat quasdam pilulas familiares, quibus frequenter utatur: erunt autem sine custodia & sine aliqua molestia sumenda, qualis esset huiusmodi descriptio.

℞. Rheubarbari electi
Aloës optimæ
Myrrhæ ana ℨ iij.
Croci ℥ i.
Sandalorum citrinorum
Rosarum rubearum
Myrobalanorum chebulorum ana ℨ s.
Garyophyllorum ℈ ij.

Puluerizentur omnia subtilißimè: deinde aspergantur succo rosarum puro & permittantur exiccari, & ita reiteretur septies: postea cum melle rosato fiat magdaleõ, de quo fiant pilulæ pro singula drachma tres, de quibus unam, aut alteram, aut etiam tres, si parum eduxerint, sumantur, hora una ante cœnam ter aut ad summum quater in mense. Hæc igitur satis dicta sint quantum attinet ad uniuersalem corporis purgationem, quemadmodum antea pollicebamur. Quantum uerò pro membrorum corroboratione, primò quidem caput quater saltem in mense lauabit hoc modo. Fiat lixiuium ex cinere salicum aut uitis, in quo deinde coquantur rosæ, folia myrti, maioranæ, camomillæ, singulorum drachma, & agarici electi. Deinde forti colatura & expreßione facta singulorum, hoc decocto

cocto

cocto caput lauabitur. Item singulis saltem septimanis in tinca uel dolio ad id commodè fabrefacto, quod sit oblongæ uel oualis figuræ, totum corpus fouebit & lauabit cum aqua dulci moderatè calida, in qua decocta sit camomilla, anethum, pulegium, maiorana, & betonica. Ventriculo ceratum apponat compactum ex mastiche, aloë, myrrha, & ladano partibus æqualibus, quod perpetuò adhærebit uentriculo, præter horas quibus moratur in balneo, & præter diem in quo sumet pilulas, addito etiam proximo sequenti. Vtatur quàm poterit frequentißimè zucchаro rosato optimo unius anni, quod sumat hora una ante cibum mane seu ante prandium pondere unius unciæ, aut saltem dimidiæ. Quòd si etiam his non ita perfectè conferentibus, cauteria fierent in tibia utraque in loco consueto, crediderim fore illi remedium præstantißimum. His omnibus ritè peractis speramus nobilißimam matronam aliquid in melius prouecturam iri, & à deterioribus dispositionibus præseruaturam iri, ad laudem Dei opt. max. Cuius nomen sit benedictum in secula.

Consult. XVIII. Pro puella epileptica.

IN CASV proposito utar omni breuitate, qua potero, non tamen ea, ut uidear aliquid quod necessarium sit, prætermittere. Ne igitur tempore abuti uidear, deueniam ad casum istius nobilißimæ puellæ. Supponatur istam pati epilepsiam, quod apparet tum ex symptomatibus, tum ex relatione nobis facta à medico ita affirmante, & non morabor nunc in recensendis omnibus causis ipsius epilepsiæ, quoniam necessarium esse minimè puto. Ideo ero breuis

breuis in recensendo quasdam causas, quas ponere oportet, quoniã ista laborat tali morbo ex diuersis causis. Quãtũ ergo ad efficiẽtes causas, quædã sunt intrinsecæ, quædã extrinsecæ. Intrinsecarũ prima est inũdatio, siue agitatio spirituũ in uentriculis cerebri, ita ut spiritus impediãtur à libero transitu. Secunda causa est ebullitio humorum, siue spirituum contentorum in uentriculis cerebri, quomodo scilicet propter caliditatem incipiunt ebullire ipsi humores, & spiritus. Tertia causa sunt humores contenti in cerebro, qui sua craßitie, uisciditate, & multitudine obstruunt uentriculos cerebri. Quarta causa sunt uapores, uel mala qualitas, ascendentes ad ipsum cerebrum ab istis partibus inferioribus, sicuti à uentriculo, hepate, utero, & consimilibus, qui quidem uapores & mala qualitas cùm petunt cerebrum, excitant motus istos epilepticos. & sic istæ sunt quatuor causæ intrinsecæ. Extrinsecæ uerò potißimæ sunt, aër, cibus & potus, accidentia animi, temperatura etiam potest hoc idem efficere. & has uolui enumerare causas, quas duxi esse necessarias in cognoscenda hac ægritudine, qua ista puella laborat. Materiales uerò causæ istius ægritudinis sunt uel humores, uel uapores, humores quidem aut sanguinei, aut melancholici, aut pituitosi: qui quidem humores uel sunt in cerebro, uel in partibus inferioribus. Si in cerebro dicuntur causare epilepsiam in capite per essentiam. Si in inferioribus per cõsensum, quando scilicet eleuantur uapores, aut mala aliqua qualitas, sicuti à uermibus, aut à morsu scorpionum, aut à consimilibus, quæ qualitas tendit ad uentriculos cerebri, & motus hos excitat epilepticos. De loco autem nihil dicam, cùm satis per se constet. At cùm sint tot cau-

ſæ, iudicas ne ab aliqua iſtarum, an ab omnibus talem affectum generari in hac puella? Credo ego quantum ad efficientes attinet, primò quòd adſit illa inundatio ſpirituũ, ut indicatur à ſtrepitu illo percepto, ac ſi aliqui dimicarent. Secundam etiam adeſſe cauſam credo: nam dixit ſe percipere ueluti fulgura quædam præ oculis, & ſunt uapores quidam ignei, qui faciunt ebullitionem ſpirituum in uentriculis cerebri, & faciunt apparere iſta fulgura. Quòd autem tertia cauſa adſit, ſcilicet obſtructio ex humoribus craßis & uiſcidis ac multis, patet: nam hoc indicat grauitas capitis. Quòd etiam adſit mala qualitas, arguitur quoniam retenta ſunt menſtrua, à quibus eleuantur uapores uenenoſi ad ipſum cerebrum. Quòd autem à menſtruis eleuentur iſti tales uapores, teſtatur Gal. in VI. de locis affectis ultimo. Et ſic uidetur quòd omnes cauſæ efficientes concurrant in iſta nobili muliere, &c. Accedit poſtea temperatura humida uniformis huic diſpoſitioni: nam audimus corpus eius eſſe carnoſum, pingue: corpus autem in quo eſt pinguedo cum carnoſitate, ſignificat quòd in eo dominatur caliditas, & humiditas. Si autem fuerit plus de pinguedine, quàm de carne, oſtendet humiditatem præpollere caliditati, & contrà ſi plus de carne, quòd caliditas ſit maior. Ideo temperatura hepatis in iſta calida eſt & humida, & nulla eſt temperatura magis apta ad replendum caput, quàm iſta. & ſic inter cauſas efficientes connumeranda eſt temperatura. Quòd autem ratione cerebri diſponatur ad epilepſiam, patet: nam audio quòd ſemper habuit debile caput, & ſemper fuit affecta aliquo dolore ipſius capitis. Cauſæ autem extrinſecæ, fuit mala ratio uictus. Accedit etiam quòd incepit alere illos uermiculos,

miculos, à quibus tum putrefactis, tum uiuis eleuantur mali uapores, qui quantum poßint diſponere ad hos motus epilepticos, unicuique per ſe patet. Habuit inſuper retentionem menſtruorum. Accedit ad hæc omnia regio ipſa, quæ primò eſt expoſita Auſtro: Auſter enim ſpirat per hos lacus Venetos, & accedit ad hos ualde humidus. Ex parte autem Septentrionis ſunt montes, & ſpirat Boreas, & credendum etiam ibi eſſe ualles, in quibus colligitur iſte uentus, & unitur, & cauſat maxima frigora. & ſic Auſter humectando, & Boreas refrigerando potuerunt hanc malam qualitatem & affectum inducere. Et ſic omnes ferè cauſæ concurrunt, & nulla fuit à nobis ſuperfluè enarrata, neque enumerata. De cauſis autem materialibus, credo quòd humores ſint in cerebro: nam habet grauitatem cum ſumma frigiditate in parte poſteriori: ideo concedendum eſt quòd ibi ſit plurima pituita. Quantum uerò ad conſenſum, credo quòd adſit conſenſus uteri, uentriculi, & totius. & iſta materia in capite eſt difformis: nam in parte anteriori ſunt uapores illi ignei, in poſteriori autem pituita frigida. Talis igitur eſt ægritudo iſtius puellæ, quæ agit XXII. annum. Et hoc notandum, quãtum ad prognoſticum attinet: nam ubi puella creuit uſq; ad XIIII. annum, & non ſunt remotæ eæ malæ affectiones, non eſt ſperandum quòd ita facilè debeant remoueri. Nam ratione ætatis uerendum eſt, ne ægritudo iſta ſit incurabilis, præſertim alijs concurrentibus. Sed quicquid ſit, cura non eſt impoßibilis, etſi non poterit penitus tolli, ſaltem efficietur leuior. Et hæc quãtum ad prognoſticum. De curatione autem ex quo tot habet cauſa: oportet ſingulis occurrere: nam intentiones

tum curatiuæ, tum præseruatiuæ sumentur ab illis: oportetq; omnes causas amouere extrinsecas. At si posset mutare aërem, mihi summopere placeret: etsi non potest, caueat à uentis australibus, & alijs uentis, & remaneat in cubiculo bene dispoſito, & alteret aërē ipsius cum aliquo alterante, ut si esset acetum cum aqua rosata, & fieret suffumigium cum garyophyllis. Et mihi summopere placeret, ut in cibo haberetur maxima cura, ut scilicet utatur attenuanti diæta: nam si uentriculus abundat pituita, & in toto redundant plurimi humores crassi, nihil melius, quàm quòd attenuetur, ex quo etiam prouocarētur menstrua. Et panis sit fermentatus, in quo ponerem anisum, & cinnamomum: cinnamomum enim est tenuissimæ substantiæ, siquid aliud. Quantum uerò ad carnes attinet, omnes quæ habent uim attenuandi. Galenus autem in hoc affectu exhibebat Apium, quod tamen Auic. maximè detestatur, & dicit quòd nihil deterius: imò quòd à proprietate nocet ipsis epilepticis: & tamen Galenus utitur eo pro medicina conuenienti. Sed credo ego quòd Apium apud antiquos, quod nos petroselinum uocamus, non est ita uaporosum, sicuti apium. Et si consideretis in apio sunt plurimæ humiditates indigestæ crassæ: nam in tota ferè hyeme est pertinacissimæ uiriditatis, & est uaporosum, ac replens caput: et de isto intelligit Auic. à quo est summopere abstinendum. Sed Galenus intelligit de petroselino, quod conuenit in ipsa epilepsia: & hoc modo isti duo magni uiri poterunt conciliari. Et sic attenuanti diæta est utendum. Vinum autem, quoniam est inter attenuātia, uideretur conueniens, licet in principio morbi prohibeatur. hoc enim fit iure, nam triplici causa prohibetur

uinum,

uinum, morbo existente crudo, dolore capitis, & inflammatione intrinseca. Nam si exhiberemus uinum materia existente cruda præcipitaretur ipsa materia: & in epilepsia inconcocta materia est, & mala. Vinum, ut inquit Auic. dilatat animam & adiuuat cōcoctionem, moderatè tamen sumptum: uinum autem forte, & ualidum percutit neruos, & caput: sed laudarem uinum pauciferum. De carne autē & alijs nihil aliud dicam. Factis his cùm morbus habeat duas materias, pro materia quæ est in inferioribus uellem diuersiones, & uellem habere ea quæ continuò diuerterent materiam à capite, & lubricarent aluū, ut pilulæ ex myrrha, aloë, & rhabarbaro: ex ijs enim haberemus euacuationem materiæ, & apertionem menstruorum, & si ijs adderetur aristolochia longa, esset optimū, & sumantur per horam ante cibū. & prouocentur menstrua cum pessarijs, cum lotionibus non multum euaporantibus, ut si decoqueretur pulegium, calamenthum, baccæ lauri, & lauarentur pedes cum tali decoctione: & ante cibum uel mane uel sero cucurbitulæ applicentur popliti. Et si ista non euacuarent menstrua, non mihi displiceret euacuatio hæmorrhoidarum: ista enim iuuarent ratione diuersionis per rectum. nam uereor ne tanta multiplicetur materia, ut tādem fiat apoplexia, & mors. Præterea euacuaretur cum tali aliquo, qualis est hiera Logodionis, uel Hermetis, uel pilulæ cochiæ, uel confectio Hamech, & similibus, in quibus est uis agarici, & colocynthidis, rarò tamen: nam si hæc fortiora sæpius sumerentur, debilitarentur spiritus animales, & uentriculus, ex quo fieret apoplexia. Ideo nollem crebrò uti ijs medicamentis uehementioribus, ne debilitentur ipsius uirtutes, et

membra. His non iuuantibus & accedente uere, ad ipsum caput accederem cum ualde exiccantibus, & cum cauterijs, synapismis, rubificationibus, uesicatorijs, quæ & capiti, & spatulis essent applicanda, sicut de ijs tunc melius consulendum esset. Si etiam exhiberetur decoctum ligni, non esset malum: nam ex ipso haberemus attenuationem ipsius materiæ facientis epilepsiã, & multa alia bona huic morbo occurrentia. Et uellem quòd ter in mense tantum Mithridati acciperet, quantum esset una drachma cum aqua pæoniæ, & uteretur ipsa pæonia in omni suo ferculo. Laudarem etiam scarificationes saphenæ, quando cætera non prouocarent menstrua. & ita sperarem hanc nobilissimam puellam posse, & si non penitus curari, saltem præseruari.

Consult. XIX. De intemperie humida cerebri, & de præseruatione dentium à nigredine & putredine, pro puero nobili Germano.

TRIA à nobis requiruntur. Primò cùm cerebrum & caput suapte natura ualde humidum sit, ad temperiem magis æqualem quomodo reduci poßit. Secundò quomodo dentes ad putredinem nigredinemq; procliues, præseruari & custodiri poßint. Tertiò utrum dentes, qui iam ad nigredinem & putredinem deducti sunt, poßint uel arte uel natura restaurari. Ad primum quæsitum respondemus, cerebrum posse ad maiorem æqualitatem traduci, ablata superflua humiditate, non solùm arte, sed etiam natura. Constat enim pueros omnes humidioris esse cerebri, et postea

ſtea in ætatis incremento exiccari magis, & ad æqualitatem quandam peruenire. Habebit igitur & iſtud nobiliſſimus puer quod beneficio ætatis in melius uerget, ſed non propterea ars otioſa eſſe debet in adiuuanda natura, præſertim cùm illa cerebri humiditas eò deueniat, ut multorũ incommodorum cauſa fuerit. Hactenus autem non deſuimus cõſulendo, credoq; curatores ſuos, quæ probauimus antè, uidelicet ea quæ moderatè exiccant: ut tamen magis ac magis optatum finem conſequi poßit, nunc quoq; pauca dicemus. In ratione uictus præcipuã perſeuerantemq; curam adhibere debemus, ſine qua rectè nihil fieri poteſt, poſt reliqua aër eſt præcipuè obſeruandus. Ideo animaduertendum ſi quandoq; in Germaniam acceſſerit, nam certè acceſſurus eſt, ut caueat ab intenſa frigiditate & humiditate aëris, eligatq; loca quæ minimè de his qualitatibus participent, et ſi cogatur in tali aëre manere, caput ſuum aliquo cooperimento muniat, & utatur odoramentis calidis & ſiccis, ſicut eſt ſuffumigium ex ſtorace, belzuino, decocto garyophyllorum, corticum citri in aceto & aqua roſata, ac pluribus huiuſmodi. Circa potum caueat à potationibus & uino potenti: hæc enim maximè replent caput & calorem innatum extinguunt. Fugiat uentriculi cruditates, utaturq; uino ſimplici & moderato. Et quisnam cibus eſſe debeat, iam frequentißimè ſibi præcepimus: neque enim à laudabilibus carnibus eſt abſcedendum, qualis eſt uitulina, hædina, pullorum, & auium campeſtrium, caponum ſenum, oua ſorbilia, & fercula ex hordeo, oryza, panico cõceduntur. Cauẽdum eſt ab olerib. piſcibus, à lacticinijs, et leguminibus, à rebus frictis & fructibus quãtum fieri poteſt: hæc enim omnia cruditatem habent, ca-

put replent, humoremq; excrementitium efficiunt. Hæc in ratione uictus seruari debent, ut caput ad æqualẽ temperaturam reduci poßit. Quantum uerò ad medicamenta attinet, optimum erit, si bis singulis annis purgabitur, uere inquam & autumno. Purgatioq; sit talis.

℞. Aloës optimæ ℈ iiij. Detur per unam horã ante cœnam. Postridie incipiat sumere infrascriptum syrupum per dies septem.

℞. Syrupi de betonica
De sthœcade ana ℥ i.
Decoctionis { Saluiæ, Maioranæ, Betonicæ } Factæ in aqua Melissæ destillatæ ℥ iiij.

Misce pro uno syrupo, & sic pro aliis. Vltimò pilulularum cochiarum ʒ i. uel indarum, uel confectionis hamech cum zuccharo in bolo, in hausto in decocto betonicæ, prout illi placuerit, detur in aurora cum custodia. Hæc satis sint pro euacuationibus. Spatio uerò quod est inter ambas purgationes, utetur semel tantùm in septimana hora una ante cœnam ℈ i. Aloës optimæ in pilulæ formam redactæ, ac præterea sæpißimè accipiat mane myrobalanum chebulum conditum in oriente: erit enim efficacißimum remedium ad exiccandum cerebrum corroborandumq;. Præterea utetur lotionibus capitis singulis septimanis semel tantùm, quæ sint ex lixiuio dulci facto ex sarmentis uitium, uel ligno salicis quantum sufficit, Maioranæ, saluiæ, betonicæ, rosarum rubearum ana man. i. Agarici ʒ i. Decoquantur omnia in prædicto lixiuio, & cum hoc caput abluat, deinde moderatè siccando extergatur cum pannis moderatè calidis. abluatur uespertinis

horis ante cœnam, ita ut non amplius in aërem exeat usq; ad sequentem diem. Item gestet continuè in manibus poma odorata arte confecta, & poterunt esse huiusmodi.

℞. Seminum nigellæ ℥ iiij.
Garyophyllorum
Nucis muscatæ ana ℥ iij.
Storacis calamitæ optimæ ℈ iiij.
Laudani electi mollis ʒ ij.
Musci
Ambræ ℈ i.

Cum mastiche & colophonia dissolutis secundum artem, admiscendo aquam rosaceam & oleum aromaticum garyophyllorum, uel cinnamomum, fiat pomum, & utatur ut suprà. Hoc quantum ad cerebri temperiem inducendam, quod primum fuerat à nobis propositum. De secundo de præseruatione dentium à putredine & nigredine, erit sciendum primò quæcunque diximus ad cerebri temperaturam corrigendam, maximè etiam facere ad dentium præseruationem, si modò credimus, sicut credendum esse arbitror, dentes & nigrefieri & putrefieri ab excrementitia cerebri humiditate: erunt tamen nonnulla localiter adhibenda, ut dentes præseruentur. Quãuis multa iam præcepimus facienda; nihilominus addentur quoque alia quædam, ita tamen ut ea quæ hactenus instituimus non propterea contemnantur. unumq; erit quod præstantissimum iudico tum ad abstergendos mundificandosq; dentes, tum etiam à putredine conseruandos, quod eiusmodi est.

℞. Ossium dactylorum ℥ ij.
Coralliorum rubeorum ℥ i.

Farinæ

Farinæ lupinorum ʒ iij.
Scillæ assatæ ʒ vi.
Radicum Iridis ʒ iij.

Contundantur contundenda, & omnia misceantur cum optimo melle, deinde fiant trochisci parui & exiccentur in umbra. postea usus tempore dissoluantur uel in aceto scillitico, uel in uino albo, uel in decocto ramorum lentisci cum uino, & cum eo liquore abluat singulis diebus mane dentes & foueantur tenendo in ore istum liquorem, in ea maximè parte, in qua putrefiunt dentes, sed prius diligenter fricentur panno albo subtili mundo. Et si uidebuntur gingiuæ quandoq; nimis rubeæ, liuidæ, uel tumentes, scarificentur mane, ita ut inde sanguis exeat, qui exprimatur diligenter & expuatur: postea in ore teneat uinum nigrum calefactum, in quo saluia rosæ, & balaustia decocta fuerint. Aliud dentifricium optimum.

℞. Corticum ostreorum combustorum & pulueriza-
torum ʒ iij.
Vernicis seu Sandaracæ ʒ iiij.
Radicum iridis ʒ ij.
Radicis Aristolochiæ
Gentianæ
Centaurij maioris ana ʒ ij.

Terantur omnia per se, deinde misceantur, & excipiantur cum oxymelle scillitico, fiant trochisci parui, & postea tempore usus fricentur dentes cum illis, & lauentur dentes cum aceto scillitico, uel dissoluantur isti trochisci cum uino, & fiat sicut suprà dictum est. Aliud præstans remedium, quod dentes mirum in modum abstergit & à putredine præseruat, ita ut prius frictis dentibus

sola

sola gutta liniat dentes cum oleo uitrioli, & postea perfricentur cum panno asperiori, statim enim decidunt sordes per plurimum temporis collectæ in eis. Si haberi etiam posset cedria, optimum esset ad eundem usum. quòd si haberi non poterit, loco eius utatur oleo per artem destillato ex uernice seu sandaracha, hocq; idem præstare poterit quod cedria. Quantũ ad tertiũ non uidemus dentes euulsos aliquo pacto uel artificio refici posse, sicut & aliâs affirmauimus.

Consult. xx. De catarrho, & sputo sanguinis periodico, pro nobili Veneto.

HVIVS nobilißimi uiri supponatur hepar & cor calidæ admodum temperaturæ à natiuitate fuisse, & uentriculum à natiuitate frigidum, sicut hoc perpetuò accidit ijs, qui habent hepar calidum. & rationabile est, quia tales non habent multam carnem in suis uẽtriculis, quod est unum quod in uentriculo facit caliditatem cùm plurima caro est in fundo ipsius: tum etiam quia caliditas hepatis adurit pinguedinem, quæ in omento est, quæ etiam ipsa caliditatem facit: tum quia musculi longitudinales abdominis graciles sunt. Et ideo quia tales non habent musculos amplos circa fundum stomachi, nec pinguedinem circa ipsum myrach, & circa cutem ipsarum, ex his malè concoquunt: præterea habent nocumentum, quia non retinent in uentriculo cibum, quandiu oporteret retinere pro optima concoctione, quia hepar propter sui intensam caliditatem attrahit ad se citius quàm oporteret. Habet igitur nobilißimus iste uir frigidum uentriculum à natura cum

hepate

hepate calido, addita omni mala uictus ratione, & maximè in coitu: quia ut audiui in XII. *suæ ætatis anno cœpit uti coitu immoderato admodum. Et nos scimus quòd in illa ætate, cùm sit incrementum, uix sufficit alimentum pro incremento corporis: ideo non opus est, ut aliò demandēt: & huiusmodi habent texturas raras, ut non poßint sustinere sanguinis mißionem. Et scimus ex Galeno quòd maior fit euacuatio ex unica seminis emißione, quàm si quadragesies mitteretur sanguis. Et ideo credo ego quòd causa ista fuerit efficacißima ad augendam uentriculi frigiditatem. Sunt & alia signa, solitus est aliquando redundare pituita acida, quam euomit aliquādo. Habet præterea cerebrum inæquale admodum. Et quia uideo aliquos medicos hæsitare circa capitis temperaturam, ex hoc arguo cerebrum neq; temperaturæ admodum calidæ, neq; admodum frigidæ esse, quia sic faciebat Galenus* III. *Methodi loquens de aceto, quia acetum non excedit neq; in caliditate, neq; in frigiditate; ideo, inquit, dubitauerunt multi an esset calidæ, an frigidæ temperaturæ. Ita ergo de cerebro istius nobilißimi uiri, dico non excedere multum per caliditatem, neq; frigiditatem, & primò quantum ad agnata. Pili enim sunt albidi, & sic capilli: an uerò sint molles, et tenues, quia non tetigi, non possum super hoc dicere, habent enim colorem attestantem super debilitatem caloris, & super debilem frigiditatem, tamen uidetur mihi quòd magis ad frigiditatem declinet. Vtrum uerò cum remissa caliditate, uel frigiditate iuncta sit humiditas, uel siccitas? Si deponere debeo quid sentiam, dico quòd magis siccitas dominatur: & ratio est, quia uideo promptitudinem operationum in agendo. & cùm non sit immensa caliditas, sed*

remissa,

remissa, si ei iuncta fuisset humiditas, non fuisset ita acris ingenij: sed ubi non est caliditas admodum intensa, tamen iuncta sit siccitas, illi promptißimi sunt ad operationes, et acris admodum ingenij, & magis etiam, quàm qui calidi sunt admodum cerebri. Ideo qui moderatam habent frigiditatem cum siccitate, illi sunt acerrimi ingenij: imò uidemus melancholicos optimi ingenij esse, quia habent cerebri temperaturam frigidam & siccam, non tamen cũ multa frigiditate. Arguitur præterea ex ægritudinibus calorem cerebri esse diminutum: & quia non poterat conficere alimentum sibi demandatum, ideo pustulis redundabat, quæ pustulæ à pituita salsa proueniunt. Habuit præterea à principio suæ natiuitatis redundantiam catarrhi per nares, quæ omnia arguunt super debilem cerebri caliditatẽ. Item ex mala uictus ratione, & præcipuè ex coitu redditum est frigidius, quia nos scimus quantum infrigidet ipse coitus. Ideo quantum ad cerebrum, crederem ego quòd sit frigidæ, & siccæ temperaturæ: & sic etiam uentriculus, quia siccitas est sibi naturalis cum caliditate remissa, quæ postea ad frigiditatem declinauit, tum propter inordinatum regimen, tum propter coitum, cuius signum est redundantia pituitæ: cùm etiam hepar sit calidæ, & siccæ temperaturæ. Ex qua membrorum inæqualitate si studuisset dedita opera in istas ægritudines incidere, nihil aliud fecisset, & maximè si in fluorem sanguinis deuenire uoluisset. Primò enim habuit fluorem sanguinis per nares, secundò per sputum, tertiò per urinam. Et iam sunt septem anni ex quo patitur symptomata hæc. Præterea incidit in aliam dispositionem peiorem, scilicet in catarrhi distillationem à capite, à qua procedunt symptomata mul-

ta, &

ta, & præter fluorem sanguinis habet tensionem etiã circa hypochondrium dextrum, & etiam quandoq; cum dolore ad tactum: habet difficultatem anhelitus, quæ incipit in confinio thoracis, & membrorũ naturalium. Et quæsiui ego diligentißimè, an percipiat sonitum aliquem in anhelitu, & negat se sentire. Habet præterea febriculam diuersam quidem, quia prima uice qua tetigi ipsum, inueni calorem adurentem tactum cum pulsus inæqualitate. Heri uerò cùm tetigi, sensi caliditatem quidem, sed admodum remissam, & in pulsu non tantam inæqualitatem, & hodie reperi caliditatem adhuc minorem: et urinæ rubeæ perseuerauere. Et ista sunt accidentia, quibus affligitur nobilißimus uir iste. Et licet nunc non patiatur sanguinis fluorem, tamen non minus est considerandus, quàm sit catarrhus qui adest, quoniam natura sanguinis nobis ansam & ad iudicandum, & ad curandum maximam dabit. Incipiam ergo primò à catarrho, deinde ad fluxum sanguinis deueniam. Quantum sit ad catarrhum, oportet primò uidere in quo loco generetur catarrhus iste, deinde cuiùs nam sit naturæ, & reliqua, quæ in catarrho considerari debent ac solent. Catarrhus enim est species fluxionis: generatur ubi excrementa multiplicantur, uel in toto uel in parte, & in partem corporis imbecilliorem demandantur. Quod contigit in isto uiro ex membrorum inæqualitate, & mala uictus ratione, cacochymiæ multæ, & deprauationes, multorum humorum diuersitatem, & etiam ex animi accidentibus quàm plurimis, quæ passus est nobilißimus uir iste, secutæ sunt. His ita aggregatis cùm cerebrum à natiuitate fuerit debile, & nunc maximè sit debilius propter causas iam dictas, nõ mirum est si iste fluxionem

nem

nem patitur tum propter uapores à toto, à uentriculo, & ab hepate ascendentes. Et caput est magis aptum ad suscipiendas superfluitates, ut dicit Galenus III. de locis affectis, quàm corpus, in quo est caliditas in ambitu uenarum, & in hepate: & cùm cerebrum naturaliter debile sit, nõ potest difflare uapores illos nec concoquere, & hoc non solùm per consensum; sed etiam per essentiam, & ratione propriæ imbecillitatis: ideo uerè rheumatizans est. Habet præterea texturam admodum raram: ideo à quolibet exitrinseco calido tum frigido patitur mirum in modum, cùm etiam non habeat calorem innatum ualidum. Quantum uerò ad naturam catarrhi, tenuis est & frigidus, & insipidus, quandoq; tamen salsus. Quòd autem sit tenuis, cognoscitur ex hoc quia fluit, & in principio tenuior adhuc erat. Ideo Venetijs medici plurimùm laborarunt, ut crassefacerent, sicut refert Magnificentia sua. Quòd autem sit frigidus, patet à substantia, quia pituita de se frigida est, nisi aliquid extrinsecus adueniat. Præterea est pituita insipida, quæ arguit maiorem frigiditatem. Præterea longam moram traxit, diu etiam perseuerauit: sed cũ catarrhi diu perseuerant, licet sint cerebri calidi, tandem fiunt frigidi. Tum etiam propter priuationem signorum catarrhi calidi, arguitur catarrhum istum frigidum esse: quia si esset coryza, quod nomen tractum est ἀπὸ τοῦ κορύζειν, quod est lacerare, & mordicare, quod etiam annotauit Auicenna, nares mordicaret: sed non habet mordacitatem aliquam in descensu, neq; in naribus, neq; in palato, neq; in faucibus, & est sine sapore aliquo. Non habet præterea sitim: ideo iudicandum est esse frigidum. Quòd si aliquando aliquam salsedinem habuerit, hoc fortè

fuit

fuit quia salsedo, ut uoluit Galenus & Arist. fit propter putredinem humoris crassi adusti: uel, ut uoluit Auic. propter permixtionem uaporum calidorum, & acrium fit salsedo. In isto ab utraque causa tum à pituita putrescente, ut uidebimus, tum ex permixtione uaporum calidorum quia totum & maximè hepar calida sunt, à quibus euaporant uapores calidi, & acres in non parua copia. Ideo in natura sua frigidus est, & tenuis, & insipidus, quandoque tamen salsus propter causas iam dictas, & loquor de defluente. Quantum ad descensum uidebimus, quòd habet tres uias, per quas descendit, primò per gulam ad œsophagum: & nos uidimus cùm accessimus, ipsum euomētem catarrhum, & pituitam illam à capite defluxam. Item distillatio illa, quæ uadit ad uentriculum, facit obstructionem, & difficultatem anhelitus, licet sit in fine naturalium membrorum, quia tangit ipsum diaphragma: ideo potest facere anhelitus difficultatem. Alia uia est, per quam descendit catarrhus iste, & est per uenas capitis, & deuenit ad uenas thoracis, & fortasse est occasio nō leuis quod expuat sanguinem. Tertia uia est aspera arteria, & descendit ad pulmonem, & excitat tussim, quæ & motus à natura factus ad expellendum excrementa in pectore contenta. Videndū modo est, an istud quod expuitur sit in cōcauitate pectoris, quia locus ille non est debilitatus, nec dolor præcessit, nec abscessus aliquis, sicut solet contingere in empyematib. post ægritudines pectoris, & post pleuritidem, & post peripneumoniam. Ideo credo ego quòd sit in substantia pulmonis. Vtrum modò sit purulentus? dico quòd non est immunis, nec liber omnino ab aliquali putredine, quæ fieri solet in humore, qui potest putrescere, &

non

non descendit ad fundum urinæ, quia non totaliter putridus est, & quia permixtus est cum pituita spumosa. Quòd si odoretis, sentietis aliqualem putredinem, nõ qualis est illa, quæ prouenit ab ulcere: & fit ista putredo à caliditate hepatis, & membrorum inferiorum, quæ resoluit ipsius tenuiores partes. posset etiam per admixtionem bilis deferri per uenas, quod non credo, quia bilis signa perciperentur. Vtrum uerò ab ulcere facto in pulmone proueniat sanguis iste? dico quòd non, quia nullum est signum hoc indicans: nam si esset ulcus in pulmone, adesset febris fixa perpetua, & licet sit exemplum Gentilis, nescio quomodo ipse potuerit imaginari, quo pacto etiam si inducatur callus in uena, non perseueret febris hectica. Præterea non audiui, quòd Magnificentia sua incalescat post cibum, quod indicat mihi non esse febrem fixam. Præterea si tangatis arterias, non inuenietis in ipsis maiorem caliditatem quàm in reliquis partibus, quod quidem obseruaui, neq; etiam duritiem aliquam. Præterea habet inæqualitatem in pulsu, quod nõ conuenit in pulsibus hecticorum, imò illi sunt æquales. Præterea si esset hectica febris, colliquarentur solida membra: sed non colliquantur, imò nutriuntur. Et sic dico quòd non uidetur mihi, quòd adsit febris hectica. Neq; etiam est suspicio de phthisi, quia si esset phthisis, ut dicit Galenus primo de locis affectis, uolens indicare an ulcus sit intrinsecum, uel extrinsecum dicit, esset pus. Non igitur est phthisis, quia non adest sanguis cum pure, neq; pus ulla, neq; uiridis, neq; pus quæ nõ possit commisceri cum sputo. Præterea ubi est uera tabes nõ poteritis ingredi thalamum, quin percipiatis odorem malum. Præterea uirtutes omnes constant: sed si tabesceret

pulmo, non constaret uirtus cordis, nec esset talis color, si esset consumptio in substantia membrorum. Sed quæ est causa huius febris? dico quòd ista est febris potius putrida prouenìens ab humoribus pituitosis emanãtibus per uenas pectoris, qui defunduntur per sanguinem, & faciũt febrem occultam, quam Græci typhodem appellauere, & laticam Arabes, quæ simillima est hecticæ. Et aduertatis, quòd textus antiquus Auicennæ habet, cum rigore: sed nouus stat bene, qui dicit, sine rigore. Talis ergo febris est, nec ita facile est iudicare, licet sit calor præter naturam, & pulsus inæqualis: quia, ut bene dicit Galenus quarto de causis pulsuum, & in de locis affectis loquens de Antipatre medico, ubi materiæ sunt in pectore contentæ, fiunt pulsus inæquales. Cũ igitur sint in isto humores in pulmone, qui putrescunt, faciunt calorem quendam præter naturam, qui medius est inter calorem febrilem, & nõ febrilem, & faciunt etiam maximam inæqualitatem: fit etiam propter uapores illos putridos eleuatos ad ipsum cor: & quia cor non potest ita bene euentari, ideo fit febris erratica. De fluore ipsius sanguinis duo dicam, & primò de causis fluoris sanguinis per sputum, deinde de eo qui per nares, & qui per urinas, & quare cœnosus aliquãdo fuerit. De sanguine igitur, qui per sputum eijcitur, certum est, quòd uel à superioribus, uel ab inferioribus membris excernitur, qui per tussim à pulmonis partibus eijcitur, & non per uomitum, quia tussis, ut iam dixi, est motus factus à pulmone ad excernenda excrementa ipsius pulmonis. An uerò ad pulmones à capite demandetur, plurima sunt indicia, quæ possunt hoc persuadere, primò quia ante fluxum apparet calor & grauitas circa ipsum caput, & cùm

& cùm emanat sanguis à pectore, illico cessat & calor & grauitas illa: præterea est & alia coniectura, quia eo tempore, quo defluit sanguis per tussim, eodem tempore defluit etiam per nares: præterea sanguis qui expuitur, niger est quandoq;: potest etiam addi priuatio signi, quod est, quando à pulmone deuenit, spumosus est, ut dicit Galenus v. Aph. XIIII. & v. de locis affectis: iste uerò sine spuma est. Sed quia alij medici, qui ipsum curarunt, non affirmarunt quòd à capite flueret, imò inquit, quòd ei dixerunt à partibus superioribus pectoris emanare: ergo si quod sentio in medium afferre debeo, dicerem à pulmone emanare, & non à capite. Et cum hoc me mouet authoritas Galeni in v. de tuenda sanit. qui dicit cõtra antiquos: Etiam sanguis à capite defluit, dum fauces occupat, & si mordacitatem nullam habeat, tussim excitat, & maximè antequàm uenit ad pulmonem, uel non. Si proueniret, ibi congelaretur, & concresceret, & faceret sæuissima accidentia, & rigores maximos, & contractiones caloris, quorum neutrum huic accidit. Præterea sanguis dum defluit, percipitur maximè in uigilia: sed iste nobilissimus uir nunquam percipit talem descensum: ideo nõ possum persuaderi, quòd à capite defluat. Neq; rationes, quæ istis difficultatem pariunt, uim aliquam faciunt: nam dicunt, cùm accidit isti sanguinis sputum, percipit caliditatem circa caput & grauedinem, quæ cùm expuerit cessat, quia credo hoc esse ex uaporibus eleuatis à partibus inferioribus, qui petunt caput: quia dum sanguis aggregatur, inflammatur pulmo, & fit id quod fieri solet in peripneumonia, si peripneumonia est inflammatio pulmonis. Cùm igitur sanguis iste tenuis permixtus pituitæ à toto de

fluat ad partes pulmonis, inflammat ipsum, à qua inflammatione eleuantur plurimi uapores, qui petunt caput, & inflammant, & aggrauant ipsum. Et quia fluit à naribus etiam tunc temporis, dico quòd illa potest esse causa, quòd cùm sanguis est feruens in toto, uel ab aliqua causa antecedenti, uel à causa aliqua extrinseca à pluribus partibus potest simul erumpere, quia potest pars illius sanguinis deuenire ad nares, & illinc fluere: et sic potest esse causa quòd caput inflammetur, & aggrauetur, cùm sanguis à toto transmittatur ad nares. Et quia quandoq; talis sanguis, qui expuitur, niger est; ideo credunt isti à capite prouenire. Sed potest etiam à pulmone fluere, & esse talis coloris: quia scimus, quòd nihil citius putrescit, quàm sanguis, cùm est extra uenas. Ideo quandoq; apparet rubeus, quia illico cùm exit uenas expuitur: quandoq; uerò subniger, quia facit moram. & in principio apparet aliqualiter spumosus ex uehementi tußi: cùm uerò facit moram, deficit esse spumosus. Quia bene ualet argumentũ, expuitur sanguis spumosus, ergo prouenit à pulmone: non tamen ualet eius oppositum, non est spumosus, ergo non prouenit à pulmone. & hoc dicit Galenus V. Aph. XIIII. qui dicit. Quicunq; sanguinem spumosum expuunt, his è pulmone eductio est. Galenus in fine illius commenti dicit, quod cùm is sanguis, qui expuitur, spumosus est, indicat ulcera in pulmone, ita quòd uerè dicatur solius pulmonis ulcera indicari, non uerè ulcerato pulmone spumosum expui, dicit Galenus. Sæpius enim uidimus quibusdam ex alto cadentibus, uel calcitratis, atq; in palæstra percußis, sanguinem plurimum expui cum tußi bene coloratum, sine ullo dolore, quem ratio dictat ex aliquo pulmonis uase disrupto prodire.

dire. Et ſic dico quòd licet non ſit ſpumoſus, poteſt tamen à pulmone exire: neq; credo quòd à ſubſtantia pulmonis exeat, ſed à uenis in eo exiſtentibus. Sed contra inſtabis, ſi à pulmone, ergo phthiſis. Dico quòd non ualet, quia triplex poteſt eſſe cauſa exitus ipſius, uel apertio orificiorum uenarum, uel diſruptio ipſarum, uel corroſio ipſarũ. Dico quòd quando eſt corroſio in ipſis uenis, quòd tunc caueat à phthiſi: cùm uerò fractio eſt in uenis, quia ut plurimùm, ſicut dicit Galenus v. methodi, propter ſolutionẽ continui fit inflammatio, & ſic fiunt tabidi: ſed ſi ante triduum eis occurratur, plurimi ſanantur, quia ſi prohibeatur inflammatio, tunc ſanantur: ſed ſi ita relinquantur, poſt triduum ſequitur inflammatio, & ſic tabidi fiunt. Sed in apertione orificiorum uenarũ, quod in extrinſecis partibus uidemus, quandoq; quod in naribus aperitur aliqua uena, quæ poſt fluxionem ſanguinis clauditur: ſic etiã dicendum in interioribus, quia illa orificia clauduntur, & nos curauimus annis præteritis Cameranum, & alium doctorem de Bataglijs, qui ſpuebat ſanguinem ex apertione orificiorum uenarum. Eſt tamen hoc etiam periculoſum, quia poteſt contingere quòd ſanguis ille non bene excernatur, & cùm ibi retineatur, putreſcit, et putrefacit quod ſibi proximum eſt: quia quod tangitur à putrido, putrefit. Et ita credo eſſe in iſto nobiliſſimo uiro, quòd orificia uenarum pulmonis aperiantur quandoq;, & fuerint cauſa expuitionis ſanguinis: & quia bene mundificatum eſt, & expuitur totus ille ſanguis, non cauſat accidentia alia. Sed adeſt tuſsis maxima, quæ ſi perſeuerabit, credo, quòd facilè ad rupturam uenæ deueniet. His ſtantibus, quid dicendum de hac ægritudine, quia eſt diſtillatio perpetuò perſe-

uerans à capite ad pulmonem, & ad pectus, & fluxus sanguinis periodicus è pectore timendus est, & est tußis uehementißima, propter quam maius adhuc instat periculũ de sputo sanguinis. Dico quòd stantibus eisdem causis sequuntur ijdem effectus, quia nisi remoueatur illa mala cerebri, & uentriculi intemperies, in peius quoq; delabetur. Sed quo modo reducetis cerebrum, & uentriculum ad proprium temperamentum? quia non facile erit, imò difficillimum, maximè cùm sit lapsum ad contrarias qualitates, à caliditate scilicet ad frigiditatem: est tamẽ poßibile. Sed id quod mihi facit difficultatem est, quia dicit Galenus in primo Aph. oportet seipsum præstare obedientem, & nõ tantùm medicum opportuna facientem. Et quia morbus est longus, certè credo quòd non poterit pati optimam uictus rationem in sex rebus non naturalibus, & maximè in cibo & potu, in animi accidẽtibus, & in Venere, quia (ut credo) habet pulcherrimam uxorem. Et sic poßibilis est cura, sed difficillima, si quæ alia sit. Et quia adest istud sputum sanguinis, & uos scitis, quid dicat Hippocr. in IIII. Aph. sanguis eiectus à quacunq; parte corporis malum: præterea adest multitudo catarrhi, quæ maior est, quàm sit cibus, & potus, quem aßumit, & est malus etiam, quia purulentus uarius, quia subtilis, & craßus, & iãdiu perseuerat: ideo mali moris est, quia fuit curatus ab excellentißimis medicis, & tamen non potuit sanari. Ideo dico, quòd licet sit uiaticum, habet tamen iter longum admodũ: propter quod attendendum est ad uirtutes nõ tantum præsentes, quia propter longam ægritudinem tandem fient debiles. & sic non facilè est prognosticari. Credo tamen quòd poßit curari, & quòd ægritudo longa est, eradicabilis

bilis tamen: et quia uirtutes in hoc itinere tam longo possent deficere; ideo illis prouidendum est maximopere.

Quantum modò attinet ad curam, uos scitis esse sententiam Galeni V. methodi in cap. de cura catarrhi, ubi est sputum sanguinis, à leuioribus non est inchoandum, quia sic facere est parare ægro longum interitum: ideo à fortissimis inchoarem curare. Et Galenus in eo loco à tribus maximis, & ualidissimis inchoat: primò cum ualidissimis euacuantibus, & sæpissimis, & legatis ipsum, quia docet facere quasdam pilulas cum agarico, quæ ualde similes sunt pilulis cochijs, & sæpissimè euacuabat: secundò in synapismis fortibus: tertiò in corroboratione membrorum, in quo utebatur diaspermaton, & theriaca noua, et antiqua. Ideo in primis curandum est, ut corpus istud exquisitè euacuetur, & circa euacuationem huius corporis proposita sunt duo instrumenta: primum fuit emissio sanguinis: secundum pharmacia. quantum ad euacuationem possumus ipsam facere. Quantum ad indicationes sumptas à causis antecedentibus, sunt enim uapores calidi, & multi ascendentes à toto ad ipsum cerebrum, ideo insurgit una indicatio, quòd remouenda est caliditas hepatis, quod fiet per euentationem sanguinis, ut uidemus etiam ex urinis, quia sunt rubeæ, quæ indicant etiam de quantitate sanguinis, & ideo posset ex hæmorrhoidibus, si apparuerint, fieri. Et licet adsit multa pituita, tamen poterit fieri parcissima, quia dicit Galenus quinto methodi, & quarto de tuenda sanitate, quòd ubi est putredo mixta in febribus, etiamsi indigeamus phlebotomia, debemus tunc uitæ thesaurum conseruare, qui est sanguis. & idem dicit Auicenna prima 4. Quantum poßibile est, caue à mißione sangui-

nis, quia est thesaurus uitæ. Et *istud corpus indiget magis euacuari per pharmacum, quàm per mißionem sanguinis.* Ideo *si feceritis copiosam phlebotomiam, facietis multa incommoda, tum quia suspicio est de ruptura uenæ: & scitis* Galenum *in de mißione sanguinis dicere.* Non *solùm facienda est phlebotomia, quando magnus est morbus; sed etiam quando futurus est magnus. et quinto methodi cap. de catarrho, ubi corpus dispositum fuerit ad rupturam uenæ, & pectus angustum fuerit, & ipse fuerit longus, & si nunquam inciderit in rupturam uenæ, mittas tamen sanguinem propter præcautionem. & sic cùm sit multitudo sanguinis, ratione cuius soleant rumpi uenæ, uel cùm sanguis solitus sit erumpere ad partes pectoris, tunc indicatio est de mißione sanguinis.* Et *quia in uere maximè solet abundare, ideo indicatione sumpta ab hoc non esset malum mittere sanguinem in hoc subiecto, & hoc ut prohibeamus uapores ascendentes ab hepate ad caput, uel ratione auersionis.* Ideo *paulatim extraherem uerbi gratia unc. ij. deinde nutrirem, & iterum alias unc. ij. & iterum nutrirem, & sic partiremur.* Quantum *uerò ad euacuationem, dico quòd totum debet esse exquisitè euacuatum, quia tunc caput magis potens erit ad excernendum proprias superfluitates, & debemus uti euacuationibus, quæ trahant à capite.* Ideo *in singula hebdomada euacuarem ipsum cum rebus tamen leuibus, & non dimitterem agaricum, quod si uomitum excitaret, abstineremus ab ipso: sed prius tentarem an excitaret.* Ideo *exhiberem florem caßiæ cum agarico, uel terebinthinam, uel cum confectionibus cõsuetis, ut essent pilulæ aggregatiuæ, quæ optimæ sunt, quia haberent quicquid habent illæ pilulæ Ga-*

leni:

leni: nam in illis est rhabarbarum, agaricum, scammonium, & portiũcula colocynthidis, & cum myrobalanis, purgarem cum cochijs: pilulæ etiam de hiera cum agarico sunt leuiores. Sed quia non euacuamus, nisi concoquamus materiam, & quia sunt diuersæ materiæ in pectore, aliæ enim sunt crassæ, aliæ fluidæ; ideo alia præparatione indigent quæ fluunt, & alia, quæ crassæ sunt. Ideo in illis uterer rebus abstergentibus, & incidentibus: in fluidis autem incraßantibus: & hæc de materia iam fluxa. Quæ autem à capite defluunt, uidentur præparatæ: neq; enim admodum crassæ, neque admodum tenues, neq; parietibus adhærentes sunt. Ideo pro incisione materierum crassarum, quæ in pectore continentur, uterer rebus ualde incidentibus, & astringentibus, ut esset syrupus de liquiritia, syrupus de farfara, de hyßopo, de betonica, & consimilibus. De corroboratione uerò membrorum mandantium, & recipientium, quantum sit de recipientibus cùm bene euacuata essent, uterer zuccharo rosato in maxima quantitate, & bolo Armeno: nam bolus Armenus simplex post purgationem prohibet descensum catarrhi ad pulmonem, & uterer etiam theriaca noua, & ueteri: sed cùm sunt uigiliæ, noua, quando non adsunt, ueteri. Et uellem ut uteretur myrobalanis chebulis conditis, quia cõfortant uentriculum, cerebrum, & hepar. Quæritur modò an stillicidium in hoc casu capiti conueniat? Et quia dixere alij, quòd temperatura huius capitis est calida et sicca, quod si ita eßet minimè conueniret, quia dicit Galenus libro de tuen. san. ijs qui sunt calidi, & sicci capitis, non conueniunt thermæ, quia magis augent affectum. Sed quis dixerit, quòd bene à natiuitate caput fuit calidum & siccum,

cum, nunc autem permutatum est ad frigidum, & siccum. Ideo non abstinerem à balneo calido: imò credo quòd per ipsum reducerem cerebrum ad proprium temperamentum calidum, & siccum, prius tamen quærerem caput ex omni parte expurgare, & cum caputpurgijs non ex aqua maioranæ, betæ, & uiolarum, quia uidentur illa frustrà operari. Ideo deuenirem ad succum cyclamini, id est, panis porcini, & ad alia huiusmodi, quæ maximam uim in expurgando à capite habent. Abstinerem à gargarismis, quia suspecti sunt propter descensum materiæ: nam maiorem quantitatem ipsius traherent. Quantum ad masticatoria, uterer mastiche simplici primò, deinde staphisagria cum pipere, ut per os catarrhum expueret, ne ad pectus descenderet. Quantum ad reliquas diuersiones, quia factum est cauterium in genu sinistro, facerem aliud in dextro, & in alijs etiam partibus, sicut in brachio, & collo, quia ab ista ægritudine imminet maximum periculum. Accederem etiam ad synapismos ex thapsia, ex flammula Iouis, ex apio canino, seu ranunculo. Cauerem tamen à cantharidibus propter illum mictum sanguinis. Et sic procederem cum reliquis huiusmodi uesicatorijs, quæ facerēt crustas. Deinde super caput pro confortatione apponerem pulueres ex ladano, de garyophyllis, & agarico pari portione. Vellem & ut caput lauaret cum aqua, in quibus decoctæ essent herbæ calidæ, & odoratæ, quas tēporis angustia prætermitto. Haberet præterea pomum quod continuè odoraret, confectum ex rebus odoratis, ut ex nigella, ladano, nuce muscata, garyophyllis, mace, ambra, musco. Et hac uia procederem.

Consult.

Consult. xxi. De dolore capitis periodico, de ventriculi debilitate, & mensibus albis, cum detestatione coitus, pro matrona Veneta.

Tria in hac Magnifica D. membra affecta sunt, cerebrum, uentriculus, & uterus. Cerebrum, quoniam patitur dolores uehementißimos, tam in anteriori, quàm in posteriori parte, & illos periodicos: quandiu enim uentriculus suos uapores ad ipsum transmittit, tandiu infestatur, & hoc propter colligãtiam, quã uentriculus cũ cerebro habet. Patitur uentriculus, primò plus appetit, quàm deberet, secundò male concoquit, tertiò non retinet cibũ, quod ex ructibus, & flatibus declaratur, quartò non expellit, imò quandoque acida per uomitum eijcit. Vterus uerò & ipse suo munere non fungitur, menses etenim albos reddit, offenditur in coitu, ita ut post congressum peßimè semper se habeat, & sæpe uirum suum deprecatur, ut ab eo abstineat, neque delectatur in uenere. Istis dispositionibus, & affectibus præter naturam affligitur. Quantum ad dolorem capitis nihil aliud dicam, cùm per essentiam in capite non sit, sed per consensum uentriculi. Ratio ergo tota ad uentriculum referenda erit. Ventriculus, sicut apparet ex operationibus læsis, frigidus est, plus enim appetit, quàm concoquat, quod supra uentriculi frigiditatem attestatur: malè etiam retinet, cuius signum est, quòd flatus, & ructus acidos percipit, & cibum in stomacho flatuantem, euomit acida semper, quæ omnia frigidam uentriculi intemperiem ostendunt: & dum uentriculus ita

malè

malè dispositus est, caput ipsum non pauca læsione affligit. Vtrum uerò cùm ista mala intemperie frigida sit coniuncta siccitas, uel humiditas: si considero substantiam uẽtriculi, abdomen gracile, siccus erit & exanguis: si uerò totum hoc aggregatum, & humorem frigidum contentum in ipso, dicam humidum esse. Itaque mala ista intemperies cum affluxu humoris frigida statuenda est. Vterus frigidior quoq; factus est, quod patet ex multis, primò ab exeuntibus mutatis, ex illis albis menstruis ante, & post fluorem, quæ frigidiorem uterum declarant. Secundò ab actionibus læsis, cùm decennio nõ pepererit: ergo actio diminuta, diminuta autem actio à frigiditate prouenit, sicut corrupta à caliditate. Signum postea à posteriori, quoniam semel tantùm peperit, & fœmellam: fœminæ autem, si Hippocrati credimus, generantur propter uterum frigidiorem, ergo læditur in coitu, non quòd collum matricis tortuosum sit, quod actum uenereũ lædat, sed quia uterus ex emisso spermate uirili afflictatur, quod dum emissum est refrigeratur, inflatur, & intumescit. Vnde postea matricem lædit ipsam extendendo, & dilatãdo, cuius signum est, quòd dum calida applicat, statim uaporibus per calorifica ista ascensis dolor cessat. Quartò uterus frigidior redditus est ex magno fluxu, quem passa est post partum, quantum enim superfluè euacuationes membrum lædant: à quo excernuntur, testatur Hippocrates ipse plurimis in locis. Quid ergo mirum, si uterus cum uentriculo frigidior, quàm par sit, caput ipsum in consensum traheret? unde dolet caput propter communicantiam istorum duorum membrorum, in parte posteriori, quoniam ab utero per uenas, & arterias plurimi uapores frigidi eleuantur, qui

qui ipſum extendunt, & replent: in anteriori quoniam uẽtriculus uapores, & fumos ad ipſum delegat, ſicut etiam apparet in his, qui uertiginem, aut ſuffuſionem per conſenſum uentriculi patiuntur, magis in anteriori cerebri parte dolent, ſicut illi quibus per aortam, & uenam cauam uapores aſcendunt magis in poſteriori. Prognoſticũ erit, quòd curabitur, non tamen ita perfectè, ut omnino integram ualetudinem recipiat: concipiet proculdubio, ſi noſtris præceptis obſecundabitur. Cura talis inſtituenda eſt, ut bona ratio uictus præſcribatur, & bono regimine in ſex rebus non naturalibus utatur: nihil enim pernicioſius in ægritudinibus cronicis, quàm multis ſolutiuis corpus macerare, quæ licet primò occurſu uideantur proficere, tempore tamen ipſum deſtruunt, uires deijciunt membrorum præſertim naturalium, ſicut & nix ſuper ſegetes cùm cadit, iuuat nonnihil, ſed tandem quoque illas in totum deſtruit. Inſtituto bono regimine, leniendus erit uenter caßia, & hiera ſimplici: poſtmodum concoquenda materia hoc infraſcripto ſyrupo.

℞. *Syrupi de abſinthio*
De cichorea Nicoli ſine rhabarbaro ana ℥ ij.
Foliorum cichorei
Abſinthij decoctorum in iure pulli tenui, quantum ſufficit. Purgetur poſtea. Aſſumpto ſecundo ſyrupo fiat phlebotomia non euacuandi gratia, ſed ut euentetur iecur, quod calidius aliquantulum eſt, ſicuti ex urinis apparet. Peractis purgationibus accedat ad thermas Apponenſes, quas bibat, & in illis ſe immergat: hac enim ratione, & uterus, & uentriculus refrigeratus calefiet, & corroborabitur, quod præcipuè intendimus.

Conſult.

Consult. XXII. Ad phthiriasim, seu tineam capitis antiquam.

PRIMO abstineat à lacticinijs, pastilibus, carnibus antiquis, auibus palustribus, rebus frictis in sartagine, leguminibus, herbis crudis, uino dulci & crasso, & à uino nigro & turbido, à satietate & multitudine ciborũ, post cibum à studio & exercitio pleno existẽte stomacho. Hæc ubi iste fecerit, sumat pilulas singulis septimanis semel aut etiam bis si oportuerit, num. iij. hora una ante cœnam: quarum descriptio est talis.

℞. Succi fumiterræ
Borraginis
Chamædryos ana ℥ ij.
Myrobalanorum chebulorum
Indorum
Citrinorum ana ℈ iiij.
Hellebori nigri ʒ ij.
Agarici electi ʒ iiij.
Aloës ʒ vi.
Epithymi
Foliorum senæ
Polypodij ana ℥ i.

Pulverizentur omnia, & permisceantur succis, & permittantur exiccari, & postea cum syrupo de fumoterræ fiat magdaleon. De quo formentur pilulæ pro singulis drachmis tres, sumendæ ut suprà. Item tondeantur capilli usque ad cutem, postea utatur lotione infrascripta saltem semel in septimana.

℞. Li=

℞. *Lixiuij dulcis quantum ſufficit pro una uice, in quo decoquantur.*

Ariſtolochiæ rotundæ
Pannis porcini ana ℥ ſ.
Gentianæ
Rheupontici ana ʒ iij.
Centaurij ʒ ij.

Decoquantur omnia ad conſumptionem tertiæ partis lixiuij, & cum eo lauetur caput, & exiccetur ſemel aut bis in ſeptimana. Deinde inungatur caput oleo infraſcripto magiſtrali.

℞. *Ireos* ℥ ſ.
Squillæ ℥ i.
Centaurij minoris ℥ ſ.
Myrtillorum ℥ i.
Garyophyllorum ℥ i. ſ
Olei amygdalar. amar. ℥ i.

Ponantur omnia ſimul in uaſe uitreo bene obturato, & bulliant in balneo Mariæ lento igne per horas ſex, poſtea ſeruetur oleum in Sole, remouendo ipſum tempore nubilo & in nocte. & hoc oleo illiniatur caput quotidie in introitu lecti, & poſt lotionem ordinatam à nobis

Conſult. XXIII. De dolore capitis poſt partum, cum ſymptomatibus melancholicis, pro matrona Germana.

MVLIER *quædam* XIIII. *diebus poſt æditum partum cœpit laborare ex dolore capitis, adeò ut exiſtimauerit, caput ſibi inane & uacuum eſſe, nec dormire potuit,*

tuit, inde timuit ne priuaretur sensibus, & ratione, et uoluit ipsa sibi inferre uiolentas manus, quod quidem perdurauit à puerperio tribus mensibus. hoc quidem etiam illi contigerat anté in duplici partu, sed non ita diu perdura uerat. Cùm uerò uterum gestabat, dolebat quidem ex capite, sed magis quieta fuit. Curanda erit hæc nobilissima mulier ab affectionibus suis, quas melancholicas arbitror, habita ratione ætatis, temperaturæ, genere morbi, tempore anni, & reliquis non repugnantibus: primò recta ratione uictus, secundò mißione sanguinis, tertiò alteratione & purgatione humorum, quartò confortatione mēbrorum. Pro uictus ratione, custodiatur ab omnibus animi molestijs, degatq; cum amicis cum omni animi hilaritate quantum fieri potest arte & studio comparando. Vtatur uino albo & tenui, & si fieri potest, subdulci. Carnibus iuuenum animalium, hædorum, pullorum, et reliquorum huiusmodi. Sumat mane singulis diebus oua sorbilia, neque utatur multitudine ciborum, euitet crapulas, potationes et cruditates cuiusq; generis. Aluum mollem quàm fieri potest conseruet, pro quo si natura defecerit, enitetur cum flore caßiæ, uel decocto prunorum dulcium & sacharo, uel decocto maluæ ex iure pulli aluum lenire: nihil enim perniciosius suis affectibus quàm aluum strictam habere. Procuret concoctiones neque cum cruditate accedat ad cibum, cruditas enim melancholico omnino uitanda. Circa Martij mensis medietatem lenita prius aluo uel clysteri, uel drachmis decem floris caßiæ cum zuccharo in bolo confectis, sequenti die sanguinem mittat ex basilica dextri lateris, trahaturq; sanguis pondere drachmarum decem, ac postea die etiam eodem mißio sanguinis repetatur,

repetatur, ſed à ſiniſtro latere. Deinde utatur diebus ſeptem iure hoc modo confecto, quod ſumat mane hora ſyrupi.

℞. Foliorum borraginis
Bugloſſæ
Betonicæ ana ℥ i.
Polypodij
Glycyrrhizæ
Radicis althææ ana ℥ i s.

Decoquantur omnia in libris duabus iuris pullacei ad conſumptionem dimidiæ partis. deinde facta expreſsione & colatura bibat totum reſiduum una uice: & ſic repetatur per dies ſeptem. Octauo die ſumat bolum infraſcriptum.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Radicis hellebori nigri ʒ s.

Miſce cum modico iuleb uiolati, fiat bolus cum zucchаro, deturq; in aurora cum cuſtodia. Item

℞. Conſeruæ florum borraginis ℥ vi.
Conſeruæ roſarum ℥ ij.
Zedoariæ ʒ i.

Miſce, fiat electuarium, de quo ſumat ſingulis diebus cochlear unum tribus horis ante prandium. Deinde illinatur totus uenter quotidie infraſcripto linimento.

℞. Olei de abſinthio ℥ iiij.
Maſticis ʒ iiij.
Ceræ parum,

Fiat linimentum. Item abluat caput ſingulis ſeptimanis bis cum infraſcripto decocto.

℞. Furfurum tritici lib. iij.

Florum camomillæ ℥ ij.
Glycyrrhizæ ℥ iiij.
Polypodij ℥ ij.
Radicum hellebori nigri ʒ ij.
Agarici electi ʒ i.

Bulliant omnia simul in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem medietatis. Deinde facta expreßione, utatur hoc decocto pro lixiuio, & tergat caput sapone odorato muscato, & hæc omnia explebunt quæ promisimus. Quòd si optimum quoque Mithridaticum ter in mense sumat ad drachmæ unius quantitatem cum modico uini aromatici albi quinque horis ante prandium, perficiet adhuc magis corroborandi consilium. Iußit diligēter inquiri an post partum 30. diebus, ut moris est, post masculum partum, post fœmellam 40. sit satis purgata, an habeat sua debita menstrua, an utatur debita ratione uictus, an uisa sit aliquando habere purgationes, quæ nunc aliquandiu cessarunt, alui, uomitus, hæmorrhoidarum.

Consult. XXIIII. Pro eadem, & marito eius laborante morbo Gallico.

PRO consultatione sanitatis huius nobilis & strenui uiri & nobilißimæ suæ uxoris, nunc duo sunt proponenda, ratio uictus inquam & medicamentorum usus. Quantum ad rationem uictus attinet, erit illa utriq; communis, ideo de hac ratione uictus quæcunq; admonebuntur intelligi uelim utrunque esse pariter admonitum. medicamenta uerò singulorum cùm diuersa sint, explicabuntur seorsim.

Primò igitur quærent ambo omni conatu quascunque animi molestias quàm maximè uitare, & tanquam pestẽ abominari, iracundiam præcipuè, mœstitiamq; ac timorẽ, sed læti ac in optima spe constituti uiuant. Præterea otium & quietem corporis procul effugiant, moderato exercitio utantur, mane præcipuè ac uesperi ante cœnam. Caueant tamen ne exerceantur, aut post exercitium quiescant in aëre admodum frigido aut uentoso, & ubi talis aër contigerit, tunc se intra domum contineant & exerceant, suas res familiares procurando, hoc enim optimum exercitij genus est. Fugiant meridianum & omnino diurnum somnum: proinde hortor ut mane ante uel circa Solis exortũ surgant, & procuratis excretionibus corporis consuetis per aluum & urinam, per sputa, & per screatus, narium emunctiones, frictiones capitis, auriumq; sorditie expurgata, tunc uegeti atq; hoc modo excitati ad exercitia corporis se conferant. Etsi aliquando contigerit uel in altero, uel in utroq;, ut excrementa alui præter consuetudinẽ supprimi uelint, non permittant hoc uitium inualescere, sed protinus si clysteres non admiserint, præbibant ante prandium ius pulli, in quo decocta sit mercurialis, malua, & beta, uel folia brasicæ, deinde adiecta portione zucchari rubei: lenietur enim aluus sine molestia. Præterea non diu uersentur, aut commorentur, aut aliquo modo se exponant, ubi sit aër frigidus & uentosus, & tempore hyemis caueant, ne more Germanorum repentè exeant à suis uaporarijs & hypocaustis calidis exponẽtes se aëri frigido: illud enim longè detestabilius est, quàm si perpetuò in eodem aëre frigido uersarentur: sed ubi necesitas aduenerit exire hypocausta, habeant operimenta tã capitis quàm

uniuersi corporis, quibus se à repentina aëris frigiditate tueantur: neq; ita calefiant hypocausta, ut multi consueuerunt, quibus non satis est, ut corpore mediocriter incalescant tantùm, ut à frigoris excessu muniantur, imò non cessant nisi prius torrefiant & assentur. Caueant igitur ab eo importuno hypocaustorum feruore, sed tantùm tepescat locus, nimis enim offenderentur in egressu. Præterea aëri nocturno ne occurrant, sed in locis altis, uersus orientem & meridiem sitis. Caueant quàm maximè, tanquam à peste, à comessationibus & compotationibus, sed sobrij intra proprios parietes sibi uiuant: nisi enim hoc fecerint, frustrà reliqua agentur. Bis in die moderatè comedant, & moderatè bibant, omittendo has compotationes, quæ nedum sanitatem amissam reficere student, sed eam quoq; quam poßident deperdere. Potus ante omnia deligendus, ille sit uinum minimè potens, sed lene & pauciferum, nullius aciditatis particeps, sed bene maturum, colore album uel rufum: à nigro, obscuro, crasso prorsus abstinendum, & si album uel rufum haberi non potest, eligatur giluum, limpidum: & eo modestè utantur, neq; à prandio aut à cœna potent. Panis sit bene fermentatus, bene coctus, neq; ultra quàm quotidianus. Carnes pullorum, castratorum iuuenum, hædorum, auium campestrium pinguium. Sed caueant maximè à palustribus, ut anatum, anserum: à piscibus abstineant quàm maximè fieri potest. Oua recentia uel cum aqua, uel cum igne mediocriter cocta, conueniunt cum modico zucchanro & cinnamomo condita prorsus sine butyro. Fercula etiam ex oryza, hordeo, spelta, farro non uitupero, si in iure pingui optimè cocta fuerint. Euitent herbarum omne genus

præter

præter lactucas, quandoq; & borragines. Fructus etiam præcipuè fugiant, & maximè horarios. Autumnalia pyra & poma decocta cum saccharo & aniso, nõ malè post cibum admittuntur. Caueant ab omnibus lacticinijs, pastilibus, rebus cuiuscunq; generis in sartagine frictis, à carnibus antiquis, sicut bubulis, hircinis, à salitis item omnibus, à multitudine cibariorum, imò in singulis mensis singulo tantùm genere sint contenti. Hæc quantum attinet ad uictus rationem, quam diximus utrique esse communem. Nunc ad medicamenta accedemus, quæ sint singulis seorsum propria. Nobilis igitur uir quàm primum se in propriam domum contulerit, incipiet purgari hoc modo, qui proximè sequitur. Primò

℞. Floris caßiæ ℥ i. s. Cum zucchario fiat bolus. sumatur mane hora una ante prandium. Deinde

℞. Syrupi de fumoterræ simpl.
Oxymellis simpl. ana ℥ i.
Seri caprini ℥ vi.
Misce pro uno, & sic pro septem alijs. Postea uerò
℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ ij.

Cum aqua fumiterræ fiat potio sumenda cum custodia in aurora post syrupum ultimum die sequenti. Sed post assumptionem duorum syruporum primorũ mittatur sanguis à uena basilica dextri lateris, extrahantur unciæ decem, uel ultra. Finita hac purgatione quiescat per dies duos, & interim mane & uesperi hora ante cibum sumat sacchari rosati unciam unam. Peractis his duobus diebus incipiat bibere syrupum infrascriptum, ex quo soluetur aluus sine molestia quater aut sexies singulis diebus.

Erunt autem omnino ſex ſyrupi ſex diebus exhibendi.

℞. Aquæ fumiterræ		lib. vi.
Myrobalanorum citrinorum Chebulorum Emblicorum Indorum Belliricorum	ana	℥ ij.
Epithymi Polypodij Senæ Glycyrrhizæ Semi. citri	ana	℥ i.s.
Corticum hellebori nigri		ʒ iij.

Fricentur myrobalani cum oleo amygdalarum dulciũ, ubi prius contuſi fuerint groſſo modo, deinde infundantur in prædicta aqua per diem naturalem, poſtea decoquantur omnia ſimul ſecundum artem, ad conſumptionem medietatis: poſtea facta diligenti expreßione & colatura reſeruetur, & tota illa coctio diuidatur in ſex partes, & ſumatur una pars ſingulis diebus tepida in aurora cum uncia una Syrupi de infuſione roſarum. Vbi uerò hæc tota purgatio peracta fuerit (hæc purgatio uere & autumno fiat, eademq; erũt prorſus & ſimilia omnia, præterquàm quòd mißio ſanguinis uere tantùm admittenda eſt) trium dierum quiete interiecta, ac ſaccharo roſato ante cibum ſemper ſumpto, ut paulò antè inſtituimus: interim parabit ſibi decoctum ligni Indi, quod tranſacto illo triduo potare incipiet. Accipiat igitur illius ligni nigri & deraſi lib. i. Aquæ deſtillationis endiuiæ lib. XIIII. & fiat infuſio in olla noua bene obturata per horas 24. poſtea in eadẽ olla

ſenſim

sensim decoquatur, donec decrescat tertia pars. deinde facta colatura, bibat huius decocti calidi lib.i. mane & alteram uesperi hoc modo, ut hora octaua primam bibat, duodecima comedat siue prandeat: decimanona uerò bibat secundam, & uigesima tertia cœnet, atq; ita perseueret usq; ad diem quadragesimum. Caueat interim hoc toto spatio à uentis, etsi sudor prouocetur, accubet lecto, pannisq; diligenter operiatur. Quotidie procuret beneficium alui. Cibus sit singulis uicibus panis biscocti unciæ tres, pulli iunioris unciæ totidem. Loco uini bibat aquam communem optimi fontis uel putei, in quo id lignum secundò decoctum fuerit. His ritè peractis habeat postea familiares pilulas, quas pro cõseruatione sanitatis toto anno usurpabit semel in septimana, hora ante cœnã pondere ℈ ij. uel drach. unius. Et si integrè se percipiet, bene erit: sin minus futuro uere rursus eadem purgatione præmissa ad decoctum ligni Indi redibit. Neq; enim dubitamus hoc solo remedio tandem esse curandum.

℞. Aloës optimæ ℥ i. Puluerizetur optimè, inde aspergatur succo rosarum puro, & permittatur exiccari. Deinde

℞. Agarici electißimi ʒ vi. & similiter pulverizetur. postea aspergatur oxymelite, & exiccetur eodẽ modo, ut de Aloë diximus. Postea

℞. Rheubarbari ʒ iij.
Rosarum siccarum
Succi glycyrrhizæ
Nucis muscatæ ana ʒ i.
Salis gemmæ ʒ ij.

Pulverizentur omnia per se, deinde misceantur, &

cum melle rosato fiat magdaleon. De quo conficiantur pilulæ ut suprà, quæ sumantur ter uel quater singulis mensibus hora una ante cœnam pondere ℈ ij. uel ʒ i. & fiant pilulæ tres. Et hæc satis pro nobili uiro. Pro honestißima uxore, & ipsa bis singulis annis purganda est, uere inquam & autumno, ita ut uere etiam sanguinem mittat, autumno nequaquam. Purgatio autem talis erit.

℞. Electuarij de sebesten solutiui ʒ x. Cum saccharo fiat bolus. sumatur mane tribus horis ante prandium ac parcè prandeat.

℞. Syrupi Sabor regis
De fumoterræ ana ℥ i.
Aquæ borraginis ℥ iij.
Misce pro uno, & sic pro alijs.

Item

℞. Confectionis hamech ʒ iij.
Syrupi rosati solutiui ℥ ij.

Cum aqua borraginis fiat potio, sumenda die proxima sequenti syrupum ultimum. Sed post duos primos mittatur sanguis à uena basilica dextri lateris, & trahãtur unciæ decem, uel libra sanguinis, et hoc uere tantùm non autumno. Vbi ita bis in anno purgata fuerit, utatur postea bis uel ter aut quater in mense infrascripta potione benigna, & sine custodia, quam sumat tribus horis ante prandium.

℞. Folliculorum senæ
Epithymi ana ʒ iiij.
Polypodij ℥ i s.
Glycyrrhizæ ℥ i.

Ponantur uesperi in infusione in iure pulli pinguis uel

in ſero lactis caprini: facta diligenti expreſsione, & colatura, bibatur decoctum tepidum addito ſaccharo, ſi libuerit. Hoc præcipuè *erit utile ad omnes affectus arcendos in hac nobili muliere.* Item *ante prandium utatur quàm ſæpiſsimè electuario infraſcripto, quod ſumat hora antequàm prandeat pondere* ℥ s.

℞. *Sacchari bugloſſati*
Borraginati
Violati
Nenupharini *ana* ℥ iiij.

Commiſceantur omnia ſimul & addantur folia auri puri numero vi. *& ſeruetur in uaſe uitreo, & hoc maximè utatur cùm fuerit grauida.*

Conſult. xxv. De catarrho, pro Illuſtriſsima Duciſſa Vrbini.

PER LO *catarrho di ſua* Eccellenza *è prima d'hauere grande cura circa il ſuo uiuere.* Riguardiſi *da varietà di uiuande, mangi ſobriamente, maſsime la ſera, non beua tra paſto.* Il *uino ha da eſſere leggiero, ouer ben adacquato, pur che l'aqua non le ſia naturalmente inimica: & non ſaria male, ſe il uino haueſſe un poco di dolce.* Guar*daraſi da frutti, da peſci, & da latticini, & da paſte.* Con *queſto gouerno uorrei che ſua* Eccellenza *pigliaſſe ogni ſera nell'andare à letto un buon cucchiaro dell'infraſcritto elettuario, & non ſaria male, che anchor fra il giorno ne pigliaſſe ſpeſſo una pochiſsima quantità per uolta, tanto che ſenza inghiottire diſtillaſſe da ſua poſta nelle uie del ſpirito, & le ſarà di gran giouamento.* Et *oltre mi piacerà*

molto,

molto, che due uolte la settimana usi di pigliare fiore di Caßia nuouamente estratta dalla canna mezza hora inanzi disnare: la quantità è quanto si po cauare di quattro onze di canna. Et sua Eccellenza la potrà far trarre in sua presentia fuor della canna, & cosi pigliarla, che à molte suole essere piu grato pigliarla in questo modo: pur sua Eccellenza si satisfarà in ciò, che non fò difficultà piu ad un modo, che ad altro. La descrittione de lo elettuario è questa.

℞. *Capitum papaueris albi* num. xx.
Liquiritiæ rasæ ℥ ij.
Carnis siliquarum pinguium dempto cortice, et exemptis acinis ℥ iij.

Bulliant omnia simul in x. libris aquæ fontis, donec remaneant duæ. Deinde

℞. *Zucchari albi* lib. i.
Penediarum ℥ iij.

Et syrupizentur omnia simul secundum artem usq; ad consistentiam mellis: deinde seruetur ad usum.

Consult. XXVI. De dolore capitis cum tinnitu aurium, pro Illustrißima matrona.

SVPPOSITA *ægritudine, uel potius dispositionibus præter naturam, quibus laborat Illustrißima domina uidelicet dolore capitis & tinnitu aurium, quæ licet aliquando remittantur, tamen subinde redeunt, neque prorsus remittuntur. Supposita etiam temperatura, ut conijcere possumus ex his quæ referuntur, calida & humida, & habitu corporis pingui, & obesi, in magnis delicijs*

degendo

degendo, lautißimis & copiosißimis cibarijs adhibitis, dicimus facillimè deprehendi posse earum dispositionum caussam esse plenitudinem humorum & redundantiam. Et cùm non audiuerimus capitis aliquod uitium præceßisse, cerebriq; operationes tum extrinsecas, tum intrinsecas fuisse secundum naturam, neque unquam distillationem perpessam fuisse, credimus hanc ægritudinem primogenio affectu ad caput non esse reducendam, sed ad membra inferiora, ut uentriculum, & hepar, ac totum uenarum ambitum. Existente enim in illis membris redundantia, necessarium est omnino repleri caput ob plurimos uapores ascendentes, præcipuè in regione frigida, ubi paucißima transpiratio. Quàm primùm igitur occurrendum est plenitudini, ne cerebrum affectum eliso ac suffocato calore innato, reddatur seipso imbecillius, ac deinde intemperies per essentiam firmetur in capite, reddaturq; ægritudo uel insanabilis, uel quæ difficillimè tolli poßit, estq; uia curationis manifestißima. Plenitudinem, sicut dicebat Hippocrates, euacuatio sanat. Euacuabitur tum adhibita recta uictus ratione, cibiq; ac potus parsimonia, tum medicinis euacuantibus ac sanguinis mißione. Quantum igitur attinet ad uictus rationem, cauendum primò ne aëri frigido occurrat uel flatibus uentorum, etiamsi æstiuo tempore quandoque uideatur esse iucundum, sed ab Austro caueat præcipuè, ab aëreq; nocturno. Somnum meridianum fugiat, maximè enim officeret capiti. Procurabit ut singulis diebus reddat alui excrementa, quæ si pauca aut retenta fuerint, adiuuet mollientibus, sicut est potus ante cibum pullacei iuris, in quo malua, mercurialis, & beta alba decocta fuerint, addito etiam saccharo. Vbi herbarum facta fuerit expres-

expreßio ebibat haustum copiosum tribus horis ante prã-dium: proderit enim ad aluum emolliendam. Ad idem etiam confert usus passularum dulcium ante prandium, pul uere sacchari adiecto. Bis tantùm in die comedat, neque inter prandium & cœnam bibat, & præcipuè post cœnã. Vnico cibi genere contenta sit, nihil enim ad augendã plenitudinem efficacius quàm ciborum uarietas. Carnibus ue scatur iuuenibus, facilis concoctionis, quales uitulinæ, hædinæ, pullorum, leporum iuuenum, auium campestrium ut perdices, phasiani, & aues paruæ. Abstineat à carne antiqua, porcina tam salita quàm recenti, à pastilibus & lacticinijs, à piscibus & omnium ciborum genere uaporoso, uiscoso, & humido. Oua recentia conueniunt, si tremula fuerint elixata uel calido cinere cocta. Quãtitas cibi sit intra satietatem. Vinum bibat uel pauciferum uel bene dilutum, & in pauca quantitate, & hoc maximè refert: nihil enim magis replet caput quàm uinum uel potens, uel uaporosum uel utrunque. Et hæc quantum ad rationem uictus attinet. Quantum uerò ad purgationem laudarem, nisi æstus maximi impedirent, ut quàm primum præmissa lenitione alui cum ℥ i. floris caßiæ & specierum hieræ simp. ʒ ij. die proximè sequenti sanguis mitteretur à uena brachij, quam communem appellant, extraheretúrque sanguinis quantitas usque ad ℥ iij. uel x. Deinde ad ulteriorem curationem cum pharmacis accederem, præmißis infrascriptis syrupis.

℞. Syrupi de betonica
Mellis rosati ana ℥ i.
Aquæ maioranæ ℥ iiij.

Misce

Misce pro uno, & sic pro quinq;. Postea purgetur modo infrascripto.

℞. Agarici præparati ʒ ij.
Floris caßiæ ℥ i.

Misce, fiat bolus cum zuccharo. detur in aurora cum custodia. Vel si malet pilulas.

℞. Pilularum cochiarum ℈ iiij. Cum melle rosato fiant pilulæ v. dandæ eodem modo, & hora eadem. ego tamen præferrem bolum. Facta hac purgatione, si ulterius res urgeret, laudo masticatoria, primò ex mastiche simplici, matutinis horis semper expuendo, deinde si uellet uires masticatorio adijcere.

℞. Mastiches ʒ ij.
Pyrethri
Staphisagriæ ana ʒ s.
Ceræ ʒ ij.

Misce, fiat masticatorium in forma trochiscorum pondere ℈ i. & utatur eodem modo, quemadmodum de mastiche diximus. Deinde si adhuc urget res, laudo ea quæ caputpurgia uocant, leuia tamen, sicut cum decocto betæ, maioranæ, & mercurialis, attrahendo per nares ieiuno stomacho, quẽadmodũ fieri consueuit. Ad tinnitũ aurium maximè confert oleum picis uel terebinthinæ, adiectis duabus partibus amygdalarum amararum: mane & uesperi guttam unam & alteram destillet in aures, adiecto coto uel bombace carminato & muscato. Præterea pro diuersione & euacuatione, si morbus perseueraret, laudo ter aut quater singulis mensibus, utatur ʒ i. pilularum infrascriptarum hora una ante cœnam.

℞. A-

℞. Aloës optimæ ʒ iiij.
Agarici electi
Rheubarbari electi ana ℈ ij.
Spicæ
Zingiberis
Nucis muscatæ
Masticbes ana ℈ i.

Pulverizentur omnia per se, deinde misceantur, postea conspergãtur succo rosarum puro, & permittantur exiccari: & ita utetur septem uicibus.

Consult. XXVII. De tremore morborum, & mouendi imbecillitate uitio cerebri, pro Magnifico uiro.

SVPPOSITIS his quæ tum ab excellentißimo Medico, tum ab aßidentibus & familiaribus intellexi de hoc magnifico uiro, qui tot annis membrorum tremore, et mouendi imbecillitate laborauit, consideratáq; septuagenaria ætate, temperatura calida & sicca, insigniq; extremorum caliditate, & doloribus pungitiuis, immoderatáq; alui adstrictione, consulerem primò circa rationem uictus, ut effugeret pro uiribus molesta animi accidentia, sicut irã & mœstitiam, quæreretq; omni studio, ut cum amicis quietam uitam iucundamq; degeret, calidum aërem euitaret, ptisana, lactuca, borragine, portulaca, endiuia in ferculis uteretur: ac si uentriculus ferret, laudarem, ut omnino à uino abstineret, & uini loco huiusmodi potum sibi confici curaret.

℞. Aqua

℞. Aquæ fontis lib. xvi.
Ligni guaiaci ℥ i.

Bulliant ad consumptionem quartæ partis: coletur, et reseruetur. Est & hoc poculũ præstantißimũ ad nutriendum, ut quod nihilò segnius uino nutriat. Pro alui uerò lenitione uelim, ut singulis diebus sumeret ante cibum libram mediam iuris pullastri, in quo decocta esset malua, uiolæ, hordeum, & sex uel. x. pruna dulcia. præterea acciperet quater in mense duabus horis ante prandium tale medicamentum.

℞. Floris caßiæ ℥ i.
Rheubarbari electi ʒ s.

Cum saccharo fiat bolus. Quotidie ad hepar & renes huiusmodi linimento utatur.

℞. Vnguenti rosacei Mesue eiusdem anni ℥ ij.
Vnguenti Sandalini recentis ℥ i. Misce.

Præterea foueret omnia membra dolentia huiusmodi balneo.

℞. Florum Camomillæ man. iiij.
Hordei man. vi.
Rosarum siccarum man. ij.
Violarum man. ij.

Bulliant in sufficienti quantitate aquæ, in qua moderatè calida sedeat ieiunus bene coopertus uestibus & in aëre calido. Caueatq; ut post huiusmodi balneum statim membra huiusmodi linimento inungat.

℞. Olei Camomillini
Rosati
Violati ana ℥ ij.

Et nisi facta fuerint cauteria infra crus exterius, sicut fieri

fieri consueuit, laudo ut omnino fiant. Nec *displicet hæmorrhoides prouocare, præsertim si natura per eas uias aliquid tentare uideatur. Quantum uerò ad aquas thermarum attinet, nullas ego laudarem, nisi fortè Calderianas, quæ in agro Veronensi sunt, tanquam ad refrigerandum hepar & renes idoneas. Sed quod ego præstantissimum remedium iudicarem, esset ut ligni Guaiaci decoctum sumeret, non quidem eo uictu tenui, qui solet adhiberi plerisq;, sed moderato, qualis ætatis temperamento, & uiribus fulciendis conuenit.* Velim *tamen ut quod loco syrupi biberet, in aqua endiuiæ decoqueretur. quod si ita fieret, si quid unquam huic Magnifico uiro prodesse debet, hoc maximè, profuturum credo.*

Consult. XXVIII. De vertigine, & tinnitu aurium antiquo, pro viro integerrimo domino Mathia Zesz Polono.

QVONIAM *& purgatio uniu salis, & potus aquarum thermarum præcessit, & ratio uictus est instituta; ideo ea quæ nunc sint agenda proponam.* Et *primò*

℞. Olei de pice
Amygdalarum amararum ana ℥ ij.

Misce, & frequenter auri guttatim instilletur: prodest enim ad surditatem, & aurium tinnitum antiquatum, & cerebrum confortat. Pro *capitis autem & stomachi confortatione, semel in septimana utatur pilulis infrascriptis aut ter in mense, prout necessitas exegerit.*

℞. Nucis

℞. Nucis muſcatæ
Garyophyllorum ana ʒ s.
Zedoariæ ℈ ij.
Gentianæ ℈ i.
Roſarum rubearum
Sandalorum citrinorum ana ʒ i. s.
Aloës opt. ſucco citr. ʒ vi.
Rheubarbari electi ʒ iij.

Puluerizentur omnia per ſe, deinde miſceantur, poſtea aſpergantur aqua roſacea, & permittantur exiccari, & ita iteretur ſepties. Poſtea cum ſyrupo uiolato formetur magdaleon, de quo ſingulis uicibus fiant pilulæ ℈ i. cum eodem ſyrupo uiolato, & ſumantur hora ante cœnam. Lotio pedum fiat ad prouocandum *ſomnum.*

℞. Folia ſalicis
Anethi
Cortices papaueris albi, quantum ſufficit.

Conſult. XXIX. De dolore capitis, cum aſthmate, & dolore dextri lateris, & febre leui, pro puella Maurocena.

SI *ſanare debemus hanc puellam, oportet cognoſcere ægritudinem & cauſas: neq; tantummodo hæc cognoſcere debemus; ſed & loca affecta particularia, & naturam ipſorum. Si enim iſta non cognouerimus, fieri non poterit, ut habeamus indicationes curandi. Primò ergo quæ ſit ægritudo, uel quæ ſint ægritudines, & quæ ſymptomata uidebimus: ſecundò quæ ſint cauſæ facientes eam: ter-*

tiò quæ loca affecta, & quæ sit natura totius corporis, postea ad curationem accedemus, & procedemus per capita, & conclusiones, quoniam cum doctoribus, & non cum scholaribus habemus sermonem. Pro recta igitur cognitione, oportet rememorari quædam audita heri, quòd hæc puella ferè ab ortu suo ichoras, & fluxus quosdam emanantes à capite habuit: deinde audiui, quòd icteritiam patitur, ut à quacunq; leui causa in citrinitatem totius corporis deueniat. Ista sunt rememorãda, quia erũt signa rememoratiua, & coniecturæ ad cognoscendum essentiã & causas ægritudinis. Quantum ad has dispositiones attinet, quibus affligitur in præsentia, audiui primò quòd dolorem capitis patitur, & diu perseuerasse, ut etiã nunc conqueratur. Audio præterea quòd difficultatem anhelitus patitur, ut non sufficiat diaphragma & thoracis musculi ad dilatandum pectus: sed etiam musculi uentris inferiores, & superiores, qui non faciunt ad dilatationẽ pectoris, nisi urgente necessitate. Audio etiam quòd conqueritur continuè de dolore existente circa latus dextrum supra costas mendosas e uestigio hepatis. Audio præterea dolorem habere in iuncturis brachiorum, & tibiarum aliquando: sed maximè circa brachium dextrum. Et hæc sunt omnia illa, de quibus conqueritur. Habet etiam febrem continuã, quoniam pulsus seruat motum uniformem, et motus hodiernus uniformis est cum motu hesterno: pulsus uerò unum nondum habet, insignem scilicet duritiem, ac si chorda arcus extensi tangeretur cum urinis crassis, multam, & fæculentam habentibus subsistentiam, non multæ tamen intensæ rubedinis, sitiq; minimè uexatur, dolor tamen clamosus est. Omnia ista rectè considerãda sunt, & quæ possint esse

causæ

causæ omnium istarum dispositionum: & fortè unum erit causa omnium istorum symptomatum. Ego incipiam rememorari dispositiones præter naturā. Habet caput quod continuè abundat multis ichoribus, quæ tamen cessauerūt. Citrinitatem etiam habet, qua semper ferè uexatur ex leui occasione. Considero etiam complexionem corporis naturalem. Video quòd hæc puella, ex quo multam copiam bilis generat, multam habet caliditatem in hepate, ex qua sanguis calidior generatur, cùm bilis sit ueluti spuma, & tantò feruentior sanguine, quantò subtilior. Et cùm humor ille effundatur per totum, signum est, caliditatem plurimam in hepate esse. Multitudo etiam sanguinis indicat eius temperaturam calidam, & humidam. Et quia uideo plurimam pituitam generare, ut ex dispositionibus illis apparet, & nunc ægritudinibus torquetur, quæ dependent à pituita: & hac coniectura uideo uentriculum frigidum esse, quæ duo inæqualitatem faciunt maximam, & cùm in uentriculo sit frigiditas præter naturam, malè concoquit, & humores crudi aggregantur: & quia secunda concoctio non corrigit primam, ubi enim excesserit prima non corrigitur quin humor crudus non sit crudus, cùm in uentriculo est genitus: & cùm hepar intemperatū est, in quo sanguis generatur, si excedat ad intēsum adurit, si deficit, crudos generat humores. Cùm ergo hepar ratione caliditatis cholericum generet sanguinem: uentriculus ratione frigiditatis pituitam, non est mirum si omnia hæc contingant, maximè cùm natura imbecillum caput habeat suscipiens bilem plurimam, ac pituitam simul, quia Galenus et Auic. inquiunt à natura ita institutum esse, ut debilia membra superfluitates suscipiant aliorum. Non est mirum igi-

tur, si puella debilis capitis, ut ex principio natiuitatis apparet, excrementa in uentriculo, hepate, & in ambitu totius genita suscipiat. Ascendunt enim bilis, & pituita ad caput, & ibi incrassata descendunt, & omnes dispositiones, quibus affligitur, generant. Et quia perpetuò uapores ascendunt caput imbecillum & magnum, & hepar calidum, & uentriculum frigidum habet; ideo habet omnes causas, ut incurrere potuerit in has dispositiones, quia habet omnia quæ possunt replere caput. Et ideo dolorem capitis incepit pati, qui perseuerauit, quia causæ perseuerabant, & quia repletio ad intensionem deuenit, defluxum fecit, & ad inferiora decurrens ad loca magis præparata expellitur: sunt autem imbecilliores iuncturæ. Descendit ergo materia pituitosa bili permixta, tanquam uehiculum quoddam, per partes posteriores & per spondylos colli, per neruos aditum habens, ut inquit Galenus in .x. κατὰ τόπους, ubi de podagra loquitur. Occupat autem iuncturas cùm ibi chordæ, chartilagines sint, & loca exanguia: ideo ibi detinetur, & cùm imbibitur, non facilè tollitur. Eadem præterea materia cùm destillat ad pectus, catarrhum facit, & eadem prorsus materia est, bilis scilicet et pituita, quæ omnes istas dispositiones facit. Secundũ autem quod diuersa occupat loca, diuersa sortitur nomina: si enia pedes occupat, podagra: si iuncturas, arthritis: si pectus, catarrhus appellatur: quia uerò materia hæc occupat anulos asperæ arteriæ, bronchus appellatur. Quæ autem sit causa faciens dolorem in costis, est materia biliosa, & pituitosa faciens difficultatem anhelitus, quia non potest pectus dilatari liberè, sicuti oportet, non quòd adsit aliqua imbecillitas uirtutis causans talem difficultatem,

nec

nec aliam ob causam id accidit; sed ex copiosa materia, ut pectus non posit liberè dilatari, ut iam dixi. & licet non habeat tusim, hoc prouenit, quia materia illa non mordicat: & fortè excitabitur, cùm magis putridus humor fiet. Sed difficultas apud me est, ubi sit causa efficiens dolorem in costis, & ubi sit ægritudo, an in diaphragmate, uel in pulmone, an in musculis exterioribus. In hepate esse non potest, quia est supra hepar, & non excedit mendosas costas. In diaphragmate esse nõ potest, quia maior esset difficultas anhelitus, & sæuiora accidentia, & non esset sine tusi, quia cùm patitur diaphragma, excitatur tusis, etiam si in hepate fuerit materia, eam expellere natura quærit. Vbi igitur erit? Si uolumus secundum rationem sumere coniecturas, cùm per illas interiores ægritudines, cognoscantur, tertio de locis affectis, crediderim hanc affectionem esse in musculis exterioribus, non in membrana, quia dolor ille magis acutus esset, ut patet in ijs qui habent falsam pleuritidem. Habet autem dolorem, quia musculus ualde sensibilis est, & ob hanc causam habet difficultatem anhelitus, non quidem per essentiam, sed per consensum, nec ad pulmonem descendit materia, quæ faciat talẽ difficultatem, quia adesset tusis & perciperetur sonus per respirationem transiens. Et fortè causa cur maior non sit dolor, est quia in musculis exterioribus est causa faciens dolorem, & non in interioribus. Et quia in una uice non potest dilatari pectus, omnes musculi conueniunt ut suppleant; ideo sequitur difficultas ob dolorem in musculis. Sed cùm affectus sit in ea parte, credendum est membranã ratione consensus pati, & ideo fit pulsus durus ac si esset in membro membranoso affectus: apparet postea serinus,

cùm dolor est in membrana succingente costas. Hactenus sit dictum de dolore in costis existente, & de difficultate anhelitus: & quantum attinet ad dolorem iuncturarum, & ad causas eius: & quòd factus est per defluxum materiæ biliosæ, & pituitosæ per spondylos colli descendentis: loca uerò non habere in se ægritudinem, sed quia defluit materia illa, ita quòd cessante defluxu cessabit etiã dolor: & quòd caput naturaliter debile est à uentriculo malè affecto, & ab hepate suscipit excrementa: ideo dolore capitis molestatur: & cùm descendit materia hæc ad costas in musculo exteriori, causat dolorem ibi, ad cuius consensum membrana patitur interior, & facit difficultatem anhelitus, & pulsum durum. Non dicam quo modo extrinseca fuerint in causa, quòd hæc contingerent, quia hæc dicta sunt. De febre autem, quia uniformis est, ut apparet ex motu perpetuo, quem uniformem seruat, non credo quòd propter dolorem iuncturarũ, aut capitis causata sit, quia contingit sæpe, quòd aliquis habeat dolorem capitis & iuncturarum, & non habeat febrem, & si adest, ut in podagra, maximus est dolor: sed nec diu perdurat, nec uniformis est. Credo ergo quòd sit ratione doloris existẽtis in costis, quia stãte materia in loco calido cordi uicino putrescit, & febrem accendit: & ideo uerisimile est, ut febris nascatur ab ea causa. Sed à quacunq; causa proueniat, credo quòd à materia depẽdeat: & quòd sit febris accidẽs, et à dolore illo dependens, & ab humoribus putrescentibus in locis dolentibus, quæ remouebitur ad remotionem suæ causæ, sicut curatur febris curata pleuritide. Ideo Hippocrates in secundo de ratione uictus in acutis, curat dolorem neglecta febre. Cognita igitur essentia & natu-

ra ægritudinis, & cognitis causis, facilè est uidere quid præsagiendum sit, & quid agendum. Quoad præsagium, si consideremus dolorem capitis, nullus unquam, ut dicit Galenus in secundo κατὰ τόπους, mortuus est ex dolore capitis: ideo talibus negat dari opiata. Quoad dolorem iuncturarum, idem etiam dicendum est, ut patet experientia. Quoad dolorem, qui est in musculis exterioribus, tutißimus est. Quoad febrem, non est tanta, ut poßit interficere. Quantum igitur sit ratione ægritudinum non est timẽdum: etsi timendũ esset, de debilitate uirtutis deberemus timere, quia cùm quis debilis est, si portaret pondus decẽ librarum, caderet: quod non faceret baiulus cum pondere decem millium librarum. Cùm igitur uirtus sit ualida, isti morbi non erunt lethales, bene erunt longi, & in longitudine cùm multa noua poßint contingere, timendũ est, ne febris fiat habitudinalis, & ne dolor inducat puellã ad uirtutis debilitatem, & maximam refrigerationem. Credo tamen quod diligentia nostra nullum horum occurrat. Quoad curationem attinet, cùm morbus iste sit ex repletione, indicat de euacuatione. Sed quia nõ est simplex res indicans; ideo nec simplex oritur indicatio: ultra enim corporis repletionem, quæ debet euacuari, est caput imbecille, ex cuius imbecillitate repletur, & causantur dispositiones istæ: & præterea adest inæqualitas in hepate, & uentriculo. Ideo primò euacuandum est, secundò corroborandum. Quoad euacuationem cùm bilis, & pituita sint causa, siue cholera uitellina, quæ cholera maioris famæ ab Auic. appellatur, sitq; crassius humor, debemus habere indicationes, & modum operandi, ut abstergamus, & incidamus, quia habet craßitiem,

& uiſciditatem. Cùm ergo non poſsit euacuari, niſi præparemus: poſſumus igitur præparare prius, & poſſumus etiam minoratiuum præmittere. Et mihi ſummopere placet, quia ſyrupi, qui debent ſubtiliare humores & incidere, niſi uentriculus, & uenæ meſaraicæ fuerint expurgatæ ab humoribus crudis, diſtribuerentur humores illi crudi per ſyrupos ad uenas, & putreſcerent, & facerent febrem: ideo rectè minoratiuum præmittendum eſt. Euacuata autem materia illa communi exiſtente in uijs ductuum, ad digerentia procederem. Sed hîc eſſet aliquis, qui diceret. Tu uis incidere. Sed ab oxymelite, & ab omni re, quæ acetum habet, eſt cauendum, quia neruis nocet. Ego uidi Galenum III. κατὰ γένη, ubi loquens de aceto, et de ægritudinibus neruorum, dicit ibi. Cùm ægritudo neruorum eſt in profundo, & uirtus aceti non tranſeat cum medicina, acetum non timeas: & in emplaſtris ad neruorum uulnera, ubi debet apponi aliquid ad penetrãdum, ponit acetum. Nec timeas igitur (inquit Galenus) ibi acetum, quia antequàm accedat ad neruos, amittet mordacitatem, & adiuuabit ad penetrationem. Si uerò ſtatim tangeret emplaſtrum neruos, caueas ab aceto, quia faceret conuulſionem. Cùm igitur in uulnere profundo per quatuor digitos non timeamus acetum, non timebimus in caſu noſtro acetum, tantò magis, quia melli, uel zuccharo eſt admixtũ, & in uentriculo cum humoribus permiſcetur. quia dicit Galenus de cepis, & allijs, quòd licet exterius ulcerent, interius tamen non mordicant, quia amittunt mordacitatẽ in uentriculo ex concoctionibus, & mixtione aliorum ciborum. Habet poſtea acetum uim incidendi, & mel abſtergendi: ideo Meſues dixit de ſyrupo acetoſo, quòd acetum

facit

facit penetrare medicamentum ad locum, ad quem fortè non penetraret. Ideo oxymel simplex aut acetosum cum syrupo de betonica acciperem cùm ob incisionem, tum etiam ut faceret penetrare alium syrupum. & sic facerem.

℞. oxymellis simplicis ℥ s.
Betonicæ
Mellis rosati ana ℥ s.

Deinde acciperem decoctũ betonicæ, endiuiæ, & quoniam calidum est oxymel, licet Galenus dicat ipsum potius frigidum esse, aquam endiuiæ miscerem usq; ad ℥ iij. ut caliditas contemperaretur. Facta concoctione, nũquam ab agarico recederem, quia Agaricus ultra hoc quòd de benedictis medicinis sit, crassos humores educere potest, si cum aloë, uel rhabarbaro misceatur, & exhibeatur in forma boli. Nec sum ego illius opinionis, ut credam, cùm uolumus à longinquo euacuare, in forma potabili exhibenda esse medicamenta: cùm autem à capite uolumus euacuare, in forma pilularum. Credo ego quòd fundẽtur in falso fundamento, & contra Galenum II. de facult. nat. in V. de simpl. medicam. & in II. ubi uult quòd humores trahantur ad uentriculum, & uentriculus imbuatur illa qualitate, ut sopita propria ipsius actione attrahat humores ad se, nec uapores aut medicamenta ascendunt, sed manet in uentriculo medicina, & trahit. Cùm igitur uolumus exhibere medicinam, ut facilius expellatur, nec potenter euacuet, facimus eam in forma potabili: si uerò ut potenter euacuet, nec ita de facili expellatur, potius oppositum esset faciendum. Ideo uel in forma potabili, uel boli, & cum rhabarbaro exhiberem, ut tota materia si esset intentio, et opportunum esset, euacuaretur, ut paulatinè euacuemus, & pau-

& paulatinè digeramus. Factis euacuationibus, & replicatis syrupis eos augendo, cùm uidebitur materia concocta, accederem ad corroborationem membrorum, & præseruationem. Primò ergo respicerem uentriculum, et hepar, & si non esset caput exquisitè euacuatum toto corpore euacuato, quia multoties figitur materia in loco, & localibus indigemus, caputpurgijs etiam utendum erit, & post succum betæ, maioranæ ad succum cyclamini accederem per nares trahendum. Facerem masticatoria cum mastiche, dictamno, & radicibus capparis decocta. Et quia radix hæc amara est, cum staphisagria, uel pipere fieri posset: & ita uellem caput localibus euacuare. Inspergerem præterea caput cum sandaracha, rosis, maiorana. Et pro corroboratione hepatis, & uentriculi, si chebuli myrobalani haberi possent, essent optimi ad corroborandum etiam iuncturas: si non possent haberi, zuccharum rosaceum esset conueniens pro corroboratione hepatis, & uentriculi, & iuncturarum. Si etiam uideretur, ut humores à iuncturis euacuarentur, fieri posset, & materia eligeretur conueniens. Istis igitur prouidissemus. Et quia longa est ægritudo, & membra assueta sunt mandare, & recipere, ut corroborentur tam membra mandantia, quàm recipientia, ne diutius repleantur superfluitatibus membra, & fiat recidiua: ter, uel quater in mense pilulam unam ex aloë cum rhabarbaro exhiberem. In æstate uerò modicum caßiæ cum rhabarbaro, & etiam sana ipsa existente id fieri posset. Et istud est iter, quo ego procederem. Quoad uictum, cùm ægritudo sit cronica, & debilitentur membra, uinum leue conueniret. Et quod dicitur uinum nocere neruis, ueritatem habet de potenti, &
de

de assumpto in magna quantitate : conuenit autem ne stomachus debilitetur . Ideo tenue uinum darem , non album, licet Galenus album exhibeat , ut prouocet urinam . Nos autem eligemus ciresolum uulgari sermone rosseto nuncupatum . In reliquis rectè se habeat . Factis autem euacuationibus, nunquid modicum theriacæ uel mithridati cũ modico zucchari rosati conueniret? Quæsiuit D. Marcus Alcherius, & conclusum fuit , quòd sit in modica quantitate , puta ad quantitatem fabæ & rarò , quia dicebat Mõtanus ex Galeni sententia, medicamenta ista non conuenire pueris . Ex hac enim medicina concoquetur materia , corroborabuntur membra , & materia resoluetur . Et pro corroboratione cerebri, & cordis proposuit Diamuscum dulce cum corallis rubeis, & cum zucchero , & aqua rosacea , ut fieret confectio . Pro confortatione autem iuncturarũ proposuit fumẽtationẽ ex lacte cum rosis, floribus camomillæ , & meliloti . Vnctionem etiam ex radice ebulorum ad quantitatem ℥ i. cũ olei rosacei ℥ vi. ad consumptionem tertiæ partis. Et ultra confortationem ad resolutionem materiæ existentis in iuncturis proposuit unctionem ex olei rosati ℥ ij. & olei de terebinthina ℥ i. Et ideo possumus nos ordinare minoratiuum.

℞. Electuarij lenitiui ℥ i.

Cum zuccharo fiat bolus : uel fiat potabile hoc modo .

℞. Electuarij lenitiui ℥ i.

Syrupi rosati solutiui ℥ i.

Cum aqua cichoreæ quantum sufficit , fiat potio . Pro syrupis .

℞. Syrupi

℞. Syrupi de betonica
Mellis rosati
Oxymellis simplicis ana ℥ ß.
Aquæ endiuiæ ℥ vi.
Misce, & fiant syrupi sumendi.

Consult. xxx. De apoplexia terminata in paralysim dextri brachij & cruris, cum diminutione earundem partium, pro nobili Illyrico.

HIC *nobilis uir accessit in* Italiam *cum literis etiam* Regijs *subscriptis manu* Ferdinandi, *quæ iubent subditis, ac rogant exteros, ut pro uiribus suis iuuent strenuum et egregium hunc militem, hanc præcipuè ob causam ut curetur à paralysi, quam ipse dicit se habere in dextro brachio & crure: & dicit eas partes plus cæteris diminutas, ita ut suspicetur ne tandem destruantur & deueniant ad sphacelismum uel syderationem, & ita pereant. Licet autem hoc præeipuè petat, quæritur tamen etiam de quibusdam cõsequentibus, anno elapso incidisse se ait in quandam apoplexiam, ex qua remansit hæc paralysis. Sed ante hoc tempus passus est uaria symptomata, quæ omnia nascuntur ab uno eodemq; principio, uidelicet à destillatione catarrhi à capite in partes subiectas, quæ facit diuersa symptomata, prout in diuersas partes descendit. quandoque ad iuncturas & brachia descendit, ut non posit mouere: aliquando ad uentriculum, & habet appetitum uomendi, non uomit tamen, sed longo tempore continuè expuit pituitam. Et dicit unum animaduertendum, quòd*

cùm à medicis purgatus esset & missus sanguis, incidit in difficultatem omnium motuum: & cùm mitteretur ad balnea & ingrederetur, secuta diminutio sensus & motus, & omnium uirium prostratio, quæ diu durabat, ita ut tantùm ossa & pellem habere uideretur. Id totum medicorum culpa factum ait, se autem interim non conualuisse. Vtrũ hoc modò sit ex uitio medicorum nec ne? Ex pituitæ multitudine esse ortum constat: est enim subiectus maximè pituitæ generationi, quæ tota à capite oritur: quia ipsemet à capite descendere sentit. Conqueritur & de alijs, sed hæc sunt præcipua, ad quæ reliqua consequuntur. Vnum aduertendum est, quod possumus conijcere ex habitudine totius corporis, ex ratione uictus præcedentis, quòd habet caput ualde subiectum generationi pituitæ, hepar præcipuè calidum: nam ex colore, habitu corporis, amplitudine uenarum, hoc hepar calidum ostenditur. Qui autem habẽt hepar calidum, subiecti sunt multis euaporationib. ad caput, & destillationibus. Et reddit rationem Galenus III. de locis affectis de dolore capitis, cur facilè omnem repletionem capitis patiantur. quòd si caput etiam humidum fuerit, eius etiam ratione plura excrementa aggregantur. Et ideo non mirum est, si hic uir fuerit subiectus plurimis destillationibus, & repletus pituita generata in capite, quæ mucus propriè uocatur à Galeno, cùm distinguitur à pituita generata in uentriculo. Habet igitur ortum hoc ex naturali dispositione: & quidem signa sunt tale fuisse caput. Refert autem ipse quòd à principio ortus, habuerit plurimas excrescentias circa caput: primò nodum quendam seu duritiem circa oculum dextrum, quem incidere oportuit, ut adhuc ex cicatrice apparet: in ea

parte postea paralysim passus: in parte sinistra alias habuit excrescentias, quæ quales fuerint, nescit commodè exprimere, cùm interdum non sit idoneus. Consuetus est plurimum expuere, & uarias passus est ægritudines ex destillatione catarrhi. Sic cõstituto corpore, exercuit artem militarem, & gladio multa acquisiuit, habet (ut aiũt) xxx. castella, quorum maiorem partem gladio acquisiuit, uir strenuus & qui multa animi accidentia passus est, seditiones cum alijs & bella intestina, & in ijs amisit multa, multa etiam ab alijs acquisiuit. Ad hæc accessit ratio uictus, plurimum bibit, nec enim etiam cùm moderatissimè bibit, bibit minus ampla situla, & tamen quærebat utrum sufficeret. Ego quia in tempore sanitatis decuplo plus se bibere dicebat, permisi ratione consuetudinis. Plurimum igitur bibere solitus, & optimè uiuere, nam bene accommodatus est in omnibus rebus. Nam interdum habet centum currus uini optimi. Accessit igitur ratio uictus, quæ dispositionem naturalem corporis iuuit, & nunc est in tẽpore ætatis paracmasticæ, & est xxxx. annorum, in primo senio ubi deficit calor. Et quia sic uixit, & corpus cõmodum ad ægritudines habens, non mirum si inciderit in tam leuem apoplexiam, si modò apoplexia fuit, ea nõ amplius laborat, sed tantùm cùm aliquid molitur, adhuc patitur uertigines: quæ sunt, ut & reliqua symptomata, ad imbecillitatem capitis referenda. Ab ea apoplexia curatus, nunc habet paralysim, quæ potius est relatione sua quàm ex ijs quæ apparẽt, quod cognoscatur. Dicit membra lateris dextri minora, sed non apparet, nam etiam filo mensuram accepimus. Dicit se habere difficultatem in motu, illud nos credere necesse est: sed uideo tamen non

minus

minus regere gladium in omnes partes, quàm aliquis ualidißimus: sed dicit se in eo motu magnum laborem pati in ijs partibus, & in omnibus articulis impedimentum: nihilominus ualidißimè mouet. Pollex aliquantò magis illi à manu diuulsus in utraq; manu, maximè tamen in dextra, fortè in situ eius digiti morbus est, quanquam nescio an id sit ei naturale. Est præter hoc unum aliud, multa imaginatur quæ nõ sunt. Diebus elapsis cùm optimè haberet, quidam amicus ad eum accedens, manus illi compreßit, & post ipsam compreßionem deterius se habere ait, cùm tamen non poßimus aduertere. Habet & oculos truces, qui significant animi intentionem acrem: & ratione ætatis 40. annorum, & etiam temperaturæ, abundat humoribus adustis, quæ omnia obseruanda. Tota hac hyeme, & à principio cùm nihil aliud cogitarem, semper protestatus sum me solum non aggressurum curam illius: & quãquam erant qui illi persuadere uellent, ut tum inciperet, & illi integram sanitatem pollicerentur; ego tamen nolui eam aggredi, nisi in uere, & quidem non solus facere uolui. Est obedientißimus, omnia facit quæ iubent medici, & diligenter, uultq; curari. Tota hyeme unctiones & linimenta habuit, pilulas item ex hiera, rheubarbaro, & agarico diuersas, sed dimittere coactus, quia simplices melius operabantur & educebant pituitam, quod mirum est, ita uiscidam, ut non poßit auelli à pelui: abundat enim pituita maximè ut si quod corpus aliud. Sed præter hoc habet aliud, circa regionem stomachi in latere dextro habet excrescentiam aliquam, ut nodus uel scirrhus, est tumor languidus, qualis est in herniosis. Nescio an sit hernia uentris prope uentriculum, ita ut siphac, ut Arabes uocant, uel peri-

peritonæum ruptum, & aliquid omenti excidit, quod faciat herniam, ſicuti ſolet fieri in partibus inferioribus. Quod ſi non eſt, difficillimum erit dicere, quodnam genus excreſcentiæ ſit: non eſt ſcirrhus, nec glandula, ſi quid eſt erit hernia, & quidem eſt caſus ualde rarus. An poſſit curari? Quoad morbum, dicerem facilem curatu: quia paralyſis leuiſsima ſine deperditione ſenſus, nec cum ablatione motus eſt. Magna enim dicitur paralyſis cum amiſsione utriuſque, parua cum perditione motus. hæc eſt tantùm cum diminutione motus, ut ipſe dicit. Sed habet alia difficilia, eſt confirmata paralyſis & ſequuta apoplexiam, nec curatus eſt, cùm tentaret curam tempore morbi recentis, eſt in primo ſenio in ætate paracmaſtica, caput habet perpetuò generans pituitam, nec ſatis per omnia obediens, quia ſi uinum prohibeas, uitam adimes: & ſi parum bibat reſpectu conſuetudinis, multum tamen eſt ratione morbi, & parum ſe exercet. Hæc impediunt curationes ut metuam: ideo anceps ſum propter rationes ancipites. Si mihi tamen curandus ſit, ut hodie eſt, ſic aggrederer curationem. Primò exquiſitiſsimè purgarem, & ideo maturè incepi, ut non una uice, ſed ut pluribus euacuare poſsim. Accepit minoratiuum ex flore caſsiæ, quæ eduxit pituitam plurimam cum bile non pauca. Iam ſyrupos accepit non paucos de betonica & cichorea ad concoquendam bilem & pituitam: quia utrunque reſpexi in decoctione materiæ, & bene conferunt, ut ipſe dicit. Purgarem cum euacuantibus pituitam, cum confectione hamech, uel pilulis cochijs, uel aggregatiuis, & cum his in quibus agaricus & colocynthis ingreditur, quæ educunt pituitam & humores craſſos, & ſimul reſpiciunt ad humores

mores crassos, & simul respiciunt ad humores adustos: habent enim scammonium & myrobalanos. Ideo idem est apud me dare hoc uel illud, quia eadem intentio est euacuare humores crassos & adustos. Semel purgato corpore post aliquot dies iterarem euacuationem, & postmodum ubi tempus balneorũ aduenerit, ad thermas eum mitterem: est enim corpus, quod aptißimum est, ut accipiat eas secundum omnem modum administrandi, uentrem, uentriculum sesquipedalem habet, aptus est ut bibat: & quãquam hepar calidum est, non tamen ita poterit nocere, si præsertim muniamus & defendamus hepar refrigerantibus, uti consuetum est. Habet caput humidißimum, aptißimum ut accipiat stillicidium. Et quia de iuncturis etiam queritur, nataret in ijs, & uteretur etiam tutò. Quid post balnea faciendum sit, postmodum scribemus, cùm intellexerimus quid balnea profecerint. Sed quia imaginatur multa, oportet attendere humorem melancholicum, quem abundare uideo, quod etiam ipsa facies indicat. Sed quid de eo faciendum sit, tempus indicabit, ubi primò euacuauerimus. Vnum omisi quod ad sanguinis mißionem attinet. dicerem mittendum quàm citißimè, sed unũ est quod me impedit, dicit se antea ex incisione uenæ incidisse in priuationem sensus et motus, atq; ita defecisse, ut tantùm ossa & pellis remanerent. Id sanè siue sit imaginatio quædam, siue uerum sit, ita ut sit secta uena à medico imprudentiore, humoribus crudis abundantibus in corpore, qui attracti ad uenas illa symptomata excitarunt, tutius erit eum primò euacuare à pituitoso humore, & postea uidere de mißione sanguinis. De casu uirtutis non est quod uereamur: est corpus robustum, & facilè se poterit recreare,

ubi ſemel atque iterum biberit, habet optima uina, nec eſt quod properemus in eo: uult enim in conſilijs medicorum conſiſtere, donec integrè ſanetur.

Conſult. XXXI. Pro eodem.

CVRATIO, *quæ in tota hac hyeme eſt facienda à ſua D. modò infraſcriberetur. Primò omni diligentia conabitur ſua illuſtriſsima D. habere rectam rationẽ uictus, ſine qua ſanitas acquiri non poteſt. Cauebit igitur quàm maximè ab aëre frigido, & uentoſo: & exercebit corpus ſuum mane, & ſero ante cibum, ſaltem per horam, exercitio mediocri, uel deambulando, uel equitando, uel alio motu ſe mouendo, donec totum corpus calefiat notabiliter, & maiorem faciat anhelitum: poſtea quieſcat circa horã ſaltem dimidiam: deinde ſumat cibum, qui quidem ſit in quantitate quantum S. D. bene ferat, ſeruata ſua conſuetudine, & natura. Sed ſit ille cibus unicus, & ſimplex: multitudo enim epularum deſtruit uires uentriculi, malosq́;, & putridos humores in toto corpore generat. Vinum eligat album, uel rubeum, clarum, quod ſit purgatiſſimum, limpidum, & tranſparens, non dulce, neq; acidũ, ſed medij ſaporis, quod bibat temperatè. Et ante omnia caueat ne inter cœnam, & prandium bibat, hoc enim illi maximè nocet. Carnes, quas comedet, erunt uitellinæ, hædinæ, cuniculorum, gallinarum, caponum, perdicum, & auium campeſtrium. A` carnibus antiquis, ut eſt bubula, omnino abſtinebit, & à carne porcina ſiue recens, ſiue ſalita fuerit. Item abſtinebit ab omni genere piſcium, à paſtilibus, à lacticinijs, & præcipuè à caſeo. Sit contentus*

prandio

prandio tantùm, & cœna, nil ultrà comedat siue noctu, siue interdiu. Quotidie curet habere beneficium alui: quod si defecerit, & rarò fæces emiserit, utatur aloë non lota una hora ante cœnam pondere scrup. duorum tertio quoque die in forma pilularum. Ab usu ueneris abstineat: est enim ægritudini suæ quàm maximè aduersus. Hac ratione uictus adhibita exactè singulis septimanis caput abluet circa horas uespertinas more infrascripto. Fiat lixiuium satis acre ex cinere forti, & in eo lixiuio decoquantur folia maioranæ, stœchados, rosarum, radices asari, & facta decoctione, & expreßione dictarum herbarum postea accipiatur quantitas lixiuij, quæ est necessaria pro una ablutione: & in ea imponantur drachmæ duæ agarici incisi, & inuoluti in panno lineo, & bulliat aliquot ebullitionibus, postea fiat fortis expreßio, & colatura. Et ex hoc lixiuio lauet caput, & barbam cum sapone odorifero, & muscato. Item singulis diebus in introitu lecti ungat omnes uertebras colli in ea regione, quæ dicitur nucha, & declinet cum eadem unctione ad totam spatulam dextram, & brachium. Vnctio erit infrascripta, & adhibebitur hæc unctio calefacta.

℞. Olei uulpini antiqui
Nardini
De costo ana ℥ i.
De euphorbio ʒ s.

Misce, & utere, prout dictum est superius. Item singulis diebus comedat una hora ante prãdium rotulas duas ex confectione infrascripta.

℞. Garyophyllorum optimorum
Nucis muscatæ

Cinnamomi ana ℈ iiij.
Zedoariæ
Zingiberis ana ʒ s.
Piperis longi
Albi ana ℈ i.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur cum saccharo albo, & aqua betonicæ, fiat confectio in rotulis pondere drach. duarum, de quibus singulis uicibus duas accipiat, prout dictum est. Item

℞. Agarici electi ʒ s.
Aloës ʒ ij.
Nucis muscatæ
Cinnamomi
Garyophyllorum ana ʒ i.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & cũ syrupo de stœchade fiat magdaleon, de quo singulis uicibus formentur pilulæ pondere drachmæ unius, sumendæ in aurora, in septimana semel, & eo die custodiat se ab aëre, et ab omni motu corporis, aut animi. His ita peractis accedet, Deo adiuuante, uer, in quo fortasse cum diuino auxilio se sanum percipiet. Sin minus eadem diuina fauente gratia aggrediemur perfectam curationem, quam polliciti sumus, ad laudem Dei omnipotentis, qui uiuit, ac regnat per infinita secula seculorum.

Consult. XXXII. Pro eodem, continens curationis factæ ordinem.

CIRCA principium hyemis 1546. acceßit ad nos nobilißimus ille uir Illyricus natione, cum paralysi diminuta,

nuta, totius dextri lateris, præcipuè tamen manus & brachij, qui quemadmodum ipse referebat plurima uarijs in locis expertus fuerat, diuersorum medicorum usus ad suã salutem recuperãdam opera. habuerat etiam Venetijs peritorum medicorum consilium. Quibus omnibus ita instructus cùm ad me tandem peruenisset, intuitusq; essem anni tempus atq; aëris constitutionem frigidam, in qua uersabamur, ætatem decidentiæ (agit enim 40. annum) morbi speciem non tantùm natura frigidi, sed etiam longo tempore confirmati, nolui tentare curationem, quam ego eo tẽpore desperabam. Et ita planè & explicitè quemadmodum sentiebam, suæ dominationi declaraui talem curationem tunc omnino non esse tentandam: omnino ideo persuadebam satius esse ut in patriam abiret, rediturus deinde tempore magis opportuno. Cumq; D. S. decerneret se hîc acturam quod ego consulerem, quantum ad curationem attineret, præstare iudicauit tota hyeme morari potius in Italia, uerno tempore postea curandum, quàm tantum itineris eundo & redeundo frustrà conficere, à me petens interim, ut quæ expedire uiderentur mihi, saltem ad præseruandum corpus in tota hyeme diligenter præscriberem. Cui rei cùm esset planè satisfactum, aduentante tandem uere curationem aggreßi sumus consilio etiam simul adhibito alterius excellentißimi medici. Nunc tandẽ à me petit ille idem Illustris dominus, ut sicut præscripsi quæ ad præseruandum facerent in præterita hyeme, ita nunc describam, quæcunq; & ego & alter medicus ille consuluimus pro curatione à principio usque ad finem, nihil omittentes omnino, & aliud addentes quæcunq; facere deberet post curationem, iam in principio commemorabitur.

bitur. Volentes igitur huic suæ petitioni satisfacere, dicimus consilium nostrum hoc uere esse, totum corpus primò exquisitißimè purgare & mißione sanguinis, & pharmacia. Deinde purgato corpore, ad attenuanda & corroboranda membra pituitoso humore refertißima, primò Apponenses aquas biberet, deinde in ijsdem lauaretur, denuo uapores quoque & lutum earundem thermarum affectis membris applicaret. & ex hac curatione sperabamus illud commodè successurum, quod in tali casu succedere potest. Sanguis igitur missus fuit à communi uena non quidẽ dextri lateris, ne ad affectum tota materia traheretur, & totus etiam affectus per sanguinis mißionem magis etiam refrigeraretur, sed sinistrum potius elegimus. Euacuationes uerò fuerunt infrascriptæ. Pro minoratione accepit.

℞. Floris caßiæ ʒ xij. Cum saccharo fiat bolus. Deinde syrupos.

℞. Syrupi de cichorea simplici
De betonica ana ℥ i.
Aquæ Iuæ arteticæ ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs septem. Post septẽ syrupos, sequentem habuit medicinam.

℞. Caßiæ ℥ i.
Confectionis hamech ℥ s.

Misce cum zuccharo fiat bolus, accipiendus in aurora cum custodia. Post hanc pro uberiori præseruatione sequentes sunt ordinati syrupi.

℞. Syrupi de betonica
De cichorea
Oxymellis simplicis ana ʒ vi.
Decocti betonicæ

Cicho=

Cichoreæ ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs. Post septem syrupos iterum exhibita est medicina.

℞. Floris caßiæ ʒ vi.
Confectionis hamech ℥ s.
Decocti betonicæ
Cichoreæ quantum sufficit.

Misce pro potu.

Consult. XXXIII. De destillatione à capite, vlceribus, animi deliquijs, epilepsia, imaginationibus melancholicis, & alijs plurimis, pro Marchione quodam Montisferrati.

SVPPOSITA *tali temperatura nobilißimi uiri, qualem audiuimus, quæ dupliciter est inæqualis, primò secundum totum, cùm recedat à temperamento per calidum & siccum, secundò per membrorum noblium inæqualitatem & contrarietatem: est enim, ut refertur, frigidioris uentriculi, & calidioris hepatis. Supposita inquam huiusmodi temperatura, dicamus hoc corpus paratißimum esse ex propria sua natura ad multa magnarum ægritudinum genera, & perpetua præseruatione egere. Quandiu ergo fluebant hæmorrhoides & sanguis etiam è naribus, utrunque magna etiam copia, ut intelleximus: & quandiu fistulam in ano apertam & fluentem sustinuit ob tales diuersiones, purgationes, & deriuationes corpus hoc aliquantò melius habuit: ubi uerò omnia suppressa sunt, non sine ratione destillationes, ulcera, animi deliquia,*

& fortè etiam acceßiones epilepticæ, imaginationes melancholicæ, febres acutæ, pustulæ, & exanthemata in cute, stupores & grauitates capitis, aliaq́; id genus succeßiuè infestarunt, infestantq́; nobilißimum uirum. His ergo omnibus multisq́; alijs, quæ procul dubio progrediente ætate succederent, nisi uita intercipietur, prouisurus proponam duo communia necessariò tam in præseruatione, quàm in curatione seruanda: primò diligentem uictus rationem: secundò auxilia quæ haberi possunt tum per pharmaciam, tum per manuum operationem. Quantum ergo ad uictus rationem, circa aëris qualitatem consulo, ut omnes uitet excessus tam caloris quàm frigoris: propterea æstate atque hyeme regetur diligentius quàm temporibus medijs. æstatis enim calor sanguinem adurit, & humorem præparat melancholicum: hyemis uerò frigiditas auget uentriculi imbecillitatem, crudos humores & flatus generat, & in his omnia sunt semina ægritudinum. In utroque ergo excessu ea cura adhibenda est, ut æstate à caloris iniuria, in hyeme à frigore, quantum fieri potest, se muniat atque defendat. Somnum & uigilias ita moderetur, ut longè magis inclinet ad somnum, longè enim præstat in tali temperatura somnum excedere, quàm uigilias. Nihil autem magis perniciosum sibi existimet quàm animi insignes molestias, siue fuerit ira, siue mœstitia, siue timor: hæc enim omnia tanquam uenena caueat humores corrumpentia, membris principalibus perniciem afferentia, concoctionem omnem impedientia. Quærat igitur omni ingenio lætè & iucundè cum gratis amicis uiuere, occasionesq́; omnes alterandi animi euitet. Vsum ueneris neque omnino interceperim, neque admodum concesserim:

cesserim: parcius tamen eius usum eligerem ad excitandum potius corpus quàm resoluendum. Caueat quàm maximè ad uenerem accedere uel post plurimos animi aut corporis motus, uel post ciborum plenitudinem. Studeat singulis diebus excrementa corporis reddere. Quòd si uel natura uel ægritudine fuerit impeditus, erunt remedia salutaria, ut tribus horis ante prandium uel tres drachmas terebinthinæ deglutiat, uel ius pulli, in quo decoctæ sint betæ, malua, mercurialis, & pruna dulcia, uel ut sumat cochlearia duo optimi aceti scillitici, uel ut manducet ac deglutiat drach. mediam optimi rhabarbari. Hæc enim omnia excrementa alui optimè educent, ac membra naturalia sine læsione corroborabunt. Corporis autem exercitio, quantum fieri potest, congruis horis incumbat, quæ erunt maximè matutinæ, sitq; exercitij genus longum potius quàm uelox usque ad insignem anhelitus mutationem & cutis humectationem, notumq; illi arbitror post exercitium muniendum corpus ab aëris frigidioris iniuria, atque in loco tepido quiescendum, neque ad cibi sumptionem accedendum, nisi ubi prorsus quieuerit anhelitus, & totius corporis aduentitius calor, ita ut omnia ad pristinum statum redierint. Quantum ad cibi potusq; rationem attinet, obseruetur præcipuè ne ingeratur nouus cibus, nisi pristinus prorsus concoctus fuerit & distributus. quo errore sicut plerique omnes delinquunt, ita ab eo maximè cauendum est, tanquam ab omnium malorum fonte & origine. Accedat ergo ad cibum cum naturali fame, quod ut fieri poßit, parcè comedat ac bibat tam in prandio, quàm in cœna, imò si bis in die comederet, corpus illud non toleraret ut multi non tolerant. Laudarem ut potius semel

tantùm

tantùm ſingulis diebus ueſceretur, quàm aßiduè importunis cibis ſibi cruditates & humorum putredines compararet: & hoc caput eſt & fundamentum curationis totius, ſine quo reliqua omnia corruent & neceſſariò deſtruentur. Caueat etiam à ciborum uarietate, ex ea enim prauitas concoctionis, putredo, cruditas, ſatietas nauſeatiua, humorum malorum redundantia & omne ægritudinum genus producitur. Sit ergo unico cibo contentus, eligatq; qui optimi ſit alimenti. Vinum quærat maturum, colore medium & ſubrufum, ſubſtantia tenuißima, lucidum, & tranſparens, neque acidum, neque adſtringens qualia multa ſunt circa Mediolanum. De particulari autem ciborum electione nihil dicendum arbitror, cùm nihil uulgatius, nihil omnibus magis expoſitũ ſit, quàm ea maximè expetenda quæ ſint optimi nutrimenti, & facilis concoctionis: credoq; hæc omnia ſuæ dominationi iam uſque ad faſtidium inculcata. Hæc igitur ſatis erunt quantum ad totam uictus rationem attinet. Reliquum eſt ad ſecundam partem propoſitam accedere, quæ circa medicationem & chirurgicas operationes uerſatur.

Pro medicatione igitur compertum habemus, corpora inæqualium membrorum perpetua præſeruatione egere: quacunque enim diligenti cura circa uictus rationem adhibita, neceſſariò tamen pluribus excrementis redundant, quæ niſi optimæ euacuentur, morbos pariunt. Ergo bis ſingulis annis hoc corpus euacuandum iudicamus, uere inquam & autumno: poſſeq; euacuationem hoc fermè modo perfici.

℞. Floris caßiæ ℥ x.
Rhabarbari pulverizati ℈ ij.

Miſce,

Misce, & fiat bolus cum zuccharo sumendus mane ante cibum. Sequenti die bibat infrascriptum syrupum.

℞. Syrupi de cichorea Nicoli completi
Mellis rosati çolati ana ℥ i.
Aquæ borraginis ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs usque ad septem. Deinde accipiat huiusmodi syrupum, uel pharmacum potius.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ ij.

Cum aqua borraginis fiat potus breuis, sumendus in aurora cum custodia. Quòd si fortè à potione pharmaci, abhorreret, loco eius sumi possent pilulæ aggregatiuæ põdere ʒ i. s. uel bolus confectus ex ijsdem, drachmis iiij. Confectionis hamech cum diacatholiconis drachmis sex. Perfecta hac euacuatione per quatuor subinde dies, laudarem, ut mane & sero ante cibum unciam mediam sacchari rosati deglutiret. Quòd si etiam in purgatione ueris post secundum syrupum mitteretur sanguis à basilica dextri lateris, crederem hoc præstantißimum fore. Et hæc pro annua purgatione. Pro membrorum corroboratione præstantißimum esset, si bis singulis mensibus, imò etiam ter sumeret tribus horis ante prandium bolum confectum ex drachma una optimi Mithridatici & drach. quatuor zucchari rosati. A` reliquo pharmacorum genere consulerem, ut postea abstineret: neque enim tot inculcare corpori præsertim debili proficuum est, cùm omnia illud habeant commune quòd humanæ naturæ aduersentur, secundum propriã substantiam. De stillicidijs, & potu aquarum thermarum, dicam quod sentio. Primò stillicidia in commissuris capitis prorsus respuo in hoc clarißimo uiro:

est

est enim melancholicus, & augeretur exiccatio cerebri, quo nihil deterius melancholicis. Præterea caput, iudicio meo, destillationem illam non patitur: quoniam suapte natura non humidum sit, imò potius siccum, sed destillatio prouenit ob multum uaporum ascensum, quo caput iugiter repletur. Est autem hoc maximè commune, primò ut quicunque calidi hepatis sint, ad repletionem capiti sint paratißimi, quemadmodum affirmat Galenus tertio de locis affectis: secundo quicunque frigidioris uentriculi sunt, perpetuam habent materiam crudorum uaporum per uias latas caput replentium. Non est igitur mirum, si clarißimus uir patiatur destillationes, quanuis etiam suapte natura sit sicci capitis, fortè etiam calidi. Quantum autem huiusmodi cerebri temperaturis stillicidia thermarum sint aduersa, testatur Galenus sexto de sanit. tuenda. De potu uerò thermarum fortè si quæ essent temperatiores, non nocerent, cùm & membra naturalia euacuarent, & obstructiones aperirent, & robur etiam adderent. Hæc tamen iuuamenta fluxa temporaneaq; essent, quibus postea succederet exiccatio ab omni thermarum genere inseperabilis, quam exiccationem quæ incommoda uitæ consequantur, omnes medici norunt. Ex his facile est uidere, quid ego de aquis thermarum sentiam. Quantum ad chirurgicam attinet operationem, laudo primùm, ut quacunque arte fieri potest, commodè fistula renouetur, plurima enim mala & orta & oritura arbitramur ex illius fistulæ suppreßione. Quòd si etiam hæmorrhoides prouocarentur, quibus & antea fuit subiectus, fortè & fistulæ uicem supplerent. Sed præterea summopere laudo, ut cauteria fiant, non circa humeros, imò in utraque

tibia

tibia in loco consueto. Membra enim naturalia sunt illa, quæ patiuntur, & caput in consensum trahitur: & ideo auersiones circa inferiora sunt faciendæ, credoq; ex crurum cauterijs non mediocre successurum iuuamentum, præcipuè si reliqua quoque instituta conuenerint. Omninoq; illud concludimus necessarium aperiendos esse plures ueluti fontes, quibus redundantes huius corporis materiæ continuè deriuentur, auertantur, & expurgentur.

Consult. XXXIIII. De dispositione catarrhosa cum uentriculi imbecillitate, pro uiro 58. annorum

SI bene considero casum huius Magnifici uiri, cognosco semper fuisse, dum erat iuuenis, sanum & inculpatæ ualetudinis, ut de nulla re conquereretur: sed succedente ætate, curæ illi maiores erant, & aër in locis ubi degebat, deterior fuit: ideo passus est dispositionem præter naturã. Atq; ideo non confero rationem morborum, quibus affligitur, ad causam aliquam intrinsecam, seu temperaturam aliquam membrorum: quia ut dixi, cùm fuit iuuenis, benè ualuit, & cùm iam consenuit, pessimè ualet: est enim in secundo senio. Nam primum senium in septimo septenario, id est, anno 47. finitur, ipse habet 58. annos: senectus uerò ipsa morbus est, sequuntur enim eius multa incõmoda, & præ cæteris in ea omnes coctiones fiunt deteriores: nam calor imbecillior, cùm sit, multiplicantur excrementa, præsertim in eo qui non habet rationem senij, uel propter necessitatem, uel propter electionem. Nam, ut audio, fuit in infortunijs patriæ & bellis continuis, magnas

curas

curas animi habuit, aër mutatus in deterius, & ratio uictus in cibo & potu commutata est, & non semper fuit eadem per omnes ætates eius. Ad has causas accedente senio, incidit primùm in has ægritudines: nam queritur de uentriculo, qui habe insignem frigiditatem quã percipit. Nec mirum si in hac ætate et tot causis accedentibus fiunt cruditates, & pituita in uentriculo multiplicatur, quæ facit frigiditatem: & quia flatuatur sæpe, ideo obstructiones in uentre superiore & inferiore percipit, ut multos emittat flatus & ructus, et ex illis emißis percipit iuuamẽtum, & cùm flatus intercipiuntur interdum, ut exire nequeant, faciunt uertigines, sed subitò transeunt, quia flatus est & statim euanescit: sed ubi materia craßior et crudior ad partes alias præcipitatur, ut ad colon intestinum, & ibi flatuatur, nec exire potest, incidit in paßiones colicas, & summis angustijs affligatur, donec educatur clysteribus. Quando in hypochondrio dextro uel sinistro acrem dolorem percipit, tunc postea urinas arenosas emittit: quia materia, quæ facit calculos, est pituita, quæ postea aduritur in renibus uel uesica ibi collecta, ut docetur in libro de affectibus renum, qui ascribitur Galeno, sed reuera non est Galeni, ideo mingit cum dolore, quia calculi minuti adhuc existunt. Et aliud etiam patitur, cùm flatus illi ad caput ascendunt, quod iã omnino est imbecillius redditum propter frigiditatem, & inde maximè patitur ab illis, & etiam propter debilitatem alimentum propriũ non conficit. Quo fit ut destillationibus laboret, quas omnes senes patiuntur. Hippocrates uerò dicit, catarrhos in senibus difficulter curari, quod quidem à Galeno in commento exponitur, difficulter, id est, nunquam. Quòd uerò in

hoc

hoc nobilißimo uiro catarrhus destillet & defluat ad partem posteriorem capitis ad occipitium, causa reddi potest, quòd illa pars sit in eo imbecillior. Nam semper in corpore est una pars debilior quàm alia, etiamsi nescimus causas, ideo dolores ibi ciet, ut nō poßit mouere caput, & totū brachium dextrum, in sinistro non tā insigniter cruciatur. Hæ sunt causæ omnium symptomatum, inter omnes tamen præcipua est senectus, ratione cuius multiplicātur cruditates, quæ occupant uaria mēbra. Quòd aūt integrè curari poßit, difficillimū est affirmare, id enim nō fiet nisi restituatur in iuuētutem. iam accedit ad climactericum maiorem, quem cùm euasit Augustus Cæsar sacrificauit Dijs. Huius recordetur, & se regat, sicuti debet in hac ætate. Nunquam curabitur quin habeat catarrhum, nec erit eius uentriculus tam robustus, sicut fuit ante annos xxx. aut xx. sed tantum lucrabitur ex optimo regimine, ut melius uiuat. Primùm oportet, ut habeat uictus rationem conuenientem morbo & ætati, & ut curet coctiones ne generentur cruditates. Vtatur cibis boni nutrimenti, & excrementi pauci, ut generent bonum sanguinem. Sit cibus facilis concoctionis, & non redundet in quantitate, & non sit multiplex. Non bibat post prandium aut cœnam, nec statim à cibo dormiat, & cœnabit sicut fert natura, non tantum nisi duabus horis post cibum eat cubitum, interim sensim deambulabit, ut bene descendat cibus. Mane surgat, & matutinis horis antequàm prandeat, se exerceat: ita enim reddet multum excrementorum, & plusquàm putet, quod illi multum ad rectam ualetudinem conferet. Procuret quotidie beneficium alui ut habeat. Quantū uerò attinet ad medicamenta, quandoq; autumno & uere

uacuatio

uacuatio generalis facienda. Sed si habeat rationem uictus congruam, & praeterea aliquo familiari utatur remedio per interualla, ut hiera, uel caßia iuncta cum hiera, quae melior quàm hiera sola, quoniam hiera nimium exiccat, sicut & aloë, non erit opus illis maioribus euacuationibus & uniuersalibus, quae extinguunt calorem naturalẽ. Accipiat quandoque terebinthinam, quae ad colicam & ad renes utilis erit, quae etiam à Galeno laudatur in senibus. Quòd si uera terebinthina reperiri non poßit, habemus laricinam, quam etiam Galenus accipiendam in eius locũ dicit. Pro corroboratione uentriculi Diacalamenthũ bonum in sene, sed in tot cruditatibus, magis laudatur Diatrionpipereon, quod etiam posset misceri cum saccharo rosato. Potest etiam admittere lotionem capitis, & semper in lixiuio decoquat ʒ i. agarici, in quo ualde acquiesco: lauetur autem uesperi caput, nec egrediatur postea aedes. Ex usu balneorum non poterit non maximã habere utilitatem, cùm maximis redundet cruditatibus. Si uerò quis timeret siccitatem, ne ex harum thermarum potu accederet, sed ea non potest fieri, si temperatè sumatur, & paucis diebus, quia tunc minus exiccabunt. Destillatoria laudo, & caputpurgia, ac masticatoria: quòd si mastichen masticabit quotidie, maximè laudarem, quia diuerteret materiam à parte posteriore ad anteriorem, nec noceret, etiamsi quandoq; ad uentriculum descenderet, quia illi etiam conuenit. His non sufficientibus ad cauteria tanquam ad sacram anchoram deuenirem.

Consult.

Consult. xxxv. De suppresione mensium, cum grauitate capitis, pro Magnifica muliere.

QVONIAM casus huius Magnificæ mulieris futurus est omnino longus (quod illam intellecturam opto) & molestus; ideo erit diligenter ineunda ratio curandi illam. Et hoc uelim sibi penitus persuadeat, hanc curationem nõ assecuturam suum effectum, nisi longißimo tempore: quoniam difficiles morbi non curantur pauxillo momento temporis: nam hoc omnibus perspectum est, quòd breui tempore, nil bene efficitur. Hoc ergo pro *constituto & supposito habeat, se nõ liberam euasuram ab his dispositionibus, quibus afflictatur, nisi diuturnitate temporis, aliter meum consilium non penderet nucem cassam*. Hoc *existente fundamento, dico principalem partem curationis suæ, consistere in recta ratione uictus*. Et *ideo circa aërem hæc diligenter aduertat, ut effugiat aëris frigiditatem, uentos cuiuscunq; qualitatis, & maximè nocturnum aërem, nec habitet in locis humidis & subterraneis, & ne prope accedat ad ignem, maximè uerò capite*. *Præterea consulo, ut lauet caput semel tantùm in septimana, cum lixiuio dulci, in quo decocta sit camomilla, malua, betonica, & maiorana: & exiccabit caput pannis lineis mediocriter calidis, non multum fricando, sed suauiter exiccando*. *Hora uerò huius lotionis erit commodior uespertina quàm matutina*. Inter *omnia maximè euitabit molestias animi, & irã, quoniam hæc citißimè uitam eripiunt hominibus*. *Præterea exercebit se moderatè mane, uel domi res domesticas tractando, uel foris deambulãdo, hoc agat prout illi com-*

modius uidebitur. Item studebit, ut omni mane aluus saltē semel respondeat, et si aluus non fungetur munere suo, accipiat quartam partem unciæ unius terebinthinæ per horam ante cibum, quod eam iuuabit in his suis affectibus nō mediocriter. Circa cibum quanuis iam habeat modum uiuendi sibi præscriptum in tam diuturno affectu; tamen ego dicam ea quæ sunt magis principalia, & maximè de uino, quod ut commodum sit, multum refert. Habeat ergo uinū pauciferum, clarum, & transparens, subtile, non intensi coloris, optimè maturum, & ante omnia ne sit austerum. Et de tali uino in prādio & cœna bibat mediocriter, quod non sit actu frigidum, & ideo igni pauxillum adhibebitur, ut illa frigiditas actu existens, repellatur. Varietatem ciborum euitabit, unico cibo contenta sit. Fugiat carnes antiquas, ut sunt bouinæ, castratorum antiquorū, aues aquaticas, ut anseres, anates, carnes porcinas tam recentes quàm salitas, nec pisces cuiuscunq; generis comedat, nec caseum, nec pastilia. Sed cibus suus erit, pulli, caro uitulina, oua recentia, far, spelta, hordeum, & milium præparatum in optimo brodio. Pro insalatitio comedat aliquando cappares, cichorium, borraginem, & lactucas coctas. Et hic erit suus modus uiuendi. Circa uerò medicamenta hoc obseruet, ut bis purgetur in anno, hunc in modum.

℞. Floris caßiæ ℥ i.
Specierum hieræ ʒ ij.

Cum zucchharo fiat bolus, detur tribus horis ante prandium. Deinde

℞. Syrupi de cichorea Nicoli cum rhabarbaro.
Bizantini completi ana ℥ i.

Brodij pulli, in quo decoquantur radices petroselini, ℥ iiij. Misce pro uno syrupo sic pro alijs. Finitis istis syrupis, accipiat infrascriptam medicinam.

℞. Confectionis Hamech ʒ iiij.

Syrupi rosati solutiui ℥ iiij.

Cum aqua borraginis fiat potio breuis. Detur in aurora cum custodia. Præterea laudo ut acceptis duobus syrupis primis, secetur uena basilica brachij dextri, & si hæmorrhoides apparernt, maximè laudarem, ut aperirentur appositis sanguisugis. Et postea statim reciperet fumum ex aqua, in qua bullierit camomilla. Item consulo ut sæpißimè utatur zuccharo rosato, ut si singulis diebus acciperet ℥ s. zucchari rosati ante cibum, uehementer laudarem. Item semel uel bis in septimana accipiat drachmam mediam rhabarbari, uel masticando illud, uel puluerizatum miscendo cum ℥ i. uuæ passæ, uel cum zuccharo rosato. Et hic modus est præseruandi hanc Magnificam dominam ad uernum tempus. quo tempore, si placuerit suæ Magnificentiæ, me certiorem reddat de ualetudine sua.

Consult. XXXVI. De catarrho, in quo periculum de tabe, pro nobili Veronensi.

HIC nobilißimus uir factus est ferè tabidus ob copiã catarrhi defluentis à capite ad pectus & stomachum, unde extenuatio & macies totius corporis sequuta est, liber tamen ab hectica febre existit. Cuius ut ueram curationẽ instituamus, principio operæpretium est caput exiccare, pectus deinde corroborare, quod utrunque futurum credimus

dimus materiæ euacuatione. Pro capitis exiccatione puluis ſequens toti capiti aſpergatur.

℞. Sandarachæ ℨ iij.
Maioranæ
Roſarum rubearum ana ℨ vi.
Semin. ocimi ℨ ij.
Laudani ℨ iij.

Puluerizentur omnia per ſe, deinde miſceantur. Quòd ſi non eſſet præſens puluis tantæ efficaciæ, ut inde aliquod iuuamentum ſequeretur, utatur ſinapiſmis, Galeni deſcriptione v. methodi, ex ſtercore columbino. Pro ſtomachi confortatione utatur ſæpiſsimè zucchаro roſato. Pro catarrhi lenitione & confortatione pectoris melle roſato. præterea utatur Diacodio confecto in hunc modum.

℞. Capitum papau. numero xx.
Siliquarum dulcium ℨ vi.
Liquiritiæ raſæ ℨ iiij.

Eximantur è ſiliquis grana, & decoquantur poſtea omnia in libris xii. aquæ puriſsimæ ad conſumptionem quartæ partis, ut ſcilicet remaneant lib. iij. Deinde colentur, & exprimantur. Poſtea

℞. Penidiarum
Zucchari candi roſati ana lib. ſ.

Decoquantur omnia ſimul ad conſiſtentiam mellis, & ſumat de hoc electuario cochleare unum in introitu lecti. Præterea pro euacuatione catarrhi ſumat ſingulis mē ſibus bis aut ter hunc bolum.

℞. Specierum hieræ ſimpl. ʒ ij.
Floris caſsiæ ℨ i.

Cum zuccharo roſato fiat bolus.

Aquam

Aquam bibat, in qua cocta sit farfara & eam admisceat cum oxysaccharo. Fiat etiam lixiuium forte, in quo decoquatur agaricus, quo lauetur caput semel uel bis etiam in septimana. Diebus intermedijs aspergatur puluis iam ordinatus. Per nares attrahat decoctum Iridis, arantiorum, aut maioranæ. Postremò fiant fontanellæ in brachijs per transuersum, & in cruribus per directum diuertentes, ut quæ non prosunt singula, multa iuuent, ut saltem aliquid diuertatur. Vesicatoria si fierent in capite, mirum in modum mihi placerent. A` cauterijs autem capiti adhibendis, etiam si uiderim in his magnos effectus, abhorreo: nam rarò commodè fieri illa posse scio, & ut bene fiant magnum semper adest periculū. Et uidi ego Venetijs puellam iuuenem, & Patauij scholarem etiam, adolescentem utrunq; in catarrho non desperato post cauteria facta miserè interijsse, cùm tamen ab excellentißimo chirurgo & sine dolore fierent. Huius uerò causam existimo fibras illas duræ matris transeuntes meatus cerebri, & alligantes cerebrum cum neruis cōmixtis, qui sunt ualde sensibiles, unde facta adustione in cauterio ad os usq;, illæ partes facilè læduntur, ad quod sequuntur spasmi. Præterea sunt quædam capita, quæ suturas habent ualde largas, per quarū commissuras maiores etiam duræ matris portiones transeunt, quæ proinde facilè læduntur. Si tamen hæc cauteria in capite benè fiunt, & non læduntur, aut aduruntur nerui, ualde prosunt, sed est magnum periculum. Et propterea Galenus in tota cura catarrhi, nunquam dignatur nominare cauteria, sed tantùm uesicatorijs utitur. Arabes tandem, qui sua omnia habent ex Galeno, cùm uiderēt uesicatorijs parum proficere, nam ea quæ recitat Galenus,

nus de stercore columbino, & alijs, ut cantharidibus, quia cantharides molestiores sunt propter mictum sanguinis, ideo ad cauteria transiuerunt, relinquentes uesicatoria. Arabes enim erant ignari anatomiæ, ut quæ lege apud illos prohibita fuit, & eã quam sciunt, uidemus esse fragmenta ex Galeno collecta. Et proinde hæc non ita diligenter considerabant. Sed de his hactenus sufficiat.

Consult. XXXVII. De tremore, ophthalmia sinistri oculi, & reliquis ortis vitio cerebri, pro matrona Leonora Sacrata Flischa.

AVDITIS, & diligenter consideratis affectibus omnibus, quibus infestatur nobilissima matrona Leonora Sacrata Flischa, iudicauerim primam originem esse in cerebro, propter paucitatem, & malitiam spirituum animalium, non sine tamen materia aliqua frigida descendente ad partes affectas. Materiam autem descendentem, malitiã, & paucitatem bonorum spirituum fieri ob cerebri frigidã intemperiem. Et quòd ita sit, coniecturas habeo: primò imbecillitatem omnium intrinsecarum actionum, quæ cerebro propriæ sunt, sicut ingenij, memoriæ, & cogitationis: non enim actiones remittuntur, nisi ob intemperiem frigidã cerebri, præcipuè si humiditati coniuncta fuerit. Cùm ergo animalis uirtus in cerebro sedem habens, siue sine spiritus uehiculo subitò, tanquam solis radius omnes corporis partes illustret, sensumq; ac motũ adferat, siue uehatur spiritu (hoc.n. apud illustriores Medicos nõ sat cõpertum habetur) constat tamen sine animali spiritu, siue præcesserit, siue comitetur, nihil agere posse, uel sentiendo, uel mouẽdo.

Sed

Sed ſpiritus animales neque multi, neque boni eſſe poſſunt, ubi fuerit ea, quam prædiximus cerebri intemperies: quicunque enim habēt talem temperiem, primò ſegnes in motu, & ſenſu redduntur, deinde aucto incommodo torpidi, quòd ſi ultrà proceſſerit trepidi, ac tandem reſoluuntur, incıduntq; in eam, quam paralyſin medici uocant. Neque hic à me repetendum eſſe arbitror, tremorem membrorum fieri equatis, quæ ſunt ex parte membri grauitantis, & deorſum trahentis, & ex parte animalis erigentis, dum enim æqualiter illa quidem erigit, hæc uerò grauitant, fit tremor ex duobus motibus contrarijs. Quòd autem hic tremor præcipuè fiat ob ſpirituum paucitatem, ita conijcio, primò quòd eò magis tremit ſiniſtrum brachium, quò magis laborat, uel nititur aliquid complecti. Conſtat enim ex hoc conatu ſpiritus reſolui, & pauciores fieri, unde neceſſariò quoque tremor augetur, ſequiturq; deinde etiam dolor ob intemperiem frigidam confertim ad membra accedentem, ſcilicet ex ſpirituum, & caloris ſubita diſſolutione. Præterea dum aliquid acriter intuetur, ſtatim admirando quodam modo brachij tremor augetur, non ob aliam profectò cauſam, ſicuti ego arbitror, quàm quòd ſpiritus animales ab illo intuitu diſſoluuntur, atque ita paucioribus redditis, neceſſariò tremor augetur. Audio etiã, quòd ubicunque ſtat, cùm motus ille ſit omnium muſculorum, qui tonicus à Galeno appellatur, plurimam fieri ſpirituum exolutionem neceſſe eſt, propterea mira etiam imbecillitas totius corporis conſequitur, ingensq; dorſi dolor: muſculi enim, qui in ea parte ſunt præcipuè laborauerunt, & ideo ſentiunt ueluti confractionem, & laßitudinem. Vbi etiam ſederit, ſi difficilis eſt exurectio, ad quã

causam melius potest referri, quàm ad spirituum paucitatem? Denique illud ita esse manifestißimè arguitur, quòd post quemcunque ingentem motum præcipuè sinistri brachij, dolor ad cor accedere uidetur. quod quidem nihil aliud esse crediderim, quàm quoddam ueluti procemium lipothymiæ, scilicet ex spirituum multa dissolutione. Quòd autem à labore sequatur dolor uehementißimus, incipiens ab ore uentriculi, terminans in uterum, causam esse crediderim, quòd in eo labore calor in magna arteria, & uena descendentibus ferueat, & in eo feruore humores crudi attenuentur, & per ramos eorundem uasorum deriuentur ad uterum, qui postea flatuati dolorem tanquam puncturæ excitent: sedatur postea flatu cum murmure emisso ob compreßionem uiarum. Cur autem frequentißimè infestetur oculi sinistri pulsu, ophthalmiaq; laboret, illud enim pati crediderim cùm intumescat, ac sanguine repleatur. Et cur eiusdem sinistræ partis facies uehementer incalescat inquisitione dignum est. id autem fieri crediderim, quoniam ubi dolor, & imbecillitas eas partes occupauerit, calidus sanguis, & uaporosus illuc recurrit, remouendi incommodi causa. Est enim (ut aiebat Hippocrates) omnium partium corporis mutua quædam conuenientia, ut suapte natura altera alteri succurrat, & secundum omnes affectus consentiant. Si uerò etiam pedes intumescant, de huius tumoris causa non possum ita exactè proferre sermonem, cùm nec tumoris quidem naturã, aut colorem audiuerim. Superest tamen mihi dubium non paruum, nunquid sit œdematicus, an erysipelatodis, nam cùm intelligam circa naturalia optimè habere, fortè humor aliquis calidus, & crassus ad eas partes decumbit ob hepa-

tis

tis caliditatem, & cùm ille tam frequens feruor appareat circa partem faciei sinistram circa oculum eiusdem lateris, & ceruicem, suspicionem fecit, ne hepar sit calidius. Nouimus enim, quàm facilè uaporibus calidis caput repleri soleat, in his qui temperaturam capitis calidam habent. Sed quicquid sit, in re non mihi intellecta, neque ab alio explicata, non possum certum ferre iudicium. Tales ergo, uel non multum dißimiles causas esse crediderim omniũ symptomatum, quibus nobilißima matrona afficitur, non tamen adeò sum pertinax, ut ita esse omnino contendam. Casus enim, meo iudicio, admodum difficilis est, qui non tam facilè à quolibet etiam peritißimo medico sit iudicandus, præcipuè in corpore, quod nunquam uiderit, neq; curauerit, neq; ab aliquo medico præsente fuerit exaratus, aut manu ductus, ad causas indagandas. His ergo ita se habentibus, supposita recta uictus ratione, quam credo diligentißimè esse præstandam à peritißimis medicis, ego in hoc genere curationis oculum ad illud præcipuè haberẽ, ut nec cibus, nec potus, nec aliquid extrinsecus occurrens excessũ in aliqua qualitate haberet, sed omnia essent quàm maximè temperata: idemq; de quantitate oblatorum prorsus censeo. Substantiam tamen cibi, & potus talem eligerem, quæ esset optimi alimenti, & facillimæ concoctionis, & distributionis, uellemq;, ut in hac re præcipuè studium collocaretur, quod quidem omnibus diuturnis morbis uidetur esse commune. Quantum uerò ad medicationem attinet, optarem, ut aßiduè uteretur aliquo leui medicamento, quod uim leniendi haberet, uentriculumq;, & intestina expurgandi, qualia duo essent præcipua, uel caßia, uel rhabarbarum, uel utrunque simul confectum: nam absque

facultatum,

facultatum, & ſpirituum detrimento corpus totum hoc conſilio mundum ſeruaretur, ſanguisq; purior redderetur, unde & alimenti, & ſpirituum copioſa generatio bene ſuccederet. Si ergo ter, uel etiã quater in menſe ſumeret unciam floris caßiæ cum ſemidrachma rhabarbari, credo bene conſultum fore. Quòd ſi fortè caßia, ut multis mulieribus cõtingit, flatus, & tormina excitaret, exhiberẽ drachmam rhabarbari, cum uncia ſacchari roſacei, uel uncias tres, aut quatuor ſyrupi roſati ſolutiui: talia enim in purgando hoc corpore excedere non auderem. Pro capite uerò, uentriculo, ac corde roborandis darem etiam nonnunquam, præcipuè ubi aër eſſet magis temperatus, ſcrupulos duos, uel etiam drachmam optimi Mithridatici adiecta ſemuncia ſacchari roſacei. Laudo etiam, ſi matutinis horis mandet, aut, ut uulgò dicitur, pro maſticatorio utetur maſtiche, aut garyophyllo, aut nuce muſcata confecta: caput enim corroborabit, pituitamq; educet. Illinire etiam ſæpe trementia loca ex aliquo oleo odorato calefaciente, ac reſoluente, non parũ utile exiſtimauerim: qualia ſunt, quæ à pigmentarijs uenduntur, de ſtyrace, garyophyllo, iaſpis, & huiuſmodi. Quòd ſi conſueuerit caput abluere, omittendum non puto, ſed lixiuio dulci, in quo maiorana, ſtœchas, chamæmelum, & anethum decoquetur. A' fortioribus autem quibuſcunque remedijs in hoc morbi genere, & ab huiuſmodi cauſis generato, & in hac ætate maximè abſtinendum putauerim. Credo enim ex his, uel ſimilibus, ſi curari poteſt, eſſe curandam: ſi non poteſt, quod magis ſuſpicor, ſaltem eſſe præſeruandam, ad laudem Dei omnipotentis.

Consult. XXXVIII. De diminutione uisus, pro matrona Veronensi.

OFFERTVR *nobis casus huius nobilißimæ mulieris dignus consideratione, quoniam oculorum ægritudines multa habent problemata, quæ nunc temporis angustia omittemus. Symptoma quidem affligens hanc nobilißimam mulierem est diminutio uisus, & magis in oculo dextro, quàm in sinistro, quã quidem passa est hinc ab annis quinq;, & à xx. diebus incepit esse in sinistro. Genus autem diminutionis huius, & læsionis, est à nobis considerandum. Narrat enim ipsa in oculo dextro læsionem hanc incepisse, & uidebatur ei quòd scintillæ quædam obuersarentur ante oculos, & radij quidam, & maximè cùm à longe in aliquod magnum lumen, seu lucernam intueretur, qui radij uidebantur circa lumen circulum quendam facere subuiridem: & hoc maximè cùm à remotis inspiceret, maximè cùm in lumine magno attolleret palpebras, quòd uidebat eosdem radios, & hoc præcipuè in mane cùm surgeret à lecto per horam, & quòd in nocte opplentur ei oculi multis excremẽtis, et uidetur quòd sit quasi tela, seu umbra quædam ante ipsum oculum dextrum: sed cùm abstergit oculos & mundificat, quòd remouetur maxima pars illius nocumenti. Præterea dicit quòd percipit grauitatem palpebrarum, ut uix uideatur posse attollere, & maximè dextri, & si quis diligentius intueatur pupillam dextri oculi, uidet obscuritatem quandam, quæ non apparet in sinistro: & sic reliqua omnia minus in sinistro apparent, ita quòd uideatur esse quasi principium in sinistro illius*

quòd

quòd iam confirmatum est in dextro. Et dicit quòd nullum prorsus iuuamentum percipit à rebus extremè frigidis, sed tantùm à moderatè calidis, & maximum: à rebus uerò summopere calidis maximè læditur, quia uidetur quòd inflammẽtur oculi, & quòd repleatur caput. Hæc sunt symptomata, de quibus conqueritur hæc nobilissima mulier, & quorum curationem à nobis expostulat. Sed ut simus boni medici, inuestigemus primò causas horum symptomatum. Pro quorum inuestigatione debetis scire, quòd hoc symptoma præcessit dolor capitis, qui diu perseuerauit, ad quem secuta sunt postmodum hæc accidentia. Habuit præterea dolores quosdam ueluti arthreticos, et præcipuè circa brachia ipsa. Passa etiam est dolores colicos, & flatus quosdam in uentriculo: dolores præterea renũ. Quæ omnia sunt indicia deprauatorum humorum ex ascẽsione uaporum petentium caput, qui postmodum crassefacti descendunt ad partes inferiores per uenas, neruos, nucam, atque arterias, & replent totum corpus, & percipit caliditatem à quacunque leui causa extrinseca. Quantum sit de membris principalibus huius Magnificæ dominæ, dico quòd uidentur omnia calida esse. Nam hepar ex eo quòd potest per exterius iudicari, est calidum: habet enim corpus carnosum, uenas latas, multum sanguinem, & reliqua omnia attestantur supra caliditatem hepatis. Habet etiam cor calidum, quia potius est uirago, quàm fœmina, & aptissima est ad omnes hominis operationes, & habet generositatem, ut ita loquar, & audaciam maximã in omnibus rebus, ita ut uidetur quòd caliditas sit insignis in corde. Ex operationibus præterea uegetibus & animalibus indicatur cerebrum esse calidum. Cùm igitur habeat mulier

mulier hæc omnia sua membra calida, & ut dicit Galenus tertio de locis affectis cap. de dolore capitis, corpora habentia membra inferiora calida, & maximè hepar, facilè capitis repletione laborant, & ratio est, quia plurimi ab hepate eleuantur uapores qui replent caput, & præcipuè si ratio uictus non sit exquisita, imò perperam facta, neq; multum se exerceat. Præterea ista habet stomachum frigidum: ideo debet multa pituita abundare, & ex sexu etiam, quia mulieres sunt natura frigidiores hominibus, & credo quòd etiam lautè admodum uixerit, & nullum penitus exercitium facit. Quòd autem uentriculus eius frigidus sit & imbecillis, declarant illi flatus, illi dolores coli, & renum, qui omnes indicant non fieri bonam concoctionem. An uerò ratione obiecti, an ratione subiecti? crederem ego ratione utriusque, & quia utatur cibis diuersis, & quòd uentriculus non bene concoquat. Ex quibus elicio quòd corpus istud aptißimum sit ad congreganda multa excrementa, & præcipuè in capite. Præterea uexata fuit diu à maximis animi accidentibus, quæ quantum ualeant ad replendum caput ipsum, & ad faciendum omnes concoctiones deteriores, norunt omnes. Habemus igitur causas intrinsecas facientes repletionem capitis, scilicet caliditatem hepatis, & omnium membrorum inferiorum, & frigiditatem uentriculi & etiam capitis imbecillitatem. Habemus etiam causas extrinsecas, scilicet accidentia animi, inordinatam uictus rationem, uigilias, & reliqua omnia, quæ uidemus. Cùm igitur ex istis alter oculorum, scilicet dexter, magis imbecillus est, quærenda modò à nobis est imbecillitas ista qúænam sit: potest enim esse uel ratione imbecillitatis ipsius uirtutis uisiuæ, uel ratione

tione instrumentorum, per quæ demandatur uirtus uisiua, uel ratione spirituum. Quòd non sit ratione imbecillitatis uirtutis uisiuæ, apparet, quia reliquæ operationes aliorũ sensuum perfectæ sunt. Quòd non ratione spirituum, quia si esset ratione spirituũ aut esset, quia spiritus essent crassefacti, uel refrigerati: sed hoc non potest esse, quia ijdem spiritus qui transeunt ad instrumentum uisus, illi ijdẽ transeunt ad reliqua organa sensuum: sed cùm in nullo alio sensuum organo lædatur, præterquàm in organo uisus, non est credendum hoc ratione spirituum accidere posse: præterea si ratione spirituum læderetur, magis de longinqoo, quàm de prope uideret, quia illi spiritus egredientes magis illustrarentur per aërem, & tamen totum oppositum contingit. Quòd autem sit uitio instrumentorum, aut in neruis esset obstructio, uel impactio quædam humorum craßorum uiscidorum. Non est quòd sit obstructio in neruis, quia penitus uisu priuaretur, neque inuiscatio humorum, quia si sic, non uideretur impedimentum exterius, id est, nebula illa & obscuritas in oculo. Si igitur erit læsio in oculo, hæc autẽ potest esse in diuersis partibus, quia oculus ex diuersis constat partibus, uel in tunicis extrinsecis & intrinsecis, uel in humoribus. Quòd non sit in tunicis intrinsecis, nullum est indicium, quia si sic, spiritus semper æqualiter impedirentur, & non magis in mane, cùm surgit lecto, quàm postea. Neque in extrinsecis, quia in cornea nullũ apparet esse nocumentũ, nec etiã in pupilla. Ideo crederem ego potius uitiũ istud in humoribus esse, quoniã circa pupillã apparet nebula quædã, quæ magis uidetur esse in humore albugineo, quàm quòd sit in pupilla ipsa. Et sic credo quòd humor ille albugineus ob permixtio

nem

nem ſubſtantiæ craßioris à capite defluentis. ſit denigratus, quia ſubſtantia craßiori nutriatur, & ob id non fiat uiſio ita clara, quia inſtrumentum non eſt perfectè clarum. Et hoc etiam admonet nos ætas, quia excrementa craßiora, & frigidiora fiunt procedente ætate: hæc autem ſicut audio pertranſiuit iam 50. annos. Et ita credo cùm ratione materiæ deſcendentis ad humorem albugineum, tum ratione alimenti craßioris, quo alitur, affici uiſionem ipſam. Cuius ſignum eſt, quòd dum ſurgit, deterius uidet: Et hoc eſt, quia plurimi in nocte uapores concepti, & deuenientes ad humorem albugineum, cùm non poßint pertranſire, cauſant illud: ſed cùm abſtergit oculos, & mundificat & permanet per horam à ſurrectione, melius uidet, quia illi uapores reſoluti ſunt. Et quod hoc ſit patet, quia percipit plures ſordes ſiccas mordaces, dū ſurgit: & hoc eſt quia illi ſucci deprauati diuerſi ſunt, & à diuerſis cauſis: aliqui enim à cerebro: aliqui à uentriculo, quia humidi ſunt interdum, & interdum mordentes, & ſupercilia grauantur. cuius ſignum eſt quòd ægritudo eſt materialis, & quòd plurima materia tendit ad illas partes, & habet etiam omnia illa impedimenta inæqualiter ſe habentia, non perpetuò illam turbant. Cuius ſignū eſt quòd ibi nō adſit ſemper præſentia materiæ: & quòd morbus non eſt in complexione, quia non ſemper eodē modo affligitur, tum etiam quia ſubitò aduenit huiuſmodi læſio. Sed perpetuò illa materia à capite emanat, quia oculus imbecillior factus recipit excrementa à cerebro, ſicut dicit Galenus 11. de diff. febrium, referens cauſas ophthalmiæ. Credo igitur ego quòd cùm ſymptoma iſtud diu perſeuerauerit, dexter oculus ſit debilitatus, et ita credo quòd

cauſæ

causæ proximæ huius affectus sint humores deprauati partim biliosi, partim pituitosi, & partim adusti deuenientes ad oculos, & occupantes palpebras, & facientes sordes illas, & perturbantes humiditates oculi. An uerò huiusmodi humores misceantur cum spiritibus, & ratione horum fiat deterior uisio, hoc facilè potest contingere. Quibus sic stantibus, quid credis futurum de hac ægritudine: si uerum est quòd habeat causas illas corporeas perpetuò affligentes, & quòd iam per quinquennium passa sit istam malam dispositionem, & ob id quòd imbecillis factus sit oculus, & sit illa membrorum inæqualitas, etiam sit quinquagennaria; in qua ætate crassescunt tunicæ omnes & crispantur, atq; humores omnes pauciores & craßiores redduntur, crederem ego huic morbo naturali mixto cum accidentali occurri neutiquam posse, nisi prouidendo ne in deterius labatur, quia oculus senis non est oculus iunioris: sed si poneremus oculum iuuenis in sene, uideret ut iuuenis, dicit Aristot. in II. de anima. Prouidendum est ergo ne in deterius labatur, cùm omnimoda cura impoßibilis sit. Hoc autem facerem, primò iuberem ut omnia animi accidentia dimitteret: uteretur optima uictus ratione: exerceret se quandoq;, & in sex rebus non naturalibus nihil peccaret. Quantum uerò ad membrorum inæqualitatem corroborarem uentriculum & hepar, ut bene concoqueret, & ne uapores malos generaret: & uellem quòd continuè uteretur aliquo medicamento. Vellem ut corroboraretur etiam caput & oculi, præcipuè dexter, & purificaretur, & abstergeretur pupilla. Quantum autem ad euacuationes attinet, uellem ut hoc uere faceret uniuersales purgationes, primò acciperet aliquod lenitiuū, ut esset

ſet caßia, ſeu electuarium lenitiuum : ex quibus purgare-tur ſtomachus ab humoribus crudioribus, & deduceret e-tiam humores malos in primis uenis. Poſtea uteretur qui-busdam concoquentibus, ſicut eſſet mel roſatum, ſyrupus acetoſus, oxymel ſimplex, ſyrupus de endiuia, ut exem-pli gratia,

℞. Oxymellis ſimplicis
Mellis roſati
Acetoſi ſimplicis ana ℥ s.

Decoctio uerò fieret ex ſeminibus endiuiæ, ex folijs bor raginis, ex ſeminibus aniſorum, ex eufragia, ex cinnamo-mo. Et ſi timeremus nimiam hepatis ſupercalefactionem, poterimus addere ſemina melonum, cucurbitæ. Medica-mentum uerò ſit ad diuerſos humores educendos commo-dum, ut docet Galenus in v. methodi medendi, ex colocyn-thide, agarico, & ſcammonio, & huic cochiæ ſunt ſimi-les, atq; etiam confectio hamech : ſimiliter & pilulæ ag-gregatiuæ, quia in hac peccant omnes humores. De phle-botomia uerò utrum ſit facienda? Ego certè uideo corpus admodum repletum, & licet ſit iam quinquagenaria, ta-men quia eſt uirago, & abundat plurimo ſanguine, & fortè ei etiam defecerunt mēſtrua; ideo placeret mihi quòd poſt minorationem, quam fecerit, ſeu ex caßia, ſeu ex le-nitiuo, & poſt aſſumptionem duorum, uel trium ſyrupo-rum quòd mitteretur ſanguis à cephalica, & ſi placeret à baſilica, & poſtea procederet ad purgationem uniuerſa-lem. Quibus peractis placeret mihi quòd haberet aliquod pharmacum ſibi familiare purgans caput, quo uteretur ſingula quaq; hebdomada, ſicut eſſent pilulæ ex tribus illis confectæ, quæ habent caput euacuare, uentriculum & he-

par: & corroborant etiam omnia ista membra, quia ingreditur rhabarbarum, agaricus, & aloë: & uellē quòd ista corrigerentur cum eufragia, cum capillis Veneris, cū modico macis uel cinnamomi: quæ omnia respiciūt caput, hepar, & uentriculum, cum spica nardi & consimilibus. Vteretur masticatorio frequenter, quale esset mastiche sola, quia ipsa non potest tolerare aliquod calidum uehemēs: est enim efficacißima mastiche simplex ad purgandum caput, & saliuam multam educit. His factis uellem ut accederet ad diuersiones, & ad corroborationem capitis, quia iam sumus certi quòd ægritudo ista materialis est, sicut apparet ex signis iam dictis, ex grauitate palpebrarum, ex lippitudinibus oculorum, & quia etiam non semper permanet, aduenit etiam subitò: nulla autem immaterialis ægritudo subaduenit. Ideo oportet deriuare, & diuertere materiam istam à capite: et hoc posset fieri cum cauterijs in cruribus, cum applicatione sanguisugarum hæmorrhoidibus, quia sicut audio, hoc sibi fuit utile, cùm semel fecerit, & cum frictionibus in cruribus, & brachijs. Quibus sic factis, accederem ad aliquod leue collyrium in oculis apponendum. Acciperem igitur sex, uel octo radices althææ mundatißimas cum tribus uncijs Fœnugræci optimè præparati, & decoquerem in aqua clarißima: et cùm essent decoctæ exprimerem ualidißimè, & acciperem libram unā decoctionis huius, & drachmas duas aloës subtilißimè pulerizatæ & lotæ in aqua Violarum, & iterum ponerem ad ignem lentum clarum sine fumo, & sine puluere, & rursus decoquerem, donec hæc omnia ad substantiam mellis redigerentur. quod quidem fiet facillimè propter aloën, & mucilagines illas, & ponerem in phiala, &

la, & ex hoc collyrio illinirentur oculi, & maximè dexter & in mane: corroboraret enim oculum, mūdificaret, abstergeret, & confortaret etiam. Et sic uoluit Galenus 11. de locis affectis, & in 11. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi dixit expreßè de dolore capitis, quòd siue in substantia cerebri, siue in meningis fuerit, nihil refert, nec propter hoc uariatur cura. Ita affectus iste siue sit in albugineo humore, siue in pupilla non uariatur cura, siue in rhagoide. Hæc sunt quæ mihi præ temporis angustia occurrerunt, tamen rem hanc indies magis atque magis perpendemus: & si quod in mentem aliud uenerit, consulimus.

Consult. XXXIX. De actione uisus diminuta, pro iuuene Augustano.

IVDICAMVS actionem uidendi diminutam in hoc iuuene, cùm procul non uideat quantum oportet, sed propè exquisitè poßit, non esse ob aliam causam, nisi quia spiritus ex longo studio & labore mentis, rationalisq; discursus fuerunt resoluti paucioresq; redditi quàm ut sufficiant longinquæ uisioni. Ac præterea ita longo usu & consuetudine comparatum est, ut non nisi in re interuallo distante acutè & exquisitè uideat, in quo iugiter intueri consueuerit. Solet etiam id contingere tum in alijs omnibus actionibus membrorum, tum maximè in uisu. Ergo curatio huius symptomatis per sua contraria procul dubio administranda erit, uidelicet ut spiritus multi, clari, & limpidi generentur, atq; ut procul intueri consuescat eo modo & arte, quam infrà docebimus. Spiritus generabuntur si ad-

hibuerit ſtudium in optima uictus ratione, quæ perfici ſo=
let in recta adminiſtratione rerum, quas medici non natu=
rales uocant. Primùm igitur cauebit quantum fieri poteſt
ab aëre multum frigido, nec minus etiam à calido, etiam à
feruente. Ventorum omne genus euitabit, præcipuè tamē
auſtros, & dum in Hiſpania moratur orientales quoq;, in
Germania uerò ab occidentalibus & omnibus ſeptentrio=
nalibus flatibus cauebit: deniq; omnes exceſſus aëris ſunt
fugiendi. Neq; dormiat in cubiculo aut loco humido ſub=
terraneo, & ubi feneſtræ noctu ſunt apertæ. Omnes ani=
mi moleſtias, iram, mœroresq; præcipuè euitabit. In ſo=
mno mediocritatem requiret, laudoq; ut ad horas octo ex=
tendatur: ſed poſtea meridianis horis non dormiet. Nec
poſt cœnam ſubitò cubitū eat, ſed duas ſaltem horas inter
ponat, hæc enim capiti & oculis maximè aduerſa ſunt.
Si fuerit fortè adſtrictæ alui quærat quàm maximè ſingu=
lis diebus naturalia excrementa reddere, non enim hoc pa=
rum confert ſpiritibus clarioribus & minimè turbulentis
efficiendis. Si eius natura in hac actione deſuerit, aliqua
arte ſupplendum: ſed præcipuum remedium erit, ſi pru=
na Hiſpanica dulcia arefacta numero octo uel decem cum
pugillo paſſularum dulcium in iure pulli, aut carnis uitu=
linæ, uel optimi caſtrati exquiſitè decoxerit, & decoctum
mane ſumpſerit ante prandium. hoc enim ſine moleſtia
leniret aluum, & omnes humores corporis temperabit,
unde etiam clariores ſpiritus reddi neceſſe eſt. À coi=
tu inter cætera abſtinebit, & præcipuè ſi non ſit aſſuetus,
nam ſi prius in eo fuerit inordinatus, non laudarem omni=
no omnimodam abſtinentiam, ſed tamen ut quàm maximè
fieri poteſt, moderetur: hoc enim tantum refert, ut cùm
hic

hic in ratione uictus peccetur, illud unum reliquorum omnium diligentiã obtineat, nam oculorum acumini & spiritibus animalibus nihil potest esse magis aduersum. Exercitio temperato quàm maximè utatur, præsertim sub dio ubi cæli temperies fuerit, & serenitas aëris, magisq; deambulationem laudo in hoc nobilissimo iuuene quàm quodcunque aliud exercitationis genus. Exercitandi hora maximè opportuna proculdubio matutina est: neque post exercitium frigido aëri se exponat, nec nisi post horam cibum sumat. A` prandio uerò & cœna deambulare suauiter potest, quod potius laudo, quàm quòd otiosus sedeat segnis & dormitabundus. Cauebit tamen ab omni ualido exercitio tam mentis quàm corporis, & si fieri potest consulo, ut post quatuor horas à cibo nihil scribat, nihil cogitet quod animum torqueat aut solicitet. Bis in die tantùm comedere assuescat, atque inter cœnam & prandium ne minimum quidem bibere aut comedere. Simplici cibo quã maximè delectabitur, mensas tertias, uariaq; epularũ genera effugiet. Caro ab eo eligetur uitulina, castrati iuuenis, perdicum, atque omnium auium terrestrium, præterquàm in paludibus degentium. omnes antiquas carnes fugiet & porcinas. A' piscibus magis abstinebit, & qui in stagnis ac fœtidis capiuntur aquis, reliquis parcißimè utetur. Olera præcipuè lactuca, pastilia, lacticinia, legumina, & quæ in sartagine friguntur, omnia hæc maximè aduersa. Vino utetur tenui, albo, & subrufo, non multum potenti, uel certè plurimum diluto. In secunda mensa comedet pineas, anisum, quandoque etiam coriandrum conditum, & cydonia. Hæc ubi obseruauerit cum multa diligentia, fieri potest, ut exquisitißima sit ratio uictus.

ctus. At quia corporum temperaturæ rarißimè sunt æquales & undecunque congruæ; ideo necessariò plurima excrementa iugiter generantur in corpore, quæ nisi arte aut natura excernantur, in tractu temporis lædunt imbecilliores partes corporis, quales sunt oculi. Ergo *enitendum ut arte quoque & purgationibus corpus statis temporibus emundetur.* Vere *igitur & autumno hoc modo purgabitur.*

℞. Floris *caßiæ* ʒ x.

Cum saccharo fiat bolus, sumendus hora ante prandium. Proximo *die accipiat talem potionem.*

℞. Verbenæ
Rutæ
Chelidoniæ
Rosarum
Euphragiæ *ana man.* ij.
Seminum anisorum
Fœniculi *ana* ʒ iij.

Decoquantur omnia secundum artem in aqua fontis ad consumptionem duarum partium, & facta expreßione et colatura syrupizetur decoctum cum optimo saccharo. Deinde

℞. *Huius syrupi* ℥ ij.
A*quarum euphragiæ*
Chelidoniæ *ana* ℥ ij.

Misce pro uno syrupo, & sic pro alijs septem. Quibus *aßumptis, sumendum erit proximo die tale pharmacum.*

℞. Pilularum *cochiarum* ℈ iiij.

Cum melle rosato, formentur pilulæ numero v. *deaurentur*

rentur & ſumantur in aurora cum cuſtodia. Et hæc purgatio bis ſingulis annis repetatur, autumno inquam & uere. Intermedijs tamen menſibus laudo, ut hora ante cœnam ſumat unam uel duas pilulas ex infraſcriptis, ſine aliqua cuſtodia, quod poterit fieri bis aut ter aut etiam quater in menſe.

℞. Agarici electi
Rhabarbari
Hieræ ſimpl. Galeni ana ʒ iij.
Garyophyllorum ʒ s.

Conterantur omnia per ſe, deinde miſceantur, ponantur in ℥ iiij. ſucci Euphragiæ, donec exiccetur ſuccus in umbra, poſtea cum melle roſato fiat magdaleon, de quo ad libitum fiant pilulæ ſumendæ, ſicut dictum eſt. Se caueat ne oculos abluat cum aqua frigida, imò nec faciem: ſed cum uino optimo aromatico albo, quo etiam abluat os & dentes, nec in hyeme actu ſit frigidum, præſertim ubi fuerit in Germania, uel aliqua regione frigida. Quantum uerò attinet ad ſecundum propoſitum, uidelicet ut aſſueſcat procul intueri, non hoc utique facere conabitur, nam magis noceret reſoluendo ſpiritus, ſed eligat loca anguſta, per quæ introſpiciat aliquod obiectum uiride, ſicut arbores, prata uirentia, & ſit hoc aëre non multum claro, ſicut in meridie ſed potius in ueſpertino crepuſculo, uel aurora, uel ſaltem in loco umbroſo uel opaco, etiam ſi meridies fuerit. Neque inutile eſt, quod multi opinantur, introſpicere eum per aliquam oblongam tubam intus concauam, uel etiam uitream ex uiridi uel cæruleo uitro, quod adhuc eſſet præſtantius, & poterit terminari uiſus non tantùm ad uiridia & amœna loca, ſed e-

tiam ad limpidissimos fontes & ad nitidas aquas, quæ tamen non currant, sed uel stagnent, uel sensim repant. Pro lotione uerò capitis utatur lixiuio ex cinere salicum uel uitium confecto, in quo maiorana, saluia, betonica & citri folia decoquantur, uel lauri si citri defuerint: apponaturq; semper agarici drachma una. Et hoc lixiuio caput abluatur sine multa frictione cum pannis lineis moderatè calidis, & exquisitè siccetur, sapoq; eligatur præparatus cum aromatibus musco & ambra.

Consult. XL. De diminutione uisus, & pilis in palpebris interius retortis, pro Polono.

CVM *Magnificus dominus tantùm à nobis particularia remedia petat (iam enim uniuersalibus euacuationibus usus est, & ratio uictus illi est instituta) ideo ne illi desimus, collyrium hoc erit.*

℞. *Althææ*
Sem. fœnugræci ana ℥ iij.

Mundentur diligentissimè ab omni sorde, deinde decoquantur in aqua fontis limpidissima sine puluere, sine fumo, sitq; aquæ pondus lib. iij. Bulliat donec remaneat libra una, postea fiat fortis expressio & colatura. Deinde

℞. *Aloës optimæ, raræ, & transparentis ac pulverizatæ ʒ ij. Bulliat decoctum cum aloë ad ignem clarum ad consistentiam mellis, deinde seruetur ad usum in uase uitreo optimè obturato. Quando oculi mordicantur, abluat uel lacte recenti uel aqua rosacea, in qua dissolutum antè sit saccharum candi rosatum, & eligat hoc uel illud. Circa palpebrarum curationem postquàm in feliciter*

feliciter expertus est incisionem chirurgicam, ideo nouerit ab ea abstinendum esse, à qua & ego semper abhorrui: sed curabit ut euellantur commodissimè à perito uulsore. Et remedium celebratissimum apud antiquos, ne pili succrescant est, ut post euulsionem frequentissimè illinatur locus lacte canis. Optimum etiam est, ut pili, qui se inuertunt introrsum reuellantur extrorsum, & deglutinentur palpebræ exteriori colla uel alio glutinis genere. Vbi abluendum caput, eligatur lixiuium dulce factum ex cineribus dulcibus ut cinere salicum, & addatur singulis uicibus drachma una agarici, quæ inoluta in panno lineo decoquatur in lixiuio, & fortiter exprimatur. Abluat autem se uesperi, & postea non exeat eo uesperi domum. Quæritur etiam quòd pedes ei aliquando sudant, quos abluat. & hunc sudorem utilissimum arbitror: quoniã per eum fit aliqua auersio à capite, eamq; minimè impediendam existimo.

ADDITIO.

Non alienum fore duximus, communis utilitatis gratia, hoc loco exponere omnibus regimẽ in potu ligni præscriptum huic Polono ex oculis laboranti. Nam non conferentibus remedijs præscriptis, ordinauit hæc.

℞. Decoctionis nostræ de helleboro ℥ vi.
Syrupi de betonica ℥ i. s.

Misce pro uno, & sic pro alijs, dentur mane in aurora. Hos syrupos præcessit euacuatio uniuersalis cum præparatione. Postea accipiantur libræ XII. aquæ endiuiæ, & libra una ligni detriti uel limati, & ponãtur in olla ma

gna

gna noua stricti orificij cum suo coopertorio, & ita dimittantur in infusione per horas 24. Deinde decoquantur lento igne ad consumptionem tertiæ partis, fiat expreßio, & colatura, & seruetur in uase uitreo bene obturato, & diuidatur hoc decoctũ in octo partes siue syrupos. Sumat duos in die, alterum hora octaua, & prandeat hora duodecima. Alterum hora xx. uel xix. & cœnet xxij. Et dum bibit primum istud decoctũ, semper anticipet & præparet secundum, ne deficiat, & ita perseueret usque ad xxxx. dies ad minus. In primis decem diebus suus cibus erit iste. Comedat uncias tres panis in prandio, & mediũ pullum paruum elixatum, qui non excedat magnitudinem perdicis, & medietatem eiusdem comedat in cœna cum eadem quantitate panis: & panis sit optimè coctus, non tamen assatus, cauebit etiam à crustis assatis. Bibet duos cyathos ad summum & potius paruos quàm magnos: uinum sit album, clarum, pauciferum. Poterit comedere post prandium & cœnam unciam unã uel duas uuæ passæ paruæ & dulcißimæ bene lotæ cum uino albo. Et si non poterit tolerare maiorẽ diætam, perseuerabit usq; ad 40. dies, sed si posset tolerare, laudarem quòd post decem primos dies per xx. dies postea subsequentes abstineret prorsus à carnibus & à uino, & esset contentus pane & passulis lotis ac præparatis, sicut dixi, & loco uini biberet decoctum eiusdem ligni, quod quidem decoqueretur in aqua putei, & acciperet illud idem quod decoxerat in aqua endiuiæ: tolerat enim duas aut tres decoctiones, si ultimò benè exprimatur. Item laudo in toto tempore xxxx. dierum, in quibus bibet hoc decoctum, quod semper octaua die sumat tribus horis ante prandium bolum hunc.

℞.

℞. Floris caßiæ ℥ i.
Specierum hieræ simpl. ʒ i. s.
Cum saccharo fiat bolus.
Restitutus est integræ ualetudini.

Consult. XLI. De debilitate visus, & paralysi diminuta & vertigine, pro doctore Veneto.

SVPPOSITIS *symptomatibus, quibus iste Excellentißimus doctor molestatur, quoniam fuerunt enodata, uenio ad id quod principaliter iste quærit à nobis, quærit enim uelle curari: iste est scopus, quo ductus fuit accedere ad nos. Volumus ergo curare excellentiß. uirum, quid agendum? primò debemus cognoscere causas suæ ægritudinis, quibus cognitis facilè remedia administrabuntur à nobis. Vt autem eæ causæ cognoscantur, debetis primò scire, quòd causæ morbum facientes aut sunt intrinsecæ, aut extrinsecæ, intrinsecæ dicuntur illa quæ proueniunt à causa intrinseca, ut à mala temperatura membrorum, aut ab eorundem debilitate: extrinsecæ autem sunt illæ sex res non naturales, aër, cibus & potus, &c. Videamus à quibus causis dependeat morbus excellentiß. doctoris, discurrendo primò per intrinsecas, uidenda est tẽperatura membrorum principalium, & primò hepatis. Video hominem satis carnosum esse habentem bonum colorem, & ut ipse refert, paßus fuit fluxum hæmorrhoidũ. Ex ijs iudico hepar ipsius esse temperatum, non dico temperatum temperatura illa æquali, sed accedit maximè ad illam temperaturam: uerùm si declinat, declinat per calidum*

dum aliquo pacto, declaratur, quia uideo hominem habere colorem nigrum, similiter pilos nigros, & reliqua, quæ attestantur super caliditate hepatis adurente, & exiccante: uerum quòd ista discrasia per calidum non est multa. Accedamus ad uentriculum, audio ipsum bene concoquerè, similiter non pati aliquos dolores in ipso, & breuiter exercet rectißimè suas operationes. Et quia ab operationibus cognoscuntur potißimè discrasiæ membri; ideo teneo uentriculum esse bene dispositum, & rectè se habere. De corde, cor est spiritibus refertum, potens ualde, & ex præsenti calidum, cuius signum est, quòd ipse est firmus, stabilis in suis operationibus, magnanimus, & alia habet quæ indicant cor esse calidum, ac spiritibus refertum. De cerebro, credo & re uèra ita est, cerebrum ipsius esse optimè dispositum, similiter rectè suas operationes moliri: nā audio ipsum uirum habere memoriam tenacißimam, similiter esse oratorem, & quòd optimè discurrit, & orat in causis suis agendis: et breuiter iste cerebrum habet satis temperatum, atq; nullam discrasiam patitur. Audio autē ipsum habere debilitatē uisus, ita quòd cùm prope est perspicacißimè intuetur, à longe uerò non ita rectè. hoc non debet referri ad malam cerebri dispositionem: nam stat cerebrum optimè se habere, tamen oculos quandoq; esse affectos, aut ratione organi, aut ratione consuetudinis: ratione consuetudinis, quia & hoc contingit ut plurimum in hominibus ipsis literatis, uti ipse est: isti enim quia studendo tenent libros prope oculos, taliter quòd ex continuò illo usu uirtus ipsa oculorum, & natura ipsa ex tali consuetudine assuescit in tali uisione prope. quare fit, ex tali consuetudine homines hos prope acutius intueri, quàm à longe,

ge, quia cùm à longe uidere non ſit oculus aſſuetus, tunc debilitantur ſpiritus, & non poteſt longè intueri: & hoc, ut dixi, ſtudioſis, ac literis deditis ſolet euenire. Poteſt etiam ratione organi prouenire: nam ſunt aliqui habentes oculos eminentes, ſimiliter oculos ualde nigros ex tali eminentia, & ex tali immoderata nigredine longè nō poſſunt uidere. Ad rem ergo tametſi excellentiſs. doctor habet quod à longe uidere non poteſt, propè uerò poteſt; nō propter hoc debemus arguere cerebrum eſſe affectũ, cùm optimè ſuas operationes exerceat: ſed ut dixi poteſt prouenire iſta debilitas uiſus in hoc excellenti doctore à duabus illis cauſis, ſiue hoc proueniat à prima, ſiue à ſecunda, non refert, hoc unum eſt, quòd non prouenit à cerebro. Habetis hucuſq; membra omnia principalia eſſe bene affecta. Et quia diximus in principio, quòd morbus poteſt à duabus cauſis prouenire aut à cauſa intrinſeca, aut extrinſeca, à cauſa intrinſeca, credo morbum hunc in iſto execellentiſs. doctore non prouenire, quoniam (ut dixi) membra omnia intrinſeca principalia rectè ſe habent. Ideo quòd talis morbus proueniat à cauſa intrinſeca non credo, quòd ſi dependet à cauſa intrinſeca, tantùm ab iſta prouenire, uidelicet ab hepate, quod cùm ſit calidius, quàm oporteat, & conueniat ſuo temperamento, poteſt inflãmare cibos, & maximè illos, qui putrefactioni ſunt obnoxij. Iſti enim mediante caliditate hepatis poſſunt alterari & putreſcere, & ex ipſis eleuari fumos, petentes caput, qui faciunt talia ſymptomata, uidelicet uertiginem, paralyſim illam diminutam in brachio ſiniſtro, & in pede ſiniſtro, ſimiliter abſceſſum in facie, uidelicet in parte dextra faciei, ſimiliter iacturam illam gingiuarum & alia ſymptomata

ptomata enarrata. Sed illa causa ex se non posset hoc facere, nisi causæ extrinsecæ adfuissent. Et quòd proueniãt à causis potißimè extrinsecis, ista symptomata, uidelicet ab ipsis omnibus non naturalibus, declaratur primò ex aëre. Nam audio istum excellentiß. doctorem dereliquisse suam patriam, ubi aër frigidus est & siccus, & montanus, & accesßisse Venetias, ubi aër est calidus & humidus & palustris, quantum potuerit ista aëris mutatio, nullus ignorat. Nam fuit principalißima causa ista iuncta cum reliquis causis extrinsecis offendendi: aër enim immutat mirum in modum corpora nostra, cùm continuè attrahatur: et notum est quid dixerit Galenus de aëre in 11. artis paruæ, ubi usus fuit hoc uocabulo exterminare, quasi innuerit alterationẽ, & iacturam eius imprimentẽ in corporibus nostris: et ita aër fuit in causa symptomatũ. Secundò cibus, & potus. audio hunc excellentiß. doctorem, quando fuit cum socijs, ultra modum crapulatum esse, & bibisse, similiter comedisse cibos diuersæ substantiæ. Ex ista crapula ergo (re uera ita est appellanda) fuit facta putrefactio illorum ciborum, ex quibus fumi eleuati, ac cerebrum petentes potuerunt facere hoc apostema, & abscessum, & reliqua symptomata. Deinde motus & quies. audio hunc magnificum uirum perambulasse satis per Venetias, & etiam in cymba cum socijs permansisse detecta, & aërem illum captasse, cuius signum est quòd statim sero hora 11. noctis reuersus est domum, & incidit in illum abscessum ingentem, similiter in uertiginem, et paralysim illam diminutam. Similiter somnus, & uigilia fuit in causa: nam audio istum, cùm uigilandum erat, dormire, cùm dormiendum, uigilare: nam ipse fessus ex causis agitatis quan

doque

doq; noctu non poterat dormire. ita hæc permutatio uigiliarum & somni potuit etiam esse causa. Similiter accidentia animi ipsa: fuit solicitus in illis causis peragendis, & quantum ipsi Iurisconsulti patiantur solicitudines, & animi affectus, nullus ignorat, & maximè Venetijs, ubi fiunt tot motus, & tot labores in causis peragendis. Similiter inanitio, & repletio, hæc fuit etiam potißima causa, eo quia (ut ipse dicit) sunt multi dies quòd ipse non egeßit, imò ut solitus erat nihil egerebat. Ista retẽtio facta an possit generare uapores malos non nos latet. Præterea permutauit consuetudinem: ipse enim solebat comedere horis consuetis, tamen non obseruabat hoc: imò aliquando hora prima noctis cœnabat, aliquando tardius, aliquãdo citius. Similiter fuere accidentia animi in causa istius morbi: nã Iurisconsulti multum molestantur solicitudinibus animi, hoc norunt ipsi. Et ita uidetis, quomodo omnes causæ extrinsecæ concurrunt ad hanc ægritudinem. De causis intrinsecis sola illa caliditas hepatis (ut dixi) est. Habemus hucusque causas. Quid est agendum? curandus est morbus. quomodo curatur morbus? curatur remouendo causas. quænam fuerunt causæ? fuerunt omnes enarratæ. illæ ergo remouendæ. Quid ergo agendum? ego maximè consulo, ut uelit aërem ipsum permutare: nam ex permutatione aëris refrigerabitur corpus, quia consuetum aërem sentiet. Ista est potißima cura ad remouendum morbum hunc, scilicet permutare aërem. Deinde in cibo, & potu debet se moderare sumendo optima cibaria, similiter in debito tempore, animi affectus omnino repellere, dormire, quando dormiendum, uigilare, quando uigilandum. De euacuatione ego non auderem fortiter euacuare, quia nunc

nunc sumus in æstate, iam mensis Iunij transactus est. Ideo auderem tantum in lenitiuis, dando caßiam cum rhabarbaro, aut caßiam tantùm, florem dico: ista enim maxima præstarent, quia tenebimus ipsum corpus lubricum, & hoc maximè debemus quærere. Nam, ut retulit mihi sua excellentia, quando acceßi ad cubiculum, conquerebatur de ista repletione, & dicebat ex ipsa maximum detrimentum sentire. Ideo bonum est uti caßia, ut corpus mundũ, & lubricum teneatur: & si nollet ita sæpe uti caßia, poterit mane assumere brodium, in quo sit decocta mercurialis, & beta, & aliquid passularum: istud enim lubricat corpus, & facit egerere ualde, ut dicit Galenus in v. de tuenda sanitate, aut vi. si recolo. Et quoniam ipse habet fluxum illum hæmorrhoidarum, & nondum est repressus, quod mihi maximè placet; ideo sinerem ipsum defluere, et adiuuarem, si non defluat, eo quia per aliam uiam sanguinem nollem educere: est enim sententia illa Hippocratis, Vndecunq; natura repit, eo ducere oportet, si natura demonstret locum conuenientem, quo ipsa facilè exoneratur. quare cùm uolumus sequi illam uiam, non debemus desistere, & ita prouocare hæmorrhoidas. Postea uellem, ut fierent duo cauteria, & si non duo, saltem unum in crure sinistro, ubi habet paralysim illam diminutam, neq; impediret hoc cauterium naturam, ut non faceret diuersionem. Et ita habebimus diuersionem maximam, tum per cauterium, tum etiam per hæmorrhoidas, qua diuersione, ut dixi, maximè indigemus, eo quia materia est in capite, et fuit causata ex illis causis dictis extrinsecis. Similiter causata fuit (& hoc dereliqui) ex clamore. Quantum poßit uociferatio ad replendum caput uaporibus, unusquisq; manifestè

nifeſtè uidet iſtos clamantes, quibus deueniunt rubicundi oculi, & rubri. Et ita quia in cauſis actitandis ipſe multum clamabat, eapropter facta eſt inflammatio. & ita diuerſio neceſſaria eſt. quare cauteria ſummopere laudo. Et ita ſic agerem hac æſtate lubricando corpus cum omnibus dictis, aut cum zuccharo roſato recenti, dico recenti, quia recens maximè lubricat non commiſcendo aliquid. Et ſi iſto zuccharo poſſet lubricari, mihi maximè placeret, quia ex iſto haberemus tria, uidelicet corroborationem capitis, uentriculi, & euacuationẽ fæcum: ſed ſi hoc non præſtet, curetur prædictis. Veniente autem autumno, tunc poterimus concoquere materiam & euacuare. cum pharmacia, & præſertim cum illa confectione hamech, illa enim mouet humores aduſtos, & ipſos euacuat, & alijs pharmacis poterit uti ſecundum humores peccantes, quod cognoſcere illis medicis hunc curantibus derelinquo. Deinde ego corroborarem caput cum caputpurgijs, & lauarem ipſum cum rebus exiccantibus, & reſoluentibus. De materia iſta, quænam ſit materia faciens hunc morbum an calida, an frigida. Dicam duo uerba, illi excellentiſsimi medici in hoc fuerunt diſcordes. Aliqui dicunt quòd erat materia frigida, aliqui calida. Iſta eſt diſputatio de lana caprina, eo quia clarum eſt quòd ſit calida, patet quia ſalſa eſt, erodit gingiuas. Et ita dico, ut etiam dicebat excellentiſsimus doctor, quòd materia eſt calida & frigida: & ita ſi duæ illæ opiniones in unum redigantur, fiet una opinio. Verùm etiam utranque opinionẽ ſaluabimus. Dicam duo uerba de prognoſtico, & facio finem. Morbus iſte curabilis eſt, non tamen eſt contemnendus, quia ſi contemnatur, augebitur continuè. Qua

re fiet apoplexia, aut epilepsia, aut paralysis in toto corpore perfecta: ideo non sunt dandæ induciæ. Hæc pauca uolui breuiter dixisse, quæ per eccellentiam uestram erũt iudicanda.

Consult. XLII. De destillatione à capite ad diuersas partes, & febre, pro abbate sancti Gregorij octuagenario.

PRIMVM, *quod uenit considerandum, est natura morbi, & subiecti. Subiectum autem est in ultimo senio constitutum, quæ quidem est senectus, est pessimus morbus, & comparando morbum hunc ad senectutem, longè maior est senectus, quàm morbus, quo affligitur. Habemus ergo ætatem in ultimo senio: habemus corpus quoad radicem ualidum, quod si compararetur alijs decrepitis, robustum est, absolutè tamen non est robustum. nos autem robore indigemus absolutè, non per comparationem ad aliud. Habemus ergo imbecillum corpus, nec est considerãda temperies elapsa, sed præsens. Et quoad præter naturales dispositiones non omittam, quòd in hyeme proximè elapsa apoplexiam, & paralysim leuem passus est. Quæ quantum adferat incommodi in omni corpore, argumento esse potest, quòd apoplexia ita prosternit uires cerebri, & calorem innatum, & uires cordis propter consensum cordis cum cerebro, ut uideamus iuuenes cum in apoplexiam inciderint, nunquam restitui, quanto magis senes si inciderint: uel non euadent, uel rarò, semper tamen percipiunt tale nocumentum. Considerandum igitur est symptoma, quod licet non curemus, tamen admonet,*

monet, quòd ægritudo deterior est. Nunc uerò patitur duas dispositiones, distillationem scilicet à capite ad diuersas partes: & quidem quæ occupat fauces, bronchus appellatur: aliam prætereа patitur quæ pectus occupat, & catarrhus nuncupatur: ad ischiam etiam, & ad crus infra genu usq; ad talum descendit, & ibidem tumorem facit in præsenti œdematicum: adeoq; copiosa est distillatio hæc, ut perseueret nunc cum tussi, quæ non est sufficiens ad excernendum catarrhum crassum. Alia dispositio est ipsa febris, quæ iam mensis est, ex quo incepit affligere, & ita affligit, ut nunquam ferè fuerit sine febre: ita tamen erat mos febris, ut seruaret hunc ordinẽ, ut alternis diebus magis inuaderet. Quoad febrem, quæ primò cõsideranda est, & fortè primò curanda, si cõsideremus exeuntia, quæ maximè indicant naturam febris, & præcipuè urina, quæ indicat febres putridas, & si mineram putredinis habeant extra uenas, quia humor qui putrescit intra uenas ille est, qui effunditur extra: ideo urina indicat humorem putrescentem. Cùm ergo urinas rubeas & craßiusculas, quæ tales perseuerant, habeat, super humorem peccantem attestantur. Et cùm duo sint humores in humano corpore rubei sanguis, & cholera ξανθὰ à Græcis appellata à Latinis rubea; igitur cùm non uideamus in hoc corpore sanguinem abundare, nec signa sanguinis apparere, & pituitam multam abundare, nõ est sanguis absq; dubio, qui peccet: tum etiam quia sanguis putrescẽs non facit periodos. Relinquitur ergo quòd bilis sit, quæ putrescit in aliqua minera putredinis: de qua nondum constat. Habemus ergo febrem hîc etiam & à putredine, ex putredine humoris biliosi: habemus prætereа egestiones biliosas: & hæc duo

arguunt bilem putrescere. Et quia inuadit sine typo, cum calore leui, & segni, sine siti, sine capitis dolore, & sine sudore, credendum est, quòd sit mixta cum pituita, & sit ex genere bilium, quæ appellantur maioris famæ. & hoc uerisimile est, cùm abundauerit tanta copia pituitæ, maximè cùm corpus sit frigidum, & siccum: hæc enim temperatura (ut dicit Galenus in 11. de temperamentis) maximam pituitam generat. Bene uerum est, quòd si caliditas, & siccitas temperaturæ excederet, redundaret bilis: quatenus autem remanet uestigium caliditatis, bilis abundat scilicet, processu uerò cùm sit corpus frigidum & siccum, abundat pituita. Nec uerum est id quod olim dicebat Cassanus, cum quo habuimus super hac re disputationem, quòd generaret talis temperatura humorem frigidum, & siccum, quia talis humor generatur à caliditate adurente. Vlterius cùm uir iste frigidus & siccus sit ratione ætatis, non est aliter credendum, nisi sit pituita multa bili permixta. Febris ergo ut ex motu febris, & exeuntibus apparet, est febris, quæ pendet à cholera uitellina crassa mixta cum pituita multa: ideo longa est. Talis ergo est causa, & mos febris iudicio meo. Vbi uerò, & quo modo putrescat, uidendum est. omnino bilis generatur in hepate. Sed quomodo in isto uiro generetur, multæ causæ adduci possunt, ex regimine maximè facto cum dulcibus scilicet, quæ bilem generant: & præterea potuit esse causa, quòd factæ sint obstructiones in hepate à catarrho, & cùm in uenis mesaraicis sint factæ obstructiones, nil magis facit ad calorem augendum hepatis, & ad calefaciẽdum, sicut obstructio, quia cùm sanguis tenetur calescit, & facit multiplicare bilem: quæ cùm partim per uenas deferatur, quia

uenæ omnes non sunt obstructæ, sed plures; ideo nõ euentatur sanguis, incalescit, & partim per uenas partim per porum felleum ad intestina defertur. Et ideo per secessum, & per urinam plurimam bilem emanantem uidemus. Minera ergo putredinis quia uenæ sunt plenæ bile, & pituita, & putrescit pars in urina, pars extra, sequitur quòd putredo uaria sit, & modò in uenis, modò extra uenas sit, quia natura potest transmittere materiam extra uenas sine typo, ut in primo ad Glauconem dicit Galenus, & non fit rigor in tertiana, nisi propter multitudinem materiæ subitò excurrentis ad loca sensibilia, ob sensibilitatem multam. Cùm igitur priuetur multa bile syncera, & membra sint sicca sine sensibilitate; ideo potest putrescere extra uenas, & intra etiam. Sed quicquid sit siue extra, siue intra putrescat, materia hæc cholera est crassa mixta cum pituita multa. Sed quantum sit de ratione febris factæ ex obstructione, quæ si aperietur, transpirare poterit, & bilis non generabitur, quia remota prohibitione transpirationis, omnia prospera succedent. Circa catarrhum uerò aliter est dicendum, quia senes habent catarrhum congenitum, & cùm occupantur, tunc fit illis ita congenitus, et ægritudo, sicut Hippoc. retulit, branchi, & catarrhi in senibus rarò maturantur. dicit Hippoc. rarò, Galenus uerò exponens in commento nunquam catarrhos tales in senibus maturari edidit; & ratio est, quia sunt ipsi congeniti, quia cerebrum cùm non poßit concoquere alimẽtum, & uapores eleuati ad ipsum non expellantur; ideo tum ratione proprij alimenti, tum etiam ratione uaporum, tũ ratione utrorunq;, sic fiunt catarrhi senibus congeniti: præterea cùm uapores sint multi in corpore senum pro-

pter imperfectionem concoctionum, plurimi ascendunt, & cùm non poßint expelli, multiplicatur catarrhus, maximè autem multiplicatur in illis, qui habuerunt caliditatem in iuuentute ualidam. Vbi enim perfecta frigiditas est, ut in sene qui fuit frigidus, non fit in eo euaporatio multa, ideo nec multitudo catarrhi, & non nisi propter alimentū cerebri. Corpus autem tale fuit calidum in iuuentute, ut apparet ex toto ambitu, & nunc etiam hepar suum calidum est: ideo fit multa euaporatio ad caput: ideo catarrhi multiplicantur: multiplicatio autem catarrhi ratione cerebri non potest tolli, quia non potest fieri ut cerebrum non sit frigidius seipso, ideo non possumus curare catarrhum: possumus bene remorari ne citò interficiat. Cùm igitur hæc duo se habeant in hoc corpore, quid esset dicendum, & quid faciendum? de ijs quæ possunt contingere aliquid est dicendum. Quoad catarrhum attinet, non curabitur perfectè. Quoad febrem poterit fortè, sed cum difficultate: & ratio est, quia febris hæc non est nisi à forti causa, & non habet uirtutem, quæ adiuuet medicum, quia medicus naturæ minister est, ipsa uerò operatrix
III. artis medicinalis. Non ergo ita facilè curabitur ratione debilitatis corporis, et causæ: et ita sumus in re ualde ambigua. De faciendis est primò uidendum, cui primò occurrendum sit. Dico quòd intentio circa febrem dirigenda est, non neglecto catarrho, quia febris periculosior, quia difficilior est naturæ senis, catarrhus autem familiaris. Ideo febris non seni, sed iuueni est familiaris, neque ea febris hìc dependet à catarrho, nisi quia facit obstructionem: & bilis multiplicatur, quæ miscetur cum pituita. Ideo obstructiones essent tollendæ, ut febris tollatur

latur, quia si tollamus febrem, poterimus prouidere, ut iste Reuerendus dominus uiuat diutius: si uerò non tolletur, interficietur, quia fiet quotidie deterior. sed quia ab humoribus, dependet, tollendi sunt, & prouidendum est ut obstructiones hepatis aperiantur. Et quia materia crassa est, quæ euacuari debet, attenuantibus indigemus: deinde educentibus humores crassos in uenis existentes. Et sic una indicatio ab humoribus sumitur, alia à uirtute, quia debet sumi uenia à uirtute, tanquam à principe terreno. Nos habemus uirtutem quæ præcipit, & cùm sit in corpore sensili, & uirtus affecta admodũ, nõ possumus ea facere quæ morbo conueniunt. Primò igitur manna proposita est, & ab ipsa inciperem. Sed diceret aliquis: tu euacuabis humores subtiles, hìc autem crassi peccant: ideo non euacuabis humores peccantes. Dicebat autem Hippoc. Si talia purgantur, qualia purgari conuenit, confert, &c. Cùm ergo non purgentur humores, quos conuenit, non iuuabitur. Dico quòd etsi tenues humores euacuet manna, non debemus abstinere ab ea, quia ab humoribus præparatis debemus incipere, qui sunt in uenis mesaraicis. Ideo tutissimè conuenit, & quia iuuabit etiam catarrho, cùm febri non sit occurrendum neglecto catarrho; ideo summopere conuenit. Non dico quòd mãna penitus sanabit, sed quòd erit principium optimũ, quia uidi ego sæpe, quòd manna licet tenues humores euacuet, aperit obstructiones: & facta præparatione, uidi crisim fieri, & post quatuor dies sanitatem secutam esse. Ideo inciperem à manna tanquam à re tutissima, & darem in uespere ipsam: imò felicius operabitur, ut est mos Romæ, ut libentius dent in nocte, & experiuntur feliciter operari,

ri, ſed ante cibum ſtatim: & exhiberem ℥ i. s. uel ij. Poſtea deuenirem ad alia, niſi natura adiuuaret nos, aut non indigeamus alijs. Altera die nec brodium, nec ſyrupum darem, quia nollem, ut brodium lauaret medicinam: nec ſyrupus diſtribueret humores, quos uolo euacuare. Altera die, quæ tertia erit, darem ſyrupum, qui habet uim abſtergendi, & mundificandi: propoſitum eſt oxymel ſimplex, à quo non recederem: ſed uellem ut eſſet magis acetoſum, & præpararetur cũ ſua acetoſitate: id enim quod habent pharmacopolæ, dulce eſt, non derelinquerem mel roſaceum ratione ſtomachi, quia ſenum membra ſicca ſunt ſine pinguedine, & inteſtina non habent pinguedinẽ, poſſemus deuenire ad excoriationem, uellemq; ut eſſet ſubamarum, quia multum refert habere optima medicamenta. Poſtea facerem decoctum accipiendo aquam endiuiæ, uel capillorũ ueneris, ſi haberẽtur capilli ueneris: nec erit dimittenda farfara, id eſt tußilago, appellata propter excellentiam, quam habet ad tußim. Ideo uellem, ut haberemus has tres aquas ad pondus ſingularum lib. unius. Et decoquerem in ipſis aliquid aniſorum, ut corrigeretur earum frigiditas, quoniam omnes aquæ diſtillatæ frigidæ ſunt, ut etiam aqua diſtillata à calidißimo ſimplici, puta à calamento, quod ſtimulat linguam ueluti piper, non calefaciat, imò infrigidet: & uidi inflammatos homines propter potum decocti ligni Indi ab aqua calamenti infrigidari ſummopere. Quia ergo aqua endiuiæ eſt frigidior, aqua capillorum Veneris ad temperamentum accedit: uellem miſcere aniſorum aliquid, ut aperirentur oppilationes, & corrigeretur frigiditas, & decoqueretur, ut duæ libræ remanerent: & exhiberentur huius decocti unciæ

quatuor:

quatuor: oxymellis ſimplicis, mellis roſati ſing. uncia. Cùm autem dediſſem quinque uel ſeptem ſyrupos, ſi uiderem concoctionem, replicarem medicinam, & conſtante uirtute cum manna, uel infuſione rhabarbari, uel cum ſyrupo roſato ſolutiuo euacuarem, nec accederem ad agaricum, quia laborioſè ſoluit, & nauſeam facit. Sed ego non recederem à benedictis, nec haberem uirtutem defectam: oportet ergo manutenere ipſam, & cùm deuenerimus ad rhabarbari infuſionem, & ad ſyrupum roſatum ſolutiuum, ſufficiet nobis. Si poſtea ſymptoma catarrhus urgeret, cum linimentis procederem: & ego maximè cõfido in uno à methodo Galeni ſumpto. Vellem ut acciperemus adipem anſerinum, quia maximè penetrat. Et licet antiqua expoſito laudibus extollat arietinum, id perperàm dictum, quia textus Græcus habet anſerinum. Etiam ille qui traduxit, ea attribuit arietino, quæ ſunt attribuenda anſerino, cum modico croci, & olei amygdalarũ amararum. Iuuabit enim mirum in modum ad concoquẽdum materias craſſas. Nunc autem maſticatoria non cõuenirent, ſed facta euacuatione: caputpurgia per nares conueniunt ad euacuandum catarrhum, & ſi per ſpatium leue facere uellemus, poſſemus. Ideo ſi uellet maſticare radicem capparum, optimum eſſet, uel maſtichen: corroborat enim, nec facit uiolentam attractionem ad fauces: & conuenirent reliqua pro uentriculo, & pro concoquendo catarrhum, & pro febre. In ijs immorarer, ut ſcopus meus eſſet non recedere à benedictis. Circa rationem uictus, ab eo tollendum uinum potens, & uinum ſit tenue, ſubtile, album, ut non habeat acetoſitatem, nec dulcedinẽ, quia uellemus curare febrem non catarrhum. Quoad cibum

bum

bum iusculis ex hordeo optimè cocto, & farre cum lacte amygdalarum utatur, & oua sorbilia accipiat, quia in tertianis oua iuuenibus exhibebat Galenus: in reliquis regimine senum utatur, cum aliquibus frictionibus. Quoad illam excoriationem, non laboret supra nates, quia longo decubitu faceret deuenire ad gangrænas, & estiomenum. Ideo petiæ lineæ subtilißimæ in oleo de cerussa madefactæ loco apponentur, uel cum carie lignorum salicis, & cùm modico olei rosati, uel puluis ille siccus conueniret: uel item unguentum de lithargyrio simplex, & inter omnia ne molestaretur in decubitu, uellem ut super re molli sederet, & cum subtilißimis petijs, ne aliquid asperum læderet ipsum. Quoad œdema, uellem ut maius fieret: si tamē timerem, ne humor multus destrueret temperaturam cruris, non esset malum, si aqua marina salsa acciperetur, & germina ebulorum coquerentur in ea, & fierent lotiones, & petiæ lineæ magnæ infusæ essent. Facerēt enim ad resolutionē, nec reprimerent, & corroborarent membrum, ne materia illa diutius permaneret destruens calorem innatum. Et ista essent iudicio meo facienda.

Consult. XLIII. De oculis lacrymantibus, pro Iudeo Turcico.

CVRATIONIS *huius affectus quo affligitur, potißimum fundamentum est, ut prohibeamus materiam ne destillet: hoc uerò neuti quam facere possumus, nisi membris mandantibus prospiciamus, ita quòd tota ratio curæ consistat in eo, ut membra corroborentur, hepar scilicet, uentriculus, & cerebrum, ne generentur excrementa in*

corpore

corpore. Quòd maximè fiet recta ratione uictus, in qua quidem cùm multipliciter delinqui poßit, in aëre, cibo, potu, & reliquis; ideo curabit, ut sibi uiuat & non alijs. Proposita recta ratione uictus, bis in anno purgabitur, uere inquam & autumno. Modus uerò purgationis erit iste.

℞. Specierum hieræ simp. ʒ ij.
Caßiæ ℥ i.
Fiat bolus, detur ante prandium hora una.
Postea utatur septem uicibus infrascripto syrupo.
℞. Syrupi de stœchade
De infusione rosarum ana ℥ i.
Decoctionis fœniculi
Anisorum
Rosarum ℥ iiij.
Misce. Sumat deinde infrascriptam medicinam.
℞. Pilularum cochiarum ℈ iiij.
Cum melle rosato. sumat mane cum custodia. Interdum una hora ante cœnam sumat tres infrascriptarum pilularum.
℞. Aloës optimæ
Agarici electi ana ʒ iij.
Myrobalanorum chebulorum ʒ ij.
Nucis muscatæ ʒ i.
Puluerizentur, & commisceantur, deinde aspergantur cum succo rosarum, & permittantur exiccari: postea cum melle rosato fiat magdaleon, de quo fiant pilulæ pro ʒ iij. Mastichen masticet mane, & expuat. Pro confortatione infrascripto remedio utatur.
℞. Tutiæ optimæ præparatæ
Corti-

Corticum ouorum puluerizatorum
Aloës optimæ ana ℥ i.

Inuoluantur in panno lineo & fiat pila. Infundatur in aqua fœniculi, suspensa cum filo: postea sæpe in die exprimatur ea pila in oculos. Si uerò perseueraret mala dispositio oculorum, & sentiret se non leuari cum remedijs suprascriptis, fiant cauteria & fontanellæ in uno & altero brachio supra cubitum per spatium quatuor digitorũ parte exteriore tenendo semper aperta cum balla de cera, sicut solet fieri. Corroborentur autem membra, hepar, uentriculus, & caput, & inter reliqua maximè laudo zuccharum rosatum, quod uidetur esse proprium morbis uentriculi & hepatis: abstergit autem, corroborat caput, & prohibet ascensum uaporum. Caput etiam corroboretur calefacientibus, aspergendo ei pulueres, tum etiam decoctis factis ex maiorana, camomilla, agarico, & cum sapone confecto cum agarico, abluendo caput uesperi, & postea domum non egrediatur. Caputpurgia hîc quoque conueniunt, quibus etiam Galenus in morbis oculorum utitur. Quòd si aliquis dicat hoc esse malè factum, quòd diuertamus materiam ex cerebro per locum affectũ, is aduertere debet, quòd tunc hoc licet facere quando exquisitißimè corpus est purgatum: quam exquisitißimam purgationem nisi præsupposuerim futuram ab eo, nunquam ei masticatoria proposuissem: gingiuas enim etiam habet paratas ad fluxus, neque tuta essent caputpurgia, diuersiones potius fierent ad partes posteriores, cum frictionibus, cucurbitulis siccis in dorso. Sed his non iuuantibus postremò (ut iam monuimus) ad cauteria erit confugiendum.

Consult.

Consult. XLIIII. De visione diminuta continua, & corrupta sed intermittente, pro monacho sanctæ Iustinæ.

CVM *duobus Reuerendus hic pater accidẽtibus molestetur, id proculdubio à nobis proponendum quod magis notum est, & ad minus notum deueniendum.* Accidens ergo *confessum & notum est debilitas uisus, adeò ut nõ possit à remotis conspicere, sed tantùm de proximo uideat: & hoc sibi essentiale, & perpetuum est, cùm iam duodecimus agatur annus, ex quo huiusmodi accidente afficitur.* Aliud *uerò accidens non sibi perpetuum, nec essentiale est, quòd dum intensius aliquid legit, & aliquid fixè aspicit, percipit falsas imagines in aëre apparentes, ut muscæ, uel fila quæ ascendant, & descendant per aërem.* Primum *est proprium, ut dixi, & est uisus operatio diminuta: secundum uerò non est proprium, sed consequens ad primum, & est imaginatio corrupta, & operatio corrupta.* Et *sic sunt duo symptomata, seu accidentia, quæ non dant nobis indicationem curandi de se, nisi prius cognoscatur ægritudo, & causa ipsius.* Ideo *ægritudo, & causa ægritudinis quærenda est.* Ipse *enim narrat, quòd dum esset puer sex annorum, ichores quosdam in capite, & crustas habuit, quæ cum medicamentis, & inunctionibus repressæ fuerunt: in* XIII. *anno post clausionem illarum cœpisse debilius uidere, & hucusq; perseuerare, & hæc existimat facere ad inueniendã causam istius ægritudinis.* Ideo *à nobis uidendum erit, an ista fuerit causa.* Sed *prius tamen notanda sunt quædam, & primò consideranda*

ſideranda eſt complexio eius, quia ex complexione elicie=tur aliquid, quod ad cognitionem cauſæ iſtius ægritudinis faciet. Iſte enim habet habitum corporis ſatis bonum, ro=buſtum, & optimi eſt coloris, & habet operationes uita=les, & animales optimas, quia iſte optimè conficit alimen=ta: quæ omnia indicant ſupra caliditatem eius, quia omnia iſta procedunt à calido. Ideo nulli dubium eſt, quin iſte ſit calidæ temperaturæ. Vtrum uerò iſta caliditas ſit æqua=lis per omnia membra principalia, an uerò ſit cum ſiccita=te, uel humiditate, ego quia non uideo multum exceſſum in humiditate, & ſiccitate; ideo in iſtis non multum laboro, quia non multum etiam faciunt ad rem noſtram. Quòd au tem iſte habeat humidum cerebrum, ex naribus, & oculis licet uidere, ex forma, & figura totius oculi, quia ſunt ma gni, & prominentes. Ideo cerebrum eius & oculi labun=tur à temperamento per calidum, & humidum. quod pa=tet ex uenis in eis exiſtētibus, quæ magnæ apparent. Quod uerò magis refert, eſt uidere de loco, in quo ſunt ſympto=mata, ſcilicet in quo ſubiecto ſit iſte malus affectus: & de cauſa materiali faciente iſtum malum affectum. De ſubie=cto ergo uidendũ eſt, ſicut præcipit Galenus IIII. de cau=ſis ſymptomatum, an iſta læſio, uel ægritudo ſit in ſubſtan tia cerebri, uel in membranis eius, uel in ſpiritibus, uel in neruis opticis, uel in inſtrumento: & ſi in inſtrumento, an in tunicis, an in humoribus. Ideo difficile eſt uidere, ubi nam poßit eſſe ægritudo iſta, quia hæc eſt tota rei ſumma, ad hoc ut inueniatur modus curandi. Quòd autem non ſit in cerebro, patet, quia nulla eſt de hoc coniectura, quia (ut audio) omnes cerebri operationes rectè ſe habent, & ſe=cundum naturam: quia non conqueritur nec de grauitate

capitis,

capitis, nec de odoratu, nec de gustu, nec de auditu, nec de alijs, sed solùm de uisu, non autem de aliqua læsione, quæ in cerebro fiat: propterea illud membrum sanum est, cuius operationes sunt sanæ. Igitur cùm operationes cerebri sanæ sint, sequitur ipsum sanum esse: neq; læsio ista est in membranis, quia si sic, ipse in radicibus oculorum haberet dolorem uel grauitatem: sed nullum istorum habet, ergo non est in membranis. Sed fortè dicet quis, quòd ista est in neruis opticis. hoc autem esse non potest, quia si sic esset, uel esset constipatio aliqua ibi existens, uel aliqua mala complexio, ut nimia humiditas, uel nimia siccitas: & ubi sunt ista, ibi ut plurimum est constipatio. præterea si esset siccitas, faceret alia longè sæuiora accidentia. Non est etiam humiditas, quia non est constipatio perfecta. Quòd autem non sit constipatio, apparet ex eo quia nihil uideret, ergo non diminutè. Nec potest esse ægritudo in compositione, quia si sic, contorquerentur illi nerui: sed non contorquentur, ergo. Quòd autem non contorqueantur patet, quia ipse non habet uisum obliquum, sed rectũ: sed si esset contorsio obliquè uideret, etiam si esset constipatio aliqualis, spiritus essent æquali modo, nec esset causa quare debilitaretur uisus, cùm per longum tempus uidet: quia ubi est constrictio neruorum opticorũ, uel astrictoria oppilatio in neruis illis, uisus suus semper in illa paruitate perseueraret, & non debilitaretur. Ideo non possumus dicere, quòd in neruo illo sit aliquid quod impediat, præterquàm si claudat oculum alium, uidebitis spiritũ confestim irruentem in plurima copia. Ideo cùm sit liber transitus totius spiritus ad pupillam, non est dicendum impedimentum esse in optico neruo: ergo erit uel in spiritibus, uel

in humoribus, uel in tunicis oculi. An in ſpiritibus, nec ne cùm ſcimus uiſum principaliter fieri per ſpiritus, ſecundariò per humores, ut cryſtallinum, & alios duos, & præcipuè per aqueum; ideo ſum in hac re multum cogitabundus. Quòd non ſit in tunicis, certum eſt, quia ego uideo, quòd non ſit in cornea, quia non apparet nocumentum: nec etiam in uuea, nec in parte, in qua eſt humor albugineus, quia ſi ſic eſſet ſuffuſio, non duraſſet tandiu, quia ſecundum Galenum ſuffuſio ad ſummum durat per ſex menſes, deinde fit turbulentia: ſed iſte habet oculos claros, & ſpiritus prodeuntes. Et ideo in tunicis non eſt læſio. Ideo crediderim & in ſpiritibus, & in humoribus participare ægritudinem iſtam. Quòd autem ſit in ſpiritibus, conijcio quia cùm iſte Reuerendus pater incipit uidere, non diminutè uidet, ſed bene uidet: cùm uerò diu uidit, iam incipit diminutè uidere. Ideo credo ego quòd ſint pauci ſpiritus, & etiam craßi, qui non poſſunt ad longam diſtantiam diffundi, & dilatari. Et maius ſignum eſt, quòd poſtquàm uidit per multum ſpatium, & facta eſt multa ſpirituum reſolutio, quòd tunc ſequitur ſecundum illud accidens, & apparent ei muſcæ, & fila aſcendentia, & deſcendentia. Ideo credo quòd ſimile nocumentum ſit in ſpiritibus, & etiam in humore aqueo, quia nocet ei lux multa & ſubita: & hoc eſt accidens ipſius aqueæ humiditatis, quæ facta eſt propter defenſionem humoris cryſtallini: quæ cùm pauca ſit & tenuis, ideo facilè læditur à multo lumine. Et ſic uitium eſt etiam in humore aqueo ex paruitate, & ſubtilitate eius. Et ſic ægritudo eſt præcipuè in ſpiritibus, & in humore aqueo. Vtrum uerò iſta ſit materialis uel non, & à qua materia, & ſi peccent ſpiritus,

ritus, qua qualitate, an propter malam complexionem, uel quia magis craſsi, uel magis ſubtiles, uel magis humidi, uel magis ſicci? certè eſt dubium non paruum, quia iſte dominus dicit ſe lædi & ab aëre lucido, & æſtiuo, & à turbulento. Quamobrem ſpiritus eſſent ſi quidem ſubtiles, non iuuarentur à contrario: ſi autem nimis craſsi, non læderentur ab aëre perlucido. Et ideo dico, quia omnis exceſſus nocet ſuæ uiſioni, quòd eſt imbecillitas in ſpiritibus, quæ non ſequitur malam temperaturam ſimplicẽ, ſed ſolùm paucitatem, adeò ut ſunt pauci ſpiritus, qui ſi etiam tranſirent, immutarentur à ſubiecto & inſtrumento non bene affecto, quia figura iſtius oculi, ut uidetis, non eſt naturalis: ideo non eſt commodum inſtrumentum, & ſi potentia materiæ ſit eadem, non poteſt commodè uidere. Et ſic quia ſunt pauci ſpiritus, & etiam alterantur ab inſtrumento non proportionato, & idoneo, ideo à quacũque cauſa extrinſeca de facili læduntur. Vnde autem prouenit iſta paucitas ſpirituum? à debilitate caloris innati dixerim ego: & ſic credo quòd iſta paucitas ſpirituum cum aliqua mala diſpoſitione, & affectu in humore aqueo ſit: utrum uerò ſit aliqua materia, quæ concurrat ad hoc faciendum, ita ut ægritudo nedum immaterialis, ſed materialis dici poſsit? certè iſte non conqueritur de aliqua mala ſtomachi temperatura, & habet optimam temperaturam, cùm humiditas, & caliditas non multum excedant in cerebro, & ſic per totum. Et ſic credo quòd imbecillitas oculi ſit cauſa materialis iſtius, quia ſtante imbecillitate oculi ſtat imbecillitas inſtrumenti, & alimentum, quod ad oculos defertur, non ita rectè conficitur, ſicut ſi eſſent ſecundum naturam. Et non uideo, quòd ſit aliquis

humor, quia non habeo aliquod indicium, quo deducar ad hoc coniectandum. Dices, quare apparent imagines post fixionem uisus? dico quòd resoluuntur partes subtiliores spirituum, & remanent craßiores: ideo apparent imagines post fixionem uisus, cùm spiritus non poßint recipere obiectum, sicut est, quia quod est intus apparet etiam exterius. Ideo quando diu laborauit, quia partes subtiliores resolutæ sunt, & restant crassæ, apparent istæ imagines. Cùm igitur nullam aliam causam istius effectus poßimus afferre, nisi hanc, dicendum est, quòd sunt paucæ materiæ facientes huiusmodi accidens, uel quòd nullæ sunt, quæ de directo hoc faciunt. Cùm igitur iam sint duodecim anni, ex quo perseuerat iste affectus, & quia spiritus tales, & oculus qui est magnus, & ualde dispositus ad recipiendas istas dispositiones, & sic ægritudo talis, & causæ symptomatum tales; ideo quid circa curationem dicendum est? Certè credo quòd iste non poßit sanari, neque hoc sperandum, neque tentandum, sicut unusquisque potest iudicare. Sed quid faciendum? dico quòd prouidendum est, ne isti spiritus pauciores, & debiliores fiant. Ideo alendum est corpus optimis alimentis, & cauendum ab extrinsecis alterantibus, neque se exponere debet aëri, neque soli, neque uentis, quæ excedant, & sic ab omni aëris recessu semper cauere, & ab animi accidentibus cauere debet: quia quantum animi accidentia faciunt ad resolutionem spirituum, quisque nouit: & à nimio somno, quia replet caput, & cùm oculi sint debiles, omnes superfluitates tenderent ad oculos. A` nimia etiam uigilia, quia resoluit spiritus: & à somno meridiano, quia ille maximè replet caput, & maximè ad rheumata facit. Ideo

deo in cibo, & potu debet esse diligens: debet enim cauere à crassis, & euaporantibus cibis, sicut sunt legumina, pastilia, fricta omnia, pisces ferè omnes, & præcipuè ab ijs quæ proprietatem habent contra oculos, sicut sunt berberi, & alij huiusmodi, & à lactucis, quoniam crassefaciunt spiritus. Et sic eligat uinum album, pauciferum: & post prandium utatur chebulis myrobalanis, sicut deferũtur ex Damasco, quia assiduus coriandrorum usus noceret: citonia cum zucchoro conueniunt: & acoris communibus utatur, qui habent stipticitatem, & repreßionẽ, quia reprimunt summè uapores. Deinde haberet aliquod familiare, quo uteretur ter in mense ad expurgationem stomachi, & ad expurgandum loca communia, ita ut semper essent uacua, sicut essent pilulæ ex tribus, ex hiera simplici, agarico, & rhabarbaro cum succo saxifragiæ, & euphragiæ, & succus euphragiæ esset optimus cum fœniculis, aniso, & zuccharo. Præterea conferrent syrupi ex decocto anisorum, fœniculi, euphragiæ, & uerbenæ, & uteretur per XXV. dies: & si uellet euacuari, mihi placeret, his ita stantibus, quia excrementa semper ad debiliores partes tendunt. Quantum sit de balneis non uideo iuuamentum aliquod, fortè posset sequi aliquod nocumentum, posset tamen tentari. In potu uerò cùm sit calidi hepatis, quod ex colore, & ex uenarum latitudine, patet, cauere oportet, ne incendatur. De cauterijs in capite, & setaceis non approbo, quia faceret spiritus pauciores, quia nimis exiccarentur spiritus. In cruribus autem possent fieri, quia nullum inde sequetur nocumentum, & si aliquæ materiæ deberent ascendere, ista esset diuersio. Et quia uidet quòd peius se habet, postquàm ingressus est religio-

nem; ideo cauendum à suo modo uiuendi. Sed comedat spiritus corroborantia, & à resoluentibus abstineat: oua enim recentia dicuntur spiritus corroborare, auellanæ, pini grana, & huiusmodi. De extrinsecis uerò apponendis oculis, non inuenio nisi quod lauetur cum rebus astringentibus, & confortantibus, sicut esset aqua rosacea cum modico aloës pulverizato, & ebulliant, deinde elambicentur. & ex hoc potest lauare oculos, uel cum aqua fœniculi, & similibus.

Consult. XLV. De debilitate oculorum, & periculo suffusionis ex consensu ventriculi, pro D. Gasparo Vngaro.

ABSTINEAT *à nimia lectione & studio, præcipuè post prandium & cœnam, & alijs etiam horis, nimis diuturna. Duo ocularia paret, unũ primò ex crystallo, quo in legendo utetur, & alterum ex uitro uiridi, quo non utetur in legendo continuè, sed per certa interualla, quo spiritus recrearet. Tertiò faceret pyramidem rotundam in acumine non perforatam ex uitro densiori uiridi, cuius basis tam longa esset, ut utrunq; oculum reciperet, intus uerò concauam, in quam intuens colligeret spiritus, & radios ad inuicem adiuuaret. Quartò diæta uteretur debita, abstineret à uino nigro craßiore & omnibus fumosis cibarijs & craßis, qualia lacticinia, pisces, fructus, & fricta. Quintò uteretur singulis septimanis semel ℈ i. hieræ simplicis, quam in hoc casu mirificè laudat Galenus, ita ut ea sola multos in Asia per literas Roma missas se curasse iactitet: uel tantundẽ aloës accipiat, quam felicißimè*

in

in hoc casu probauimus, & nunc magis in usu habemus, quòd ex ijs quæ hieram ingrediuntur, tria nunc non possunt haberi, & malè plerunq; conficiantur. Sextò collyrio usitato uteretur, quando extrinsecam aliquam in oculis humiditatem sentiret, aut quando in ipsis oculis uideri posśit, abstergit enim illud & exiccat. sed dum nihil in oculo apparet, nec ab extrinseca inconuenienti humiditate infestatur, ab eo desisteret. Esse autem malum illud non essentialiter in capite, sed ex uentriculo affecto colligitur, primò quia ex uomitu cœperat: secundò quia intermittebat quandoq;, non erat continuum: tertiò cùm admouebatur, præcipuè sentiebat, dum enim calefactus, uentriculus eleuabat uapores. Collyrium commune, quo utetur.

℞. Fœni græci ℥ i. s.
Radicis althææ ℥ ij.

Mundentur diligentiśsimè, & decoquantur in aqua cōmuni puriśsima sine puluere & fumo ad consumptionem duarum partium. Facta diligenti expreśsione, & colatura

℞. Aloës optimæ pulueriżatæ ʒ iiij.

Bulliant omnia simul ad spiśsitudinem mellis liquidi, & reseruetur in uase uitreo bene obturato ad usum.

Consult. XLVI. De ophthalmia, pro Corricio iuuene doctissimo.

Vix persuaderi possum, Corrici doctiśsime, me quicquam de re medica excogitare, aut præstare posse, quod non abs te perceptum prius ac probè deprehensum fuerit. noui enim ingenium, noui diligentiam ac doctrinam, qua

plurimum polles. Tu tamen enixè rogas atque obtestaris aliquid de ophthalmia conscribam, habiturum te illud tanquam sacrum & ab Hippocrate missum. utinam tantæ spei de me conceptæ satisfacerem. Sed quoniam amor te decipit, facilè fero: amari enim abs te mirum in modũ gaudeo. Ergo onus adeò efflagitatum subire non recusabo, haud quidem quod aliquid noui sperem in medium afferre, sed tantùm ne optimo amico defuisse uidear. Habebis autem quicquid hoc est, raptißimè scriptum, quum nuncius festinans & ad iter paratus incunctanter exigat, & de quacunque morula conqueratur. Cùm uerò tres similes morbi, ob naturæ propinquitatem, & ab imperitioribus medicis plerunque confundi solent χήμωσις, τάραξις, & ὀφθαλμία (Græcis enim nominibus agendum ob Latinorum usitatorum inopiam) primò singula distinguemus, postea ad ueram ophthalmiam accedemus. Est igitur τάραξις leuis quædam inflãmatio, quæ sine ullo discrimine palpebras, tunicam coniunctiuam, & reliquas oculi partes inuadit, ut nullus tamen, uel minutißimus certè dolor consequatur. Sed nec rubedo aut tumor insignis apparet, ut meritò inflammationis potius exordium, quàm inflammatio appellari poßit; raròq; à causa intrinsecà generatur, & si quandoque contingit, leuißima est, & quæ pauco curamine indigeat: sed ferè semper ab extrinseco originem ducit, sole, puluere, fumo, ac reliquis similibus. Ophthalmia autem est inflammatio tunicæ coniunctiuæ, quæ sæpe præ magnitudine totum oculum inuadit. Differt τάραξις à chemosi, & ophthalmia, tum quia semper mitis, tum quia nullius partis oculi proprius affectus est. χήμωσις item ab ophthalmia differt,

quoniam

quoniam chemosis propriè palpebrarum inflãmatio est; licet nonnunquam alias partes in consensum affectus trahat: ophthalmia ad coniunctiuam tantùm tunicam attinet. Facilè autem taraxis in primo intuitu dignoscitur, quæ tamen si negligatur, corpusq; malis succis refertum inuenerit, in grauissimos morbos incidit. Chemosis, et ophthalmia cùm simplices fuerint, facillimè discernuntur: chemosis enim tantùm palpebras inflammat: ophthalmia coniunctiuam, sed utraque sæpe uno & aliquando quàm plures oculorum morbo complicantur, quorum singuli ex proprijs accidentibus à prudenti medico distinguuntur. Nos uerò hîc de simplici ophthalmia disserere proposuimus: iustum enim uolumen non epistolam conficeremus, si uarias morborum, quæ oculis euenire solent, complicationes, curationesq; in singulis correspondentes prosequi tentaremus. Est igitur ophthalmia (ut diximus) cõiunctiuæ inflammatio, & quatenus inflammatio est, tot habet causas, quot reliquæ omnes inflammationes, & ijsdem curationibus tollitur: sed indicatione sumpta à natura loci multam habet diuersitatem, ut postea ostendemus. Nunc uidendum quomodo simplices ophthalmiæ distinguantur. Meminisse autem oportet me simplices appellare, quæ neque ulceri, neque alicui morbo coniunctæ sunt: uel enim à materiæ inhærentia, uel à forma distinctiones habent. A materia, nam fieri potest à sanguine, à bile, à pituita, à succo melancholico, à flatu, sicuti & reliqui tumores præter naturam. A modo inhærentiæ, nam quædam per essentiam inest, quædam per defluxum, quædam utroque modo. Per essentiam, ut si coniunctiuæ aliqua mala temperatura contigerit siue ab extrinseco, siue

ab intrinſeco aëre, uel cibis, uel coitu, cùm coctiones propriæ alimenti deteriores redduntur, & inde excrementa plura colliguntur in loco; unde poſtea inflammatio per defluxum. Et quia à capite, uel alijs membris materia ad locum imbecilliorem pellatur eo modo, quem Galenus ſecundo de diffe. feb. deſcripſit, utroque modo: unde ſimul ex mala temperie ſeu laxitas coniunctiuæ fuerit, & defluxus ab alio membro. A` forma diſtinguitur, nam quædam earum humidæ, quædam ſiccæ ſunt, quas Græci ξηρας ὀφθαλμίας uocant. Si ergo fierent à ſanguine, maximus tumor in loco apparebit, maximus etiam rubor, tenſatio præterea, pulſatio, & dolor, calidæ lachrymæ exprimentur ad craßitudinem declinantes, quæ ubi morã fecerint, facilè exiccãtur: ſordes inſuper molles circa angulos oculi frequenter apparent. Et ſi à cauſa intrinſeca euenerint, plerunq; corpus ægri ſanguine refertum uidebis, prominentibus uenis, colore rubro, qui fortaſſe in otio pridem uictitauerit, lautosq; cibos, atq; potus ingeſſerit. Si à bile, tumor modicus, magisq; in ſuperficie eminens, color ad pallidum uergens, dolor acris, & mordicans, lacryma uel nulla, uel parua, ſalſa, aut amara, ſtatim excreſcens: ſordes in angulis ſiccæ, & aſperæ, plerunq; etiam uigiliæ, præſertim ſi à capite materia defluxerit. Si materia fuerit in ſtomacho, ſæpe & febris tertio die acceßiones habens. Et ſi materia fuerit in toto, urinæ, & fortaſſe etiam excrementa biliosa egerentur: ſed & corpus ægri gracile, quod cibo & potu calido, ualidis exercitijs pridem abuſum fuerit. Si à pituita, tumor quidẽ maior, ſed laxus, color quidam albus lacrymæ plurimæ, tenues, inſipidæ, quæ non excreſcant, ſordes uel nullæ, uel mollis=

mollißimæ, & penè liquores: & totum corpus ægri pituitosum, segne, quod multo otio marcuerit, & cibos, potusq; frigidos & humidos ingesserit. Si à flatu, quod rarißimè eueniet ob loci raritatem, tensio tantùm sine grauitate percipietur, tumorq; facillimè, & tota inflammatio discutietur. Quòd si per essentiam non per affluxum ophthalmia cõtigerit, paulatim & non subito inuadet, & ante inflammationem lacrymæ, & sordes oculorũ præcesserunt, & mordicatio à quolibet aëris leui excessu percepta etiam læditur, maximeq; à quacunque re astringente, quæ fortè inflammationi applicatur, cibiq; & potus abstinentia iuuantur. Si per defluxum dolor plerunq; & tumoris augmentum certas habent periodos, membriq; unde excrementa illa expelluntur, affectus per sua signa non ægrè deprehenduntur, estq; plurimum caput in causa. Si utroque modo, tunc & utriusque notæ apparebũt. Distinctio ophthalmiæ quæ sumitur à forma est (ut prædiximus) ut quædam ophthalmia humida sit scilicet, quædam sicca. Humida contingit ob materiæ multitudinem, tenuitatem, aut acrimoniam, & loci affecti tenuitatem, raritatemq;, & aëris caliditatem relaxantem, & uirtutis expultricis robur, aut contentricis imbecillitatem. Sicca ob causas euenit oppositas, & propterea Hippoc. primo Epid. sectione secunda, cùm in Thaso austri & imbres præceßissent, succeßisse ait ophthalmias manantes, & humidas. Et tertio Apho. flante aquilone siccas ophthalmias generari; siccas autem ophthalmias uereri oportet, nam si cum siccitate materia adfuerit acris, & erodens, non euadet æger ab ulcere maligno. Peßimæ uerò omnium ophthalmiæ sunt, quæ & siccæ fuerint, & à materia acri,

cri, & cum his imbecillitas magna oculi, & ingens à capite defluxus conuenerit. Atque hæc quidem de singulis ophthalmiæ distinctionibus dicta sufficiant. Quæ postea multifariam commisceri, conuenireq; poßunt, ut sanguis simul pituitæ, aut bili, aut utrique iungatur. Oportet igitur prius exerceri in particularibus, singulorumq; signa exquisitißimè obseruare, & memoriæ commendare; & inde non adeò difficulter composita quæq; ex signis compositis discernemus. Vbi ergo ophthalmia curanda nobis occurrerit, antequàm quippiam facere moliamur, oportet primò si ueri medici esse studemus, totam eius naturam exquisitißimè considerare. Huius enim cognitionem curandi indicationes sequuntur, perpetuoq; ex distincta cognitione distinctæ redduntur indicationes, & qua parte deficiet, eadem deficere indicationes neceße est. Natura autem exquisitißimè cognoscetur, si quæcunque suprà retulimus, diligenter rememorabuntur, quænam materia peccet, sit'ne per eßentiam, an per defluxum, sit'ne humida, an sicca: eruntq; singula ex proprijs notis, quas diximus, perpendenda. Supponatur primùm à sanguine bilioso ophthalmiam generatam propter defluxum à capite, cum raritate texturæ in tunica coniunctiua, quæ redditur ad excrementa suscipienda paratior, sitq; ex genere manantium humidorum: talis enim plerunque contingit. Hæc ut manifestò apparet, plurimæ commixtionis est: nam ex diuersa materia constat, bile inquam & sanguine, & partim per defluxum, partim per eßentiam loci affectio exoritur. Quòd si epidemiarum quoque posueris à consuetudine ueris calida & sicca, cui præceßerit australis calida & humida, adhuc eam magis multiplicem efficies.

cies. Qua igitur uia & ratione hoc loco procedendum? Diximus ubi naturam rei rectè conceperis, primò istiusmodi distinctione uteris. Habemus materiam talem, sanguinem inquam cum bile iugiter defluentem à capite: habemus membrum recipiens, tunicam scilicet coniunctiuam relaxantem, nec resistentem alienæ expulsioni. ex quibus relinquitur aliquid iam fluxisse, & aliquid iam esse fluxurum. Hinc oriuntur indicationes quatuor, prima ut fluxum prohibeamus: secunda ut quod fluxit, euacuemus: tertia ut causam remoueamus, quæ talem defluxum fouet: quarta ut membrum recipiens corroboremus, & laxitatem emendemus. Fluxum prohibebimus auertendo & euacuando: id quoque quo modo, à natura rei colligitur. Cùm ergo quod defluit, sit sanguis & bilis, constat utrunque in hepate generari. à fonte igitur commodissimè haurietur et auertetur. Vtrum à sanguinis missione prius incipiendum? Si sanguis exuperauerit, copiosè educendus: si bilis parcius, & postea purgatio à medicamento bilem ducente partem sanguinis emissionem emendet. Basilica ergo incidenda, postridie purgandum. Si humorum fluxum euacuabimus tum repellendo, quod inter initia conuenit, tum digerendo seu per halitum euoluendo, quod circa statum efficiemus; tum utroque, quod à principio augmenti usque ad statum fieri conuenit. Causam defluxus remouebimus, si recto calle uenabimur, quidnam efficiat ut tanta uis sanguinis, & bilis multiplicetur in capite. Et si fuerit caliditas excedens refrigerabitur: si fuerit uiarũ amplitudo, moderabitur: si succorum feruor, & tenuitas, in contrarium habitum ducentur membri: sed coniunctiuæ raritatem stringentibus roborabimus. Quantũ ue-

rò

rò ad aëris constitutionem attinet, studebimus uel contrariјs qualitatibus emendare, uel ægrum in regionẽ ægritudini oppositum ducere. Et hæ sunt communes indicationes, quæ à natura rei sumuntur. Sed quoniam hunc, sicut reliquos morbos, in certis corporibus, regionibus, temporibus, multisq́; intercurrentibus occasionibus necessariò curabimus; ideo bonum artificem singula quæque istorum spectare oportet, & subiecta uia, rationeq́; colligere, qua postea munitus tutò, & facilè poßit ad particulares accedere. Vbi ergo communes omnes indicationes quæ sumũtur à morbo, diligenter distinxeris, primò totam ægri naturam recẽsebis, cuius temperaturæ sit in uniuerso, quam in membris particularibus, & præcipuè in membro affecto, & an ibi ægritudo temperaturæ correspondeat, an sit diuersa uel opposita, quam habeat compositionem, an rari densiue habitus, an gracilis aut obesi, quæ sit figura mẽbrorum, præcipuè capitis: sed potißimùm oculorum, utrum prominentes, concaui, aridi uel humentes, nigri uel cæsij, aut alterius coloris, perspicaces an hebetes, uenis apparentibus an occultis, affectibus obnoxij uel perpetuò sani. Deinde de illius consuetudine in uictu diligenter percunctaberis, quo cibo, potúue utatur, quantum & quoties comedat. De exercitijs, item uigilijs, & de somno, de animi occurrentibus, de coitu, de egestionibus, & reliquis huiusmodi. Interrogabis quam artem exerceat, quo genere exercitij, & in hoc potißimè ophthalmiæ affectum intelliges: legeréne, an scribere consueuerit, & quod literarum genus, minutásne an ampliores, & si non ita multum à cibo. Regiones præterea, & anni tẽpora obseruabis, calidioráne an frigidiora, siccioráne an humidiora,

ra, & nunquid ægritudini conueniant, uel opponantur. Insuper duo alia, quæ morbi annexa uocare possumus, summopere sunt attendenda, primùm unus'ne sit morbus, an plures complicati: secundum quódnam sit istius morbi tempus. In primo uix credi potest quàm multi medici cum summo suo dedecore, & ægri detrimento fallantur. Quoties enim oculum tumescentem aspiciũt, sine alia distinctione ophthalmiam appellant, & quod longè deterius est, statim curant, quemadmodum simplices ophthalmiæ curari solent, non perspicientes, num quis humor corneam quoq; inuaserit, & palpebras, & nunquid in ipsis palpebris asperitas, quæ frequentißimè acerrimos dolores, & nouos defluxus excitat, & nunquid aliquod tuberculum, aut ulcus, aut pustula parua è diuerso, seu directo pupillæ appareat. Hæc & alia cũ plurima cum ophthalmia sæpißimè complicari solent, quibus nisi diligentißimè occurratur, non est mirum si postea cæcitas & multa alia incommoda sequantur. Ego enim miserum quendam ophthalmicum noui, cui in ea parte, quæ pupillæ opponitur, pustula inerat admodũ exigua, ut uix sensu perciperetur. Huic imprudens medicus occurrens tanquam solam ophthalmiam curaturus, pomum feruenti cinere maceratum zuccharóq; conditum, temerè applicauit, eáq; nocte tamen dolor omnino sedatus est, probeq; obdormiuit, mane lætus surgens medicum accersiuit de sanitate gratulaturus, nec minori lætitia gestiens delirus medicus, soluto oculo propereq; abluto cataplasmate, subsequutus est humor aquæ, qui crystallinum præcedit, ut miserabili motu æger altero oculo priuaretur: illo enim cataplasmate disrupta pustula profundiori quàm sensu apparuerat,

ulcus

ulcus subortum est. Dies nõ sufficeret, si errores omnium recensere uoluerimus, qui quotidie oculis curandis committuntur. Nec mirum cùm nullum aliud membrum sit, in quo tot partes insint tam exiguæ, tã coniunctæ, tam molles, tam affectibus obnoxiæ, tam simul consentientes, tam parum medicamenta tolerantes, ut omnino sagacißimum medicum esse oporteat, qui talium particularum morbos exquisitè distinguat, & ubi distinxerit commodis remedijs occurrat, ut optimè de hoc, sicut & de reliquis, ueteres consuluerunt medicos nonnullos, cæteris morbis omißis solùm esse oculares. Tantum enim negotij in solo hoc membro fore deprehenderunt, ut uix, integro officio rectè obeundo, totus homo sufficeret. Ergo siquid aliud, hoc maximè intueri oportet ophthalmiam curaturos, sitne alius aliquis in oculo morbus, uel alia pars læsa præter coniunctiuam: & præcipuè aduertendum an in cornea, & circa pupillam sit nocumentum, in hoc uerò totus discriminis cardo uersatur: partis enim nobilitas, & imbecillitas, & erroris nocumentum nunquam nos satis cautos reddit. Si ergo affectus aliquis in ea parte consistet, uidendum an ulcus, uel pustula, an nubecula appareat: & singulis commodè occurrere, rei natura considerata: de his enim non est sermo à nobis propositus. Sed ad hoc tantùm ut ophthalmiæ ita suas medicinas applicemus, ut separẽtur à reliquis. Quòd si quemadmodũ iam sæpe contingit, in ipsomet loco ophthalmiæ præter inflammationem ulcera quoque adfuerint, curatio reddetur procul dubio difficilior: quod & nos protestari debemus, ne fortè quod est in morbo, nobis id uitio uertatur. Deinde ita remedia moderari, ut simul & inflammationis, & ulceris ratio habeatur, ad

id cautè declinantes, quod magis infestare uidebitur. Et hæc satis sint quantum ad morborum complicationes. De temporibus uerò ophthalmiæ dicendũ superest, quæ sunt, sicut reliqua omnium ægritudinum, ad curationem admodum necessaria: longè enim diuersa in principio, quàm in augmento, aut statu, & facienda, & iudicanda sunt. Ergo tempora in ophthalmia ante curationem distinguere oportet, quod non admodum difficile fuerit. In principio in humida quidem lacrymæ et sordes nulla coctionis signa præ se ferentes, seruabuntq; uel nimiam caliditatem, tenuitatem, pallorem, acrimoniam, uel frigiditatem, craßitudinem, lentorem, pro humoris peccantis uarietate. In sicca uerò nullæ prorsus aderunt lacrymæ, sordes, neq; adhuc erit humor insignis, dolor tamen infestabit ob continuum defluxum. In augmento & humor, & dolor augmentabuntur, lacrymæ tamen & sordes quædam tenues meliorem consistentiam acquirent. In statu maximus dolor, rubor, & tumor: lacrymæ uerò, & sordes in salubri ophthalmia æquales, albæ, concoctæ: in perniciosa uerò aut liuentes, aut uirides, aut nigræ, & fœtidæ, ac in substantia ab omni mediocritate recedentes. Erit præterea motus morbi attendendus, utrum uelox an tardus, utrum paribus an disparibus diebus affliget, qúænam habeat accidentia. Ex quibus diligenter collectis & comparatis, diligenter prognosticemus quoq; quid de morbo futurum sit, & quo tempore feliciter uel infeliciter terminabitur. Quæ omnia aßistentibus prædicentes simul & culpa absoluemur: ac præterea exquisitè noscemus quo modo & circa uictum & circa remedia regendus sit æger. Accidentibus etiam, si quæ erunt sæua, quæ rationem causæ habere uidebuntur,

debuntur, opportunè occurremus, inter quæ præcipuè dolor est, cui frequenter cum stupefacientibus remedijs resistemus, ne fortè tantæ materiæ uis ad locum trahatur, ut suffocato innato calore loci gangræna aut sphacelos occupet. Cùm ergo hæc omnia, quæ diximus, prudenter, & maturè collegerimus, à quánam materia ophthalmia generetur, sitne ad fluxum, uel per essentiam, sitne humida an sicca, demum qúænam ægri temperatura, quæ compositio, quæ uictus ratio, quæ ars, quibus assueuerit, quod tēpus anni, qui motus, qui periodi. Cùm hæc inquam omnia rectè collegerimus, tum cum optimis remedijs, singula repellentes, & illud aureum præceptum semper intuentes, Contraria contrarijs mederi, ut plenitudinem, euacuare, asperitatem lenire, caliditatem refrigerare, quartò humiditatem exiccare, & sic de singulis. Vbi igitur materiam præparatam & probè notam habuerimus, quid restabit, ut hanc artem rectißimè exequamur, ac sanitatem iudicemus. Occurrat igitur nobis Socrates xxx. annos natus, temperaturæ calidæ & humidæ, qui præter consuetudinem suam ante aliquot dies biberit uina potentißima, aromataq; & mellita cibaria ingesserit, plurimoq; coitu exhaustus fuerit, & nocturno aëri plus æquo se exposuerit, habeatq; in coniunctiua oculi tunica maximum tumorem rubrum, durum, pulsantem, cum dolore extensiuè, ac mordicatiuè, ut ferè sensum acuum pungentium perciperet: emanantes lacrymæ ex angulis oculorum, acres, substantia mediocres, cum colore quadamtenus ad citrinum tendente, sintq; in ijsdem angulis sordes mediæ consistentiæ erodentes, sitq; grauitas, ac rubedo totius capitis, cum plenitudine uenarum apparentium; urinæ rufæ & crassæ,

pulsus

pulsus ingens, uehemens, frequens, & uelox. Talem cùm aspexerimus, facilè est iudicare ophthalmicum, quoniam in tunica coniunctiua habet inflammationem. Materiam autem inflammationis esse sanguinem bili admixtum ex notis partim bilem, partim sanguinem indicantibus: & per defluxum capitis, ut eius grauitas, rubedo, & uenarum amplitudo attestantur, concurrente etiam oculorum imbecillitate, quæ præcipuè ex intemperato coitu uendicauit: atque inter ophthalmias humidas connumerari debet, ut lacrymæ, & sordes ostendunt: demum totius corporis plenitudinem, uel defluxum conspirare, adiuuante regionis & constitutionis intemperie, & nocturno äere, in quo moram contraxerit, & reliqua uictus ratione. Esse uerò simplicem ophthalmiam, nulli morbo præterea commixtum, nam aliæ partes oculi sunt immunes. tempus autem morbi augmentum. Ergo seruatis indicationibus, quas sepius diximus à morbi natura sumendas, non repugnantibus alijs quæ ab ægri natura, & à reliquis annexis mutuantur, sicut hîc repugnant, primò reuulsio, euacuatioq́; materiæ fluentis quærenda est, quæ cùm sanguis ac bilis sit, ad uenæ sectionem, & purgationem præparabimus. Et stante totius corporis plenitudine, quā supponimus (quicquid alij iudicent uel faciant) ego ita partirer mißionem sanguinis, ut mane, exempli gratia, basilica secaretur, uespere cephalica eiusdem lateris, cùm loco affecto in singulis sectionibus, tali ætate, temperatura, regione, & statu cæli, ac plenitudine corporis existē te, qualia omnia supposuimus, non minus, quàm uncias decem extraheret. Deinde ubi altero die corpus congruè alimento recreassem, postridie mane exhiberem infusionē

nota

drach. ij. rhabarbari, adiectis uncijs iiij. syrupi rosa ti solutiui, uel si corpus robustißimum, pro syrupo rosato, electuarij rosati Mesue drach. v. uel electuarij de psyllio drach. iij. & hæc quantum ad euacuationem. Loco uerò nactus tale augmenti tempus, in quo simul & multa iam materia defluxerit, & multa adhuc defluxura est, applicarem quæ partim repercutiunt, partim per halitum digerunt. Vbi modò maximæ indicationes in loco affecto sumuntur, illius enim partis laxitas, sensibilitas, patiendi aptitudo, consensus, & uicinitas maximè pupillæ, & humorum oculi. Hæc omnia non sinunt nos applicare aliqua, quæ sunt uel repercutiendo, uel resoluendo efficacia. Quæ enim nimis acerba, astringentiaq; sunt, licet ualidißimè repercutiant, has tamen oculi partes irritant, exasperant, maioresq; dolores excitant. Quæ uerò nimis calida & acria, potenter quidem resoluunt, sed inflammationem augent, & à propria oculorum temperatura partes exterminant. In utraque igitur facultate tũ repercutiendi, tum resoluendi applicari debent moderata, repercutientia quidem, qualis rosa, albumen oui confractum, myrtus, rubus, radices mori, hypocistis, lentiscus. Resoluentia uerò chamæmelum, lilia, eorumq; radices, fœnum græcum, parthenium, malua, althæa, & eiusdem radices, atque huius generis alia. Consulo autem, ut nihil oculo ophthalmico adhibeatur, nisi molle, lene, nullius uisciditatis, lentorisue particeps, aut nimis corpulentum. Talia enim frequenter adhærent affecto loco, & ea impinguntur, dum exiccantur, ut remoueri non possint, nisi locus exacerbetur, dolor excitetur, & inflammatio augeatur. Si uerò ita impacta omittantur, ut multi im-

ti imperiti, & sordidi medici faciunt, computrescunt, & alia fortè ratione etiam deteriorem morbum exasperant & adaugent. Ab his igitur quàm maximè fieri potest, abstinere oportet. Neq; hic ego reticebo, quod mihi familiarißimum est, & quo frequentißimè magna felicitate uti soleo. Rosas, myrtos, rubos, aut reliqua huiusmodi cũ fœnu græco, chamæmelo, seminibus lini, & similibus, in aqua simplici uel aqua etiam destillata plantaginis cõcoquo, atque in eo decocto pannos lineos tenuißimos, ac mollißimos, multiplices ad oculi magnitudinem, & complicatos, dudum maceratos, oculis admoueo, æstate quidem frigidos, hyeme calidos: obseruentq; diligenter, ut priusquàm arescant, remoueantur, nouiq; iugiter applicentur, ita sæpe repetendo, donec eorum usus commodo esse uideatur. Ex his enim sine aliqua molestia, aut grauitate corpulenti, & uiscidi cataplasmatis repercutio simul, et per halitum digero, meq; à multis periculis tutum reddo. Quale est, quod de pomo cocto, zucchαro admixto retulimus suprà, quando etiam albumen oui cum lacte mulieris ex optimis cibis nutritæ confractum exquisitißimè, ut nihil uiscidi, aut craßi remaneat, & in locum eodem prorsus modo applicetur, quoniam diximus de decocto. His ita ritè peractis, si adhuc fluxus perseueraret, uel inflammatio intenderetur, quærerem deriuationem, tum scarificatione in uenis post aures apparentibus, aut hirudinibus applicatis, tum etiam si res urgeret, uena frontis dissecta. Postea ad intercipientia medicamenta accederem, quæ ualidè repercutiunt fronti applicantur, sicut cataplasmata ex albumine oui cum aceto, admixto bolo Armeno, terra sigillata, & eo quem uulgò sanguinem draconis uocant. Quòd

ſi dolor maximus adeſt, qui tolerari non poßit, cum deco-cto paulò ſuprà memorato admiſcerem hyoſcyamum, & papaueris nigri ſemina, & nonnihil ex pomo mandrago-ræ, uel in eodem diluerem aliquid ex opiatis collyrijs, quæ in Paulo & Galeno ab omnibus recentioribus deſcribun-tur, qualia ſunt ab Arabibus Sief appellata. Vbi uerò iam defluxus ceſſauerit, & corpus caputq; ſatis euacuatum uidebitur, tantum fomenta ex ſolo fœnugræco, & ſemi-ne lini, & huiuſmodi reliquis per halitum digerentibus commodè poterunt applicari. Quo etiam tempore bal-nea aquæ dulcis calida maximè competent, quoniam eo-dem tempore uini potus utilißimus erit, nam antea pror-ſus eſt abnegandus. Quantum uerò ad uictus rationem attinet contineri debet æger ſumma quiete in cubiculo ſi fieri poterit, uel ad aquilonē, uel ſeptentrionem uerſo, iu-bendo ne oculos fricet, aut aliquo modo exaſperet, nec quidpiam intueri conetur. Capite elato dormiet ſuper puluinari molli quidem, ſed ex roſis ſiccis, aut minutißi-ma palea, aut alga confecto. À carnibus, uino, ouis pe-nitus abſtineat, & niſi ſecus uires ſuæ ferant, ſola ptiſana & mulſo contentus ſit, aut eo ſaltem ferculo, quod pana-tellam uocant. Quotidie uel naturâ uel clyſtere aluus du-catur, mane autem in aurora bibat uncias vi. decocti bor-raginis, endiuiæ, euphragiæ cum uncia iulep roſati. Et hac arte ophthalmia ſimplex curabitur, quæ per deflu-xum à materia ſanguinea, & bilioſa generatur. Hîc re-liquæ quoque ophthalmiæ ſpecies curaturus eram, quæ ab alijs humoribus oriuntur, & quæ per eſſentiam fiunt, & quæ ſiccæ appellantur, ac præterea quæ cum alijs di-uerſis oculorum morbis complicatæ, cum ulceribus, cum

chemoſi

chemosi, cum trachomate, cum hyposphagmate, cum ruptura corneæ, cum procidentia uueæ, cum suffusione, ac cæteris huiusmodi, quæ singulæ propriam diligentiam, et admirandam quandam naturam requirunt, & pace agentium dixerim, ab omnibus ferè medicis nostræ ætatis neglectam, ac penitus ignoratam. Sed nuntius interpellare me non desinit, ut me pudeat adolescentem optimum tandiu concepto itinere defraudare. Hæc igitur omnia in aliud tempus omittam, quæ si exquisitè, & diligenter (ut spero) explicabũtur, in iustum uolumen excrescent: quod fortasse aliquando perfectum tuo nomini dicabitur, cùm tu solus author fueris, ut hoc magnum pelagus ingrediar. Interim me ama, ut facis. Vale. Patauij, XVI. calen. Augusti. M. D. XLI.

Consult. XLVII. De ophthalmia, cum principio suffusionis & vlcere in cornea.

HIC *Magnificus uir patitur quasdam dispositiones præter naturam circa oculos, quæ quidem diligenter considerandæ sunt: quoniam partim curatu faciles sunt, partim difficiles, & nunquam curabiles uidentur. Primò est materia quædam existens intra corneam & pupillam, ratione cuius uidet quasi per nebulam interpositam. Secundò in cornea dextri oculi est album quoddam tendens uersus pupillam, non attingens tamen, quod etiam in sinistro oculo uidetur exoriri. Tertiò in coniunctiua manifestam habet inflammationem, ut ex rubedine apparet. Horum trium ratione consilium petit. Sed cum ijs alia quædam habet coniuncta, quòd per interualla quædam patitur, non*

quidem dolorem capitis, sed stricturam cum grauitate circa frontem. praeterea sibilum perpetuum circa aurem sinistram. De his secundariò conqueritur, & praecipuè circa oculos. de his principaliter uidendũ, quia partim morbi sunt, partim symptomata, de quibus quaeritur. Nebula interposita est morbus in compositione, inflammatio est etiam morbus. Album uerò in cornea, an morbus uel symptoma sit, uidebimus inferius. Constrictio capitis, & tinnitus aurium symptomata sunt. Sed quia neutrum curari potest sine suarum causarum cognitione, cùm natura cuiusq; rei per causas suas intrinsecas & extrinsecas cognoscatur, prius ergo causae inquirendae sunt. Cùm itaq; primò caput calefactum sit, deinde dolor frontis subsequutus sit, & ultimò morbi oculorum, non dubitandum uidetur, an oculi prius affecti fuerint, an uerò caput occasionem dederit. Quia manifestè apparet caput occasionem dedisse: ideo eius dispositio inquirenda, & uidendum quaenam causae fuerint. Id uerò ex dispositione naturali, & extrinsecus occurrentibus cognoscemus. De dispositionibus intrinsecis audio quoad caput, semper habuisse operationes capitis secundum naturam, unde non scio, quomodo poßit esse dispositio in capite, quae dederit occasionem morbo. Consueuit quandoq; expuere, & per nares emittere excrementa, unde in capite humiditas conijcitur à quibusdã. In hoc unum dixerim uerum perpetuò esse, quòd caput humidum semper est excrementosum, & redundat per nares ac os. Sed ex hoc non sequitur oppositum, ut sit caput humidum necessariò, ubi plurima excrementa. Est fallacia consequentis, quia haec ab alijs causis fieri possunt, à uaporibus scilicet, ascendentibus & replentibus caput, ut fiat

ſeipſo humidius, unde plurimum excernitur. Idem de ſomno, quòd qui humidi cerebri ſunt, multum dormiunt, non tamen ualet oppoſitum, quòd etiam ſicci cerebri naturaliter plurimum dormiunt, interdum propter plurimos uapores humidos aſcendentes, ex quibus interdum etiam ſubeth contingit. Idem de colore circa faciem, frequenter rubicundus color, barba & capilli rubri, & tamen non eſt calidum caput: quia ſigna communia ſunt hepatis calidi generantis ſanguinem calidum, qui diffunditur per omnes partes & nutrit eas, et præſtat eundem uſum cuti, capiti, & fronti, quem reliquis partibus. Vnde ſigna hæc communia ſunt, nec fidem faciunt, niſi reliqua adiuuent, quæ propriæ ſunt operationes, uidelicet intrinſecæ, quæ nunq̃ fallunt. Qui ergo rectè imaginatur & memoratur, habet tenuitatem & ſiccitatem ſubſtantiæ cerebri: quoniam humiditas obtundit, ſiccitas acuit. Qui caput humidum habent, nunquam ſunt ingenio perſpicaci, nec memoria bona pollent. Ideo dicebat Democritus, Spiritus ſiccus anima prudentiſsima. Is magnificus uir, quia eſt ingenij perſpicacis, ideo eſt operationum intrinſecarum cerebri optimarum: nam optimè de omni re diſcurrit, quamuis literas non habeat. In extrinſecis etiam quoad motum, agilis eſt. Præterea quia oculi à membranis cerebri oriuntur, & ſunt ſignum complexionis, uideo oculos paruos, & non magnos ſecundum proportionem capitis, prorſus introrſum recedentes: unde crediderim cerebrum in propria natura ſiccius eſſe. Quoad caliditatem, an calidum uel frigidum cum ſiccitate? Ex quo cor & hepar ponimus calidiſsima, ſanguis feruidus & ſpiritus calidi generãtur, propter quos præcipuè cerebrum frigidum generatiũ

esse ait Aristoteles, ut temperet & refrænet caliditatem spirituum, quo faciant officium suum. Necesse est igitur, ut si quando cerebrum calidum cum hepate & corde concurrat, mores feros fiant, & ut ij homines habeant mores tyrannicos ob caliditatem membrorum & spirituum. Hic uir est mitißimi ingenij, nec mores tyrannicos habet, ideo magis iudico quòd cerebrum cum colore faciei & barba rubra, quæ ab hepate habet, sit temperaturæ siccæ & frigidæ, & ideo magis paßibile à quacunq; causa extrinseca: quia frigidum diminuit omnes actiones. Video igitur tali capite existente, quomodo facilè catarrhum sit passus per os & nares. quia quicunq; uapores ascendentes non possunt difflari & concoqui, facilè uertuntur in catarrhum: & proinde facilè passus est catarrhum, quia facilè recipiunt tales temperaturæ, nec possunt concoquere: sicut & senes frigidi & sicci ratione ætatis redundant catarrho propter uapores. Quòd autem plurimi uapores ascẽdant in hoc magnifico uiro, clarum est, quoniam cor & hepar calidum habet, sanguis & spiritus calidi generantur: unde plurimi uapores ascendunt, & caput facilè repletur, ex qua repletione uaria oriũtur symptomata. Sed aliud est non præter rationem, quòd scilicet ubi hepar calidum, uentriculus fit frigidior se ipso, & non ita concoquit, propter deperditionẽ pinguedinis: unde ratione uentriculi uapores pituitosi ascendunt. Et quòd hoc sit uerũ, inde patet, quòd aqua aliquando descendebat ad oculos, quæ humida erat & frigida, quæ procul dubio ex uaporibus pituitosis ortum habuit. Ex hoc ergo ascensu uaporum, existente ipsa dispositione cerebri apta, factum est, ut pateretur descensum catarrhi sine aliquo grauiori affectu.

ctu. Successit postea ætas, exercitium, ambulatio in Sole, & sicut gutta cauat lapidem non ui, sed sæpe cadendo, nec dici potest, quòd prima, uel secunda, uel ultima, uel penultima, sed ipsa continuatio id facit: ita symptomata paulatim succedente tempore, & redduntur grauiora, & aperiuntur. Præterea delectatus est equitatione, uenatione, liberrimè uixit, sine delectu ciborum, unde aggregata materia in corpore, & attracti humores ad caput, & repleto capite, principio leuius infestari cœpit: quoniam principio calefieri tantùm cœpit caput, quem calorem neglexit. Successit grauitas circa frontem, & uidebatur illi ac si quis stringeret, quia humores decumbebant circa radices oculorum & membranas ad basim cerebri, quæ corrugabantur, & faciebant constrictionem apertam ad radices oculorum. Cùm hæc quoq; non curaret, & in eadem ratione uictus perseueraret, successit inflammatio, et reliqua tandem. Primò inflammatio, quæ ophthalmia dicitur: quia dominium est uaporum calidorum ascendentium, & ideo incepit cum lacryma, quæ salsa erat. Cùm deinde ingrauesceret morbus, consuluit medicum, nam adiungebatur aliud malum in utroq; oculo: apparebat nebula, ut omnino quasi per telam intermediam uideret: quia paulatim ingrauescebat morbus, ortus ex causa sanguinea. Sed cùm sanguis quotidie magis magisq; adureretur, uapores etiam magis biliosi ascendebant, causa etiã biliosa reddita est ipsius morbi, ideo sordes cœperunt apparere in oculis. Successit ergo nebula quæ suffusio est, seu descensus aquæ, ut uocat Auicenna: quia aqua descendit inter pupillam & corneam, & ita occupat, ut radij uisorij uel uisibiles non poßint exire, uel saltem spiritus uisibiles

ad eum penetrare. Hæc aqua aliquando craßior, aliquando ſubtilior eſt, & diuerſorum colorum, prout purior eſt uel impurior. mihi uiſa eſt non eſſe alba nec cœrulea, ſed ad cineritium ſubobſcurum colorem accedere, quæ omnium deterrima uix unquam curam recipit, imò ne per manualem quidem operam remoueri poteſt: uidetur omnium maximè deteſtabilis. Quod mirandum eſt, licet adhuc eſſet in principio: quia dum ſex menſes præterierint ſuffuſio incurabilis eſt, ut dicit Galenus, & Auicenna confirmat. Hic nunc annum integrum patitur, & eò minus curabilis eſt: imò Auicenna aliud dicit, quòd cùm muſcæ tantùm per ſex menſes apparent, in curabilis eſt. Eſt præter hoc aliud, materia ſcilicet alba in oculo dextro, quæ ut plurimum ſubſequitur ophthalmiam, & incußit multis difficultatem in perquirendo, quid eſſe poßit. quia ipſæ tunicæ ita ambiunt oculum, ut ſint continuæ, & nihil poßit penetrare ſine ſolutione continui. Hìc facta penetratio eſt, ergo ſolutio continui, & fortè ulcus: perſeuerante enim ophthalmia, fit arroſio. Et ita in oculo tres morbi ſunt in hoc Magnifico uiro, ſuffuſio, ophthalmia, et ulcus, & ſunt morbi in compoſitione & ſolutione continui. Hæc ergo ſufficiant de his tribus morbis, & qui ſint curabiles, & qui non. Nam ophthalmia & album in cornea facilè curabitur, ſiue ex uulnere, ſiue ex reſudatione ſit: ſuffuſionem incurabilem credo. Si quis tamen etiam eam poßibilem curatu contendat, tunc non litigare uolo, dummodo conſtet non uenire eum affectum eſſentialiter à cerebro. Quibus ita ſe habentibus, ſatis conſtat iã quid de prognoſtico ſentiam. Nebulam credo difficilem curatu, præſeruari tamen poterit ad plurimos annos, ſicut

multos

multos noui, curatum aũt ſcio neminem. Quibus autem remedijs curandus? Dicit Hippoc. & affirmat Galenus ſæpe ex curatione facta indicari nobis curationem ueram, et naturam morbi. Medicus quidam euacuauit illum, & feliciſsimè ſucceſsit, ita ut remota ophthalmia melius uideat. Ideo præterquàm quòd ſecundum rationem euacuandum eſſe uidemus, fiunt enim hi morbi propter uapores ab ambitu corporis, & caput aſcendentes, ſumpta occaſione ab ipſo cerebro. Vnde per eſſentiam ibi eſſe dicere poſſumus, non quòd ibi ſit primogenio affectu, ſed quia ſucceſſu temporis facta ſit aliqua impreſsio in ipſa ſubſtantia mẽbri. In curatione igitur credo euacuationem neceſſariam, & erit neceſſarium etiam ut continua euacuatione præſeruetur ne repleatur. Primo ergo euacuandũ eſt, quod repletum eſt. id fieri debet cum purgatione, quæ multiplices ſunt, ut dicit Galenus de phlebotomia contra Eraſiſtratum, qui diſputabat non eſſe neceſſariam euacuationẽ, quia ſola inedia euacuare poſsimus ad quem uelimus gradum. Reſpondet Galenus uerum eſſe, ſed quia ſæpe contingunt morbi, in quibus ſtatim euacuandum, ut dum tu expectares euacuationem per inediam, moreretur æger; ideo concludit neceſſariam phlebotomiam & purgationẽ. Hic morbus dat inducias maximas. Si igitur utatur inedia, id eſt, parſimonia ciborum & delectu, iuuabitur, maximè autem in tempore purgationum: quia ſi ita uti continuò uellet, extenuaretur. Purgetur item, & mittatur ſanguis, id enim refrigerabit hepar & euacuabit: poterit autem fieri miſsio ſanguinis à mediana uel baſilica. Si hæmorrhoides prouocentur, fiet diuerſio cum euacuatione quæ futura eſt uſui. Euacuetur autem cum educentibus

bilem

bilem & pituitam: & inde conueniunt pilulæ cochiæ, aggregatiuæ, & confectio hamech. Tandem utatur electuario facto ex ſucco euphragiæ, roſarum, & fœniculi, et cũ ſaccharo fiat electuariũ, quo utatur quotidie. Vtatur etiam aliquando myrobalanis chebulis, nam inhibent aſcenſum uaporum. Circa oculos utatur collyrijs noſtris, quæ conſeruant oculos, abſtergunt ſine exiccatione. Credo cauteria in cruribus quoad cauſam antecedentem, conferre plurimum: ſed quoad morbum factum, non curabitur ex ijs. Erit operæpretium localibus eum remouere, inde poterunt applicari ſanguiſugæ, & lauari caput cum decocto camomillæ, maluæ, & roſarum. Temporibus intermedijs laudo uſum caßiæ frequentem, adiuncta hiera. Auribus uerò inſtillet oleum amygdalarũ amararum, quod quidem non mediocriter profuturũ credo. Modus autem euacuationis in periculo ſuffuſionis, talis erit. Principio

℞. Floris caßiæ ʒ x.
Specierum hieræ ſimp. ʒ ij.
Cum ſaccharo fiat bolus. Poſtea
℞. Succi roſarum puri & recentis
Verbenæ
Fœniculi
Chelidoniæ
Maioranæ ana ℥ v.
Purificentur ſucci, deinde ſyrupizentur cum ſaccharo. Deinde
℞. Huius ſyrupi ℥ iiij.
Aquæ euphragiæ
Fœniculi ana ℥ ij.

Miſce

Miſce pro uno, & ſic pro alijs, donec conſumpſerit totam deſcriptionem ſupraſcripti ſyrupi. Interim toto illo tempore dum accipit ſyrupos, conſulo, ut habeat beneficium alui, & ſi deficiet, utatur clyſteribus communibus. Sumptis ſyrupis, ſumat infraſcriptum pharmacum cum cuſtodia.

℞. Floris caßiæ ℥ i.
Trochiſcorum albandal gr. viij.
Agarici præparati ʒ ij.

Cum ſaccharo fiat bolus. Laudo etiam quod dum accipit ſyrupos, habeat puerum uel puellam ſeptem uel octo annorum, quæ uel qui mane ieiuno ſtomacho maſticet roſam unam recentem, & ſubitò poſt maſticationem ſimiliter lambat oculos. Poſt hæc ad purgationem capitis ac ad localia deueniet. Habeat optimam rationem uictus. Caueat lacticinia, paſtilia, piſces. Vinum clarum pauciferum album, dilutum cum aqua, in qua decoctum ſit fœniculum, bibat. Sumat præterea interdum de hoc electuario.

℞. Nucis muſcatæ
Macis
Cinnamomi ana ʒ i.
Garyophyllorum ℈ ij.
Sem. aniſi ʒ iiij.
Thymi ʒ i.
Sacchari roſati optimi ex roſis rubris ℥ vi.
Muſci
Ambræ ana gr. ij.

Cum modico iuleb fiat mixtura.

Conſult.

Consult. XLVIII. De apostematibus cancrosis in naribus, pro Germano.

VT POSSIT *conseruari atq; etiam præseruari sua dominatio, oportet ut habeat rationem diligentißimam circa omnes res nõ naturales, & primò circa aërem, cùm ferè tota causa suæ ægritudinis sit uitio cerebri. Quantũ fieri potest, euitabit omnes excessus aëris tã calidos quàm frigidos: unde uentos tam australes, quàm boreales effugiet, & morã sub sole. Quòd si cogatur equitare uel flantibus uentis uel sub sole, curabit omni artificio, ut muniat caput ab omni offensa. Cauebit à pluuijs, & ne aliquid habeat in capite humidum, neq; capillos madidos, sed confestim si pluuijs se casu obiecerit, exiccabit caput calidis linteis. Et eadem ratione uitabit loca humida & terrena, & nocturnum aërem, uel noctu apertis fenestris dormire. Cauebit à meridiano somno. Surget diluculo, atq; excretis superfluitatibus cõsuetis exercebit corpus, & negotia sua peraget. Post prandium studebit quiescere, neq; scribendo, aut aliquid ubi mentis labor accesserit agendo se defatigabit. Conabitur iucundè uiuere, atq; omnes animi molestias euitabit. Bis tantùm in die comedet, neq; bibet intra prandium & cœnam. Dum equitat, parcè prandebit, uberius cœnabit, & hoc erit cõmune quotiescunq; post prandium aliquod magnum exercitium sit facturus, in reliquis temporibus par erit prandium & cœna, & neutrum ad satietatem. Ciborum electio talis erit. Carnes iuuenes omnes edat, præter agnorum paruorum & porcellorum; à porcis tamen siue iuuenes, siue senes fuerint (meo consilio)*

lio) omnino abstinebit. Vitulinæ, castratorum iuuenum, leporum, hædorum, auium omnium campestrium quæ nõ degunt in aquis, pullorum omnium conueniunt. A` piscibus cuiuscunq; generis quantum fieri potest, abstinebit: ab omnibus rebus frixis in sartagine, à lacticinijs præcipuè caseo antiquo, ab omnibus oleribus præsertim syluestribus, ab ouis duris, recentia uerò mollia si in cinere calido uel in aqua decoquantur utiliter sumi possunt. Hæc ferè ratio uictus erit illi præscripta. Quantum uerò ad medicinas attinet, bis singulis annis ipsum purgandum consulo, autumno inquam & uere, neq; omnino prætermittendum, donec omnino morbus extinctus fuerit. Purgatio erit huiusmodi.

℞. Floris caßiæ ℥ i.
Specierum hieræ simpl. ʒ ij.
Cum zuccharo fiat bolus. Item.
℞. Syrupi de fumoterræ simpl.
Acetosæ simpl. ana ℥ i.
Aquæ endiuiæ ℥ iiij.
Misce pro uno, & sic pro quinque. Deinde uerò
℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iiij.

Misce, & fiat potio dãda in aurora cum custodia. Post hanc medicinam laudo, ut autumno quidem sumat meos syrupos de helleboro, quorum descriptio in tractatu nostro de morbo Gallico habetur. Vere autem post caßiam assumptam & unum aut alterum syrupum, mittet saguinem è uena communi dextri brachij extrahendo circa uncias quatuor sanguinis: sed postea non sumat syrupos de helleboro. Hæc erit purgatio. In temporibus uerò intermedijs, ut

ut continuò diuertatur materia laudo, ut ſemel in ſeptimana ſaltem ſumat unam pilulã ex deſcriptione infraſcripta.

℞. Agarici electi ʒ ij.
Aloës optimæ ʒ iiij.
Rheubarbari electi ʒ iij.
Cinnamomi
Garyophyllorum
Spicæ ana ʒ i.

Pulueri zentur omnia per ſe, deinde miſceantur, poſtea cum ſucco roſarũ puro aſpergantur, & dimittantur exiccari, atq; ita iteretur ſepties. Poſtea cum melle roſato fiat magdaleon, de quo fiant pilulæ ſingulis uicibus numero tres pro drachma una: ex quibus ſumat unam per horã ante cœnam ſine cuſtodia ſemel in ſeptimana. Deinde permittet ſua cauteria in brachijs, ſicut ſunt aperta: imò ſi adhuc his omnibus peractis materia deſcenderet, laudo, ut cauteria etiam multiplicentur, & duo fiant circa pulpam & partem carnoſam utriusq; ſpatulæ. Circa uerò locum naſi, ego nollem tranſire unguentũ infraſcriptum, ſi quandoq; ulcus aliquod emergeret, uel perſeuerarent reliquiæ antiquorum. Deſcriptio unguenti talis eſt.

℞. Tutiæ optimæ præparatæ ℥ i.
Succi ſolatri }
Succi plantag. } depuratorum ana ℥ ij.
Olei roſati completi ℥ iij.

Atteratur tutia diligentiſsimè in mortario plumbeo cũ piſtello plumbeo: poſtea paulatim addantur ſucci & oleũ roſatum, ſemper magis ac magis confricando cum dicto piſtillo per totum diem: ultimò addatur modicum ceræ liquæfactæ, & fiat linimentum pro loco. In ſingulis ſeptimanis

manis fiat ablutio talis.

℞. Lixiuij dulcis quantum sufficit pro una uice, atq; in eo decoquatur agarici ʒ i.

Rosarum
Maioranæ
Betonicæ ana man. i.

Et cum hoc lixiuio, & aliquo sapone aromatico abluat caput.

Consult. XLIX. De polypo narium ad cancrum accedente.

VICTVS ratione, dum purgabitur, exquisitiore utatur. Abstineat à carnibus antiquis & salitis, bubulis etiam ac porcinis, ab omni genere piscium, à caseo & lacticinijs omnibus, à frixis in sartagine, leguminibus, & omnibus herbis. Sed comedat carnes uitulinas, hædinas, pulli iuuenis, far quoq; bene coctum in iure pulli & gallinarum, oua recentia sorbilia, non dura, nec frixa. Vinum bibat tenue, album, pauciferum. Euacuabitur uerò ita.

℞. Electuarij lenitiui ʒ xij. Fiant boli cum zuccharo. Deinde.

℞. Syrupi de fumoterræ
De pomis simpl. ana ℥ s.
Syrupi Sabor regis ℥ i.
Aquæ borraginis ℥ iij.

Misce pro uno, & sic pro alijs. Post tertium syrupum extrahatur sanguis à basilica lateris dextri ad uncias septem, quoniam est sanguis niger melancholicus & pituitosus ualde. Absolutis quinq; syrupis hanc purgationem sumat.

℞. Caßiæ nouiter extractæ ℥ i.
Agarici præparati ʒ ij.

Miſce, cum zuccharo fiat bolus. Facta mißione ſanguinis, nares & locum apoſtematis inungat ter in die tali linimento.

℞. Succi ſolatri purificati ℥ iij.
Olei roſati puri completi ℥ iiij.

Malaxentur omnia ſimul in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec incraſſeſcant, idq́; plurimo tempore fiat, ut per quatuor horas, donec linimenti ſpißitudinem aſſequatur. Quo (ut dixi) inungat alas narium intra & extra, & ipſum apoſtema cum penna ter in die. A` purgatione accipiat ante prandium & cœnam unciam mediã zucchari roſati. Sequenti die decoctionem noſtram ex helleboro cum zucchari ſufficienti quantitate ſyrupizatam. Accipiat cum ſero lactis caprini, ad refrangendã eius caliditatem, quam ſumat octo uicibus, & educet ſepties in die ſine moleſtia materias nigras. Poſt horum aſſumptionem alumen aduſtum experiatur in loco affecto, ut cognoſcat ſi fortiora remedia perferre poßit. His non ſuccedentibus ad manualem operationem ueniendum iudico.

ADNOTATIO.

Per decoctionem ex helleboro, intelligas uelim ſyrupũ magiſtralem Montani, cuius deſcriptionem uide in tractatu de morbo Gallico, & in conſilio primo pro Sereniſsima Regina Poloniæ Sfortia Bona.

Conſult.

Consult. L. De difficultate aperiendi mandibulam ex debilitate musculorum, pro domino Andrea Ponticello.

SYMPTOMA *frequenter afficiens, hunc nobilem uirum, quod est clausio oris uiolenta, & mutua dentium insertio cum aperiendi impotentia siue sit per contractionem musculorum temporalium, siue ob momentaneam resolutionem inferiorum, qui ad os mandibulæ ascendunt; certum est fieri à materia frigida, uel tenui admodum, uel sub forma uaporum, quæ ad eas partes tanquam debiliores à capite uiolenter exprimitur. Quòd materia frigida sit, indicat perseuerantia morbi, perceptio frigiditatis, color extrinsecus, iuuari mirum in modum à calidis. Quòd tenuis, uel uaporosa, quoniam (ut audio) æger manifestè percipit descensum. Quòd etiam catarrho laborauerit, quòd musculi recipientes debiles sint, ostendit, quòd prius in ijsdem partibus conuulsionem pateretur: & quòd tamdiu perseuerauerit in hunc ipsum locum expulsio. Sed & hæc eadem perseuerantia demonstrat nocumentum iam esse per essentiam in capite, licet fortè inter initia potuit aliunde habere communem. Optimum pro salute consulo, ut uir nobilissimus primò non prætermittat annuas purgationes ita ut bis eodem anno repetantur, autumno inquam, & uere: sintq; uel pilulæ, uel potiones, uel solidiora antidota, dummodo admittat talia, qualis est agaricus, colocynthis, helleborus niger, pityusa, & reliqua huiusmodi. Propterea laudauerim hieram Galeni ex colocynthide, hieram Logodij, Rufi, Archigenis: cõfectionem hamech,*

pilulas aggregatiuas, & quas cochias appellant: decoctum, uel infusum agarici, rhabarbari cum syrupo rosato: bolum ex caßia, & agarico, & plurima huius ordinis. Vt tamen materia prius attenuetur, concoquaturq;, cum oxymelite, syrupo de betonica, de stœchade simplici cum decoctis ex aniso, fœniculo, ammi, cymino, betonica, & huiusmodi. Et post purgationes utatur caputpurgijs ex succo betæ, & tandem etiam cyclamini, & elaterij. Pro musculorum corroboratione illiniatur, mundo existente corpore, ex oleo hoc modo confecto.

℞. Foliorum saluiæ
Menthæ
Betonicæ ana man. s.
Radicum consolidæ maioris
Calami aromatici
Enulæ ana ℥ s.
Garyophyllorum
Piperis
Cardamomi maioris
Nigellæ ana ʒ ij.
Rosarum rubearum man. i.

Contundantur radices & semina suauiter, deinde bulliant omnia secundum artem in sufficienti quantitate uini albi odoriferi ad consumptionem duarum partium. Inde facta diligenti expreßione & colatura, adde olei anethini libram unam. Bulliant omnia simul ad consumptionem uini, & in fine decoctionis adde euphorbij optimi puluerizati ʒ ij. croci ℈ ij. & utere. Item singulis quibusq; decem diebus laudo, ut deuoret duabus horis ante cœnam, pilulas ex tribus rebus confectas, uidelicet rhabarbaro,

barbaro, aloë, & agarico æquis portionibus cum melle rosato simul confectis. Sit autem pondus pilularum pro qualibet uice ℈ ij. Ratio uictus præterquàm quòd boni & facilis succi sit, declinet etiam ad genus attenuantium: utaturq; aßiduè aniso, fœniculo, cinnamomo confectis cum saccharo. Quæ ita peracta si non sufficerint, laudarem, non tamen ab ijs desistendo, ut accederet ad fortiora auertentia, & deriuantia, quale esset cauterium aut perforatio occipitij, in parte tamen inferiori circa tertiam colli uertebram, & in cuti tantùm, uel in utroq; brachio supra cubitum ad quatuor digitos in parte exteriori carnosa.

Consult. LI. De catarrho descendente ad vertebras colli, & impediente circumgirationem capitis, item de immunda matrice coniugis, pro nobili Germano.

DVO *quæruntur à nobis principalia. Primò quomodo curandus sit à nobis quidam dominus in Germania, qui laborat hoc symptomate, habet circa scapulas & uertebras colli dolorem remissum sed perseuerantẽ, qui exacerbatur sub coniunctione lunæ, cui est annexum impedimentum in motu ad circulum, non in inflexione sed circumquaq; mouendo. De hoc doctißimè conqueritur suis literis, & petit consilium distinctum, utrum competat curatio cum balneis aut thermis seu fontibus calidis, an cum pharmacis: quod fortasse sit discrepantia aliqua inter medicos illius loci, utra magis conueniat ratio, uel ipse etiam nobilißimus uir ab alterutra abhorreat. Secundò inter-*

rogat circa honestissimam uxorem suam, quæ conqueritur de immunditie uteri, quomodo ea sit curanda. Vt igitur suæ dominationi satisfaciam, incipiam à primo. Ex quo patet illud symptoma qualitate, quantitate, & in quo loco sit etiam, uidelicet circa uertebras colli, apparet iam natura symptomatis. Dolet dolore remisso, qui exacerbatur circa coniunctiones lunæ, & impedit motum circularem. Hæc symptomata nota sunt ex ipsa relatione, sed causæ facientes ea latent, & tantùm patent medico experto in discursu & curationibus. Quæ igitur sunt causæ: est hîc dolor & impedimentum motus. Duo igitur læsa circa facultates sentiendi & mouendi, quæ ambo ad animalem uirtutem pertinent, quæ læsa est dupliciter in sensu & motu. Quærendæ ergo causæ sunt, & primò intrinsecæ. Quia actio animalis impeditur, & omnis actio animalis immediatè procedit à cerebro, ergo nocumentum erit, uel in cerebro, uel in instrumentis à cerebro immediatè procedentibus, qui sunt nerui. Ergo hîc est impedimentum uel in cerebro, uel in neruis, uel in utroque. In quo igitur sit causa efficiens hoc symptoma? Primò credendum, quòd sit in cerebro, apparent coniecturæ. audio circa coniunctionē lunæ maximè eum pati. Et nos scimus ex Auicenna cùm loquitur de actionibus lunæ, quòd uim habeat in nostris corporibus, & præcipuè de cerebro loquitur, ita ut id dicat crescere & decrescere ad motum lunæ, & omnes ægritudines cerebri exacerbantur secundum lunam, ut epilepsia, & omnes defluxus à capite maximè exacerbantur circa coniunctionē lunæ, quæ ut Galenus III. de diebus criticis, maximam facit motionem sed intensiuè tantùm non extensiuè, quia fit in puncto tantùm.

Quo-

Quoniam ergo in coniunctione exacerbantur morbi cerebri, non leue argumentum est inde dependere defluxũ eiusmodi. Deinde ille dominus est optimi habitus, uiuidi coloris, bonæ carnis. Ergo bene concoquit, et bene distribuit, & primam & secundam digestionem habet ut oportet. Nec consueuit laborare multis morbis, semel tantùm quartanam habuit ex esu fungorum, & fortasse alia accidentia, & in renibus destillationem arenularum. Ita ut si colligamus totam historiam, corpus hoc non est subiectũ morbis, quia membra naturalia bene disposita habet. Quòd cùm ita sit, & hic morbus perseueret, non possumus habere aliam causam nisi cerebrum. Est ergo in cerebro primarius affectus tanquam in membro mandante, & ex eo est origo & fomes huius fluxus. Est igitur in cerebro intemperies frigida & humida, uel natura: quoniam sæpe hoc contingit, ut hepar & cor sint bene disposita, & tamen cerebrum sit humidius: uel etiam propter causas extrinsecas, ut quia degit in aëre humidiore, & in studio legum difficili uersatur, ac negotijs publicis, unde plurimum laborat etiam tempore coctionis, propter quod impedimẽtum concoctionis uapores ascendunt, & ita cerebrum laborat: & propter malam hanc uictus rationem non leuis est causa huius morbi. Ex his concluserim temperaturam frigidiorem & humidiorem in cerebro quàm oporteat, ratione cuius abundant excrementa, quæ collecta tandem, ut Galenus refert de ophthalmia, à uirtute expulsiua depelluntur ad locum magis debilem & imbecillũ. Iam de membro suscipiente dicendum. Sunt autem nerui, hi siquidem sunt qui suscipiunt nocumentum, ex quo causantur prædicta symptomata. An uerò illi etiam consentiant? hoc

est necessarium: nam ad hoc ut fiat defluxio non tantùm requiritur, ut peccet membrum mandans in generatione, sed requiritur etiam imbecillitas membri suscipientis. Vt enim membrum suscipiat, fit uel quia alteratur ad calidũ & attrahit uiolenter, idq; duplici ratione, ob dolorem aut inflammationem: uel ex debilitate membri ob aliquam malam intemperiem. In hoc casu nostro fit decursus à cerebro ad neruos. An modò sit uiolenta attractio, an imbecillitas? Credo utrunq; concurrere, adest enim dolor qui attrahit, & est imbecillitas. Sed ea an calida, an frigida? Nemini dubium est esse potius frigidam, quoniã omnia attestantur super frigiditate tali, perseuerantia per longum tempus, si enim materia calida foret, difflaretur, nec tandiu perseueraret. Et est dolor remissus, & omnes acuti morbi, ut primo Aphorismorum docetur, sunt uel à materia calida, uel propter nobilitatem loci. Cùm igitur hic morbus chronicus sit, necessariò eius causa est intemperies frigida. Est igitur etiam intemperies loci propter intemperiem frigidam, propter quam nec expellit excrementa, nec concoquit proprium alimentum, hæc facit ut facilè recipiat, & dolor postea etiam facilè attrahit: & ita accipiens dupliciter recipit. Nec est mirum, quia subinde generatur in intemperie frigida & humida, ideo perseuerat & exacuitur in coniunctione lunæ, propterea quòd in cerebro præcipuè est talis passio. Dolet autem propter materiam præsentem, quæ facit intemperiem, compressionem, & solutionem continui. Præterea impeditur in motu, quia ad hoc ut fiat motus, requiritur uirtus illustrans neruos, et obedientia instrumenti ut sit aptum ad recipiendam impressionem. Hìc neutrum est ut oportet: nam uirtus

tus non poteſt illuſtrare, nam non poteſt tranſire ad membrum, quod malam habet temperaturam, uel obſtructiones, ſicut radius ſolaris non poteſt tranſire per aërem nimis nebuloſum. Hîc eſt materia: ergo uirtus non poteſt illuſtrare, & inde ſpiritus impediuntur & refrigerantur. Deinde inſtrumentum etiam non poteſt extendi, dilatari, & contrahi, quod fieri debet in motu. Hîc muſculus & chorda repleti ſunt uiſcidis & craßis humoribus, ut non poßint contrahi & dilatari. Apparet iam catalogus cauſarum iſtorum ſymptomatum, quorum curatio quæritur. Prima cauſa ſymptomatis quoad conſiderationem membrum mandans cerebrum, quod habet inemperiem frigidã & humidam aggregans humores & excrementa. Secunda recipiens locus, propter intemperiem frigidam & in cerebro, & in his membris. Audimus primò de ſtudio, exercet artem quæ ſola poteſt reſoluere caliditatem cerebri propter cogitationes, & actiones cauſarum nõ ordinatas quæ augent cruditates. Regio frigida, & ætas eſt in 55. anno, primum autem ſenium terminatur in ſeptima ſeptimana, hoc eſt, 49. anno, ut in III. Aphor. ſub finem, & inde incipit ſecundum ſenium uſq; ad 63. qui eſt climactericus maior; ſunt enim nouies ſeptem, ex quo paucißimi euadunt, ita ut meritò ſacrificaret Dijs maximo ſacrificio Auguſtus Cæſar, cùm eum annum euaſiſſet, ut ſcribitur apud Aulum Gellium. Ita ratione ætatis frigidus eſt, et abundat excrementis: ſenectus enim per ſe morbus eſt, & ubi ſenes, qui natura ſunt frigidiores, nanciſcũtur aërem frigidißimum, nihil eſt pernicioſius, indigent enim calore, & inde æſtate melius degunt, ſicut iuuenes hyeme, ut bene docet Galenus in Aphor. illo, Ventres hyeme &c.

Eorum

Eorum ſcilicet qui iuuenes & robuſti ſunt, nõ ſenum, qui læduntur à frigiditate. Si ergo iam uerum eſt intemperiem eſſe in cerebro, & in neruis, eſſe in ſenectute conſtitutum, in regione frigida, morbum longum & antiquum, non eſt facilis curatio. Et ratio eſt, quia non habemus uirtutem & calorem, cuius nos medici miniſtri ſumus, ita ualida ut nobis ſit amica. Nam ad curationem, ut dicunt Hippocrates & Galenus, tria requiruntur, natura, ars, & fortuna. In hoc natura nobis deeſt, quæ ſine dubio debilior eſt in ſene. Ergo dubio procul erit difficultas in curando, non eſt tamen deſperandum. Curatio uerò an cum pharmaco, uel an cum balneis facienda? Hoc quæſitum non erat proponendum: quia nemini dubium eſt, quin curari cùm debeat, utrunq; futurum uſui. Eſt enim intemperies cum materia, ergo euacuanda eſt materia, auertenda & romouenda intemperies in mandante & recipiente, quæ cùm ſit frigida, calidis remouebitur. & ita utrunq; faciendum erit, neq; erat diſtinctiuè proponenda quæſtio. Euacuationem hac hyeme non tentarem, contentus ſit leui fomento, & recta uictus ratione, fugiat frigus, & maneat in uaporarijs, ſed non ita calidis, ut quidã apud Germanos conſueuerunt, ut excoquant & elixent carnes ſuas, ſed uellem ut mediocriter calefierent, & minus in illis ueſtitus eſſet quàm cùm exiret, ne ſubitò obijceretur aëri frigido. Abſtineat à uino potenti, et ſi ſtudet, leniter id faciat, & nõ uentre pleno, minus laboret & cogitet. Vbi hæc in uictu omnia peracta erunt, tunc facerẽ linimentum in ijs partibus, quod nec attraheret, nec repercuteret, ſed calefaceret, ita ut iuuaret coctionẽ materiæ, ut poſſet facilius poſtea eradicari. Acciperem itaq; myrrham, in qua

uis

uis est cõcoquendi materiã frigidam & crassam, & astringit leuiter, ut corroboret membrũ ne recipiat nouã materiã: & gummi ammoniacum, quod utrunq; dissoluatur in aceto. Et ne timeat acetum, cùm Galenus exhibeat acetum in longè profundiorum neruorum uulneribus. quibus postea addatur oleũ camomillinum, quod resoluit sine attractione, & oleum rosaceum, quod penetrat, & crocum. Hæc mixta simul illiniantur. His peractis habeat aliquas pilulas leuiores, quæ nõ mouerent materiã, q̃ postea nõ educerẽt. Ideo fugiat cochias, sed sint ex aloë ac hiera simplici Postea accedẽte tempore uerno, si uerum est quòd corpus redundat sanguine, non esset alienum ut fieret sanguinis mißio, cùm podagra etiam et alij morbi frigidi curati sunt à Galeno mißione sanguinis. Deinde erit euacuanda materia: proinde dabitur minoratiuum ex caßia & hiera. Syrupus de cichorio laudatur à Nicolo inuẽtore eius in ægritudinibus capitis, & epilepsia. Conuenit etiam syrupus de Iua, de stœchade simplex & compositus. Facta cõ coctione, euacuarem cum omnibus, in quibus agaricus & colocynthis ingreditur, siue pilulis, siue electuarijs. Inde confectio hamech, electuarium Indum, pilulæ cochiæ, aggregatiuæ, confectio hieræ compositæ, conueniunt. Post euacuationem ad corroborationem membrorum, laudo theriacam & Mithridatum: quia mirum in modum consuluunt. Ad quæsitum an conueniant thermæ Italicæ, an uerò Germanicæ? non possum respondere. Quia Germanicarum naturam nondum perspectam habeo, hoc unum dixerim, balnea conuenirent sed calida, & maximè sulphurea, & si quid haberent aluminis admixtum, non refuto, quia corroborarent membra. Si talia habet in

Ger=

Germania utatur illis, sed bene prouideat. Factitia prosunt quidem, meo tamen iudicio non possunt conferri cum natiuis. Nam artis confectiones & mixturæ, non sunt ita perfectæ, ut illæ quæ à natura fiunt. Nostræ thermæ bonæ essent. quare si non reperiret idoneas in Germania, poterit in Italiam accedere. Modus administrationis fieret, ut biberet, lauaret se, & uteretur stillicidio in capite & parte læsa. Ad secundum, cùm proponatur mulierem matricem habere immundam, quæ quia confusa est, non poßum etiam nisi confusè respondere, & curatio necessariò confusa erit cùm indicatio sit confusa. Est immundities: ergo abstergenda. Sed cum quibus? Non patet, quia à uarijs causis pendere poterit. Mundificetur ergo, sed cum quibus? sit aũt siue à calidis siue à frigidis humoribus, utatur hiera simplici: quod est præstantißimũ in istis defluxibus menstruorum alborum, Galeno etiam testificante: quia diuertit, & euacuat, & corrigit membra mandantia. Vtatur ergo illa.

Consult. LII. De sputo sanguinis.

PRIMÒ *dicimus cauendum esse ab omni esu leguminum, & ab ijs quæ pastilia uocantur, à lacticinijs, à rebus frictis in sartagine, ab uuis, & pomis, & omnibus quæ sunt flatuosa: præterea à rebus acribus, ut sunt omnia aromata, allia, cepæ, & huiusmodi: item à uino dulci & à turbido, musto & craßo, ab aceto & rebus salsis, à carnibus antiquis, & ab auibus palustribus, & piscibus, præsertim qui capiuntur in paludibus & aquis cœnosis. Non comedat diuersa cibaria, neque ubi habet in stomacho crudita-*

ditatem, supercœnet aut prandeat, sed abstineat, donec se concoxisse percipiat. Habeat quotidie uentris beneficium, quòd si natura defecerit, adiuuet eam modò clysteri, modò uncia floris caßiæ, modò decocto maluæ, betæ, & mercurialis cum oleo & sale. Cuius amplum cyatum bibat duabus horis ante prandium calidum, & si illi adijciat unciam sacchari, adhuc erit præstantius. His igitur procurabit, ut aluus mollescat modò hoc, modo illud eligendo, ne natura uni remedio assuescat. Si etiam utatur passulis dulcibus ante cibum lenietur uenter & cõferent pectori. Caueat ab exercitijs uehementibus, ab equitationibus uiolentis, præsertim sub frigidißimo, aut calidißimo aëre, aut uentis exposito. Caueat ab ira, rixa, clamore, & denique uitet omnes motus corporis & animi etiam. Coitu utatur moderatißimè. Quantum uerò ad medicamenta attinet, purgetur bis in anno, uere inquam & autumno, poteritq; purgationis modus esse talis.

℞. Floris caßiæ ℥ i s.

Cum saccharo fiat bolus, sumat hora una ante prandium. Sequenti die bibat syrupum hunc.

℞. Syrupi de betonica
De lupulis ana ℥ i.
Decocti betonicæ
Lupulorum ℥ iiij.

Misce pro uno haustu, & ita pro alijs usque ad IX. Bibitis syrupis proximo die sequenti tale pharmacum accipiat.

℞. Rheubarbari electi ʒ ij.
Spicæ gr. vij.

Irrorentur cum uino aromatico, & infundantur in aqua

aqua lactis per horas decem. Deinde, facta diligenti expreßione colaturæ,

℞. Confectionis hamech ʒ iij. Misce, fiat potio danda in aurora cum custodia. Hunc modum purgandi debet seruare tam in uere quàm in autumno, nisi quod laudarem, ut in uere uenam secaret basilicam dextri lateris. Ante omnia uerò pro conseruatione sanitatis laudo, ut omni mense accipiat tribus horis ante prandium tale lenitiuum alui.

℞. Rheubarbari electi ʒ i.
Floris caßiæ ℥ i.

Misce, fiat bolus cum zuccharo. Singulis uerò diebus ante prandium & cœnam dimidium unciæ zucchari rosati sumatur: & hoc consulo toto anno non esse omittendum. Sumat præterea semel in septimana frustulum boli Armeni ad quantitatem paruæ fabæ dum ingreditur lectum. Et hoc seruando euitabit, nutu Dei, discrimina quæ negligenti possunt accidere.

Consult. LIII. De sputo sanguinis cum febre hectica, pro puero Hebræo.

PRIMÒ *sputa diligenter extinguantur pedibus in terra, nec expuat in muros aut lectum: quia periculum est à tabe alijs odorem haurientibus, præcipuè consanguineis & iuuenibus. Comedat carnes uitulinas, hædinas, pullinas, oua recentia cocta in aqua aut cinere. Vinum pauciferum sit albumq́;. Caput sæpe lauetur, idq́; uesperi, quando amplius non exibit ædes, ex lixiuio dulci, in quo decoquantur, camomilla, maiorana, & agarici drachma*

una

una in petia ligata, & postea exprimantur. Aliquando terebinthinæ uidelicet lacrymæ, aut pinguedinis abietis accipiat quantitatem nucis, corroborabit caput, mundificabit pectus, & aluum molliet. Capilli incidantur, & in uertice ponantur huiusmodi pulueres capite prius mundato pectine.

℞. Laudani electi		ʒ ij.
Rosarum rubearum		
Sandaracæ	ana	ʒ iij.
Garyophyllorum		ʒ i.
Maioranæ		ʒ i s.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & imposita capiti permittantur per diem & noctem. Quouis mane loco syrupi bibat brodium, in quo decoquantur enulæ, marrubij singulorum quantum sufficit, & hyssopi parum. Enula pistetur antè, & post decoctionem fiat fortis expreßio, quod si gustui ingratum esset, addatur mellis aut zucchari parum. Hoc per decem dies continuabit, postea quiescet per quatuor uel sex dies, & iterum inchoabit. Interdum clysteres fiant usitati ex rebus solitis cum melle rosato, uel etiam simplici, cùm rosatum rarò bene præparetur. Susini non conueniunt illi, sed passulæ sunt conuenientißimæ. Istæ etiam puluis erit optimus pro exiccatione catarrhi defluentis, post omnimodas purgationes.

℞. Sandaracæ		
Masticis	ana	ʒ ij.
Maioranæ		
Stœchados		
Florum maioranæ		

Sem.

Sem. basiliconis ana ℥ i s.
Garyophyllorum
Nucis muscatæ
Macis ana ℈ iiij.
Sandalorum omnium ana ℥ i.

Pulverizentur omnia, deinde misceantur, & fiat puluis subtilis pro commissuris capitis, & imponatur uesperi capiti post pectinationem in introitu lecti, & mane etiam si uolet. Pro diuersione aliqua per nares, ungat nares pinguedine anseris: attrahat item per nares succum maioranæ.

Consult. LIIII. De empyemate cum suppreßione menstruorum, pro puella.

PROBABILE *est in adolescentula in flore ætatis constituta, temperatura calida, ex omnimoda suppreßione menstruorum, sanguinem regurgitasse ad partes thoracis, ut frequenter contingit etiam usque ad uenarum fracturas, & ibi collectum siue fecerit inflammationem, & pleuritim, siue aliquam aliam abscessus speciem, tandem suppurasse, & erupisse ad pectoris cauitatem, ut inde successerit ægritudo, quam Græci* ἐμπύημα *uocant. Quæ cùm soleat terminari uel erumpendo extrinsecus ad cutis superficiem, uel suffocando, uel exeundo per sputum, uel deriuando ad uentrem uel urinam (quemadmodum optimè declarauit Auicenna) duas ex quatuor uias inuenisse sibi hoc morbi genus audio in hac honestißima adolescentula. Nam & sputum purulentum excernit, & præterea in dextro latere ad uacuitates uentris decumbit materia, quæ*

etiam uidetur ibi colligi, neque ad naturales exitus siue per aluum, siue per urinam excerni: sed colligi tantùm extra illos meatus, & per flatum discuti, quemadmodum ex instructione colligere potui. Et cùm ægritudo sit iam per quatuor annos confirmata, & partes, quæ fluxionem recipiunt, imbecilliores redditæ sint, & ita totum corpus magna ex parte contabuerit, fœtereq; iam incipiant quæ sputo excernuntur, uereor ne ægritudo tendat ad perniciem, nisi & inter deploratas sit referenda: imò non leuis quoque suspicio est, ne deueniat ad contagium, ita ut aßistentes quoque non debeant conuersari circa ægrotam, præsertim pueri, & affines. Hæc de tota natura morbi satis. Nunc de curatione, quæ fieri potest dicendũ est. Ratio uictus præcipuè instituenda est, ut caueat à quocunque aëris excessu, magis tamen à frigido, & ab humido: uenti omnes sunt illi aduersi tam boreales, quàm etiam australes. Caueat ne in loco terreno, & humido dormiat, aut habitet: nocturnum aërem non accipiat. Ab omnibus animi molestijs, quàm procul recedat. Corpus moderatè exerceat, citra laßitudinem tamen. Alui beneficiũ singulis diebus quærat, ad quam rem commodißimæ sunt passulæ dulces singulis diebus ante cibum assumptæ unciarum duarum quantitate. Vino utatur tenui, claro, bene maturo, minimè austero, aut acerbo, aut acido, neque à cibo bibat præcipuè post cœnam. parcior sit cœna quàm prandium, utrunque tamen moderatum. Caueat à leguminibus, pastilibus, lacticinijs, piscibus, fructibus, herbis, præcipuè crudis, à rebus frigidis. À carne ueteri caueat, item suilla & recenti & salita: etiam ab auibus, quæ in aquis degunt, sicut anseres, & reliqua huiusmodi. Vta-

tur bono pane bene fermentato, bene cocto, ouis recentibus, carne uituli, uel pulli, uel auium paruarum, oryza, farre, spelta, & hordeo, nonnunquam etiam panico, & milio: milliaceum tamen panem euitet. Capiti quoque maximè consulet, nam destillatio à capite uerus est fons incepti empyematis, quod aliter quatuor annis non perseuerasset. Laudauerim igitur, ut singulis septimanis lauaretur caput, & optimè exiccaretur cum lixiuio, in quo decocta fuerit maiorana, abrotonum, calamentum, folia lauri, & pulegij: sed die quo lauatur, maximè effugiat aërem, quantum fieri poterit. Item inspergatur toto uertici capitis puluis infrascriptus.

℞. Sandarachæ
Masticis
Gummi helemi
Picis colophoniæ ana ʒ ij.
Storacis calamitæ
Belzoin
Myrrhæ ana ℈ ij.
Laudani electi ʒ iiij.
Rosarum rubearum ℥ i.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & ex hoc puluere inspergat caput singulis diebus, mane, & uespere. Item etiam illi alternis diebus, uel saltem bis in septimana accipiendum tantum lagrymi pinguis abietis, uel terebinthi, quantum est nux parua, & deglutiat cum hostia, uel aliquid tale, ut libitum fuerit. Præterea ter in mense circa mediam noctem optimè sumet infrascriptum bolum, & uespere parcißimè cœnabit.

℞. Floris caßiæ ℥ i.

Agarici

Agarici trociſcati ℈ iij. uel iiij.

Miſce, & cum zuccharo fiat bolus. Item liniatur totum pectus antè, & retrò linimento infraſcripto.

℞. Adipis anſeris
Olei amygdalarum amararum ana ℥ i.
Myrrhæ ʒ iij.

Et cum modico ceræ fiat linimentũ molle. Nihil tamẽ præſtãtius in hac curatione exiſtimauerim, quàm ut menſtrua prouocarentur: ſi qua enim res profutura eſſet, hanc maximè fore exiſtimo. Pro ratione ergo uirtutis, quam ego metiri nequeo, laudarem, ut ſingulis menſibus circa lunæ coniunctionem tribus diebus antè, & pòſt bis in die ante cibum abluerentur ſua crura, & fouerentur, ſpargendo aquam uſque ad pecten, & ſemper trahendo inferius cum infraſcripta lotione.

℞. Pulegij
Calamenti
Maioranæ
Artemiſiæ ana man. iij.
Cyclamini
Ariſtolochiæ rotundæ ana ℥ i.
Centaureæ minoris man. ij.

Decoquantur omnia in ſitulis duabus aquæ ad conſumptionem tertiæ partis. Poſt lotionem uerò applicandæ eſſent cucurbitulæ ab aliqua muliere: duas quidem ſub poplitibus, duas uerò alias infra coxas. Tandem ijs nihil proficientibus mitterem ſanguinem, ſi uirtus toleraret ab utraq; ſaphæna, & ſæpius iterarem ſemel in menſe.

Consult. LV. De tussi ex catarrho cum sputo sanguinis, pro adolescente Bononiensi.

DISPOSITIONEM *præter naturam huius adolescentis nobilissimi in membris esse spiritualibus nemo dubitare potest: tussi enim affligitur, quæ earum partium proprium symptoma est, & quod per tussim excernit, catarrhus est crassus, uirulentus, subniger ad citrinitatem quoque declinans, quandoque salsus: & præter huiusmodi catarrhum sanguinem etiam nonnunquam expuit quantitate paucum, colore (ut audio) uarium: quandoq; enim atrum, quandoque rubentem.* Hactenus *in promptu est symptomata conetmplanti, quæ pars corporis affecta sit.* Iam *uerò duo supersunt cognitu difficilia, sine quorum cognitione uera curatio non potest inueniri.* Primum *utrum uitio spiritualium utrunque symptoma contingat, catarrhus inquam, & sputum sanguinis, an alterum tantùm, uel neutrum, an uerò nihil ijs patientibus, quãtũ in se est, aliunde deferatur materia atq; oriatur.* Cui *alia quoq; annectitur difficultas: nã ubi etiam constaret aliunde fluere istas materias, ad hæc superesset inquirendum, cuius membri uitio id fiat principaliter, an cerebri, an uentriculi, an hepatis, an omnium uel plurium ex istis.* Altera *principalis difficultas esse cogitare, quæ par spiritualium potissimum afficiatur, utrum musculi, an cauitas pectoris, an caro pulmonis, an branchi, & lenes arteriæ, & uenæ, uel plura ex istis.* Hæ *sunt difficultates, sine quarum exquisitissima cognitione, & distinctione necessarium est curationem etiam cæcam, & fortunæ destinatam*

tam esse, non electioni, aut arti. Ad primam igitur difficultatem, audiuimus nobilissimum iuuenem à primis statim annis semper subiectum fuisse destillationibus catarrhi, ex quo arguitur uitium, & affectum fuisse semper in cerebro eius, cuius ratione plurimis excrementis redundauit. Vel igitur humiditas cerebri naturalis, teste enim Galeno secundo artis medicinalis, cerebrum humidum, excrementosum, et destillationibus subiectum est) uel hoc fuit non naturalis humiditatis ratione, sed frigiditatis potius, quæ etiam siccitati coniuncta fuit: talis enim temperies cerebri frigida, & sicca, fortè etiam magis, quàm humida destillationi subijcitur, non quidem ipsius temperaturæ ratione (à sicco enim quatenus siccum est, nullum prouenit excrementum humidum) sed quoniam in frigido, & sicco cerebro necessariò plurima excrementa colliguntur, tum quia proprium alimentum non bene conficit caliditatis defectu, tum quia non bene difflat, & discutit excrementa: tum etiam quia superfluitates reliqui corporis ad tale cerebrũ propter imbecillitatem facilè ascendunt, neque difflantur. Necesse est igitur, ut colligantur, condensentur, & multiplicentur, unde oritur destillatio. Cerebrum igitur huius nobilis iuuenis est frigidum potius, & siccum in suapte natura, quàm humidum. Argumento est tum ipsius capitis forma, tum animales operationes intrinsecæ, ex quibus frigiditas, & siccitas cerebri arguitur: hæ enim duæ qualitates in cerebro maximè faciunt ad prudentiam, quemadmodum erat Arist. & Galeni sententia, & non, ut uulgus medicorum opinatur. Stante tali dispositione, accedit postea naturalis hepatis caliditas, quæ arguitur ex amplitudine uenarum, & colore cutis subnigro, & pilis. Accedit

cedit præterea cordis caliditas, quod quidem indicatur ex promptitudine ad iram, & ex motu arteriarum. Vbi autem huiusmodi temperatura calida hepatis fuerit cum frigiditate, & siccitate cerebri coniuncta, maxima occasio exoritur ad destillationes, & catarrhos generandos: caliditas enim hepatis sanguinem feruentem, biliosumq; generat, à quo continui uapores ad cerebrum eleuantur. Ideo tertio de locis affectis Galenus dicebat, eos maximè plenitudini capitis esse subiectos, qui calidi hepatis sunt. His postea uentriculi imbecillitas accedit, & fit integer circulus, & perfectus omnino, ut nihil etiam desit iam ad omnẽ numerum catarrhi explendum. Imbecillitatem autẽ simul uentriculi esse, & insignem in hoc nobili iuuene, multa declarant, siue ista imbecillitas sit naturalis, siue acquisita: hoc enim mihi non constat, nisi quòd prius crediderim fuisse acquisitam: habuit enim causas extrinsecas ad uentriculi robur debilitandum ualidißimas, sed præcipua fuit illud aßiduum studendi munus horis etiam importunißimis, quod cuilibet etiam mediocri patet, quantum poßit in corrumpenda concoctione, & omnibus uentriculi uiribus relaxandis. Accesserunt & aliæ causæ extrinsecæ ualidißimæ, uidelicet molesta animi accidentia, & mala uictus ratio in omnibus sex rebus non naturalibus, quæ potuerunt simul, & cerebri, & uentriculi uires debilitare. Sed tarditas etiam concoquendi cibum manifestißimum signum est imbecillitatis uentriculi. His ergo omnibus ita se habentibus non est difficile iudicare, catarrhum in pectus descẽdere, per consensum scilicet aliorum membrorum: primò propter imbecillitatem cerebri aggregantis plurima excrementa ratione sui temperamenti frigidi, & sicci: secũdò

dò propter intemperiem calidam, & ſiccam hepatis, ratione cuius plurimi, & aßidui uapores aſcendūt ad caput: tertiò ratione uentriculi tardè, & diminutè concoquentis, & plurimam pituitam generantis, cuius uapores perpetuò ad caput aſcendunt per uias latas. Tot igitur ſunt cauſæ diſtillationis. At cùm potius ad pectus deſcendat, quàm ad alias partes, neceſſe eſt aliquā quoq; occaſionem eſſe in ipſo pectore, cuius ratione ad illud potius, quàm ad alias partes materia deſtillat, inter quas potißimam iudicauerim præparationem loci: ad nullas enim partes commodius deſcendit materia fluens à capite, quàm ad bronchium, ſeu caput laryngis, quod ſemper apertum, & præparatum eſt propter neceßitatem reſpirationis.

De cauſa autem ſalſedinis catarrhi, quam interdum percipit, non eſt difficile uidere: facilè enim ſalſus effici poteſt propter uapores calidos à cerebro deſcendentes. Quòd uerò non perpetuò ſalſus percipiatur, ſed raro admodum, ſignum eſt maximum inſignem eſſe intemperiem in uentriculo, cuius ratione plurima pituita generatur, quæ poßit omnem acrimoniam humorum retundere: ſignum etiam eſt cerebrum immodicè frigidum, & ipſum retundere ſalſedinis cauſas. & inde eſt quòd quoties ſalſedinem percipit, ſicut ipſe refert, prius illi incaluerat cerebrum ab aliqua cauſa extrinſeca. Quòd etiam catarrhus per antiquam tußim à pectore eijciatur ſubtilis admodum, & fluens, indicat cruditatem, & frigiditatem catarrhi propter cauſas prius commemoratas. Quòd uerò quando à pectore excernitur craſſus, quandoq; ſubuiridis, quandoq; etiam ſubniger eſt, indicat plurimam moram factam in pectore calido, ubi partes ſubtiles fuerunt

resolutæ, addita etiam aliqua putredine propter nimium calorem. De sputo autem sanguinis, quæ sit eius natura, & quæ causa in secunda difficultate dicetur. Et hæc satis de prima difficultate à nobis proposita. Nunc accedamus ad secundam, quæ talis erat, utrum sanguis iste per tußim reiectus, uel à cauitate pectoris, uel à carne pulmonis, uel à bronchijs, uel lenibus arterijs, uel à uenis in pulmone existentibus excernatur? Plurimum enim refert, & ad prognosticum, quod futurum est, & ad cognitionẽ præcipuè curationis, utrum sit hoc, uel illo modo. Circa hanc partem coniecturis procedere oportet, res enim cognitu difficillima est: primò tamen remouebimus ea, quæ mihi nullam difficultatẽ faciunt. Neq; à carne pulmonis sanguinem illum excerni uerisimile est: nam neq; hoc esset sine febri in habitu, neq; sine pure, neq; sine fœtore anhelitus: tum enim maximũ ulcus adesset, cùm nulla corporis pars facilius putrescat, quàm caro pulmonis: præterea sanguis à pulmone eiectus spumæ ita est admixtus, ut minima pars spumæ parti minimæ sanguinis admixta sit. Non etiam prodire ab arterijs satis indicat ipsa primùm crassior sanguinis substantia, deinde quoniam perpetuò sangnis exiret: non enim posset consolidari arteria pulmonis. Si etiam à bronchijs, uel asperis arterijs eijceretur, propter ipsorum solutam continuitatem, aliquid ex ipsorum substantia prodiret simul, quod nunquam uisum est. Quòd etiam non prodierit ex ruptura, uel corrosione alicuius uenæ in pulmone existentis, facilè inde conijciatur, quòd & maior copia sanguinis exiret à uena uel corrosa, uel disrupta. Neque possumus dicere fuisse consolidatam, quia corrosa nunquam consolidari potest, disrupta uerò

intra

intra triduum poteſt conſolidari, poſtmodum autem nunquam, ut Galenus v. Methodi docet. Videmus enim in nobili iuuene ſputum ſanguinis, etiam per aliquot menſes perſeueraſſe. Relinquitur igitur uel quòd hic ſanguis reſudet per poros, uel meatus ipſarum uenarum, uel quòd certis quibuſdam temporibus aperiantur orificia, uel capita capillarium uenarum in pulmone exiſtentium, unde excernatur ſanguis plus, uel minus, ſecundum quod magis, uel minus illa orificia aperiuntur. quemadmodum uidemus fieri exterius apertis iiſdem uenarum capitibus, uel in naribus, uel circa hæmorrhoidas: quandoq; enim multus ſanguis inde exit, quandoq; paucæ guttulæ, prout orificia illa magis, uel minus aperiuntur. Inde eſt, quòd nobilis etiam iuuenis quadam die excreuit tantum ſanguinis, quantum eſt hemina, uel ſcutella. Hactenus uidetur hoc eſſe ſatis probabile, & in hac parte potius hæret. Poſſet tamen etiam fluere per colatorium ſimul cum catarrho, ſicut etiam frequenter contingit, ut inde poſtea ſimul cum eodem catarrho ex pulmone per tuſſim exiret. & huius rei augetur ſuſpicatio ex eo, quod audimus, uidelicet quòd cùm eijceret illam quantitatem ſanguinis magnam, quam paulò ſuprà diximus, non excernebat per profundã tuſſim, ſed per leuem quendam ſcreatum: indicabat enim à capite hunc fluxum deuenire, qui cùm maiores aſperæ arteriæ bronchos occuparet, & mordicaret, leuem illam tuſſim, & ſcreatum excitauit. Sed aliud eſt etiam, quod non temerè præterire oportet, ſed diligentiſsimè conſiderare, & examinare. Refert nobilis iuuenis ſe abhinc ſex annis minus, & magis quidem, perpetuò tamen fuiſſe detentum dolore quodam circa ſiniſtram mamillam, qui dolor ſæpiſsimè

pißimè tactu extremus percipitur, dumq; in eam ſiniſtram partem decumbit magis dolet, & premitur: at ſi in dextris decumberet, ſedato dolore quieſcit: denique in quancunque partem decumbit ſemper minus dolet, quàm ſi in ſiniſtram ſeſe flexerit. Ait præterea dolorem illum ſemper aſcendere uſque ad humerum ſiniſtrum. Ex his ergo omnibus ſecundum rationem colligimus materiam aliquam quotidie colligi, & deſcendere ad illas partes, tanquam ad debiliores, & qui locus huius collectionis ſit, uel in muſculis extrinſecis illius partis ſiniſtræ, uel in concauitate, quæ eſt inter illos partis ſiniſtræ, uel in concauitate, quæ eſt inter illos muſculos, & membranas, quæ coſtas ambiunt. Cur autem locus ille fuerit debilitatus, multæ potuerunt eſſe cauſæ: duas tamen non parui momenti uidimus, primam percußionem in ea parte, ſecundam armorum geſtationem. Quibus ita ſe habentibus, non eſt longinquũ, quòd ex illis partibus ita debilitatis materia ibi collecta reſidet ad partes interiores pectoris, & à pulmone mediante tuſſi excernatur. Vbi etiam conſiderandum eſt, nunquid etiam ulcus aliquid ex longa humoris corruptione ſubiectũ fuerit, unde etiam ſanguis cum materia ſimul excernatur. Hæc ergo habeo, quæ de cauſis huius ſputi ſanguinis poſſum afferre, ſi ex principijs artis ſecundum rationem, & non caſu, uel ad placitũ loqui uolo. Reliquum modo eſt, ut prædicti omnes affectus remoueantur. Circa quod duo principaliter erunt agenda: alterum quod circa præſentium ſymptomatum curationem uerſatur: alterum circa imminentium præſeruationem. Quantum ad præſentium curationem triplici curabimus inſtrumento, primum erit ratio uictus, ſecundum medicatio uel pharmacum, tertium

auxilia per opus chirurgicum. Per rationem uictus, aër primò occurrit, circa quem diligentißimè erit enitendum, ut omnes excessus deuitet: pariter enim & à frigiditate, & caliditate aëris, sicut & à nimia humiditate, & à siccitate læditur. Quærat igitur maximè temperatum: nam alteratio facilè contingit, uel propter uentos, uel propter pluuias, uel propter uicißitudines, æstatis inquã, & hyemis. Itaq; neq; se uentis, neq; pluuijs, neq; feruori æstatis, neq; algori hyemis exponat, sed se in optima domo contineat, uel si necessarium fuerit exire, muniat se ab aëris iniuria, caput præcipuè: uitet etiam nocturnum aërem, & loca subterranea, & humida. Rarò abluat caput, quando autem lauandi tempus erit, eligantur horæ uespertinæ, ita ut postea non exeat domo, neq; aëri se exponat. Lixiuium erit ex cinere salicum, uel uitium, in quo decocta sint chamæmelum, anethum, rosæ, & maiorana, ponatq; in ea parte lixiuij, ita præparata, & excolata, in qua uult lauari, tantam quantitatem agarici boni electi puri, quantum est pondus drach. duarum: dimittaturq; infundi in eo lixiuio dictus agaricus per totam noctem in petia linea, postea mane ebulliat ebullitione una, & cum hoc lixiuio lauetur caput: erit enim utile, & tanquam medicina, non tantum curans, sed etiam præseruans. Exercebit corpus moderatè, non fortiter, & in primis exercebit partes inferiores, ad quod deambulatio optima est. Hora exercitij sit matutina reiectis excrementis consuetis, sitq; tribus horis ante prandium, ita ut perfectè quiescat ab exercitio ante cibi assumptionem. Optimum etiam erit illi, si frictiones mane fiant in partibus inferioribus, & in brachijs etiam, antequàm surgat è lecto, & quantò erunt longiores, &

crebrius

crebrius repetitæ, tantò melius: erit enim efficacißimum ad roborandum corpus, & ad diuertendam materiam. Exercitium autem crurum paucum admodum debet esse. Sed inter reliqua, duos maximè affectus uitet, iracundiam, & mœstitiam. Cauebit ab aßidua scriptione, uel lectione, præcipuè post cibum, maximè pronè incumbendo scripto libro. Procuret, ut quotidie beneficium alui habeat, quod si quandoque deficiat, non negligat: est enim illi admodum opus, ut utatur aliquo modo clysterum lenientium cum aliquo ex his tribus, quæ subscribentur. Primum est, accipere ius pulli tribus horis ante prandiũ, in quo iure de coquãtur malua, mercurialis: & facta expreßione, & co latura addatur semidrachma sacchari cũ modico olei dulcißimi, & bene maturi, uel olei amygdalarum dulcium. Secundum remedium est, ut accipiat terebinthinam pinguem, & puram quantitate drach. duarum, uel trium, & deglutiatur: una uerò hora post ius dictũ sumat terebinthi nam in formam pilularum, aut in bolum, ut melius placuerit. Tertium est, ut accipiat quinque, aut septem ficus ari das pingues admodum, & optimas, à quibus totam cutim detrahat, & accipiat tantùm carnem mollem intrinsecã, & cum hac carne admisceat drachmas duas medullæ cartami, & fiat bolus, quem deglutiat eodem modo, & horis, sicut de duobus superioribus dictum est. Ista tria sunt optima, & familiarißima remedia ad aluum emolliendam in sanis etiam sine aliqua molestia. In nocte quærat, ut septem horis tantum dormiat, octo quidem etiam, at non imperamus: sed caueat postea tanquam à peste à somno meridiano. Bis tantum in die comedat, atque hora comedendi sit hora quinta, postquam lecto surrexerit: spatium

inter

inter prandium, & cœnam sint horæ IX. si prandium iustum, & integrum fuerit. Post cœnam non ingrediatur lectum, nisi post duas horas post cibum, & interim non se deat, non dormiat, neq; apud ignem moretur, nec frigeat, præsertim caput, caueat à calore, calefiat autem sensim, non subitò ad ignem, deambulet, uel stet. duo enim optima inde acquiret: suauius noctu dormiet, secundò melius concoquet, & minus lædetur à catarrho. Vbicunque autem igni approximabit ad frigoris iniurias propellendas, sit ignis mediocris, scilicet ex lignis dulcibus, & caueat, ne caput incalescat. Inter prandium, & cœnam neq; aliquid comedat, neq; bibat præcipuè post cœnam, nihil enim catarrho deterius quàm dormituris bibere. Potus sit uinum colore rufum, clarum, limpidum, benè maturum, potentia mediocre, quod nullo modo sit acidum, uel acerbum, tale enim uinum aduersissimum est, tussimq; præcipuè excitat. Cibaria sint unius tantùm generis: nihil enim deterius, quàm ciborum inter se differentium uarietas. Abstinebit ab omni lacticiniorum genere, ab omnibus pastilibus, ab acribus esculentis, sicut sunt allia, cepæ, & huius generis: ab aceto, præcipuè acri, & potenti: ab omnibus oleribus præter betonicam, saluiam, borraginem, & lactucam, quæ etiam non tantùm ratione cibi, sed ratione medicamenti cuiusdam conceduntur. Cauebit ab omni pisciũ genere, qui capiuntur in paludibus, rarò etiam, & parcè alios comedat, qui in optimis aquis degunt, & non omnis generis, sed quales sunt lucij, marchiones, themali, & huiusmodi. Cauebit tamen à frixis in sartagine non tantùm piscibus, sed omnibus, quæ hoc modo friguntur: ideo & oua detestabilia sunt decocta in sartagine. Abstinebit à

car-

carnibus ſalitis cuiuſcunque generis: à carne antiqua, ſicut bubula, & caſtratorum antiquorum: abſtinebit à carne porcina tanquam à peſte: ab omni auium genere, quæ degunt in paluſtribus, ſicut anates, & anſeres.

Fercula eligat, ſicut far, & oryza, hordeum ſpelta, panicum: omnia iſta grana ſint optimè decocta in iure optimo, admiſceatur aliquid lactis amygdalarum dulcium, uel ſeminum melonum. In æſtate conuenient etiam cucurbitæ factæ cum modico cinnamomo.

Ab acetarijs conſulo, ut abſtineat. Fructus parciſsimè comedat, non omnium tamen generum, ſed aliquid peponis optimi, uel pruni genus, quod uulgò uerdaceum appellatur: ficus etiam optimè maturas, ut in tempore autumni: pyra decocta cum ſaccharo: ſi quandoq; etiam comederit pineas poſt cibum, aut auellanas, dum modo parcè id fiat, & bene dentibus conterat, non erit omnino aſpernandum. Carnes conueniunt uitulinæ, hædinæ, pullorum, nonnunquam etiam columborum iuuenum, & pinguium, omnium auium campeſtrium pinguium præter coturnices: nec uitupero carnem leporis iunioris, uel cuniculi, oua ſorbilia, uel in aqua decocta, non indurata, ſi fuerint recentia, & ante cibum exhibita, ſunt optimi nutrimenti. Et hæc de tota diæta, ſiue uictus ratione ſufficiant. Quantum attinet ad medicamenta, quanquam Galenus in V. therapeutices curet catarrhum cum ſputo ſanguinis ualidiſsimis purgationibus, nihilo minus ſpectata habitudine nobiliſsimi iuuenis, corporis gracilitate, hepatis caliditate, & uirium omnium imbecillitate unum propono, quod illi perpetuò obſeruandum erit, ſi me iudicem ſequatur, ut nunquam inclinet animum ad ſumenda aliqua

medicamenta fortia, aut ſolutiua, in quibus ingreditur aut ſcammonium, uel colocynthis, uel turbith, uixq; aſſentiat agarico, qui quidem erit ſumma, & ueluti apex omnium ſuarum medicinarum, ultra quem excedere pernicioſum habebit: imò nec agaricus temerè ſumendus, neq; ſolus nõ præparatus, ut infrà patebit. Laudo igitur, quòd corpus quidem ſuum ſæpe expurgetur: eſt enim hoc neceſſarium, cùm ſit admodum excrementoſum. Purgationes uerò ſint in omnibus qualitatibus moderatæ. Simplicia quidẽ ſint, ſicut caßia, rhabarbarum, manna, medulla cnici, terebinthina, & ultimò agaricus. Compoſita ſint, ſicut ſyrupus roſaceus, uel uiolaceus ſolutiuus, electuarium de ſebeſten ſimplex, electuarium lenitiuum, quandoq; etiam hiera ſimplex de ſex rebus, rarò tamen propter nimiam exiccationem. Purgabitur autem purgatione magis exquiſita bis in anno, uere inquã, & autumno. Forma autem purgandi talis erit.

℞. Floris caßiæ ʒ x.
Pulueris glycyrrhizæ
Hyſſopi ana ℈ ij.

Miſce, & cum ſaccharo fiat bolus, ſumendus hora ante prandium. Sequenti die incipiat ſumere infraſcriptos ſyrupos.

℞. Syrupi uiolacei compoſiti Meſue
Mellis roſacei colati ana ℥ i.
Aquæ tußilaginis ℥ iiij.

Miſce pro uno ſyrupo, & ſic pro alijs. Poſt ſyrupos ſumat alterum duorum medicamentorum, prout illi felicius ſuccedet. Alterum tale erit.

℞. Floris caßiæ ʒ x.
Agarici præparati ℥ ij.
Misce, & cum saccharo fiat bolus. Alterum
℞. Rhabarbari electi ʒ ij.
Spicæ gr. v.

Irrorentur uino albo aromatico, & infundantur in aqua tußilaginis per horas decem. deinde facta diligenti expreßione, & colatura, adde agarici optimi præparati scrup. quatuor, syrupi rosacei solutiui unc. duas. Misce, & fiat potio breuis danda in aurora cum custodia. Istæ erunt annuæ purgationes. In medijs autem temporibus, laudo etiam, quòd frequenter aliquid sumat quod leuius purget, ne scilicet excrementa aggregentur. Purgationes autem erunt, uel quales dictæ fuerunt in capite de diæta, uel quod aßumat caßiam simplicem hora una ante prãdium unciæ pondere: erit enim medicina facilis, pectori & hepati ualde conueniens, quæ euacuabit sine extractione, à qua tanquam à pestifero ueneno abhorreat oportet. Laudarem ego præcipuè, si suus uentriculus toleraret, & nihil aliud impediat, sicut febris, uel inflatio hypochõdriorum, uel dolor capitis, à quibus Deus ipsum custodiat, laudo inquam, istis non impedientibus, ut post autumnalẽ purgationem mane bibat lac asininum, asinæ quàm fieri potest sanißimæ, & iuuenis, neq; multum distantis à partu. Bibat autem mane, non hora syrupi, ut malè consueuerũt alij, sed hora tertia diei, postquam reddiderit sua omnia excrementa consueta, & bibat cyathum, uel duos, etiam tres, quantum scilicet suus uentriculus bene tolerare potest. Postea caueat cibum, quandiu bene cognouerit lac esse perfectè concoctum, & fame prouocetur ad cibum,

tunc modicè prandebit: erit enim hora tarda, hortorq;, ut sit contentus pro prandio iusculo hordeaceo cum saccharo, & postea cœnet uberiùs, seruando quæ dicta sunt in capite de diæta. Perseueret in hac lactis potione usq; ad.xv.dies, magis tamen, aut minus, prout melius, uel deterius tolerabit. Istud erit remedium efficacißimum ad humectandum corpus, & nutriendum, & reuocandam famem, quod etiam uere poterit iterari, imò & æstate, & quotiescunq; libuerit, si modò prosperè illi successerit, ut spero. Hæc de purgantibus, quæ per os sumi debent. De linimentis autem, uel cerotis exterius applicandis nihil scribo, in illis enim parum confido. Quantum uerò attinet ad opus chirurgi, cùm prius mihi placeat, si catarrhus perseueret, ut facta purgatione autumnali applicarentur uesicatoria capiti, & excitarentur uesicæ et crustæ: quæ postea omni diligentia conseruarẽtur. Idemq; omnino fieret circa partem sinistram pectoris, ubi percipit dolorem. uel si nollet uesicatoria propter molestiã (essent enim molesta in ea parte) saltem foueat, & illinat locum modo præscripto.

℞. Hyssopi
Betonicæ
Saluiæ
Scabiosæ
Centaurij minoris
Pulegij man. s.

Decoquantur in sufficienti quantitate aquæ, & uini albi æqualiter commixtis, & cum ea decoctione calida foueatur locus cum spongijs. Facta fomentatione locus continenter exiccetur, postea inungatur hoc linimento.

℞. Adipis anseris
Gallinæ
Butyri recentis ana ℥ v.
Myrrhæ ʒ iij.
Euphorbij ℈ i.

Misce; & cum modico ceræ fiat linimentum. Laudo etiam, quòd pro auersione materierum ascendentium ad caput post purgationem ordinariã fiant cauteria, uel fontanellæ in utroq; crure in loco consueto, & dimittantur apertæ usq; ad perfectam sanitatem. Si etiam quandoque hæmorrhoides sponte accederent, optimum esse. at non accedentibus, si cõtingeret (quod Deus auertat) sputum aliquod sanguinis, laudarem, ut prouocarentur, & tenerentur apertæ: esset enim optima & recta diuersio. Et hæc de chirurgia satis. Quantum uerò attinet ad præseruationem, ne scilicet incidat in sputum sanguinis, & membra omnia corroborentur, nihil unquam poterit præstantius habere, quàm frequentissimum usum sacchari rosacei, quo utetur mane, uesperi, & quacunq; hora uoluerit, dũmodo non impediat horas coctionis. Magnum est etiam arcanum ad exiccandum catarrhum pectoris, & ipsum pectus corroborandum, tum ad prohibendum sputum sanguinis, si in introitu lecti deglutiat boli armeni orientalis optimi quantum est granum ciceris rubei: est enim efficacissimum in præseruatione, sicut periculosum in curatione. Vesicatoria ex his confici solent, ex folio apij nascentis in pratis flore luteo, folijs aculeatis, cortice interiore bryoniæ, flammula Iouis, synapi, euphorbio, pyrethro, thapsia, nasturtij semine, herba quam uulgò appellant salsariam, quæ nascitur in hortis, folio oblongo, & pingui,

gustu

gustu erodente linguam, longo pipere, & similibus. Inter reliqua tamen efficacißimum, & perpetuæ ueritatis in omni temperatura, quod nunquã fallit, sunt cantharides.

Consult. LVI. De angustia pectoris ex catarrho & imbecillitate uentriculi, pro Gallo.

PVRGETVR *principio hunc in modum.*

℞. *Caßiæ* ℥ *xij.* *Postea*

℞. *Succi Farfaræ*

Betonicæ

Saluiæ

Violarum

Calendulæ *ana* ℥ *vi.*

Purificentur succi, deinde cum sacharo fiat syrupus. Postea

℞. *Huius syrupi* ℥ *ij.*

Decocti betonicæ

Violarum

Farfaræ *ana* ℥ *iij.*

Misce pro uno, & sic pro alijs.

Post secundum syrupum mittatur sanguis ex uena cõmuni brachij dextri: id enim & tempus, & morbus, & complexio exigere uidetur. Post exhaustos septem syrupos.

℞. *Floris caßiæ* ℥ *x.*

Agarici præparati ℥ *ij. Misce cum zuccharo fiat bolus. Post hanc purgationem uniuersalem habeat pilulas, quibus sæpe utatur, quarum descriptio talis erit.*

℞. Agarici præparati ʒ iij.
Aloës ſucco citrini ʒ iiij.
Rhabarbari electi ʒ ij.
Spicæ
Garyophyllorum
Nucis muſcatæ ana ʒ i.

Pulverizentur, & miſceantur, & cum ſyrupo de ſtœchade fiat magdaleon. De quo ſingulis uicibus fiant pilulæ tres pondere unius drachmæ. De quibus unam accipiat ſemel in ſeptimana tribus horis ante cœnam. Item

℞. Lacrymæ abietis pinguis ʒ ij. Inuoluantur in nebula, & deglutiat cum uino ſemel in ſeptimana tribus horis ante prandium. Item

℞. Boli Armeni orientalis ℈ i.
Deglutiat bis uel ter in ſeptimana in introitu lecti. Item

℞. Dictamni Cretenſis
Pyrethri
Piperis ana ʒ i.
Staphiſagriæ ℈ ij.
Maſticis ʒ ij.

Pulverizentur omnia, & cum cæra pauca fiant trochiſci maſticandi mane tribus horis ante prandium, maſticando eos continuè per horam, & expuendo, bis aut ter in ſeptimana. Præterea fiat inunctio narium tali linimento.

℞. Adipis anſerini
Olei amygdalarum amararum ana ℥ i.

Vngat ueſperi in introitu lecti partem naſi ſuperiorẽ, quæ eſt inter utrunque oculum. Item

℞. Decocti betæ

Maioranæ

Maioranæ
Hordei
Betonicæ quantum sufficit

Cum modico zucchari. Et hoc actu calidum attrahatur per nares mane antequàm egrediatur ædes. Præterea tali brodio uti poterit.

℞. Enulæ campanæ ℥ i. dempto meditulio interiori decoquatur in scutella brodij ad consumptionẽ duarum partium. Deinde facta diligenti expreßione, addatur zucchari semuncia, & sumatur actu calidum ter in septimana tribus horis ante prandium. His etiam pilulis utatur

℞. Succi abßinthij
Liquiritiæ ana ʒ i.

Misce fiant pilulæ sex, quarum sumat unam alternis diebus una hora ante prandium. Habeat diligentem rationem uictus, & se muniat à frigidiore aëre, & à uentis. Ad æstatis postea initium purgato corpore modo superius dicto, bibat aquas Apponitanas.

Valentinus Lublinus lectori. Non te lateat hunc Gallum post usum thermarum, restitutum ualetudini integrè, sed accedens ad suos peccauit in quantitate, qualitate, & ordine cibi, unde in febriculam incidit, ex qua postea expirauit:

Consult. LVII. De tuberculo circa thoracis regionem lateris sinistri, tam in anteriori quàm posteriori parte, pro generoso domino à Stuberberg Germano.

TVBER, *uel eminentiam Illustrißimi domini circa thoracis regionem tam in posteriori quàm in anteriori*

parte existentem in latere sinistro, sicut esse non puto pro pter luxationem alicuius uertebræ uel oßis in thorace; ita credo fieri non posse sine aliquo leui motu eorundem oßium à proprio situ, quem pararthrasin Græci appellare consueuerunt. Indicio est maxima durities in parte eminente apparens, quæ à nulli scirrhi specie produci posset. Cùm ex ea uerò nulla adhuc actio impediatur sensibili nocumento, ideo præseruatione potius indiget quàm curatione. Præseruabitur igitur primò cum recta uictus ratione, deinde cum medicamentis commodè applicatis. Quantum ad uictus rationem attinet, non erit in primis contemnenda aëris dispositio: nam & maximum frigus, & ingens calor æqualiter contrarijs rationibus nocere possunt. Vitabit etiam usum balneorum aquarum calidarum, & diutinam moram in uaporarijs nimium calefactis. Vtetur moderato exercitio, præcipuè inferiorum partium deambulando commodè, etiam brachium dextrum exercebit cũ ense, aut aliquo tali instrumento. Luctam fugiet, & omnia exercitia, in quibus uiolenter brachia utraq; & thorax concutitur, saltus etiam ab alto, & equitationes equorum robustorum, qui totum corpus ualde concutiant: absoni etiam clariores & cantus non modicè nocebunt: lectio tũ etiam locutio temperata proderit. Nocte dormiet sublimi capite in dextrum potius latus quàm sinistrum. Cauebit à ualida tußi & sternutationibus, quæ si illi occurrerint, omni studio sedabit. Circa cibum, & potum, primùm cauebit ab omni uino dulci et crasso, uel turbido: propterea & mustum maximè euitabit. Abstinebit à fructibus, præcipuè uuis, & pomis, & castaneis, ab omnibus palustribus, à radicibus, sicut daucis, rapis, cæpis, allijs, &

deniq;

deniq; ab omnibus quæ flatum plurimum pituitamq; crassam generant. Ideo & fungos effugiet, & omnium leguminum genera. Vnico obsonio contentus erit. Bis tantùm in die comedat, neq; inter cœnam, & prandium potabit: compotationes tanquam pestem effugiet. Quantum uerò ad medicinas attinet, laudo, ut bis in anno corpus purget, poteritq; huiusmodi esse purgatio.

℞. Specierum hieræ simpl. ʒ ij.
Floris caßiæ ʒ x.

Cum zuccharo fiat bolus, sumendus in aurora, uel tribus horis ante prandium.

℞. Oxymellis squillitici
Syrupi de cichorea Nicoli ana ℥ i.
Aquæ marrubij ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro septem. Quibus ebibitis sumat pharmacum, quod habet.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ʒ iiij.

Cum aqua betonicæ fiat potus breuis, sumendus in aurora cum custodia. Hæc purgatio, & in mense Martio, & autumno post medium Septembrem singulis annis repetenda erit. Temporibus uerò intermedijs uteretur zucchαro rosaceo quàm frequenter poterit, ante prandiũ ad semunciam. Quòd si interim aluus astricta fuerit, lenietur commodißimè cum terebinthina Cypria, de qua sumat tribus horis ante prandium pondus duarum drachmarũ. Loco uerò eminenti tam anterius quàm posterius applicabit cerotum de betonica uel de gumma Helemi, uel utrunque simul æquis portionibus confectum, sine quo neq; interdiu manebit. Optimum præterea erit, si supra applicatum ce-

rotum fascia ligetur, quæ ita locum dolentem astringat, ut non inde tamen impediatur motus thoracis, uel augumentum, aut alimenti transitus prohibeatur. Hæc si diligenter obseruauerit, spero illam suam D. præseruandã esse à maiori incommodo, & illud quoque, quo nunc uexatur, esse remouendum, cum laude optimi Dei, cuius nomen sit benedictum in secula.

Consult. LVIII. De cardiaca passione, pro nobili matrona Vicentina boni habitus, 47. annorum.

QVANVIS *casus iste tractatus sit ab excellentissimis Doctoribus, qui & doctrina & experientia sunt illustres, temerariumq; uideatur absentem me uelle aliquid addere his quæ ab illis præsẽtibus optimè administrata fuerunt; nihilominus ut quoque officio meo satisfaciam, præsertim rogatus, & illis etiam ijsdem excellentißimis doctoribus hoc idem petentibus, dicam quid sentio. Primò igitur ut ex his, quæ relata sunt, conijcere possum, hunc affectum inter cardiacos numerandum censerem, ob calidos uapores, uel alicuius extremæ qualitatis participes ad cor ascendentes, ac deinde ob talem affectum corde imbecilliore reddito, à quo calor naturalis generatus per totum corpus diffunditur, dans actum uitæ: subsequuta fuerit imbecillitas quoque concoctionis, & præcipuè eius cõcoctionis, quæ maiore indiget alteratione, ea scilicet quæ in uentriculo celebratur: unde postea multiplicatis humoribus crudis, flatus plurimi generantur insidentes cũ circa hypochondria, tum in intestinis, tum etiam in ipso uentriculo.*

triculo. Et sic duo tantùm complicantur affectus, cardiacus scilicet, & tensio inflatioq; uentris inferioris, ex diuersis quidem causis procedentes, sed ab uno fonte emanātes. Cardiaci igitur affectus causas esse crediderim intrinsecas quidem uapores, sicut dixi, tum calidos, tum extremæ qualitatis participes, occasione sumpta intrinsecus ipsorum generationis, naturali caliditate hepatis, fortè etiā renum & matricis. Accedente postea primò retentione menstruorum ante debitum tempus in tali præcipuè temperatura, secundò suppreßione quoq; copiosißima urinæ, quæ singulis mensibus, uicem menstruorum supplebat: sed non minus fortasse quoq; adiuuante seminis retētione, quod quidem semen à propria electione propter religionem retentum fuit. Quantum enim ad affectus cardiacos generandos poßit retentio cum menstruorum, tum præcipuè seminis, indicat longa serie Galenus sexto de locis affectis. His ita se habentibus, quoniam sermo mihi est cū uiris doctißimis, qui meam sententiam ex paucißimis etiam uerbis comprehendent, curationis caput esse crederem in hac Magnifica matrona diuertere materias & extraneos uapores ad cor ascendentes ad partes oppositas, & (quod uix spero nos consequi posse) ut hac iam prouectiori ætate menstrua rursus prouocarentur. In quatuor diuertentibus maximam spem ponerem. Primum diuertens esset diligentißima & exquisitißima urinæ prouocatio: nam si toto eo tempore, in quo ea copia urinæ uice menstruorum fungebatur, sana degebat hæc nobilißima matrona, et post illius urinæ suppreßionem statim cardiacus affectus incepit, consentaneum rationi est, ut urinæ copia reuocata sedetur affectus. Secundum diuersiuum præstantißimum

esset,

esset, si hæmorrhoides ita prouocarentur, ut singulis mensibus uicem menstruorum supplerent. Neq; timenda est illa crebra sanguisugarum applicatio, paucis enim mensibus applicatis sanguisugis, hæmorrhoides sponte fluerẽt. Tertium diuersiuum esset, ut crebrò per certa interualla sumeret benedictum aliquod medicamentum, ter aut quater in mense, aut etiam sæpius, quod aluũ subduceret: per hoc enim diuerteretur materia, & uacuaretur per inferiora, neq; propterea facultates læderentur. Atq; apud me tale esset præcipuè medicamentum, quod ita haberet.

℞. Specierum hieræ simp. de sex rebus		℥ ij.
Rheubarbari optimi & bene maturi		℥ ij.
Garyophyllorum		
Cinnamomi		
Rosarum rubearum		
Sandalorum citrinorum	ana ℈ ij.	
Zedoariæ optimæ	℥ i. s.	
Seminis citri	℥ i.	

Pulucrizentur omnia per se, deinde misceantur, postea aspergantur succo rosarum puro, & permittantur exiccari, & hoc iteretur septies, postea cum syrupo de corticibus citri fiat magdaleon. De quo singulis uicibus fiant pilulæ tres pondere unius drachmæ, sumendæ sine custodia horis tribus ante prandium, uel si tardioris fuerit operationis, hora ante cœnam. Erit enim remedium præstantissimum, conferens flatibus uentris, remouens cordis affectus, diuertens & euacuans humores crudos corruptos, obstructiones aperiens, & membra naturalia corroborans, quod quidem manifestè patere potest ex his quæ in eius descriptione reperiuntur. Quartum & ultimum diuersi-

diuersiuum esset, ut his omnibus curam non perficientibus, tandem quoque cruribus cauteria in loco debito & consueto applicarentur. Quantum ad ipsius cordis corroborationem attinet, extrinsecus quidem tali linimento uterer, quod habet

℞. Vnguenti rosati Mesue recent. ℥ i.
Rosarum rubearum
Sandalorum citrinorum ana ʒ i.
Zedoariæ
Specierum cordialium temper. ʒ ij.

Misce, & si opus fuerit, addito modico oleo rosato cõpleto fiat linimentum pro corde. Intrinsecus uerò confectione uterer, quam tum ipsi cordi, tum ipsi uentriculo corroborando mirum in modum conferre semper expertus sum, quæ habet.

℞. Sem. citri ʒ i.
Ligni aloës optimi ʒ i s.
Rosarum rubearum
Sandalorum citrinorum
Zedoariæ ana ℈ ij.
Corallorum rub. elect. ʒ s.
Musci
Ambræ ana gr. ij.

Pulucrizentur omnia per se, deinde misceantur, & cum aqua rosata & zucchuro albo fiat confectio in rotulis pondere drachm. iij. sumatq; singulis diebus hora ante prandium. Hæc ergo sermonem habens cum doctissimis uiris breuiter admonenda censui, non quidem ut Mineruam instituerem, sed ut officio meo non deessem. Nam si uellem explicare pro intentione mea prima quæ sunt

urinæ

urinæ prouocantia, item rationem uictus instituere, cùm ad tales medicos sermo habeatur, omnino ineptire uiderer.

Consult. LIX. De febre ex intemperie membrorum naturalium, ac obstructione à materia frigida & crassa, orta, pro Francisco Casali medico Brixiano.

CVM IN *proprijs negotijs ita affecti sumus, iudicium quoq; proprium afficitur, ut delitescat. Sed ego propter officium fidelis amici huius* Excellentis *medici nō deficio, et quod in eo casu facturus essem affero.* Et *primùm hoc pro fundamento apud me constituo, hunc morbum non esse uno impetu aggrediendum, ac depellendum, sed paulatim remouendum. Cùm enim in naturalium membrorum essentia intemperiem esse iudicem, obstructionesq́;, ac materiæ frigidæ, & crassæ collectionem, patet neq; quoad intemperiem, neq; quoad materiam, neq; quoad membrorum affectorum naturam aliquid esse uiolenter, impetuoseq́; agēdum. Constituta igitur optima uictus ratione, quæ in hac cura primaria esse debet, ad medicationem accedendum. In uictus ratione obseruarem, ut omnia cibaria essent optimi alimenti, facilis coctionis, sed quantum fieri posset, attenuantium: ideo uinum subtilißimum, mediocris substantiæ sit.* Proponerem *cibis omnibus usum anisorum, aut fœniculi, aut cinnamomi ante prandium, & cœnam.* Panem *optimè fermentatum constituerem cum modico salis, & puluere anisorum, reliqua cibaria nouit sua excellentia.* Et *bibat parcè, nam desiderarem, ut plus humoris*

ris per urinam excerneretur, quàm biberet. Somnus ſit ſatis prolixus, meridianus tamen euitetur. Mane ſatis tē-peſtiuè ſurgat, & moderatè exerceat corpus: ſitq; quàm maximè fieri poſsit læto, & iucundo animo. Aluū habeat ſemper mollem, & pro hac re laudarem maximè frequentem uſum reſinæ terebinthinæ, de qua ſumat Excellentia ſua mane tribus horis ante prandium drachmā unam aut duas: præterquàm enim quòd moderatè leniet aluum, etiā ad uentrem roborandum, & obſtructiones uiſcerum aperiendas ſine moleſtia conferet. Et hoc facto deinde purgationem exequerer.

℞. Specierum hieræ ſimp. ʒ ij.
Electuarij lenitiui ℥ i.

Cum zucch,aro fiat bolus, dādus tribus horis ante prandium. Concoctio.

℞. Syrupi de abſinthio
Oxymellis ſcillitici ana ℥ i.
Decoctionis cethrach,
id eſt, Aſplenij
Cichoreæ
Agrimoniæ ana ℥ iiij.
Camedryos

Miſce pro uno ſyrupo, & ſic pro alijs ſeptem. Euacuatio per pharmacum.

℞. Confectionis Hamech ʒ iiij.
Oxymellis ſcillitici ℥ ij.

Cum decoctione cetrach & florum cordialium fiat potio danda in aurora cum cuſtodia. Hic meus eſſet curandi modus, quem ſi neceſsitas exigeret, in autumno repeterē. In medijs uerò temporibus prætereat dictum uſum naturalem.

ralem. Laudarem ut resinæ terebinthinæ singulis septimanis bis sumeret drach. unam uel duas, & rhabarbari in puluerem redacti sesquidrachmam, possetq́; illud assumere uel cum resina terebinthina, uel cum sacchara rosaceo, uel cũ passulis Corynthijs, qui modus ei placeret magis. Quòd si etiam bis in mense sumeret Mithridatici optimi drachmam uel in pilulis redactam, uel in formam boli, admiscendo sacchari rosati drach. ij. credo illud fore ad calorem naturalem corroborandum, & ad membra principalia summopere collaturum. Iis essem nunc contentus: credoq́; si omnia diligenter exequetur, ut mandantur, quòd Excellentia sua sanitatem adipiscetur.

Consult. LX. De febre orta ex obstructione, pro puero Veneto.

NOBILEM hunc puerum febre affici ex obstructione non modò ratio, sed sensus etiam indicat, obstructione inquam membrorum naturalium. Curari ergo non poterit febris, nisi remota obstructione. Quantum igitur ad uictus rationem attinet, mihi uideretur, quòd attenuans cibus, & potus esset adhibendus. Ergo uinum album pauciferum, subtile, quale hucusq; rectißimè oblatum est, maximè conuenire existimo. Carnes hædorum, & pullorum, cum quibus coquatur anisum, uel fœniculum leuiter contusum panno lineo inuolutum. A' granis omnibus abstinerem, præterquàm ab hordeo optimè discocto in iure, quo essem contentus addito petroselino, uel betonica, uel fœniculo. Et quoniam audio paroxysmum circa uesperas inualere, laudo parcißimè cœnet, & in horis magis quietis: hoc

hoc enim in febre tollenda plurimum conferre arbitror. Prouiderem, ut singulis diebus beneficium alui haberet, nihil enim efficacius ad febrem ex obstructione tollendam, quàm lenire aluum, & prouocare urinam. Et cùm audiui hunc puerum contineri non posse, quin se plurimum puerili more exerceat, omnino hos incongruos motus coërcendos iudico, & intra ædes proprias, quantum fieri potest, puerum continendum. Quantum uerò ad medicamẽta attinet, cùm apertio sit in hac curatione ferè principalis intentio, & quod uerè aperit est amarum, ideo amarorum usum in hoc puero maximè laudarem. Si ergo persuaderi potest, ut de absinthio syrupum mane sumat cum iure pulli, in quo petroselinum, fœniculum, & alia huiusmodi diuretica decocta fuerint, summopere laudo. Sed inter reliqua, quod semper certa fide à me longo experimẽto probatum est, laudo, ut singulis diebus sumat infusionẽ rhabarbari in aqua endiuiæ: nunquam enim uidi febrem ex obstructione hoc remedio non esse sublatã, si modo pertinaciter quispiam in eius usu perseuerauerit, quandoque enim crassissimos humores impactos, et obstructiones, quæ ob caloris imbecillitatem facilè tolli non poterant, ex rhabarbari assumptione curatas uidi. Consueui igitur accipere libram aquæ endiuiæ, in quam drachmam rhabarbari infundo in panno lineo inuolutam. Deinde singulis diebus uncias quatuor illius infusionis facta aliqua expressione accipi iubeo circa auroram, & est huiusmodi dosis puerorum, neq; desisto ab hac potione, priusquàm uideo omnino & febrem, & obstructiones esse sublatas: auferuntur enim proculdubio, si reliqua omnia rectè fiant, & curationi consentiant. Quantum uerò attinet ad ea, quæ exterius appli=

applicantur, stomacho quidem oleum de absynthio confectum cum puluere masticis applicarem. Lieni uerò linimentum hoc modo confectum

℞. Bdellij
Ammoniaci ana ʒ ij.
Dissoluantur in aceto scillitico. Deinde
℞. Olei amygdalarum amararum
Adipis anseris ana ℥ i.

Ponantur omnia simul, & fiat linimentum pro splene. Hepati rectè applicari potest linimentum ab excellentiss. doctore applicatum, unguentum rosatum Mesue cum sandalino permixtum. Hæc satis esse arbitror pro hac febre tollenda, si modo puer rectè pareat, & assidentes non delinquant.

Consult. LXI. De scirrho hepatis, & obstructionibus cum periculo hydropis, pro doctissimo iuuene Vtinensi domino Ioanne Baptista Luuisino.

HONESTVS *ille iuuenis, qui nobis sanandus in præsentia proponitur, cùm uarijs præter naturam affectibus uexetur, & inter se contrarijs, nimirum diuersis etiam auxilijs inter se pugnantibus curandus est. Vitia itaque tollenda prius recenseamus, deinde propria auxilia, & ita seruabimus methodum. Laborat itaq; in primis lienis obstructionibus, atq; duritie adeò, ut ferè scirrhus uocari possit, atq; hic est præcipuus morbus, de quo conqueritur iuuenis. Etiam nonnihil obstructionum in mesaraicis patitur. Flatu præterea in uentriculo, & toto ferè*

abdo=

abdomine abundat cum insigni tensione, atque sonitu, si quis digitis pulset: propterea ipsi discrimen magnum hydropis imminet, nisi iam inchoata sit tympanites cum leui ascite. Nihilominus ipsum hydropicũ appellari posse negamus, sed spleneticum potius, quoniam eo sanato, à quo tanquam à fonte cætera uitia emanant, totum corpus ad pristinam sanitatem reuertetur. Præterea & febre quadam laborat, quæ residuum esse uidetur quartanæ, quæ ipsum Decembri mense proximo inuasit, & pluribus mensibus infestauit. Nunc uerò quodammodo erratica esse facta uidetur, cùm neq; certum diem, neq; horam in suis circuitibus seruet, huiusmodi tamen febricula non est ægrotanti admodum molesta: neq; enim ipse propterea decumbit, sed domo exit, & quolibet expeditè admodum, & promptè deambulat: nullum præterea in initio accessionis rigorẽ, aut extremorum frigiditatem percipit. Hi sunt præter naturã affectus, quibus iste infestatur, opemq; à medicis implorat, ne in peius labatur, uerùm pristinam ualetudinem recuperet. His cognitis à causarum narratione supersedebimus: hanc enim à nobis ægrotus non postulat, sed illico ad remediorum explicationem accedemus. Omnibus itaq; per clarißimos medicos consideratis, ita illis satisfaciendum est. Primùm quidem, quoniam omnia hæc uitia à materia pendent, ut à causa, ea prius remouenda est: id uerò duplici instrumento fieri potest, uenæ sectione, & purgante pharmaco. Antequàm ad alterum istorum ueniamus, aluus lenienda est, deinde materia aliquibus conuenientibus syrupis præparanda. Accipiat ergo per quartam horæ partem ante prandium electuarij lenitiui, ut uocant, sescunciam, idq; aut sub forma boli cum saccharo,

aut cum ſero caprino liquetur, aut cum aqua cichorij, & fumiterræ, & fiat potio. Sequenti die in aurora huiuſmodi ſyrupum accipiat.

℞. Syrupi de fumoterræ ſimplicis
Acetoſi ſimplicis
De cichoreo ſimplicis ana ℥ i. s.
Decoctionis infraſcribendæ ℥ iij.
Miſce, & fiat ſyrupus.

℞. Agrimonij, ideſt, eupatorij
Cetrach, ideſt, aſplenij,
Endiuiæ
Cichorei ana man. s.
Aquæ communis quantum ſufficit.

Miſce, & fiat decoctum ſecūdum artem. Quater, aut quinquies huiuſmodi ſyrupo accepto, mane prius aluo lenita ſponte, aut clyſtere communi, per horam ſaltem ante cibum ſecetur uena interior cubiti ſiniſtri, extrahaturq; ſanguis moderatè usq; ad unc. ſex, aut ſeptem, aut pro iudicio præſentis medici: melius tamen fuerit, ſi hæc ſanguinis quantitas duabus uicibus, non ſemel extrahatur, neque propterea à ſyruporum aſſumptione deſiſtat, quoad in urina concoctionis bonæ ſigna uideantur. Quibus uiſis pharmacum ſummo mane aſſumat.

℞. Agarici præparati ℈ iiij.
Confectionis hamech ſine ſcammonio ʒ v.
Aquæ lactis ℥ iij.
Miſce, & fiat potio. Vel ita.

℞. Diaſene ℥ i.
Sacchari quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat bolus. Accepto hoc medicamento iterum

rum syrupi accipiendi sunt, sed prioribus efficaciores, hoc pacto.

℞. Syrupi de endiuia
De fumoterræ compositi
De pomis compositi ana ℥ s.
Decocti infrascribendi ℥ iiij.

℞. Fumiterræ
Stœchados
Asplenij
Cichorei
Tamarisci ana manip. s.
Aquæ communis quod satis est.

Incidantur omnia craßius, & mixta in aqua decoquantur. Tales syrupos accipiat numero septem, uel etiam plures. Postea hanc medicinam assumere debet.

℞. Confectionis hamech compositæ ʒ iiij.
Electuarij lenitiui ʒ ij.

Misce, & cum sacchatro fiat bolus. Hoc medicamento assumpto per duos dies, aut tres quiescat, iterumq; ad nouos syrupos accipiendos adiungat se: cùm enim morbus à materia pendeat contumaci, ac rebelli non unica præparatione, & purgatione educi potest: sed pluribus eget. Itaque huiusmodi syrupis sequentibus diebus etiam utetur.

℞. Syrupi acetosi de quinq; radicibus ℥ i.
De epithymo ℥ s.
Decoctionis infrascribendæ ℥ iij.

℞. Corticum radicum capparum
Polypodij
Dulcis radicis

Passularum enucleatarum ana ℥ s.
Asari
Fumiterræ
Filicis
Tamarisci
Asplenij
Betonicæ
Agrimoniæ
Cichorei ana manip. s.
Corticum radicum ellebori nigri
Florum cordialium ana ℥ i. s.
Seri caprini quantum sufficit.

Misce, fiat decoctio secundum artem. Cùm huiusmodi syrupos acceperit septem, aut octo, postea illico talem medicinam accipiat.

℞. Rhabarbari optimi ʒ i. s.
Spicæ ℈ i.
Vini aromatici parum
Decocti proximè scripti quantum sufficit.

Fiat infusio per diem naturalem: deinde facta expressione.

℞. Confectionis hamech
Electuarij indi ana ʒ ij.
Syrupi rosacei solutiui ℥ i. s.

Misce, & fiat potio, uel loco huius potionis accipiat pilularum cochiarum cum elleboro scrup. quatuor, aut pilularum Indarum, de fumoterræ, ana scrup. duos, & reformentur cum aqua fumiterræ, & fiant pilulæ quinque. Deinde cùm ita exquisitè corpus euacuatum fuerit, accedendum est ad alia remedia, quæ cum iecoris, tum lienis obstru=

obstructiones ualenter expediant. Itaq; semper in iusculis suis decocta sit radix petroselini, & fœniculi cum folijs, & parum asplenij. Et quoniam morbus longus est, neq; unico remedio diutius utendum, quia ei natura assuefacta non patitur, ideo modo utatur hoc decocto.

℞. Radicum arnoglossi, id est, plantaginis siccæ
Corticis lauri
Chamædryos
Lapathi sylluestris
Foliorum hederæ ana man. i.
Aquæ lactis quantum sufficit.

Misce, fiat decoctio usq; ad consumptionem tertiæ partis, & in fine parum aceti, quantum sit potabile, admisceatur: & ex hoc decocto summo mane sumantur unc. quinque, aut hoc.

℞. Scordij
Foliorum salicis
Radicum eryngij,
Anagallidis cæruleum habentis florem ana man. s.
Filicis
Chamæmeli
Agrimonij ana man. i.
Aquæ lactis quantum sufficit.

Fiat decoctio, ut suprà. Postea ubi hoc usus fuerit per aliquot dies inde utatur quibusdam remedijs sub forma pilularum, aut pulueris, & pastillorum ad reserandas occlusiones hepatis, & lienis. Ad iecoris autem obstructiones hoc sit remedium.

℞. Radicum chamæpityos
Radicum cichorei ana ʒ iiij.

Conterito, & melle cocto excipito, & ad auellanæ magnitudinem præbeto, & aquæ calidæ unc. quatuor ab eius aſſumptione ſorbendas dato. Item lupini iecoris ſicci drachmam in puluerem redacti cum uncia ſyrupi de cichorea propinato. Pro lienis obſtructionibus.

℞. Scillæ aſſatæ

Corticum radicum capparum ana ℥ i.

Contunde, & præbe ex poſca drachmam. Aliud ualde laudatum. Accipe ſeminum uiticis. ſ. agni caſti contuſi, & cribrati per ſubtiliſſimum cribrellum drach. tres, atq; ex poſca præbeto bibendum: atque ita alternatim in aurora exhibebis modo ſpleneticum, modo iecorarium medicamen, ſed multò frequentius ſpleneticũ, longè enim magis in hoc iuuene ſplen, quàm iecur ægrotat. Item ultimò poſſunt aliqui paſtilli ad patefaciendas uiſcerum occluſiones exhiberi, ut exemplum ſit. Accipe paſtillorum de rhabarbaro, aut de roſis, aut de eupatorio drachmam, redigatur in puluerem, & cum uncia decocti cichorei, & aſplenij in aurora exhibeantur iſta eodem modo. Poſt paſtillos autem exhiberi poteſt, aut drachma confectionis dialachæ, aut diacurcumæ, aut mithridatici, aut theriacæ, ſi bona haberetur. Atq; ita ſemper uariando modò unum, modò aliud ex antedictis remedijs dandum eſt, neq; diutius in uno inſiſtendum. Quòd ſi caliditas febrilis interdum cogat, aliquantulum de ſpeciebus diarrhodi admiſcendũ eſt. Præterea exterius fomenta ſpleni adhibenda ſunt, ut ex decocto geniſtæ, filicis, aſplenij, chamæmeli, ſeminum lini, aniſorum, dauci, cumini, & ſpongia ex hoc decocto madẽs applicanda, uel ueſicula bubula huius decocti plena superponenda: deinde cum oleo de capparibus, & amygdalino, &

no, & nardino inungendum eſt. Sed hæc olea debilia ſunt: ideo ad cerota, & unguenta magis mollientia, & digerentia ueniendum eſt, quale eſt cerotum de meliloto, aut Aeſippi cerotum: oportet enim ſimul mollire, & digerere: ideo cerotum diachilon mollitum cum oleo irino optimum eſt, aut cataplaſma ex radice cyclamini hoc modo.

℞. Radicum cyclamini lib. i. s.
Caricarum pinguium lib. s.
Aceti quantum ſufficit.

Coquantur, & fiat cataplaſma optimum. Item ſtercus gallinarum ſiccum contuſum cribratum in oxymelite concoquito, & confidenter imponito. Item optimè facit farina hordei, lupinorum, fabarumq; ex oxycrato impoſita: præterea pyrites, aut molaris, aut gagates longitudine octo digitorum, latitudine ſex digitorum, non multæ craſsitudinis, igneſcat, acetoq; aſpergatur, panniculoq; in aceto calido madefacto inuoluatur, & loco imponatur affecto, ibiq; quandiu calidus eſt, permittatur. Emplaſtrum quoq; ex hoc lapide à Galeno fit diapyrites uocatum, quod mirum eſt in ſcirrho diſcutiendo. Veruntamen totum ferè in ratione uictus ſitum eſſe exiſtimandum eſt, ſiquidem omnis diuturnus morbus maximam ex conuenienti uictus ratione opem ſentit. Quapropter aër in primis eligatur, qui neq; in calore excellat, neq; in frigore, & ad ſiccum declinet. Caueat itaq; à pluuijs, nebulis, & uentis auſtralibus, neque incolat, ſi fieri poſſet, loca paluſtria, lacuſtria, aut aquis ullis tum currentibus, tum ſtagnantibus irrigua, ſed ſtagnantes longè ſunt peſsimæ: præterea loca olidis, putridiſq; uaporibus referta euitentur: ſed aër ſit purus, apertus, & leui aura boreali perflatus. Exer-

citium corporis, cùm febre caret, ſit ante cibum, exonerata prius aluo, & id quidem moderatum ingrediendo, aut requirendo aliquid, & alijs geſtationibus utendo. Quòd ſi non poßit, fricetur eius dorſum, crura, & brachia deorſum uerſus cum panno lineo tepido, non ualde molli, neq; aſpero uſq; ad cutis ruborẽ. À cibo quieſcat omnino per tres, aut quatuor horas. Loquatur ante cibum alta uoce, & uociferetur. Noctu dormiat, quantum ad concoctionem ſatis eſt: meridianum ſomnũ, niſi aſſuetus ſit, caueat. Quotidie ante cibum aluum exoneret aut ſponte, aut glandula ſimplici ex melle cocto, aut addita drachma ſpecierũ hieræ, aut per clyſtere ex decocti chamæmeli, betæ, furfurum, mercurialis, maluæ libra, olei anethini unc. tribus, ſacchari rubei unc. duabus. Animo ſit ſemper læto, nihil triſte cogitet, ſemper ſe conualiturum eſſe confidat, ſolitudinem fugiat, muſicis delectetur, ſemper amicorum, & hominum iucundißimorum conſuetudine utatur. Cibi uerò, & potiones, in quibus maximè uictus ratio conſiſtit, ſint attenuatorij, inciſorij, abſterſorij, & acrium rerum. Comeſtiones per interualla interdum proderunt, ut ſynapis, piperis, ſacchari, & huiuſmodi, præcipuè cùm febris ſedata fuerit: modus autem cibi eſt ne ſatietur. Potus uini ſit paucißimus, quantum ſatis erit ad ſedandam ſitim. Panis itaq;, ut ab eo incipiamus ex polline triticeæ farinæ conficiatur cum mediocri ſale, & bene fermentetur: præterea, ut flatus, quibus hic ægrotus abundat, diſcutiãtur, conficiendo pani cõmiſceatur ſemen aniſorum, fœniculi, ſeſeleos, cumini, & optimè coquatur. Carnes ſint hædi aut ueruecis iuuenis, aut uituli lactantis, pullorum gallinaceorum, aut columbinorum in turribus degentium,

auicu-

auicularum, quæ ex arboribus, montibus, aut campis ui-ctum quæritant. Vitentur aues in aquis degentes, & carniuocæ: oua etiam sorbilia prosunt. Etiam omnino hæ carnes elixentur, & in iusculis coquantur radices fœniculi, aut petroselini cum folijs, aut utraq;, & condiantur cum cinnamomo omnia cibaria, & aceto. Pisces nõ sunt boni, nisi saxatiles. Oleribus interdum elixis uesci poterit, ut beta, malua, aut quod cerfolium uocant, mentha, petroselinum, & reliqua huiusmodi. Abstineat ab omnibus leguminibus, à braßica, rapis, cucurbitis, cucumeribus cum lacte, & omnibus lacte confectis, & lacticinijs, in acetarijs frequenter utatur capparibus ex oxymelite, aut folijs buglossæ, & borraginis coctis, & endiuiæ, intubi, aut cichorei. Fructibus uti potest, uuis paßis ante cibum, & post interdum amygdalis, nuclei pinei stomachum lædunt. A' pomis, nucibus, castaneis, uuis, persicis, melonibus, & breuiter ab alijs omnibus fructibus præter ficus, & eis consimiles abstinere melius fuerit, donec huiusmodi febris, et obstructiones penitus sublatæ fuerint. Potu utatur uino albo, tenui, non acerbo, cum quo permisceatur aqua, in qua ferrum candens igne sæpe sit extinctũ. Optimum erit si omnia ipsius cibaria in tali aqua decoquentur. Præterea fiant uascula ex ligno tamarisci, in quibus uinũ, quo uti debet, contineatur. His omnibus ita congruenter institutis, & corpore diligentißimè, ut superius comprehensum est, purgato, si febris abolita fuerit, tũc credimus ultimum, & præsentißimum remedium fore, si aquas Apponenses potauerit, quarum experimenta multa uisa sunt in aperiendis uiscerum obstructionibus, & omnibus naturalibus membris roborandis. Atq; ita Deo annuente huic

nobi-

nobilißimo iuueni priſtinum corporis robur, & ualetudinem reſtitutũ iri ſperamus, atq; indubitanter confidimus.

Conſult. LXII. De morbo Gallico, pro quodam nobili Germano.

SI IN *tam ampla materia, & congerie ſymptomatum uellem inuenire rationem, eſſem ualde moleſtus. Sed uia hæc erit commoda ut explicem naturalem temperiem eius, & præter naturalem acquiſitam, quia ex ijs rectè explicatis reliqua clara erunt. Quoad naturalem temperaturam pertinet, illud ponendum eſt, quòd niſi conſtaret ex ægritudinibus, quibus antea affectus fuit, cholericis quidẽ, & niſi corporis habitudo eſſet, nullam prorſus ſuæ temperaturæ naturalis haberemus cognitionem: quoniam ex ſignis à Galeno traditis, in ipſius cognitionem non poſſumus adduci, maximè cùm animi mores nobis non ſunt noti. Sed quòd ſit calidæ, & ſiccæ temperaturæ, omnes illæ ægritudines, quibus ſolitus eſt affligi, & infeſtari, antequàm incideret in morbum Gallicum, poſſunt atteſtari. Et primò, ut ex ſcripto eius apparet, circa* XI. *annum capitis dolorem habuit, primò acutißimum, deinde criſi facto per fluxum ab auribus utriſque cum ſanguine in tertia uel in quarta die liberatus eſt. Indicium manifeſtum tum ex acrimonia doloris, tum ex uelocitate motus calidam fuiſſe diſpoſitionem. Laborauit etiam ſcabie, quæ prouenit ab humoribus aduſtis, & à pituita ſalſa, quæ atteſtatur caliditatem hepatis. Præterea tertianas habuit, & cùm uexaretur catarrho, à* XV. *uſque ad* XVIII. *annum, qui tenuis fuit admodum, acutus, mordax. Ita quòd omnes æ-*

gritu-

gritudines, quas passus est antè, attestantur super dominio humorum calidorum. Ideo hæc signa uidentur efficacia, ut credamus esse calidæ, & siccæ temperaturæ, quia illæ ægritudines non solùm signa sunt naturalis temperaturæ, imò indicant habuiße omnes causas, quòd naturalis eius tẽperies fuerit labefactata, quia ex longo catarrho naturalis temperatura destructa fuit, quia perseuerante catarrho continuè, fieri non potuit quin labefactaretur. Quo catarrho perseuerante in XXIII. ætatis suæ anno concubuit cum muliere infecta morbo Gallico, à quo tempore cœpit conqueri de magnis, & multis symptomatibus, quæ secuta sunt, de quibus loquemur. Sed primò oportet scire quòd ille Magnificus uir incidit ex tali concubitu in morbum Gallicum, ita quòd contagium fuit complicatum cum naturali temperatura, quam inuenit calidam & siccã, ex qua complicatione fecerunt unum tertium, ex quo postea tot symptomata secuta sunt. Sed non possumus scire illud tertium, nisi extrema habeamus. Sunt autem extrema primò temperatura, quæ excedit per calidum, & siccum. Secundum extremum est contagium morbi Gallici. Hîc dubitant multi quisnam morbus sit morbus Gallicus, an epidemicus dici poßit, nécne? Ego credo quòd non possit dici morbus epidemicus, quia epidemici habent causas uniuersales (ut inquit Galenus in primo Epid.) uel aërem, uel cibum, & potum, sicut in lib. de cibis boni, & mali succi asserit Galenus de eo qui propter qualitatem annonæ tempore suo accidit: ita quòd talis à causa uniuersali incipit, & desinit desinentibus causis uniuersalibus, siue in aëre, siue in aquis, & cibis sit constituenda causa eius. Iam multi anni præterierunt, ex quo incepit

pit

pit hæc infectio, credo quòd iam deberet desinere. Neque *ualet quòd per contagium perseuerat, quia cessantibus causis cessant putredines, ut in febribus pestilẽtialibus, quæ per contagiũ oriuntur cessante influxu, & uniuersali causa cessat contagium, & abolentur febres illæ.* Præterea *maiores nostri ex historia obseruarunt, nullum eo tempore fuisse correptum, nisi per contagium, & causam habuit particularem.* Scimus enim quòd eo tempore, quo *bellum à rege Gallorum apud* Neapolim *gerebatur, plurimi erant* Hispani, *qui à* Calicut *deuenerunt, in quibus regionibus plurima erat infectio, qui concubuerunt cum meretricibus illis, & ex concubitu illo infectæ sunt meretrices, & tandem infectio ad nos deuenit, quia ibi aderant milites cuiuscunq; nationis.* Et ita *constat in historijs, quòd habuit originem, & tale principium per contactum particularem, qui morbus peculiaris est in illis regionibus, & non curatur nisi ligno illo, quod ad nos delatum fuit.* Verùm *num sit morbus iste collocandus in genere morbi qui sit in mala compositione, uel solutione continui, & in quo genere sit collocandus, est maxima difficultas.* Et *fortasse si uellem immorari, ostenderem opinionem meam non longè à ueritate esse: nec credo posse appellari morbum, nisi occupauerit hepar, & fecerit malam temperaturam.* Cu*ius signum est, quia antequàm contagium deueniat ad hepar, ulcuscula curantur omnia, & non redeunt: si uerò ad hepar peruenerit, non modò bubones apparent; sed caput occupat, & omnia membra inuadit, tristantur homines, decolorantur, & apparet tunc quòd causa est in membro principali, quia totum afficitur corpus.* Ideo *non est solutio continui, sic ut quidam existimarũt, sed hepatis in-*

tem-

temperies. Certum est, quòd debemus conspicere, & uidere, si in hepate est quis affectus, præter naturam existēs in hepate. Certè licet uideamus, quòd in omni temperatura efficiat crustas, pustulas, ulcera, tamen symptomata semper eadem uidentur siue sanguis, siue bilis, siue pituita sit quòd adustionem habet, & nunquam separari hoc symptoma ab absceßibus, à pustulis, à crustis, & ab ulceribus. Et quia hoc uniuersale uidetur, credendum est quòd sit tēperatura propria causans hæc symptomata. Et contingit in hoc, quòd in alijs contagiosis, ut si quis habens lepram, uel scabiem alium inficiat scabie uel lepra, licet habeat hoc perpetuum quòd sit pituita, tamen secundum diuersas temperaturas diuersæ fiunt scabies, in uno fit pinguis, & humida, in alio sicca, & ita unum commune habebit. Quo autem ad naturam ulcerum, erunt diuersa pro ratione temperaturarum. Hoc unum obseruandum est, quòd contagium hoc à temperatura pendet, quæ nec calida, nec frigida, nec humida, nec sicca est: sed est qualitas quædam innominata, quæ dum contangit hepar, facit sanguinem talis naturæ, ut semper declinet ad adustionem, fortè quia principium suum prouenit à nigris hominibus illis, & adustis, quia proprius est morbus illorum hominum circa torridam Zonam habitantium: fortè propter naturam illius adustionis dependet ab illo principio. Siue quia talis, uel talis temperies sit, & innominata, habet hoc, quòd contagium primò inficit hepar: ideo facies decolor est, sequitur & tristitia animi propter humorem adustum generatum, & si abscessus contingunt, duri sunt in primis diebus: & ita semper adustio est in tali morbo. Ista ergo mala qualitas facit semper adustionem, & est causa, ut quæcunq;

cunq; materia sit semper habeat adustionem. Hoc *fundamento posito, & quòd à principio natiuitatis habuerit tẽperaturam calidam, & siccam, abundauit humorum adustione, ut ex scabie apparuit, quæ fuit propria ægritudo, ex catarrho mordicante, & erodente superuenit contagium illi temperaturæ, cum qua conuenientiam habebat.* Ideo *facillimè impreßionem fecit, & maximam, quia agens & patiens erant dispoſita.* Hæc *fuit causa, quare secuta fuerunt tot symptomata: apparuerunt pustulæ, post pustulas apparuit humor distillans per uirgam, dolor in lumbo dextro, ut dixit ipse, sed fuit in rene dextro, quia subsequutæ fuerunt urinæ arenosæ attestantes in renibus affectionem, & calorem esse.* Habuit *maculas primò siccas, secundò humidas in uola manuum, & circa cubitum.* Habuit *dolorem capitis intensißimum in posteriori parte capitis, & ex medela medici ex diuersis curationibus in omni parte capitis tam anteriori, quàm posteriori habuit, & semper abscessus illi duri permanent curatu difficiles.* Apparuit *etiam in naribus non solùm caro exerta; sed ulcera, quæ omnia fuerunt cum erosione.* Ita *quòd post cõtagium omnia secuta sunt, & adustiones habuit tum à temperatura, tum à contagio, & in hac re immorandum non est, quia clara est.* Hoc *fundamento posito, quærit à nobis iste* Magnificus *uir tria, primò utrum poßit curari sine exhibitione ligni, & unctionibus, & suffumigijs: secundò an poßit curari sine deturpatione faciei: tertiò ut scribamus quid consulimus.* Circa *primum, oportet primò uidere utrum poßit curari, secundò cum quibus.* Credo *multa esse consideranda quoad morbum, posset quidem curari, si non haberemus alias indicationes, nisi eas, quæ à morbo sumuntur*

muntur Gallico, etiam si inueteratus esset: imò uidi ego quòd quantò uetustior fuit cum absceßibus & pustulis, & ulceribus curatus cum ijs, quæ dicemus. Sed nos habemus plura consideranda, quæ faciunt difficultatem. Habemus primò, & ego obseruaui experientia, postea ratione, quòd nihil deterius est istis sic affectis, quàm adhibere, siue interius, siue exterius sub forma unguenti, uel suffumigij id quod argentum uiuum habet, quia ex tali applicatione homines secundum membra principalia semper fuerunt affecti. Et testor Deum, aderatq; excellentißimus Fracastorius, ex inunctione Mercurij statim quendam incidisse in epilepsiam, & uix potuit curari ab ea, & nullam causam habuit, nisi eam occasionem. Post quidem assumptionem argenti uiui, ita decolorantur, ut nunquam poßint redire ad pristinum colorem. Et ego primò quando uidi hominẽ in facie, interrogaui an fuerit illitus aliquo unguento, in quo esset argentum uiuum, quia tot uidi, ut experientia doctus sim. Sed præter experientiam habemus rationem, & prætermittamus considerationem Auic. quia fuit primus qui uoluit rem distinctè intueri, reprobauit ipsum, Græci omnes id ipsum non cognouerunt, nisi quòd uenenũ est, & nihil aliud de eo dixit Galenus, sed refugit ipsum tã quam uenenum. Et quia Auic. uoluit experiri argentum uiuum, & similiter Arabes alij, quia fuerunt maximi Alchimistæ, dixit omnia apertè eius incommoda, & quomodo in paralysim, in stuporem, & in frigidas incidere facit ægritudines. Et primò uidemus pati hepar, & incidere in frigidam dispositionem, ex qua sequitur decoloratio totius cerebri: præterea ægritudines ex consensu neruorum sequuntur, paralysis, tremor cordis, stupores, & totius corporis

corporis refrigerationem facit, quia calorem naturalem, & spiritus refrigerat. Ideo abstinendum ab eo est tanquã apertè lædente. Et præter frigiditatem, & humiditatem maximam, quam habet (licet aliqui dixerunt esse calidum in quarto, quia de calcinato loquuti sunt) & præter malas conditiones omnes, quas habet, unum habet deterrendum, quia facit operationem suam contra methodum, & contra rationem: est enim apud medicos unum axioma, ut cùm euacuamus, ne trahamus humores ad locum nobilem. At argentum uiuum quicquid in iuncturis est, ad pulmonẽ trahit, & expuitur: & sequitur fœtor, corruptiones dẽtium, gingiuarum, ulcera maligna in ore. Et ideo uir iste non est mirum, si habuit ulcus in palato post suffumigium, & post argentum uiuum exterius sumptum. Credo ego quòd ex hoc, & non ex alio secuta fuerit decoloratio, hæc mœstitia, & ulcera in palato. Et mirum est, cur non omnes ex plurima materia, quæ defluit ad pulmones, non incidant in ulcera pulmonis. Et si euadunt multi, hoc est ratione fortis naturæ, & quia duri pulmonis sunt, nullus tamen euasit, quin habuerit uel gingiuas corrosas, uel dentes, uel aliquod deterrimum. Et credo quòd sequatur sanitas ex tali illitione, sicut in pestilentialibus accidit, qui in naui curantur à calido uino epoto, qui postquàm cooperti sunt pannis, sudant copiosè, & ex tali uiolentia naturæ facta, quæ fortis, & ualida est, ab errore ducti sanitati restituuntur. Concludendo ergo quòd saluo semper meliori iudicio argentum uiuum siue per linimentum, siue per suffumigium non probo siue minerale, siue artificiale fuerit, quia omnes, qui de eo scripserunt, cognouerunt tam minerale, quàm artificiale uenenum esse. Ideo crederem ab e-

ius

ius usu abstinendum esse. Si diceretis, fuit curatus ab eo, à decocto autem ligni deterius se habuit: imò ex decocto tali dolor auctus fuit, ex suffumigio autẽ melius habuit. Istud non est mirum, quia si uerum est suppositum à me factum, quòd uir iste temperaturam habuit à principio natiuitatis calidam, & siccam adustam, & contagium habere adustionem sibi perpetuò annexam, & ideo habere symbolum cũ temperatura, quæ refrigerant, humectant, & repercutiunt per aliquod tempus possunt conferre, quia alterant naturam & stupefaciunt, ut non sentiat dolorem, & euacuant trahendo ad partes interiores, & per sputum excernunt. Ideo uidentur bene se habere in principio: sed postea in deterius labuntur non solùm quia remansit temperatura mala, sed quia ultra ea habuit uenenositatem in membris. Et si à decocto non bene habuit, potuit esse uel quia non fuit usus recta ratione uictus, nec bono ligno, nec bene purgatus: quia qui non fuerunt exquisitißimè purgati per phlebotomiã, & pharmaciã, non fuerũt sanati. Ideo debuit primò optimè expurgari. Præterea multa sunt obseruãda, quæ sciũt peritißimi medici: quæ si fuerũt obseruata, à caliditate suæ temperaturæ, & siccitate potuit lædi, quæ ualida est. Et licet in ore positum non percipiatur acrimonia, sicut percipitur ea, quæ in pipere est, hoc est quia fundatur in substantia terrestri, ut uix deueniat ad actum: ideo in tertio crediderunt esse calidum & siccum. Idq; possumus experiri si decoctum faciamus ex maiorana, calamẽto, cinnamomo, & ex ligno, maiorem percipietis caliditatem ex decocto ligni, quàm ex his quæ sunt calida & sicca in tertio, interius dico sumptum, quia ex elixatione permiscetur cum multa aqua, ideo non sentitur exterius:

ſed interius ſumptum mirum in modum calefacit. Ideo ſiue hoc, ſiue illud, ſiue omnia, ſiue plura fuerint, non eſt mirum ſi non fuit adiutus, cui tamen incommodo poſſumus occurrere. Cùm ergo duo ſint, quæ poſſunt morbum Gallicum confirmatum curare, decoctum ligni, & illitio ex Mercurio, huic autem affectioni, quam facit argentum uiuum, non poſſumus occurrere, neceßarium eſt igitur, ut accedat nobilißimus iſte uir ad aſſumptionem potus aquæ ligni. Sed duo in primis facere debet: primò remouere malam impreßionem factam ex argento uiuo, ſiue fuerit argentum uiuum, ſiue ſuffumigium ex cinaprio in ambitu totius corporis impreſſam: ſecundò uellem, ut malus habitus tolleretur, & rediret ad propriam temperaturam. Cùm quibus modò? Ego ſine dubio in tanta materia aggregata tum à contagio, tum à mala temperatura, tum à medicinis reſoluentibus totam ſtruem corporis, uellem ut corrigeretur, & tot, ac tanti humores euacuarentur cum medicinis. Et cùm habeat habitum pallidum declinantem ad frigiditatem, & tumorem corporis, cacexiam indicantem, hoc fuit ab aliqua re ualidè imprimente: quia mirum fuit quòd in tali corpore impreßa ſit intemperies frigida. Ideo bilioſi, pituitoſi, & aduſti humores ſunt euacuandi. Et quia pituita mixta eſt cum aduſtis humoribus, habeat primò ſyrupos, in quibus ingrediatur epithymum, fumus terræ, polypodium, arte confectos, habeantq́; ſenam, quæ euacuat humores melancholicos, & digerit, & incidit humores pituitoſos aduſtos. Syrupus acetoſus etiam optimus eſt, & multi alij, quos non referam, quia qui ſcribent, magis erunt uniuerſales. Ego ſic procederem cum digerentibus pituitoſos, & aduſtos humores. Poſtea euacuarem

cum

cum medicinis euacuantibus aduſtos & pituitoſos humores, & inter omnia medicamēta confectionem hamech eligerem, ut patet ex ingredientibus: pilulæ aggregatiuæ summoperè conuenirent, in quibus ingrediuntur ea quæ poſſunt id facere: electuarium etiam Indum, diaſene, diacatholicon, & haberet aliquod in ſe, quod ſtimularet ipſum, quia leue eſt. Conuenienter ergo poſſent addi trochiſci Alhandal, agaricum, rhabarbarum: & ſi non ſufficeret una euacuatio, plures fierent. Corroborarem caput, aperirem uenas, & diſponerem in alium habitum. Et ſi eſſet in regione calida, dimitterem beneficio aëris, quia fortè ex aëris beneficio corrigeretur: & ſi non eſſet in aëre tali, darem ei decoctum corroborans naturalem calorem. Et decoctum eſſet tale ex garyophyllis, & cinnamomo, & propter caliditatem hepatis, uellem ut decoquerentur in aquis endiuiæ, cichoreæ ad refrigerandum hepatis caliditatem, quæ induceretur ex aromatibus. Et ſi fortè eſſent obſtructiones in uenis aggregatæ per accidens, diſcuterentur, inciderentur, & difflarentur. His factis, deuenirem ad principalem intentionem, & eſſet tunc tempus autumni, & purgarem rurſus exquiſitè, & ſi uiderem quòd in alium habitum tenderet, ſecarem uenam, & cum iiſdem purgantibus, & euacuantibus pituitoſos, & aduſtos humores procederem. Poſtea ſex, uel octo ſyrupos exhiberem, ſic compoſitos. Vellem accipere, exempli gratia, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, Indorum ſing. ſemunciam. Contundanturq́; , & facta leui contuſione infundantur per diem, & noctem in aqua fumiterræ. Facta in infuſione, imponerentur folliculorum ſenæ, epithymi, polypodij, glycyrrhizæ ſing. uncia: ſeminum citri drach.

 quatuor:

quatuor: corticum ellebori nigri drach. duæ. Infundantur simul, & decoquantur sufficienter, & totum hoc in sex uel octo uicibus assumatur, & pro refrigeratione hepatis, in hoc decocto ponatur syrupus de corticibus citri, uel si timeamus caliditatem nimiam hepatis, syrupus rosatus, quoniam malum habitum abigit hoc decoctum, moderatè euacuat & nigerrimos humores. Et testor Deum, quòd multi sanati sunt ex hoc decocto, maximè ubi morbus non sit inueteratus, & ratio, quæ me mouet, ut hæc assumat est, quia exquisitißimè purgati in decocto feliciter euadunt. His factis, ad decoctum ligni accedemus, supposito quòd malus habitus fuisset remotus, & rediret suum temperamentum. Vellem duas intentiones habere, prima ad contagium illud, quod quidem nõ remouebitur, nisi suo opposito. Et quia nomen non habet (non enim calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum) ideo nec calida, nec frigida, nec humida, nec sicca opponemus. Vnde istud lignum semper curabit, si seruentur seruanda: nam non inueni manifestas qualitates, quæ plus noceant, quàm iuuent, est qualitas innominata. In ligno enim primò est illa occulta qualitas, quæ dicitur bezoartica, quæ habet uim antidoti, & directè opponitur contagio. Habet secundò caliditatem, & siccitatem: si enim inuenerit hepar calidum, plus calefaciet qualitas manifesta, quàm occulta iuuet: & tunc debemus contemperare qualitatem illam, sicut feci ego in domino Ioachino, cui cùm exhiberem decoctum ligni in aqua putei, in tantam calefactionem hepatis deuenit, ut totus esset erysipelatus, & febres accesserunt pessimæ. Acceßi ad aquam endiuiæ, & tunc tanta felicitate omnia successerunt, ut ex ea nunquam amplius ægrotarit

tarit, cùm tamen natura eſſet niger, macer, pallidus. Et hoc proueniebat à mala temperatura ligni, quæ remota fuit. Ideo plus illi nocebat caliditas, & ſiccitas ligni, quã occulta bezoartica iuuabat. Illis igitur duabus rebus con ſulerem, & reſpiciens temperaturam hepatis refrigerarem hepar, & refrigerarem caliditatem, & ſiccitatem ligni, qua non indigemus, & occultam bezoarticam haberemus, qua indigemus. Et hæc faciet cum debito regimine uictus: & ſi fuerit frigus, permanebit in ſuis uaporarijs commodè calefactis, ut ſudare poßit liberè. Quomodo autem propinetur, nũc nil dicam: ſed ſi ſcribam, dicam. Circa ulcera illa, credo quòd ab exhibitione ligni omnia ceſſabunt, & niſi infeſtatio morbi Gallici tollatur, non curabitur. Et ſi tolleretur unum ulcus, decem prorumpent, & iſte morbus erit ueluti hydra. Vidi tamen ego empiricos quoſdam unũ habere medicamen in abſceſſibus ſimile admodum cerino antidoto, quod habet optimã terebinthinam, oleum roſaceum, & ceram, quæ omnia componunt, & applicant. Abſceſſus curant, ſed redeũt in alia parte, & niſi occurratis, citò marceſcent omnia oſſa corporis. Habet etiam ulcus in ore, quod mihi non placet, & ideo iam acceßit hoc contagium ad caput. Et eſt ille ſecundus gradus, de quo uolebam dicere à principio: ſed è memoria excidit. Si modò accederet ad cor, tunc efficeretur incurabilis, & tranſiret ad tabem. Ex tribus membris, duo occupauit: ſi ad tertium deſcendet, non curabitur. Et hæc ſufficiant.

Consult. LXIII. Pro eodem.

SVPPOSITIS *his uniuersalibus euentibus, qui ab intemperie tum naturali, tum aduentitia in huius* Magnifici *uiri originem ducunt, necnon causis singulorum hoc tẽpore prætermißis, quæ omnia alioquin in colloquio nostro exactißimè fuerunt considerata, hoc unum proponam, morbo* Gallico *uexari hominem, & quæcunque symptomata, abscessus, ulcera, dolores ipsum infestant, uel omnino, uel maxima ex parte ab hoc eodem morbo pendere, quo sublato, sicuti arbitramur, reliqua quoque omnia facilè abolescent. Ergo incedendum maximè, ut morbum propulsemus: propulsabitur autem malum habitum ab alijs inductum remouendo, deinde bonum, & naturalem introducẽdo. Nunc enim & liuens, & tumidus secundum totã corporis molem apparet, quod ab alia ratione euenire nõ putamus, nisi à delibutoria qualitate tum argenti uiui, tum adulterati, & falsi cinnabaris, quo utroque uarijs modis abusus est. Primùm igitur nisi regio calida, aut constitutio, aut tempus hac proxima æstate obstiterit, purgandum hoc corpus putamus, ut quicquid est excrementi tum ob intemperiem deprauatam, tum ob malam rationem uictus collectum est, totũ exquisitè educatur. Postea membra corroboranda, & ad meliorem habitum ducenda: subinde ad morbi gallici curam rectà accedendum. Purgatio proxima hoc modo perficietur. Floris caßiæ quàm pinguißimæ drach. decem ad boli formam redactas, & sacchẫro inspersas non ita multò ante prandium deuorabit. Postridie potum huiusmodi accipiet. Syrupi de succo betonicæ, de cichorea*

chorea Nicoli completi cum rhabarbaro, ſingulorum unciam. Decocti betonicæ, endiuiæ, & maioranæ ex iure tenui pulli exigui unc. quatuor. Sumet in aurora tepidum, idemq; repetet VII. aut IX. continuis diebus. Tunc proxima die pharmacum tale cum custodia deglutiet in aurora.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Trochiſcorum Alhandal gr. x.
Syrupi roſati ſolutiui ℥ ij.

Cũ aqua betonicæ fiat potus breuis. Deinde proximis ſeptem diebus ſumet, perpetuò ante prandium & cœnam zucchari roſati unciam. Tunc per plures dies non abſcedet ab uſu eiuſdem zucchari roſati, uel ſaltem ante prandium, & bis in ſeptimana ſumat theriacæ optimæ, uel Mithridati drachmam in aurora. Vnum erat dicendum, quod eſt omiſſum. Eo tempore, quo ſyrupos aſſumit, tertio ſcilicet, aut quarto die uenam ſecet baſilicã dextri lateris, nec ultra ſex uncias ſanguinis hauriet. Atq; ut melius ſibi caueat, neq; interim incidat in deterius, cõſulimus, ut ſemel ſaltẽ in ſeptimana ſumat rhabarbari optimi ſcrup. quatuor, macis grana ſex, zucchari roſati ſemunciam. quæ omnia ſimul confecta, & ad boli formam redacta, tribus horis ante prandium deuorabit. Poterit etiam talem potum crebrò in aurora tepidum aſſumere.

℞. Epithymi optimi
Folliculorum ſenæ ana ʒ ij.
Seminum citri
Liquiritiæ ana ʒ i.

Contundantur ſemina, & omnia ſimul decoquantur in duabus heminis ſeri lactis, ut dimidium abſumatur. In

uictus ratione cauebit maximè ab aëris exceßu tam calido quàm frigido flatuoso, nec minus austrum, quàm boream euitabit. Animi molesta accidentia tanquam pestem effugiet. Singulis diebus curabit aluum subducere. A ueneris usu penitus abstinebit, saltem toto curationis tempore. Carnes hædinas, castratorum iuuenum, uitulinas, pullorũ, perdicum comedet, montanas aues tam elixas, quàm assas. Reliquis omnibus carnibus parcet, necnon cuiuscunque gnneris piscibus. Olera uituperamus tam cruda, quàm cocta. Vtetur ouis recentioribus, & sorbilibus. Vsum lactis, & quodcunq; ex lacte confectum euitabit. Vinum parcißimè bibet non acidum, non austerum, non dulce: sed maturum, tenue, limpidißimum: ac compotationes præ reliquis omnibus fugiet. His ita procuratis, appetente autumno circa Septembris initium ita rursus inchoabit. Primò sumet quæcunque in pristina purgatione enumerauimus, caßiam inquam, & syrupos, & pharmacum, nec minus uenam eandem secabit. Laudamusq́; ut nisi unica purgatione exquisitè purgatus fuerit, bis eodem autumni tempore repetat. Deinde peractis purgationibus sex perpetuis diebus talem potum in aurora tepidum sumat, seq́; interim intra domum contineat. Postremò ubi hæc omnia rectè peracta fuerint, ad ligni Indici decoctum hac ratione progredietur, sumendo ligni Indici optimi nigri, & pinguis derasi libram unam: aquæ endiuiæ per destillationem factæ optimæ, & recentis libras XIIII. Ponenturq́; simul in olla fictili uitreata bene operta, ut integro die simul cum sua nocte madescant: tunc decoquatur donec tertia pars absumatur, deinde excolabitur, & seruabitur decoctum in uase uitreo mundißimo stricti orificij

& exquisitißimè operto. Huius decocti uncias VI. bibet horis quinq; ante prandium atq; interim se continebit in cubiculo tepido, & si frigus fuerit, in uaporario, à quo frigido aëre existente nunquam etiam est recedendum, donec totum potionis tempus transiuerit. Septima uerò hora post prandium totidē rursus uncias eiusdem decocti eodem modo potabit, & post quatuor horas cœnabit: & idem singulis diebus repetetur usq; ad 40. uel ad summum 50. Cibus erit primò pulli parui unciæ tres, uel quatuor ad summum, ac totidem panis optimè fermentati, & saliti sine fermento. post prandium & cœnam uncias tres passularum comolitarum electarum edet. Eadem enim prorsus ratio esse debebit & cibi & potus tam in prandio, quàm in cœna. Potio autem secunda talis erit. Sumetur illud idē lignum, quod prius decoctum fuerat in aqua endiuiæ, ac rursus decoquetur in libris xx. aquæ fontis optimæ ad cō-sumptionem quartæ partis. Et facta exquisita expreßione pro potione seruabit. Singulis tamen quibusq; octo diebus semper sumet una hora ante prandium floris caßiæ drach. decem. At si interim non egereret, clysteribus utetur ex decocto eiusdem ligni cum uncijs tribus mellis rosacei. At super omnia toto hoc tempore cauebit ab aëre frigido, & uento, ac rursus semel in septimana, qua die magis illi collibitum fuerit, sumet ante potionem suam ordinariam immediatè drachmam optimæ theriacæ, uel Mithridati, à quorum usu consulo nunquam illum penitus abstinere debere. Hæc sunt quæ scribenda occurrunt, ita ut nec prætermiserimus quæcunq; in colloquio nostro memoratu digna uisa fuerint: nec dißimulauerimus, aut silentio trāsiuerimus quæcūq; inter scribēdū utilia fore iudicauerimus.

Consult.

Consult. LXIIII. De morbo Gallico cum febre & cõtinuis vigilijs, pro nobili iuuene.

CVM audirem processum & morbum doloris huius nobilissimi iuuenis, mihi uidetur ita morbum Gallicum *depingi, & effigiari, ac si uisu perciperetur.* Dolor *primò acutissimus capitis corripit hunc iuuenem, necnon tubercula apparuerunt in capite, quæ cùm essent sine colore, tactu tamen cùm premerentur, dolebat, signum euidẽs quòd ibi esset materia pituitosa adusta, modo quo potest aduri pituita.* Præterea *uersatus fuit cum muliere infecta, ut hoc possit esse non leuis coniectura.* Præterea *nemini dubium est, quòd impressio extrinseci agentis in corpore præparato magis imprimitur: & cùm corpus hoc calidum sit, & siccum, & pluribus abundet adustionibus, magis præparatum est, quia corpora calida, & sicca adusta magis contabescunt.* Præterea *pluribus humoribus malis abundat, & bili, & pituita.* Ideo *non fuit mirum si dolor ualidissimus adfuit, & tubercula emanauerint.* Curatus *fuit omni ingenio, ut si dolor capitis à prauorum humorum multitudine prouenisset, remota causa, affectus, & dolor remoti essent.* Remota *enim fuit multitudo malorum humorũ causans dolorem (si illa fuisset causa) non solùm per euacuationes uniuersales, quæ à toto euacuant, & per reuulsionem, ut omnino deberet excuti; sed etiam ad localia uentum est, ad deriuationem per uesicatoria prope scapulas, & tamen nihil profuit.* Ita *quòd his exquisitè factis, licet cessauerit tantillum dolor, quatenus à capite essent educti humores, rediit tamen.* Causa *autem est si consideramus*

naturam morbi Gallici, quia occupat duo principalia mẽbra, hepar ſcilicet, & cerebrum ſua mala qualitate, quam certè nomino innominatam, quæ forma imbuitur in hepate, & malos aduſtos humores generat. Nec poſſumus dicere quòd calida ſit, quia generat pituitam, & alios diuerſos humores: & licet ad aduſtionem tendant, uarij tamen generantur: & propterea iuuatur aliquando à calidis. Ita quòd non eſt qualitas ex primis qualitatibus, ſed forma quædam mala imprimitur in hepate, ut generet malum ſanguinem: & ſicut uaria eſt natura recipientis, ita uaria forma recipitur, quæ in aliquibus depilat, in alijs ulcera, in nonnullis dolores facit, in aliquibus brachia, in alijs caput, in alijs crura occupat, prout unum membrum imbecillius eſt altero. Cùm ergo in hepate ſit illa mala forma, licet educatur materia mala, redijt tamen, quia adeſt infectio adhuc, & mala forma in hepate, quæ ſemper malos humores generat, & licet optimis cibis ueſcatur, generat malos humores ex illa mala forma impreſſa. Ideo palleſcunt ſemper, nec unquam læti ſunt, & affliguntur uarijs ſymptomatibus ex malis humoribus. Præterea caput etiam læditur, & ita inuadit ipſum, ut totum uenenũ appareat in capite, & non niſi dolor. Credo igitur eſſe Gallicum tum ex ſignis illis, tum ex modo inuaſionis doloris capitis: & quoniam ea quæ ſolent curare hemicraniam, nihil profecerunt, tum etiam quia ſe commiſcuit cũ muliere infecta, relinquitur quòd in hoc nobiliſsimo iuuene ſit morbus Gallicus. Et quoniam multiplicantur humores mali, & ſpiritus accenduntur, & dolor maximus affligit, facta fuit febris accidens, quæ remouebitur remoto dolore. Tamen cùm iſte nobiliſsimus uir febri continua laboret ſine

typo,

typo, & carnes ardentes habeat, & duritiem aliquam in pulsu, dubitandum est, ne febris sit in habitu. De putrida non audio, saltem quòd habeat typum insignem, nec percipit rigorẽ, nec magis affligitur in uno die, quàm in alio, uel in uno tempore magis, quàm in alio. Est etiam mirum, quomodo post euacuationes factas non cessauerit, si esset febris putrida. Et hæc quoad ea quæ patitur præter naturam. Habet præterea uigilias illas, quæ mihi uidentur, quòd sint accidens, & habent rationem causæ, ad quam debet intentio dirigi, quia symptomata cùm habent rationem causæ, ut uigiliæ, quæ prosternunt uirtutem, & augent dolorem propter magnam siccitatem, quam causant: ideo remouendæ sunt uigiliæ. Prætermittam dicere de prognostico, habet multa discrimina, si perseuerabunt dolor & uigilia, & febris quæ ex hectica est, uel in humoribus, non haberemus uirtutem ita ualidam. Quid agendum est? Purgatus est, & nunc exhibetur decoctum ligni, à quo sanatur morbus Gallicus, nec aliud genus remedij dandum est. Cùm ergo iuuenis iste patiatur morbum Gallicum, quoad ipsum attinet, tali decocto curandus est. Diceret aliquis hîc est arefactio, febris, & uigiliæ: ijs tribus insistendum est, si ad febrem respiciamus, quia calidũ, & siccum est decoctum, febris calida & sicca augebitur. Præterea si sit hæc febris habitudinalis, frigidis alimentis indigemus. præterea uigiliæ adsunt, siccitas autẽ est causa immediata uigiliarum, quæ si caliditati iungatur non uigilias, sed priuationem somni inducit, quod est symptoma sequens maiorem ægritudinem. Est ergo decoctum omnino aduersum dolori, & superfluis uigilijs? Verum est, quòd si exhiberetis decoctum simplex, et non prouidissetis

tis decoqui ipſum in alia aqua, quàm noſtra ſit communis, quæ recipit impreßiones omnes, nec habet propriam temperaturam: ideo ſi ſulphur ponatur in ipſa, fit calida & ſicca: ſi ferrum, fit frigida & ſicca, non rectè egiſſet. Sed quia prouiſum eſt, ut decoctum ipſum fiat in aquis, quæ agunt proprijs temperamentis, & habent rationem refrigerandi, ſecus eſt. Refrigerant enim & humectant omnes, quia aquea pars illa eſt quæ diſtillatur: terrea reſidet, ſubtilis calida exhalat. Ideo optimè factum eſt accipiẽdo aquas alteratas. Igitur ſi ponatur in aqua endiuiæ, quæ refrigerat, et humectat, optimum erit: ſe habet enim aqua ad endiuiam, ſicut ſe habet hordeum ad ptiſanam: hæc enim frigida & humida eſt, hordeum frigidum & ſiccum: ita etiam endiuia frigida eſt & ſicca, aqua frigida et humida. idem etiam facere poteſt aqua fumi terræ. Si igitur exhibeatur hoc decoctum coniunctis aquis loco ſyrupi, conueniens erit: imò poterit fieri frigidius ponendo parum ligni. Ideo talis ſyrupus conueniens erit, quia in ligno præter primas qualitates amaritudo abſtergit, & mundificat. Credo ergo quòd ſyrupus conueniens erit ad tollendum cauſam ægritudinis, ſcilicet infectionem illam. Et ſi fortaſſe uideretur, quòd febris augeretur in eo caſu, tutius eſſet intercipere decoctum, & alterare corpus. Quoad ſymptomata, præcipuè ad uigilias, non deſiſterẽ, licet ſyrupum exhiberem, quin in ſingulis diebus mane, & ueſperi poneremus emulſionem papaueris in ferculis, & drachmæ duæ uel tres ſeminum acciperentur & contunderentur, & acciperetur lac, fieret enim impreßio: & facerẽ id pluribus uicibus potius quàm accederẽ ad opiata ſemel, & ſomnum inducet. Et ſi dolor capitis perſeuera-

ret

ret præter rubificationem, tale quid tentaremus ut sanguisugas uenis applicarē post aures, maximè post tot euacuationes factas. Tum maximè quia uidimus cum deriuatione aliqua cessare, ideo esset optimum tantisper dolorem sedari, quousq; tollamus ueram causam. Præterea circa rationem uictus, credo quòd optimè prouideremus, si decoctum non exhibebimus cum illa diæta tenui, si fierent lotiones crurium cum decocto camomillæ, anethi, & papaueris, quæ haberent prouocare somnum & deriuare, esset optimum. Ista sunt, quæ mihi occurrunt dicenda, etiam si fieret linimentum hepati, quod refrigeraret ratione febris, admodum conueniret, & ipsa nō ita inualesceret: & hoc esset optimum, & hac uia ego procederem.

Consult. LXV. De morbo Gallico, doloribus in extremis partibus digitorum, vlceribus narium ac gutturis, ex destillatione acri, pro generoso Polono.

GENEROSVS *dominus ex inordinata uiuendi ratione, & in primis nimio & inordinato usu ueneris ac cōpotationis, aliarumq; rerum sex non naturalium abusu, perpessus est morbum Gallicum, quo in hodiernum diem usq; affligitur. Olim unctus Mercurio incidit in sæuiora accidentia: nam capitis dolore sæuo cruciabatur, & inflammatione faucium & narium, cum leui unius naris cōfractione. Bibit autem lignum Indum, & postea liberatus quodammodo ab his affectionibus, statim in eadem accidentia incidit. Nunc est factus debilior ex doloribus aßiduis, ac iam non amplius sustinet pati tot tantosq; malos affe-*

ctus

ctus ex Mercurij inunctione consecutos, proinde à nobis petit consilium. Nos itaq; præscribemus illi curam, qua si diligenter usus fuerit, dum ætas & uires iuueniles integræ consentiunt, facilè pristinam sanitatem acquiret. Primò igitur sumat lenitiuum uentris.

℞. Floris caßiæ ʒ x.

Cum saccharo fiat bolus, quem sumat hora ante prandium, præmisso clysteri communi cum decocto betæ, maluæ, mercurialis, & modico salis communis, addito etiam uitello oui recentis, & quod maximè necessarium est, additis uncijs tribus mellis rosati colati. Secundò digestiuum sit tale.

℞. Syrupi de fumo terræ
De succo buglossæ ana ℥ i.
Aquarum fumi terræ
Buglossæ ana ℥ ij.

Misce pro uno, & sic pro alijs. Et melius est si loco aquarum destillatarum accipiatur decoctum eiusdem cum liquiritia. Solutiuum deinde accipiat.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iiij.

Misce, & cum eodem decocto fiat potio, danda in aurora. Die sequenti sumat zuccharum rosatum, eius autem accipiat uncias quatuor, & sumat mane & sero unciam primis duobus diebus per horam ante cibum. Deinde sumat infrascriptos syrupos per septem dies continuos: sed si ultra modum euacuarent, sumat alternis diebus.

℞. Myrobalanorum Indorum
Citrinorum
Chebulorum

Embli-

Emblicorum
Belliricorum ana ʒ iiij.

Contundantur grosso modo, & fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium. Postea infundantur per diem & noctem in lib. x. aquæ fumiterræ, & decoquantur ad consumptionem tertiæ partis. Deinde

Adde radicum Ellebori nigri ʒ iiij.
Liquiritiæ
Polypodij ana ℥ ij.
Seminum citri ℥ i. s.

Et bulliant donec remaneant lib .v. Postea

Adde folliculorum senæ
Epithymi Cretensis ana ℥ i. s.

Et bulliant donec remaneant lib. iij. ac coletur, & exprimatur decoctum atq; seruetur.

℞. Huius decocti ℥ vi.
Syrupi ex infusione rosarum ℥ i. s.

Et detur mane alternis diebus. Exhibitis his syrupis requiescat per duos dies, sumendo zuccharum rosatum, hora & quantitate ut dictum est. Laudo tamen post assumptionem caßiæ & primum syrupum, statim mißionem sanguinis ex uena hepatis media dextri lateris ad uncias sex. Deinde ad purgantes potiones supradictas deueniendum. His peractis incipiat aquam ligni bibere iuxta modum infrascriptum. Primò accipiatur lib. una ligni Indi, ex trunco non ualde antiquo, sed uiridi quantum haberi potest de robusto, grauiq; ligno, quod ex magna parte sit nigrum, & de circumferentia parũ album. Dissecetur in minutas partes, ac superinfundantur lib. xiiij. aquæ de endiuia, & ponantur in olla noua satis capaci cum tegumen=

tegumento, ac infundantur per horas uigintiquatuor. Postea admoueantur igni, & bulliant tandiu, quousque ex quatuordecim libris remaneant octo circiter. Spuma autem diligenter auferenda est, & ad partem seruanda. Postea fiat diligens expreßio, & coletur ac reseruetur de costio illa in uase uitreo optimè tecto ac diuidatur in octo syrupos. Quorum unum mane hora nona sumat, postea prandeat inter duodecimam, & decimamtertiam. Deinde hora uigesima hauriat alterum, ac cœnet postea inter uigesimamtertiã & uigesimamquartam. Sumpta hac decoctione ligni, si aliqua sudorum apparuerint signa, tegatur calidus in lecto adiuuando sudorem. Si autem non adfuerit sudor, non prouocandus est, sed omnia permittantur naturæ. Sed quoniam illi syrupi suprà dicti ex decoctione ligni per octo duntaxat dies durabunt, oportebit antequàm priores ebiberit, alios parare, ut infusio etiam fieri poßit per 24. horas, ne detur dies uacuus potioni sumendæ. Sumat autem per 40. dies hos syrupos. Laudo quoq; ut quinquagesimum diem attingat, ita tamen ut exactis 40. diebus, unum saltem sumat mane syrupum per reliquos decẽ dies sequentes. In hoc autem tempore fugiat uentos, & omnes alterationes animi. Corpus quidem poterit exerceri ad arbitrium suum, prout uires ei melius suppeditauerint. Ordo autem in sumendis his, & regimen eius tale erit. Primis decem diebus carnibus pullinis uescatur ad uncias duas pro una uice: pane autem albo & optimo ad uncias tres: uino quidem utatur albo & temperatè, substantiæ tenuioris, claro, lucido, maturo, optimiq; saporis. Et hoc quidem sit illi in prandio & cœna. Ceruisiã etiam optimam loco uini poterit bibere. Transactis illis

decem diebus, uiuendi rationem permutabit, in hunc modum. A uino abstinebit, & à carnibus pullinis, sed suus cibus erit unciæ quatuor aut tres panis albi puri optimè cocti & fermentati. Sumat etiã uuas passas nigras ad uncias duas, sint autem uuæ hæ dulcißimæ, & bene mundatæ.
Et hic sit prandij & cœnæ modus pro alimẽto.
Potus autem sit secundæ aquæ decoctio eiusdem ligni in hunc modum facta. Sumat idem lignum, quod in prima decoctione sumpsit, & in lib. xx. aquæ purißimæ putealis infundatur. Deinde coquatur usq; ad remanentiam quindecim librarum. Hac aqua utatur in potu in prãdio & cœna, quæ si defecerit, poterit renouari cum dimidia libra eiusdem ligni. Et hæc sit cibi ratio per 30. intermedios dies. Vltimi uerò decem dies sint similes in uictu & potu illis diebus decem primis. In toto autem tempore, quo de ligno bibit, intra quoslibet octo dies assumat drach. x. floris caßiæ una hora ante prandium. Poterit autem eo die quo sumit caßiam, syrupum ex ligno intermittere. Cùm uerò potum syruporum ex ligno præscripta ratione sumpserit, tunc per multos dies & menses, optima uiuendi ratione utatur. Vescatur carnibus iuuenum animalium, & optimis cibarijs, ouis recentibus, auiculis, pullis, piscibus saxatilibus, uino albo mediocri & boni saporis. Corpus autem ualde exerceat. Ab alijs piscibus & carnibus salsis, anseribus, oleribus abstineat, sed à coitu maximè: omnes animi molestias fugiat. Si uerò aliquam grauitatem sui corporis senserit, his pilulis utatur ter in mense una hora ante cœnam.

℞. Aloës optimæ
Agarici electi

Rhabar-

Rhabarbari optimi ana ℨ ij.
Salis gemmæ gr. iij. * ʒ.
Spicæ ℨ s.
Masticis ℨ i.

Puluerizetur omnia per se, deinde commisceantur, postea aspergantur succo rosarum puro, & tandem permittantur exiccari, & postea cum melle rosato fiat magdaleon, siue massa, de qua suo tempore accipiat ℈ ij. & formentur pilulæ tres dandæ, ut suprà. Spumam autē, quam superius dixi debere reseruari in eo toto tempore quo aquam bibit, admouebit locis, in quibus fiunt tumores & dolores. Vbi uerò biberit hoc decoctum ea lege quam descripsimus, neq; interim à doloribus perfectè liberetur, perseuerabit in eadem uictus ratione, quam suprà scripsimus. Pilularum suprà scriptarum ℈ ij. uel iij. ter, uel quater etiam in mense sumet hora ante cœnam. Et expectet opportunum tempus rursus sumendi decoctum ijs modis, ut suprà declaraui. Erit autem opportunitas talis, ut si biberit uere decoctum, alia opportunitas erit in medio autumni: si in autumno biberit, erit opportunitas spectanda ad finem ueris. Et si hæc omnia diligenter peregerit, & si prima & altera uice non successerit, non despōdeat animum ut pleriq; faciunt, sed constāter in ea re persistat iuxta Hipp. sententiam. Omnia secundum rationem facienti, si non successerit secundum rationē, non est transeundum ad alia. Persistat ergo in hac cura, neq; uoces impostorum audiat, quòd uel suffumigijs uel linimentis primò sanitatem pollicentur, sed tandem in ultimam perniciem adducunt. Ad dolorem qui est quasi initium contractionis in extremis partibus digitorum manus, hoc in-

frascripto decocto sæpe lauet manus.

℞. Maioranæ
Pulegij
Calamenti
Foliorum senæ ana man. i.

Decoquantur in aqua simplici. Ad ulcera narium & gutturis facta ex defluxu salso & acuto.

℞. Tutiæ præparatæ ℥ ij.
Olei rosati
Succi solatri ana ℥ ij.

Ponantur simul in mortario plumbeo, et ducantur donec habeant bonam consistentiam, postea cum modico ceræ liquefactæ fiat unguentum molle, & reseruetur usui. Ad eadem ulcera lauanda.

℞. Aquæ plantaginis
Solatri
Endiuiæ ana ℥ vi.
Syrupi rosati ex infus. ros. ℥ ij.
Violati ℥ i. Misce.

Pro resolutione, & ulcere naris.

℞. Bdellij
Ammoniaci ana ʒ iij.
Croci ʒ i.
Saluiæ
Betonicæ
Hyperici ana man. ij.
Pinearum
Amygdalarum dulcium ana lib. s.

Contundantur omnia per se, deinde misceantur, sed prius addatur aceti squillitici lib. i. s. Et omnia ponantur

nantur ſimul in olla noua uitreata, obtureturq́; ne tranſpi ret. Deinde ponantur in fimo equino, & bene ſepeliantur ad putrefaciendum per 40. dies: deinde ponantur in botia uitrea lutata luto ſapientiæ, & deſtillentur ſecundũ artem phyſici practici, & ſeruetur liquor ad uſum. Hæc ergo omnia ſua dominatio interim diligenter exequetur, & de ſucceſſu horum, nos uel ipſa literis monebit, uel ſaltem Valentinus Lublinus diſcipulus noſter, cùm rem hanc cognouerit, certiores reddet.

Conſult. LXVI. All' Illuſtriſs. & Eccellentiſs. Signor il Sig. Galeotto Pico, digniſsimo Conte della Mirandola.

IL CORPO *di uoſtra Illuſtriſsima Signoria non hà equali diſpoſitioni coſi ſecondo le parti, come ſecondo i tẽ pi. Secondo le parti, ſi come al preſente ſi ritroua, ch'hauendo in tuto il reſto le ſue operationi integre, & ſane, nelle parti da baſſo, cerca l'orificio dell'inteſtino retto, è moleſtato da malattia molto compoſta, ſi come poi ſi dirà. Secondo i tempi, perche ſin qui hà hauto in diuerſi tempi diuerſe infirmità, & è ſtato ſuggetto molto mutabile, & alterabile. Però uolendo hauer cura della ſalute uoſtra, mi pare neceſſario à diſtinguere ſecondo le uarie diſpoſitioni, nelle quali ò ſi troua, ò ſi puo trouare, ſecondo ch'è ſtato per inanti conſueto procedere con uarij conſegli. Cõminciaremo adunque dalla preſente, la quale ſecondo cõfeſsa V. Illuſtriſsima Signoria è la migliore, ò la manco male, che gia gran tempo habbi ſentito. Et perche qui (come habbiamo detto) tutte le altre operationi ſane, eccetto*

d'una sol parte, però lassando quella inferma, cominciaremo, come s'habbino da conseruare le sane. La sanità delle quali, per mio giudicio, non si pò conseruare senza la preseruatione de membri, che sono in questo corpo molto inequali & atti à buttinarsi. Fermandomi adunque nella natura di ciaschaduno, dico che'l cuore, & il fegato sono assai ben caldi naturalmēte, come appare dalle sue operationi, & effetti, ch'hora per breuità passo, parendomi cosa chiara. Al fegato poi ui è aggionto una qualità accidentale fatta dal morbo Gallico, ch'aggionge proprietà di abbrusciare gli humori & il sangue, & fargli sempre piu adusti. Et questa qualità fa diuersi effetti, secondo la diuersità di soggetti: percioche quando s'aggionge al fegato naturalmente caldo, è molto peggiore, & da farsene assai piu conto. Essendo adunque il fegato di V. S. in questo capitulo, dico primamente per natura caldo, poi aggiuntoui la proprietà Gallica, è necessario che continuamente in questo corpo si generi sangue cattiuo, & adusto, & conseguentemente, che gli spiriti generati del medemo sangue tengano anchora la medema natura, maßimamente facendosi nel cuore, doue è anchora ecceßiua calidità. Prouasi esser cosi per molti segni, & prima quanto à gli spiriti caldi, & feruenti, lo dimostra il tanto spesso alterarsi, infiammarsi, cascar senza proposito in febre Ephemera, riscaldarsi il capo, & aroßirsi oltra modo facendosi anchora rosso il bianco dell'occhio: lequali cose non sono per altro, se non per gli spiriti caldi, & ignei. Donde anchora uedemo di tutti questi effetti prestißima resolutione, si come suole auenire in tutti gli accidenti causati da moto di spiriti. Quanto alla generatione del sangue adu

sto,

sto, & feruente, ne dimostra segno manifesto, & le itteritie, & le febri, & le aridità del corpo passate: che tutti sono frutti della malitia del sangue caldo, & feruente. Et al presente anchora, quel sudare ogni notte, non ostãte tante purgationi, & refrescamenti, non uien d'altro che dal sangue disproportionato al nutrimento, che la natura pur un poco piu ringagliardita assottiglia, separa, & caccia come nutrimento non conueniente: & questo nella notte, quando fà le sue operationi piu perfette per la retrattione del calor naturale. Et tanto sia detto del battinamento si fa per l'inequalità del fegato, & del cuore. Aggiongesi poi il stomacho, il quale per non hauer il suo debito calore naturale, è molto atto à multiplicare l'humore flemmatico, si come ha multiplicato per il passato, & multiplica anchora per il presente quanto puo in questo gouerno tanto diligente. Aggiongesi à questo la complessione del capo, che à mio giudicio è calda & secca. Et però oltra che non fà natural contraoperanza à gli altri membri piu caldi, multiplica anchora superfluità calde, & aduste, si come ne uedemo manifesto segno nell'occhio sinistro, nel quale è diminutione di uedere, & abscessi nelle palpebre, & è quasi sempre ophthalmico: & appareno questi nocumenti piu presto in quel occhio che nell'altro, per esser indebolito dalla percossa che gia hebbe. Bisogna adunque, chi uuol conseruar le operationi sane in questo corpo (come è detto di sopra) procurare, che questi membri s'accordino insieme, & faccino megliore harmonia che si puo. & questa opera apartiene alla preseruatione. Et perche sono alcune cose communi cerca questo, alcune particulari, cominciaremo dalle communi,

ni, poi diremo anchora delle particulari. Quanto adunque alle communi, l'aere è il primo ch'occorre, il qual ſi deue eleggere piu temperato ſi puo, ne troppo ſottile, ne molto groſſo, ò paludoſo, ne molto freddo, ò molto caldo: et per la medema ragione ha da fuggire i uenti, & le pioggie. Ma per l'eſſercitio, & elettione di uita di V. Illuſtriſſima Signoria non potendoſi eſſequire queſto coſi diligentemente, ſaperà almanco, ch'ha da guardarſi da queſti eccesſi. Però auuertito ne tempi di biſogni moderarà con la ſua prudenza li defetti, con defendere la perſona, & la teſta con opportuni ripari, ſecondo la ſorte dell'ingiuria dell'aere. Et queſto ch'io dico dell'aere, ſarà inteſo di tutte l'altre coſe appreſſo, le quali hauendo da eſſer'ben moderate, & proportionate, non potendoſi eſſequire in tutto, ſi limitaranno, quanto ſi puo. Doppo l'aere adunque ſono gli accidenti dell'animo, come ira, penſieri diſpiaceuoli: et à queſti affetti ſi ha da occorrere con ogni prudenza di V. Signoria; perche laſſandoſi portare da loro, alteraranno molto, & piu di quello ſi puo credere queſto corpo, talmente che qualche uolta ogn'altro rimedio ſaria uano, & di poco ualore, quando queſti affetti eccedeſſero. però s'hanno da refrenare con ogni ſtudio, & diligenza.

Seguitano gli eſſercitij del corpo, li quali fatti à ſuoi tempi, anchora che ſiano molto neceſſarij, pur in V. S. come ſoldato, & che trauagli, mutando paeſi aſſai, ſono piu toſto da reſtrenger, & da moderare, che da eccitargli. Imperoche in queſto corpo coſi caldo & reſolubile, forſi che'l troppo eſſercitio è molto piu nociuo che'l poco. Onde ſi come non uoglio, che ſtia ſenza eſſercitio, ſi ancho l'eſſorto non eccedi in quello, maſsimamente nel ſole, ò nel

aere

aere molto caldo, ò doppo diſnare, ò doppo il cibo: perche in queſti tempi è atto à nocere notabilmente ſenza giouamento alcuno. Onde ſe accaderà in V. Signoria far uiaggi lo eſſorto caualcare la mattina à digiuno, & fare la ſua giornata, doppo diſnare, ò poco, ò niente, & un bon tempo doppo paſto. Et quando pur fuſſe conſtretto à far la giornata intiera, diſenarà molto poco la mattina, anzi pochiſſimo, & ſarà contento come ſarebbe di duo oui, & d'un poco di ſuppa, & beuer'un tratto. Ne credo biſogna ricordarla che'l cauallo debba eſſere di buoniſſimo andare & di ſella d'ottimo, & commodiſſimo ſedere, perche credo che queſto gli ſia inſegnato non ſolamente dal ſuo nobile, & alto ſtato, ma anchora dalla neceſſità.

Cerca il dormire, piacemi che'l ſonno ſuo della notte non ſia di manco d'hore ſette ogni uolta non ſia impedito. Et quando fuſſe impedito, & mancaſſe notabilmente in queſto tempo, la eſſortarei ſupplire col dormire à mezzo giorno: perche in ſomma il ſonno moderato in queſto corpo molto mi piace: ma in caſo ch'haueſſe dormito le ſue ſette hore la notte, è molto meglio ſi aſtegna il giorno.

Cerca il beneficio del corpo, non mancarà, ch'ogni giorno non uadi naturalmente, & quando la natura mancaſſe, biſognarebbe ſupplire con l'arte. Imperoche alla preſeruatione di queſto corpo è molto neceſſaria la continua purgatione delle natural ſuperfluità. Se per caſo adunque mancaſſe, ſarebbe da ſupplire gentilmente, però laſſando la uiolenza di criſtieri à biſogni piu grandi, cio è quando non ſi poteſſe con rimedi piu gentili, & piu ſicuri. Laudo adunque mancando il beneficio del corpo, ch'uſi la mattina, ò inanti paſto, ò inſieme co'l cibo di mangiar da dieci

in

in quindeci prune secche, piu, ò meno, secondo la lor grãdezza, le quali siano cotte suauemente in buon brodo di pollo con zuccaro, tanto che siano fatte tenere, & in bona parte consumato il brodo, & fatto in modo d'un certo sapore, & cosi mangiarà le prune insieme con quel suo brodo, & sarà rimedio assai efficace, & domestico in lenir'il uentre, senza alcun nocumento. Vale al medesimo pigliare cerca oncie due di buona uua passa di Leuante dolcissima, & di quell'anno, la mattina inanzi pasto, & continuare. Item brodo di pollo, nel quale sia cotto, malua, bieta con mercuriale, & questo è piu medicinale, ma molto à proposito, & proficuo, & cõmendato da gli antichi. Si eleggerà adunque V.S. nel tempo del bisogno quello che piu le piacera, ò meglio riuscira. Quanto al beuer, & mangiare, prima ha da far elettione d'un uino per il suo stomacho, che quando l'ha beuuto, non habbi un pugnale in mano, con l'essere ò garbo, ò recente, ò troppo piccante: ne anchora ha da essere molto grande, per non infiammar'il fegato. Però si farà elettione di uin maturo, di buon sapore, ne grande, ne piccolo. Il colore ha da essere biancho, ò rosso, ò chiaro, & sopra il tutto sottile, & transparente, & per niente beuerà mosto, ma che almanco habbi quattro mesi d'età. Si guarderà come dal fuoco dalla commune usanza de Signori, & de Prencipi, cio è di beuer'il uino agghiacciato, & rinfrescato. Et questa è una usanza che castiga li Prencipi del suo troppo buon tempo, & li fa terminare la sua uita in breue spatio. Gli è però d'hauere compassione, perche hauendo continuamente ne stomachi loro tanta putredine & ardore causato dalla diuersità, & moltitudine de cibi, sempre pieni d'ansietà

& di

& di sete, cercano estinguere quello che sempre augmentano, & accrescono, non si accorgendo dell'errore loro. Ma V. Illustrißima S. in tutte le cose è sauia, & prudente, & fuori di quel commune errore, alzandosi con la sublimità, & nobilità del suo intelletto in altri gradi che quelli uolgari & communi. Intenderà adunque bene, ch'io dico il uero, & osseruandolo con suo gran contento uederà l'infelice eßito de gli altrui errori. Tale adunque ha da esser il uino suo, & di tal qualità, che però anchora ha da essere beuuto moderatamente, & solo à pasto. Cerca li cibi prima questa sia commune regola, che à conseruar la sanità, il cibo, ò la uiuanda deue eßere semplice, & una, et io per me giudico che sia molto peggio usare uarietà de cibi, quantunque tutti siano boni, & laudabili, ch'un solo quantunque male. Il che dimostra eßere uero il costume di molti populi, li quali uiuendo di solo pesce crudo, & seccato al sole, ò altri simili cibi, per non uariar, & tenersi sempre fermi à questo, uiueno due, & tre età delle nostre molto sani & gagliardi, se noi credemo alle historie. Et oltra la esperienza ui sono anchora le sue ragioni efficacißime & demostratiue, le quali passo per hora, per non eßer l'intento mio trattar di simili cose, ma consigliare V. S. cerca il modo del uiuere suo. Sarà adunque contenta d'una sola & semplice uiuanda, la quale se poi sarà anchora di buono, & laudabile nutrimento, tãto piu mi piacerà. Ma replicando dico ch'hauendo da errare, sarà menor errore l'unica uiuanda cattiua, che le molte bone. La particolar materia della elettione di cibi è tãto uulgata, ch'hormai mi uergogno recantare questa canzone tanto commune. Pur non starò di dire, che le specie, le carni salate, car

ne uecchia come di boue & caſtrato uecchio, carne d'ucelli paluſtri, come oche & anatre, peſci maßimamente de paludi, coſi freſchi come ſalati, latticini, maßimamente formaggi, mangiare di paſta, torte & roffioli, legumi, fortumi, come cipolle, & aglio, ſalate crude & aceto, copia anchora de frutti, tutte queſte coſe per diuerſi reſpetti, ui ſono molto contrarie. Et perche V. Illuſtriß. S. prattica molto nella Francia, oue (ſecondo intendo) è uſanza di friggere nelle padelle gran parte delle ſue uiuande, & ch'anchora mangiano piu lardo, che quatro altre nationi, però ammoniſco quella, ſi uogli guardar', & appartarſi piu che puo da quel modo di uiuere, & ordinar' à i cuochi, che per canto ſuo faccino il ſuo piatto ſenza tante cerimonie, ò apparati da ongere molto ben la gola. Et V. S. intenderà queſto che niſſuna maggior cõtrarietà ſi puo trouare di quella ſi troua fra un bonißimo cuoco, & un perfettißimo medico: perche preciſe li ſuoi diſegni ſono oppoſti, quello del medico è di giouare, quello del cuoco è di dilettare: il medico ha per fine la ſanità, il cuoco l'inganno, & l'adulatione. Però V. S. non ſolamente hauerà le ſue uiuande ſemplici, & d'una ſol natura, ma anchora preparate dal cuoco ſemplicemente, hauendo ſempre l'occhio al uiuer' ſano, & eſpedito, & non al compiacerſi de cibi. Quanto al particolar de membri, che ſono fra ſe contrarij, prima per il ſtomaco è buono, che V. Illuſtriß. S. metti ſpatio tra un paſto, & l'altro almanco noue hore, ſaluo ſe per qualche occorrente debilità non fuſſe neceſſario partire tutt'il cibo d'un giorno in tre parti: ma per l'ordinario, laudo queſto ſpatio fra la cena, & il diſnare, accio che il nuouo cibo nõ troui il uecchio anchora indigeſto nel

stomaco, dellaqual cosa nessuna puo essere piu pernitiosa alla sanità. Laudo anchora che V. S. non uadi à letto doppo cena, se non due hore doppo, & in quel tempo, ò starà dritto in piedi, ò passeggiarà leggiermente per casa, ragionando di cose piaceuoli con li suoi. Ne mi piace per hora il giuocare, ò l'intendere l'animo ad alcuna cosa difficile. Et in questo modo passarete la notte piaceuolmẽte, & dormirete bene, ne si riempirà il stomacho, ò la testa di flemma. Per il fegato, & le reni conseglio V. S. non beui nel pasto suo così presto, come sogliono far alcuni, ma s'è possibile quando comincia à beuere, sia almanco à mezzo pasto. Et per poter meglio far questo, & anco per temperar'il caldo del fegato, & del sangue, mi piaceria, che sempre innanzi pasto la beuesse una buona tazza de brodo di pollo con zuccaro: & questo medemo aiutaria anchora à tenere il corpo lubrico. Con questo modo adonq; del uiuere si potrà tenere questi membri temperati, & in accordo insieme all'officio della sanità, ch'era da noi proposto nel principio. Ma perche oltra le cose dette ui è al presente una particolar' egritudine, da non farsene poco conto, che perseuera continuamente gia sono cerca anni quatro, cio è alcune ulcere & ragadie nel musculo circulare del sedere, però di questo anchora si ha da hauere particolare consideratione. Et hauendo inteso essergli precesso apostema, par cosa assai manifesta, che da quella procedesse l'ulcera: è anchora cosa assai probabile, che quello apostema hauesse materia adusta & colerica, togliendone coniettura prima dalla malitia del sangue sodetta, & dalla dispositione del morbo Gallico, & appresso dalla longhezza del male, dalla corrosione, & dalla difficultà della

la

la cura, dalle materie, ch'hora si uedono uscire dalle ulce=re, grosse, oscure, & aduste, & dallo sangue feculento, et negro: è anchora quel luoco molto atto à riceuere gl'hu=mori melancholici, & adusti, come appare per le hemo=roide famigliari, & proprie di quella parte. Mi pare adunq; da concludere così il precedente apostema, come queste ulcere, che seguitano hauere origine da sangue me=lancholico & adusto, che trasmette la natura in quel luo=co atto à riceuere tal superfluità per la sua natural dispo sitione, per il sito, per lo continuo esprimere, che si fa nel purgar il corpo. Perche adunq; queste ulcere sono assai profonde, hauendo rispetto al luoco, sono corrosiue, & di mala natura, sono molto sordide, & oltra sono fatte sentina, come cloaca della peggior parte del sangue. Biso=gna hauer' in tutte queste cose diligente consideratione, et prima auuertire, se saria espediente & utile curare que=ste ulcere, ò no. Che non è cosa facile da determinare. Im=peroche da una parte pare brutta cosa & inutile, & in=commodo la continua seruitù di simil male, stando sempre con timore di peggio, essendo l'humore maligno, & il luo=co sensibile & paßibile. Dall'altra parte è timoroso il sal darle, perche essendo gia lungo tempo assuefatta la natu=ra à espurgare tutte le sue peggior superfluità per quel luoco potrebbe auenire, che saldando, & ritenendosi quel le materie non si precipitassero in qualche luoco piu nobi le, doue fussero poi indispositioni molto peggiori, & de=testabili, si come spesso suole auenire. Direi adunque che saria molto bono curarle, rettificarle, & di tre che sono, saldarne due, & lassarne una, laqual quando uenisse à fistu la, forse non sarebbe fuor di proposito. Questo par mol=

to

to conforme & alla ragione, & alla sentenza d'Hippocrate che disse delle hemoroide, che uolẽdole saldare, com'esso conségliaua, sempre sene lassasse una aperta, hauendo l'occhio quel huomo diuino à questo medemo ch'hora noi habbiamo, cio è, che ne per le molte hemoroide quel luoco si corrompesse, & per la moltitudine del sangue il corpo non uenisse meno. Ne però si saldassero tutte, perche la natura hauesse, donde potere fare la sua consueta purgatione. Et il medemo dicemo noi di queste ulcere, ch'Hippocrate dell'hemoroide. Quanto adunque appartiene alla curatione di quelle, stando in questo predetto supposito, dico ch'io attenderei alla continua mondification del luoco, & essiccatione, con cose però che non hauessero alcuna mordacità, ma fussero piaceuoli & benigne. Però quanto alle lauande, non passerei la decottione dell'orzo, della semola, della faua con guscia, della parietaria, dell'anagallide, perche tutte queste cose & simili hanno forza di mondificare & nettare senza alcuna mordicatione, ò riscaldagione. Et quando nel luoco fusse, ò apparisse dolore ò tumore non molto rosso, ò infiammato, gli aggiongerei la camomilla, la malua, l'althea, il meliloto, & simili. Ma quando gli paresse infiammatione, ò rossezza purpurea, si come qualche uolta gli ho uisto, non gli applicarei altro per quel tempo, che'l succo del solatro con l'olio rosato completo, fattone linimento co'l mortaro, & pistello di piombo. Ma quando per caso si rettificassero talmente queste ulcere, che si saldassero al tutto, & in quelle parti non fusse piu lesione alcuna, direi che per ogni modo si douessero fare due fontanelle alle gambe nel luoco consueto, à tale che q̃lla materia cõsueta ad espurgarsi per le ulcere
prece=

precedenti, trouaße nuoua uia manco molesta piu sicura, & piu commoda, & che per niente non si laßasero, à tale che occultamente V. S. non fuße occupata da qualche strano accidente. Et tanto sia detto delle presenti dispositioni, nelle quali V. S. si ritroua. Ma uolendosi anchora preseruare piu efficacemente, & armarsi contra tutti quelli incommodi che potessero uenire, laudo che V. S. si purghi ordinariamente due uolte l'anno, la primauera, & l'autunno. Le purgationi potrebbono eßer in questo modo, quella della prima uera tale.

℞. Mannæ electæ ℥ ij.

Cum brodio pulli fiat potus. Sumatur tribus horis ante prandium. Deinde

℞. Syrupi acetosi.s. multæ acetositatis
De betonica ana ℥ i.
Aquæ cichoreæ distillatæ sine plumbo ℥ iiij.
Misce pro uno syrupo, sic pro alijs septem. Deinde

℞. Rheubarbari electi ʒ ij.
Spicæ gr. x.

Incidantur, & aspergantur uino aromatico, deinde infundantur in aqua lactis per horas x. Postea facta diligenti expreßione & colatura.

℞. Confectionis hamech ʒ ij.
Mannæ ℥ i.
Misce, & fiat potio, danda in aurora cum custodia.

Et questa potrà essere la purgatione della primauera. Et quando in quel tempo appariße dominio di sangue, come sarà facil cosa, laudo che sia salasciato dalla uena del fegato del braccio dritto, cauandosi circa oncie otto di sangue, tolto li doi primi siroppi. Nell'autunno, cio è

cerca

cerca mezzo Settembre, ò al principio de Ottobre potrà purgarsi in questo modo.

℞. Floris caßiæ ʒ xij.
Cinnamomi ʒ ij.

Misce, & fiat bolus cum zuccharo, dandus hora una ante prandium. Deinde

℞. Syrupi de cichorea Nicoli sine rheub.
De fumo terræ simplicis ana ℥ i.
Aquæ borraginis distillatæ sine plumbo ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs usque ad septem. Deinde

℞. Rheubarbari electi ʒ i.
Spicæ gr. v.

Incidantur, & infundantur in aqua lactis per horas x. Deinde facta diligenti expreßione colaturæ addendo,

℞. Syrupi rosati solutiui ℥ iij.
Electuarij rosati Mesue ʒ ij.

Misce, & fiat potio, danda in aurora cum custodia.

Queste sono le purgationi di dui tempi, & sempre seguira l'una, & l'altra, & l'uso del zuccharo rosato. Et laudo, che V. S. in niun tempo dell'anno laßi mai di pigliare questo zuccaro rosato sempre auanti pasto. Laudo anchora, che tra i tempi d'una purgatione all'altra per maggior sua preseruatione, ogni uolta che si sentiße un poco grauato, ò riscaldato, pigli, ò un dattolo di caßia di drammæ dieci in dodeci, ò una dramma di reubarbaro con zuccaro rosato, ò due oncie di manna in brodo di pollo, ò come piu le piacerà, & meglio comporterà la natura di V. S. Ma quando io haueßi da far'elettione, & che la natura il comportaße bene, preponerei la caßia à tutt'il resto,

sto, come quella che euacua ogni sorte d'humori, purifica il sangue, & rettifica il corpo, & questo basta circa la integra preseruatione. Ma perche è possibile che qualche uolta repulluli qualche infettione del morbo Gallico per alcuno trasordine, ch'è molto difficile non si conuerti nel lungo andare, massimamente trauagliando l'huomo, & mutando molti paesi, & facendo uiaggi, però è da prouedere, quando il uenisse qualch'incommodo cerca questo, il quale tanto piu si ha da temere, quanto io tengo per cosa certa, questo mal Francese non eradicarsi mai dal corpo humano, quando una uolta è cominciato: ma ben potersi mitigare & estinguere, di modo che stia per lungo tempo soppito. Quando adunque auuenisse simil'infettione, laudo che si ricorri à quell'unico, & salutare aiutto, che IDDIO ne ha concesso in remediarci: & è il beuere la decottione del legno. Laquale perche la uedo mascherar' in diuersi modi, dandosi hora il legno solo, hora l'un & l'altro, & alcune uolte facendosi bollire nel uino hora potentissimo, hora mediocre, & molti anchora aggiongono diuerse altre cose nella decottione spauentose qualche uolta ad udire; però io scriuerò qui di sotto il modo ch'io uso, & ch'io trouo per lunga esperienza essere non manco sicuro che utile, essendomi per innanzi stato insegnato dalla ragione, & dalli principij dell'arte. Et prima io trouo un fondamento molto necessario à chi uuol beuere questa decottione, cio è l'essere prima purgato & salasciato diligentissimamente, & l'isperienza mi dimostra, che tutti quelli che non sono esquisitissimamente purgati, non hanno poi molto frutto, anchora che poi beuino quel decotto con ogni diligenza, & dieta. Scriuerò adunque prima

tutte

tutte le purgationi, ch'io ſoglio uſare innanzi ch'io uenghi allo effetto di darli l'acqua, poi tutto il modo, & il tempo del beuere tanto chiaro, ch'ogn'uno potrà eſſequire ſenza errore alcuno queſti mei documenti. Et la purgatione è tale.

℞. Mannæ electæ ℥ ij. s.

Detur in brodio pulli hora ante prandium.

℞. Oxymellis ſimpl.

Syrupi de cichorea Nicoli ana ℥ i.

Aquæ betonicæ ℥ iiij.

Miſce pro uno, & ſic pro alijs ſeptem.

Hauendo pigliato i due primi ſiropi ordinariamente ne gli altri faccio fare il ſalaſcio, cauandogli da oncie otto in dieci di ſangue. Dico ordinariamente ne gli altri, perche ſe forſe V.S. fuſſe poco innãzi ſalaſciata, ſappi quello habbi da fare. Finiti li ſiropi pigli la infraſcritta medicina.

℞. Syrupi roſati ſolutiui ℥ iiij.

Confectionis hamech ʒ iiij.

Cum aqua betonicæ fiat potus.

Detur in aurora cum cuſtodia. Tolta la medicina ſi piglia per dui giorni due uolte al di mezza oncia di zucchara roſato un'hora inanzi paſto, & in queſto mezzo ſi apparechiano gli infraſcritti ſiropi.

℞. Myrobalanorum citrinorum.

Chebulorum

Indorum

Emblicorum

Belliricorum ana ℥ ij.

Contundantur groſſo modo, & fricentur manibus cũ oleo amygdalarum dulcium: deinde infundantur in aqua fu

miterræ,et endiuiæ lib.vij.per horas xxiiij.Et hæ aquæ distillētur in alembico uitreo in balneo Mariæ,et omnino caueat à distillatione per plūbū,aut aliquid metallicū.Deinde

℞. Polypodij
Folliculorum senæ
Epithymi ana ℥ iij.
Seminum citri
Liquiritiæ rasæ ana ℥ ij.
Corticum radicum hellebori nigri ʒ iij.

Decoquantur omnia simul lento igne ad consumptionē medietatis. Deinde facta diligenti expreßione, & colatura seruetur decoctum pro sex syrupis, & dabuntur modo infrascripto.

℞. Syrupi de corticibus citri ℥ ij.
Decocti suprascripti ℥ iiij. * vi.

Detur calidum in mane. Questa quantità de siropi è ordinaria in la maggior parte,pur in alcuni è troppo,et nō bisogna passar le quatro oncie della detta decottione,et ancho darla ogni altro giorno, & qualche uolta ogni terzo giorno.Però V.S. sarà auuertita,togliendone q̄lla quantità potrà portare,et secōdo sarà la euacuatione.Ma in ogni modo s'hanno da pigliar sei siroppi innanzi s'incominci à beuer l'acqua, & sono sicuri,& operano piaceuolmente, & si pigliano senza guardia: molti anchora escono fuora di casa à far le sue facende. Finiti i predetti siroppi s'incomincia à beuere l'acqua del legno nel modo infrascritto. Pigliasi una lira di buon legno grosso, negro, & ponderoso che sia rasciato,& metesi in infusione in xiiij. libre d'acqua delle dette acque distillate per hore xxiiij. in una pignata ampia, netta, & ben coperta. Poi si fa bollire lentamente

tamente fin che cali la metà, leuãdo la ſpuma di ſopra. Poi ſi fa colar' & eſprimere leggiermente, & ſi ſerua queſto decotto in un fiaſcho di uetro ben coperto, & ſi parte in otto ſiroppi tutta queſta quantità, pigliando l'uno la mattina, & uno la ſera con queſta regola, che ſempre tutti dui li ſiroppi non ſi pigliano, ſe non otto hore almanco dapoi il paſto precedente, & tre hore innanzi il ſuſſequente: & coſi s'ha da diuidere il tempo giuſtamente. Et finiti queſti ſiroppi s'hanno da preparar gli altri nel medeſimo modo ch'è detto, oſſeruando che'l tẽpo s'anticipi à fargli talmente che non mãchi, & ch'el pigliar dell'acqua ſia continuo: & ſi perſeuera in queſto modo medeſimo almeno infina giorni quaranta. Et la dieta ha da eſſer la infraſcritta. Ne li dieci primi giorni ſi piglia coſi à diſnare, come à cena mezzo un pane da uno bezzo à uſanza di Venetia, che ſarebbe cerca uncie tre, & mezzo un pollaſtro giouane, groſſo come ſaria poco piu d'una quaglia & mãco d'una pernice. Et beuerà uino piccoliſsimo, ouer beniſſimo inacquato, piu toſto bianco, che roſſo, ma ſopra il tutto, non ſarà negro, ne groſſo, & ſi contenterà d'un bichiere al paſto. Finiti i dieci giorni laſſarà il uino, & la carne per giorni uinti, & mangerà il pane ordinato con due oncie di buona uua paſſa dolce, & ben lauata, et beuerà l'acqua del legno, pigliãdo quel medeſimo legno, che ſarà cotto per li ſiroppi, & facendolo bollire in lire uinti di boniſſima acqua commune, fin che ſcemi il quarto, & poi far' una boniſsima eſpreſsione, & di queſta acqua beuerà à paſto, & uolendo metterli un poco di zuccaro, ſi potrà fare. Finiti queſti uenti giorni, ritornera ne gli altri dieci ultimi à quella iſteſſa dieta delli dieci primi con il uino, &

con il pollo, & cosi finirà di pigliar tutta l'acqua, osseruando ch'ogni dieci giorni ordinariamente pigli tre hore inanzi disnare la infrascritta manna.

℞. Mannæ electæ ℥ ij. s.

Detur in brodio pulli. Et oltra l'acqua bisogna che V. S. si gouerni con bonißimi cibi, & con uini piccolißimi, et con buon essercitio almãco per mesi sei, se uuol sentir'il uero frutto di questa acqua. Et perche in V. Illustriß. S. per causa del contagio del morbo Gallico sogliono accadere due accidenti, che sono brutti da uedere, & incommodi al uiuere politico, però quando apparissено segni ò dell'uno, ò dell'altro, è buono prouederui, & anticipare. Gli accidẽti sono l'uno il cascar li peli, l'altro alcune macchie, & pustule in tutta la persona. Quanto al primo adunque proponerò alcuni remedij da me molto probati, delliquali il primo sarà.

℞. Myrrhæ electæ
Aloës
Laudani ana ℥ ij.
Foliorum, & baccarum myrti
Capillorum Veneris,
Florum alchannæ, seu ligustri ana man. ij.

Contundantur omnia per se, deinde misceantur. Postea

℞. Olei amygdalarum amararum
Sesamini
De alchanna ana ℥ ij.

Misceantur omnia simul, & permittantur fermentari in uase fictili stricti orificij optimè lutato cum luto sapientiæ, uel sub sole feruentißimo, uel sub fimo per dies quindecim. Postea distilletur hoc totum ab optimo distillatore, & se-

& separetur aqua ab oleo & seorsum utrunq; conseruetur: erit enim utrunq; ad usum utilißimum, illiniendo loca quæ indigent restauratione pilorum. Aliud.

℞. Lacertorum uiridium num. v.
Apum ℥ vi.
Propoleos, uel ceræ uirginis ℥ iiij.
Capillorum Veneris
Myrtillorum ana man. vi.
Abrotoni syluestris ℥ viij.

Exiccentur animalia in uase fictili in furno, deinde puluerizentur, postea contundenda contundantur, liquefacienda liquefiat. Deinde

℞. Adipis ursi lib.i. Pone omnia simul, & fermententur in uase uitreo bene obturato, uel in fimo, uel in sole feruentißimo per dies tredecim. deinde distillentur, & separetur aqua ab oleo, sicut dictum est, & seruetur ad usum. Aliud.

℞. Croci ℥ ij.
Aloës
Myrrhæ ana ℥ iij.
Laudani ℥ iiij.
Olei amygdalarum amararum
Adipis ursi ana ℥ vi.
Capitum muscarum puluerizatorum ℥ viij.

Misceantur omnia simul, fermententur, & distillentur ut suprà. Ciascuno di questi remedij è molto opportuno in restaurare li peli, che cascano, & appresso li faran forti, & robusti, & di bel colore. Molti altri remedij sono à far questo medesimo effetto, ma io ho eletto quelli, che sono appropriati al cascare di peli per causa di morbo

 Gallico,

Gallico, & chi intẽderà bene, & le uertu de ſimplici ch'entrano in queſte compoſitioni, & le cauſe perche nel morbo Gallico caſcano li peli, cognoſcerà facilmente eſſer uero quello ch'io dico. Quanto al ſecondo accidente, cio è le macchie, & aſperità della pelle, ſcriuerò alcune aque diſtillate molto gentili & opportune à queſto. La prima efficaciſsima è queſta.

℞. Ellebori albi
Nigri ana man. ij.
Lapatij maioris uiridis lib. ij.
Cucumerum ſylueſtriũ, quos aſininos uocant ℥ iij.
Carnis melonum recentiũ cum ſuis ſeminibus li. iij.
Carnis, & ſucci limonum lib. iiij.

Miſce omnia ſimul, & permittantur fermentari per dies tres, poſtea diſtillentur per alembicum uitreum, & ſeruetur aqua. eſt enim ad quaslibet maculas cutis, & aſperitates tollendas efficaciſsima. Aliud mitius.

℞. Lupinorum recentium non ablutorum lib. i
Radicum liliorum alborum ℥ vi.
Amygdal. amararum lib. ij.
Succi parietariæ lib. iij.

Ponantur omnia ſimul, & non permittantur putrefieri, ſed ſtatim diſtillentur, & ſeruetur aqua, & oleum. Aliud.

℞. Salis nitri ℥ iij.
Olei amygdalarum amararum lib. ij.
Scillæ lib. s.
Carnis limonum lib. i.

Miſce, & extrahatur oleum ad hunc uſum efficaciſsimum:

mum: absterget enim egregiè, & mundificabit cutim, ubi etiam fuerit principium lepræ.

Consult. LXVII. De tumore splenis post diuturnam febrem, pro Reuer. Boschetto Mediolanensi.

REVERENDVS *dominus* Ludouicus *Boschettus post longam febrem passus est, & patitur tumorē durum in splene multæ duritiei, & magnitudinis.* Pro cuius *curatione, si ex toto fieri poterit, ordinandum est in primis regimen in cibo, & potu: subinde deueniendum est ad medicinalia.* Quantum *ad cibos attinet, euitandi sunt omnes humores crassos generantes, necnon & humores melancholicos facientes, qui habebuntur in consilio de melancholia postea, & in alijs omnibus ferè.* Elixa *plus conueniunt, quàm assata, non tamen ex toto prohibetur usus assatæ carnis, præsertim paruarum auium.* Pisces *sint maritimi, uel de flumine currenti petroso, squammosi.* Oua *recentiora, ac tremula.* Ex *oleribus conceduntur beta, borrago, spinachia, lupuli, asparagi, artichiochi, endiuia, cichorea, & lactuca tempore calido, cappares cum aceto, & oleo conditi, & aliqualiter cocti conueniunt ante alios cibos, similiter sardellæ, uel anguillæ salitæ cum aceto, & oleo conditæ ante alios cibos cōceduntur, oliuæ mediocriter salitæ interdum conceduntur.* Aromatum, *item porri, allij usus, & ceparum prohibetur æstate maximè, hyeme uerò non nisi paucus conceditur.* Aceto, *& acetosis uti licet.* Fercula *sint ex rebus suprà concessis: brodiū uel ciceris, caulium, uel raparum.* Ex *fructibus concedun-*

tur uuæ, & ficus bene maturæ, tam uirides, quàm siccæ, pistacia, amygdalæ: tempore autem calido interdum concedo passulas, pruna bene matura, ac melopepones. In potu uitet aquam, uinum autem sit antiquum, album, quod modicè flauum dicunt, uel medij coloris, mediocris potentiæ, subtile, boni odoris, & saporis, non dulce, uelut nouum, crassum, & turbidum, nigrum. Euitanda sunt ciborum, uel potus repletio, & uarietas: sacchαro, & melle cum alijs cibis raró utendum est. His obseruatis ineunte uere extrahantur quinq;, uel sex unciæ sanguinis ex basilica sinistri lateris, nisi fortè sanguis hæmorrhoidalis multum fluxerit. Subinde capiat infrascriptum syrupum, & medicinam.

℞. Radicum tamarisci
Scolopendriæ, quæ cetrach dicitur,
Chamædryos ana manip. ij.
Corticum radicum capparum ℥ ij.

Contundantur, & decoquantur in libris octo aquæ ad consumptionem medietatis, & huius decoctionis accipe libr. quatuor: mellis, aceti, ana libram unam, & fiat oxymel.

℞. Suprascripti oxymellis ℥ i. s.
Aquæ cetrach ℥ iij.

Misce, & fiat syrupus. Deficiente aqua cetrach ponatur aqua decoctionis tamarisci, in qua sæpe ferrum ignitũ sit extinctum, & capiat singulo die unum usq; ad septimũ. Deinde capiat medicinam infrascriptam

℞. Polypodij
Folliculorum senæ
Stœchados

Passu

Passularum
Liquiritiæ ana ℥ s.
Myrobalanorum Indorum ʒ iij.

Decoquantur in libris tribus aquæ lactis, donec remaneant unciæ nouem. Deinde addantur epithymi drachmæ sex: bulliant unica ebullitione, & facta colatura addantur floris caßiæ drachmæ sex, specierum hieræ simplicis scrupuli duo, & fiat potio, quam capiat summo mane, & tardet prandium horis sex. Facta purgatione, quæ reiteretur, si opus esse uidebitur medico adstanti, sit frequens usus electuarij infrascripti in quantitate drachmæ mane, bibendo pòst uncias tres flaui uini, decoctionis tamarisci, cetrach, corticum radicum capparum, chamædryos partibus æqualibus.

℞. Cetrach Chamædryos
Radicum tamarisci
Corticum radicum capparum ana ʒ vi.
Ammoniaci
Rubeæ tinctorum ana ʒ iiij.
Polij
Artemisiæ ana ʒ iij.
Galbani
Seminum hyperici
Nigellæ
Amygdalarum amararum ana ʒ ij.
Cardamomi fructus
Periclymeni ana ʒ i. s.

Ammoniacum dissoluatur cum aceto, & omnia excipiantur oxymelle scillitico, & fiat electuarium. Applicanda spleni exterius sunt mollientia, subinde resoluentia, uel

uel miſcenda mollientia cum reſoluentibus. Sit igitur frequens uſus inunctionis lienis cum oleo infraſcripto.

℞. *corticum radicum capparum*
Foliorum tamariſci *ana* ℥ i.
Olei communis *lib.* ij.
Vini albi boni ℥ vi.

Decoquantur ſimul ad conſumptionem. Item

℞. Ceræ
Olei antiqui
Ammoniaci *ana* ℥ vi.
Croci ʒ ij.

Aceti quantum ſufficit ad diſſoluendum ammoniacum, & fiat in forma ceroti. Item ſit uſus frequens unguenti de arthanita parui, deſcriptionis Meſue, & loco applicetur, uel ſuccus cetrach uel ſuccus ebuli. Item accipe ſalis uſti quantũ ſufficit diſſoluatur in ſucco tamariſci, uel cetrach, uel in decoctione radicum corticum capparum, & cum ueſica actuali caliditate ſæpe lieni applicetur. Item

℞. Viſci quercini ℥ vi.
Calcis uiuæ ℥ s.
Corticum radicum capparum ℥ ij.
Picis liquidæ ℥ s.

Diſſoluatur uiſcus ad ignem cum pice liquida, cætera puluerizata miſceantur, & lieni applicentur. Item

℞. Ceræ
Terebinthinæ
Picis *ana* ℥ iiij.
Auripigmenti
Calcis uiuæ
Aluminis

Myrrhæ

Myrrhæ ana ℥ iij.
Aceti quantum sufficit.

Auripigmentum, calx, alumen, & myrrha cum aceto dissoluantur, & cum cæteris excipiantur in forma cerati, quod ultimò post reliqua applicetur. Item

℞. Ceræ
Resinæ
Picis
Adipis tauri ana ℥ iiij.
Baccarum lauri ℥ iij.
Salis usti
Ammoniaci ana ℥ i. s.

Aceti quantum sufficit ad dissoluendum baccas lauri pulverizatas, sal, & ammoniacum, & fiat ceratū. Item

℞. Corticum radicum capparum ℥ i.
Florum tamarisci
Cetrach
Chamædryos ana man. i.
Rubeæ tinctorum ℥ i.
Cardamomi ℥ s.
Rutæ siccæ man. i.
Piperis ℥ iij.
Anisorum
Fœniculi ana ℥ s.

Decoquantur omnia in aceto acerrimo pro fomento faciendo cum spongia supra lienem, post usum tamen mollientium. Item

℞. Bdellij
Sepi uitulini
Ammoniaci

Radicum

Radicum ireos *ana* ℥ *ij.*
Opoponacis
Galbani
Baccarum lauri
Styracis
Thuris *ana* ℥ *i.*
Piperis grana *num.* 160.
Ceræ
Terebinthinæ *ana* ℥ vi.
Vini quantum sufficit.

Fiat ceratum. Et quoniam pleraq; cerata sunt fortia, ante purgationes quatuor primis uti poterit, post purgationes autem quibuslibet.

Consult. LVIII. De intemperie frigida splenis, cum tumore insigni, cruditatibus uentriculi, & corporis atrophia ac decolorationibus, cum metu futuræ aquæ inter cutem, pro nobili Polono quadragenario.

OPORTET *ut nobilis iste uir, si curari debet à longa & difficili ægritudine, quæ est præcipuè intemperies frigida splenis cum tumore satis insigni, ex qua postea multifariæ dispositiones præter naturam consequuntur, ut cruditates uentriculi, & in corpore, & in toto ambitu uenarum, atrophiæ & decolorationes, ex quibus non immeritò timetur tandem aqua inter cutem.* Oportet inquam, *si ab his sæuis dispositionibus liberari cupit, ut præcipuè habeat exquisitißimam uictus rationem, quæ competat primariò morbo, sine qua diutißimè & diligentißimè serua-*

ta

ta frustrà medicorum implorabit auxilium. In primis igitur eligat aërem, in quo habitet, subtilem, minimè palustrem, minus frigidum quàm fieri possit. In quo aëre cauebit etiam ab omni excessu uentorum, ubi postea sereno cælo & tranquillo se exercebit in uenationibus, & huiusmodi motibus nobilibus. Laudo huiusmodi exercitium, si modò suo tempore fiat, uidelicet mane, uel paulò ante cœnam. Euitet omnes animi molestias, sed iram præsertim et mœstitiam. Mane surgat diluculo, septem horis dormiat, caueat à meridiano somno, esset enim illi admodum lethalis. Deambulet & exerceatur in cubiculo proprio, motibus, frictionibus, pectinationibus, cantu, lectione alta, excernendo excrementa per sputum, & tussim, quærátque reddere alui, & urinæ egestiones. Vbi uerò hæc omnia peregerit diligenter, mundasq; & odoratas uestes induerit, tunc ad exercitium se conferat extra domum, si serenitas cæli apparuerit: si minus intra domum sese contineat, ludendo pila, uel gladio, uel alio aliquo exercitio. Bis in die non amplius comedat, idq; satis parcè, unoq; cibarij genere contentus sit, & illud sine aromatibus sit, sed cum modico croci & cinnamomi tantùm. A uino etiã caueat crasso, dulci, nigro, & potenti: sed eligat tenue, album, clarum, pauciferum, quod etiam parcè bibat. uel si assuetus sit ceruisia, illam bibat moderatè, bene tamen confectam: hic enim morbus maximè requirit temperantiam. Ergo cauebit à compotationibus. Inter prandium & cœnam nihil nec comedat, nec bibat. Cibaria sint carnes iuuenum pullorum, hædorum, uitulorum, auium campestrium, ut sunt perdices, phasiani, aues paruæ, oua sorbilia. Nec uitupero in ferculis hordeum, far probè con-

coctum

coctum, si parcè utatur, præcipuè uerò addito croco. à reliquis ferculis abstineat. Pane utatur madefacto in iure carnium cum petroselino, & modico cinnamomo. A' piscibus omnino abstineat, & à cibarijs arte confectis, sicut à tortis, pastillis, & omnibus lacticinijs: à leguminibus, oleribus: à carnibus antiquis, & omnibus cibis craßis, & seruilibus. Panem azimum, uel malè coctum ne comedat, nec aliquod placentarum genus. Quantum ad medicinas, hoc primùm obseruet, ut & uere & autumno, quousque perseueret hæc mala dispositio, euacuetur modo infrascripto.

℞. Floris caßiæ ℥ i.

Sumat hora ante prandium. Deinde

℞. Oxymellis simplicis
Syrupi de absinthio ana ℥ i.
Decocti polypodij
Citrach
Endiuiæ ℥ iiij.

Misce pro uno, & sic pro alijs septem. Deinde

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Trociscorum alhandal gr. x.

Misce, & cum zuccharo fiat bolus, sumendus in aurora cum custodia. Postea interquiescat per duos dies, & iterum accipiat zuccharum rosatum semper ante prandiũ & cœnam per duas horas. Deinde sumat istos syrupos.

℞. Myrobalanorum Indorum
Citrinorum
Emblicorum
Chebulorum
Belliricorum ana ʒ iiij.

Contun-

Contundantur grosso modo, & fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium. Postea infundantur per diem & noctem in lib. x. aquæ fumi terræ: postea decoquantur ad consumptionem tertiæ partis. Postea

Adde radicum hellebori nigri ʒ iiij.
Liquiritiæ
Polypodij ana ℥ ij.
Seminum citri ℥ i. s.

Bulliant, donec remaneant libræ quinq;. Postea

Adde folliculorum senæ
Epithymi Cretensis ana ℥ i. s.

Bulliant, donec remaneant libræ tres. Vltimò colentur, & exprimantur, & seruetur decoctum. Postea

℞. Eiusdem decocti ℥ vi.
Syrupi de infus. ros. ℥ i. s.

Misce, & detur mane hora syrupi. Sumat autem per sex dies continuos: sed si nimium euacuarent, sumat alternis diebus. Deinde quiescat, & utatur uictus ratione præscripta. Erit autem tempus ueris & autumni, in quo euacuabitur. Inter hæc uerò tempora placet ut familiares habeat pilulas, quibus utetur ter in mense hora ante cœnam.

℞. Succi Cetrach
Chamædryos
Polypodij recentis ana ℥ i.

Exiccentur in umbra secundum artem. Deinde

℞. Agarici electiss.
Rheubarbari electi
Aloës hepatici ana ʒ iij.
Gingiberis
Cinnamomi

Garyophyllorum ana ℥ i.
Salis gemmæ ℈ i

Misce, cum melle rosaceo fiat magdaleon, de quo fiant pilulæ pro singula drachma tres, sumendæ, ut suprà.

Consult. LXIX. De tensione hypochondrij dextri ex affectu frigido hepatis.

VT SATISFACIAM *officio meo, quatuor proponam. Primum erit explicatio omnium symptomatū, quibus affligitur* Nobiliß. *iste uir. Secundum est quærendus quis sit locus principaliter affectus patiens, uel dans occasionem symptomatibus, & simul ægritudinem quæremus, an una, uel plures sint. Tertiò uidendum qui mores, quod tempus, quis motus, qui terminus, & quæ causæ tam extrinsecæ, quàm intrinsecæ. hæc sunt à nobis dicenda. Circa symptomata, ut à notioribus incipiam, primū quod occurrit, & manifestè apparet, est tensio hypochondrij dextri circa costas mendosas in regione uentriculi cum dolore, ut uix percipiatur, cùm leuiter comprimitur: si uerò fortius comprimatur, manifestè percipitur: secundū quod apparet est tensio in toto uentre inferiori, ita quòd dextra uentriculi regio, intestinorumq; regio inferior tument præter naturam. Præterea conqueritur de dolore, qui incipit, ut ipse asserit, à spina, & extendit se usque ad utrunque renem, percipitq; intendi, cùm mouetur, ascendit scalas, & se exercet. Habet præterea egestiones liquidas, et quod notandum est, quandoq; ueluti loturam carnis egerit. Vrinas tenues & uarias habet, aliquando fuluas, aliquando albescentes. Conqueritur aliquando, sed rarò, quòd nauseam patitur cum deiectione appetitus. Principalia*

uerò

uerò symptomata sunt tensio dextri hypochondrij cū dolore dorsi, qui ad utrunque renem extenditur. Habet *præterea in toto corpore non quidem atrophiam, sed dispositionem ad cacexiam: quia non uidetur mihi admodum emaciatus, habet tamen carnem subtumidam.* His *ita existentibus symptomatibus, oportet primò considerare locū affectum, an sit unus uel plures: secundò dolorem, & tumorem hypochondrij dextri, quoniam ex eis causas omnium symptomatum inueniemus.* Nulli *dubium est, quòd ibi est dolor & tumor: & ex quo est in dextra parte prope costas mendosas in regione uentriculi, nemini dubium est ægritudinem facientem hæc duo symptomata esse uel in hepate, uel in uentriculo, aut in musculis exterioribus.* Sed *quòd non sit in uentriculo, ex actionibus uentriculi apparet, quia actio læsa indicat affectionem, & quia non uidemus actionem aliquam uentriculi læsam, non possumus dicere esse in uentriculo.* Quoad *uirtutem appetendi, licet non appetat, ut solitus est appetere, comedit tamen: & licet eueniat ut uideretur affectus contentiuæ, quia rarò id accidit, ratione obiecti uidetur contingere, cùm multùm & copiosissimè bibat, & comedat.* Præterea *non habet gurgulionem in uentriculo, quod est signum, iuxta* Galeni *sententiam in tertio de causis morborum, pathognomonicum, cùm uirtus contentiua est affecta: quia cùm non continet uentriculus, quantum & quomodo oportet, gurguliones apparent.* Ideo *quantum ad contentiuam bene se habet.* Quo *etiam ad concoctionem, ex egestionibus non apparet læsio, & licet sint liquidiores, nō ualet propter hoc quòd non sint concoctæ, quia quoad substantiam & colorem sunt concoctæ: quare autem sint liquidiores dicemus.*

Cùm igitur omnes operationes ſunt ſanæ, igitur uidetur ſanus uentriculus, non dico ſanum, quin dicam eſſe diminutum, quia uentriculus patitur per conſenſum membri affecti propter propinquitatem, imò reliqua membra naturalia compatiuntur. Si igitur nocumentum eſt in uentriculo, illud eſt ratione compaſsionis. Cùm igitur non ſit in uẽtriculo ægritudo faciens illa ſymptomata, erit uel in muſculis, uel in hepate. Sed non eſt in muſculis, quia dolor eſt obtuſus per compaſsionem, & uix percipitur, niſi fortiter comprimatur. Præterea reliqua ſigna etiam apparent, quæ indicant affectionem hepatis. Erit igitur in hepate tum quia dolor & tumor ſunt in regione hepatis, & ubi dolor eſt continuus, ibi eſt ægritudo. Cùm ergo in dextra parte ſit, & nõ ſit nec in muſculis exterioribus, nec in uentriculo, ergo in hepate eſt. Iſte diſcurſus mihi uidetur rationabilis: & ſic locus affectus inuentus eſt iudicio meo. Sed hic difficultas eſt quæ ſit ægritudo in loco iſto. Dicam ſententiam meam (ſaluo ſemper meliori iudicio) non quidem animo cõtradicendi, ſed ut id quod ſentio pro rei ueritate in medium adducam. Mihi inquam uidetur, quòd ægritudo hæc, quæ in hepate eſt, nullo pacto ſit calida, ſed prorſus frigida. & dicam coniecturas, quæ me mouent, ne uidear ad placitum loqui. Primum eſt totius cutis decoloratio, quia color plumbeus uidetur eſſe in toto, qui atteſtatur ſuper dominium frigiditatis. Et maximum quod urget me, & perſuaſit, ut id crederẽ, fuit quia ipſe dixit, quòd omnes in patria ſua admirabãtur, & percunctabantur ab ipſo, cur ita decoloratus eſſet. Cùm igitur indicet color priuationem ſanguinis laudabilis, ad liuiditatem tendit. Sufficit ergo quòd plumbeus color ſuper domi=

dominium frigiditatis attestatur, quia Galenus vi. de tuenda ualet. dicit, colorem dominium humorum attestari, nisi ad profundum decumbant: rarò tamen (inquit ipse) ad profundum decumbunt. Sed præter illum colorem, est illa dispositio præcedens: quia scitis quòd proprium munus hepatis est sanguinem facere: quando temperatura ipsius excedit per caliditatem, assat sanguinem, & calidiorem facit, & corrumpit: cùm autem sanguis calidior multiplicatur in toto, & superassatur, non potest uniri, nec assimilari, & tunc non contingit decoloratio: nec tumor, sed ulcera in toto, uel in parte apparent, in qua præcipitatur humor. Ideo alia symptomata, & aliæ ægritudines sequuntur ad caliditatem temperatum hepatis: hîc autem est potius diminutio, & infelicitas sanguinis, eo quòd sanguis non concoquitur, & inde abundat sanguine crudo. Et ista uidetur una coniectura, ut credam frigidam ægritudinem esse in hepate. Sed aliæ sunt fortiores: prima est quia Galenus dicit in VIII. κατὰ τόπους, quòd ubi in hepate est mala temperatura frigida, uirtus alteratrix afficitur, ut liquidæ appareant egestiones similesq; loturæ carnis: et hæc indicant ægritudinem frigidam. Sed ultra authoritatem Galeni, ratio hoc indicat, & dictat, quia hepar non potest deducere chylum ad rectam formam sanguinis, ideo regurgitat ad intestina, & apparet lotura carnis. Quòd etiam ibi adsit frigiditas patet, quia non fit attractio chyli ut oportet, quia ubi est affectus calidus, nõ solùm non deficit attractio, sed fortior fit. Nec debet dici omnem dyscrasiam corrumpere actionem, & deficere: uerum quidem est, quòd corrumpit actionem naturalem. Sed ubi fiat excessus per calidum, deficit ex superabun-

dantia caloris coctio, & corrumpitur, nec fit actio: deficit autem, quia superassat, & superat. Ita ubi est caliditas in excessu, quantò maior caliditas erit, tantò maior fiet attractio, non quidem secundum naturam, sed præter naturam, quia plus attrahit, quàm oportet. Præterea dicit Galenus si in hepate talis affectus fuerit, & diutius perseuerauerit, fiet temperatura frigida. Si ergo in isto perseuerasset affectus calidus per quatuor annos, deuenisset ad tabẽ: sed potius in cacexiã deuenit. Præterea si tangimus, non apparet quòd ibi sit insignis caliditas. ergo nõ potest esse affectus calidus in hepate, nec in extremis, imò obtusa est. Et ista sunt signa, quæ mihi satis persuadent, intemperiem frigidam esse. Diceret aliquis, quid dicis de egestionibus illis liquidis, & de urina fulua? Dico quòd causa potest esse tam intrinseca, quàm extrinseca: extrinseca quidem assumptio uini potentissimi inflammantis hepar alioquin naturaliter calidum insigni inflammatione: intrinseca uerò potest esse, quia ibi adsunt obstructiones, nec liber est transitus humorum, qui generantur in hepate: cõgregantur in loco, calefiunt, & corrumpuntur, & hepar calefit, ex qua calefactione generatur postea bilis, quæ apparet per urinam, & per excrementa. Et ita possunt esse causæ tam intrinsecæ, quàm extrinsecæ. Præterea caliditas renum potest esse causa, quia stat quòd sit caliditas in renibus, & frigiditas in hepate superacquisita. Istæ sunt coniecturæ, quæ mihi persuadent, ut credam intemperiem frigidam potius, quàm calidam esse in hepate. Vtrum modò sit intemperies sola, an uerò præter eam sit aliquid aliud? Cùm ibi sit dolor ex compreßione, & tumor in eodem loco præter naturam, ergo ibi est aliquod genus humoris

moris

moris præter naturam. Sed quod genus? Scitis ex Galeno quomodo hepar ad ſcirrhos ſit paratum. Ego uereor, & utinam non ſit, quòd ibi ſit ſcirrhus, licet non inſignis: ſed tumor præter naturam frigidus, non quidem à melancholia, ſed à pituita craſſa cauſatus: quia ſcitis ex Galeno ſcirrhum dupliciter fieri poſſe, ut inquit in ſecũdo ad Glauconem, à melancholia, & à pituita craſſa. Quòd autem crediderim eſſe ægritudinem compoſitam in hepate ex intemperie frigida & humida cum ſcirrho incipiente, & in conuexo hepatis, id me mouit, quia tactu percipitur talis tumor. Igitur mihi uidetur quòd locus affectus ſit hepar, & pars illa, quæ amplectitur ſtomachũ, & in parte eius gibba, & non ſolùm intemperiem adeſſe, ſed malam compoſitionem, principium ſcilicet ſcirrhi. Et hæc de eſſentia ægritudinis. Quantum uerò attinet ad mores, ad tempus ægritudinis, & ad alia, credo mores eſſe peſſimos. Primò quia in hepate eſt, & in membro nobiliſſimo, cùm ſit inſtrumentum generationis ſanguinis neceſſarij ad uitam, ex quo generantur ſpiritus: ergo ægritudo mala eſt ratione membri. Præterea principium ſcirrhi eſt, & pauciſſimi poſſunt curari: & Galenus dixit nunquam curatos eſſe ſcirrhos. Præterea eſt peſſimorum morum, quia eſt maximus lapſus à naturali temperamento, quia ex habitu totius corporis, & quia mores habet bellatoris uiri, calidi eſt cordis, & hepatis, & cùm ad frigiditatem lapſum ſit, maximus eſt lapſus, & ex conſequenti ægritudinem credo malam eſſe. Præterea ratione ſubiecti, quia hic homo non indulgebit præceptis noſtris. Quoad motum, quia ita tardus eſt, credo quòd ſit chroniciſſimus, quia iã quatuor anni ſunt, nec dũ apparet principium. Ideo cre

diderim tum ex intemperie, tũ ex ratione ſcirrhi eſſe principium, quia omnia adhuc ſunt imbecillia, nec frigiditas ualida eſt, ut faciat hydropem, bene credo uenturam. Quoad terminum morbi, credo quòd in hydropem terminabitur, ſi uerum eſt quòd talis ſit intemperies, & ſcirrhus, et quia iam incipit turgere uenter. *Reſtat modò ut de cauſis tam intrinſecis, quàm extrinſecis dicamus. Sed antequàm hæc dicamus, reliqua, quæ ſequuntur ad iſtã ægritudinem, explicabimus. Primò conſequitur tumor tam in dextra, quàm in ſiniſtra parte. Cauſa huius uidetur manifeſta, cũ ſanguis nõ ſit ſicuti oportet, ſed pituitoſior ſtatuatur in locis ſubcalidis, et cũ ſtatuatur in loco, ubi ſunt inteſtina, tunicæ inteſtinorũ, omentũ, abdomen, quæ partes dilatãtur, implẽtur flatu, et intumeſcunt, et ad aſciten, uel tympanitẽ terminabitur. Et quia ſplen cõſentit, nõ attrahẽs fæcẽ ſuam, plumbeitas apparet, quia miſcetur ſanguini: præterea dolor in dorſo conſequitur, qui extenditur ad renes. Credo quòd cauſa ſit ſanguis ille pituitoſus delatus ad uenam cauam in gibbo hepatis: cùm ad uenam illam defertur in loco calidiſſimo exiſtens, ebullit pars illa, & ita apparet dolor in uena caua. & quoniam ramificatur in duas propagines ad utrunq; latus, & ad renes diſtribuuntur, extenditur dolor uſq; ad renes propter uenas illas, quæ ad renes deferuntur. Augetur autem cùm aſcendit ſcalas, & cùm exercet ſe, quia tunc turget ſanguis magis per motum, & inflammatur magis frigida materia exiſtens in uenis copioſa. Etiam urina conſequitur ex plurimo potu, quia ſunt apertæ uiæ: & quoniam ſumus adhuc in principio, non ſunt ſæua ſymptomata. quia ergo multum bibit, ergo multum urinæ egerit. Quoad cauſas illius intemperaturæ*

raturæ hepatis, à qua dependent alia symptomata, dico quod aliquæ sunt extrinsecæ, aliquæ intrinsecæ, & corporeæ, seu antecedentes. Extrinsecæ quidem & manifestæ, quia audio uirum intemperatißimum esse: ideo circa omnes res non naturales fecit multa peccata: & quia miles fuit, circa aërem, circa coitum inordinatè se habuit, et breuiter omnia fecit delicta, quæ fieri possunt circa sex res non naturales. Et eæ fuerunt causæ extrinsecæ, & primitiuæ, ex quibus postea ortæ sunt obstructiones propter crapulas, & maximè quia adest suspicio ueneni assumpti. Sed nunquid poßit uenenum assumptum à quatuor annis citra, esse causa? Credo quòd non, nec possumus imaginari, quod genus ueneni hæc fecerit symptomata. Bene possunt esse uiri qui faciant uenena, quorum notitia non deuenerit ad nos. Sed quoniam ad tria capita uenena omnia deducuntur, quorum quædam per qualitatem manifestam frigidam interficiunt, aliqua per calidam, aliqua per occultam qualitatem, si fuerit uenenum, quod per frigiditatem operatur, dicebat Galenus v. de simplici medicina, si prima die non operatur, statim cessat eius uirtus: quia faciens moram non potest pertransire ad cor, & alteratur à calore innato, & non amplius fit uenenum, cui si calidũ quidpiam permisceatur, facilius & citius penetrabit, & magis interficiet. Habentq; sua signa, cerussa inficit dentes, mandragora, cicuta, & reliqua frigida ostẽdunt sua signa. Quia ergo pertransiuerunt quatuor anni, ideo nõ potest esse suspicio de ueneno frigido. Calida uerò uenena sunt illa, quæ per corrosionem operantur, ut auripigmentum, risigallũ, sublimatum: ubi hæc fuerint assumpta, corrosionem faciunt, & uomitus æruginosus sequitur, nec de-

ficit actio, nisi fortè purgato toto corpore, cor fuerit corroboratũ ex Mithridato: sed hæc confectio occurrit uenenis, quæ à proprietate, & à forma occulta operantur. Si uerò fuerit uenenum, quod à forma specifica operatur, statim interficit. Si fortè diceretis ex pugna inter corpus, & uenenum talia sequi accidentia, non uideo quomodo id fieri poßit. Posset aliquis dicere, inficitur hepar, sicut ex uulnere accidit, cùm curatũ est uulnus, remanet adhuc imbecillius membrum, ita poterit uenenum causare qualitatem malam ex illa infectione. Dico hoc posse quidem dici: sed si consideramus symptomata, illum leuem uomitum, non uideo quomodo tandiu potuerint perseuerare symptomata. Quantum ad signa illa iam dicta de fuga coqui, si ego essem iudex, essent signa efficacißima ad torturam. Sed si cõsiderata fuerit res à propria essentia, fuga coqui potuit esse, quòd cùm hic sit uir magnificus & terribilis, timens eum aufugerit: sicut pincernæ Cardinalis de Medicis euenit, qui auditis querelis, quòd Reuerendiß. fuit ueneno interemptus, aufugit timens, postea tamen apertum fuit ipsum fuisse in re illa innocentißimum. Hæc uolui dicere, ut ostẽdam signum nullum sumi à natura rei de ueneno assumpto. Sed quicquid sit de illa suspicione, quòd potuerit facere huiusmodi imbecillitatem, non uariabitur cura, modò conueniamus in causa, & quæ sit temperatura in hepate. Quoad causas intrinsecas, credo tum ex malo regimine, tũ ex ueneno assumpto (si uultis uenenum assumptum fuisse) multos humores crudos fuisse aggregatos obstruentes & intemperiem illam causasse, & adhuc multam cacochymiã perseuerare unà cum symptomatibus. Et ex his quæ diximus, credo hæc fuisse symptomata, & quis locus affectus,

&

& quæ ægritudo, & quæ causæ tam intrinsecæ, quàm extrinsecæ. Remanet ultimò quomodo sit curanda hæc ægritudo. Circa quam curationem, sicut distinximus de causis, & natura morbi, ita etiam in ipsa distinctè debemus procedere, quia tunc distinctas habemus indicationes, cùm natura rei fuerit distincta. Indicationes autem curatiuæ potißimum à causa, & à loco affecto sumuntur: & quia causæ aliæ sunt intrinsecæ, aliæ extrinsecæ, de extrinsecis primò dicemus. Dico igitur cum rebus omnibus extrinsecis attenuantibus esse procedendum ad calidum declinantibus, ut obstructiones aperiantur, & craßi humores attenuentur, & intemperies mala tollatur, quæ tamen non sint eleuatæ in caliditate, quia causa faciens ægritudinem cùm ualida non sit, ualidis etiam non indiget. Ideo moderatè calidis utemur, quæ in primo calida sint, & sic ptisanam concederem, confectam tamen cum modico piperis, uel cinnamomi: & reliqua mihi placerent, quæ currunt eodem cursu. Vinum moderetur in potentia, & tenue sit in substantia. Carnibus utatur modicæ superfluitatis, facilis decoctionis: & circa reliqua seruetur ratio hæc, ut crudi humores non multiplicentur, nec obstructiones, uel propter multitudinem somni, aut paucitatem exercitij. Quantum attinet ad causas intrinsecas, est primò causa, quæ habet formam causæ antecedentis præter eam quæ loco affecto coniuncta est. Et cùm in toto sit cacochymia, ut ex temperatura, & ex colore apparet; ideo corpus primò mundificandum est ijs instrumentis distinctis: primò curatione per secessum: secundò prouocatione urinæ: tertiò prouocatione sudoris uel difflatus per halitum. Et hæc tria credo esse necessaria. Per secessum autem

tem

tem euacuabimus cauendo ne exhibeamus medicinas trahentes à longinquo, ut dicit Galenus in secundo uel tertio de fac. nat. qui ait quòd nimia euacuatio medicinarũ ualidarum colliquat substãtiam hepatis, & relaxat ita uenas, ut præparetur ad recipiendas superfluitates: & præterea attraheremus cacochymiã ad locũ affectum. Ideo bene dictis medicinis uti debemus, quia cum his attrahimus ab hepate, splene, & ab intestinis: & nollem, ut transiremus hepar. Ideo rhabarbarum, manna, diacatholicon, lenitiuum, essent conuenientes medicinæ: & si modicum agarici uellemus exhibere, possemus, sed in modica quantitate, quia à longinquis attrahit, ut etiam à iuncturis attrahat. Et hæc fiant quoad euacuationem per secessum, præparatis tamen prius humoribus, non cum his quæ habent proprietatem ad hepar, quia tunc nolumus corroborare: sed cum syrupo acetoso, oxymelite, cum melle rosato. Secundò per urinam euacuare uellem materias, quæ sunt in conuexo hepatis: tunc syrupus de cichorea, qui habet rhabarbarum, bisantinus, de radicibus, & omnes alij, qui prouocant urinam, mihi placerent tam simplicia, quàm composita. & in isto secundo processu ita facerem. Tertiò per sudorem, & per halitum euacuarem, ut malus habitus solueretur: & cum oleis calidis aperientibus, & cum balneis præparatis cum herbis habentibus uim resoluendi & aperiendi procederem: & eo tempore uterer euacuatione, quæ euacuat per hæc omnia. Tunc laudarem balnea Patauina, quia illa hunc affectum tollent: & credo quòd balnea S. Helenæ, ubi adest bitumen, magis conuenirent, in quo est uis molliendi, ut si qua durities eßet in partibus, solueretur. Imò ne aliquid intactum relinquam, ad intem

periem tollendam hepatis, cogitarem de potione uini, ut prouocarentur urinæ, & tolleretur intemperies. Vellem etiam ijs ita peractis me conuertere ad locum affectum, & linimenis uterer habentibus uim corroborandi, ſicut eſt oleum de ſpica, de abſinthio: & deuenirem ad confectionem habentem uim corroborandi. Et inter reliqua poſt euacuationes factas, donec uiderem ſanitatem exactam, uellem ut in qualibet ſeptimana pilulis ex hiera, & rhabarbaro uteretur, ut ſi quid reſiduũ eſſet in hepate, tolleretur, et obſtructiones etiam, & per interualla aſſumeret florem caßiæ cum rhabarbaro, maximè in tempore æſtatis, & perſeueraret, & contineret ſe in recta ratione uictus. Et iſta eſt forma, qua ego procederem.

Conſult. LXX. De melancholia hypochondriaca.

AEGRITVDO, qua affligitur hic nobilis uir, iudicio meo eſt melancholia hypochondriaca, ſicut illa Dioclis, quam deſcribit Galenus lib. III. de locis affectis, quæ naſcitur per inflammationem humorum, aut ebullitionem in uenis inter ſtomachum & hepar. Sed hæc ab illa diuerſa eſt, quoniam ex inflammatione ſeu ebullitione humorũ craſſorum malorum eſt, qui ſunt incluſi in uenis ſiniſtri lateris inter ſplenem et ſtomachum, à quibus eleuatur quàm plurima uentoſitas: & quia ſplen redditus eſt debilis, ſæpenumero intumeſcit, & craßior apparet, nec etiam ad ſe trahit fæcem ſanguinis, ſicut oportet: & ita fæx iſta per ſanguinem diſpergitur, & reddit eum humorem nigrum, pallidum, & melancholicum. Omni igitur diligen-

tia curare debemus, ut illæ uenæ mesaraicæ sinistri lateris aperiantur, & liberæ fiant, & splen confortetur, ut suo officio fungi poßit, & ita sanguis purus efficiatur, ex quo quoq; sequetur, quòd stomachus nullam uentositatem patietur. In primis igitur curare debemus, ut sit aër optimus: quoniam in humoribus ipsis melancholicis plurimū refert optimi aëris electio, euitareq; debet præ omnibus nimis paludosum & crassum, sicut communiter est in locis Veronensibus planitiem uersus, & debet cauere ne in locis humidis degat & subterraneis, ac expositis Tyrolum uersus. Omniaq; animi accidentia euitabit, sicut iram, tristitiam, melancholiam, omniq; ingenio conabitur lætè uiuere, inter musicos & bonos socios. Exercebit se conuenienter mane equitando, eundo, & parua pila ludendo, aut simile aliquid faciendo. Curabit quoque ut quotidie beneficium uentris habeat. Circa uictum euitabit omnes carnes antiquas, ut bubulas, castrati antiqui, atq; quæ crassum dant nutrimentum, ut pernas salitas & recentes, omnesq; aquatiles aues, anates, anseres, & huiusmodi cibos, omnesq; pisces, exceptis quibusdam, lupis in aquis currentibus, auratis, carpionibusq; recentibus. Comedat lemnulas, mazarones: ab omnibus alijs omnino cauebit, præcipuè ab anguillis & huiusmodi, quæ crassum, & uiscosum dant nutrimentum. Præterea omnia lacticinia cauebit, & præcipuè caseum tam recentem, quàm salitum, omnia pastilia, placentas, tortas, roffiolos, panem calidum male leuatum & sine sale, ac peßimè coctum, omniaq; legumina fugiat, eiusq; generis aut recentia, aut exiccata, aut cruda, aut cocta. Cauebit etiam ab omnibus fructibus, & si eis quando æqualiter uti uoluerit, accipiat ante reliqua,

sed

ſed parcè admodum. Omnes ſalatas crudas fugiet, ſed cappares earum uice comedat, aſparagos, lupulos, lapatũ, endiuiam coctam, cichoreum coctum, aceto & zucchari cõditum, uel oleo & ſale. Vinum bibet album, ſed pauci coloris, quod roſetum uocant, ſubtile, tranſparens, & bene maturum. Vnico cibo contentus, neq; inter prandium & cœnam bibet, neq; ſine fame comedat. Vellem ut hoc anno mẽſe Iulij, primum tamen aliqualiter purgato corpore cũ caßia, & rheubarbaro, & ſyrupo ſolutiuo, acciperet aquam balneorum de Caldera eo pacto, quo ei dicent excellentißimi medici qui aderunt. Bis in anno ſe purgabit in uere & autumno, & uelim quòd mitteret à baſilica cubiti ſiniſtri ſanguinem. Intermedijs uerò temporibus, inter uer & autumnum accipiet ter aut quater in menſe per horam infraſcriptas pilulas.

℞. Epithymi Cretenſis ʒ vi.
Agarici electi ʒ iij.
Corticum hellebori nigri ʒ iiij.
Specierum hieræ ſimpl. ʒ iiij.

Cum melle roſato fiat magdaleon, de quo ſingulis uicibus drachmam unam accipiat, & formentur pilulæ tres cum melle roſato, & eo die quo aßumet has pilulas, ſumet etiam unam patellam panis loti ſeu panatellæ, & aut nihil aut parum admodum bibat, accipiatq; ſæpißimè per horam ante prandium conſeruam florum borraginis atq; buglosſæ parum. Et hæc pro nunc ſufficiant pro tali diſpoſitione. Ante ſyrupos ſumere poterit.

℞. Electuarij lenitiui ʒ x.
Cum zucchar o fiat bolus. Pro ſyrupis
℞. Syrupi de fumo terræ ℥ i.

De

De buglossa
De papauer. ana ℥ v.
Aquæ borraginis ℥ iiij.
Misce Pro purgatione uerò.
℞. Confectionis hamech ℥ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iij.
Aquæ betonicæ quantum sufficit. fiat potus.
Post hanc medicinam utatur sequenti electuario.
℞. Sacchari rosati ℥ ij.
Conseruæ florum borraginis ℥ ij.
Buglossæ ℥ i. s.
Misce, fiat electuarium.

Consult. LXXI. De flatibus hypochondriacis, pro sacrifico.

PRIMO custodiat se ab omni genere piscium, & præsertim palustrium, ab omnibus leguminibus tam recentibus quàm exiccatis, ab omnibus lacticinijs & præsertim caseo antiquo, ab omnibus pastilijs, olera etiam sunt illi pessima, uti tamen quandoq; poterit lactuca leniter decocta, & borragine, & calendula, quæ uulgò dicitur fior d'ogni mese. Bibat uina clara, limpida, & omnino abstineat à crassis, nigris, dulcibus. Comedat tantùm in die bis, neq; bibat inter cœnam & prandium præcipuè uesperi. Euitabit omne genus salsamētorum, ut carnes salitæ sunt, pisces saliti, oliuæ, & eiusmodi. Non comedat carnes antiquas cuiuscunq; generis sint, sicut bouinæ, caprinæ, castratorum antiquorum. Euitabit item carnes omnes palustres, sicut anserum, anatum, & similes. Et hæc quantum

tum ad uiuendi rationem. Vtatur singulis mensibus bis in potu uncijs sex infrascripti decocti, ita ut sint duo dies cõtinui, & bibat mane in aurora. Decoctum erit tale.

℞. Myrobalanorum citrinorum
Chebulorum
Indorum
Emblicorum
Belliricorum ana ʒ v.

Contundantur grosso modo, & fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium, deinde infundantur in lib. ij. aquæ fumi terræ per diem & noctem. Postea

℞. Epithymi
Polypodij
Folliculorum senæ ana ℥ i.
Seminum citri
Glycyrrhizæ rasæ ana ʒ ij.
Corticum rad. hellebori nigri ʒ i.

Decoquantur omnia simul in prædicta infusione ad cõsumptionem medietatis. Facta diligenti expreßione & colatura sumatur decoctum, quod totum sumat duabus uicibus duobus diebus, quemadmodum dictum est. Item habeat caput semper sine capillis, ita ut attondeatur usq; ad cutim, postea uesperi quando it dormitum, inungatur oleo amygdalarum dulcium. Item abluat caput bis in septimana infrascripta decoctione.

℞. Maluæ
Radicum althææ
Florum camomillæ ana man. ij.
Borraginis
Calendulæ ana man. i.

Furfurum tritici pug. ij.

Bulliant omnia ſimul in aqua fontis ad conſumptionem medietatis. Cum hac aqua colata caput abluat, & poſt ablutionem & exiccationem illinatur prædicto oleo amygdalarum dulcium, & habeat ſemper capillos detonſos uſq; ad cutim, ut dictum eſt. Item frequentiſſimè utatur etiã ſingulis diebus, ſi poſſibile eſt, ut bibat ante prandiũ per horas tres magnam ſcutelam brodij pulli cum modico zucchаro: hoc enim erit illi maximè utile. Item ſemper teneat ſuum uentrem mollem, & utatur clyſteribus frequenter cum oleo communi et decocto maluarum, althææ, camomillæ, addito modico ſalis, & uncijs duabus mellis roſati colati.

Conſult. LXXII. De paſsione hypochondriaca cũ annexis ſymptomatibus, nimirũ tremore cordis, & ventriculi mordicatione, & totius corporis macie, pro Veneto.

TRISTATVR iſte Nobiliſſimus uir ſine cauſa, timet non timenda, & non lætatur. hoc eſt primum ſymptoma, quo maximè affici conſueuit. Eſt aliud, quòd quotidie in maciem deuenit, & maximè hoc anno uidet ſe aridiorẽ factum, quàm duobus præteritis annis. Conqueritur præterea dixitq; hoc anno in prima quadrageſimæ hebdomada correptum eſſe à quodam cordis tremore, quo frequentius ſolebat corripi. Dixit etiam ſingulis diebus affligi circa finem concoctionis ante prandium, & cœnam eroſione uentriculi, ut debilitetur, & quærat ſubitò cibum, & famem incurrit, à qua irritatur: aſſumpto autem cibo nihil ſentire

ſentire dixit. Hæc ergo ſunt ſymptomata, ut ea per capita colligã, quibus affligitur: triſtitia, metus ſine cauſa perſeuerans, tremor cordis non perſeuerans, tertium eſt gracilitas, quartum mordicatio uentriculi ante cibum. Hæc ſymptomata cùm ſint præter naturam, non debent perdurare, & ſunt inueniendæ cauſæ, quia ſine inuentione cauſarum non poſſumus modum curandi & præſeruandi inuenire. Incipiamus igitur à primo illo affectu, à timore ſubito, & triſtitia præter rationem, quam melancholiam appellant: huius ſymptomatis, inquam, accipiamus cauſas indagare. Certè timor iſte prouenit, quia corruptæ ſunt imaginatiua, & cogitatiua, quia cogitat quæ non ſunt cogitanda: imaginatiua autem, & cogitatiua ſunt operationes animales in cerebro apparentes ſecundũ medicos. Eſt igitur affectus iſte cerebri, & actio corrupta operationũ intrinſecarum animalium cerebri. Cauſa poteſt eſſe diſpoſitio exiſtens in cerebro præter naturam, uel in toto ambitu, uel in parte aliqua. In cerebro autẽ non poteſt principaliter eſſe, quia habemus ſigna manifeſta: habet enim interualla manifeſta, & perſeuerat pluribus temporibus ſine ipſo affectu: ſi enim haberet affectum in cerebro eſſentialiter, perpetuum haberet timorem. Non eſt igitur in cerebro eſſentialiter, ſed per conſenſum. Conſenſus autẽ iſte præcipuè & per ſe, talis metus ſine cauſa, à uaporibus melancholicis, & ab humoribus melancholicis prouenit, ut dicit Galenus III. de locis affectis, & ſunt uel in cerebro, uel in ambitu totius corporis: & duæ ſunt ſpecies melancholiæ, & non ſunt plures, quia uel uapor, uel humor eſt per eſſentiam in cerebro, uel in ambitu uenarũ. Non poſſumus autem dicere, quòd ſint in uenarum ambitu

per se, ut probabimus: quia non consequuntur accidentia, quæ solent consequi, ubi humor melancholicus fuerit in uenis, ratione cuius humoris uapor ascendit, & fiunt symptomata melancholica, ut dicemus. Cùm igitur nõ sit in cerebro causa ipsius, nec in ambitu uenarum, quærendus est ergo alius locus. Et quia metus non est sine causa per se, nisi ab humore melancholico, & cùm non sint illæ duæ species, uidendum est quid sit causa huius metus. Galenus posuit aliam speciem melancholiæ loco citato, quam hypochondriacam appellauit ratione membrorum naturalium: & posuit illam ex Diocle ex feruore sanguinis existentis in uenis mesaraicis inter hepar, & uentriculũ causatam. Cùm ergo non sit in cerebro, uideamus an sit in ambitu totius, uel in uenis illis mesaraicis. Quòd potius sit imaginatio ista, & tristitia præter rationem ratione affectus hypochondriaci, per signa probatur propria & pathognomonica: primò uidemus affectum habere periodos. Sed posset quis dicere, illa etiam quæ ratione uenarum fit, ab ambitu quarum ascendunt uapores, uel humores melancholici, potest habere periodos: ideo signum istud sit commune. Præterea patitur tremorem cordis, scitur autem quam cõmunicantiam habeat cor cum uentriculo, imò tremor ille appellatur morsus cordis, & cardiacus affectus: & nesciebant antiqui distinguere an cordis, uel uentriculi esset affectus. Ego potius credo, quòd ratione uentriculi fiat, quoniam Nobilißimus iste uir habet cor ualidißimæ caliditatis, & siccitatis resistens nocumentis. Ideo tremorem non patitur in corde ratione imbecillitatis, sed ratione uentriculi: ergo propter uapores ascendentes à mesaraicis uenis fit. Mordicatio etiam apparet circa finẽ

conco-

concoctionis, eamq; percipit talem, ut deficere uideatur, nisi cibum assumat: & hoc est ratione humoris acidi mordicantis, quæ mordicatio facit, ut incidat in talem defectũ: ex quo cibo sumpto quiescit. Præterea propter priuationem reliquorum signorum, quòd affectus iste non sit ratione sanguinis adusti in uenis existentis per se, quia non uideo nigredinem in corpore, ut poßimus dicere à sanguine adusto in uenis existente causari, quia carnes lucidæ sunt, & optimi coloris: & dicit Galenus sexto de tuen. ualet. humoris dominium à corporis colore indicari, nisi in profundum decubuerint humores. Si ergo in uenis humorem illum haberet, nutriretur ab humore illo, & color carnis similis esset humori illi. Cùm igitur non uideam uestigium melancholici humoris, quia illi qui talem habent in uenis humorem, & nutriuntur ab illo, efficiuntur admodum nigri: & ex alia parte cùm uideam signa propria attestantia affectum hypochondriacum, ideo non dubitaui, quòd paßio hæc melancholica sit ratione affectus hypochõdriaci. Sed quoniam hanc ægritudinem non possumus curare, nisi uideamus eius naturam, & quomodo eam consequantur accidentia alia, dico ego omnia symptomata dependere ab hoc affectu, & si remouebimus hunc affectum, remouebitur tremor, qui fit ratione uaporum, qui eleuantur ab illo loco. Præterea arefactio totius pendet ab eadẽ causa, & natura huius ægritudinis hoc indicat, quia dicit Galenus, quando humores crudi in uentriculo generantur, hepar attrahit humores illos crudos à uenis mesaraicis: & quia fortior fit attractio propter ualidam hepatis caliditatem & humor tenuis facilè ebullit; ideo fit inflammatio, & eò maximè accidit, ubi hepar calidißimum sit, &

uentriculus frigidus. Et cùm nobilißimus iste uir sit tempe raturæ calidißimæ, & habeat caliditatem in hepate cum frigiditate uentriculi, quæ licet naturalis non sit, est tamen acquisita frigiditas multa in uentriculo, tum quia delectatur calefactione uentriculi, tum etiam quia dicit se habere deterius hyeme, quàm in æstate. Et licet dixerit Hippoc. Ventres hyeme natura calidißimi sunt, illud dixit per antiperistasin, quia frigiditas aëris occursans unit calorem interius, ideo ualidus est. In senibus autem frigiditas occur rens penetrat ad uentriculum, quia non fit in illis antiperistasis, cùm sint pauci caloris: ideo peius se habent in hyeme, sicut animalia frigida: non iuuantur autem, nisi quia habent antiperistasin à ualidißimo frigore. In æstate uerò calor aëris corrigit frigiditatem: ideo melius se habent. Præterea abundat rugitibus, & flatibus, & pituita crassa, hoc est signum frigiditatis: cumq; eleuantur à uentriculo, facit circulum, & multum refrigeratur. Stante ergo hepatis caliditate, & uentriculi frigiditate, tardatur concoctio, abundat cruditas, hepar calidum attrahit multum cibum crudum continuè. Et dum in uenis illis mesaraicis sit redundantia talis humoris crudi, exhalatio fit deterior, quia obstruuntur, & quia maior fit caliditas hepatis propter obstructionem illam, cùm non poßit transpirare, con tingit quod ex maxima caliditate hepatis naturalis, et aduentitia: ex obstructionibus sanguis multiplicatur crassus, & adustus ex nimia caliditate, & ille sanguis redundat ad uenas, & ad ambitum uenarum, redundat dico per accidens: nec principalis ægritudo fit in uenis, sed per cõ sensum à primo affectu, quia adustio tantùm fit in hepate ratione maximi caloris hepatis. Et hinc pendẽt omnes le-

ges

ges, & prophetæ. Est ergo sanguis aliquis adustus in ambitu totius, qui cùm non sit simplex, & uerus, sed mixtus pluribus crudis humoribus, & cùm actio fiat à calore moderato; ideo corpus non bene nutritur. Et licet plurimus sit sanguis in uenis, non nutritur, quia non est gratus naturæ, ideo exarescit: & licet sumat cibum, non facit pro uera nutritione. Et hæc est causa tertij symptomatis propter cruditatem & putrefactionem humorum tenuium, qui transeunt in aciditatem: ideo isti euomunt acida. Tum etiam ratione obstructionis causantis caliditatem maximã in hepate, non nutritur, ut oportet, quia sanguis non est laudabilis: uentriculus enim non concoquit propter frigiditatem, hepar uerò propter caliditatem maximam non facit sanguinem idoneum, & adurit: uentriculus autem crudum dimittit humorem. Causa uerò cur debilitatem ante cibum sentiat, est quia cùm fiant digestiones, membra redduntur auara: ideo uenæ trahunt ab hepate, hepar à uenis mesaraicis, mesaraicæ à uentriculo: facta ultima cõcoctione cùm percipit uentriculus mordicationem, debilitatur, quia indiget multo nutrimento, tum propter humorem mordicantem: sumpto cibo obtunditur acrimonia humoris, & hepar inuenit quod attrahit, & uenæ, & tunc cessat symptoma. Hæc igitur sunt symptomata, & causæ symptomatum, & quòd pendent ab affectu hypochondriaco, quem melancholiam hypochondriacam appellant. Cur autem habeat interualla per duos annos, hoc est, quia cùm non sit per essentiam in capite, sed ratione obstructionis, & humoris feruescentis in uenis mesaraicis, ideo habet interualla: & si leuabitur obstructio ab euacuãtibus, & à uictu debito, liberabitur. Si uerò multiplicabitur, hoc

est,uel ab aëre,uel à cibo, aut ab aliqua alia extrinseca causa, uel ab humore corporeo, augebitur morbus. Non fuit autem mirum si hoc anno multiplicatus sit, quia (ut dicit Hippoc. & Galenus tertio Epid.) cùm aër nubilosus est & humidus, spiritus existens in ambitu totius, & sanguis ab aëre nubiloso crassescit, & non fiunt debitæ transpirationes, multiplicantur humores, fiunt malæ coctiones, calor naturalis obtunditur, fiunt obstructiones, et symptomata dicta causantur. Vnde ego crediderim symptoma hoc etiam non nisi per accidens contigisse, quia humor melancholicus non per se, sed per accidens multiplicatus est, propter feruorem hepatis adurentis, ob obstructionẽ quæ facit inflammationem in uenis, & sanguis se ipso calidior factus est: affectus autem non est per se à melancholico humore, sed à phlegmatico frigido ebulliente circa illas partes. Vnde à medicis cura uariatur non parum: alij frigidã credunt esse affectionem, & ad calida recurrunt, & non parum nocent, quia hepar inflammant: alij ad frigida descendunt, & nocent, quia frigidus est uentriculus, hepar calidum: unde fit, ut cùm unũ sanetur, alteri noceant. Cùm igitur humor phlegmaticus frigidus sit causa huius affectus, et nõ humor calidus, frigiditate nõ indiget, sed indiget aptione obstructiõis. Ideo Gal. III. de locis affectis cõtra Dioclẽ disputans, cùm de inflammatione uenarũ mesaraicarũ loqueretur, dixit Dioclem non aßignasse rationem, cur ex ascensu uaporum fiant tristes imaginationes, cùm tamen humor melancholicus non sit redundans, ac si uideretur alienum, quòd fieret affectus melancholicus & non ab humore melancholico. Ideo Galenus posuit tres differentias, quòd alia sit melancholiæ species, cùm uapores eleuãtur

tur ab humore crasso frigido, quibus spiritus obtenebrescunt: & illæ tenebræ sunt causa, quòd timeant, cùm spiritus non habeant claros, timentq; ac si uiderent tenebras, & essent in tenebris exterioribus, quia nati sumus, ut uiuamus luce ex spiritu animali, scilicet qui lucidus est. Qui ergo fuerint tenebrosi ex melancholia uera, patiuntur melancholiam: qui autem ex uaporibus ab humore pituitoso eleuatis, hypochondriacam paßionem incurrunt, propter obstructionem uenarum mesaraicarum ab humore pituitoso. Cognita natura morbi apparet quid præsagiendũ. Ego nullum aliud præsagium proponam, nisi quod à Galeno propositum est, qui loquens ex Diocle dixit, quòd à quacunq; causa proueniat hypochondriaca paßio, prorogatur in pluribus, & non curatur, nisi diligentes simus, et in multis annis. Quantum ad curationem attinet, cùm hîc duo sint humores multiplicati præter naturam in ambitu totius tam ratione uentriculi, quàm ratione hepatis, ut ex urina apparet, quæ coloratior est, quia feruor est in toto, & excessus maior quàm sit opus, & obstructio adest: ideo ad ueram curationem, primò cacochymia, si qua est in toto, remouenda est. quia non curabitur obstructio hepatis, & eius temperatura unà cum temperatura uentriculi non redigetur in melius, si permittamus hos humores, etiam quoad præseruationem. Imò si stabit cacochymia, succedet ægritudo, & uel in humorem melancholicũ incidet, uel in ægritudinem deteriorem. Ideo primò est euacuandum corpus: & hæc prima est indicatio rectè operandi. Circa euacuationem modò, bene constituti sunt multi modi: & primò mißio sanguinis proposita est, deinde pharmacia. utrunq; conuenit, quia sanguis malus multipli

catus

catus non debet permitti, sed euacuari, ut natura rectificato hepate faciat meliorem sanguinem. Sed ubi hæc duo conueniunt, debemus incipere à mißione sanguinis, antequàm medicamentum purgans exhibeamus, nisi forte lenitiuum exhibere uellemus, ad euacuandum id quod in uentriculo & in intestinis, & in uijs (ut isti dicunt) ductuum reperitur. Et accederem ad uenam illam, quæ à fonte euacuat, ad basilicam scilicet, ut fieret euentatio, & refrigeratio hepatis. Si etiam à uena media, ut propositum est, fieret, non esset error: quia Hippoc. in II. reg. acut. & Galenus dicunt: Si non inuenitur basilica, mediam tangas. Ideo non est disputandum an media, uel basilica sit secanda. Si à media euacuabitis, quia habet ramum magnum à basilica, poterit tangi: sola autem media solet secari cum læsio est in cerebro, ut ab utroq; euacuetur. Facta sanguinis mißione, non omitterem euacuationem per pharmaciam. Sed quia concocta medicari, atq; mouere non cruda debemus, maximè si obstructio sit in mesaraicis, debent aperiri, ut melior fiat attractio; ideo syrupi abstergentes, & aperientes conueniunt. Tales autem syrupi sumuntur ab indicationibus rectè operandi: & quia supposuimus in toto sanguinem calidiorem humori crudo permixtum, stãte uentriculi frigiditate, cùm prima concoctio non corrigatur à secunda; ideo si in uentriculo est cruditas attrahitur talis: ideo humor crassus est incidẽdus. Et quia hepar calidum est, non uteremur calidis incidentibus: ideo usus syrupi acetosi conueniret. Et quia dicit Hippoc. super III. reg. acut. cum Galeno cõuenire magis biliosis, quàm melancholicis. Dicit ibi unum uerbum, quòd acetum facit degenerare bilem in pituitam: quod an uerum sit, & fieri

id

id poßit, remitto alijs conſiderandum, quia Galenus locum illum tranſit ſicco pede. Quamuis igitur acetum non conueniret, quia abundat humor melancholicus, aßociabitur cum ſyrupo de pomis, in quo eſt caliditas, & humiditas ad contemperandum feruorem ſanguinis, & humor ille aduſtus reducetur ad temperiẽ: ex acetoſo autem habebimus inciſionem: & cum melle roſato parabimus ad abſtergendum. Decocta acciperemus de bugloſſa, borragine, capillis ueneris. Pro euacuatione autem eligerem eradicatiua, ut confectionem hamech, in qua eſt agaricus, & colocynthis, quæ craſſos humores euacuant: eſt præterea ſena, polypodium, epithymũ, quæ euacuant efficacißimè humorem melancholicum, & maximam habent uim corroborãdi, quia ingrediuntur in ea myrobalani omnes: & fortè magis dicenda eſt medicina ſecuritatis à Meſue, quàm diaphinicon. Et ſi uellemus aliud, ſyrupus roſatus ſolutiuus addi poterit ad confortandum cor, hepar, quia facit ſolutionem aliarum medicinarum meliorem. Circa euacuationem hactenus perſiſterem. Propoſitum eſt, an hæmorrhoides eſſent prouocandæ. Certè feruor ſanguinis circa uenas meſaraicas exiſtens ita calefacit hepar, ut neceſſarium ſit quòd multiplicetur humor melãcholicus in uenis. Eſſet optimum tempore ueris prouocare ipſas: ſed poſtquàm hominem dimittemus, ſibi ipſi redibit diſpoſitio. Si ergo haberet hæmorrhoidas, quæ ueris temporibus fluerent, contemperarent hepar, & euacuarent melancholicum humorem. Sed in appoſitione ſanguiſugarum nihil ſpero, quia craſſum ſanguinem dimittunt, & attrahunt ſubtilem, cùm non ſit ibi foramen. Vtilitas autem, quam ſpero, nõ ex attractione ſanguinis, ſed quia aperiuntur per ſe ex tali applica-

plica-

plicatione. Et uidi ego mercatorem frumentarium, cui affecto liene à tumore maximo iußi ut prouocarentur, & duabus sanguisugis applicatis ita apertæ fuerunt ut exirēt uiginti libræ sanguinis, ita ut crederem bouem iugulatum. Quia ergo uidemus quòd sponte in multis sanguis euacuatur, apertis illis, non ex sanguisugis sperarem utilitatem, sed ex apertione quæ sequitur. Proposita fuere balnea ex dulcibus aquis: & ego illa laudo, quia corpus humectant, coctionem adiuuant, calorem hepatis contemperant, & corpus maximè corroborabunt. Ideo parare poterimus tinam in domo, & ibi permanebit usq; ad guttur, & post balneū corpus inungetur cū oleo de rosetis. Balnea tamen non fient nisi factis prius euacuationibus, & apertis obstructionibus. Ad præseruandum, quia in præsenti modica est obstructio, licet sanguisugæ non prouocarent, paucum damnum facient, quia unciæ duæ uel tres ad plus euacuarentur: uel aperirentur, quod esset ualde utile. Proposita autem fuere balnea Patauina, & Calderiana. Patauina nullo modo conueniunt ratione suæ caliditatis: & si non timerem uentriculum, laudarem Calderiana, & credo quòd conuenirent, quia aperiunt obstructiones, & prouocant urinam: & domino Fabio Contareno affecto olim melancholia, mirum in modum profuerunt. Nunc autem conqueritur de uentriculo frigidiori: sed scio curatū fuisse à melancholica affectione, & nescio quomodo conqueratur, cùm sit pinguis, & optimam habeat habitudinem. Et hæc dicta sint circa balnea. Pro confortatione, & conseruatione sanitatis, & ad contemperandum hepar & uētriculum, & ad apertionem uenarum mesaraicarum, laudarem pro re familiari continuè utenda, ut tempore totius

anni

anni uteretur zucharo rosato cum puluere rhabarbari, quia ex hac semper educeretur aliquid aggregatum in me saraicis. In æstate uerò prætermisso zuccharo rosato, cassiæ drach. quinq; uel sex cum semidrachma rhabarbari eligerem, præter illos dies æstiuos: cum zuccharo rosato miscerem confectionem dianthos, & species diamusci dulcis, & diacinnamomum. Præterea circa cibum, & potum, & circa reliqua rectè se habeat, ut circa potū. Credo quòd tota uis consistat in electione boni uini, quia uinū continuum est: & ideo uinum bene maturum, & album, & ceresiolum esset eligendum. Conuenientius autem pro stomacho esset quod minus album est, quia uina alba in hac ciuitate Venetiarum habet quandam craßitiem. Et ita ego isto itinere procederem.

Consult. LXXIII. Ad ramicem intestinalem.

ET LOCVS & modus tumoris, & materia exiens, quæ proculdubio ex intestinis est, manifestißimè indicant esse ramicem intestinalem, non ex apertione, sed ex ruptura peritonæi. Propterea cura perfecta non est tentanda, quam omnino fieri non posse arbitramur, præcipuè cùm tandiu perseuerauerit. Sed quæ cura adhiberi potest, ne in deterius decidat, & ut consueta negotia trāsigat, talem esse iudicauerim. Primò ut perpetuò se abdicet ab aëre frigidiore circa partes illas affectas, & à frigore pedum, quandoq; etiam totius corporis quantum fieri potest: euitetq; & niues & pluuias, quæ uel caput & alias corporis partes humectent & refrigerent. Caueat à quo-

quocunq; ualido motu, ab equitatione equorum tolutim uel incommodè ambulantium, & à sella duriore ac aspera, & à stapedis longius productis, & non equitet post cibum, aut potum, illud enim peßimum est. Caueat à coitu præcipuè intenso, à retentione anhelitus, à nimia compreßione uentris, à clamore, à uociferatione, ab occasione tussis, & sternutationis magnæ. Effugiat compotationes, & comessationes, sitq; parci uictus: bis tantùm in die comedat & bibat, in prandio scilicet & cœna. Cibaria sint simplicia unius generis minimè flatuosa, sed boni nutrimēti. Peßima sunt omnia lacticinia, pisces, legumina, olera, allia, cepæ, & huiusmodi: pasticæ, res frixæ in sartagine, castaneæ, & tandem omnia quæ flatuosa sunt, ac uina dulcia ac crassa, & noua turbida quale mustum est. Caueat à fructibus, præcipuè uuis & pomis cuiuscunq; generis. Habeat quotidie beneficium alui, neq; hoc dimittat, quantum fieri potest: quòd si quandoq; deficiat, suppleat uel cum clysteri communi, uel cum pilula aloës simplici ad pondus ℈ i. sumpta per horam ante cœnam: uel cum terebinthina ad pondus ʒ i. sumpta tribus horis ante prandium. Vtatur sæpe pilulis de hiera simplici, sicut ter, uel quater in mense, sitq; pondus ʒ i. hora una ante cœnam. Descriptio autem pilularum talis sit.

℞. Cinnamomi
Croci
Cubebarum
Masticis
Asari
Spicæ ana ℈ ij.
Aloës optimæ ℥ i. s.

Pulue-

Pulverizentur per se, &c. Quantum uerò ad extrinseca localia attinet, primò tumorem rupturæ liniat blandè singulis diebus, siccando cum oleo anethino. Postea ubi ex recta ratione uictus, purgationibus, et linimento retroceßerit intestinum ad interiores partes, quemadmodum consueuit, tunc apponat ceratum, firmißimè adhærens loco, quod conficitur uulgò apud aromatarios, & appellatur ceratum de pelle arietina. Deinde supponat ligaturam ab optimo artifice ita compositam, ut & firmißimè adstringat, & sustineat, & minimum aut nullum excitet dolorem, sitq; mollißima, & lenißima tactu, quantum fieri potest, quam die ac nocte affixam loco tenebit, singulis autem quibusq; XV. diebus, aut saltem tribus septimanis ceratum innouabit. Hæc sunt, quæ ad poßibilē curam præcipuè mihi præstare uidentur.

Consult. LXXIIII. De hernia.

PRIMÒ abstinebit ab omnibus rebus uentosis, sicut à lacte, à fructibus, ab omnibus leguminibus, ab allijs, cæpis, & tandem ab omnibus radicibus. Cauebit etiam ab o=nibus generantibus humorem crassum, sicut sunt res frictæ in sartagine, pisces, panis azimus, caro porcina, caseus, uina crassa & dulcia, præcipuè nigra. Cauebit ab omni ualido motu, sicut saltu, uel repentè ascendere scalas, uel currere. Equitatio sibi est contraria admodū, præcipuè in equo saltante aut citò ambulante, & cum sella dura inæquali, & cū stapedis longis, & hoc præcipuè post cibum. Cauebit ab omni clamore magno, à cantu alto, à retentione anhelitus, à fistularum sono, & præcipuè earum

rum quæ uulgò Corneta dicuntur. Cum hac uictus ratione sumet ter saltem in mense resinam pinguem purißimam aut abietis, aut laricis, præstat tamen laricina, & sumat semunciam singulis uicibus cum drachma specierum hieræ simplicis, faciendo bolum cum zuccharo: sumet autē tribus horis ante prandium. Caueat à potu aquæ, & præcipuè si admisceatur uino. Cauebit quantum poterit ab omni genere acetariorum, & herbarum crudarum. Præterea apponet loco rupto, uel rumpendo ceratum de pelle arietina, uel ceratum quod uulgò dicitur pro crepatis, & ita apponet, ut suprà aptetur ligatura consueta, uel loco cerati illam apponet habentem figuram hemisphærij, ita ut planum hemisphærij sit extrinsecus, conuexum intrinsecus supra ruptura: sitq; illa conuexitas sensim rotunda, neque multum protuberans, ne nimia compreßione infigatur dolor, firmeturq;, supra ligetur cū ligatura cōsueta.

Consult. LXXV. De imbecillitate ventriculi cum fluxu mensium alborum, pro matrona Veronensi.

VT matrona ista nobilißima præseruetur, primò attendendum est rectæ uictus rationi. Atq; in primis cauere oportet à cibis pastilibus, à lacticinijs, & piscibus, placentis, à carnibus suillis, ab auibus, quæ in aquis degunt, ut anseribus, & anatibus, ab oleribus crudis, & fructibus, præter ficus benè maturas, ab omnibus rebus frictis in sartagine, à leguminibus, à carnibus antiquis, sicuti bouinis. Vinum nec nimis potens, nec nimis pauciferum, sed mediocre, limpidum, & clarum, & præcipuè non sit acerbum:

non bibat inter cœnam, & prandium, præcipuè post cœnam. Quantum attinet ad medicinalia, consuescet sumere singula septimana semel alterum, quod illi magis gratum erit, aut duos scrupulos hieræ simplicis in formam pilularum redactos una hora ante cœnam. Descriptio hieræ erit ista.

℞. Aloës optimæ ʒ vi.
Cinnamomi
Mastiches
Spicæ
Croci
Asari
Cubebarum ana ℈ i.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur: postea fiant pilulæ, singulæ sint drachmarum quatuor. quarum pilularum (ut dictum est) sumet drachmam singula uice, semel in hebdomada una hora ante cœnam. Præterea illinet renes uniuersos infrascribendo linimento.

℞. *Consolidæ maioris*
Rosarum rubearum
Radicum rubi
Nucum cupreßi
Rasæ tabularum ana ℥ ij.

Bulliant omnia simul in aqua communi ad consumptionem duarum partium. Deinde

℞. *Olei rosacei completi*
De cotoneis
De myrtis ana ℥ i.

Bulliant omnia simul ad consumptionem aquæ. Deinde

℞. *Sandarachæ*

Mastiches
Thuris ana ℥ ij.

Conterantur minutissimè, & ponantur in prædictis oleis, & commisceantur: deinde fiat linimentum, addita modica cera. Hoc linimento illinet uniuersos renes usq; ad sedem prætermissa spina dorsi, & temporibus calidis illinet ita frigido: hyeme uerò modicè calfiet, quoad tepefiat. Præterea laudo, ut alterno mane una hora ante prādium sumat pilulam factam ex mastiche in puluerem redacta, quæ optima sit, & electa. Hæ autem pilulæ formentur cum melle rosaceo: pondus singularum pilularum erit scrupulus. Hoc modo si perseuerauerit in hac uictus ratione, & his remedijs usa fuerit, non uereor, quin S.D. non sit intentam sanitatem consequutura, ad laudem Dei omnipotentis.

Consult. LXXVI. De affectu hypochōdriaco, pro Comite de Mantfort Germano.

LABORARE Illustrissimum Comitem eo affectu non dubitamus, quem antiqui medici flatum hypochondriacum, recentiores myrachialem appellarunt. Ita enim esse, & mœstitia præter causam, perpetuiq; ferè circa hypochondria rugitus facilè ostendunt. Cùm uerò huiusmodi affectus à contraria intemperie duorum membrorum dependeat, uentriculo inquam frigidiore, & hepate calidiore, habemus in Illustrissimo Comite utriusq; intemperaturæ manifestissima signa: nam & tardè admodum concoquit, plurimaq; redundat pituita, & quoad uentriculū attinet, iuuatur à calidis, nocumentoq; afficitur à frigidis.

Renes

Renes uerò calidiores arenarum rubearum frequens, & copiosa eiectio ostendit, urina lutei coloris, subtilis, pellucida, pustulæq; quandoq; erumpentes, mordaces, ulceraq; emanantia, caliditatem insignem hepatis arguunt. Aegritudo igitur Illustrißimi D. est intemperies uentriculi frigidior, & hepatis calidior, à quibus proximè generantur symptomata cruditatis, flatuum, mœstitiæ ob uapores feruefactos, & adustos à uenis mesaraicis ascendentes ob materiæ inflammationem in illis partibus collectæ. Hinc oritur curationis difficultas, & morbi longitudo: cùm enim uentriculus calidioribus ad curationem indigeat, hepar uerò frigidioribus, non potest medicus alterum sine alterius insigni noxa curare, unde etiam morbi longitudo consequitur, præcipuè quoniam duo illa membra uniuerso corpori nutriendo inseruiunt, quæ cùm ægrotent, necessarium est nutrimentum quoq; generari, neq; aptum, neque utile corpori. Tot igitur sunt causæ, & longitudinis, & malitiæ morbi, quibus postea si accesserit mala uiuendi ratio, & medicorum importuna, & malè intellecta curatio, tunc nihil deerit ad perniciem Illustrißimi Comitis perficiendã.

Primò igitur pro scopo curandi illud est proponendum, ne aliquis medicus audeat totis uiribus, uel magno aliquo impetu ad morbum tollendum proficisci, siue purgando, siue alterando, uel corroborando processerit. Cùm enim purgationes fiant per attractionem humorum à tota corporis circunferentia per hepar ad uentriculum, uenenosa uirtute pharmaci uiolenter attrahente, necessarium est, ut ab huiusmodi purgatione tam uentriculus, quàm hepar mirum in modum debilitentur, exiccentur, proprioq;, ac naturali calore destituantur, ac consequenter ad omnẽ per-

niciem præparentur. De alteratione uerò, & corrobora tione quid dicere oportet? Quomodo enim uel uentriculum, quantum oportet, calefaciet medicus, uel refrigerabit hepar sine alterius maximo detrimento? Ergo primũ prouidere debemus, ut placidè, moderateq; omnia pertractentur, et siue purgatione, siue alteratione indigeat (utro que enim indigebit) tam hæc, quàm illa cautißimè fiat: quodq; uno impetu confertim fieri non potest, longo tempore paulatim efficiatur, atq; hæc uidetur esse tota ratio curationis in Illustrißimo Comite, à qua si tãtillum discesserit, præterquàm, quòd frustrà laborabit, maximis etiã periculis se exponet. Exordiendo igitur curationem magis particularem dicimus, Illustrißimam D. S. potißimam spem in rectißima uictus ratione cõstituere debere: ac pri mò omni diligentia procurare debet, ut ab omnibus animi molestijs prorsus liberetur, fugiat præcipuè aulica negotia, in quibus nunquam ab ambitione, ab æmulatione, ab ira, à suspicione, & odio poterit separari. Hæc enim omnia ita aulæ, & regijs domibus sunt annexa, ut ullo unquã tempore, neq; segregari potuerint, neq; poterunt. Quan diu igitur in negotijs aulicis implicabitur, tandiu morborum suorum causam præcipuam fouebit. Ergo si sanitatẽ procurat, ad animi quietem, & ad tranquillitatem confugiat, proprijsq; fortunis amplis, & honestis contentus sit, eligatq; habitationem optimi aëris, & iucundam, opportunisq;, & commodis uenationibus corpus exerceat, atq; in alijs honestis uoluptatibus occupetur cum iucundis ami cis uersando, ludendo, & confabulando, de nullaq; alia re minus, quàm de sua ægritudine sit solicitus, tantùm se custodiat, & muniat, in reliquis morbum contemnat. Caue-
bit

bit tam à frigore intenso, quàm etiã à calore, unde & uentos omnes euitabit, niuesq; horridas, & pluuias: sed aëri tranquillo se semper exponat: & si quandoq; aliquo urgẽte negotio cogetur in aërem intemperatum accedere, muniat se opportunè his, quæ illi tẽperaturæ aduersari possunt. A uenere non omnino uellem, ut abstineret, imò (quemadmodum ego opinor) moderata uenus illi non mediocriter conferet, si modo commodè, & suis temporibus illa utatur. Tempus opportunum tam ueneris, quàm exercitij est, cùm uentriculus sit à cibo uacuus: facta enim prima concoctione tam ad uenerem, quàm ad exercitium accedere oportet. Procuret præ cæteris omnibus, ut quotidie habeat alui beneficium, & ad hunc usum summopere laudo illud etiam, quod prius admonui, ut habeat familiarem terebinthinam Cypriam, quam deglutiat ad quantitatem nucis paruæ, tribus horis ante prandium, semel, aut bis, aut ter, in singulis septimanis, prout expedire uidebitur. Nam præterquàm, quòd aluum mollem efficit, uentriculum etiam purgat, obstructiones aperit, urinam prouocat, calefacit uentriculum, neq; propterea hepar lædit, imò & illi mirum in modum confert aperiendo, abstergendo, & mundificando. Quantum uerò ad cibum, & potũ attinet, primò euitabit tanquam pestém multitudinem cibariorum, sed unico tantùm cibo contentus erit, neq; illo copioso, sed semper citra satietatem à mensa recedet. Erunt cibi laudabiles, à quibus nunquam discedet, caro pullorum, hœdorum, uitulorum lactentium, phasianorũ, perdicum, & auium campestrium pinguium, præter coturnices, quas uulgò qualias uocant: utetur ouis sorbilibus, & recentibus. Abstinebit ab omnibus carnibus antiquis, ab

auibus paluſtribus, à carne porcina, à piſcibus, à legumi-nibus, ab oleribus, à fructibus, à caſeo, & ab omnibus la-cticinijs, ab uſu aromatum, à rebus frictis in ſartagine. Vinum eliget album, clarum, pellucidum, bene maturum, mediocriter potens (uina enim potentia ſunt illi maximè infeſtat) quod etiam uinum moderatè bibet, in prandio tan tùm, & cœna, & omnino compotationes effugiet. Hæc eſt uictus ratio à S. D. diligentiſsimè ſeruanda, in qua ferè tota curationis ſpes ſtatuenda eſt. Quantũ uerò ad medi camenta attinet, in illis ero admodum parcus. laudarem tamen, ut bis ſingulis annis moderatè ſe purgaret, uere in-quam, & autumno. Eſſet purgatio huiuſmodi.

℞. Specierum hieræ ſimpl. ʒ ij.
Floris caſsiæ ʒ x.

Cum ſaccharo fiat bolus, ſumendus hora ante prandiũ. Deinde

℞. Syrupi de cichorea Nicoli ſine rhabarbaro
Mellis roſati ana ℥ i.
Aquæ abſinthij ℥ iiij.

Miſce pro uno, & ſic pro ſeptem. Deinde

℞. Rhabarbari electi ʒ ij.
Spicæ gr. x.

Irrorentur uino albo aromatico: deinde infundantur in aqua endiuiæ per horas decem. Poſtea

℞. Syrupi roſati ſolutiui ℥ iiij.

Miſce, & fiat potio, danda in aurora cum cuſtodia. Hic eſt modus purgationis, quem tam uere, quàm autumno poterit obſeruare. In ſpatijs uerò intermedijs, ſi quan-doq; terebinthinæ uſus non ſufficiet ad uentriculum idoneè expurgandum, poterit quandoq; mandere ſcrupulos duos rha-

rhabarbari electi, & deglutire tribus horis ante prandiũ. Vtetur etiam frequentißimè ante prandium, & cœnã saccharo rosaceo ad unciæ quantitatem: est enim, & uentriculo, & hepati, & renibus quàm maximè utile. In extrinsecis autem linimentis parum admodum confido, ideo illa omnia consultò prætermitto. Neq; hic electuariorum, & confectionum multitudinem congero, noui enim quantum turba, ac multitudo remediorum confertim congesta diuturnis morbis nocere solet. Et hæc si rectè obseruauerit, spero Illustrißimam D. S. bene habituram, cum Dei optimi auxilio, cuius nomen semper sit benedictum.

Consult. LXXVII. De urinæ difficultate cum pruritu, & de dolore dorsi ac renum, & de grauitate gingiuarum, & de lue Gallica.

SVPPOSITA *historia fideliter recitata considerandа sunt præcipuè symptomata, eo quia ut hæc tollamus, à nobis consilium petitur. Symptomata autem sunt hæc, primò quidem conqueritur de difficultate urinæ cum quodam pruritu: hic enim Magnificus uir cùm uult urinã emittere, id liberè prius efficere non potest, imò dolore afficitur circa partes illas, & quodam (ut diximus) pruritu, ita quòd non potest liberè mingere, donec prius exierit materia quædam crassa, qua egressa facilis postea est exitus urinæ. Deinde conqueritur de dolore circa renes, & dorsum. Præterea est aliud symptoma, nam uidemus eius urinam colore glaucam admodum: & est talis color tendens & propinquans albedini, & appellatur rufus à Galeno secundo de temperaturis. Talis igitur est color uri-*

næ: ſecundò quoad luciditatem, hæc urina ſubobſcura apparet: præterea quoad ſubſtantiam ipſam eſt ſubtilis: quo autem ad contenta, hæc habet hypoſtaſim ſiue potius ſedimentum craſſum, uiſcoſum: in ſuperficie etiam urinæ plurima adeſt ſpuma. Hæc ſymptomata in urina, propter illud ſunt conſideranda, eo quia talis uir circa partes illas dicit ſe dolorem ſentire cum pruritu, & de illis conqueritur membris, ex quibus exit urina. Conqueſtus eſt etiam de alio, quòd in principio urina eſſet fœtida: ita quòd ſecundum quod nobis retulit excellentiſſimus medicus, qui curam huius Venetijs habuit, medici illi arguebant putredinẽ ulceroſam in ueſica eſſe, hoc nos non uidimus, ſed ipſe ſic retulit. Sunt poſtea alia ſubſequentia ſymptomata ad hæc ex quibus illud unum eſt quod percipit pondus in inguine, ac etiam narrat, quòd ſi incommodè pedem in terra figit aut pedi inſiſtat, ſentit dolorem in illis partibus ſcilicet in partibus ipſius ueſicæ. Habuit & alia annexa ſymptomata, ſcilicet morbum Gallicum. Vnde fuit perunctus unctione illa maledicta argenti uiui, propter quam dentes ad unum ex ore decidêre, licet uiſum ſit ipſum ab eo ſanatum tunc temporis morbo. His uiſis ſymptomatibus, ac fideliter enarratis, ſingulorum cauſas inuenire operæpretium duximus, quo rectè curare & tollere hæc ſymptomata ualeamus, quoniam ab iiſce cauſis, ex quibus ſunt ſymptomata, curatiuæ ſumuntur indicationes. Conſideremus ergo ſingulorum ſymptomatum cauſas: primò quoad difficultatem urinæ, quam patitur, dicimus non eſſe in his immorandum, ſcilicet in inueſtiganda huius ſymptomatis cauſa enumerando cauſas omnes, quæ tale ſymptoma cauſare potuerunt, aut imbecillitas membri ſit, aut materia, aut ambo,

ambo, quæ materia collum uesicæ obstruxerit, aut aliquod tuberculum: huius causa per se patet. Prætermissis itaq; omnibus dicemus causam suppreßionis urinæ esse materiã crassam adhærentem collo uesicæ, & obstruentem meatũ illum: obstruendo enim supprimitur urina, cuius signum euidentißimum est hoc: eo quia cùm prius laboret aut mingat, hac emissa materia cessat labor & dolor, & postea liberè mingit. Subsequitur postea ad urinam emissam, & materiam crassam illud symptoma & pruritus in collo uesicæ, propterea quia (ut bene dictum est à suo Doctore) hic Magnificus uir calidæ fuit temperaturæ, nunc autem sit in ætate senili, in qua dominatur frigiditas: pituita fuit reddita salsa nitrosa tum propter adustionem, cùm fuerit calor diminutus, tum propter putredinem humorum in senibus, ex quibus fit salsa pituita. Vnde hæc materia salsa cùm per collum uesicæ, quæ est maximè sensibilis, permeet cum urina, causatur ille pruritus ea in parte, id est, in collo uesicæ, in qua facilè figitur materia, cùm ibi sint multæ cauitates, quemadmodũ ex anatome potest cognosci facilè. Et sic habetis iam causas horum prædictorum symptomatum duorum, quare scilicet difficulter in principio mingat, ac etiam propter quid in ea parte patiatur pruritum propter materiam salsam in colli uesicæ cauitatibus adhærentem. Cùm autem symptomata hæc tales habere causas, scilicet pituitam salsam declarauerimus, reliquũ est ut uideamus, à quibúsnam membris mandantibus uesica talem recipiat materiam pituitosam: & cur sic magis ipsa, quàm alia membra fluxionem recipiat, ac etiam per quas uias demãdetur: hæc enim suprà sunt declarata, quia iam declaratum est quæ sit materia fluens, quæ est pituita

salsa

salsa crassa deducta ad putredinem propter aliquam causam, sapore salsa, fœtida, fœtidam diximus quia prius perceptus est fœtor, licet fuerit quandoq; magnus, ut retulit Nobilißimus uir. Et ita crassa, uiscidaq; fuit hæc materia, ut in longum spatium continuè traheretur absq; hoc scilicet quòd diuideretur. Talis ergo fuit materia. Cur autem uesica potius recipiat superfluitates, quàm cætera mẽbra nunc uideamus, quia solet etiam talis materia ad pectus, aut ad pulmones, ad pedes, ad articulos, iuncturas labi. Sed quid fuit in causa, quòd in hoc Nobiliß. uiro materia hæc ad uesicam defluxerit non ad aliũ locum: in corporibus humanis aliquando aliqua pars alijs redditur imbecillior, & illud non modò contingit, ut scilicet pars aliqua reliquis sit imbecillior propter aliquod accidens; sed à natiuitate etiam. Vnde à natiuitate aliqui habent pectus adeò imbecillum, ut illuc semper defluat materia. Aliqui uerò habent musculos debiles: alij iuncturas, in quibus articularis morbus non abest: alij uesicam, sicut habuit hic Magnificus uir: & sic non modò secundum accidens aliqua pars alia est imbecillior, sed ut diximus etiam à natiuitate. Quòd fuerit per accidens aliquod uesica facta imbecillior, omnibus manifestum est: siquidem hic Nobilißimus uir plurimum equitauit, itineraq; habuit, perpessusq; est maximè: ex quibus agitata fuit uesica propter illos motus non parum: unde est eius uirtus resoluta. Præterea huius etiam in causa fuit multus coitus, cui toto tempore ferè fuit deditus: ex quo fuit euacuata humiditas radicalis, exiccata sunt membra, & præcipuè quæ sicca sunt, ut est uesica. Hac autem reddita imbecilli transmittunt fortiora membra excrementa ad illam, quia fortius semper demandat

dat ad debilius quod nocet. Et ſic quicquid fuerit in cauſa imbecillitatis uirtutis ueſicæ, aut uictus ratio, aut id fuerit à natiuitate, ſatis ſit ſcire hoc quòd propter eius imbecillitatem ſit. ueſica materias defluentes recipit, quoniam ut diximus membrum fortius ut II. de potentijs naturalibus, & prima primi doctrina ſexta cap. III. dixit Auic. expellit ſuperfluitates ad debilius, & minus nobile. Quòd autem ſit reddita imbecillis ueſica, patet quia eſt eius diminuta actio, quod indicatur ex frigiditate eius. Hactenus ergo habemus quænam ſit materia, & qualis, & quæ fluit: & quod ſit membrum recipiens propter imbecillitatem eius, aut ſit imbecillitas à natiuitate, aut propter rationem uictus malam, aut propter quid aliud quod inciderit, nihil refert, quia non impedit curationẽ. His uiſis modò per quas uias defluat materia talis ad ueſicam, exploremus. Viæ propinquæ, per quas defluat talis materia ad locum, ſunt uaſa urinaria, per ſola hæc deuenit ad ueſicã, et non per alia membra, niſi per reſudationem dixerimus. Huius ſignum eſt, quia ibi recipitur dolor in membris, quibus adhærent uaſa hæc urinaria, ſcilicet in ueſica & renibus, ut ſuprà diximus. Si enim materia defluxa eſt ad ueſicam & defluit, certè iter erit per uaſa deferentia talem materiam, & contingentia ad ueſicam: ſed talia ſunt uaſa urinaria ſcilicet pori dicti uritides, qui contangunt ueſicã, & renes: unde talia incipiunt uaſa, qui quidem renes recipiunt per uenas illas materiam urinalem ab hepate. Ergo per renes neceſſarium eſt, quòd materia tranſeat per uaſa urinaria ad ueſicam, per renes inquam, quia eſt membrum ſuperius. Nunquid autem renes ſint & ipſi membra mandantia, inquirendum eſt. Dico quòd nullum contingit

git . . . renibus, propter quod talem mandent materiam: bene tamen crediderim ex attractione materiæ factos esse imbecilliores, ita quòd malim ego dicere renes recipere præcipuè à toto corpore, pòst deueniat materia ad uesicam, & sic sint duo membra recipientia, tamen ad uesicam ultimò terminatur materia. Modò uidendum est quænam sint mandantia. Pro quo obseruandum, pituitã, quam dicimus esse materiam defluentem, partim in uentriculo, partim in hepate generari, licet differat pituita, quæ est in hepate, ab illa quæ est in uentriculo: quia illa in hepate est mixta sanguini, hæc autem non, ut 11. de facult. nat. Est quasi pura æquiuoca pituita quæ est in uentriculo, sicut illa est quæ fluit è naribus, impropriè tamen dicitur pituita: sed uera pituita est quæ generatur in hepate cum sanguine, & contradistinguitur sanguini ac alijs humoribus. Nunquid ergo sit membrum principale mandãs hepar? Notãdum, quòd corpus huius Nobilißimi uiri fuit calidißimum: quod patet ex multis signis & talibus, ut et mutata temperatura denuntiet statum præteritum, ut uenæ latæ quæ sunt indicium, ut dicit Hippoc. hepatis calidi: semper enim manent, & si mutata sit temperatura. præterea habitus corporis, habet enim multos pilos, habet corpus subnigrum: uirtus uitalis adhuc fortis. Quæ signa omnia sunt calidioris temperaturæ signa, ut & eius calciamenta adurerentur: illud autem erat propter motum, ex quo uapores multiplicabantur, ac penetrabant per cutim ad calciamenta. Fuit igitur calidioris temperaturæ: sed aliud est fuisse, aliud est esse: modò enim cum deuenerit ad sexagesimum annum nõ adest amplius caliditas illa, sed deuenit ad frigiditatem. Cuius indicia sunt ipsius

excre-

excrementa, ut urina: uidemus enim urinam admodũ glauci coloris tendentis ad albedinem, qui quidem color attestatur frigiditatem. Si consideretis etiam urinam quoad luciditatem, hæc est subobscura, obscuritas autem indicat frigiditatem. Deinde si attendamus spumæ, quæ est adhærẽs, hoc signum est calorem esse diminutum, quod non potuit materiam illam dissoluere. Præterea sedimentum est crassum, quod denotat pituitam crassißimam, & sic frigiditatem membrorum: si enim pituita, quæ est naturalis frigida humida existit, & sentitur, quantò magis, si hæc erit crassißima, erit frigida: cùm crassities non proueniat, nisi à maxima frigiditate. Et sic concludendum urinam prouenire à membris frigidis, & indicare membra frigida. Et non tantum ex ijs indicatur; sed etiam ex uno alio, scilicet ex multitudine urinæ, quæ attestatur frigiditatem: cùm enim sit multa materia, signum est, quòd non potest digeri à calore, & ideo euacuatur per uias has, quemadmodum & per halitum, & per sudorẽ, & huiusmodi posset euacuari, si calor dominaretur. Et ideo iam patet dominari frigiditatem, maximè cùm sit senex, in qua ætate semper calor diminuitur. Præterea usus est labore superfluo, qui maximè facit ad exiccationem humoris radicalis. Fuit & coitus, fuit & pestis illa, scilicet applicatio argenti uiui, quando laborabat morbo Gallico, quod quidem est frigidißimum, prout considerauere optimè Arabes: dico Arabes, nam Galenus non cognouit. Et notandum quòd Rasis dixit argentum uiuum nõ tantùm non esse frigidißimum, sed calidißimum dixit esse in quarto. Sed crediderim, quòd Rasis intellexerit de argento sublimato: id enim calidißimum esse in quarto uerum est. At argentum

tum uiuum, de quo diximus, est frigidißimum, ita quòd & Auic. dicat hoc inducere paralyses, stupores, &c. & penetrat ad medullas oßium, ita ut calorem extinguat naturalem, & est ut uenenum. Videtis ergo causas extinctionis caloris, primò est ætas senilis, mala uictus ratio in sex rebus non naturalibus, in quibus omnibus iste peccauit: præterea unctio illa. quantum etiam ad id adiuuet infectio Gallica non dixerim, quia uos scitis quantum adurat, exiccet, quæ omnia faciunt ad exiccationem caloris, & humidi radicalis, & consequenter abbreuiatur uita. Cùm tot ergo causæ concurrant, non tantùm erit dicere pituitam generari in hepate, & multiplicari, sed & in uentriculo, in capite, ex quo fiunt catarrhi, qui sunt propria paßio senum, & hic etiam laborat catarrho. Et cùm (ut dixit suus Excellentißimus doctor) poßit catarrhus fluere ad alias partes etiam subiectas, tamen quia in hoc uiro uesica est pars imbecillißima omnium, nam inuenit uias, uasa, quæ diximus, per quæ deferatur materia ad uesicam. Et sic iudicium meum est, quòd recipientia membra sint duo & renes, & uesica, quæ tandem recipit materiam: mandantia autem primò sunt hepar, quod generat nunc pituitam, cùm sit lapsum à sua temperatura calida ad frigidũ, & ratione ætatis & aliarum supradictarum causarum: extat & uentriculus multam generans pituitam: & hic est passus etiam dolorem colicum, patitur & catarrhum. Et sic caput etiam mandat, & omnia conspirant ad confluxum: & sic non est mirum si confluat materia multa ad locum, & hic adeò fuit catarrhosus, ut cùm spueret siue in templo, siue alibi, multi qui eum nouerant, facilè ex uiso sputo iudicarent hunc Nobilißimum uirum ibi fuisse:

& adeò

& adeò quandoq; expuebat, ut multum admirarentur medici, & nunc etiam licet à frigidis, & humidis cibis & pituitam generantibus se continuò abstineat, tamen continuè multiplicatur talis materia. Colligendo ergo fragmenta, ne pereant, iam habemus, quæ sint membra recipiētia, quæ sint uiæ, & uasa, per quæ materia defluat ad uesicā: quæ quidem uiæ sunt latæ, & paratæ ad deductionem materiæ propter duas rationes, primò propter caliditatem hepatis quod dilatat, & sic fiunt apertæ uiæ: secūdò propter ea quæ ad talem uiam dilatandā iuuerunt, ut fuit coitus inordinatus multus, equitatio, & huiusmodi, quæ trahunt materias ad renes, ad uesicam. habemus & quæ sit materia, quæ sint membra hanc generantia. De causa salsedinis materiæ dictum est illud esse propter putrefactionem pituitæ, cùm sit iam senex: ex putredine enim, quæ sequuta est ad diminutum calorem naturalem, facta est pituita salsa, nitrosa, quæ salsedine sua proritat partes illas. Ex ijs subsequitur, percipit nocumentum in partibus inguinis, & cùm terræ figit pedem, & cùm mouetur inordinatè. Et circa hoc notandum quid dicant moderni: inquiunt enim huiusmodi signis apparentibus indicari lapidem esse in uesica, qui lapis ibi conquassatur: cùm postea audiunt, quòd uirga erigitur, huius causam aßignant, esse scilicet uapores in poros illos erumpentes. Excitatur & pruritus quidam ex materia salsa, qui est cum quadam delectatione, eo quia licet sit salsus, tamen est cum aliquali dulcedine. Hæc sunt signa calculi posita à modernis, ita quòd ijs positis ponatur & calculum inesse. Verùm huiusmodi signa possunt etiam inexistere ex materia crassa flatuosa: quare non concludunt de necessario, quòd sit

calculus

calculus in uesica. Et semper aduerti unum in tot colloquijs, ubi fuerunt excellentißimi uiri chirurgi, quòd scilicet nullum signum calculi ex his habeant. At semper uolebant ad hoc uidendum an sit calculus, ut immitteretur syringa: sic & nos debemus etiam facere. Sed hic crediderim in causa esse materiam, quam diximus crassam, uiscidam cum aliquali salsedine. Et sic habemus symptomata, & causas eorum. De prognostico autem quid dicam? Id uidelicet quod Hippoc. in Aph. & declarat Galenus. Nephritici senes non curantur. Habemus prognosticum hoc quòd non curabitur curatione perfecta, quæ totũ auferat morbum. Sed bene erit prohibere, ne tanta materia generetur: causam enim generationis pituitæ poterimus diminuere: sed non omnino tollere ex ætatis dispositione, in qua nunc est: prohibebitur autem recta uictus ratione. Et sic oportet hũc nobilißimum uirum alijs negotijs postpositis soli rationi uictus attendere, ut sunt res optimi nutrimenti, uinum habens bonum odorem, quod declinet ad aliquam uim incidendi. Vtatur cinnamomo, aniso ante cibum quæ poßint calefacere: at non exiccetur, sed humectetur, cùm sit iam senex, ex optimis alimentis. Pòst se exerceat moderatè, ut dicit Galenus in fine quinti de san. tuen. Balneum autem aquæ dulcis quantum conferat, dico nihil magis conuenientius posse inueniri, & hortor ut bis in anno tẽporibus debitis utatur balneo huiusmodi, quia optimum est auxilium, quoniam subtiliabit materiam, adiuuabit calorem innatum, & consequenter concoctionem, confortabit membra, & in illo immoretur donec uoluerit: pòst ungatur oleo illo de rosis, quod moderatè calefacit, ne transpiret calor. Pòst caueat ab accidentibus animi, &

se gerat bene in omnibus sex rebus non naturalibus, recta uictus ratione instituta. Póst purgarem, materia tamen prius præparata, & concocta. Tandem deuenirem ad corroborationem membrorum affectorum: quia alteratio fit facta euacuatione eradicatiua. Sed quoniam in principio adest & aliqua materia apta ad euacuandum uterer lenientibus uentrem, ut caßia, manna, syrupo rosato solutiuo. Hoc facto, eßetne regulariter, mittere sanguinem? Sed cùm sit senex, & sit materia crassa uiscosa, non mitterem. Postea lenirem uentrem, deinde præpararem materiam, deinde euacuarem: & procederem cum incidentibus hanc materiam crassam uiscosam, ut cum syrupo de betonica, de liquiritia, melle rosaceo, oxymelite simplici, & composito. Concocta materia deuenirem ad euacuationem, & euacuarem cum pilulis aggregatiuis, aut confectione hamech, aut cochijs, aut cum pilulis agarici: & uellem quòd uteretur ante horas tres in prandio diaspolitico, diacalamento. His factis deuenirem ad alterationem membrorum, ut renum, ne amplius materia per has partes ad uesicam expelleretur. Et id agerem medicamentis roborantibus & uentriculum, & alia membra: essent autẽ medicamenta, quæ non sint ualde calida, ut aromaticũ rosatum, syrupus de cichorea, diacalamentum, &c.

Consult. LXXVIII. De fluxu hæmorrhoidum, pro muliere nobili.

ARBITROR Illustrißimam dominam pati fluxũ hæmorrhoidum simplicem, neq; sufficiens signum est dolor quod fluat ex mesaraicis, cùm flatus quoq; poßint dolorẽ

facere, uel alia materia ibi conclusa. Quod uerò fæces præcedant uel subsequantur, uidemus utrunque in hæmorrhoidum defluxu contingere. Quando uerò sanguis fæcibus est permixtus, tum perpetuò à superioribus partibus emittitur. Id autem non audio hìc euenire, imò præcedere uel sequi. Si à mesaraicis procederet, grumi sanguinis essent. Syncope autem est ex multa ea inanitione, ut Galenus 12. therapeutices. Ex fluxu autem tali ita refrigeratur hepar, ut non solùm priuatio sanguinis & spiritus, sed etiam cacexia sequatur, deinde tandem hydrops. Quod & hìc fit, habet colorem totius corporis pallidum, quod nota est cacexiæ, deinde tumorem pedum, hoc initiũ hydropis. Est igitur hepar insigniter refrigeratum, quod priuatur sanguine, et spiritus pauci ac mali generãtur: & cùm calor mediãtibus spiritibus toti corpori impartiatur, ideo refrigeratur spiritibus omnibus qualitate uel quãtitate coruptis: refrigerationẽ hìc intelligo priuationẽ caloris innati, cum qua stat sæpe caliditas ignea ex uaria putredine humorum. Hinc est quòd quidam hydropici quandoq; plurima bile abundant, quamuis frigidißimi sint hepatis, et perpetuò citrina repleantur aqua, non ob aliud quàm obstructiones, unde putredo & calor igneus augentur, ideo & frequentißimè hydropici & cachectici febricula laborant, quæ neq; à medicis, neq; ab ægro percipi potest. Hoc genus febris thyphodes à Græcis, ab Arabibus latica appellatur. Ex hoc apparet, cur stante frigiditate hepatis, in hac Magnifica domina appareant humores acres & erodentes. Causæ uerò tam copiosi fluxus non satis apparent uel constant, fortaßis sanguis accedente ætate consistente ob caliditatem hepatis redditus est seipso calidior, & inde

& inde melancholicus euasit. Multiplicato autem melancholico humore, natura ut par erat per hæmorrhoidas euacuationem tentauit. His stantibus proculdubio difficilis curatio erit, quia fluxio induxit habitum malum, hepar & cor refrigerata non facilè calefiunt, cùm sint naturæ domicilia: non tamen est penitus desperandum, sed pro uirili tentandum: quòd etsi perfectè curari non poterit, præseruanda tamen erit ne in deteriorem dispositionem incidat, ut est hydrops, &c. Quare intentiones sunt, primò ut auertatur fluxus ad oppositas partes: secundò ut corpus ita regatur, ut generet optimum sanguinem. tertiò ut membra mandantia, alterentur, ne expellant, & recipientia confortentur. hoc tamen ultimo locò cum maxima cautella agendum erit: stante enim sanguine corrupto, si cohiberetur fluxio, sæuißima sequerentur accidentia. Optimè igitur dicebat Hippoc. Vbi hæmorrhoides astringendæ sunt, uenam semper apertam relinquendam esse. Vt igitur bonus sanguis generetur, id fiet uictus ratione cõgrua, aëre optimo, hilaritate animi: ex his enim multiplicantur spiritus, tum quantitate, tum qualitate. Exercitium moderatum superiorum partium, cum pilis plumbeis. Vinum bibat album, inde enim lucidior & melior sanguis generatùr, sed ita præparatum, ut uindemiæ tempore accipiat unam partẽ uuæ expressæ, & duas partes aquæ limpidißimæ, in qua prius decoquantur, polypodij lib. iiij. betonicæ lib. x. rosarum siccarum lib. vij. baccarum myrti lib. v. Post bullitionem fiat expreßio, & his addatur uuæ expressæ succus, atq; ita ferueat secundũ consuetudinem. Hoc uinum optimè nutriet, sanguinem lucidißimum generabit, atq; membra roborabit. In re-

liquo uictus genere non delinquat: nam in corpore priuato sanguine & spiritu, uel parum proficiunt medicamenta, uel etiam lædunt. Vitet acetaria, salita, item aromata. Pro auersione ad partes oppositas fiant frictiones aßiduæ matutinæ, in spatulis, & brachijs, suaues, & lenes, longiores tamen donec rubescat cutis. Vbi nimis molestus est fluxus, uentosa sinistro lateri in splenis regione applicetur, posset idem in dextro hypochondrio fieri. Itē liganda sunt brachia, omnino longè tutius est diuertere quàm constringere. Quòd si sanguis, qui exit, sit corrodens, manè singulis diebus ius pulli pinguis bibat tribus horis ante prandium: hoc enim maximè acrimoniam sanguinis corrigit, testariq; possum me plurimos fluxum hæmorrhoidum patientes hoc solo remedio curasse, sed usus huius sit per plurimos dies. Talibus auersionibus leuioribus non iuuantibus, conueniunt fortiora, uidelicet cauteria in spatulis uel brachijs. Hæc de diuersionibus. Pro membrorum uerò mandantium roboratione, applicetur exterius hepati hoc linimentum.

℞. Olei de spica boni ℥ i.
De rosis ℥ i. s.
Masticbes ʒ iiij.
Sandal. citri. ʒ ij.
Ambræ
Musci ana gr. iij.

Misce, & cum modico ceræ fiat linimentum pro hepate. Pro uentriculo paretur sacculus ex syndone cum istis pulueribus.

℞. Garyophyllorum
Nucis muscatæ ana ʒ ij.

Macis

Macis	ʒ s.		
Ladani electi		ʒ iij.	
Sandali citrini			
Rosarum rubearum		ana	ʒ i.
Ambræ			
Musci	gr. iiij.		
Masticis		ʒ vi.	

Fiat sacculus pro stomacho. Interius uerò laudarem usum myrobalanorum chebulorum, ut mane unum assumeret tribus horis ante prandium. uel accipiat optimi Mithridati ℈ ij. zucchari rosati semunciam. Ista enim maximè faciunt ad membra naturalia corroboranda. Sumeret postea aquas in agro Regij Longobardiæ, quas non tantùm biberet, sed se in illis lauaret. Locum recipientem non consulo adstringi. Et caueat ne sedeat super frigida & humida, dura & aspera, motumq; maximè euitet. Suffumigio infrascripto utatur, confortat enim ea loca sine manifesta astrictione.

℞. Laudani electi	ʒ iij.
Thuris optimi	ʒ ij.
Sandarachæ	ʒ i.
Bdellij	ʒ iij.

Cum mucilagine dragaganti fiant trochisci, de quibus fiat suffumigium. Abluantur etiam loca illa decocto rosarum, absinthij, & betonicæ. Et semel in septimana consulo accipere rhabarbari electi semidrachmam: quia maximè corpus mundificat, & uasa corroborat. His remedijs conualituram suam dominationem non dubitamus cũ auxilio Dei opt. cuius nomen sit benedictum in secula.

Patauij. 1546.

Consult. LXXIX. De calculo renali, pro nobili Germano.

GERMANVS *uir nobilißimus, qui calculi affectu laborare consueuit, tria nobis proposuit discutienda, quæ à rei euentu orta sunt. Primum cur in eo tam citò tam multi tamq; magni calculi generarentur, non apparentibus neq; in urina arẽulis, neq; in renũ regione doloribus, neq; aliquo horum uestigio. Secundò quæ sit præseruatio, ne amplius generentur. Et quia timet quòd adhuc sunt generati, quærit tertiò si geniti essent, & signa apparerẽt, quánam arte esset curandus. Quorum omnium facilis apparebit responsio si morbi naturam, & ea quæ consequuntur, considerabimus. Voluissem autem naturam ipsius corporis cognoscere: siquidem magna ab eo indicationis pars sumenda erat. Verùm quia nihil de naturali temperie ad nos scriptum est, morbi naturam relicta hac contemplabimur. Calculus itaq; cùm eandem, quam reliquæ fluxiones omnes, naturam habeat, etsi res solida sit, tamen de una parte ad aliam fluit: nihil enim refert, siue id quod fluit sit tenue, uel crassum, & terreum, neq; prohibet quo minus sit fluxio appellanda, sub fluxionum genere collocabitur, eosdemq; scopos habebit, quos & ipsa fluxio. Natura autem fluxionum in quatuor consistit. In consideratione membri mandantis, recipientis, uiarum per quas fit fluxio, & materiæ quæ mandatur. Inquiremus igitur primò, quis sit locus generans & mandans huiusmodi calculos: secũdò materiã istorũ, & à quibus causis efficientibus proueniant: tertiò uasa per quæ defluunt: ultimò loci recipientis*

cipientis naturam contemplabimur. Locum itaq;, in quo calculi generantur, uel renes uel uesicam esse ostendit primò ipse Hippocrates, deinde Galenus sexto epidem. com. primo tex. sexto in quo de calculi natura pulcherrimè disserit Galenus: præterea autor ille de renũ affectibus, quisquis fuerit mentem Hippocratis & Galeni optimè assecutus, idem testatur. Verùm de calculo uesicæ nihil dicturi sumus: nam in hoc uiro non in uesica, sed in renibus generatur, si ex his quæ nobis indicata sunt iudicare uolumus. quare de renum calculis agemus. Sed quoniam renes diuersa habent loca, in quibus generari potest, substantiam scilicet & concauitatem, distinguemus in quo hos generatos credimus. In substantia autem seu carne ipsorum renum ita possunt generari (inquit Galenus) sicut in carne & musculis membrorum contingit generari tophos uel poros lapideos. Quæ uerò sit calculi propria materia et causa efficiens, ex natura rei scire debemus, item ab Hippocrate & Galeno: ex quatuor scilicet humoribus posse generari calculos, uel enim dominabitur pituita, uel bilis, uel melancholia, uel sanguis, qui concrescit & in lapidem uertitur: crebrius tamen & frequentius ex bile mixta cũ pituita. Ideo ut plurimum apparent rubei & subcitrini cum aliquali albedine, qui colores bilem pituitamq; dominari attestantur. Vbi hæ materiæ, & maximè ubi bilis abundauerit, procedunt arenulæ fuluæ, asperæ quæ ex se uniri non possunt, nisi aliquod uiscidum, quod ipsos conglutinet, accedat: bilis enim cùm de se sit calida & sicca, fiatq; calidior ob renum caliditatem, quicquid in ea humidi est absumitur, partes terreæ ueluti arenulæ remanẽt. Atque ita fit ut qui calculum patiuntur, plurimas habeant

arenulas, qui uerò arenulas habent, tandiu ſubiecti ſunt calculis, quandiu arenulæ fluunt, quæ ſi in multa copia fluunt, tuti omnino ſunt: uirtutis enim expulſiuæ fortitudinem oſtendunt. Si uerò retinentur, periculum eſt, ne ſtatim generentur calculi. Vbi uerò pituita bili dominatur, quæ in ipſo calculo ueluti gluten eſt, leuiores ſunt, non ita duri, neq; aſperi, neq; inæquales aut friabiles, ſuntq; ex ea calculi minimè periculoſi. Inter hæc duo extrema multa contingunt media, ſecundum uariam humorum inter ſe mixtionẽ & proportionem, quæ ex colore inter ſe facilè cognoſcuntur, ſuntq; hi calculi magis minúsue periculoſi, prout ad alterum magis & propius accedunt. Cauſa efficiens eſt calor per accidens uel naturalis exiſtens in renibus: nam ſiue ſint naturaliter calidi, ſiue accidentaliter, ſicut contingit propter affectum extrinſecum, ut propter laborem plurimum, coitum plurimum, cibaria calida, hepatis & uenarum caliditatem, coquitur huiuſmodi materia, non aliter quàm lapides in fornace. Hæc uerò materia cauſas habere poteſt procatarcticas, quæ ſunt mala uictus ratio non tantùm qualitate, ſed et quantitate peccans, ex qua multæ cruditates generantur. Addebat Auicenna debilitatem uirtutis expulſiuæ, quæ ſi fortis eſſet, priuſquàm materia ea excoqueretur, expelleret, atq; ita ipſorum generationem prohiberet. ſi igitur ſegnis eſt & calor fortis & materia præparata, facillimè calculi generabuntur. At ubi calor ille factus idoneus ad calculi procreationem difficillimum erit ipſum ab hoc uitio retrahere, nihil enim, etſi diligenter aduerterimus, quod magis ſit reciduum, quàm ipſe calculus: quippe qui bis, ter, aut quater in anno generetur. Viæ, per quas hi calculi trãſeunt,

ſcunt, ſunt uaſa urinaria, quæ renibus coniunguntur, per quæ & urina & materia hæc expellitur. Poßunt autem hæ eſſe uel anguſtæ uel amplæ: ſi anguſtæ, difficilis erit meatus cum dolore, ita ut nonnunquam in tranſitu in ſyncopen incidant, & aliquando moriantur: ſi ſunt amplæ, ita ut ſine dolore calculi decidant, ſintq; hi lenes ob pituitæ dominium (ſunt enim hi quàm qui à bile flaua proueniunt multò benigniores) his defluxus erit facilior, & ſine ægri moleſtia. Membrum recipiens calculum eſt ueſica, nonnunquam autem contingit quod lapis in renibus genitus mandetur ad ueſicam, in qua ſi moram traxerit ob materiam continuè defluentem augetur: adhæret enim illa lapidi ob uiſcoſitatem, ut tandem propter longam moram in ueſica inſignis lapis procreetur. Accidit autem id ob uirtutis expulſiuæ in ueſica imbecillitatē, quæ ſi fortis fuerit, illico ubi tranſmiſſus eſt ad ipſum calculus, expellit ad uirgam: quæ ſi amplum habet meatum, facilè & ſine dolore expellit, ſi uerò anguſtum, cum ſummo dolore. His omnibus conſideratis, totam calculi naturam quoad ſuas cauſas inuenimus, ex quibus facilè poſſumus reſpondere. Primum eſt, cur tam citò tam multi, & tam magni generentur, & ſine dolore expellantur, & non præcedant arenulæ. Si modò huius nobilis uiri temperatura & propria natura nobis eſſet cognita, melius iudicaremus, ut ex calculis tamen coniectare poſſumus, quos flauos & albicantes intelleximus, pituitam bili commixtam dominari colligimus: habere enim debet hepar & renes calidos nutritus multis cibarijs calidis & optimis uinis, ex quibus aggregantur multæ ſuperfluitates: & licet cibis (ut ſcribitur) exquiſitißimis uſus fuerit, nihilominus tamen eos quantita

te

te ea sumere potuit, ut conficere eos minimè potuerit, indeq́; plurimæ creatæ fuerint cruditates. In aëre *præterea frigido ubi pori astringuntur excrementaq́; plurima redundant.* Habet *præterea uiarum amplitudinem, quam hepatis caliditas indicat.* Cùm *igitur plurima abundet materia in hoc corpore & renes sint naturaliter calidi, ideo plurimi calculi generantur.* Et *quia caliditas renum est causa efficiens eaq́; est ualida, ideo citò generantur: fortitudo enim causæ efficientis, & multitudo materiæ causa est quare plurimi crebrò & citò generentur.* Quòd *autem non sentiat dolorem, nisi quando per uirgam egreditur, & non in transitu à renibus ad uesicam, causa est, quòd calculus ille generatus est in cauitate renũ: & quia urinalia uasa habet ampla, ideo in transitu non sentit dolorẽ.* Dolor *enim à duplici causa prouenit, uel ab intemperie, uel à solutione continui.* Hîc *uerò non potest esse dolor ob intemperiem, quia in lapide nulla insignis aliqua qualitas reperitur.* Fit *igitur solutionis continui ratione.* Sed *cùm uiæ sunt amplæ, non soluitur continuum, ideo nec dolor fit.* Atq; *ita cùm sit calculus albicans propter dominium pituitæ, & non friabilis, sitq́; genitus in concauitate renum, qui ex se nullius sensus sunt, nec premẽdo, neque incidendo, neq; extendendo potuit soluere continuum, accidit ut sine dolore transmitteretur.* Quòd *uerò dum secundò nobilißimus uir hunc pateretur affectum, circa lumbos senserit dolorem, contingit, quòd hi calculi non in cauitate, sed in substantia renum essent geniti: & licet rarò ob fibras sit aliquis sensus, tamen quoniam intumescebat & extendebatur membrana quæ ualidißimi est sensus, ideò percepit dolorem, quem sensit quousq; in carne permansit*

manſit calculus, cùm uerò ad cauitatem pertranſiuiſſet, neq; amplius compreßionem extenſionemq́; faceret, dolorem amplius non percepit, cùm ad uirgæ meatum perueniſſent, quòd parui calculi erant, minimè dolorem excitabant: tres autem illi maiores, qui ad fabæ magnitudinem excreuerant, dum ad uirgam protruſi eſſent, ob eorum magnitudinem grauißimum dolorem excitauerunt: hærebāt enim impacti ibi ob meatum uirgæ non capacem, & anfractuoſum, ita ut meatum obſtruerent, & urinam patiens reddere non poßet, tum aquæ illius diureticæ, auxilio urinam prouocantis, expulſi ſunt. Quare autem ipſos calculos uon præceſſerint arenulæ, ut in pluribus contingit, hoc ideo eueniſſe credo, licet enim ſit latarum uiarum & uirtus expultrix ualidißima, tamen renes adeò ſunt calidi, ut concoctio à ualidiori calore & maturatio expulſionem arenarum præuenerit. Nā ubi materia illa eſt in renibus, ſtatim à pituita corripitur compingiturq́;, atq; ita ſubitò calculus fit, qui concretus ſine alicuius arenæ præmißione eijcitur. Ad ſecundum igitur nobis propoſitū accedimus, in quo præſeruationem nobilis hic uir à calculi generatione quærit. Sed quoniam indicationes præſeruandi à curandi rationibus non multum uariant (quæ enim præſeruant, eadem ualent ad curationem) ideo ſimul & de præſeruandi, & de curandi ratione dicemus. Aëris itaq; exceſſus omnes pro uiribus ſunt euitandi, frigus tamen præcipuè fugiendum. Circa renum regionem nihil applicet, à quo uel caloris uel frigoris redundantiam percipiant, prorſusq́; ſtudeat ut omnia temperata in caliditate & frigiditate tam per os quàm per exterius corpori ad mittat: hic enim morbus hoc habet proprium ut utroque

tam

tam caloris, quàm frigoris excessu lædatur. Animi omnes ingentes motus quantum humana fragilitate fieri potest euitet, præcipuè iram & mœrorem. Somnos longiores effugiat præsertim meridianos, & nisi noctu occasione aliqua impeditus fuerit, tempestiuè surgat, eoq; tempore exercitio tam animi, quàm corporis commodissimè utatur: utrunque enim alternatim admitti potest, præcipuè corporeum usq; ad sudorem & anhelitus frequentiam magnitudinemq; expetendū, ita tamen ut peracto eo aërē frigidū fugiat, & si sudauerit, sudor exquisitè abstergatur, quiescatq; ut inter prandium & exercitium saltem una hora intercedat. Procuret omni conatu quotidianas alui excretiones. At si aliquādo defecerint, hoc familiari utatur præsidio. Mane hora una aut altera ante prandium gallinacei iuris heminam amplam bibat, in quo decoctus sit manipulus maluæ & mercurialis, addita in fine portiuncula zucchari. Eundem usum optimè præstabunt caricæ pingues, hoc est ficus aridæ, si decem aut quindecim iugiter in prandio sumantur: præterquàm enim quòd aluum mollem efficient, renes etiam non mediocriter purgabunt. Bis tantùm singulis diebus, prandio inquam & cœna, cibum moderatè & citra saturitatem assumat, neq; in medijs interuallis potet, quando & intra comedendum parcè admodum bibendum censeo. Sit autem uno cibi genere contentus, & præcipuè euitet carnes, pisces, lac, & butyrum, lacticiniorumq; genus omnes piscibus commiscere. Ad secundum cibum non accedat, nisi priorem se exactè concoxisse cognouerit, & quomodo scribit se exquisitissimo cibo & potu uti, uelim in eo perseueraret, uerùm quantitatem & uarietatem eodem tempore euitet, uelim tamen ut

à piscibus

à piscibus omnibus abstineret. Carnes eligat uitulinas, hædinas, pullaceas, aues omnes quæ in montibus & locis campestribus minimeq; palustribus degunt, lepores quoque & cuniculos iuniores. Vtatur ferculis benè elixatis, qualia sunt far, oryza, spelta. Sumat iura omnia, in quibus laudatæ carnes concoquantur, oua sorbilia uel simplici aqua elixata summopere laudo. Pro acetarijs & condimentis cappares, intyba, oliuas concesserim, nonnunquam æstatis tempore lactucas: in secunda mensa pyra aut poma cocta et zucchmaro uel fœniculo, aut aniso aspersa. Aromata summopere euitet, & iusculorum illa genera feruentißima, quæ non minus comedunt uiscera, quàm ipsa comedantur, quorum in Germania, & in Polonia est frequentißimus usus. Vinum eligat tenue, lucidum, maturum, quod nec dulce, nec acerbum est, in quo nullus eminet sapor, nec tamen insipidum, sed potius sapidißimum sentiatur, optarimq; id colore prorsus album. Ceruisiam autē cùm flatuosa sit, nisi neceßitas cogat, omnem dimittendam censeo, si tamen illam bibendo assuetus fuerit, neq; inde nocumentum percipiat, poterit interdum ea uti, ubi uini probabilis copia defuerit. Hæc omnia si diligenter obseruarentur, satis sufficere possent tum ad tuendam sanitatem, tum ad remouendos fomites futuræ ægritudinis. Sed quoniam ea est humana imbecillitas, ut neq; in propria uita seruanda semper ratio adamußim seruetur, imò frequentißimè homines delinquunt delirantq;; ideo adminicula quoq; adscribentur, quibus errores corrigi poßint, & sanitas casura fulciri. Primum itaq; commodißimum iudico, ut semel aut bis singulis annis totum corpus exquisitè purgetur circa idus Aprilis, & Septembris, essetq; purgatio

huius=

huiusmodi. Primò sumat hora una ante prandium optimi floris caßiæ & recentis drach. decem, cum zuccharo ad bolum redactas. Syrupum die sequenti in aurora calidum bibat, quem usq; ad nonum eundem repetet.

℞. Syrupi acetosi
Mellis rosati ana ℥ i.
Decoctionis infrascriptæ ℥ iiij.

℞. Radicum althææ num. iiij.
Seminum melonum
Maluæ
Anguriæ
Cucurbitæ ana ʒ ij
Capillorum Veneris
Comarum uiridium fœniculi ana man. i.

Bulliant omnia simul in libris duabus aquæ Endiuiæ usque ad consumptionem medietatis, deinde coletur & exprimatur, pro tribus uicibus. Sumptis nouem syrupis ita deinde purgetur.

℞. Floris caßiæ ʒ vi.
Electuarij de succo rosarum ʒ ij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iij.

Cum aqua capillorum Veneris fiat potio, sumenda in aurora cum custodia. Laudo etiam, quòd frequentißimè ante cibum optimi zucchari rosati unciã deglutiat: summopere enim confert ad stomachi, hepatis, renum corroborationem. His ita hoc anno integro peractis, spero salutem non renum tantùm, sed totius quoq; corporis assecuturum. Quòd si reliquiæ quædam permanserint, longa experientia compertum habeo ad hoc genus morbi potum aquæ thermarum ferrearũ, quales sunt in Italia in agro Vero=

Veronensi Calderianæ, in Lucensi Villanæ, desperatos etiã renum dolores, & aptitudinem ad calculos generandos hoc solo præsidio sæpè prorsus sanari. Sunt autem potandæ in diebus Canicularibus cælo sereno & feruentißimo, præmißis exquisitis totius corporis purgationibus. Vbi uerò dolores iam in actu infestauerint, primò uomitum prouocabit, deinde clysteribus per inferius educet materiam intestinis impactam, hoc modo.

℞. Camomillæ
Anethi ana man. i.
Fœnugræci
Seminis lini ana ℥ i.
Cumini ℥ s.

Decoquantur in aqua fontis sufficienti ad dimidium. Sumatur huius coctionis libra, & misceatur cum drachmis sex olei camomellini, & imponatur, præstantißimũ remedium ad excutiendos flatus & sedandos dolores. Quòd si adhuc dolor perstiterit, addantur libræ eiusdem decocti, hieræ picræ drach. sex, diaphæniconis drachm. quatuor, olei anethini uncia. Exterius uerò cum lana succida applicetur oleum de scorpionibus cum oleo amygdalarum amararum confectum, uel oleum liliorum alborum, aut anethinum, uel camomelinum, aut quæ ex his componuntur. Vtaturq́; eo tempore cibo tenuißimo, sitq́; illi potus ius pulli calidum cum cinnamomo aut aniso. Si neque dolor his cessauerit, hac utatur statim medicina.

℞. Floris caßiæ ʒ vi.
Specierum hieræ simpl. ʒ ij.

Misce, fiat bolus cum zuccharo, & statim ubi hunc bolum sumpserit, sumat heminam unam iuris, in quo deco-

cta

cta sint folia maluæ & hordeum. Velim singulis mensibus pro præseruatione sumeret pilulas tres.

℞. Rheubarbari electi
Aloës optimæ
Agarici ana ʒ ij.
Rosarum
Myrobalanorum citrinorum ana ʒ i.
Spicæ
Seminis fœniculi ʒ s.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & cum mucilagine radicum althææ condita cum zuccharo fiat magdaleon, de quo singulis uicibus fiant pilulæ tres pondere drachmæ unius, quas sumat hora una ante cœnã. Hæc sunt quæ pro uiri huius nobilißimi salute in medium attulimus. Vellemus tamen priusquàm his utatur prudentißimum medicum consulat, qui pro ægri natura nobis incognita poterit moderari. Consulatq; de mißione sanguinis eo tempore quo bis in anno uniuersales fiunt purgationes, quæ summopere nobis placeret post primos duos syrupos exhibitos. His omnibus diligenter obseruatis, speramus Dei optimi maximi nutu à summis cruciatibus fore liberum.

VALENTINVS LVBLINVS.

Locus hic postulare uidetur, ut ea annectamus, de quibus est Montanus in eodem casu interrogatus, ut tibi omnia candidè communicem. quod quidem fecisse me in reliquis intellexisti. Nam quæsitum est à Montano, sanguisne mitti posit nato quinquaginta septem annos, & laboranti cal=

ti calculo? ita respondit. Dicimus quoniam bonæ habitudinis est, uenas amplas habet, & multum sanguinis, bene potest etiam in hac ætate respectu huius morbi sanguinem mittere. Porrò hæc mißio in uere fieri debet, & ex basilica dextri lateris. Quantitas sanguinis mittenda est secũdum considerationem temperaturæ & substantiæ sanguinis, obseruando diligenter qualitatem regionis, naturamq; eius & proprietatem, ac etiam rationem latitudinis & eleuationis poli. Vsus erat antè uino sublimato cum hedera syluestri, & calculos excreuerat ea medicina. Cur sibi nunc interdicatur quæritur, cùm ipse iuuamentum senserit? Posset iam quæri utrum uinum sublimatum illud cũ hedera prodesset ad calculum renum? Sed quia illud non quæsitum est, ad id quod quæritur respondemus. Quod à calore & siccitate concretum est, non potest nisi per contrarias qualitates dissolui & liquefieri: ita & de calculorum dissolutione sentiendum. Calculus renum ab igneo calore concoctus, non potest uino sublimato aut rebus calidis & siccis dissolui, imò ab his magis induratur. Quòd autem ad dißipationem & disiectionem calculorum attinet, sciendum, quòd illi qui ex calore cocti & concreti sunt, non disijciuntur, nisi per substantiam subtilem & penetrantem ad fundum usq;, siue ea substantia sit frigida, ut est succus limonum uel acetum, siue calida, ut uinum sublimatum, & aquæ destillatæ aliæ calidiores etiam in tertio gradu: de quibus aquis disijcientibus calculos omnes medicorum libri sunt repleti. Quare uinum adustum ratione substantiæ subtilis & penetrantis disijcit lapides, sicut in historijs de aceto Annibalis legimus, quo ipse rupes et moles lapideas fregit & disiecit. Quo ad præseruationem, ne

congregentur arenulæ, & fiat calculus, superfluum existimo aliquid addere, cùm illud in consilio nostro, quod ante menses aliquot Dominationi suæ misimus, satis clarè ostenderimus. Caueat ab eo quod ab aliquo ei (quantum intelligo) persuasum est, quod mihi displicet, nẽpe ut quotidie utatur cibis illis qui urinam prouocant, ut petroselino, quod omnibus cibis immiscet, & cum ijs utitur: quo petroselino tanquam cum medicamento inconuenienti ipse omnem materiam trahit ad loca imbecilliora, ut ad renes & uesicam, quo meatus ampliantur & maiores fiunt, & ita ipse multos fluxus eo petroselino prouocat, qui solet esse error non minus communis medicis illis uulgaribus et imperitis (ut aliqui inepti pharmacopœi sibi medendi prouinciã usurpant) in quos plerunq; impingunt. Quòd calculi tam graues in renibus non excreuerint in tantam quãtitatem, facilè concedo. Non enim uideo quomodo tã grandes lapides per tantam angustiam mitti queant sine maximis doloribus & uitæ periculo. Sed ueritati uidetur admodum consentaneum, quòd in renibus cœperunt fieri, & cùm ad uesicam postea uenerunt, creuerunt paulatim & aucti sunt, donec ui tandem sunt expulsi. Quomodo euitari poßit fluxus catarrhalis, quo sub finem hyemis laborat quotannis? Ad euitandum catarrhum, necesse est ut regimen uictus in nostro consilio descriptum diligenter obseruet, si quidem suam sanitatem conseruare uelit. Præterea ibi memoratis ter uel quater in mense uti poterit pilulis infrascriptis uesperi hora una ante cœnam.

℞. *Agarici electi* ʒ vi.
Aloës optimæ
Garyophyllorum

Nucis muſcatæ ana ℈ i.

Pulueriƶentur omnia per ſe, poſtea miſceantur, deinde infundantur in ſucco roſarũ puro, & permittatur exiccari ſubtile, & ita iteretur ſepties. Poſtea cum ſyrupo de ſtœchade fiat magdaleõ, de quo formentur pilulæ tres pro ſingulis uicibus. Eſt etiam maxima & optima medicina pro euitando catarrho confortare uentriculum, hepar, renes, & ueſicam, quod fiet ſi ſingulis diebus ante prandium & cœnam ſumat zucchari roſati unciam, uel ſemunciã.

Conſult. LXXX. De calculi præſeruatione, pro Reuerendiſs. Cardinali Petro Bembo.

QVONIAM *arenæ, quæ in urinis ſubſiſtunt, calculum fieri uel in renibus, uel in ueſica indicant, ut quarto Apho. Galenus teſtatur, dolor autem affectum diſtinguit, ut ſecundo de locis affectis oſtenditur, certum eſt perſeuerante dolore in renibus, ac ſimul arenulis in urina ſubſiſtentibus, renes ipſos à calculi ſuſpicione liberandos. Ergo Reuerendiſſimus dominus meus, cui omnia debeo, cùm in hoc ipſo diſcrimine ſit, ſumma ope adiuuandus eſt, ne incidat in deterius. quod ſpero facillimum fore, tum quia ſua dominatio prudentiſſima & tuendæ ſanitatis ſtudioſiſſima ſemper fuerit, ac præceptis exquiſitiſſimè parens, quæ ſaluti profutura cognouerit, tum quia me plurimum amat, mihiq; conſulenti maximè confidit: quod quantum momenti afferat, ut medici remedia proficiant, indicat Auicenna ſexto naturalium, qui fiduciam ægri, quam de medico cõcipit, & arti, & conſilio, & omnibus medicinæ inſtrumẽtis præferendam opinatur. Circa præſeruationem igitur*

totum consilium uertemus, non enim iam factum, sed futurum incommodum procuramus, atq; ita rem moderabimur, ut rationem quoq; podagræ habeamus. nam audimus suam dominationem in eam proximè incidisse. Alioqui duo isti affectus, renum inquam calculus, & podagra, talem inter se consensum perpetuò seruant, ut peritus medicus, dum alterum curat, non minori studio debet alterum curare, eueniet ut cum duobus simul sit dimicandum. Proponemus ergo duo instrumenta præsenti negotio maximè necessaria: alterũ in ratione uictus: alterum in medicamẽtorum quorundam auxilio consistens. Quantum ad rationem uictus attinet, primò dominatio sua quàm maximè fieri poterit, omnem aëris excessum euitabit, frigus inquã, solis ardorem, uentos præcipuè meridionales, & ex opposito septentrionales, pluuias, nebulas, & reliqua huiusmodi quæ cæli temperiem ad immodicos flatus trahũt. Propterea & cubicula, porticus, stationesq; eligat temperatas, atq; ab huiusmodi prorsus incommodis muniet caput, & capitis operimenta ita moderabitur, ut neq; aggrauari caput, neq; refrigerari sentiat. Catarrhos enim & destillationes, summopere cauere debet, tanquã quæ ad calculos generandos, non paruam afferant occasionem. reliquas etiam corporis partes indumentis siue noctu, siue interdiu, talibus muniet, quæ nec nimis calefaciant, nec parum à frigoris iniuria tueantur, renesq; præcipuè tueri debebit, ut nullo qualitatis excessu laborent. Omnino enim huius affectus proprium est, ut pariter tam ab immoderato frigore, quàm calore excitetur. ergo utrunq; uitare oportet. Exercitijs utetur temperatis, uidelicet usque ad anhelitus mutationem, cauebitq; præcipuè à pomeridianis.

nis. Horum commodißimum tempus erit, matutinis horis, ubi prius corpus rectè fuerit procuratum, alui, urinæ, screatusq; eductionibus, capitis congruis pectinationibus, faciei, manusq; lotionibus. Ab exercitio quiescat, nec minus ad prandium accedat, quàm anima spirituq; exquisitè sedato, & calore ad pristinum gradum remisso. Animi uerò molestias, sed præcipuè iracundiã & mœstitiam tanquam pestes euitet: inde enim & concoctiones deteriores fiunt, & feruor sanguinis præter naturam augetur. nam in mœstitia quoq; interius augetur, nisi cùm immodica fuerit & diutißimè perseuerans. Ab his autem causis calculi potißimè generantur, si corpora fuerint præparata, ut perito medico facilè patet. studebit etiam diligenter, ne post cœnam prius cubitum accedat quàm duæ horæ excesserint: nec supinus omnino cubabit. Somni tempus septem horas non excedere optauerit, nisi fortè longa consuetudo secus faciendum persuadeat. mane circa Solis ortum surgendum enitetur, si tamen ea hora dormire consueuerit, saltem moderabitur, eniteturq; ut quàm breuißimus somnus sit, tuncq; magis laudarem, ut sedens potius dormiret quàm decumbens. Postea dominatio sua exquisitißimè procurabit, & huic etiam præsidio tanquam saluberrimo maximè fidet, ut singulis diebus semel tantùm, aluus commodè ducatur. Et si fortè uomere consueuisset, aut certè facilè ad uomendum accederet, laudarem summopere ut singulis mensibus euomeret: inde enim & euacuaretur corpus & humor auerteretur. Præterea ad cibũ non accedat dominatio sua cruditate existente in uentriculo, sed expectabit sensum appetitus manifestum: & in ipso comedendi initio semper aliquod iusculum, uel liquidum

assumet edulium, deinde ad solidiora uertetur, ita tamen ut nec uaria, nec multa offerantur: à uarietate cauebit, uerbi gratia carnes cum piscibus admiscere, aut cum utroque fructus, aut lacticinia, nec minus oua piscibus malè adhærent. Stomacho diuersarum naturarum cibi admiscendi non sunt, & præcipuè si qui facilè putrescunt, solidioribus succedant, ut lac aut fructus horarij carnibus. Vitabit etiam cibaria ex diuersis generibus confecta, sicut est omne placentarum genus, quòd uulgò tortas & roffiolos appellant, à frixis præcipuè abstinebit: sunt enim inquinata potius quàm cocta. Hæc autem omnia licet ad reliquũ usum sanitatis maximè euitare conueniat, præcipuè tamen ad præseruationẽ à calculo, in quo cruditates omnes prorsus sunt fugiendæ. Cibo assumpto sensim quidem deambulet, ut facilius ad uentriculi fundum descendat, à ualido tamen exercitio & equitatu cauebit. E' ferculis comedere ptisanam hordeaceam, far, oryzam, cum lacte amygdalarum, & zuccharo ac modico cinnamomo, iusculum paretur cũ petroselino, et omphacino liquore, quẽ uulgò agrestã uocant, raro borraginem, betam, & fœniculum, nonnunquam tamen cucurbitam, ac caules hyemis tempore, non omnino uituperamus. Pro acetarijs utetur cappare, cichoreo, lactuca, borragine, endiuia, asparago etiam & dauci specie quam carotam appellant, præcipuè corpore puro existente. Quòd si talem sibi uiuendi rationem præscribet, multum illi auxilij allatura est. E' fructibus horarijs ante cibum interdum assumet, sed parcè, pruna bene matura, præcocia armeniaca, persica, magis tamen melopepones & optimas ficus eligimus, omnia tamen parcè sumenda, sunt enim potius humectando, & refrigerando cor

pori,

pori, & aluo leniendæ quàm nutritioni expetendæ. Ex autumnalibus uerò post cibum comedet pyrum decoctum, uel cotoneum cum zuccharo, tamen neq; admiscebit anisum, uel fœniculum, ut nonnulli perperam faciunt. Carnes comedat, ex agrestibus lepores, si iuniores fuerint, si secus, omittendi, idemq; de ceruis asserimus, nec omnino malum pronunciamus, si quandoq; apri modicum ingesserit: est enim optimi alimenti, & si modò parcè sumatur, non ita difficulter concoquitur. Aues item comedet, quales perdices, francolini, phasiani, turtures, bardi, & reliqua id genus montana omnia: nam notißimum est ab omnibus palustribus abstinendum. Ex domesticis uerò animalibus, hædi primò annuales, castrati, uituli lactantes, pulli gallinacei & columborum: à reliquis abstinebit, præsertim à carne bubula. In uino autem eligendo, non modicum studium adhiberi oportet: habet enim uinum præ cæteris alimentis quòd corpus humanum maximè afficiat, & mutet, tum quòd citißimè & plurimum nutriat, tum quòd copiosè ingeratur, tum quòd sit eius usus aßiduus, quæ pane excepto, nulli præterea alimento contingunt. Vinum igitur eligetur, quod quàm maximè fieri potest, nullum qualitatum excessum habeat: neq; enim nouum esse debet, neq; peruetustum, sed medium, nec album, nec atrum, sed subrubrum, nec potens, neq; adeò pauciferum ut uentriculo noceat, sed moderatum: duo tamen suprema in uino desideramus, unũ ut quàm tenuißimũ, limpidißimumq; sit, atque permaturum, nullius aciditatis uel dulcedinis particeps, sed cum maximè saporem præ se ferat, quem uinosum uocant: talia ego sæpe bibi Romæ Salernitana. Hæc sunt quæ circa omnem uictus rationem optauerim dominum meũ sem-

per obseruandissimum obseruare, qua obseruatione spero assequuturum, ut non tantùm à calculo, & molesta podagra præseruetur, sed à reliquis quoq; innumeris morbis diutissimè immunis persistat. Quantum uerò attinet ad medicamenta, ea quidem pauca admodum & leuissima proponemus. Si enim talem uiuendi rationem sibi constituerit, qualem præscripsimus, non erunt medicamētorum auxilia multum necessaria. Quia tamen non semper lineā ita exquisitè attingere possumus (homines enim sumus) propterea laudo, præcipuè si fuerit assuetus, ut bis in anno, principio inquam ueris & medio autumno, scilicet mense Octobri suauiter purgetur, ut nobilia & delicata corpora solent. Deinde ut toto anno rhabarbari usum familiarem sibi proponat, ita ut saltem ter in mense assumat ex eo, quantum sunt duo scrupuli uel integra drachma, siue mandendo & deglutiendo absq; alterius rei commixtione, siue permiscendo uel cum zuccharo rosato, uel cum passulis, prout dominationi suæ commodius esse uidebitur. Studebit autem ut habeat myrobalanos chebulos optimè conditos, qui ex Alexandria deferuntur, quorum unum mane tribus horis ante prandium assumet. Est enim optimum & singulare remedium non tantùm stomacho, et membris omnibus naturalibus corroborandis, inter quos renes connumerantur, sed cerebro quoq;, ut etiam sensus omnes tam interiores quàm exteriores exacuat, ac præterea gustui satis iucundum sit, & humanæ naturæ familiarissimum.

Consult. LXXXI. Per lo Reuerendiss. Cardinale Monsignor Pietro Bembo.

LO RICEVERE, *et leggere la carissima lettera di* V. Reuerendiss. S. *ben mi ha dato gran facultà di godermi con lo effetto la somma gentilezza, & amoreuolezza sua, ma non gia di conoscerla da nouo, ò di poter merauigliarmi.* Imperoche *gia gran tẽpo innanzi è da me in molte occasioni prouata, conosciuta, e fermamente scolpita nell'animo.* Ne *è da merauigliarsi, se in huomo nobilissimamente nato, da natura, e dall'arte di tutte le uirtu, e costumi ripieno risplendi ogni lume di cortesia: & quanto piu è essaltato dalla fortuna, tanto piu si rende benigno, & affabile: si come lo opposito suole diuentar insolente, e restido.* Et *però le sincerissime offerte di quella riceuo con tutto il core, e me le riserbo.* Prego *l'onnipotente* Iddio *doni tal occasione, ch'io con tutti gli altri diuoti del splendidissimo nome di* V. Reuerendissima S. *possa goder la bontà e liberalità di un animo tanto candido.* La *mia donna bascia le mani di quella: li miei figliuolini crescono suoi fidelissimi seruitori.* Quanto *al mio debil consulto, fu fatto secondo i fondamenti intesi all'hora.* Ma *poi che* V. Reuerendiss. S. *distintamente mi narra il caso, & che fin qui non c'è sospetto di calculo, ne principio, ma solamente u'è debilità delle reni, forse ancho dilatatione ne suoi meati, et la podagra nuouamente, & tardi comparsa assai debole, per instruttione, curatione de tali accidenti ha da sapere, come questi, & simili sono i frutti, che necessariamente portano seco gli anni, le membra si fanno deboli, non per infir-*

infirmità, ma per natura, qual piu, qual meno, ſi come da principio furono generati piu, ò meno forti, ò ſecondo poi l'huomo ne ſuoi tempi piu ne ha offeſo, affaticato, ò eshauſto l'uno, che l'altro. Tutti *adunque i membri nelli uecchi ſono deboli per natura: ma à chi tocca hauer piu debile il corpo de gl'altri per la ragion detta, queſti ſono catarrhoſi, uertiginoſi, lippi, ſordi, ſpeſſo inſenſati, ò ſimil altre coſe. Alcuni patiſcono piu del petto, & à queſti interuengono toßi incurabili: alcuni aſthmi, raucedine: alcuni del ſtomaco, delle reni, della ueſica, delle gionture: & à tutti accadono gli ſuoi mali proportionati, come nauſee, uomiti, calculi, dilatationi, difficultà d'orina, podagre, dolori artetici, ſimili: pochißimi ſi trouano, & forſe niſſuno che nella uecchiezza non habbi di queſta ſpinella.* Benche *nel piu, nel meno, et nel eſſer occupati piu tardi, e piu per tempo, è grandißima differenza: ſi come ancho le cõpleſſioni, compoſitioni diuerſißime ſono, le uarietà della uita, & le ragioni del uiuere, con le gran differenze de cieli, de cibi, de gli accidenti dell'animo, de ſtudi, d'eſſercitij, ogniuno però egualmente in qualche modo, ò tempo alle medeſme calamità è ſottopoſto.* Et *tutto queſto aduiene non per infirmità, ma per natura, donde ſi fa ineuitabile, & la neceßità aduiene: perche il calor naturale ogni giorno ſi fa piu debole, le membra piu ſecche, non potendo il calor cuocere, digerir il cibo ſecondo il biſogno, ſecondo il conſueto ſuo, gli è neceſſario, che'l corpo ſi riempi di humori parte crudi, parte putrefatti, i quali tanto piu accreſcono, quanto che le membra ſecche, deboli, anchora che haueſſero biſogno di molto nutrimẽto nõ ne ponno riceuere, ſe non poco, ſi perche ſon ſecche, deboli, ſi per che il nutri*

mento

mento non è bene preparato dal calor naturale. Moltiplicati dunque che sijno gli humori nel detto modo, come habbiamo da ſapere poter eſſere dalla natura ò maturati non hauendo potuto digerire ſotto forma di cibo, mentre eran pochi, ò come ſarano ſcacciati da membri, che non baſtano alla conſeruatione, & riſtauro di ſe ſteßi, ma ogni giorno uano perdendo groſſamente della propria ſuſtantia. Et queſto è quello che induſſe à dire il diuino Hippocrate in tanti luoghi in diuerſi modi: Senibus ſpirandi difficultates, diſtillationes cum tußi, urinæ ſtillicidia, urinæ difficultates, articulorum dolores, renum paßiones, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigilia, alui, oculorum humiditates, narium, uiſus obtuſus, glaucedines, auditus graues. Altroue: Seniores iuuenibus plurimum ægrotant minus. Qui uerò morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortẽ. Tutto queſto diſcorſo è fatto da me, accio che V. Reuerendiß. S. non ſi duoli della debilità delle ſue reni, perche è coſa naturale, conueniente all'età, ne ricerchi ſanarſi talmente che torni nel ſtato che era gia ſono 25. anni: ma ſi contenti proueder che'l male non pigli augmento, ò che la debilità non diuenga à calcoli, & altre infirmità di maggior momento. Il che aueneria. ſole alcune uolte auenire in perſone incontinenti, che hanno poca cura alla lor ſalute. Ma non è gia quello da temere in V. S. laquale non pur hieri, ma gia molti, e molti anni ha gia fatto l'habito, nel uiuere regularißimamente. Dirò dunque qual modo prima ſi conuenga alla conſeruatione di quelle reni: poi riſponderò diſtintamente alle domande ſue di alcune coſe particulari. Et in quello anchor come nelle altre infirmità è gouerno uniuerſale.

ſale. Quello che è commune al ſtar ſano, s'appropria piu ad uno male, che all'altro. Chiamo particolare quello che oltra la commune oſſeruatione, ha miſura determinata e ſingolar riſpetto à una ſpetie di male. Del gouerno uniuerſale non mi biſogna hora molto eſtendere, perche ſo certo, che V. S. uiue talmente, e con tal ragione, che poco piu ui ſi puo aggiongere. E` coſa homai nota à tutti, e uolgare, queſto dire mangiar di bono, e fuggir i cibi großi. Dirò adunq; del gouerno particolare, ſupponendo, che queſto uniuerſale ſia ſufficientemente da V. S. oſſeruato. Et prima è da ſaper, che in queſta cura particolar delle reni è particolar regola, che lo exceßiuo caldo, e freddo li ſono mortal nemici. Il caldo dilata, e con il dilatare tira à ſe piu di quello ſi conuiene, ſcaccia quello ſi douerebbe piu tener. Il freddo fa tutto l'oppoſito non tirando l'acquoſità del ſangue, à che ſono nate le reni, ne ſcacciandola alla ueſica come ſi conuerrebbe. Donde ueggiamo ſpeſſo ne uecchi queſte due contrarie paßioni, ſecondo che diuerſamente hanno patito ò per caldo, ò per freddo, ò urinar pochiſſimo, e con fatica à gocciola, ò urinar copia d'humore ſanguinolento. Debbonſi adũque guardar ſommamente dalli dui eſtremi. Il troppo riſcaldarſi uiene ò per troppo fatica, ò per eſporſi all'aria caldo, come di Sole eſtiuo, ò di copioſo foco in camare molte calde, da cibi calidißimi, come ſpitiarie, e uini potenti. Et à queſto ſi riduce Venere, laquale ne uecchi è ſempre ſoperflua. Et quando dico la troppo fatica, e la troppa calidità de l'aria, intendo ſempre per comparatione alla debilità del corpo, e de le reni del patiente, che da qualunche lieue exceſſo notabilmente ſi altera per la ſua poca uirtù nel reſiſtere. Il molto raffreddarſi

freddarsi uiene dal loco, dall'aria, e cibi freddi, come sono frutti, cucumeri, zucche, lattuche, endiuia, aggresta, e simili cose: ma sopra il tutto acqua fredda, e uini freschi. Adunque li primi nemici delle reni sono il troppo caldo, e troppo freddo. Ma non questi soli, ma anchora tutti gl'altri eccessi sono cõtrarij, benche non tãto, come sono le cose, che allargano troppo, e che si chiamano da medici diuretiche, che è à dir prouocatiue dell'urina, come sono aspa raghi, pastinaghe, apio, petroselino, fenochi, fichi, melone, uin bianco sottile, e cose simili, e maßimamente doppo pasto, perche oltra che allargano le uie dell'urina piu di quello si conuiene, li conducono anchora parte del cibo, e soperfluità indigesta, che ponno essere causa de molti incommodi. Le cose adunque che cosi allargano, nella conseruatione della sanità delle reni sono sempre nociue: ma doppo pasto sono sempre pernitiose. Et questo è dimostrato piu largamente in uno mio trattadello fatto à requisitione del Clarißimo M. Marc'Antonio Contareno philosopho contra alcuni altri medici, che teniuano il contrario. Ma non per questo perche lo allargare sij dãnoso, lo strin ger troppo sarà utile, anzi qualche uolta sarà anchor peggio, maßime essendo piene le reni, & le sue uie di qualche escremento. Si stringono da uini austeri, peri, codogni, da dattoli, & simil altre cose. Et oltra di questo è da fuggire ne cibi le cose di grosso, e uischioso nutrimento, & quello di troppo sceuo. I cibi di grosso nutrimento sono i legumi tutti, i pesci großi, come sono tonni sturioni, ombri, & come anguille, tenche, ostreghe, lumaghe, fonghi, tartufole, carni grosse, come di bue, ceruo, cenghiale, uccelli di paludi, uini dolci, ò negri: & quando hanno l'uno & l'altro

tro ſono di malitia perfetta. I cibi uiſchioſi ſono come car ne di porco, paſte, caſcio freſcho, é tutti li cibi à qualunche modo di latte, torte, roffioli, coſe fritte, é condimenti di melle, ò di zuccaro à uarij modi di compoſte, ò ſimil miſtura, come ancho ſeſſamelle, cialdoni. Nuocono queſti cibi alle reni, perche generando humori großi, é uiſchioſi, ſe le reni ſono dilatate, li tirano facilmente à ſe con pericolo di fare oſtruttione alla urina, ò calculo. Se ſon ſtrette é infrigidate, non tirano l'acquoſità fatta groſſa, é uiſchioſa, e coſi il corpo ſi riempie con diuerſi pericoli. I cibi di nutrimento troppo ſecco ſono, come lepori à roſto, cerui, capri, il longo uſo dell'aceto. Et in ſomma niſſuna ſorte di eceſſo ſi conuiene alle reni, & hanno in queſto ſingularità ſopra le altre membra, talmente che appreſſo de Greci é fatto come in prouerbio νηφριτικοῖς εὔκρατα. La ragione credo eſſendo il naturale officio delle reni tirar à ſe l'acquoſità del ſangue, e purgare tutto'l corpo di ſimil eſcremento, biſognaua foſſero fatte molto denſe, e di meati ſtretti, accioche ſola l'acquoſitade foße attrata. Però ueggiamo, che quando ſono dilatate oltra il debito, ne tirano anche il ſangue, come appare nell'urine ſanguinolente. Hauendo adunque da eſſere di tal compoſitione le reni, non é merauiglia, ſe da qualunche eceſſo ſono offeſi: imperoche ogni poco che sijno piu riſtrette, ò allargate s'impediſcono dall'attione conueniente, & ogni poco che'l ſangue sij piu groſſo, ò piu ſottile, ſi caſca ne medemi errori. Et aduiene queſto molto piu ſpeſſo ne corpi deboli, ò doue queſta parte facilmente foſſe piu indebolita del reſto, & é aſſai chiaro, é manifeſto queſto diſcorſo à chi ſanamente il conſidera. Per concluder adunque nel particolare di V.

Re=

Reuerendiß. S. dico, che tutti gli eccesßi ſono da eſſere fuggiti, e del caldo, e del freddo, tanto nell'aria, quanto ne cibi, e delle coſe prouocatiue dell'urina, e delle conſtrettiue, & in ſomma di tutte le altre coſe, che eccedono. Et queſto quanto alla ragione del uiuere. Ma quanto alle medicine, à me piace per la preſeruatione ſopra il tutto il cõtinuo uſo di boniſßimo zucchar o roſato, del qual malageuolmente ſi poßiamo imaginar meglio, e che piu ſenza alcuno nocumento, ne per alteratione gioui à tutte le membra del corpo, e ſpecialmente alle reni, che come habbiamo detto non hanno biſogno di alcuno eccesſo. Queſto benedetto rimedio è talmente moderato, che ſe ſono dilatate, le riduce al ſtato ſuo naturale: & ſe ſono oppilate, e ripiene, le mondifica: ſe ſono riſcaldate, le rinfreſca, ne però nuoce alle diſpoſitioni fredde, eſſendo (come io ho detto) in ogni qualità ſua moderatißimo; ma ſopra ogn'altra coſa tiene netto il ſtomacho, e lo conforta, e diſtrugge il catarrho, i quali giouamenti quanto ſiano neceſſarij ne uecchi, ogn'uno facilmente lo puo comprendere. Lauderei adunque che ogni mattina una hora auãti diſnar V. Reuerẽdiß. S. ſe ne pigliaſſe mezza oncia, e ſe ne pigliaſſe drieto leggiermẽte, et qualche uolta come ſeria due, ouer tre uolte al meſe aggiõger un ſcropulo, ouer mezza drãma di finiß. e maturiß. reubarbaro: ma al'hora pigliarlo la mattina tre hore almãco innãzi paſto, e queſto agiuteria ſommamẽte à tener netto tutto'l corpo, e preſeruarialo da molte altre infirmità, e dalle podagre. Quello poi che habbi à giouare alle reni ogn'uno medico lo puo facilmẽte comprendere, per che oltra che le mondifica perfettamente per l'orina, doppo la mondificatione le conforta, e le aſtrenge ſenza uio-

lenza

lenza. E questo basteria in tal sogietto, come la Reuerendiss. S. V. per la preseruatione. Quando accadesse, che fossero talmente dilatate le reni, che attualmente ne uscisse il sangue, all'hora essendo netto il resto del corpo, come facilmente saria, gouernandosi nel modo ordinato, lauderei che alla costrittione necessaria pigliasse nell'aurora caldo questa infrascritta poluere nell'acqua di capelli Venere, ò di asparaghi, ò di cardo, ò di fenochio.

℞. Boli armeni orientalis		ʒ i.
Gummi arabici		
Tragacanthi	ana	℈ ij.
Rosarum rubearum		
Myrtillorum		
Hypocistidos	ana	ʒ i.
Coralliorum rubeorum		ʒ s.

Misce, & fiat puluis subtilißimus, de quo sumatur semidrachma singulis uicibus cum uncijs quatuor alicuius ex prædictis aquis. Et ne medemi tempi di quella dilatatione pigliãdo li siroppi, si ongerà le reni della infrascritta ontione.

℞. Succi foliorum lentisci		
Foliorum myrti		
Radicum consolidæ maioris	ana	℥ i.
Vnguenti infrigidantis Galeni simplicis		℥ ij.

Misce, & fiat linimentum secundum artem. Queste cose assai domestiche e piaceuoli, ma però efficacißime, si faranno nel tempo della attual dilatatione. Quanto sia alla purgatione di due uolte all'anno, uiuendo V. Reuerendißima S. nel modo ordinato, e togliendo el Reubarbaro nel modo detto di sopra, nõ penso saranno necessarie, massime

ſime non eſſendogli uſa, e non l'hauendo mai fatto. Quanto all'acqua di alcuni bagni, come ſaria di Villa da Luca, ò di queſti di Caldiero, per eſſere di natura fredda, e di poter nocer' al ſtomaco, non coſi facilmente li conſento, e credo che ſi farà ſenza. Circa il mangiar de' frutti laudo, che V. S. li laßi ſtar, quanto ſia poßibile, come ha fatto fina mò, che tanto piu le noceranno, quanto che non gli è aſſueta. Circa il beuere uino negro, ò bianco, à me piaceria, quel di mezzo, cio è di color roſſo chiaro ben maturo, e non molto grande. de tali ſogliono uenir da Salerno, & ſi trouano anchora alcuni Romaneſchi. Circa lo aceto, ſo che V. S. non lo mangierà ſenon per condimẽto, che è un niente: & à uoler dire, che in quello modo offenda i nerui, & ſia contrario alle podagre è cerimonia uana, et ne ho molte ragioni appreſſo di me, che hora mi riſeruo per non eſſere faſtidioſo. Del latte, e de latticini, certo nõ ſono al propoſito, pur eſſendoli uſa V.S. e piacendoli tanto puo auanti paſto qualche uolta mangiar latte freſchiſſimo, gioncata, ò cauo di latte, e ancho parcamẽte caſcio freſco, dal uecchio al tutto s'aſtenerà. Dal peſce quando foſſero albori, barboni, orade freſche pigliate in alto mare, cotti ò ſu la grate, ò à brodetto, non li uitupero, e credo la ne poßi mangiare ſenza nocumento alcuno. De frutti autunnali, come peri, codogni cotti con il zuccaro, V. S. ne potrà uſar alcune uolte, e modeſtamente, come sò ch'ella fa in ogni coſa. Delle cepolle, e agli in ſe quanto per ragione di cibo ſempre ſono di mal nutrimento, e da laſſar ſtare, & quando giouano, ſono piu preſto per ragione di medicina, perche tagliano qualche flemma groſſo, ò ſcacciano qualche uentoſità. Queſte ſono le coſe

ſe che mi ſono al preſente occorſe di auiſar, e riſpondere à V. Reuerendißima S. le quali ſenon ſaranno, come ſaria il biſogno, e come io deſiderarei, è da imputar la pochezza del mio ſapere, non gia il bono uolere, e l'affettionata ſeruitù tengo uerſo quella. Et ſe io ſon ſtato tardo, ſupplico la mi perdoni, perche i grandißimi, e ſpeßi diſturbi datimi da molti gentil'huomeni, e con il caualcar, e con il collegiar ogni giorno, non mi laſſan riposar un'hora: & m'è ſtato neceſſario furtiuamẽte ſottrar queſto tempo da ſcriuere à V. Reuerendißima S. allaqual humilmente mi raccomando, e inchineuolmente le ſacre mani con ogni humilità le baſcio. In Padoua.

Conſult. LXXXII. De eiectu materiæ craſſæ & fœtidæ per vrinam cum dolore renum.

DIFFICILLIMVM *eſt iudicare in huiuſmodi Magnifici domini caſu, utrum expediat illi* Calderianam *aquam potare, hoc enim præcipuè uidetur exquiri. Difficultatis cauſæ oriuntur tum ex parte corporis patientis, tum ex ipſis diſpoſitionibus præter naturam. Audio primum corpus hoc redditum eſſe admodum imbecillum cum maxima appetendi deiectione, & areſieri ac tabeſcere, & potus aquarum mineralium conſtantes uires requirit, eſt enim efficacißimum potentißimumq; remedium, ideo debiliori corpori oblatum ſæpè hominem potius quàm morbũ tollit. Diſpoſitiones etiam corporis ad medelam admodum ſunt ambiguæ: nam & maxima illa ſitis tandiu perſeuerans indicat uel magnas obſtructiones, uel multam putredinem,*

dinem, uel febrim occultam. Quicquid horum fuerit, Calderianæ aquæ suspectæ sunt, eò autem magis uereor quia intensißimè sitit, et cùm audio frigus inexpugnabile superadditum in exterioribus partibus modò ut exteriora maximè frigeant, & interiora ferueant, uel febrem malignam, uel intrinsecum absceßum, aut inflammationem portendit: ideo & hîc quoq; thermarum aquæ suspectißimæ sunt. Sed & illud quod audio materiam plurimam per urinam educi, quæ admodum crassa sit, fæculenta et sordida, impedit omnino rectam Calderianarum aquarum exhibitionem. Si quis modò illarum aquarum naturam cum hac dispositione rectè & secundum artem comparauerit, facilè importunè impedietur, astringeturq; materia profluens ob uim aquarum astringentem: quod facillimam dabit occasionem ad supprimendam urinam, cum maximo patientis discrimine, cui suppreßioni alioqui ualde paratus est, & in illam perquàm frequēter solet incidere. Quid quod dolores nephriticos, uel colicos, uel fortasse etiam utrosq; iam proximis diebus non sine discrimine perpessus sit? Ad hoc enim affectus astrictio & frigiditas aquæ maximè infesta est. Hæc sunt, quæ me ualde ancipitem reddunt, utrū Magnificus iste uir aquam thermarum Calderianarum rectè sit potaturus. Nam ex alia parte postea ad dilatationem tam amplam, sicut audio meatuum urinariorum, & ad corroborationem partium omnium naturalium præcipuè quæ ob redundantem humorem contigerit, præstantißimus est earum aquarnm usus, ad ardorem urinæ etiam non parum conferret, sitim præterea quæ ob puram intēperiem & caliditatem intrinsecorum membrorum contigerit, ualidißimè extinguet. Cùm ergo utrinq; rationes

adsint, quæ persuadeant an accipi debeant, an non debeāt, in ancipiti persisto: cùm planè scire nequeam exquisitum sui corporis statum uel gradum, aut etiam naturam dispositionum. Ideo hanc deliberationem præsentibus medicis determinandam relinquo, ponderatis utrinq; rationibus tum his quas ego percurri, tum ijs etiam melioribus, quas ipsi excogitabunt. Interim pro præsenti dispositione, qua præcipuè uidetur affligi, fluxu uidelicet materiei crassæ, uiscosæ, & fœtidæ per urinam, cum dolore circa partes renum, consulerem ut potu uteretur loco & hora syrupi, quo ego in huiusmodi affectibus efficacißimè uti consueui. Cuius descriptio talis est.

℞. Pentaphylli cum radicibus & folio man. iiij.
Granorum alchechengi ℥ i. s.
Agrimoniæ man. iij.
Verbenæ
Rosarum siccarum ana man. ij.
Limonum minutim concisorum num. iij. simul cum corticibus suis.

Contundantur omnia grosso modo, & aspergantur cū uncijs octo infusionis rosarum. Postea destillentur per alambicum uitreum, uel per balneum Mariæ: deinde seruetur aqua ad usum.

℞. Huius aquæ ℥ v.
Syrupi de cichoreo Nicoli sine reubarbaro
Myrtini ana ℥ i.

Sumat singulis diebus in aurora loco syrupi. Laudo præterea, quòd singulis diebus uel tribus horis ante prandium, uel immediatè ante syrupum accipiat ∋ i. in forma pilulæ, de infrascriptis trociscis.

℞. Tro=

℞. Trociscorum de absinthio
De rosis ana ʒ ij.
De aniso ℈ ij.
Succi liquiritiæ ʒ i. s.

Misce, & cum syrupo rosato fiant pilulæ pro singula drachma tres, sumendæ ut suprà. Pro *unctione dorsi, hoc est, totius regionis lumborum secundum longitudinem utrinque.*

℞. Pinguedinis anseris ℥ ij.
Olei rosati completi ℥ iij.
Rosarum rubearum
Sandalorum citrinorum
Masticis ana ʒ ij.
Laudani pinguis ʒ i.

Misce cum modico ceræ albæ, fiat linimentum secundũ artem ad usum, ut dictum est. Vinum eliget limpidum, mediocre, coloris subrubri. Vtatur in cibo carnibus sicciorib⁹, boni tamen & optimi nutrimenti, quales maximè sunt pulli perdicum, phasianorum, gallinacei, leporis iuuenis: aues omnes campestres præter coturnices, turtures etiam conueniunt, & oua sorbilia. à reliquis omnibus edulijs quàm mxime poterit, abstinebit. Hæc sunt quæ absenti in re difficili consulenda uidebantur, remittens me in omnibus saniori iudicio.

Consult. LXXXIII. De ardore urinæ, cum eo ut sæpè urinam emittat.

PRAEMISSA *ratione uictus, utatur quolibet mane, quando est in itinere, frusto cinnamomi optimi, & tri-*

turando in ore deglutiat ſuccum. Bis tamen in ſeptimana loco cinnamomi ſumat rheubarbari drachmam mediã diebus interpollatis, & illud mandendo ſuccum deglutiat. Ante cibum ſumat ſemunciam anethi præparati, & omni die inungatur locus, qui eſt intra unam & alteram natem, oleo ſcorpionis facti ex oleo amygdalarum amararum. In autumno & uere purgetur infraſcriptis medicamentis.

℞. Specierum hieræ ſimpl. ʒ ij.
Floris caßiæ ℥ i.

Miſce, cum zuccharo fiat bolus, & ſumatur tribus horis ante prandium. Deinde ſumat ſequentes ſyrupos per ſeptem dies continuos.

℞. Syrupi de cichorea Nicoli
De abſinthio ana ℥ i.
Decoctionis infraſcriptæ ℥ iiij.

Decoctio autem talis eſt, ut ſequitur.

℞. Aquarum maluæ
Althææ ana lib. i.
Aceti albi ℥ iiij.
Foliorum pentaphylli
Betonicæ
Agrimoniæ ana man. i.

Bulliant ad conſumptionem tertiæ partis, & ſeruetur pro ſyrupo. Octauo die ſumat ſequentem medicinam.

℞. Syrupi roſati ſolutiui ℥ iij.
Confectionis hamech ʒ iiij.

Cum aqua althææ fiat potio, danda in aurora cũ cuſtodia. Poſt hæc per tres uel quatuor dies continuos ſumat unciã zucchari roſati ante cibũ mane et ſero. Verùm laudo, quòd in uere incidatur uena baſilica dextri lateris, &

in

in autumno post purgationem utatur aqua balnei sulfurei, uel aluminosi, & pro quolibet mane accipiat 12. cyathos per dies duodecim: & si sint balnea, submergatur in eis. Localia nulla adhiberi uelim ante mundificatum corpus, eo quòd frigida astringant, calida uerò adhuc magis lædant. Patauij, 1547.

Consult. LXXXIIII. De calculo uesicæ cum stranguria urinæ, pro nobili puero Italo.

NE CONTERATVR *tempus in superfluis, prætermissa longa præfatione, rem ipsam aggrediar. Nobilis puer conqueritur de quibusdam dispositionibus præter naturam circa actiones, quæ sunt in emittendo urinam: & quia non sunt unius generis, ergo distinguendæ sunt. Primò patitur quandam constrictionem urinæ, quandoque enim guttatim emittit, quandoque accedit pars aliqua urinæ, & tendit ad penem, & dum est in medio regurgitat, & facit angustiam: patitur præterea grauitatem circa partes illas, cum maxima difficultate sedet, & cogitur sedere erectus diuaricatis pedibus, & dum urina retinetur in pene, & exit, percipit dolorem & ardorem. Quærendum ergo an symptomata hæc habeant unam causam, an diuersas. Primò tamen constat in uesica calculum esse, quem tetigerunt clarißimi chirurgi. Supposito hoc, quærendum uidetur, an ista symptomata habeant pro causa coniuncta, calculum in uesica, an uerò non sit causa omnium calculus? Si considero ea quæ clarißimus chirurgus cum instrumento percepit, percepit non esse in collo uesicæ, sed in fundo: ergo non potest esse calculus causa, ut*

fiat ſtranguria. Erat enim ſententia Gal. primo de locis affectis, de puero illo, in quo retinebatur penitus urina, cùm dubitaret de cauſa ſuppreſsionis, erexit puerum, & quæſiuit, & deprehendit quòd erat in collo ueſicæ calculus obſtruens, ubi cùm eſſet remotus, incepit liberè emittere urinã & mingere. Et ideo ubi calculus, nõ obſtruit collum ueſicæ, non eſt cauſa neq; impedimentum emiſsionis urinæ. Cùm iſte puer non habeat hanc ſtranguriam, tãtùm ſed urinæ retentionem omnimodam, & quod magis animaduertendum eſt, cùm habeat ardorem, & illam anguſtiam, meo iudicio, idoneum erit, ut prætermiſsa cauſa calculi, & ipſo calculo, uideamus cauſas, quæ poſſunt facere iſta ſymptomata. Nemini dubium eſt, quòd cùm ipſa ſtranguria non tantùm proueniat, quoniam obſtruatur meatus ueſicæ, ſed quando ſunt humores erodentes, qui dum occupant ueſicam, irritatur ad expulſionem, unde guttatim exilit urina, & cùm retinetur, colligitur, & confertim exit, ſed ubi acris eſt, ut ferè in ſenibus contingit, qui ſtranguriam patiuntur, quia egerunt nitroſa, & baurachia propter plurimam materiam admixtam, ſcilicet ſalſam pituitam. Cùm igitur nos uideamus, ſicut obſeruaui, cùm D. imponeret fiſtulam intra collum ueſicæ, & dilataret hinc inde orificium, propterea tamen nõ edidit aliquam copiam urinæ, ſicut ſolet fieri, quando retinetur urina, ubi aliquid circa collum eſt. Et ideo manifeſtiſsimum ſignum eſt, quòd circa collum ueſicæ non eſt obſtructio, ratione cuius fiat ſtranguria, ſed erodentes urinæ ſunt cauſa, ut non poſsit retineri urina, quia ſtimulat uirtutem expultricem, unde perpetuò diſtillat. Credo igitur quod cauſa iſtius ſtranguriæ, & illius anguſtiæ ſint mordentes urinæ, quæ

expel=

expelluntur, expelluntur liberé, pars uerò quæ circa collum inhæret, dolorem excitat in parte sensibili, unde per consensum spiritus omnes concutiuntur, & fit syncopa, quæ appellatur angustia, uidetur totus dolere, & dolor ille est lipothymia, & proœmium syncopes. Quòd autem hoc contingat cùm aliqua mordicant penem in urina, notat Arist. unde qui aliquid mingunt tale horrescunt propter acrimoniam urinæ. Vbi igitur urina efficitur mordacißima, nõ est mirũ, si loco horripilationis, quæ fit in sanis, in ægris faciat angustias: sicut .n. magis ad magis ita simpliciter ad simpliciter, ut est regula topica. Credo ergo has causas esse horum duorum symptomatum stranguriæ inquã, et lipothymiæ: erat enim ista materia acris in capite, & omnibus membris. Crediderim lapidem non esse in causa cur ita sit urina acris. Causæ sunt dispositiones in uesica, est temperatura calida, & sicca, hepar præcipué, & cor. Audiuistis etiam hunc puerum habuisse peßimam rationem uictus, & dum esset sub præceptore, se ingeßisse crassa cibaria præter omnem consuetudinem suam, fabas, pisa, legumina, & reliqua, quæ aggregant humores pituitosos, nam exercebat satis se, animo uexabatur strenuitate sui præceptoris: unde erat materia aggesta. Et quia copia humoris crudi multiplicaretur, quæ non fuit in totius ambitu, sed in hepate, & uenis mesaraicis, et cùm inueniat hepar calidum, & cor calidum, non est mirum, si ille humor pituitosus in locis calidis aggregatus fiat salsus modo adustionis. Vnde existente tali temperatura, aggregati humores crudi facti sunt salsi: qui dum fuerint paulatim aggregati, & per calorem hepatis alterius adusti fuerint, sunt duo consecuta, primò lapis generatus

ratus est in uesica. quare generatur? habet materiam pituitosam, calidam postea, summa erat, materia erat idonea exterius acquisita. Erat *secundò agens præsens calida tẽperatura, unde necessariò cõsecutus est effectus conueniens calculus, ex materia pituitosa lapideata, sicut lateres indurescunt, quoniam primò per calorem excoquũtur, deinde per frigus condẽsantur, unde neq; per calidũ, neque per frigidum possunt dissolui. Ita redditur calculus sicut lateres penitus indissolubilis à calido uel frigido, sed bene potest incidi. Cur magis in uesica generatur, quàm in renibus?* Gal. *affert causam, & dicit quòd hoc est in pueris propter ualidam uirtutem expulsiuam, quæ in imbecillioribus & senibus retinẽtur in renibus, expelluntur ad uesicam, quæ materia ibi retinetur, cùm prius excocta fuerit à calore refrigeratur, à caliditate uesicæ magis, & magis excoquitur. Iste calculus in uesica primò percipitur tactu, deinde syncopis percipit grauitatem insignem circa partes pectoris, non potest sedere, nam collum uesicæ uergit circa terram, quod dum constringitur, constringitur uesica: igitur & non potest sedere, & fit impedimentum in uarijs sitibus. Adest pruritus circa partes illas, sed longè certius est dictum iam signum. Adest etiam illa eadem causa stranguriæ multitudo materiæ pituitosæ, quæ continuè transmittitur à partibus superioribus, quæ sua mordacitate facit symptomata illa. Credo uniuersalem causam esse referendam ad materiam antecedentem horum symptomatum pituitosam materiam, quæ fouet & tegit calculum, & facit ardorem urinæ, & stillicidium. Quærendum modò uidetur, an calculus sit morbus in compositione, uel in complexione. Certum est, quòd in compositione, & quòd*

ille

ille morbus generatus fuit propter affluxum materiæ. Et etiam credendum, imò ferè necessarium, quòd sit intemperies frigida in uesica, non absolutè tamen, cùm adsit pituita salsa, à qua caliditatem acquisiuit à salsedine, ergo potest esse intemperies in uesica frigida sine defluxu materiæ. Hæc est tota ratio huius ægritudinis: & consequenter apparet prognosticum. Si uolumus iudicare de futuro, dico quòd stranguria, & ardor urinæ poterunt tardè curari. Vbi exquisitè ipsum euacuabimus, & alterabimus illam intemperiem superacquisitam propter acrimoniam, curabitur excoriatio, & ulceratio in epidermide, quæ leuis est: credo quòd ista facilè poterunt curari. In senibus non curarentur. Nephritici &c. dicit Hippocrates. Sed quantum ad calculum dico, quòd non curabitur sine incisione, nam nullus, licet plurimi tentarint dissolutionem, nemo tamen eam est assecutus: tamen exhibuerunt primò ea quæ abstergunt, & incidunt uisciditatem, dum esset appensus lapis corpori uesicæ, unde facilius postea extraheretur: præterea illa quæ comminuerent superficiem lapidis, & eam partem lapidis, quæ mollior est: continuè enim lapidis pars post partem augetur, licet nõ sit uera auctio, sed iuxta positio. Cura igitur ita exordienda: primò exquisitißimè euacuandum corpus, ut omnino tollamus materiam istam salsam, & diuerteretur per euacuationem. Facta euacuatione haberem non diuretica tantùm, sed potius, incidentia, & abstergentia, bene diuretica admiscerem his, quæ eorum penetrationem adiuuarent. Primò igitur purgaretur leniendo uentrem, exhiberem caßiam, quia lenit humorem salsum, diuertit per intestina, euacuat humores crassos, ut testatur primò Actuarius, & postea

Mesue.

Mesue. Hiera est diuretica, darem ellectuarium de sebesten simplex, deinde exhiberem, quæ incidunt humores crassos. Haberem primò intentionem incisionis, & attenuationis, postea confortarem. Vterer syrupis, ut melle rosaceo, syrupo de betonica, de stœchade, illi enim sine mordicatione incidunt. Nolo oxymel simplex, uel squilliticũ, uel ex acetosis aliquem syrupum, ne adderetur acrimonia propter acetum: & ideo isti syrupi essent conuenientes, etiam bisantinus sine aceto. Haberem postea aquas distillatas, quæ facerent penetrare syrupos ad partes, ad quas alioqui non penetrarent. Facta concoctione purgarem ipsum cum agarico, non abhorrerẽ à confectione hamech, nam licet sit solutiua, tamen euacuat diuertendo dum trahat à circunferentia ad centrum. Ideo trahendo ad uentriculum diuerteret illam materiam, quæ causam antecedentem habet, ab ipsis renibus. Respiciendo ætatem pueri, si excederet decimum quartum annum, mitterem sanguinem quæ missio sanguinis esset opportuna ad euacuationem, & euentationem, & remouendam malam qualitatem humorum, fortasse si aliqua adest redundantia sanguinis, quia habet uenas latas, possent etiam uentosæ applicari non sine ratione. Vbi ista pituita esset euacuata, & factæ euacuationes quærendum, an aquæ calidæ thermarum conueniant. Ob sunt calidæ, augent salsedinem, non habemus intentionẽ: amplius, iam præterijt occasio. Postea exhiberem quæ comminuerent, inciderent lapidem: uellem distillare limones non in alambico plumbeo, quoniam cùm uapor limonis sit acutißimus, generaret cerussam, & faceret uenenũ: & hæc aqua est magis penetrabilis, quàm acetum. Ergo facerem alambicum uitreum, & distillarem

rem limones, & chelidoniam, in quibus duabus aquis considerem: postea in destillatione ponerem raphanum, ex quibus facerem distillatam aquam efficacem ad comminuẽdum lapidem, & gratam gustui. Quòd si postea cum illa aqua aliquid illis admisceretur, si cessaret ardor urinæ, optima esset: si non cessasset, serum caprinum adderem. Et ita puerum istum regerem, ad hoc ut conuenienti tempore (credo enim in æstate hoc esse importunum) incidatur, & extrahatur lapis: & fiet faciliter inciso. Vtatur attenuante uictus ratione omnino. Et ut semper lenem habeat aluum, frequentißimè utatur caßia pro diuersione, et euacuatione humorum crassorum, ut corrigatur sanguis in uenis, assumeret bis in septimana caßiam cum portiuncula rhabarbari. Cum isto progressu tenerem istum puerum toto hoc tempore. Pro stranguria & angustijs, apponerem decocta althææ, maluarum, camomillæ, fœnugræci, sandalorum citrinorum: facerem fomentum, & olea linirem conuenientia circa pectinem. Quòd si magis urgeret, tunc peritus chirurgus, & bene exercitatus, lac instillaret.

Consult. LXXXV. De paßionibus pudendi, ardore vrinæ, difficultate mingendi, gonorrhœa, & febre erratica, pro nobili Veneto.

QVATVOR *sunt ea, quæ in hoc* Nobilis. *atque Magnifico uiro sunt præter naturam, de quibus conqueritur, & quorum ratione ad nos acceßit, quæ considerare debeo. Primum est ardor urinæ: secundum impedimen-*

tum

tum ipsius, quod tale est, quòd non liberè mingit, sicut prius, & urina tenuiùs magis exit, quàm solebat: tertium est fluxus quidam præter naturam, & inuoluntariè exiẽs ab ipso ueretro, quem gonorrhœam (si libet) nunc appellemus: quartum est febris erratica. Istæ sunt dispositiones præter naturam, quæ molestant hunc nobilem uirum, & de quibus conqueritur, quæ sunt considerandæ à me. Et ut ordinatè procedam, primò recensendæ sunt dispositiones eius naturales, naturalisq; temperies ipsius, quia uos scitis quantum referat cognoscere cuiuslibet naturalem temperiem, & ad morbos cognoscendos, & curandos, et ad modum rectè operandi, & ad tempus curandi, & ad loca, quibus debent applicari. Sed re uera difficillimum ad modum est temperaturam cuiuslibet cognoscere. Et tantùm tria sunt principalia, quibus singulorum temperaturam dignoscere possumus. Primum sunt actiones omnium uirtutum, oportet enim uidere quomodo se habeant: secũdum excrementa omnia: tertium quæ exterius apparent, quæ communiter accidentia dici solent. Ex actionibus enim cognoscimus membrorum temperaturas, quia qualis temperatura membri, talis est actio ipsius: sed ubi corpus est affectum, non una tantùm actio est, uel ablata, uel diminuta, uel corrupta, sed plures: ideo dispositiones naturales in singulis cognoscere difficillimum est. Et dicebat Galenus in procemio libri primi ad Glauc. & in tertio methodi. Opus est si uolumus aliquem rectè curare, cognouisse ipsum in sanitate, & singulorum membrorum temperaturam, colorem, habitudinem, natiuum calorem, arteriarum pulsum, quisnam fuerit à natura. Quæ si sciremus, magnitudinem morbi satis aliquando iudicare possemus:

mus: & sic exeuntia, & accidentia. In casu nostro habemus omnes difficultates istas, siquidem prius non nouimus. Tamen si discurramus per singulas actiones tam animales, quàm uitales, & naturales, percipimus naturales si non corruptas, saltem diminutas propter multa accidentia, quæ in hoc corpore contigerunt: siquidem actiones quæ cerebrum, & cor ipsum consequuntur, non bene nisi ex conuersatione aßidua cognosci possunt. Ideo considerabo tantùm unum in hoc Nobilißimo uiro, scilicet actiones naturales, quod nostro proposito attinet, quia neq; circa cerebrum, neq; circa cor uidetur aliquis excessus manifestus: sed bene circa naturalium membrorum temperiem, quia ipsa sunt, quæ uerè læsa sunt. Si ergo exactè considerauerimus ipsorum lapsum, habebimus quod à nobis intenditur. Reliquis igitur omißis ad inquirendum naturalium membrorum dispositionem, & hepatis præcipuè accedemus. Primò ergo consideremus, quænam fuerit naturalis istius uiri temperies hepatis, antequàm ad accidentia deueniamus. Sed non habemus actiones aliquas nec à sanguine, nec ab excremētis, nec ab extrinsecis accidentibus, uidelicet à colore, calore &c. ex quibus in cognitionē naturalis istius temperiei deuenire ualeamus. Sunt tamen quædam, in quibus circa hoc iudicium nostrum firmare possumus: est enim amplitudo uenarum, atq; musculorum, sunt & pili, & structura corporis, quæ omnia etiam indicant præteritam temperiem. Sed hæc in hoc uiro non sunt talia, ut intensam caliditatem, uel frigiditatem indicent: attestātur tamen magis supra caliditatem, quia uenæ sunt satis amplæ, & structura corporis satis magna, & pili non sunt adusti, nec crispi, nec subalbidi, sed potius subrufi ten

dentes

dentes ad nigredinem. In paßiuis uerò qualitatibus nullum uideo signum, ex quo poßim iudicare uel multam siccitatem, uel multam humiditatem. Quòd autem calida temperatura sit, indicatur etiam ex eo quòd maximè fuit, & est pronus in Venerem, & caliditas hepatis immediata causa est salacitatis. Ideo bene Plato concupiscentiam in hepate, constantiam in corde, animalem uirtutem in cerebro posuit. Quòd autem caliditas renum faciat ad salacitatem, dico quòd non per se, sed per consensum solùm, quia facit ut uasa illa seminaria sint ampla, & lata: & sic per consensum. Sed hepar præbet caliditatem, & materiam ipsius salacitatis, & immediata causa ipsius est, ut inferius patebit. Arguitur igitur ex ijs quæ apparent, ut ex moribus præteritis, quòd sit calidæ temperaturæ hepar huius Nobilißimi uiri, in quo est uis sanguificandi. De uentriculo nec ex præteritis, nec ex præsentibus audio aliquem excessum, neq; in caliditate, neq; in frigiditate, nec de ipsius dispositione nunc multum curandum, maximè cùm nõ conqueratur de ipso. His igitur ita se habentibus credisne tu, quòd talem nunc seruet temperaturam hepar istud, qualem habuit antea? minimè, imò dico, quòd ipsa ipsius hepatis longè diuersa est ab eo quod prius erat, & essentialiter firmata iam in hepate per plurimos annos. Sed quænam est intemperies ista? Dico quòd cùm prius calida esset respectu proprij temperamenti illius, non respectu temperati, sed respectu sui ipsius, erat à prædominio calida, nunc lapsa est ad frigiditatem respectu ipsius, non absolutè, & habet diminutas hepatis operationes, & non solitas propter additam frigiditatem. Hoc autem indicat color apparens in toto hoc corpore. quia scitis ex quarto de

tuenda

tuenda ualetudine non longè à principio, quòd humorum in corpore existentium dominium cognoscitur ex colore cutis, nisi humores illi in altum sese receperint. Et ibi dat signa, & causas, quando in altum & profundum recedũt, scilicet uel propter frigora, rigores, animi affectus, ut timorem, tristitiam ingentem, et incipientẽ uerecundiã, &c. In isto autem est color plumbeus, liuidus, exanguis cum fuscedine quadam, & non habet colorem suum naturalẽ, floridum, & uiuidum, sicuti apparet, ubi est hepatis caliditas iuncta siccitati: & talis color iam per plures annos perseuerauit. Præterea abundat plurima pituita, quod indicatur ex urina, quæ immediatè profluit à sanguine: ideo indicat temperamentum sanguinis, sanguis uerò temperamentum hepatis, siquidem in eo generatur. Vrina autem quoad colorem, cùm sit subalbida, quoad substantiam crassa redundans plurima pituita, ideo signum est, quòd sanguis est pituitosus: si sanguis est pituitosus, ergo hepar labitur ad frigidum: si sic, & tamen præcessit caliditas hepatis, ideo redundat adustionibus, sicut dixit Galenus secũdo artis medicæ. Qui sunt calidi & sicci hepatis, procedente tempore fiunt frigidi & sicci. Hepar igitur istius Nobilissimi uiri tum propter plurimos labores, tum propter plurimas resolutiones, quæ accesserunt propter delicta, ad frigidum declinauit: & quoniam diu perseuerauit ista intemperies, credendum est quòd iam sit confirmata. Accedit aliud insuper considerandum, quòd non modicam de hac re fidem faciet, an scilicet perpessus sit morbũ Gallicum: et sicut scitis morbus Gallicus sedem habet suã in hepate, & ut aliâs dixi, est intemperies ipsius hepatis. Quòd si adesset in hoc nobili huiusmodi morbus, magis es-

ſet læſum, & generaret humores magis aduſtos, quàm prius, ſicut apparet. Et ſic hepar licet ad frigidum labatur, & per conſequens pituitam generet, illã tamen adurit: & ſic ſi bilem generat, ita etiam dicendum eſt de melancholia. Ideo multum refert ad diſpoſitiones eius cognoſcendas ſcire, an ſit perpeſſus morbum gallicum. Ideo dicam liberè id quod ſentio, uidelicet quòd credo, quòd perpeſſus ſit morbum Gallicum, & nunc etiam patiatur. Et adſunt præter communia illa ſigna quæ maximam faciunt coniecturam, quòd ſcilicet concubuerit cum infectis huiuſmodi morbo mulieribus: tamen iſta coniectura potius legislatorum, quàm medicorum eſt. Habuit etiam puſtulas, & bubones: & licet diſiunctiuè non ualeat, hîc eſt bubo, hîc ſunt puſtulæ, ergo adeſt morbus Gallicus; coniunctim tamen ualet, hîc eſt bubo, & puſtulæ in ueretro, ergo adeſt morbus Gallicus: & cùm habuerit rem cum inquinatis, hæc non ſunt leues coniecturæ ad ſuſpicandum hîc adeſſe morbum Gallicum, licet quælibet harum per ſe ſumpta leuem faceret coniecturam, omnes tamen ſimul ſumptæ non ſolùm perſuaſionem, ſed etiam fidem certam, & firmam faciunt. Sed dicetis uos, præter puſtulas, & bubones in pudendis in morbo Gallico laborantibus, ſolent etiam conſequi puſtulæ in capite, & dolores inter iuncturam, & iuncturam, in perioſtijs illis: ſed hæc in hoc non fuere: ergo non laborat morbo Gallico. Reſpondeo quòd non ualet, quia licet non habuerit dolores, & in capite puſtulas, hoc ideo fuit, quia perpetuam ex renibus euacuationem habuit, & materia quæ debebat facere dolores illos, & illas puſtulas, euacuata eſt per penem, & diuerſa eſt aliò: ideo non fecit illa accidentia. Cuius ſignum eſt, quòd quando

erat

erat in naui, & quidam medicus repreßit huiusmodi fluo-rem, statim sensit dolores in omnibus membris ex retentione illius materiæ: & si nunc eam retineret, eadem accidētia causaret. Sed dicet quis uestrum: tu ex colore ipsius arguis supra morbum istum, sed huiusmodi color pallidus perpetuò sequitur huiusmodi fluorem. Dico quòd si tantùm iste color esset propter refrigerationem hepatis, & propter exitum illarum materierum, esset subalbidus, & cacoëthicus, & non plumbeus, & fuscus: fuscedo autem cum palliditate indicat adustionem humorum, quam solet huiusmodi morbus generare. Ideo suspicor hunc uirum affectum esse morbo Gallico. Præter intemperiem hepatis, quæ frigida est, credo etiam adesse frigiditatem respectu morbi Gallici. Et hæc quoad temperiem membrorum naturalium. Accedamus modò ad eas dispositiones præter naturam, quibus affligitur nobilis iste. Est primò ardor urinæ: hoc autem contingit, uel ratione ipsius urinæ, uel ratione instrumenti: ratione uerò urinæ dupliciter, uel quia urina mordax, salsa, acris, & calidior in se, uel quia addita sit ei aliqua substantia salsa, uel acris. Quid credis tu quæ sit causa istius ardoris? Dico quòd est non ratione propriæ substantiæ ipsius urinæ, quæ sit salsa, acris, & mordax præter eam quæ sibi propria est, quia color ille subalbidus, & substantia ipsius crassa non indicat mordacitatem esse: sed iste ardor aduenit propter materiam salsam ipsi urinæ adiunctam, & purulentam. Aut est ratione instrumenti, & sic esset uel quia in ipso ueretro esset excoriatio aliqua, uel ulcus, uel exiccatio illarum humiditatum, quæ solent esse in glandibus penis, quæ factæ sunt à natura, ut ui sua emplastica humectent longitudinem pe-

nis, ne urina in transitu propter sui mordacitatem excoriet: & sic etiam intestina uestita sunt pituita illa crassa, ne mordacitas fecum, & bilis in transitu corroderet ipsa, & quando intestina ipsa propter aliquam uiriditatem priuantur illa humiditate, tunc contingunt abrasiones. Sic etiam contingit in pene ubi propter excessum aliquem superfluæ Veneris, uel aliam ob causam consumitur huiusmodi humiditas, arescit meatus uirgæ, & mordacitas urinæ occurrit membro immediaté, & sic causat ardorem. Hîc credo, quòd sit materia mordax propter salsedinem, non propter acrimoniam. Sed siue sit nitrum, siue sal, tum ex utraque materia, tum purulenta, tum nitrosa, per adustionem, tum salsedo, ubi substantia humida iuncta est cum terrestri, & pars terrestris aduritur, tunc fit salsedo: & si ulterius aduratur fit amaritudo, licet Auicenna uoluerit ex admixtione bilis, & pituita fieri salsedinem. Sed aliâs ostendi, quomodo hoc fieri nequeat, & quòd hoc repugnat rationi, ueritati & experientiæ: quia ex amaro mixto cum insipido nunquam fit salsedo, sed bene amaritudo: salsedo autem fit ex adustione partium terrestrium in ipso humido. Cùm ergo iste plurima abundauerit pituita, & intemperie ad frigidum, & propter morbum Gallicum adustione, facta est salsedo propter moram ipsius pituitæ in hoc corpore: et licet respectu proprij temperamenti lapsum sit hepar ad frigidum, respectu tamen temperati habet caliditatem maximam: & sic augetur salsedo, & sic hepar generat humores adustos, quos per urinam excernit. Et quia non est perfectè concocta illa materia, licet aliquæ partes adurantur; ideo in exitu causat horrorem, sicut contingit dum pus mouetur de loco

loco ad locum. Et ista est causa, quare urina in exitu mordicet, & horrorem sentiat propter subitum motum materiæ mordicantis per partes sensibiles. Præterea credo ego quod adsit etiam ariditas illius humiditatis, ex qua sequitur ardor, & maximus. Quòd autem sit ariditas, patet ex præcedentibus, & enarratis, quia ut audiuistis maximè Veneri deditus fuit, & ante tempus, & nunquam pepercit, ita ut dum adhuc adolescens esset, annos circa quindecim natus, in decem diebus quinquagesies concubuerit, ita exinanita fuit huiusmodi humiditas, quæ etiam sola cogitatione exit, quandoque etiam ex longo isto defluxu, qui decem & octo annos perseuerauit, & ex intemperie incaluit locus etiam propter assiduas functiones, & propter plurimum coitum substantifica illa humiditas resoluta est: tum etiam quia pars illa non nutritur, sicut oportet, quia facta est debilis, propter ea quæ dicta sunt, etiam quia occupatus fuit perpetuò in multis laboribus in exercēdo mercaturam, & in regionibus calidißimis in Oriente, & in Aegypto, ex quibus maximè exiccatus est. Et hæc quoad hunc ardorem urinæ. Habet præterea retentionem urinæ ita ut urina liberè nō exeat, sicut solebat, sed subtilius. Pro quo notare debetis, quòd tria sunt apud Græcos, dysuria, stranguria, & ischuria: dysuria est, cùm urina difficulter exit: stranguria, cùm urina guttatim exit: ischuria uerò, cùm totalis retentio urinæ est. Dysuria igitur, uel difficultas urinæ, est cùm quis licet liberè mingat, cū dolore tamē, & cum difficultate mingit, sicut accidit in dysenteria, illis qui sic affecti sunt, plurimum quidem egerunt, & plus quàm oportet, sed cum difficultate: stranguria cum guttatim exit, & non potest retineri: ischuria non ablata tota-

lis emißio urinæ, uel diminuta. In hoc igitur est dysuria, non ablata actio, sed diminuta tantùm. Iste ergo non mingit amplè, liberè, sicut solebat, sed strictè. Causæ autem retẽtionis urinæ sunt uel quia est defectus in expulsiua uirtute, quæ non expellit id quod debet, ut quarto, & sexto de accidenti & morbo: uel uitio urinæ, uel uitio instrumẽti. Expulsiua uirtus debilitatur uel propter frigiditatem, uel propter aliquid aliud, ut non poßit fungi proprio munere. Vitio urinæ, uel quia non habet solitam & debitam mordacitatem, quæ mordicet, & insurgere faciat expulsiuam uirtutem ad expellendum, uel propter sui craßitiem, & in istis non est defectus. Vel in instrumento, quod est uel collum uesicæ, uel meatus uirgæ. Et cùm ista est ischuria, impedimentum non potest esse in renibus, nec in uesica, nec in uasis illis, quæ deferunt urinam ad ipsam uesicã: in meatu uirgæ, uel collo uesicæ potest esse impedimentum, uel quia obstructus sit ob calculum uel inflãmationem, uel propter callum, uel aliquem tumorem ibi impactum, ut grumum sanguinis. Hîc non est calculus, quia nullum calculi signum adest, nec arenulæ in urina, nec aliud quidpiã. Non callus, quia hoc semper ita esset, & eodem modo mingeret: sed nunc quandoq; liberè magis mingit, quandoque minus. Nec etiam adest inflammatio, quia non adsunt aliqua inflammationis signa. Non ulceratio, quia exiret sanguis: quod si interdum exierit, illud fuit propter immißionem candelæ. Ideo credo quòd causa, quare non liberè, et amplè mingat, sic ut prius, sit materia aliqua uiscosa, quæ in illis partibus cõtinetur. Quod apparet, quia antequàm mingat, exit quid uiscosum albũ, quod apparet in fundo urinæ. Et sic credo materiã aliquam esse impactã & in meatu

ueretri,

ueretri, & in collo uesicæ, quæ adhæreat in illis partibus, quæ crassa est in propria substãtia, quod indicat crassities, & turbulentia urinæ. Et hæc sunt signa, quæ uidimus, & causæ in hac difficultate uel tenuitate urinæ, quæ nõ erant prætermittenda. Quoad gonorrhœam, utrum huiusmodi fluor, quem nunc patitur, sit appellãdus gonorrhœa nécne: dico quòd credo à principio uirum hunc passum fuisse gonorrhœam propter omnes rationes: quia (ut scitis ex sexto de locis affectis, & sexto de tuen. san. & in sexto de accidenti & morbo) gonorrhœa est inuoluntarius exitus seminis, qui accidit uel uitio seminis, uel uitio uasorum seminalium: quoniam ista duo sunt, quæ per se faciunt gonorrhœam, alia uerò per accidens, & per consensum, ut cùm quis ex assidua imaginatione semẽ emittit, & iste uerberibus, & non medicamentis curandus est. Quandoq; ex caliditate renum, quia quandoq; potest esse tanta caliditas in renibus, ut dilatet, et aperiat uasa seminaria, & hoc faciat non quia aliquod commercium ista uasa habeant cum renibus, sed solùm propter uicinitatem: quia nullum uas seminarium uadit ad testes, quod affinitatem habeat cum renibus. Non in dextra parte, quia uas seminarium dextrum oritur à uena caua, quæ descendit ad dextram partem: nec etiam in sinistra, quia sinistrum deducitur à magno ramo uenæ concauæ, qui ramus concauæ antequàm ad renes pertingat, emittit per longum spatium à se ramum, qui postea facit alium ramum, qui postea ad sinistrum testem pertingit, & ex eodem ramo, quẽ facit emulgentem, uasa seminaria oriuntur: nec per arteriam habet commercium cum renibus, sed multum distat ab his, quæ ad renes pertingunt. Ideo non uideo, quomodo

gonorrhœa poßit fieri uitio renum, nisi per consensum, & ratione uicinitatis, & non per se, quicquid dixerit Auic. Potest igitur propter uicinitatem renum cum uasis seminarijs fieri gonorrhœa, eo quia adeò calefacti sint ipsi renes, ut ratione uicinitatis incalescant uasa illa, & sic dilatentur, & ita exeat semen inuoluntariè: & sic potest excusari Auicenna. Et potest prouenire fluxio seminis ratione musculorum, dicebat ipse: sed huiusmodi fluxio non est à musculis, sed per uirtutem expulsiuam, & non concurrunt musculi, nisi quando quis uelit uehementer conari. Sed dicet quis, quomodo exit sperma per cõuulsionem, cùm quis in epilepsian inciderit? Dico quòd hoc contingit propter uillos, qui contrahuntur, & extenduntur, et mouentur motu spasmoso: & sic omnes musculi mouentur, et excitantur. Galenus tamen in VI. de tuen. san. reducit huiusmodi fluxus ad istas duas causas, uel ratione seminis, uel ratione ipsorũ uasorũ seminariorũ, quæ sint affecta, & uitiata, & imbecillia reddita, et in superioribus partibus. Et contingit de semine, sicut de lacte in mamillis: sicut enim sanguis efficitur sub forma lactis in ipsis mamillis, ita sanguis in uasis seminarijs, & in illis inuolutionibus efficitur sub forma seminis. Contingit autem, ut exeat semen propter imbecillitatem istorum uasorum, uel quia relaxata, & aperta sunt, & calefacta ita quòd trahant, quod non deberent trahere, & cùm sint debilitata, multa excrementa ad illa demandantur, & sic inuoluntariè exit: quod etiam contingit de lacte in mamillis existente. Quando uerò fit ratione uitij existentis in semine, hoc contingit uel ratione multitudinis, uel ratione malæ qualitatis acris, uel huiusmodi. In isto erat uera gonorrhœa ratione uasorũ,

& uiarum dispositione, per quæ fit huiusmodi transitus, & præsentia humoris mali, & ratione imbecillitatis uaso rum, quæ effecta sunt imbecilliora propter malam uictus rationem, & propter excessiuum, & immoderatum coitum. Et sic quia dilatatæ fuere illæ uiæ, & aucta est mate ria ratione malæ uictus rationis; ideo huiusmodii dispositio perseuerauit. An modò etiam nunc patiatur gonorrhœam, & fluxum seminis inuoluntarium, quia materia seminis, quæ est sanguis prouenit ab hepate, spiritus uerò fermentans huiusmodi semen à cerebro, & à corde emanat, sanguis autem iste cùm ad uasa seminaria uenerit, in illis uasis conficitur. Ideo liberè dico, quòd credo illum non pati nunc ueràm gonorrhœam, sed ad alborum fluxio nem istum uenisse opinor, qui fluxus fit à materia quadam pituitosa & corrupta, quæ cùm uias paratas, & apertas inuenerit, illud defluit ad uesicam. Et sic credo, quòd in tota massa sanguinea sit uitium (ita ut oportet) ratione hepatis, quod lapsum sit à proprio temperamento per frigidum, & maximè cùm accesserit illa infectio morbi Gallici. Et quòd recipientia sunt debilitata, ut Auic. xxii. tertij sunt mandantia fortia, scilicet hepar, & totus ambitus uenarum, plurima superfluitas pituitosa, & adusta, & salsa, & uasa dilatata fuere, cùm etiã à natura sint lata, quia calidæ fuit temperaturæ à predominio. Ideo habuit amplitudinem uenarum, & uasorum, quæ etiam uasa dilatata sunt propter plurimum coitum, & longum defluxum. Et sic mandantia sunt fortia, recipientia debilia, uiæ latæ, & multitudo materiæ malæ. Et sic credo quòd ista si debet dici gonorrhœa, seu iste fluxus sit permixtio quædam seminis, & aliorum plurimorum. Et sicut in mulieribus cõtingit,

tingit, quòd post fluxum gonorrhϾ sequitur fluxio alborum, uel ratione hepatis, uel ratione totius, quod acquisiuerit malam temperiem, & aggregata sit cacochymia, et materia mala: & cùm uias reperiat paratas hinc fluunt huiusmodi alba, si est mulier per uuluam, si est uir per penem: ita credo in isto fuisse, quòd plurimæ materiæ pituitosæ ratione hepatis, & totius ambitus uenarum per uenas emulgentes ad uesicam deuenerunt, & minguntur ita putridæ. Sed dicetis, si sunt putridæ, ergo ibi deberet adesse ulcus. Dico quòd non ualet, quia materia pituitosa potest circa uenas putrescere, ita ut pus appareat, & tamen non sit ulcus, ut uidi superioribus diebus in quodam uiro Fulginate. Quòd autem sit materia pituitosa, uidetur ex colore: alba enim est illa materia, quæ fluit, & putrefacta nullum præ se ferens colorem. Quartum, & ultimum accidens erant febres quædam erraticæ. Et multi mirantur quænam sit causa istarum contingentium, maximè post quartanam. Sed si cognoueritis causas istas, non mirabimini: & quandoq; antecedunt quartanam, quandoq; uerò subsequuntur, quia aliquæ quartanæ habent affinitatem cũ illis. Sed quænam sunt causæ istarum erraticarũ, quæ nullum seruant ordinem? Nullæ aliæ certè nisi tres illæ, quas Galenus in fine secũdi de diff. feb. aßignauit, ubi dicit quòd febris erratica fit uel quia permutatur humor putrescens, uel quia uariatur ratio uiuendi, uel quia alius humor putrescit in aliqua parte corporis, & alius in alia. Et sic prout uariæ generantur putredines propter uarios humores defluentes ad uarias partes, sic uariæ fiũt febres, & periodi, cùm humores uarij sunt, qui putrescunt. Nam interdum putrescit pars subtilior sanguinis, quæ sapit naturam

turam bilis, ideo facit paroxyſmum tertianæ: aliquando fæx ſanguinis, & ſic facit paroxyſmum quartanæ: quandoq; pituita putreſcit, & ſic facit paroxyſmum quotidianæ. Alio uerò die fieri poteſt, quòd putreſcat pars craſſior, & ſic facere poteſt quartanam, quia illa aduſta fuerit. Fiunt etiam ex uariatione ciborum, quando uiuunt modò uno modo, modò alio, modò plurima ingerunt, modò pauca, modò craſſa, modò tenuia: & ſic prout uarij humores generantur, ſic ex putredine illorum fiunt poſtmodum uariæ periodi. Tertia cauſa iſtarum eſt quando eſt aliquis locus, ad quem præcipitetur aliquis humor, & ibi putreſcit: alius autem ad aliam partem, & ibi putreſcit: & ſic uarij poſſunt fieri pro uarietate humorum putreſcentium. Sed quæ cauſa eſt in hoc Nobiliſſimo uiro iſtarum febrium? Dico quòd omnes concurrunt, quia abũdat omnibus humoribus, habuit uarios paroxyſmos, & ſic duos uel tres paroxyſmos quartanæ habuit, poſtea ſecuta eſt tranſmutatio, & habuit ſextanam, prout modò unus, modò alius humor computruit, & exijt ad exteriores partes uenarum, quia non æqualiter generati ſunt iſti humores, quia non ſeruat eandem rationem uictus: & in uaſis ſeminarijs, ut uenis in teſtibus, & ueſica poteſt putreſcere iſte humor pituitoſus, à quo eleuantur uapores putridi, & petunt cor: & ſic ponunt ipſum cor in calefacto eſſe. Et ſic credo quòd omnes iſtæ tres cauſæ concurrant ad generationem febris erraticæ in hoc Nobiliſſimo uiro. Accedamus modò ad curationem iſtorum accidentium prætermiſſa febre, quam non habet, nec de ipſa conqueritur. Et primò quoad gonorrhœam, quia ut dixi credo quòd certa illa materia, quæ à ueretro emanat non

ſit

ſit ſemen, ſed cum ſemine permixtam eſſe plurimam materiam pituitoſam ſalſam putridam, quæ à toto ambitu uenarum, & ab ipſo hepate emanat: ex qua ſequitur ardor urinæ, & retentio, ſeu emißio illa urinæ diminuta. Et ideo *credo, quòd ſi remoueatur fluxio, remouebuntur etiã omnia alia. Sed cùm in qualibet fluxione quatuor ſint, mãdantia, recipientia, uiæ, & materia; ideo debetis primò prouidere, ne mandantia mandent: ſecundò recipientia corroborare: tertiò uias aſtringere: principalis tamen intentio eſt, ut dicit* Galenus *ſexto de tuend. ſanitate, intercipere materiam, quia ſtante materia, & imbecillitate membri ſemper de neceßitate ſequitur fluxio: materia autem intercipitur, prohibendo ne generetur.* Hoc autem *fit recta ratione uictus adhibita circa qualitatem, & quantitatem, ne tantùm comedat, quantum appetit: quia ſi ſanguis bonus efficietur, natura auara pro ſe retinebit.* Et *hoc quoad qualitatem, & quantitatem ciborum.* Ita *etiam de uino: non ſit nimis calidum, aperiens, nec nimis frigidum, ſed temperatum in colore, & ſubſtantia.* Quoad *exercitium, moderatè ſe exerceat, non dormiat in meridie, & reliqua huiuſmodi. Quoad euacuationem uerò humorũ, qui generati ſunt, plurima ſunt inſtrumenta.* Primum *eſt euacuatio propriè dicta per propria loca, per uomitum, per ſeceſſum, per urinam, per ſudorem, & diuertendo per cauteria: quia natura rei indicat nobis cùm diu perſeuerauerit iſte morbus, ideo difficillimè expelletur.* Cùm *igitur iam ſint decem & octo anni, ex quo perſeuerauit morbus iſte; ideo ſi ſola euacuatione propriè dicta uelimus procedere, non bene ſuccedet.* Et *oportet prius corroborare membrum mandans, & generans, ne noua generetur materia,*

teria, & debemus auertere ipsam, antequàm membrum recipiens corroboremus, quia si prius corroboraremus, quàm diuerteremus, posset ad aliud membrum nobilius præcipitari hæc materia: ideo à leuioribus euacuationibus incipiendum est. Et primò lenienda est aluus. De missione sanguinis, tum propter diuersionem, tum propter suspicionem illam, quam habeo de morbo Gallico, & propter adustionem, quæ in hepate generatur, suaderem ut fieret à basilica lateris dextri phlebotomia. Quo uerò ad præparationem materiæ cum syrupis, uaria sunt instrumenta: notum est quis sit humor superfluus, & quæ intemperies. Ideo cum incidentibus, & abstergentibus præpararem, quæ tamen non essent diuretica: & talia essent sicut oxymel, mel rosatum, syrupus de betonica. Cum ijs uel decoctis similibus præpararem materiam, & cum solutiuis appropriatis postea educerem. Istis peractis antequàm ad corroborationem mandantium, & ad uiarum cōstrictionem deuenirem, facerem prius cauteria, ut diuerterem materiam. Sed cùm morbus sit infra renes, qui tamen habet originem in partibus superioribus, an magis conueniret, quòd huiusmodi cauteria fierent in brachijs, an uerò in tibijs? Dico breuiter quòd facerem in tibijs. Rationem nunc non aßigno, quia essem nimis prolixus. Deinde ad corroborationem membrorum mandantium, & recipientium, & ad constrictionem uiarum deuenirem. Et quia duo proposita fuere, primum an decoctum ligni guaiaci in hoc Nobilißimo uiro: secundò an balnea Aponensia, uel Veronensia conuenirent; ideo modò ex his, quæ supposita fuere à nobis, conueniret decoctum ligni: in ipso enim est forma illa specifica, quæ ex toto formæ morbi

Gallici

Gallici aduersatur. Non enim curat quia calidum, uel frigidum, humidum, uel siccum, sed quia tale: quoad qualitates tamen manifestas habet caliditatem ultra secundum gradum, siccitatem usq; ad tertium. Ideo exhiberem istud decoctũ ratione illius morbi Gallici, & ratione formæ suæ specificæ, etiam astringit & corroborat membra. Quòd autem habeat uim calefaciendi, quia erat dubium, quia calefactio in primo sensu non sentitur, sed à ratione sensui coniuncta, ut Galenus in lib. de simplici medicina testatur; ideo dicebatur ab aliquibus primo occursu non pungit linguam, ideo calidum in primo. Dico quòd mordicat linguã, & quòd est calidũ in secundo intensè etiam: & dico quòd quando caliditas fundata est in substantia tenui, illico mordicat linguã, & citò euanescit. Ideo dicit Galenus in quarto de tuenda sanitate loquens de Diatrionpipereon, licet sit medicina ignea ita ut uentriculum inflãmet, tamen quia in substantia tenui & subtili fundata est, citò euanescit, et ad hepar non peruenit. Sed cùm est in substantia crassa terrea, huiusmodi substantia non permittit actionem caliditatis adeò facilè percipi: nam auripigmentum quia eius caliditas fundata est in substantia tenui, & subtili, ideo si apponatis super linguã, ulcerabit. Sed in ligno, quia eius caliditas fundata est in substantia crassa & terrestri; ideo primo occursu non percipitur eius caliditas, sed per decoctionem extrahitur: ideo in ipso percipitur amaritudo. Ideo calidum & adustum est, quia Galenus & Auic. uolunt, quòd ubi est amaritudo, ibi adsit caliditas: sic etiam Arist. & Theophrastus uoluere: licet Auer. negauerit, quia in opio est amaritudo, & tamen est frigidum. In decocto hoc est amaritudo, & acrimonia, & maxima, ita

quòd

quòd quandoque qui usi sunt isto decocto, toti erysipelati sunt: quibus uerò exhibitum fuerit cum aqua endiuiæ nihil calefacti fuere. Ideo decoctum huiusmodi habet caliditem in secundo, quia acrimonia non stat in primo tantùm caliditatis gradu, sed cum intensiori. Et quia quærebatur, an miscendum esset, & decoquendum cum aqua endiuiæ: & uidebatur quòd non, quia dicebatur quæ operantur per specificam formam, & à proprietate occulta, si commisceatur cum ipsis aliquid, destruetur eorum forma specifica. In secundis qualitatibus hoc contingit: sed endiuia, & huiusmodi non destruunt formam huius specificam. Et quia dabatur exemplum de magnete illito allio, quod non potest trahere ferrum, & non potest agere sua forma specifica, dico quòd ideo est, quia allium habet formam specificam contrariam magnetis actioni, & si alia illinatur re, non propter hoc amittit formam suam specificam magnes. Et uos scitis, quòd ex uno particulari non sequitur unum uniuersale: etsi in magnete cõtingeret hoc, non tamen contingit in hoc decocto cum endiuia: imò non calefacit, sed refrigerat. Cur est quòd cùm aqua communis sit primum frigidorum, non magis reprimat caliditatẽ ligni, quàm aqua endiuiæ? De hoc diximus dum de morbo Gallico ageremus. Ideo exhiberem istud decoctum, tum quia qualitatibus manifestis proderit, quia calefaciendo, & exiccando corroborabit, & exiccabit materiam illam, & quoad formam specificam, quia in hoc timeo de infectione Gallica. Quò uerò ad aquam thermarum licet de directo morbo Gallico infesta esse uideatur, & licet multos uiderim laborantes isto morbo ex aqua balneorũ læsos fuisse, tamen darem huic nobili uiro, si istud decoctum non ex

toto

toto ſanabit ipſum. Sed à quo eſt incipiendum? Ego inciperem à decocto ligni alterato cũ aqua endiuiæ, quia hoc indicat & naturalis eius temperies, & anni tempus, quia nunc ſumus in æſtate. Ideo factis exquiſitiſsimis euacuationibus, quæ debent fieri, & factis etiam diuerſionibus exhiberem iſtud decoctum. Ex quo deſperatos etiam ſanaui in maximis etiam caloribus hoc modo præparato, quia ſic non timerem calefactionem. Et ſi ex toto non leuaretur et liberaretur, exhiberem aquam thermarum Veronenſium, adhibita ſolita diligentia. Et ſic credo quòd ſanabitur ſi omnia, quæ dicta ſunt, exactè, & ſumma cum diligentia, ſicut fieri debent, obſeruabuntur. Et hæc ſatis.

Conſult. LXXXVI. De calculo, dolore renali, & iuncturarum, cum ardore urinæ, pro ciue Florentino.

IVDICAMVS *calculos per urinam excretos, dolores circa renes, ac iuncturarum affectus à plurima pituitoſa materia generari. Vrina eſt turbida, ſubalbida, ſero lactis ſimilis, cum ſedimento craſſo, & albo. Calculorum color calci antiquorum parietum ſimilis, eorumq́; ſubſtantia craſſa, & dura. Præterea uictus ratio comeſſationibus, & potui dedita cum paucitate exercitij. Ex temperatura etiam calida, & habitu corporis, & animi moribus appetitui, & uoluptati mancipati credimus hunc in uenereis plus æquo exceſsiſſe. Vnde calor naturalis, & concoctiones omnes diminutæ fuerunt, accedẽte præcipuè ætate, quæ accedit ad ſeptimum ſeptenarium, & conſequenter ad finem primi ſenij, ſi Galeno, & Hippocrati credimus.*

dimus. Ardorem autem urinæ fieri arbitramur partim ex priuatione humoris in glandulis ureteris nimia uenere con sumptis: partim uerò ex mordacitate urinæ, quæ in immẽ sum aucta fuit ex admixtione plurimæ pituitæ salsæ. Habuit autem pituita salsedinis causas, tum ex naturali hepatis caliditate adurente, tum ab obstructione, & putredine. Et hæc quidem de causis, & natura affectuum: nam de uesicæ calculo nos quoq; dubitamus adesse, si uera sunt, quæ intelleximus, ex equitatione impediri, ac lædi, in pectine grauitatem percipi, prurire præputium. quæ omnia coniecturam faciunt, uesicam calculo laborare: ac nos quoq; operarijs parum confidimus. Quantum ad curam, arbitramur eam difficilem fore: ætas enim maximo impedimento est, si Hippocrati fidem adhibemus: nephriticos enim, et circa uesicam dolores asserit non facilè curam admittere. Sed præter Hippocratis authoritatem ratio quoque, & rei natura nos ita cogit fateri, quam tamen consultò omitto: neq; enim hìc docemus, sed consulimus, quid agendum. Credimus ergo hunc nunquam ita conualiturum, ut tutò sibi poßit confidere, quin in eosdem affectus incidat quacunque etiam leui occasione incidente: posse tamen efficere cura, & aßidua diligentia adhibita, ut uel nunquam, uel rarißimè molestetur actu, quamuis inclinatio perseueret. Vt autem hoc commodißimè fiat, primò maximè eniti debet, ut in sex rebus non naturalibus nihil, uel minimè delinquat. Ac circa aërem cauebit omnes excessus tam calidos, quàm frigidos, uentorum omne genus, præcipuè tamen australes, & boreales, nocturnum cœlum, habitationes humidas, & terreas, apertis fenestris noctu quiescere, & reliqua huiusmodi. Somnum meridianum præcipuè fu-

giat: nocte septem, uel octo horas dormire studebit: reliquo tempore, quantum fieri poterit, uigilabit. Exercitia matutina conueniunt, ac superiorum potius partiũ, quàm inferiorum: proinde equitationes magis laudarem, si affectus uesicæ tolerarent: sed arcu exerceri, aut iactu lapidum, ac similibus tutißimum iudicarem. Post cibum quiescat tam animo, quàm corpore, quies tamen non ea sit, ut iaceat, uel aliquo modo decumbat: quin potius stet, uel molliter deambulet sine aliquo labore. Ab omnibus animi molestijs quàm longißimè recedat, lætus cum iucundis amicis uitam degat. Pro reliquis nitatur aluum habere lenem: quòd si natura defecerit, leniet uel clysteribus, uel resina laricis quàm pinguißima, quam mane sumat ad magnitudinem nucis, uel sumat carnem pinguium caricarum ad unciam, medullæ cnici, id est, cartami drach. duas, & facto bolo deuoret ante prandium, & ius pulli eadem hora bibat, in quo decocta fuerint malua, beta alba, mercurialis. Cibum ita temperet, ut bis tantùm in die comedat, neque bibat unquam inter cœnam, & prandium, abscedatq; à mensa citra saturitatem. Sit cibus simplex, atq; unius generis, multitudinem epularum, & uinorum, tanquam pestem euitet. Sunt autem cibi, qui maximè laudantur à medicis boni nutrimenti, & facilis concoctionis, qui cùm omnibus medicis sint notißimi, consultò omittantur. Vinum eligerem pauciferum, substantia tenue, liquore purißimũ, colore uel album, uel rubeum, clarum, sapore neq; acidũ, neq; austerum, sed maturum. Hæc ubi ritè peracta fuerint, maximam partem suæ præseruationis peractam arbitror. Cùm uerò, uel neceßitate itineris, uel societate, uel incontinentia sæpe delinquant homines, unde humores maligni

ligni generantur, qui postea ad loca imbecilla fluētes morbos generant: ideò necessarium putamus ad conseruationem aliquod habere pharmacū familiare, quo ter, aut quater in mense sine aliqua molestia utatur. Tale autem esse poterit.

℞. Agarici optimi
Aloës optimæ
Rhabarbari bene maturi ana ʒ iij.
Rosarum rubearum
Sandalorum citrinorum ana ʒ i.
Gingiberis
Cinnamomi ana ʒ s.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & fiant pilulæ cum melle rosaceo pro qualibet uice tres, & sumatur drachma singulis uicibus mane tribus horis ante prandium. Laudamus præterea, ut bis singulis annis purgetur, autumno inquam, & uere. Purgatio talis esset.

℞. Floris caßiæ ℥ s.
Specierum hieræ ʒ ij.

Misce, cum sacchardo fiat bolus sumendus tribus horis ante prandium. Item

℞. Syrupi magistralis facti ex succo betonicæ, & succo saluiæ secundum artem ℥ i.
Decocti infrascribendi ℥ iiij.

℞. Agrimoniæ
Cetrach ana man. i.
Polypodij
Glycyrrhizæ
Rosarum ana ℥ iij.

Seminum melonum ℥ iij.

Decoquantur in libris tribus aquæ maluæ destillatæ, donec remaneant libræ duæ: deinde seruetur decoctum pro sex syrupis. Dentur autem syrupi usq; ad nonum, uel duodecimum. Postea

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.

Syrupi rosacei solutiui ℥ iij.

Cum aqua betonicæ fiat potio danda in aurora. Talis esset purgatio tam ueris, quàm autumni. Vere tamen tentarem missionem sanguinis à dextro latere post duos primos syrupos faciendam. Peractis purgationibus postea per xv. saltem dies cōtinuos probarem, ut acciperet sacchari rosacei semunciam hora una ante cibum bis in die. Ad membra uerò corroboranda primò laudarem, ut crebrò caput ablueretur ante cœnam, ita ut à cubiculo postea non discederet. Lixiuium esset è cinere salicum, aut uitis, in quo decoquerentur maiorana, chamæmelum, rosæ, betonica, & stœchas, addita etiam agarici electi semidrachma. Vtendum etiam consulo masticatione mastiches simplicis mane, tandiu ut deglutiat granum eiusdem mastiches. Vtatur etiam assiduè immediatè ante prandium seminibus melonum confectis usque ad semunciam: post prandium uerò comedat pistacia confecta ad numerum decem, uel quindecim ad summum. Circa partes pectinis quotidie illinat oleo amygdalarum dulcium recenti, uel liliorum alborum, uel camomellino, uel mixto ex his. Vbi uerò ardor urinæ multum urget, factis purgationibus quibusdam, uel lenitione uentris, & iniuncta tenui diæta, utatur frequenter in die linctu confecto ex oleo amygdalarum dulcium, & penidijs: ac mane loco syrupi, sumat, sequens decoctum.

℞. Se-

℞. Seminum alchechengi, uel ſolatri ueſicarij ʒ x.
Cicerum rubeorum gr. x.
Radicum althææ ℥ i.
Seminum maluæ confractorum ℥ s.
Cinnamomi ℈ i.

Bulliant in iure pulli, & facta diligenti expreßione, & colatura accipiatur ſcutella ſatis ampla huius decocti, & in ea ponatur ſacchari uncia, & tantundem butyri recentis. Bibat hoc totum noctu calidum quantum ſuſtinere poteſt: hæc enim potio maximè faciet ad urinæ ardorem ſedandum. Sedere etiam in decocto maluarum, anethi, althææ, chamæmeli, ſeminum lini, fœnugræci: plurimum enim confert ad hunc uſum, magisq́; ſi decoctum fuerit ex aqua, & uino albo ſimul commixtis. De aquis thermarum, neq; ferreæ ſolæ placerent, neq; ſulphureæ: placeret tamen, ut ſi in regione ad id commoda eſſet æger, potaret calidarum thermarum aquas, quales ſunt Apponenſes, & Porrhetanæ: poſtea ſuo tempore biberet aquas ferreas, quales ſunt Calderianæ, uel Senenſes, ita tamen ut calidæ ſumerentur uere, media autem æſtate ferreæ: neq; enim aliter tutam putarem potionem. Non eſſe autem deferendas aquas thermarum ad loca remota multis rationibus perſuademur, ſed bibendas credimus ſeruato adhuc ſuo naturali, & actuali calore.

Conſult. LXXXVII. De arenulis, & metu futuri calculi, pro iuuene Siculo.

PERCHE la calidità delle reni, e del fegato ſuole eſſere la cauſa efficiente dell'urinare le arenule, e calculi:

& la materia gli humori parte colerici, parte flemmatici, che producono questi errori cõmeßi nel uiuere, come si sogliono generare; però alla uera curatione del detto accidente è necessario prouedere all'uno, & l'altro incõmodo, dico à contemperare la ecceßiua calidità di quelle membra, & à uietare la moltiplicatione de gli humori. Et per far quelle due cose gli sono due principali instrumenti necessarij, l'uno è nella regola del uiuere, che appresso me è il piu importante: il secondo l'aiuto medicinale. Diremo adunque del primo primamente, poi uerremo à gli altri. Il commune uiuere si uaria non solamente per i cibi, e per beuere, ma l'aria anchora, e gli accidenti dell'animo, il sonno, e la uigilia, le euacuationi, e repletioni, li moti e le quieti non sono di minore ualore. Però tutte hanno da essere considerate circa la preseruatione di questo gentil'huomo. Si guardarà adunque, quanto sia poßibile da tutti gli ecceßi dell'aere cosi caldi, come freddi, da non caminare, ò affaticarsi ne'l Sole, ò ne uenti, maßime Sirocco, & Ostro, non dormire in luochi terreni, & humidi, ò nell'aria scoperta, ò in letto senza coperte, ò nudo, come s'usa ne i caldi: fuggire di scorucciarsi, il tristarsi, & ogni grã molestia dell'animo, quanto gli sia poßibile. Lo essercitio del corpo sarà la mattina, ò la sera innanzi cena, & non mangiarà affaticato: ma prima riposerà per spatio almãco di mezza hora. Ne essendo caldo per lo essercitio, si spogliarà i panni, ò si metterà à uento, ò in aria fredda. Dopo pasto quanto piu lungo tẽpo sarà poßibile, si guardarà da ogni fatica del corpo, e dell'animo: ita che nõ scriuerà, non leggerà, senon fosse cosa piaceuole non affaticãdosi molto. Et uorrei che questo spatio fosse almeno di qual

che

che hora: pur non potendo astenersi, s'astenerà piu che potrà. Non dormirà doppo il cibo, maßime disnar, e doppo cena non andarà à letto, senon passate due hore, dapoi che haurà cenato: leuarà la mattina per tempo, che molto gioua alle reni, & alla uista, & à tutte le membra: ne sarà di sonno soperfluo. Si sforzarà ogni giorno hauere beneficio del uentre, e quãdo mancasse, supplirà co'l torre una scudella di brodo la mattina una hora innanzi disnar fatto nel modo infrascritto, che sarà conueniente non solamente à lubricare, ma anchora à contemperar gli humori, e la calidità delle reni. Si pigliarà orzo mondato, quanto è uno pugno, radice di althea à numero di tre, mercuriale uno manipolo. Tutte queste cose bulliran in due scudelle di brodo di pollo, fin che rimanga una scudella, e cosi questo brodo beuerà nel detto modo cõ un poco di zuccaro finißimo. Et sopra ogni cosa si guarderà dal coito, e in nissun modo dopo pasto, e in modi non conuenienti, come è lo intertenersi lungamente nell'atto in nõ mandar fuora il seme preparato, in giacere al modo opposito, cio è di sotto, ouero in piedi, ò ad altro modo, oue andasse il molto faticar, & oue possa patir la schena. Et tutte queste cose sono da essere aduertite da questo giouane circa il coito, come dalle piu importanti in questo caso. Onde debbe essere temperatißimo, e per mio conseglio nõ passarà una uolta in due settimane, ò in una al piu, perche, come dice Hippocrate, piu nuoce una oncia di sperma indebitamente sparso, che non quaranta di sangue: & cio non solamente nuoce alle reni, ma alla testa, & à tutte le membra. Circa il mangiare si guarderà prima al tutto da pane non ben leuato, ò mal cotto, da buzzolati à qualunche modo fatti,

e pan à qualũche modo cotto fuor del forno, e maßime sotto la cenere, & oue sia misto ò olio, ò smalzo, ò altro liquore, e da ogni sorte di pasta, come macharoni, rigoli, lasagne, ne simplici, ne misti ad altre simil cose, à qualunche modo cotte peßime sono fritte, come che generalmente tutto il fritto, e maßime quando da se è di contraria sostanza. Si guardarà da tutte le carni uecchie, come bouine, di castradi uecchi, porci, & altri simili, d'uccelli di paludi, come anatre, oche: da pesci großi, come tonninelle: altri pesci mangiarà modestißimamente. Si guardarà da latticini d'ogni sorte, e da casci cosi freschi come salati. Non mangiarà frutti doppo pasto: ma innãzi potrà mangiare qualche poco di melone buono, ò pruni ben maturi, ma di tutto parcamente. Vsarà gli oui freschi à suo piacere cotti nel fuoco, ò nell'acqua teneri. Si guarderà da tutte le uarietà de cibi, e si dilettarà d'una sola uiuanda al pasto, e delle tre parti del cibo d'un giorno ne torrà una la mattina e le due la sera. D'herbaggi non ne lodo alcuno, maßime crudo, come salate: uero è che à suoi tempi potrà mangiare qualche capparo fresco, sparagi, e lupuli in poca quantità. Il bere sarà uin bianco piu presto che nero, sottile, e manco forte si puo, mescolandolo con l'acqua, che non sia molto fredda, ne all'hora tolta del pozzo, e del fonte alterandola alle uolte con riquilitia, ouer orzo, ouer althea secondo il bisogno d'addolcire l'orine. Et hauerà questo per costume di non mangiar ne molto caldo, ne molto freddo, ma sempre temperato. Et questo basti quanto al gouerno de la uita per sua preseruatione. Circa le cose medicinali è da sapere, come hauendo il suo ordinario parosismo cominciando à mezzo Maggio infino à mezzo

Giugno,

Giugno, è necessario che à mezzo Marzo, uel circa faccia una ordinaria euacuatione nel modo infrascritto. Prima laudarei fosse salasciato dalla uena del fegato da quel lato oue piu sente la doglia del fianco ò destro, ò sinistro: & quando fusse indifferentemente nel destro, e nel sinistro, propono il lato destro. Il sangue da essere cauato sia da otto in diece oncie. Il modo particolar sarà questo: starà per dui giorni inanzi la purgatione à buon gouerno con qualche astinenza di cibo, poi il terzo giorno torrà auanti disnar per mezza hora dramme x. di fior di cassia. Et il giorno seguente, hauendo prima fornito di operar ben la cassia, altramente si aiuti il corpo con seruitiale, come con mel rosato, ad hora di terza sia salasciato nel detto modo.

Il quarto giorno incominciarà à torre gl'infrascritti siropi.

℞. Syrupi acetosi simplicis
Mellis rosati ana ℥ i.
Decoctionis infrascriptæ ℥ iiij.

℞. Radices althææ num. iiij.
Seminum maluæ
Melonem
Anguriæ
Cucurbitæ ana ʒ ij.
Capillorum Veneris
Comarum uirentium fœniculi ana man. i.

Bulliant omnia simul in libris duabus aquæ endiuiæ usque ad consumptionem medietatis, deinde coletur, & exprimatur pro tribus uicibus, & sic perseueretur usq; ad nouem syrupos. Dapoi finiti i detti siropi torrà il giorno

seguente

seguente la proßima medicina.

℞. Floris caßiæ ʒ vi.
Electuarij de succo rosarum ʒ ij.
Syrupi rosati solutiui recentis ℥ iij.

Cum aqua capillorum Veneris fiat potio danda in aurora cũ custodia. Dapoi per otto giorni continui, e quindeci anche, che sarà meglio, torrà ogni mattina, e ogni sera una hora inanzi pasto mezza oncia di zuccaro rosato: loqual zuccaro rosato laudo che per tutto l'anno se lo facci familiare, tolendone molto spesso à quelle hore predette, perche trouarà poche, ò nulle cose megliore alla sua dispositione. Fatte queste purgationi si ongerà le reni per un mese continuo dell'infrascritto onguento

℞. Succi Rosarum
Violarum
Plantaginis ana ℥ i.
Olei rosati completi ℥ ij.
Ceræ albæ ʒ x.

Misce, & fiat linimentum pro renibus. Et sopra il tutto doppo le purgationi si gouernarà con sobrietà, e bona regola seruando quanto è detto di sopra. Et quando in Sicilia fossero bagni di minera ferrea, come in Italia à Luca, & à Caldiera di Verona, lodarei che nella estade cerca i giorni canicolari ne beuesse per due ouer tre anni continui, bagnandosi ancho dentro secondo l'ordine consueto. Oltra di questo mi piaceria, che almanco due uolte al mese uolesse torre delle infrascritte pilole.

℞. Rheubarbari electi
Aloës
Agarici præparati ana ʒ ij.

Rosarum

Rosarum
Myrobalanorum citrinorum ana ʒ i.
Spicæ
Seminum fœniculi ana ʒ s.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, & cum mucillagine radicum althææ condita cum zuccharo fiat magdaleon, de quo singulis uicibus fiant pilulæ tres põdere drachmæ unius, da torre innanzi cena per una hora. Et questo basti quanto alla preseruatione. Nel tempo del suo paroßismo, se per caso auenisse (che Dio non lo uoglia) la prima cosa che si debbe fare è, che hauendo il uomito facile e parato, uomiti tutto il cibo che all'hora si trouasse nel corpo, cio è, nel stomacho, & tutto quello ne uolesse uscire aiutandolo destramente. Doppo il uomito li fosse messo uno, ò due, e tre, e quatro de gl'infrascritti clisteri, dando spatio all'uno, e l'altro, quanto la grandezza del dolore li conciede.

℞. Florum camomillæ
Foliorum maluarum ana man. i.
Furfuris man. ij.

Bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem medietatis. Deinde

℞. Caßiæ pro clysteribus ℥ i s.
Mellis uiolati ℥ ij.
Olei communis ℥ iiij.

Misce, cum prædicta decoctione fiat clystere. Nel secondo clistere seruando la predetta decottione si torrà questi elettuarij.

℞. Hieræ picræ ʒ vi.
Mellis uiolati ℥ ij.

Et cosi

Et così si replicarà nel terzo, e quarto, quando bisognasse. Et è da notare, che se prima non è euacuato per uomito, ò per clisteri, ò per uno, el'altro, che saria molto meglio, nõ dee per modo alcuno applicare al loco che duole, ne pãni caldi, ne ontione, ne alcuna sorte di fomenti, come communemente si suol fare: perche questo è accrescere il dolore, aggiongere male à male, & mettere l'homo in desperatione. Ma poi che saranno fatte queste euacuationi prime, potrà usar' all'hora qualche fomenti leggieri, come sarebbe uitriolo mortificato in olio di semenza di lino. Et anche questo e molto buono. Pigliarassi farina di che si fa il pane, circa dui pugni, & un gran bicchiere di sapa, e un' altro d'oglio dolcissimo, è un'altro di uin dolce perfetto. E tutto si metta insieme à bollire leggiermente, mescolando fin che è fatto à forma d'emplastro non molto asciuto, ma molle, & questo s'inuolti in un panno di lino, e si metta sopra il luoco dolente: & è molto à proposito per cauar il dolore. Fatti che siano li detti clisteri, e'l detto uomito, se pur perseuerarà il dolore, se gli darà ò la sera, ò la mattina, come uien meglio, ò anche da mezzo giorno, e da mezza notte (perche in simili casi non s'aspetta tempo) la infrascritta medicina.

℞. Floris cassiæ ʒ vi.
Specierum hieræ simplicis ʒ ij.

Misce, & fiat bolus cum zuccaro da torre in bocconi piccoli: e dietro subito torre una scudella di brodo, oue sia cotto olio, malue, & orzo. Et quando doppo la medicina pur perseuerasse il dolore, torrà da otto, ouer diece oncie di olio di mandole, che sia la metà dolce, e l'altra amara, e non mangiarà, ne beuerà doppo questo olio per sette hore.

hore. Quando anchora doppo questo perseuerasse la doglia, torrà mattina, e sera tre hore innanzi il cibo la infrascritta decottione. Pigliate due scudelle di brodo di pollo, nellequali si metta à bollire due radici di althea, un pugno di foglie di malua, dieci grani di alchechengi, uinti grani di cicerì roßi, mezza dramma di cinnamomo pesto grossamẽte. E tutto si fa bollire, fin che rimanga una scudella, & si cola poi: & in questa colatura si metti un oncia di . . . fresca, ò chi abborrisse la . . . . un'oncia di olio di mãdole dolci freschißimo con un'oncia di zuccaro fino: cosi si beua questa cosa caldetta. In tutto il tẽpo del dolore laudo la uita molto sobbria, come panatella, sugoli d'orzo in brodo di pollo, e beuer acqua cotta con orzo, e zuccaro, e non beuer mai freddo in tutto quel tempo: & usi ogni giorno li clisteri, non però di quella sorte detta, ma solamente con quella decottione, aggiongendoli oncie tre d'olio di camomilla, due di rosato completo, e due rossoli d'ouo. Et questo è quanto appartiene al tempo del paroßismo.

Consult. LXXXVIII. De ardore vrinæ, cum quadam ſuppreſsione vrinæ, ſuffocatione noctu à primo ſomno, dolore renis præcipuè ſiniſtri, de dolore ſpatulæ ſiniſtræ, dolore ventriculi, ventoſitate in fundo ventriculi & inteſtino colo, de continua ſtomachi imbecillitate, cum dolore podagrico remiſſo in pollice pedis dextri, pro Franciſco Vargo Regis Hiſpaniæ Cõſiliario.

OMNIA *ſymptomata, uel accidentia, de quibus cõqueritur* Illuſtriſsimus Dominus, *iudicio meo, ad duas intrinſecas cauſas ſunt redigenda, quæ tamen cauſæ fomentum, incrementumq́; à cauſis extrinſecis nactæ ſunt, & continuè nanciſcuntur.* Interiores *ergo cauſæ ſunt uentriculi frigiditas maior, quàm expedit, & exceſſus caliditatis in hepate, & renibus, & toto ambitu uenarum.* Ex *his duabus cauſis efficitur, ut prima concoctio ſit diminuta, & pituita quantitate, & qualitate excedens dominetur, colligaturq́; in uẽtriculo, & ſubinde diſtribuatur primò ad uenas meſaraicas, & hepar, ibiq́; plures, uariasq́; efficiat obſtructiones.* Exceſſus *autem caliditatis in hepate, & amplitudo uaſorum, quæ neceſſariò talem temperaturam conſequitur, multiplicat ſanguinem, bilemq́; aduſtam, ac præterea pituitæ partem diſtributam craſsiorem, calidioremq́; reddit.* Cùm *igitur maſſa ſanguinis expurgatur, attrahiturq́; ſeroſa humiditas ad renes, promptè ſimul excernuntur ex occaſione amplitudinis uenarum, reliquæ*

liquæ quoq; superfluitates pituitosæ, & adustæ: dumq; in renum angustijs immorantur, ulterius aduruntur, unde et calculi renum, arenæq; plurimæ generantur: quæ postea per urinarios meatus ad uesicam delatæ, & confertim ad ipsius ceruicem infarctæ ita occludũt meatum, alioqui angustum, ut interim urina prorsus retineatur tandiu, quandiu plurimæ urinæ copia impetu facto erumpat. Sed antequàm erumpat, dolor circa illas partes excitatur ex arenularum asperitate, & acrimonia, dolorq; ille maior, aut minor efficitur, prout etiam excrementa illa retenta quãtitate plura, aut qualitate acriora fuerint, uel pauciora, & mitiora. Pituita autem in uentriculo collecta, & occlusa in uenis mesaraicis, dum intumescit, & in spiritus flatuosos uertitur à calore agitata, uarios affectus producit. Nam ubi spiritus intra tunicas, cùm uẽtriculi, tum intestinorum recluditur, dolores excitat, uel colicos, uel cœliacos, prout uel uentriculum, uel intestina occupauerit: pars uerò eiusdem spiritus, quæ repentè, & confertim traducta per hepar ad renes detruditur, dolores efficit nephriticos modò in dextro, modò in sinistro rene, frequentius tamen in sinistro, quoniam pars illa imbecillior est. Qui ubi amplior, maiorq; efficitur, communicatur etiam, & protenditur usq; ad spatulam, humerosq; eiusdẽ lateris obseruata rectitudine transitus, siue neruos ibi existentes, siue uenas, aut arterias, aut etiam ista omnia simul occupauerit. Vbi uerò spiritus ille, & uapor ad superiores partes confertim retruditur, suffocationes efficit maiores, uel minores, prout maior, uel minor copia uaporũ fuerit. Quòd autem huius suffocationis causa ad dictos uapores sit referenda, præter alias rationes hoc maximè

indicio

indicio comprobatur: quoniam ſicut uelociſsimè inuadit, ita etiam uelociſsimè reſoluitur, quod quidem eſt flatuoſæ materiæ proprium, non corpulentæ, et craſſæ. Cui etiam rei adſtipulatur primò illius ſuffocationis origo, quæ inuaſit à comeſtione lacticiniorum, & uini diluti cum oliuis, quæ omnia proculdubio ſpumoſa admodum, flatulentaq; ſunt cibaria. Neq; ratio aliunde petenda eſt podagrici doloris dextri pedis pollicem occupantis, quàm ab illis prioribus duabus cauſis, frigiditate ſcilicet uentriculi pituitam generante, & caliditate hepatis, & ex quo uiæ, & meatus ampli progrediuntur, per quos commodè poſsit tranſire materia. Conſentaneum autem rationi eſt, ut craßior quidem humor deorſum ad pedes deſcendat, leuior autem, & flatuoſior ſuperiores magis partes appetat. Quòd autem magis occupat pedem dextrum, quàm ſiniſtrum, cauſa eſt, quoniam ab hepate per uenas talis deſcendit materia: unde ſeruata rectitudine, quæ naturæ familiariſsima eſt, dextram potius partem, quàm ſiniſtram inuadit. Hæ ſunt cauſæ intrinſecæ omnium iſtorum ſymptomatũ, quæ morbi Illuſtriſsimo domino appellantur numero octo: uidelicet, urinæ quædam ſuppreſsio, & ardor: ſecundò ſuffocatio nocturno tempore à primo ſomno repentè occupans: tertiò dolor renis præcipuè ſiniſtri: quartò dolor ſpatulæ ſiniſtræ: quintò dolor uentriculi: ſextò uẽtoſitas & oppilatio, ut ipſe uocat, quæ uidetur permanere in fundo uentriculi, & inteſtino colo: ſeptimò continua ſtomachi imbecillitas: octauò dolor podagricus remiſſus in pollice pedis dextri. Iſtæ autem duæ cauſæ, quas intrinſecas diximus, plurimum adiuuãtur, & fouentur à cauſis extrinſecis malè applicatis, ut aëre, cibo & potu, exercitio incongruo,

congruo, uenere, & reliquis alijs cognitis. Vtrum autem frigiditas uentriculi, quam prædiximus, & hepatis caliditas fuerint dominationi suæ cognati, & naturales affectus, an aduentitij? De hepate quidem facilè dixerim caliditatem esse cognatam, de uentriculo autem non ita cõstat: potuit enim facilè tum propter uehementia studia literarum, tum propter uenerem, aut propter alias immodicas mutationes, quæ frequentißimè in humana uita contingunt, præcipuè quæ libera nõ est, sed negotijs, rebusq́; agendis addicta, ad talem intemperiem reduci. Hæc igitur dicta sunt de causis illorum omnium symptomatũ tam intrinsecis, quàm extrinsecis. Superest, ut nunc de præseruatione futurorum agatur, & de curatione præsentium. Et quoniam, ut sententia Galeni est, ijsdem ferè remedijs præsentem morbum curamus, quibus à futuro præseruamus: ideo maxima ex parte, quæ de præseruatione dicentur, ad curationẽ transferri poterunt. Fiet potißimè præseruatio cum his, quæ innatum calorem conseruant, quo totum animal gubernatur: neq; enim excedere potest in eo corpore, ubi calor naturalis dominatur alicuius membri, uel calidi, uel frigidi excessus. Calor innatus conseruabitur, si recta ratio in sex rebus extrinsecus occurrentibus obseruabitur. Primò igitur cauebit illustrißima sua dominatio ab omni aëris excessu, siue calido, siue frigido: frigidus intemperiem uentriculi, & cerebri augebit: calidus hepatis, renum, ac uenarum. Et eadem omnino ratio est de cibis, seu calidis, seu frigidis. Labores uerò, atq; animi accidentia, si moderata fuerint, calorem naturalẽ excitabunt, concoctiones, distributionesq́; adiuuabunt: si deficient torpidum, frigidumq́; corpus totũ efficient: si exu=

perabunt primò quidem calor igneus excitabitur, & naturalis diminuetur: postea uerò ubi maior fuerit exuperantia, calor etiam igneus resoluetur, & torpida succedet frigiditas. ergo in omnibus excessus est euitandus. A' somno meridiano quàm maximè cauere oportet: inde nãque caput repletur, & destillationes excitantur: unde postea illustrißimi Domini affectus foueri, adaugeriq; possint. Egestiones alui quàm maximè sunt procurandæ: inde enim auersio ad contrarias partes, ac præterea euacuatio excrementorum paratur. Ad hanc lenitionem summè probauerim frequentẽ usum hieræ simplicis Galeni de sex rebus. Nam ex hac uentriculus corroborabitur, obstructiones aperientur, hepar euentabitur, & excrementa simul auertentur, & per inferiora ducentur. quæ omnia in hoc corpore à nobis, quàm maximè sunt expetenda. Erit usus hieræ, ut accipiatur in catapotij formam redacta hora ante cœnam bis in septimana. Sed & assumptio terebinthinæ, uel laricinæ lotæ totidem quidem uicibus deglutita. Sed horis sumendi immutatis, mane enim assumi solet tribus horis ante prandium. Assumendi quantitas circiter drachmas duas: hæc in alijs quidem non inferior hiera, in uentriculo tamen corroborando longè imbecillior. Quantum uerò ad nutrimentorum substantiam attinet, etiam me tacente intelligendum arbitror, ut cibos, potusq; eligat optimi succi, non facilè corruptibiles, & qui citißimè concoquantur, distribuanturq;. Tales sunt carnes hœdorum, castratorum iuuenum, uitulorum lactantium, pullorum, atq; auium campestrium iuniorum, quales perdices sunt, phasiani, & passerculorum omnia montana genera, turdi, etiam ucedulæ, & colũbacei pulli non sunt aspernãdi.

A' pi-

A` piſcibus cauendum conſulo, à lacticinijs, à paſtilibus, à leguminibus, à carnibus antiquis, & ſalitis, ab ouis uel duris, uel antiquis, uel ſartagine decoctis, ab acetarijs crudis abhorreat: ſed præcipuè à ciborum uarietate: imò unico cibo contentus ſit. Cruditatem etiam effugiat, nihil enim illa peſtilentius: à Germanicis comeſſationibus, & compotationibus quàm maximè abſtineat. Vinum uerò eligat paruum, ſubtile, lucidum, colore mediocre inter album, et nigrum, minimè acerbum: ſed neq; dulce, medij enim ſaporis, coloris, & potentiæ eſſe oportet, quod etiam parcè bibat: & inter prandium, & cœnam à quocunq; potu omnino abſtinebit. Vbi hæc ritè peregerit, ſciat maximam partem ſuæ nō tantùm præſeruationis; ſed etiam curationis transegiſſe. Quantum uerò attinet ad pharmaciam ſuademus illuſtrem ſuam dominationem bis ſingulis annis purgari, uere inquam & autumno. Purgationē ueris ita faciendam ſtatuerem circa quintum decimum diem Martij non impediente Lunæ coniunctione, triduoq; ante præparato uentriculo cum tenuiori uictus ratione, mane ſumat tribus horis ante prandium leue pharmacum ita habens.

℞. Floris caßiæ ℥ i.

Specierum hieræ ſimplicis ʒ ij.

Cum ſaccharo fiat bolus. Sequenti die ſyrupum aſſumat ita habentem.

℞. Syrupi de abſinthio

De cichorea Nic. cum rhabar. ana ℥ i.

Decoctionis liquiritiæ

Saluiæ

Betonicæ ℥ iiij.

Miſce pro ſyrupo uno, & ſic pro ſeptem. Deinde

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Syrupi rosati solutiui ℥ iij.

Cum aqua betonicæ fiat potio. Sumat in aurora cum custodia, die immediatè sequenti syrupum septimum. Postridie uerò accipiat sacchari rosati semunciam, hora ante cibum mane, & sero. Ita perseueret per dies quindecim. In hac tamen purgatione ueris laudarem, ut sanguinem mitteret à uena hepatis ad uncias octo, uel decem: autumno autem eandem prorsus euacuationẽ repeteret, sanguinis tamen mißionem omitteret: in reliquis anni temporibus uitet illas euacuationes. Vtatur illustrißima sua dominatio bis in mense, aut ter ad summum, ad præseruationem, pilulis, quæ ita habent.

℞. Myrobalanorum citrinorum
Rosarum rubearum
Garyophyllorum
Nucis muscatæ ana ℈ iiij.
Aloës electæ
Rhabarbari ana ʒ vi.

Pulucrizentur omnia per se, deinde misceantur, postea aspergantur succo rosarum puro: postea permittantur exiccari, & ita iteretur sæpius. Deinde cum melle rosaceo fiat magdaleõ, de quo singulis uicibus fiant pilulæ tres pondere unius drachmæ, sumendæ hora ante cœnã. Laudo præterea, ut itidem bis in mense sumat quatuor horis ante prandium optimi Mithridatici in bolum redacti, uel in pilularum formam scrup. duos, & superbibat tantum uini aromatici, quantum caperent cochlearia duo. Ventriculum quidem muniri suaderem pãnis lineis duplicibus, & triplicibus, quantum sufficeret ad calorem optimè retinendum,

tinendum, atq; seruandum, qui quidem panni linei quàm maxime puri, & ab omni sorditie liberi seruarentur. Apponere uerò cerota, siue ex maleica, siue ex quacunq; alia materia ad usum continuum, ego prorsus non laudarem, quicquid alij uelint dicere: exugunt enim talia omnia longo usu naturalem humorem, ita ut tandem refrigeretur uentriculus. Nam de gutture uulturum, pellibus leporum, & alijs huiusmodi nihil aliud dixerim, nisi esse apertißima impostorum commenta, quibus ignorantiam propriam uelare nituntur. Quantum attinet ad emplastrum diachilon, laudarem quidem, si discutiendus esset tumor, uel abscessus maturãdus. Sed in casu nostro de renibus proposito optarem, ut tantùm esset superuacaneum, neq; aliud incommodum nobis facesseret. Saccharum modicè sumptum, ego quidẽ non improbauerim. Vinum ibi dilui oportebit aqua fontana: sed quæ maximè tenuis sit, & nullius qualitatis particeps. Vbi ista non habeatur, copiáq; affuerit aquæ recenter destillatæ limpidæ, & puræ, minimè putridæ, laudarem quòd ex betonica, uel absinthio, uel saluia sublimaretur. Aquã ligni Indici, ubi corpus exquisitißimè purgatum esset (hoc enim est admodum necessarium) uerno tempore assumendam consulerem, quoniam mirum in modum uentriculum corroborat, intestina, & renes. Quòd si fortè præceßisset etiam suspicatio aliqua morbi alicuius ad nos non relati, tunc omnibus modis hanc decoctionem profuturã iudicauerim. Admoueri igni & ex lignis præcipuè mitioribus, quales salices sunt, & uites hyberno tẽpore maximè laudo: nihil enim frigore in hac præcipuè ætate, & ad hos morbos detestabilius puto. Exercitium tunc obeundum est, quando exquisitißima facta est conco=

ctio in hepate, & uenis, quod quidem præcipuè habemus matutinis horis. Sit autem exercitij terminus mutatio anhelitus manifesta: placet autem, ut superiores magis partes exerceantur, quàm inferiores. Equum insidere tunc optimum est, cùm renes, & totum corpus fuerit expurgatum: alijs temporibus non omnino tuta equitatio est. A` cœna & prandio negotijs tutò non uacabitur, nisi ubi uentriculi concoctio exactè perfecta fuerit, id fieri non potest, etiam in ualidioribus, nisi post quatuor horas à cibo. A` cœna somnum capiendum consulo duabus horis peractis, ita ut interim illustris sua Dominatio suauiter deambulet, aut stet, neq; sedeat. Caput mane fricare tum pectine, tum spongia, dummodo sub tepido aëre, & minimè frigido id fiat, meo iudicio, non est aspernandum. Patauij, 1550.

Consult. LXXXIX. ex tempore. De præfocatione matricis.

PROPONITVR *nobis Nobilißima mulier agens iam trigesimum tertium annum ætatis suæ, quæ conqueritur de matrice ipsa, & patitur multa symptomata. Primò habet dolorem siue uertiginem in capite, non quidem cerebrum totaliter obsidentem, sed partem aliquam cerebri, quoniam ex tali dolore, seu affectu in capite uidetur non posse aliquo modo loqui: habet etiam febrem quandoque, & cum hoc habet etiã menstrua suppressa. Ista sunt symptomata, & reliqua per excellentiß. doctorem relata, quæ cùm ex una radice dependent, ea non amplius referam. Patitur ergo præfocationem matricis: illa præfocatio*

catio quandoq; potest esse morbus in cõpositione, ita quòd matrix non sit in debito loco sita, sed uergat aut ad partẽ dextram, aut sinistram. Ex tali enim morbo in compositione (ut dicit Galenus in VI. de locis affectis, ubi agit de præfocatione matricis) potest comprimi uentriculus, & reliqua intestina, ex quorum compreßione comprimitur diaphragma, quod quidem postea compressum mirum in modum læditur. À quánam causa in ista Magnifica muliere proueniat talis præfocatio, mox dicemus. Inquiramus temperaturam ipsius. teneo temperaturam istius Magnificæ mulieris esse optimam, & ad æqualitatem tendere, quoniam ista est carnosa mediocriter, habet etiam colorẽ rubeum, qui color attestatur dominium sanguinis super cæteris humoribus. Et ita teneo hepar esse optimè dispositum, & habere temperaturam debitam ad sanguificandũ: & breuiter prima, secunda, & tertia digestio in hac Magnifica muliere optimæ sunt. Sua ergo complexio calida est & humida. hæc de complexione. Veniamus modò ad morbum. Sum in hoc ualde anceps, à quónam dependeat, & hoc multum refert, quia morbus secundum uarias dependentias uarias ad se trahit curationes. Scitis enim suffocationem matricis prouenire à tribus: primò prouenit ex pluribus humoribus collectis in matrice, qui adurũtur, & putrefiunt, & causant hanc suffocationem & sæua accidentia: secundò prouenit ex plethoria, nam aliquando ita æqualiter humores abundant, ut repleãtur illæ uenæ matricis, ex quarum repletione causatur ista suffocatio: tertiò prouenit, & hoc sæpe uidi, ex ipso animi affectu; quum aliqua mulier pro zelotypia uiri irascatur, & animus ualde afficiatur, tunc fit illa præfocatio. Et ego noui

quasdam mulieres, quæ ita irascebantur, & afficiebantur à zelotypia, ut statim caderent in hunc morbum, & perpessæ sunt sæuissima accidentia. A' quánam causa trium harum proueniat ægritudo istius Nobilissimæ mulieris? ut rem ueram ingenuè fatear, multum sum dubius. Nam primò audio hanc mulierem esse diuitem, & charum uirum habere, à quo maximè diligitur. Ideo non credo quòd proueniat ex ista ira, neq; hoc certè scio, quia nullus retulit. Præterea credo non prouenire ab adustione humorum, quia ut dixi ista mulier est temperaturæ sanè æqualis, ut dixi, neq; potuit generare hos multos humores adustos, licet comederit cibos, & herbas aliquantulum nocuas propter suam optimam temperiem. Neq; puto potuit hoc prouenire à retentione seminis: ex retentione enim seminis potest fieri ista præfocatio, quã causam omisi suprà. Et quia nõ potest prouenire ex ista causa, quia audio uirum suum esse iuuenem, & agere iam trigesimum tertium ætatis suæ annum, à quánam causa ergo diceres hoc prouenire? credo quòd à plethoria proueniat. Credo enim ob æqualem eius temperaturam esse factam tantam sanguinis abundantiam, ut iste sanguis retineatur in uenis illis angustioribus, non quòd ibi incrassetur, sed ob angustiam uiarum, & sanguinis affluentiam non possit pertransire, & ibi inficiatur & transmittatur ad poros, ad caput, & faciat ista symptomata. Hoc ego dicerem, licet (ut dixi) nõ sim certus, quia non rectè illi informarũt nos. Tamen credo quòd prouenit ex ista plethoria, cuius signum est, quòd ille medicus, qui eam curauit, misit sanguinem, ex illa missione percepit maximum iuuamentum, hoc est signum quòd est à plethoria. Stãte quòd proueniat à tali causa, de cura credo

do quòd facillimè hæc mulier curari potest. Et causa cùm sit duplex, una præseruatiua, altera quoniam iam febre afficitur; ideo duas debemus habere intentiones: primò curare ipsam, quando habet paroxysmum & hoc ligaturis, frictionibus factis in coxis, in cruribus ad diuertēdum etiã factis scarificationibus cum cucurbitulis ponendo ipsa in coxis, omnia ista faciunt pro diuersione. Pro conseruatione uerò ne quãdo febris non adest, in ipsam non cadat, ego euacuarem ipsam cum manna, aut caßia ponendo hieram simplicem bis, aut ter in septimana. Hepar ipsum non tangerem, quia cùm bene se habeat hepar, non alterandum ipsum. Confortarem uterum roborando ipsum, neq; facerem phlebotomiam, quia cùm iam facta sit, & ab illo Excellentißimo doctore, & fiet postea cum cucurbitulis, non amplius eam tentarem. Quod oporteat (non erit forsitan malum) prouocare sanguinem ab hæmorrhoidibus. Præterea ego maximè laudo, ut fiant duo cauteria ambobus cruribus, ita quòd illa cauteria faciant, ut illa materia diuertatur. Postea cùm fuerit euacuata, laudarem balneum aquæ dulcis, ut immoraretur in eo: nam balneum, quia calidum est, aperiet uenulas illas existentes prope cutim, & per sudorem emitteret omne uitium. Et hæc breuiter uolui dixisse, licet in isto casu sim anceps, à quánam causarum facientium præfocationem talis præfocatio proueniat. Sed hoc in summa dicerem. quare &c.

Consult.

Consult. xc. De fluxu materiæ albæ è virga per decennium, pro Magnifico Contareno patritio Veneto.

QVANVIS *Magnificus iste uir multis affectibus præter naturam uexetur, sicut refertur; unum tamẽ præcipuũ est, cuius ratione à nobis consilium requiritur: & est destillatio quædam albæ materiæ non mordicantis, neq; fœtidæ, colore subpallidæ, quæ paulatim quidem, sed continuè, & iam per decennium perpetuò è uirga emanat. Quæritur igitur quod genus sit hoc symptomatis, nunquid id ad gonorrhœam, uel ad aliud quippiam tale sit referendum? an uerò sit alterius generis, & quæ sit ægritudo, quæ ratio, unde actio læsa consequatur: deinde ubi constiterit de specie tum symptomatis, tum morbi, qua arte curari poßit, si modò curationem admittat. Ac de symptomate quidem non crediderim esse gonorrhœam, neq; enim ego semen excerni audio, ac propterea nec dicerem esse excretionem seminis. Sed nec pus esse dicendum est, cùm ulceris nullum signum, quod ego intellexerim, appareat. Non etiam humiditatem è glandulis in collo uesicæ existentibus esse crediderim, cùm non inde sequatur ardor urinæ, quod procul dubio consequeretur, si per decennium eo affectu aliquis laboraßet: habet enim illa humiditas hunc usum præcipuè, ut acrimoniam urinæ obtundat, oblinetq;, & tanquam uestiat suo lentore partes colli uesicæ sensibiles ad acrimoniam urinæ sedandam. Ergo in eam potius partem inclino, ut materiæ pituitosæ, tenues, & crudæ cum portiuncula aliqua bilis admixta propter hepatis, &*

renum

renum caliditatem destillent per urinæ meatus, atq; ita excernantur, præcipuè cùm hic Magnificus uir amplos habeat meatus, & calidos renes ob hepatis scilicet caliditatem, ac præterea in tota sua florenti ætate plusquàm oportuit ueneri indulserit, neq; rectam rationem in uiuendo seruauerit. Confirmat hanc coniecturam uentriculi audita imbecillitas, cuius ratione pituita procul dubio multiplicatur. Indicat etiam hoc ita esse nodulorum scirrhosorum multitudo, qui in uirga frequentes, & multi sunt. Indicat etiam difficultas illa in emittendo lotio, quod sine certo conatu expelli non potest: hoc enim contingit, quoniam pituitosa, uiscidaq; materia facilè circa uesicæ collum impingitur, lociq; illius angustias magis coarctat: uirtutem etiam expultricem imbecilliorem reddit tum refrigerando, tum etiam urinæ acrimoniam plus quàm satis est obtundendo. Cùm ergo tale opiner esse symptoma ob materiam pituitosam ad eam partem defluentem, causasq; habere corporeas, uentriculi imbecillitatem frigiditatis causa simul cum hepatis, & renum caliditate, & meatuum amplitudine: curationē moliendam arbitror cum his, quæ huiusmodi affectibus opponuntur. Ac primò corroborandum esse uentriculum, ne scilicet pituita multiplicetur, ac primò euacuanda quæcūque hactenus fuerit generata: deinde hepatis, & renum caliditatem temperandam, meatusq; roborandos. Ergo ab euacuatione totius corporis incipiendum primò cum his, quæ præparatas materias, quas uulgò communes uocant, euacuent: deinde cum his, quæ residuum concoquant, postea educant. Consulerem igitur, ut Magnificus iste uir curandus primò sumeret florem caßiæ pondere unciæ cum drach. duabus specierum hieræ, ex quibus bolus conficeretur,

tur, maneq; tribus horis ante prandium exhiberetur. Deinde sumeret infrascriptum syrupum.

℞. Syrupi de absinthio
Oxymellis scillitici ana ℥ i.
Decoctionis cichoreæ, & agrimoniæ in iure tenui pulli ℥ iiij.
Misce pro uno, & sic pro septem. Postea
℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Diacatholiconis ℥ i.

Misce, & cum zuccharo fiat bolus, dandus in aurora cum custodia. Facta hac purgatione utatur pro familiari remedio tum ad leniendam aluum, tũ ad corroborandum uentriculum, singulis septimanis semel saltem bolo, uel pilulis, quomodo illi libuerit, confectis hoc modo.

℞. Terebinthinæ optimæ ℥ i.
Rhabarbari electi ʒ i.

Misce, & sufficiat hæc quantitas pro duabus uicibus, si in bolum, uel in pilulas redigatur. Placet etiam usus frequens zucchari rosati, si sumpserit semunciam paulò ante cibum cum scrupulo specierum aromatici rosati. Laudo etiam ut præmissa euacuatione utatur bis in anno, autumno inquam, & uere: neq; enim facilè, aut citò tolletur hæc dispositio, quæ per totum decennium perseuerauit: sed si curari cupit hic nobilißimus uir, non tantùm utetur præscriptis medicinis, sed etiam habebit optimam uictus rationem, sine qua omnia procul dubio frustrà fient. Cauebit igitur præcipuè à comessationibus, & compotationibus, parcusq; erit tam in cibo, quàm in potu, utaturq; simplici obsonio, & epularum uarietatem euitabit: nihil enim illi perniciosius. Cauebit à piscibus, pastilibus, lacticinijs,

nijs, fructibus, carne porcina, auibus palustribus, carne agnorum, & bubula, & prorsus quæcunque antiqua fuerit. Vinum bibet limpidum, maturum, neq; adeò potens, sed moderatè. Cauebit quàm maximè fieri potest à uenere. Aëris etiam excessum euitabit. Atq; hac uictus ratione, & medicamentis spero felicem successum in hoc Magnifico uiro, ita ut prorsus ab omni incommodo tam præsenti, quàm futuro sit liberandus, quantum attinet ad hanc, de qua cõsulimus, ægritudinem, cum laude omnipotentis Dei, cuius nomen sit benedictum in secula.

Consult. XCI. De præseruatione à calculo, pro ciue Veronensi.

CASVS *huius Nobilissimi uiri indiget præseruatione, & curatione: debet enim præseruari ab his, quæ facillimè possunt euenire. Cùm enim sit frigidi uentriculi, hepatis calidissimi, & renum, cum uenis amplis & latis, ut par est in tali temperatura, primùm non est mirum, si redundat plurimis arenulis rubeis excretis per urinam: excoquitur enim materia tum pituitosa, tum biliosa, & aduritur à superflua renum caliditate, unde excernuntur arenulæ. Sed postea successu temporis facta imbecilliori uirtute excretiua, & multiplicatis uentriculi cruditatibus uerendum, ne arenulæ concrescant in lapidem cum maximis doloribus, ut fieri solet, & subijciatur calculis renum, fortasse etiam uesicæ: imò & ab ijsdem causis senile corpus incidere posset in dolores articulares, & podagras, & alias huiusmodi malas ægritudines. Ergo summa diligentia præseruandus est: præseruatio autem cùm indigeat lõ*

go tempore, & aßidua diligentia, tota est in manu patientis. Igitur erit nostrum consulere, suum autem erit parere, & perseuerare. Circa igitur uictum, custodire se debet ab omni aëris excessu, & ne alteret corpus tam ad calidum, quàm ad frigidum: utrunq; enim nocebit. Ideo uenari hyemis tempore in nauicula, & piscari plurimum nocet, quia aër extrinsecus refrigerat, & humectat: labor uerò intrinsecus calefacit, & exiccat, & ita in utroq; extremo simul existens etiam corpus maximè afficitur. Debet igitur primò omnes excessus aëris euitare tam caloris, quàm frigoris, omnes item excessus laboris & exercitij præcipuè post cibum, sed moderatè se exercere: neque enim ab exercitio abstinere debet, & id horis matutinis, & post cibum quiescere. A coitu quantum poßibile est abstinere, sed præcipuè nocet uentre repleto. Habeat quotidie alui beneficium, & si non habuerit, utatur mane iure pulli, in quo decoquatur malua, pruna sicca dulcia x. aut xij. & passularum uncia. Et facta diligenti expreßione bibat scutellam huius brodij calidam tribus horis ante cibum. Erit enim hoc remedium, & ad temperandum hepar, & uentriculum, & ad leniendum aluum accommodatum, ad renesq; expurgandos. Vinum eligat pauciferum, id est, leue, coloris rubei clari non multum, saporis medij non dulcis, neque acidi. Caueat ab ustis, & ab omni uino turbido, & crasso, & potenti, & dulci: caueat etiam à uino refrigerato, & à potu aquæ frigidæ, & non bibat post prandium, aut cœnam. Vtatur tantùm carnibus iuuenum animalium, sicut uitulorum, hædorum, castratorum iuuenũ, auium omnium campestrium præter coturnices. Vtatur ouis sorbilibus, & recentibus. Abstineat quàm maximè

ab

ab omnibus aromatibus, omnibus salsis, à rebus frictis in sartagine, à caseo, & lacticinijs, à pastilibus, à rebus frictis in sartagine, ab herbis, & maximè crudis, & ideo euitabit acetaria: poterit quandoque temperatè uti asparagis dulcibus decoctis, capparibus, & lactuca, & cichorea cũ modico cinnamomi: ab alijs omnibus abstineat. Euitabit multitudinẽ ciborũ, sed semper unico cibo sit cõtẽtus. Laudo ut pro conseruatione stomachi utatur uel aloë ante cœnam pondere scrupuli unius, uel rhabarbaro, ut consueuit ante prandium tribus horis pondere semidrachmæ, uel etiã flore caßiæ cum rhabarbaro. Hæc omnia conueniũt, et cõtemperant, euacuãtq; mẽbra læsa præter omne nocumẽtum. Sed inter omnia maximè mihi placet usus ipsius aloës, neq; timebit caliditatem eius, etiam tempore æstatis, & permittet dicere uulgares medicos quicquid uolunt. Laudo præterea, ut quàm frequentißimè sumat semunciam ante cibum circa horam unam optimi sacchari rosati per totum annum, etiam si quotidie sumeret: est enim præstantißimum remedium. Consulo igitur, ut iubeat præparare sibi hoc anno uas magnum illius sacchari pro toto anno: facilè enim conficitur etiam in domo propria. Hæc pauca sunt, quæ credo nunc suffectura: & si omnia diligenter obseruauerit, procul dubio ab omnibus incommodis præseruabitur. Quantum attinet ad linimenta circa renes, laudo potius unguentum infrigidans Galeni simplex, quàm aliquid aliud.

Consult. XCII. De fluxu per virgam, pro ciue Taruisino.

FLVXVM *hunc, qui creditur esse seminis, magis putarem esse materierum crudarũ, quæ in toto corpore multiplicantur, siue propter uentriculi frigiditatem: in quo frigidi humores multiplicantur, & inde attracti propter hepatis, & renum caliditatem ad uasa seminaria præcipitantur, quæ uel propter flatus, uel propter nimium ueneris usum, uel propter magnos labores, aut equitationes plus æquo fuerunt dilatata, & relaxata. Aliqua enim harum causarum, uel omnes potuerunt concurrere. quæ cùm explicatæ non fuerint, per idoneas coniecturas à nobis quærendæ sunt. Quicquid igitur fuerit, hoc unum constat, curationem moliendam esse, tum per optimam uictus rationem, ne humores plus æquo aggregentur, tum per auersionem ad alias partes, tum per membrorum corroborationem. Quantum igitur ad primum attinet, euitabit omnes aëris excessus, quantum fieri poterit, tum caloris, tum frigoris. Eliget regionem quàm maximè temperatam, quantum ab eo poterit fieri. Fugiat etiam omnes animi molestias: cauebitq́; post prandium, uel cœnam, ne laboret tam corpore, quàm animo, sed quiescat, leuiter tamen deambulando, ut cibus melius in uentriculo. Simplici cibo aßiduè utatur, fugiendo epularum diuersitatem, qua nihil magis aduersum. Eligat carnes laudabiles, pullorũ, hædorum, uitulorum, & castratorum iuuenum, neq; oua recentia uitupero. Cauebit à piscibus, à lacticinijs, à pastilibus, à fructibus, ab acetarijs crudis, ab oleribus, & à*

rebus

rebus frixis in ſartagine. Vinum eliget pauciferum, rubeum, uel ſi hoc defecerit, album, limpidum, non multum potens, quod parciſsimè bibet: omnesq; euitabit comeſſationes, & compotationes, ſi ſanitatem acquirere cupit, alioquin omnia fruſtrà tentabit. Quantum uerò attinet ad auerſionem materiæ, & euacuationem, primò toto tempore ſuæ aduerſæ ualetudinis bis ſingulis annis purgabitur, uere inquam & autumno, poteritq; purgatio hoc modo perfici.

℞. Diacatholiconis ℥ i.
Specierum hieræ ſimplicis ʒ i.
Miſce, & fiat bolus cum ſaccharo. Deinde
℞. Syrupi de mentha
De abſinthio
De endiuia ana ℥ s.
Decoctionis pentaphylli, & betonicæ in brodio macro pulli ℥ iiij.
Miſce pro uno, ſic pro alijs. Deinde
℞. Confectionis hamech ʒ iiij.
Trociſcorum alhandal gr. vi.
Miſce, & fiat bolus cum ſaccharo, dandus in aurora cum cuſtodia. Vel
℞. Pilularum aggregatiuarum ʒ i. s.

Fiant pilulæ quinque eodem modo ſumendæ, & hæc erit annua purgatio, tam uere, quàm autumno celebranda. Deinde efficacius etiam auertendo utetur ter, uel quater in menſe rhabarbaro cum ſaccharo roſato, ſumens ex eo drachmam cum ſemuncia ſacchari roſati tribus horis ante prandium. Hæ auerſiones ubi non ſuffecerint, laudo tandem, ut fiant in cruribus utriſque remedia à perito chi-

rurgo, quæ sunt cauteria. Quantum uerò ad corroborationẽ membrorum attinet, factis omnibus purgationibus, et auersionibus, et proposita uictus ratione, quam prædiximus, laudo, ut congruis temporibus circa finem ueris, & principium autumni bibat aquas thermarum, in quibus alumen, & sulphur dominetur. Partes & renum, & lumborum iisdem temporibus post harum aquarum potum illinet unguento de corticibus castanearum, uel eo, quod cũ sandalis conficitur. Ventriculum etiam illinet unguento confecto ex oleo de absinthio, & mastichino. Quandoq; etiam, ut ter, uel quater in mense, primo mane quinq; horis ante prandium sumat drachmam mithridatici: summopere enim ad membrorum corroborationem confert. In omnibus autem temporibus à multa equitatione cauebit, et præcipuè in sellis duris, & in equis, qui tolluntur, ac cursim incedunt, & denique ab omni labore earum partium: quiescant crura, renes, & dorsum. Et hæc si obseruabit, spero illi omnia feliciter successura, ad laudem Dei omnipotentis, cuius nomen sit benedictum.

Consult. XCIII. An diuretica conueniant in præseruatione affectus renum, & vesicæ, pro Magnifico Contareno prætore Patauino.

QVAERITVR *an in præseruatione sanitatis Magnifici & Clarissimi domini Marci Antonij Contareni cõueniant diuretica? Et ut sub uniuersali particularis rei ueritas magis elucescat, non erit absurdum uniuersalem quæstionem proponere. An in tempore sanitatis ad præseruatio=*

seruationem conueniant diuretica ijs qui renum uesicæq; affectibus sint parati? Nam quòd conueniant, uidentur nobis persuadere aliquot rationes, & authoritates. Primò enim quæ uias aperiunt urinarum, & abluunt materias impactas, & crassas incidunt, ea maximè conferre uidentur ad talem præseruationem: sed diuretica cuiuscunque generis hæc omnia id maximè efficere possunt: ergo. Confirmatur quia multitudo urinæ proculdubio utilissima est, abstergendo, abluendo, & incidendo, ut tam renes, quàm uesica purissima remaneant: ad urinæ autem multitudinem generandam nihil efficacius diureticis: ergo. Præterea Paulus in tertio libro cap. 45. in præseruandis à calculo diuretica exhibenda iubet cum oxymelite: idemq; omnino asserit Auicenna libro tertio fen xviij. tractatu secundo cap. xviij. Præterea author ille, qui de renum affectibus scripsit, in præseruando renes à passionibus utitur uino albo tenui, & cibis attenuantibus, quæ omnia sunt diuretica. Ergo diuretica uidentur conuenire in præseruatione sanitatis. In oppositum quòd minimè conueniant, arguitur sic. In conseruanda sanitate renum, & uesicæ, summopere cauendum est ne materia trahatur ad loca infirma, sed potius auertatur: à diureticis autem trahuntur materiæ: ergo diuretica non conueniunt. Neque obstat quod aliqui dicant trahi quidem materias, sed easdem quoq; educi. Nam præterquàm quòd non conueniat euacuare, & materias attrahere per loca infirma, est & aliud incongruum, quòd in longo transitu & mora multæ materiæ fæculentæ aliquid semper residet impingiturq; parietibus tum renum, tum uesicæ, quæ successiuè in maxima mole perueniunt, ut in matulis uidere licet. Præterea in quoli-

nota

bet membro euacuando intentio perpetua medici est, ut illud corroboret, augeatq; uim, quam Galenus tonum appellat, quæ uis seu tonus secundum magis & minus omnibus membris est necessaria, ut resistat extrinsecis, & proprias uires conseruet. Id autē fit rebus mediocriter astringentibus. Ergo à diureticis cauere debemus, quæ omnia, quatenus diuretica sunt, uim habent aperiendi, & attenuandi, non astringendi. Præterea manifestum est renes, et uesicam, ubi semel, aut bis afficiuntur, ut plurimum imbecilliores reddi, & præparari ad nocumenta facilè suscipienda. Quod inde apparet, quòd qui semel aut bis calculum, uel retētionem aut difficultatem urinæ perpeßi sunt, uix possunt omni conatu præcauere, quin toto uitæ curriculo non subijciantur ijsdem. Certum autem est, quòd ad loca imbecilliora in humano corpore semper propelluntur, decumbuntq; excrementa totius, ut Galenus III. de naturalibus facultatibus dicit. Igitur non sunt aperiendi renes, aut uesica, alioqui debiles in tempore suæ sanitatis, aut præparandi ad excremēta suscipienda: sed potius corroborandi, & astringendi, ne facilè recipiant nisi serositatem tantùm, quam naturaliter attrahunt. Præterea authopr de renum affectibus in præseruatione sanitatis auertendos esse humores corporis asserit, per aluum præcipuè, ut scilicet (ut ipse ait) urinæ clariores, purioresq; reddātur. Præterea Nicolus uir doctißimus sermone V. tractatu IX. detestatur in tali præseruatione diureticorū usum, cùm asserit ea renes debilitare, & ad superfluitates totius corporis suscipiendas disponere, & renes tanquam lacunam efficere. Vnde concipe (inquit) errorem communiter practicantium, & aßiduò utentium eis. Arculanus etiam,

tiam in IX. ad Almanſorem cap. de ardore urinæ, cùm cognouiſſet diureticorũ uſum ſummopere nocere, experientia, & ratione ductus, neſciretq; quomodo Raſis & Auicennæ authoritatem ſaluaret aliter, non malè diſtinxit diuretica aſſerens, leuioribus quidem nos interdum uti poſſe, à fortioribus tamen cauendum. Ex ijs igitur apparentibus rationibus in utranq; partem, oritur ambiguitas quod magis credendum ſit. Sed profectò uiris doctis, & in medica arte eruditis, qui ſcire potiusquàm altercari ſtudent, ne ſint tales, quales Petrarcha deſcripſit, Non di ſaper, ma di contender uaghi, nulla impedit dubitatio: facilè enim diſcernunt, quo tempore, & quibus competant, & quando prohiberi debeant. Ad ſophiſticas igitur moleſtias euitandas diſtinguemus, quæ ad rem pertinẽt, ut clara ſingularum rerum habeatur cognitio, quæ ad rectum uſum accommodetur. Primò ergo ſciendum diuretica communiori ſignificatu ſumi poſſe pro quibuscunq;, quæ quocunque modo urinæ copiam efficere poſſunt: & ſic omnia aquea, aut liquida, quæ tenuis ſubſtãtiæ ſunt, diuretica appellant, inter quæ uinum præcipuè album, tenue, & pauciferum eſt: habent enim à tenui ſubſtantia, quòd facilè penetrent ad uaſa urinaria: habent ab aquoſitate multa, & pauco ſucco ad alimentum idoneo, quo copiam urinæ faciant: nam & facilè ijsdem de cauſis ſeparantur à natura, & ad renes attrahuntur. Sub hoc etiam communi ſignificatu includuntur quæcunq; cum tenuitate ſubſtantiæ abſtergunt, & penetrant: hæc enim ijs qualitatibus uias aperiunt, craſsioresq; humores modicè attenuant, & uiſcidos abſtergunt, quæ omnia urinæ copiam poterant intercipere. Et ſic ſemina melonum, gramen, adianton, hor-

deum diuretica appellantur. Alio modo propriè sumuntur diuretica pro ijs, quæ uim habent separandi serositatem admistam sanguini, colliquando, incidendo, distinguendo, quæ omnia inuenta sunt inesse. Et hæc sunt modo tenuis admodum substantiæ calida et sicca in tertio, sicut seseli, daucus, anisum, fœniculum, petroselini semen: & de ijs expreßè intellexit Galenus non de alijs diureticis agẽs v. de simplicibus medicamentis, cap. XII. Sciendum secundò renes, & uesicam disponi ad facilè suscipiendos affectus uel uitio essentialiter in ipsis existente, ut mala complexione frigida, exempli gratia, aut calida, aut aliqua ex alijs octo cum materia, uel sine materia: uel mala compositione ut nimia uiarum latitudine, aut angustia, aut obstructione impactorum humorum, aut absceßu, aut scirrho, aut huiusmodi: uel ubi aliunde uitium emanarit, ut si in toto sanguine plurimus fuerit succus deprauatus bilis, uel pituita, uel alterius cuiuspiam humoris, uel à capite distillatio emanauerit, uel aliquid tale. Tertiò aliud est conseruatio sanitatis, aliud præseruatio: conseruatio enim est, ubi remotis omnibus impedimentis corporis tam complexionis, quàm compositionis, & continuitatis, totum studium nostrum est conseruare quod acquisiuimus, quod quidem fit cum ijs quæ custodiunt proprium calorem membri, propriam temperaturam, compositionem, continuitatem & tonum. Præseruatio uerò à timore, uel cautela non separatur: uidet enim semper aliquid imminens, proximumq; periculum, quæ adhuc duplex est, uel enim illud periculum iam actu in corpore est, uel iam proximum est ut adsit: primo modo uel ibi est aliqua ex malis temperaturis, uel compositionibus, quæ actu quidem non faciunt

ægri

ægritudinem, sed facturæ sunt: secundo modo quando non est quidem adhuc ita, sed iam præsens corpus est, ut in aliquid eorum collabatur. His igitur ita prænotatis dicimus in conseruatione sanitatis illius qui in morbos renum, uel uesicæ incidere consuetus est, nullo modo conuenire diuretica, siue propriè dicta, siue impropriè, nisi fortè quatenus alterant & alterando corroborant, ut exempli gratia, siquis esset frigidorum renum, uel uesicæ, conuenirent illi diuretica propriè dicta non quatenus urinam prouocãt, sed quatenus calefaciunt: si uerò haberet renes calidos, conuenirent illi diuretica frigida, ut semina melonum, cucurbitæ, quoniam alterarent sua frigiditate contrariam temperaturam, nec malè talia alterantia eligemus diuretica, quoniam promptius & facilius ad eas partes deferuntur. Vnde & Galenus x. κατὰ τόπους cap. primo admisceri iubet diuretica lenitiuis, & emplasticis, non quia ut diuretica conueniant, sed ut conducant reliqua &c. Si uerò ratione temperaturæ aggregarent humores crassos, & uiscidos, aut uias angustas haberent, conuenirent inter reliqua attenuantia diuretica cõmuniter dicta liquida, & tenuia substãtia, modicè calida, quale est uinum album: & non etiam hoc quatenus diureticum, sed quatenus alimentum tenue præbet, & facilè per uias angustas penetrat. In præseruatione uerò sanitatis uel est præseruatio primo modo dicta, uidelicet quando aliquid in corpore est præter naturam non quidem faciens ægritudinem, sed iam facturum: & tunc uel illud est in renibus, & uesica essentialiter, ut in secundo notato patuit, uel in alia parte corporis: si in renibus, & uesica uel erit mala complexio cum materia, uel sine materia, si sine

materia erit alteranda per oppositas qualitates, ut frigida cum calidis, calida cum frigidis, & sic de singulis, & tunc per accidens poterunt conuenire diuretica, ut in præcedẽti capite dictum est. Si uerò fuerit cum materia, & illa materia erit calida, & ita conuenient diuretica frigida cõmuniter dicta, ut semina frigida nota. Si uerò fuerit materia frigida præsertim crassa, aut uiscosa, tunc maximè cõueniunt diuretica propriè dicta, non tamen semper, & quocunque modo, sed ubi prius totum corpus purgatum fuerit, si in corpore fuerit suspicio multitudinis eiusdem humoris. Diuretica enim in hoc casu non tantùm præparant humores, sed etiam euacuant, ut testatur Galenus in primo VI. epid. Si uerò fuerit uitium in compositione, uel uiæ erunt nimis latæ, tunc sic nullo modo competent diuretica, sed potius astringentia: si uerò uiæ fuerint astrictæ, in hoc etiam casu nullo modo competunt diuretica absolutè, sed per accidens, ut quæ generant tenues humores, uel crassos incidunt: tale enim corpus humoribus indiget tenuibus, & benè concoctis, aliter renes facilè obstruuntur. Si uerò fuerint obstructiones uiarum, certum est eas indigere aperientibus, & incidentibus: & quoniam talia sunt pleraque diuretica; ideo hoc nomine diuretica conueniunt. At si renes, & uesica nullo uitio laborent, sed propter humorum multitudinem, & nimiam potentiam membrorum expellentium materias ad eas partes præcipitantium, nullo modo in eis conueniunt diuretica neq; per se, neque per accidens: imò potius utendum erit auertentibus, & purgantibus, uel per uentrem, uel per uomitum, uel per sudorem, aut uias alias magis paratas. Si uerò præseruatio sumatur secundo modo, quando scilicet nullum uitium in cor

pore

pore fuerit actu, corpus tamen ita se habeat uel paratum sit, ut ipsa uesica, & renes ex qualibet leui occasione incidere poßint in huiusmodi affectus, tunc neq; in hoc casu ullo pacto diuretica debent admitti quatenus diuretica sunt, nisi ratione alicuius qualitatis, quæ membrum corroborare poßit ut in præcedenti capite diximus. His igitur ita uniuersaliter distinctis pro casu Magnifici & Clarißimi Prætoris, suppono illum eße subiectum retentioni urinæ, quæ fit propter crassos, & uiscosos humores collum uesicæ obstruentes, & impedientes transitum urinæ, ut nos ita nunc experimento probauimus. Supponimus secundò istum Clarißimum & Magnificum uirum habere sui morbi purißima & longißima interualla, purißima quoniam in tempore suæ sanitatis liberè admodum, & copiosè mingit, ut sic ego notaui dum mingentem obseruarem potius dubitandum sit ne uias nimis latas habeat, ratione quarum facilè incidat aggregata in corpore materia uiscosa, in huiusmodi affectu, dum scilicet ea materia facilè ad uias uesicæ prolabitur, neq; habet aliquid aliud accidens interim affligens siue ardoris, siue difficultatis urinæ. Suppono tertiò suam Magnificentiam non ita exquisitè uiuere: sed licet non ingurgitet se sicut heluo, uiuit tamen nullum genus cibi aspernans, & nullum habens uinorum delectũ. Quibus ita suppositis, dico ex superius probatis, quòd si iste Clariß. uir actu iam ægrotauerit præter præsentiam materiei, uel si non ægrotauit, percipiatur ex signis manifestis habere illum in uijs urinæ aut uesicæ humores crassos & uiscosos, qui proximè iam facturi sunt accidens. Expediet illi in hoc casu euacuato prius toto corpore, & præsertim uentriculo, & intestinis, ut per diuretica præparet,

ret, & euacuet illas materias in renibus, & uesica conten tas. Vtrunque enim ex diureticis fieri potest, ut diximus ex primo sexti epid. & conuenientißimè euacuabimus per urinam, quæ in uesica & renibus sunt, ut tertio artis par= uæ cap. de causis præseruantibus. Si uerò nihil quidem hu moris in illis partibus habuerit, sed in toto corpore sint, & continuò aggregentur, maximè cauebimus à quocunq; diu reticorum genere. Si uerò corpus omnino mundum fuerit huius Clarißimi uiri, neq; alia re indigeremus nisi pura cō seruatione, dico nullum prorsus conuenire illi diureticum, quatenus diureticum, dico quatenus diureticum. Nam ego sæpe admonui suam Magnificentiam, ut quàm maximè eui taret quæcunq; crassos humores generant, ac propterea inter cætera laudaui uinum tenue pauciferum, non quia uinum esset prouocaturum, sed quia facilè concoquere= tur, distribueretur, tenueq; alimentum generaret, imò & crassos humores attenuaret, quod in hoc Clarißimo uiro maximè quærimus. In usu uerò sanitatis suspectum habeo summopere uinum album, nam plus æquo penetrat ad uri= næ meatus, & secum excrementa conducit. Tutius ergo est uinum tenue quidem, sed subrubrum, habet enim quod attenuet, & humores minimè crassos generet: sed nō quòd ita urinas prouocet, & aperiat. Tota ergo uis in præser uando Clarißimum uirum est, ut humores craßi minimè ge nerentur, & si generati fuerint, per omnes potius uias edu camus quàm per urinas, per uentrem scilicet, & per uo= mitum, & per sudorem: facilè enim per sudorem est, si congruè exerceatar, ut benè notauit, & optimè declara= uit author de renum affectibus in capite de præseruatione. Si uerò artificio concoquendæ sint materiæ crassæ, utatur

oxymelite,

oxymelite, & omnibus incidentibus, & abstergentibus, quæ minimè excedant in urinæ prouocatione. Quantò enim minus erunt diuretica, procul dubio tantò magis conferent, nisi fortè, ut diximus, iam materiæ ad illas uias decubuerint: tunc enim postea diureticis educentur. Atq; ijs declaratis iam apparet, quid ad argumenta in oppositum respondendum. Ad primum, in quo assumitur diuretica aperire uias urinæ, & incidere, & abluere, concedo, & propterea etiam conuenire, ubi scilicet materiæ fuerint in illis partibus cuiuscunque generis, ut arenulæ, calculi, pituita, sanguinis grumus, aut tale aliquid. Ad authoritatem Pauli, & Auicennæ, & aliorum quorumcunque, fatemur bene exhiberi, & in præseruatione conuenire, ubi scilicet aliquid residui materiæ fuerit in renibus & uesica, sicut ibi facit Paulus, & Auicenna. Educto enim calculo iubēt diuretica per aliquot dies pro præseruatione exhiberi, ut arenulæ, & pituita, quæ ut plurimum relinquuntur, excerni poßint: & propterea Paulus quidē iubet dari oxymel cum leui (inquit) diuretico, quale est gramen, aut adiāton, leue dicit, quoniam timet cum fortibus, ne nouæ materiæ præcipitentur: dat tamen leue, ut oxymel facilius deducatur ad abstergendum, & incidendum, ita ut uideatur uti diureticis potius per accidens, quàm per se. Auicenna uerò præcipit per uices utendum diureticis, ita ut paucis aliquot diebus utamur diureticis leuibus, ut scilicet præparemus leuiter humores ibi existenttes ad exitum ne nouos attrahamus, postea semel tantùm uno impetu cum diuretico forti iam præparatos excutiamus. Vbi expreßè declarat Auicenna quantum timeat lōgum usum diureticorum: & quando materiæ actu in renibus sint. Ad authorem de

renum affectibus, dicimus uinum album pauciferum exhiberi, ne humores craßi, & ne bilis etiã generetur, quæ sunt materia calculi. A' uino autem crasso, & nigro, utcunq; fieri potest, abstinendum.

Consult. XCIIII. De lassitudine ex labore, pro mercatore Veneto.

EX QVO *manifestè patet ex historia laßitudinem præceßisse hunc dolorem. Ait enim quòd cùm in quadragesima præterita, plurimum laborasset dorso, incidit in laßitudinem longam: unde dolor causatus est, qui dolor labor, à Græcis* πόνος *dicitur. Sed* πόνος *est affectus potius laboris, quàm labor, & sequitur ex defatigatione, et sicut contingit hoc sponte fieri, ita quoq; à causa extrinseca: fiunt enim sæpe ijdem morbi à causa extrinseca, qui à causa intrinseca fieri solent. Cùm igitur soleant esse, & sint (ut secũdo de sanitate tuenda dicit Galenus) tres lassitudines diuersæ, quæ indigent diuersa curatione, quædã ulcerosa, quædam extensiua, quædam apostemosa, ut ipse appellat; unaquælibet istarum habet diuersas causas corporeas. Et quanuis à diuersis accidentibus extrinsecis fiant; sunt tamen semper diuersæ causæ coniunctæ proximæ. Vlcerosa fit propter humores acres erodentes, qui decurrunt ad locum læsum ex labore. Extensiua fit, dum flatus tendit ad musculos, & facit extensionem. Apostemosa composita est ex utraq;. Quærendum est, quænam fiat laßitudo ex his tribus? Ex quo perseuerauit illud idẽ, quod factum est à causa extrinseca, primò dixerim non esse ulcerosam, quia nõ audio perpessum esse corrosionem*

in loco, ſed tantum grauitatem quandam circa dorſum, ita ut non poßit erigi: uidetur enim tanquam clauum infixum habere in dorſo. Nec eſt apoſtemoſa, nam illa eſt cum maxima caliditate, & cum extenſione, quæ rarißimè contingit, & illam ſemper ſequitur febris. Ergo cùm nec ulceroſa, nec apoſtemoſa, relinquitur quòd ſit tenſiua propter humores craſſos, ut denotat morbus, & perſeuerantia ipſius doloris. Refert enim ipſe dolorem eſſe grauatiuum, fixum, & permanentem in loco: refert etiam hactenus eum ita perſeueraſſe, licet uariet ſecundum tempus. Credo igitur quòd ab ea cauſa primitiua, uidelicet à labore, & nimio exercitio contigerit idem, quod in laßitudine ſpontanea cõtingit, ubi multiplicãtur humores ſiue acres, ſiue calidiores, ſiue frigidiores, qui tenſionem faciunt, uel apoſtemoſam, quæ eſt mixta. Quoniã ergo humores plurimi ſunt in corpore, à quacunq; leui cauſa mouentur, & faciunt laßitudinem. Contigit id in hoc ex nimio labore dorſi: licet enim non adſit multitudo materiæ, nihilominus propter maximum dolorem relaxatæ ſunt partes dorſi, arteriæ, & uenæ, & nerui, & propterea incaluit membrum, & propter calorem apertæ ſunt magis uiæ: calor etiam attraxit. Vnde materia defluxit, & ex ea cauſatus eſt dolor: nam non dicerem, quòd tanta eſſet materia frigida, quæ ſponte defluxiſſet: ſed contigit hoc uiolentè. Quòd non fuerit materia multa, quæ potuerit hoc facere, habeo coniecturam ſatis rationabilem. Habet corpus hoc membra ſcilicet penitus præparata, ut generent humores pituitoſos. Habet hepar calidum, ut ex toto ambitu appa ret, & quòd potius calidos, quàm frigidos humores generet. Præterea nunquam conqueſtus eſt de uentriculo: uidetur

detur ergo uentriculus calidus: nec de catarrhis conqueritur, & consequenter habet cerebrum calidum, quod nõ potuit generare humores frigidos, quantum ad naturalem dispositionem. Nihilominus patitur ægritudinem frigidam propter materiam frigidam, quæ ægritudo non proportionatur suæ temperaturæ. Sed unde contigit? Est mercator, uendit merces, manet in sua officina semper, & mala ratione uictus utitur. Potuit ergo contingere hoc tum ratione dispositionis corporis, tum ratione cibationis, præcipuè tempore quadragesimæ, qua usus est cibarijs maximè generantibus humores crudos, qui dum habuissent occasionem à causa procatarctica, & incaluisset dorsum, fecerunt morbum istum, de quo nunc conqueritur. Credo igitur defluxisse materiam frigidam ad locum à causis extrinsecis uiolenter, non ratione propriæ temperaturæ: nam propter malum uictum, & artem, quam exercet, generatus est humor, ex quo dolor. Nemini dubium est quòd materia defluens congregatur in aliqua parte, & quòd ex ea collectione fiunt duo: primò intemperies, quæ est frigida: secundò materia defluxa, quæ si frigida fuerit, refrigerabit locum, si calida calefaciet, & itidem de paßiuis dicẽdum. Vnde generatur intemperies in membro secundum affluxum materiæ. Materia frigida est, ut apparet ex dolore, & perseuerantia longa doloris: iam enim est annus, & tamen resolutus non est ex aliqua parte, imò augetur potius. Materia frigida, & uiscida est: ergo probabile, quòd impresserit talem intemperiem in membro, ad quod defluxit. Secundò dum materia ibi colligitur in neruis, musculis, & locis angustis extenditur, & flatuatur, & ex tali extensione causatur dolor. Istæ sunt duæ causæ doloris

ris propriæ, ut altera poßit inducere dolorem ſine altera, ut rectè eſt interpretatus Auicenna ſententiam Galeni, licet importunus Auerrois malè intelligat Galenum, utitur enim æquiuocatione. Ex intemperie ergo primò cauſatur dolor: ex tenſione, & ſolutione continui cauſatur dolor. ergo ſi utrumq; conuenit, & dominatur hoc, uel illud, fit acutior dolor. Ergo crediderim, quòd materia tantopere genuit intemperiem, quantò & probabile eſt (loquor de materia fluxa) quòd materia affecerit locum eadem intemperie, qualis ipſa eſt. Ideo non percipitur amplius dolor, quia æqualiter facta eſt intemperies in loco: & illud euenit (quod diximus in lectionibus de phrenitide) propter humorem bilioſum exiſtentem in capite, quando æqualiter occupat totum cerebrum, cerebrum non percipit amplius nocumentum, quia factum eſt tanquam becticum: ita contingit im membro, ubi perſeuerauit diutius humor, facit enim membrum tanquam becticum, ut æqualiter per totum membrum inducatur qualitas ſecũdum naturam humoris. Et ideo non percipit dolorem, niſi quando flatuatur materia propter extenſionem, & ſolutionem continui, cùm nõ poßit percipere dolorem propter illam intemperiem habituatam. Hîc adeſt intemperies permanens frigida, & materia ſuis temporibus flatuata extenſa: ergo ſecundum uarietatem temporum dolor efficitur. Iſta eſt ægritudo, ex qua ſequitur, quòd locus eſt factus imbecillior, & tandem iſtæ diſpoſitiones permanentes: factus autem eſt imbecillus propter intemperiem frigidam, & humidam, qua intemperie inducta neceſſarium eſt, ut exiſtente corpore tali, ubi ſemel eſt facta illa occaſio, defluant poſtea humores, qui aggregantur in corpore, ad illam partem, qui humo-

res

res sunt necessariò pituitosi: ex imbecillitate præterea loci, & intemperie datur occasio noui defluxus, ita ut iam partim materia fluxerit, & fecerit morbū, partim fluat, et faciat morbum, et partim factura sit. Oportet ergo ista omnia distinguere rectè pro recta curatione. De materia, quæ fluit dico, quòd nō est uniformis, sed talis, qualis natura cibariorum, ex quibus præcipuè in corpore calido probabile est, quòd generētur humores calidiores, & descendant ad partem debiliorem. Eadem ratio est de humoribus fluxuris. Hactenus habuimus, qui sit ille morbus, à quibus causis dependeat, & utrum sit factus, an fiat, uel partim factus sit, & fiat, uel futurus sit. Dicamus modò de accidentibus. Dicit quòd in tempore hyemis, & æstatis melius se habet, quàm in uere, & autumno. Vnde causatur ista diuersitas? Stante illo humore pituitoso certū est, quòd non generatur dolor, nisi quando flatuatur, & extenditur humor pituitosus, & hoc fit in temporibus medijs, in uere, & in autumno: in hyeme quiescit, quia tunc materia non flatuatur, quæ excitet dolorem: in æstate tantum resoluitur, quantum flatuatur: in tempore medio flatuatur, quia attenuatur, & colliquatur humor, & non potest resolui: aptus enim est, ut colliquetur, sed non resoluitur. Vnde dolor maior causatur in temporibus medijs, quàm in temporibus calidioribus, uel frigidioribus propter causas iam dictas. Quæritur an humores biliosi præter pituitosos adsint? possunt adesse, nihilominus est pituita à prædominio. Non tamen negarim etiam adesse plurimum de bile propter temperaturam suam naturalem, & de sanguine, licet sanguis sit parcior. Est dicendum de loco affecto. Cùm dicat se dolere circa ultimas uertebras colli,
&

& dorſi, dico ex ſententia Auicennæ, ubi dolor, ibi ægritudo. Eſt ergo credendum, quòd ibi ſit circa illas partes materia impacta, & propterea credo breuiter humorem eſſe, ubi dolor eſt, & in profundo, quia non audimus quòd extra appareat tumor ad tactum: ſed interius percipitur dolor circa os, & neruos, qui proximè deueniunt ad uertebras. Vtrum in perioſtio? credo potius eſſe in uertebris quia conſentit totum crus, & coxa: non poſſet hoc fieri, ſi in perioſtio eſſet: tantùm enim doleret in ea parte. Si in muſculis, læderentur illæ partes, quæ mouentur à muſculis: ſed cùm ſentiat totum crus, & muſculi illi non moueant crus, qui ſunt affecti, credendum eſt, quòd nerui uigeſimæ ſecundæ uertebræ ſint læſi, & dolorem patiantur, & ita per conſenſum cauſent dolorem in mouendo crus.

Quia uerò materia uiſcida, & craſſa eſt infixa in parte frigida, & priuata calore, nemini dubium eſt quòd tum ex parte materiæ, tum ex parte loci curatio erit difficilis. Materia enim, quæ craſſa eſt, non facilè concoquitur, & expellitur: ubi poſtea eſt in membro frigido, & exangui infiltrata, quia non habet rationem concoquendi, longè difficilius tollitur. Præterea ſi membrum non habeat meatus apertos, & uias, ſed ſit denſum, & compactum, difficilior adhuc eſt curatio: ut ſi adhuc materia eſt in profundo, cui difficulter poßint applicari remedia: ſequitur etiã ratione ſitus difficultas curationis. Ergo tum ratione ſitus, & compoſitionis, tum ratione materiæ erit difficilis curatio, & longa, ut quotidiana experientia uidemus. Quòd ſi etiam ratio ſocietatis acceſſerit, & membri affecti cum alijs membris mandantibus ſit conſenſus aliquis, tãtò difficilior eſt adhuc curatio. Cùm ergo laborent huiuſcemodi

ſcemodi nerui exiſtentes circa uertebras, & cerebrum ſit aptum ad hoc, ut multiplicet catarrhum, & pituitam, ſiue ut Græci dicunt, blennam, ſiue mucum, magis, & minus ratione temperaturæ: cerebrum enim ſuapte natura eſt frigidum, quod aſcendentibus uaporibus plurimam materiam generat: unde cùm in partibus ſuperioribus generetur pituita, conſenſusq; magnus ſit, propter talem conſenſum membrorum ſuperiorum cum ſpondylis fit, quòd continuè deſcendat materia, & foueatur, augeatúrque morbus: & ideo fit difficilior curatio. Quòd ſi acceſſerit ætas ſenilis, facilius quidẽ corripietur à catarrhis: ſed difficilius tamen curabitur propter imbecillitatem caloris colliquãtis, ut Galenus teſtatur in aphoriſmo. Bronchi, & coryzæ in ualde ſenibus coctionem non admittunt. Tot ſunt rationes, quare curatio nobis difficilis erit. In curatione non debemus diſcedere à natura morbi. Morbus iſte partim eſt factus, partim futurus, utriq; debetur curatio, ſed diuerſa. Quantum ad factum debemus remouere intemperiem frigidam, & humidam, & ita confortare locum: materia impacta frigida eſt, quæ eſt cauſa propinqua, & continetur in morbo. Sunt cauſæ aliæ, eſt materia cõtinuè affluens, & eſt materia fluxura. Quid debemus facere? Incipiendum eſt à cauſa coniuncta, quia adfert indicationes curandi. Materia fluxura habet rationem primæ cauſæ antecedentis, & non eſt in parte, ſed in toto: quandoq; enim materia excrementoſa eſt in toto corpore, quæ habet rationem illius cauſæ, quæ ubi commodos habet meatus, defluit ad locum imbecillem. Ergo primò euacuanda eſt materia factura morbum: unde breuiter euacuarem totum corpus, & humores, qui in corpore generantur. Hoc
corpus

corpus est calidum, & siccum, ergo multiplicat humores calidos, & siccos, & sanguinem cholericum: redundat etiam bilis, & melancholia, sed minus postea secundũ proportionem de sanguine malo generatur, quàm de bile, & de melancholia. Igitur cùm uelimus euacuare, debemus respicere ad redundantes humores. Sed quia etiam adest aliquid de pituita, dico quòd euacuandum est de omnibus humoribus. Lenita igitur prius aluo extrahẽdus est sanguis, non dixerim ratione magnitudinis morbi, quia extensiuè morbus iste non est magnus, nec intensiuè, sed propter futurum morbum uellem, quòd caueret omnino ab omnibus excrementis: ita crediderim esse mundandum totum corpus. Mittatur sanguis à basilica, non tantùm ratione diuersionis, sed euacuationis, quia non est maior diuersio à brachio, quàm à pede, ut dicebat Galenus sexto Epidemiorum, qui ubi ægritudines sunt intra hepar diuersionẽ ambigit, primo comento loquens de affectibus renum. Et sic æqualiter possumus facere diuersionem, uel à pede, uel à brachio: sed eligerem brachium, quia magis euacuaretur sanguis propter basilicam magis respicientem fontem, quàm ex saphena. Tales curarem syrupos conficiendos, ut sanguis redderetur bonus. Non dimitterem syrupum de cichorea Nicoli sine rhabarbaro, qui habet aliquam uim incidendi humores crassos, & adæquandi. Haberẽ etiam aliquid oxymelitis propter adæquationem, & incisionem. Postea haberem decocta ex betonica, iua, saluia, borragine, & reliquis propter intemperiem calidam hepatis. Postea deuenirem ad euacuationem materiæ: deinde accederẽ ad materiam, quæ defluit, quæ debet diuerti, ne defluat. Et licet quando erit euacuatum totum corpus, non fluet

amplius, nihilominus laudo, ut confortetur corpus faciendo ablutiones capitis. Deuenirem postea ad morbum factum, qui curatur deriuatione, & euacuatione. Et in hoc casu, sicut consueuimus debemus facere deriuationem prope locum affectum: & deriuationes optimè sunt in hoc casu per clysteres acutißimos, qui deriuant materiam à loco propter uicinitatem loci. Fierent clysteres cum decocto centaureæ, & aliarum herbarum, quæ possunt habere absterſionem, ut anethum, camomilla, & alia huiusmodi. Apponerem hieram picram, Logodij, Hermetis, quoniam acrius purgabunt humores. Hæc breuius dico tantummodo pro forma medendi. Postea facta ista deriuatione per clysteres acutos oportet, si aliquid residuum erit materiæ, deuenire ad ea, quæ mundificant locum: non dico de repercußiuis, quæ non conueniunt in morbo facto, sed in futuro. Ergo euacuarem à loco affecto, ubi utitur Galenus his, quæ solent inducere ulcus in locum. Facta ergo prius diligenti euacuatione facerem scarificationem, uel adhiberem etiam cerata. Præterea si aliquid perseueraret doloris, & accederet tempus Maij non displiceret, si acciperet aquas thermarum, & ablueret se in istis: & etiam acciperet per potum, quia locus ex aluminosis aquis confortaretur, & aliquid etiam resolueretur: habēt enim calcem & alumen ista balnea. Postea his omnibus ritè peractis, quantum ad præseruationem, facerem cauteria ex opposito loco, ne materia flueret amplius. Placeret terebinthina, qua diuerteretur materia per aluum. Vtatur acoro, & tandem ea accipiat, quæ possunt corroborare partes neruosas, & siquid est impactū resoluere, si accesserint ad partes istas. Hæc satis sint dicta. Patauij. 1550.

Consult.

Consult. xcv. De dolore genu obtuso ex destillatione pituitæ à capite, pro Magnifico Veneto.

VNVM *considero rectè considerandũ, quòd iste Magnificus uir est calidæ temperaturæ hepatis, cerebri, uentriculi etiam non omnino frigidi, sed frigidiusculi. Cùm ergo ab ortu suo habuerit calidum hepar, & cerebrum, & nunc appareat dominium frigiditatis, & patiatur frigidã dispositionem à pituita, ut ab exeuntibus apparet, & à multitudine humoris pituitosi, iudicandum est non esse caliditatem illam naturalem in capite. Cùm ergo fuerit lapsus talis à propria natura, ideo fortè non erit ita facilè tollendus: quia cùm ægritudines contingunt præter propriã temperaturam maior erit lapsus, quàm si contingant similes propriæ temperaturæ. Ideo si frigida temperatura à frigida ægritudine occupatur, minor erit lapsus, quàm si calida ægritudine affligeretur. Si ergo cerebrum fuerit naturaliter calidum, et nunc frigidam patiatur ægritudinem, maior est lapsus. Ideo diligenti cura est curandus. Circaq; symptomata, primò conqueritur de dolore obtuso occupãte utrunque genu, maximè sinistrum: & dicit ita leuem esse ac si pungeretur digitus, & leuiter suppuraretur, & leuis dolor perciperetur, cùm tamen clamosi soleant esse: & licet multa materia descendat ad locum, & impediat motum, nihilominus non dolet, nisi moueatur. iste est modus doloris. In descensu autem materiæ percipit in motu illo frigiditatem, cùm uerò figitur non. Conqueritur præterea quòd non potest liberè mouere caput, &*

cùm ascendit cymbam, uidetur quód nauseam habeat ac si fluctuaret in mari: & omnino conqueritur de debilitate capitis. Probabile est illam destillationem, quia omnia referuntur ad destillationem, à capite prouenire, ut cùm aliqua calida, aliqua frigida, aliqua crassa, aliqua tenuis sit, pro modo doloris, & pro modo descensus. Credo quód sit tenuis cum insigni humiditate: in actiuis uerò credo quód non sit multum frigida, nec calida. Et quód non sit calida patet, quia percipit frigiditatem aliquam. Non est etiam frigida admodum, quia frigiditas facit dolorem, quia Galenus dicebat in quarto de simplici medicina declarans illud Hippocratis dictum, Frigidum ulceribus mordax, quód frigidum soluit continuum: & in sexto de locis affectis, & in secundo etiam inquit, ex humore frigido pituitoso fieri atrocißimos dolores, ut uideretur perforari locus, ut in colico, et podagra: iste autẽ Magnificus uir est sine dolore, licet multam habeat materiam. Si igitur excedit, excedit per frigidum, & ita materia destillans humida fit & frigidiuscula, non tamen admodum frigida uidetur ex colore barbæ pilorum. Est calidi cerebri à natura: ideo non potest deduci ad tantum lapsum, ni fuerit admodũ frigidum. Nec est multus lapsus, quia non patitur nocumẽtum ex hyeme hic, & melius se habet in æstate aliquantulum. Ideo non est hìc tanta frigiditas, quia tempore hyemis, qui habent frigidum caput, læduntur. Est ergo destillationis causa frigiditas capitis, non tamen multa. Fuit autem acquisita uel quia decubuit in loco illo frigido, & humido, uel quia in aëre frigido uersatus sit, ut incideret in lapsum, & in uapores ascendentes ad caput, sicut fumus ad caminum, inuenientes cerebrum seipso debilius red-
ditum

ditum non resoluuntur, nec ita conficit alimentum sibi dela tum, uti conuenit. Ideo humores illi in capite aggregati descendunt à uirtute expultrice propulsi per spondylos colli, per guttur, fauces, per uiam uentriculi, sed maximè per neruos à uertebris deductos ad iuncturas decurrit tanquã ad partes debiles: quia à natura institutum est, ut membrũ recipiat excrementa alterius, requiritur, ut debilius sit, quia ita à natura factum est, ut fortiores partes transmittant superfluitates suas ad imbecilles: extremæ autẽ partes imbecilliores sunt, quoniam distant à fonte caloris & ab hepate, & sunt paratæ destillationibus frigidis, quia humores frigidi cùm sint parati ad partes inferiores descẽdere, ita calidi ad superiores. Habet præterea uias latas, quia ab ortu habet dominium caliditatis cum siccitate, quæ ubi est suæ siccitati coniuncta, aperit uias, & propterea cùm habeat latitudinem uiarum, & imbecillitatem cruriũ, non est mirum si destillatio deuenerit ad crura. Ideo lapsus ex mala ratione uictus generatus est in cerebro, & generauit humores illos frigidos, qui ita generati per periodos, sicut fieri solet in omnibus superfluitatibus, decurrunt ad loca illa extrema. Et hanc credo esse causam omniũ symptomatum, & quòd tota origo sit in capite. Quòd etiam humiditas sit in capite, patet ex hoc quia balbus est: & Galenus super illo aphorismo Hippocratis, Balbi diaria corripiuntur, reddit huius rationem, quia humidi capitis sunt. Cùm igitur talis sit causa, & talis lapsus, & caput taliter præparatum sit, patet quid de præsagio dicendum sit. Curabitur quidem: sed cauere debet, ne incurrat in malum regimen uictus, quia habet præparationem naturalem, & lapsum habet in capite. Ideo debet diligenter cu-

rari, & cùm curatus fuerit, conseruare sanitatem, quia incideret in eandem, & fortè deteriorem ægritudinem, puta in podagram, in paralysin, descendente multa materia per neruos & musculos ad iuncturas: ideo cauere debet, cùm erit sanus. Cum quibus autem instrumentis? bene hoc corpus debet euacuari, quia ubi sunt humores destillantes à capite maximè, quia à leui qualibet causa uacillant, hoc non est nisi ratione uaporum & materiæ in capite aggregatæ: ideo corrigendi sunt humores & sanguis, & tota massa humoralis à superfluitatibus purgari debet. Euacuantia autem erunt agaricus maximè, quia trahit humores crassos, & pituitosos. Ideo agaricus uel sub forma pilularum, uel temperatum, sicut electuarium aliquod, aut caßia cum agarico, & pro minoratiuo caßiam cum hiera simplici bonum sit accipere. Sed cùm uoluerimus exquisitius purgare, loco hieræ simplicis poterimus ponere agaricum. Ideo uel cum caßia, uel cum rhabarbaro poterit euacuatio fieri. Talia ergo erunt genera medicinarum, nec pertransirem agaricum.

Digerentia erunt, syrupus de betonica, uel de stœchade simplici cum potione oxymellis simplicis, uel syrupi acetosi, ut transitum maiorem haberet cum decocto betonicæ, endiuiæ, cichoreæ, ut habeatur ratio hepatis. Et ita factis mundificationibus, si uerum est, quòd caput habeat lapsum, si uolumus remouere lapsum, oportet euacuare ipsum per loca propria. Et ideo masticatoria adhiberem cum mastiche, staphisagria, pipere, uel cum alio tali: caputpurgium per nares cum succo maioranæ, betæ, uel succo cyclamini. Masticare etiam radices capparum ad extrahendam pituitam à capite, optimum est.

Factis

Factis deriuationibus, corroborabitur caput cum pului=sculis singulis diebus, & quando uadit dormitum, ex ma=ce, garyophyllis, maiorana, ocimo, & cum alijs odoratis, quæ habent uim exiccandi pituitam. Pro remotione autē caloris, qui est in istis puluisculis, rosas, sandaracham, quæ exiccant, & refrigerant commiscerem, & super caput ponerem, postea superponerem pileum supra, & ita cor=roborarem caput cum illo tenui puluisculo, & in hora ue=spertina curarē caput, nec amplius discederet à domo. Et facerem lixiuium corroboratiuum dulce, primò non ex ci=nere ex quercu, nec ex fortitudine illarum rerum, in qui=bus est aliquid astringendi, & uis adurendi, ex qua adu=stione astringantur pori. Et ideo asarum acciperem, & baccharam, senam, polypodium, camomillam, stœchadem cum maiorana, & iride, & ex ijs facerem lixiuium. Et fie ret sapo ex garyophyllis, mace, cinnamomo, & musci ali=quid, & ambræ adderem, pro barba & capillis: & con=fortabit, & istud sit pro sapone. Aliqui etiam ponunt fru=stum agarici in lixiuio, & quando abluitur caput, loco sa=ponis utuntur illo, quia habet uim quandam extrahendi: imò si ponatur supra locum podagræ, tunc fit euacuatio pituitæ: cur non fiet etiam si in capite ponatur? Præterea electuaria pro corroboratione requirerentur, & maxi=mè myrobalani chebuli conditi, non tamen Venetijs cum illis aquis malis. Ideo si haberi possent ex India confecti laudarem illos summopere: sunt enim cōfecti cum syrupo de carobolis uulgò dictis, & non calefaciunt. Theriaca aliquando, & Mithridatum conueniret: zuccarum autē rosatum inter omnia erit præstantissimum. Circa uictum à coitu, ab exercitio post cibum caueat, non ambulet in so=le:

le: austrum, & boream uitet: à loco humido caueat, non dormiat in meridie, & habitet in cubiculo uersus Orientem, *et circa cibos sit contentus cibis unius generis*. Quoad *carnes, uitulina, hœdina, pullorum, auium montanarum, & oua sorbilia conuenientissima sunt: oua tamen cocta sint in aqua, uel igne: à butyro autem cum ouis cauendum est. Pisces nescio qui conuenirent, quia omnes ferè capiuntur prope magnificam hanc ciuitatem. Mihi placeret lutium, laudarem etiam auratas Istrianas, mullobarbatas, id est, barboni*. Faciatq; *exercitia conuenientia*. His omnibus *peractis corroborationibus, & reliquis iam dictis, quia propositum fuit balneum, laudo illud, & cùm habeat cerebrum calidum lapsum ad frigidum, non ualet ratio* Galeni VI. *de tuenda sanitate, qui uituperat balnea ubi sit distillatio*. Loquitur Galenus *de intemperie calida & sicca: sed cùm in casu nostro lapsus sit ad frigidum; ideo conuenirent, quia deducerent ad ueram temperaturam cerebrũ, & non alterabitur, quia à simili non fit alteratio*. Duciam *præterea accipere poterit*. Et *ante omnia, factis istis omnibus, si remaneret debilitas aliqua in cruribus ponere poterit* Magnificentia V. *crura in luto. & postremò facerẽ fontanellam in crure*. Et *hæc erant recensenda pro salute Magnificentiæ uestræ*.

Consult. XCVI. De tumore in vtroque genu, pro domino Georgio Freidel Germano.

TVMORE *existente in utroq; genu* Nobilis *uiri maturè considerato, tum ex his quæ præcesserunt, tum ex his*

quæ

quæ subsequuntur, credo materiam eius non esse unam, sed disformem. Quantum enim attinet ad partem extrinsecã, durities quædã solidior tactui apparet quæ tactui non cædit, ita ut foueam aliquando relinquat, pars uerò interior ita intumescit, ut tangenti sensus manifestißimus flatus cuiusdam craßi appareat, atq; hîc quoq; nulla fouea comprimenti relinquitur. quod proprium inseparabileq; signum est tumoris à pituita dependentis, qui œdema appellatur. Ergo tumor extrinsecus, ex quo œdema nullo pacto appellari potest. Et sic abscessus frigidus ad aliquam duritiẽ est inducendus. Sed cùm durities uel scirrhus, sit uel à materia melancholica, uel pituitosa, probabile est pendere potius à succo melancholico, & coniectura est uenarum ille tumor uaricosus in totius cruris longitudine circa eandem partem extrinsecus apparens: non enim dubitandum est eandem materiam esse illius tumoris, quæ in uenis adiacentibus apparet. Nec obstat, quòd in superficie non appareat nigredo, quod signum, autore Galeno, distinguit inter duritiem melancholicam, & pituitosam. Cùm enim humor sit infra cutim, colorem abscessus uidere non possumus: neq; enim cutis transparens est. Ergo cutis color naturalis percipitur, & non ipsius abscessus. De tumore uerò alio in parte intrinseca incipiente paulò supra genu longe magis protuberante, quàm in extrinseca, sicut non est dubitandum pendere à materia uel uapore craſſo flatulento, ita non satis constat, utrum in profundo sit materia melancholica uel pituitosa, unde huiusmodi flatus exoriatur. Sed quod magis probabile est, uidetur in neutro loco materia esse absolutè simplex, sed melancholiam pituitæ quoq; cõmisceri, præcipuè quoniam rarò contingit alterum humo-
rem

rem dignosci posse sine altero: huiusmodi autem humores in uno corpore dominari multis coniecturis haberi potest. Et sic cùm temperatura huius nobilissimi uiri calida fuerit & biliosa, iamq́; ad declinantem ætatem accedat, non mirum si humores melancholici multiplicentur diminuto calore, ut cum alijs quoq; talibus fieri contingit: quòd si calor naturalis diminuitur, quantum per adulterinum multiplicatur melancholia, tantum per cruditatem pituita. Sed huc quoq; accessit cogitatio superflua, assiduè enim cogitat, perpetuum scribendi studium & otium corporis magnum, quæ omnia ubi simul conueniunt, duo simul faciũt: corpus enim exiccant, & calidos humores adurunt, præterea cruditatem uentriculi, cerebriq́; destillationes plurimas gignunt. At si his quoq; addatur in cibo & potu pessima ratio, ita ut uarijs cibarijs & compotationibus potentissimi uini uacatum fuerit, nulla postea causa deest ad hoc ut duo illi humores dicti multiplicentur. Omnia autem conuenisse in hoc nobili uiro, ipso etiam referente & attestante compertum habemus. Non dubitamus igitur huiusmodi causas esse tumorum præter naturam in utroq; genu existentium. Sunt autem huiusmodi tumores sine dolore cùm neq; faciant tensionem, neque alia insigni qualitate actiua præditi sint. Et cùm ab his duabus causis dolores proueniant, non est mirum si dolor non adsit. Motus crurum impeditur, cùm musculi & principia chordarum finesq́; ita impediuntur, ut ad debitum terminum neque contrahi, neq; distendi possint: & cùm motus crurum fiat ex contractione & dilatatione oppositorum musculorũ, ideo non ab re huiusmodi tumoribus impeditur. Verùm fiunt uaricosi propter melancholici humoris redundantiam ad

partem imbecilliorem per uenas expulſi. Vtrum autem huiuſmodi morbus ſit ad particularem iudicandus, nõ eſt admodum diſputare neceſſarium: ſat enim eſt ſcire locum affectum & eius naturam ſimul cum ſua intemperie, & mala compoſitione & proprijs cauſis: nõ enim curamus nomina, ſed affectus. His igitur ita ſtãtibus dicimus hunc nobilem uirum pro ſua curatione indigere ſumma, aſsidua, et longa diligentia: neq; enim facilè curabitur, ſicut ego arbitror. Humores enim craſsi & frigidi in loco etiam frigido & profundo inculcati pertinaciter adhærentes, nõ ita facilè concoquentur, & expellentur: ac præterea non dandum fomentum quotidianum & incrementum. Cuius ſignum eſt ſatis euidens, quòd ueſpertinis horis ſemper augentur tumores: neq; enim hoc eſſet niſi noua materia deflueret. Oportet igitur, ut nobilis iſte uir cognoſcens ſtatum ſuum & naturam ſuæ ægritudinis, adhibeat perſeuerantiam, patientiam, & obedientiam, deberetq; conſtantiſsimè medicorum præceptis parere, alioqui non curabitur omnino, imò in peiores decidet ægritudines. Proponãtur ergo quæ agenda ſunt, poſtea ſua prudentia & fortitudine animi exequatur, & tandem optatam ſanitatem aſſequetur. Principio in uictus ratione potiſsima cura adhibenda eſt, in omnibus enim longis & pertinacibus morbis, nihil efficacius, nihil præſtantius quàm optima uictus ratio. Non tantùm igitur dominatio ſua in cibo & potu ſtudebit modum ſibi præſcribi, ſed in reliquis quoque cauſis omnibus corpus humanum alterantibus. Et quoniam aër eſt primus, qui occurrit, omni ingenio cauebit ne occurrat aëri nubiloſo & turbido: neque habitet in cubiculo aut obſcuro aut boreali flatui expoſito, aut humido & terreno;

no: neque dormiat fenestris apertis, aut ablatis operimentis, sicut in æstate fieri consueuit. Euitabit etiam nocturnum aërem, neque uento se exponat tam australi quàm boreali. Inter omnia euitabit omnes animi molestias, aßiduas cogitationes, scribendi consuetudinem præcipuè post cœnam & prandium: neque legat, aut aliquo modo intendat animum in aliquam rem. Sed nunquam repleto uentre exercebit corpus. quiescet ergo sumpto cibo tã animo quàm corpore, & cum amicis iucundis uersabitur, aut leniter ambulabit per cubiculum, uel stabit erectus, ut cibus melius ad fundum uentriculi descendat. Horis uerò matutinis, & hora una ante cœnam exercebit corpus exercitio moderato, ut superiores partes quàm maximè exerceantur, inferioribus uerò & cruribus non adeò laborantibus. Multiq; consuluerunt, ut homo in huiusmodi casibus iaculando uel arcu se exerceret: alij consueuerunt uti plumbea pila, quæ singula pẽdens sit circa libras duas, quæ manibus contineantur, & cum his pondera agitentur, manibus suprà infrà & secundum omnem situm, usque ad manifestam mutationem anhelitus & ad erumpentem sudorem. Ex hoc enim sic habetur conueniens exercitatio corporis & caloris naturalis excitatio, excrementorumq; difflatio, ac præterea diuersio, eorumq; excrementorum ab inferioribus ad superiora traductio, quod etiam maximè hoc loco quærendum est. Ad hunc eundem usum maximè pertinent frictiones quæ quotidie fiant in superioribus partibus circa dorsum, brachia & pectus manibus illitis oleo anethino & camomillino. Sunt autem hæc omnia non una aut altera septimana peragenda, sed pluribus subinde diebus fortè etiam mensibus, si utilitas sit inde percipienda.

Morbus

Morbus enim natura chronicus est & pertinacißimus, neque pauco tempore curari potest, quod quidem nobili huic uiro semper in animo fixum esse oportet, uidelicet ne credat se breui tempore euasurum, sed perquàm longa perseuerantia esse utendum sibi persuadeat, alioquin seipsum decipiet, uel medicorum remedia uana erũt. Nocturno quidem somno prolixiori utetur, mallemq; ipsum dormire saltem per octo horas, sed interdiu somnum tanquam pestem euitabit. Procurabit ut quotidianas alui excretiones habeat, laudauerimq; ut tum pro alui mollitione, tum pro euacuatione & auersione humorum per aluum excretorum, tum etiam ad obstructiones aperiendas, ad membra naturalia ac caput corroborandum, saltem bis singulis septimanis uteretur pilulis tribus pondere drachmæ, uel scrupul. trium horis tribus ante prandium, quæ haberent.

℞. Resinæ terebinthinæ Cypriæ ʒ iiij.
Rhabarbari optimi ʒ i.
Garyophyllorum ℈ ij.

Puluerizentur puluerizanda, & omnia misceantur, & seruentur ad usum. Inter omnia studebit ut semper unico & simplici cibo contentus sit: nihil enim detestabilius quàm ciborum multitudo & uarietas. Parcè etiam comedat & citra satietatem: sed longè parcius bibet, cauebitq; tanquam à re perniciosa à quolibet uino potenti sed præcipuè nigro & dulci. Cauebit etiam à compotationibus, neq; bibet intra prandium & cœnam. Cibos eligat facilis concoctionis & boni nutrimenti, qui apud omnes notißimi sunt, sicut caro hœdina, pullorum iuuenum, uituli lactentis: sed meo iudicio cauebit à piscibus præsertim Venetijs. oua sorbilia recentia maximè congruunt. Fercula

ex

ex farre, hordeo, ſpelta, beta etiam cum borragine, bugloſſa, & petroſelino non negantur: conceditur etiam lactuca, ſi parcè comedatur, nec omnino ſunt deteſtandi aſparagi præcipuè dulces, & hortenſes. Cauebit à caſeo tam recenti, quàm antiquo, & ab omnibus lacticinijs, à carnibus antiquis & ſalitis, à leguminibus, à rebus frictis in ſartagine. Parcius cœnabit quàm prandebit, ſed & prandium erit moderatum. Non ibit cubitum niſi per duas horas poſt cibum, & ſi poterit uel leniter deambulet, uel erectus maneat citra tamen defatigatiouem. Hæc diligentiſſimè ſunt obſeruanda, non uno aut altero menſe tantùm, ſed per plurimum tempus, alioqui non tantùm non ſanaretur, ſed etiam in deteriores diſpoſitiones prolaberetur.

Sed præter hanc uiuendi rationem, erit etiam ad reliqua medicinalia remedia accedendum, interq; illud præcipuè conſulo ut bis in anno purgetur, uere inquam & autumno. Purgatioq; hoc modo eſſe poterit.

℞. Floris caſſiæ ʒ x.
Specierum hieræ ſimpl. ʒ ij.

Cum zuccharo fiat bolus. ſumat tribus horis ante prandium. Item

℞. Syrupi de cichorea Nicoli ſine rheubarbaro
Oxymellis ſimplicis ana ℥ i.
Decoctionis Cetrach
Liquiritiæ
Capillorũ ueneris, in aqua bugl. deſtillatæ ℥ iiij.

Miſce pro uno ſyrupo, & ſic pro alijs uſq; ad ſeptem uel nouem. Sed ubi acceperit duos primos ſyrupos in purgatione ueris tantùm, mittetur ſanguis ex baſilica dextri lateris uſq; ad uncias octo. Poſtea acceptis nouem omnibus

bus syrupis, accipiat pharmacum, quod erit tale.

℞. Confectionis hamech ʒ iiij.

Oxymellis scillitici ℥ ij.

Cum decocto ceterach & polypodij fiat potus breuis. sumatur in aurora cum custodia. Facta euacuatione ueris abstinebit ab omni pharmaco usq; ad autumnum præter illam tantum terebinthinam, uel pilulas ex terebinthina, de quibus suprà locuti sumus. Vtetur tantùm nonnullis gratis & iucundis confectionibus ad membra contemperanda, sicut est huiusmodi.

℞. Zucchari rosacei

Borraginati

Violati ana ℥ ij.

Misce, & ponantur in uase mundo uitreo & deaurentur. Et ex hoc electuario sumat semunciam tribus horis ante prandium. Quandoq; etiam loco istius electuarij sumat myrobalanum conditam Chebulam, uel Belliricam, uel Emblicam. Sed quæ attinent ad ipsa loca, hoc est, ad genua, localiter medicanda, non hîc describimus in præsenti tempore, quoniam longè melius est, ut sua dominatio, purgetur primò, deinde per multas dies perseueret in uita instituta & in omnibus his, quæ admonuimus. Nam facilè potest contingere, ut inde curetur absque aliqua molestia circa genua, à quibus quantum possumus abstinere debemus. Nam nihil est quod magis debilitet iũcturas & præparet ipsas ad omnem defluxum recipiendum, quàm fomentare, inungere & linire. Sed si oportebit, & nos post aliquot menses admonebit, procurabimus ut id quoq; quàm maximè tutò fiat. Vnum hîc non omittam, quòd si perfecta purgatione huius ueris quemadmodum ordinauimus,

uellet huc accedere & accipere aquas thermarum nostrarum & in illis etiam fouere crura, fore illi utilißimum. Vnde consulo, ut eo tempore huius rei gratia omnino Patauium se conferat.

Consult. XCVII. De tumore œdematico e vtriusque pedis pro ciue Ferrariensi.

QVANDO *aliquis pituita, & succo melancholico suapte natura redundat, non uideo propter aliquam aliam causam esse posse, nisi quia uentriculum habeat frigidiorem, hepar uerò calidius: ita enim pituita in uentriculo plus æquo multiplicatur, sicut in hepate sanguis redditur craßior, & suprà quàm oportet excoctus. Quòd si etiam caput excrementosum, frigidum, mucosumq́; fuerit, non facilè euitabit hic homo morbos, qui uel à melancholico succo, uel longè magis à pituita generari solent, præcipuè si incongrua uictus ratio accesserit, & aëris intemperies. Cùm ergo hæc omnia de hoc nobilißimo uiro enarrētur, haud ab re esse uidetur, si tumor ille laxus, & œdematicus utrunq; pedem uexet, æstate præcipuè, ita tamen ut non sit absq; aliqua caliditate, modicoq́; rubore: multitudo enim pituitæ per uenas distributa, & plus æquo multiplicata tandem expellitur uigore facultatis expultricis, et sicut est grauis, & ponderosa, potius ad infimas partes declinat, æstateq́; id præcipuè cōtingit, nam præterquàm quòd in æstate plus delinquit', tum copia potus frigidioris, tum fructuum, crudorumq́; olerum, & rerum frigidarum aßiduo usu, tum quia nudo uentriculo frigidus aër, & humidus quàm maximè exquiritur, sunt etiam meatus, &*

uasa magis laxa, & ampla, humoresq; defluentes subtiliores: hyeme omnia contraria eueniunt. Non mirum ergo est, si æstate pedes intumescant, hyeme exiccentur. Sed quòd nonnihil caliditatis, & ruboris ad œdematicum tumorem accedat, non absonum est, nam & hepar calidum nonnihil transmittit subtilioris sanguinis pituitæ permixti, quam rem etiam adiuuat calor æstatis. Eandem uidetur habere rationem, cur cùm decumbit, aut quiescit, tumor non accedit, & qui accesserit remittatur: ex motu enim constat humores agitari, attenuari, & moueri, in quiete uerò sisti, neq; in pronum descendere. Hæc de causis affectus à me auditi. Curatio igitur dirigenda uidetur contra proximas causas symptomatum. ergo qui generati sunt humores, euacuandi, & auertendi: deinde prohibendum, ne generentur, quod duplicem scopum habet, primus est, ut rectißima uictus ratio adhibeatur, secundus est, ut membra corroborentur, ad contrarios habitus deducendo.

Quantum igitur ad rectam uictus rationem attinet, constat à calore aëris, quàm maximè custodiri oportere, experientia enim comprobat sub calidiore tãtùm aëre pedes tumefieri. Et non dißimili ratione ab ira quoq; & uehementibus tum animi, tum corporis moribus abstinere oportet, cùm experiatur agitatione, & motu eosdem tumores excitari. Consulo igitur, ut superiores potius partes exerceat, ut sagittando lapidem, aut palum ferreum iaculando, prout illi magis gratum, aut uiribus magis commodum, uel magis consuetum fuerit, earum quoq; partium superiorum quotidianas frictiones, præcipuè æstatis tempore faciẽdas consulerem: ita enim auerteretur materia, quæ ad pedes decumbit. Quòd si æstatis tempore aërem Ferrariensem

mutare poßit, & ad subtiliorem, sicciorem'q; accedere, qualis esset Bononiensis, non parum crederem profuturũ. Quòd autem debeat esse parcior potus uini subrubri, & bene maturi, ne nimius humor redundet, etiam me tacente facile cogitatu esse arbitror: sicut etiam quòd cibi sint offerendi optimi alimenti, & paucarum superfluitatũ. Particularem uerò materiam singulorum nimis ineptè hoc loco aggregandam censeo, cùm semper magnificus iste uir prope clarißimos medicos sit moraturus. Hac igitur uictus ratione prohibetur generatio excrementorum. Quãtum uerò ad euacuationem eorum, qui iam fuerint generati, laudo primò, ut uere purgetur: & si in tumore illo pedum sanguinis aliquod dominium appareat, sicut suspicari possumus ex intellecta rubedine, & caliditate, etiam aliquid sanguinis est detrahendum. Facilè enim ex hac annua purgatione abscindetur materia, quæ æstatis tempore ad pedes solet decumbere. In alijs uerò temporibus ad purgationem habeat aliquod familiare, quod facilè educat, & leniat aluum, ut corpus minimè excrementosum seruetur, eritq; hoc præcipuè necessarium, si fortè aluum adstrictã habuerit. Darem igitur uel hieræ simplicis Gal. de sex rebus scrupulum uel scrup. duos, prout aluus magis, uel minus obediet. Hieram intelligo ipsas species in pilularum formam redactas, uel rhabarbarum cum saccharo rosaceo, quod mihi magis placeret tempore æstatis. Nec displicet usus frequens terebinthinæ Cypriæ ad hanc eandem commoditatem præstandam. Quantum uerò ad membrorum tum mandantium, tum recipiẽtium corroborationem attinet, pro uentriculo quidem, & hepate, illius eiusdem hieræ, & rhabarbari usus non tantùm leniet aluum, sed

etiam roborabit ea membra naturalia. Pedes uerò, qui recipiunt excrementa, ad medium ueris per totam æstatem, alternis saltem diebus abluendos putauerim decoctione rosarum, saluiæ, nucum cupreßi, rasuræ tabularum cupreßi, chamæmeli, aliqua etiam salis portiuncula adiecta, ita ut lotio fieret horis matutinis, uidelicet ante prandium. Neque malum putauerim, si post lotionem partes ablutas inunxerit aliquo oleo de citoneis, uel de baccis myrti. Et hæc si modò rectè seruata fuerint, fortè sufficient ad curationem, & præseruationem huius nobilißimi uiri.

Consult. XCVIII. De titubatione pedum ex leui vertigine, pro Magnifico Bernardo Nauagerio Senatore Veneto.

CVM *non poſſumus curare affectus existentes in hoc Magnifico domino, nisi exquisitißimè cognoscamus ipsos: & quia cognitio nostra incipit ab ijs quæ apparent; primò cõsiderabimus symptomata recitata ab ipso, quæ oportet explicari diligenter. Conqueritur iste Clarißimus dominus de pluribus, & quia olim fuit Consul in Dalmatia, & dum uersaretur circa negotia, & circa lites propter laborem cerebri, inquit se incidisse in imbecillitatem cerebri: & cùm postea Venetias acceßisset, & mala etiam ratione uictus uteretur, et studio literarum incumberet, iam menses aliquot sunt, ex quibus inuasit eum hoc symptoma, ut uideretur cadere in terram, & cecidisset, nisi teneretur, & habuit immensum. Sed posteaquàm sibi consuleret, non sunt uisa perseuerasse, nisi quod iam quatuor menses sunt, in quibus cum quibusdam circumuolutionibus laboraret,*

raret, & dum uideret circumuolutiones illas, cogebatur ſedere. Nunc uerò cùm ſedet patitur, cùm uerò ſurgit, ceſſat. hæc autem circumuolutio non eſt cum uertigine multa, nec ita immenſa, ut uideatur cadere: ſed eam circũuolutionem patitur, ut uix poßit ſcire, an circumuolutio ſit: ideo breui tempore perdurat. Dum autem inuadebat eum, iam ſunt nonnulli dies, circumuolutio ipſa, inflammabatur facies, & iam à duodecim diebus inflammatur. Et uidi ego ipſum inſigniter inflammatum cum leui ſudore circa faciem, & cùm ambulabat ceſſabat. nunc cum rubedine liuida circumuolutionem patitur leuem ſine cauſa, & cùm ambulat ceſſat, nec audimus pati ſymptomata, alioqui perſeuerarent in capite aliqua præter naturam. Senſus autem omnes tam interiores, quàm exteriores habet acutißimos, & dum percunctamur ab ipſo, an percipiat in uentriculo aliquid, dicit percipere ructationes. Sed alia ſymptomata ſunt aduertenda, quia inquit quòd poſtquàm hæmorrhoides fuerunt apertæ, apparuerunt puſtulæ quædam, & ab ipſis mirum in modum læſus eſt. Præterea inquit, dum iacet, ut pedes ſuſpendantur, nunquam inuadere ipſum ſymptoma, etſi multum remanſerit: dum autem pedes ſuper terram figit, ſymptoma inuadit. Quantum autem attinet ad excrementa, & quoad urinam eſt ſecundum naturam tum quoad colorem, tum quoad reſidentiam, quia color magis fuluus eſt. Nec habet colorem illum palearem, qui indicet bilem eſſe concoctam, ut inquit Galenus VI. de tuenda ſanitate, ubi dicit. Cùm bilis concocta eſt, in colorem pallidum tranſit, cùm cruda ruffa eſt. Et Auicenna ſecũda ſen inquit. Vrina aurea arguit in corpore redundare plus bilis, quàm oporteat. Habet præterea

rea urina hæc ſubſidentiam indicantem aduſtionem, & arenulas ſubrubeas habet. Excrementa autem per aluum nigra ſunt: ignoro tamen an omnia talia fuerint, cum ampullis, & tumida ſunt: & tetigi hypochondrium dextrũ, & percepi tenſionem cum flatibus. Hæc ſunt quæ præter naturam uiſa ſunt conſiderari digna tam ſymptomata quàm actiones læſæ, quàm excrementa mutata, quia hæc indicant affectus interiores. Inueſtigandi ergo ſunt intrinſeci, & morbi, à quibus proueniunt talia ſymptomata. Sed quia ordinatè debemus procedere in diuiſionibus, ut ſciamus lapſum præter naturam ad moderanda medicamẽta, & ad præſagiendum maximè facit, ſi ſciuerimus temperaturam totius corporis, omiſſa pro nunc ſingulorum membrorum temperatura. Et procul dubio plus redundat in iſto Magnifico uiro, & plus redundauit calidi, quàm frigidi, & ſecundum qualitates actiuas per calidum uidetur recedere à temperamento: in paßiuis per humidum, ut poßit corpus calidum & humidum pronuntiari, & ut dicunt iſti ſanguineum, quia ex tali temperatura generatur plurimus ſanguis. Et hoc oſtenditur ex ſignis, ſi habitum totius uolumus conſiderare, redundat plurima carne, & ſanguine, & habet colorem rubeum, quia quarto de tuenda ualetudine, color indicat humorum dominium, niſi in profundo latuerint. Igitur temperatura calida & humida ſanguinem indicat. Præterea ex operationibus naturalibus hoc idem atteſtatur, bene concoquit, & reliqua naturalia opera bene exercet, quæ per calorem innatum, qui humidus eſt, fiunt. præterea operationes cerebri caliditatem indicant cum humiditate, quæ non ſuperat caliditatem, ſed bene præfuit et dominatur humiditati: ideo bo-

nus discursus est. pulsum præterea habet plenum magnũ, & excandescit, licet facilè sedetur, quod indicat caliditatem & humiditatem. Ideo ex operationibus omnibus facilè eliciemus, & ex habitu faciei, & ex pilis, qui non sunt nigri, nec rufi bilem attestantes, esse sanguineam temperaturam. Ideo iudico egocorpus hoc secundum totũ plus calidi, quàm frigidi habere, & plus humidi, quàm sicci, & habere corpus tale, talem à natiuitate temperaturam. His ita constitutis cùm talia symptomata apparuerint, & primò circa corruptas imaginationes cerebri, quia quòd uideatur circumuolui, aut non posse sustineri, sine dubio est operationis cerebri læsio. Sed quæ operatio lædatur, nolo disputare, utrum lædatur imaginatio, uel sensus communis, an exteriores sensus. Dixerim ego unam lædi, & esse phantasticam uirtutem, quia potest contingere quòd imaginatio corrupta sit, & sensus reliqui incolumes sint præter uisum, quia spiritus deferuntur ad oculos, qui cum uentriculis cerebri sunt communicantes: ideo patiuntur. Si autem esset paßio sensus communis, paterentur etiam exteriores: nisi magnum sit symptoma, tum compatiuntur, & priuantur, ut in epilepsia, & in apoplexia uidetur accidere, quia morbi isti sunt affines, & difficile est, quòd separetur unus ab alio, sicut hæsitarunt medici Veneti, ut patet ex eis quæ ordinarunt. Iudicarunt enim dispositionẽ hanc esse in confinio cum epilepsia. Tale ergo symptoma est uirtutis imaginatiuæ, ad quam reliquorum sensuum & interiorum, & exteriorum sequitur læsio, cùm inualescit causa. Materia uerò faciens symptoma, & locus affectus consideranda sunt. Locus affectus sunt uentriculi anteriores cerebri: materia uerò & causa proxima faciens symptoma,

ptoma, ut à Galeno & ab Hippocrate probatur, sunt uapores agitantes, & mouentes inordinatè spiritus existentes in ijs uentriculis: & agitatio illa est causa formalis, et essentialis, quia uertigo nihil aliud est, nisi motus inordinatus spirituum existentium in anterioribus uentriculis. Tale ergo est symptoma, talis locus affectus, causa proxima uapores. Quid modò moueat uapores, an generentur in cerebro, uel aliunde generentur: in cerebro quidem ueluti ob malam temperiem cerebri, uel ob materiam crassam existentem in cerebro. Cùm à mala temperatura generantur, fit quia agit diuersa, & fit motus inæqualis humorum, & ex eo motu agitantur spiritus, & fit symptoma. Materia autem crassa causa est uaporum, uel propter causas extrinsecas, cùm à caliditate aëris materia agitatur & incalescit, & ex illa excitantur uapores: uel à nimio motu, uel ab agitatione exercitij, quia materia agitatur, & uapores agitant spiritus: uel ab intrinsecis, ut sunt cogitationes molestæ, ex quibus agitantur spiritus etiam animales intrinseci ex discursibus & fiunt uapores: uel ob medicinam, aut cibum calidum, ratione cuius fiunt uapores, & eleuantur, & spiritus exagitantur. Vel aliunde deueniunt, tunc aut à stomacho, aut ab alijs membris, uel à toto. Materia autem faciens tales uapores per consensum, potest esse sanguis & subtilis, & crassus, potest esse pituita, bilis, humor melancholicus, & mixtus. Ex hoc igitur discursu habemus cognitionem essentiæ morbi. Et si declinet uersus epilepsiam, in ista inclinatione licet lædatur magis, & fiant maiora symptomata, ab eadem causa fiunt: ideo non discedimus in discursu à confinio. Cùm ergo ita sit, quid iudicandum est esse in causa Magnificum

hunc

hunc uirum tantis symptomatibus laborare? Non habemus signa, ut dicamus uapores istos esse in cerebro, & in cerebro generari, quia signa quæ indicant primogenium affectum esse in cerebro, sunt grauitas perseuerans, capitis dolor, oblæsio sensuum interiorum & exteriorum, quæ cùm non fuerint in hoc nobili, non est dicendum cerebrum per protopathian lædi: ergo erit per consensum ab inferioribus. A' quibus igitur? procul dubio licet credam aliquid à uentriculo eleuari, non tamen totum, quia non habet morsum cordis, nec mordicationem percipit: non negauerim tamen non esse aliquid, quod non eleuetur. Sed cùm consideramus temperiem calidam, & humidam hepatis, & timeat de proprio affectu. Et quia est multæ carnis, et abundat calore, & feruido, & sanguine calido, habet cerebrum calidum, & Galenus dicit in tertio de locis affectis, nullum corpus magis paratũ ad excrementa multiplicanda in cerebro, quàm corpus sanguineum, & calidi capitis & uenarũ, & hepatis: talia corpora non possunt liberari à talibus symptomatibus, & cerebrum factum est debilius, quia existente ualido membro non recipit aliorum excrementa, imò repellit: cùm uerò imbecillius redditur, cùm non poßit resistere, recipit excrementa. Sed cùm cerebrum ante septem annos ualidum esset, repellebat excrementa: sed cùm in maiorem debilitatem incidit, recipit excrementa, & patitur affectus: nõ tamen ita debilitatum est, ut multum suscipiat. Sed quæ materia, & qui uapores, an à pituita eleuentur, & uapores craßi sint, an à sanguine, & tenues sint? Crediderim ego uapores fuisse tenues, & à subtiliori parte sanguinis, & bilis eleuatos. A` calidis igitur, & subtilibus uaporibus affe-

ctus prouenit, quia leuem uideo esse uertiginem, & non apparent tenebræ. Ex leuitate autem spirituum subitò euaporant, nec tenebras patiuntur, quia nõ sunt uapores crassi à pituita eleuati, ut in hypochondriaca paßione contingit, in qua turbescunt spiritus non nisi à uaporibus craßis. Cùm ergo non appareant tenebræ, sed subitò quædam reuolutio citò transiens, sunt igitur leues, & tenues uapores subitò euaporabiles. Cuius signum est cùm sedet ascẽdunt uapores, quia cùm non mouetur, non difflantur: sed cùm mouetur, excitatur uirtus per motum, & discutiuntur. Est etiam aduertendum aliud symptoma, cùm suspensos tenet pedes non patitur, cùm uerò figit in terram, patitur symptoma hoc. Causa huius esse potest, quia sanguis decumbit ad illas partes, & præ multitudine sanguinis obstruuntur uiæ, & fiunt obstructiones, & stupores etiam illi, qui formicæ dicuntur. Cùm ergo suspenduntur pedes, declinat ad illas partes sanguis, & humores, & uapores non ascendunt. Præterea quòd calor, & uapores calidi ascendunt ad cerebrum, habemus indicium, quòd ex quo habuit illam phlebotomiam uiolentam factam per hæmorrhoidas, dico uiolentam, quoniam cùm non sint ibi foramina, fit uiolenta, & si adsunt, adeò constricta sunt, ut sanguis tantùm uaporosus, & spumosus exeat subtilis admodum uiolenter extractus, & craßiores partes remanerent. Et ideo non apparet amplius in facie rubor, nec inflammatio, sicuti prius apparebat, quia non ascendunt uapores subtiles. Et quòd sanguis crassus remanserit, indicant pustulæ illæ, & in urina color rufus: & hoc credo post phlebotomiam apparuisse, quia in corpore est maior caliditas, & propter accidentia animi. Cur uerò hypochon-

chondrium dextrum appareat ſubtumidum, hoc eſt, quia abundat pituita, quia corpora humida facilè incidunt in multiplicationem pituitæ, maximè cùm cauſæ extrinſecæ concurrunt, quia habuimus in uere turbulentiam aëris, & nubiloſum uer multiplicauit pituitam, quia craſsiores ſpiritus redduntur, & corpus frigidius fit pro ratione temperaturæ: ideo abundat pituita. Et quia habet membra tendentia ad humidum, multiplicata eſt etiam in cerebro: ideo patiebatur grauitatem, quæ ceſſauit, poſtquàm per nares exiuit: & quia ad uentriculum deſcendit, etiam potuit obſtructiones feciſſe: ideo apparent aduſtiones plurimæ, quia ſanguis calidior factus eſt ſeipſo, & pars ſubtilior euacuata p hæmorrhoidas. Et hæc ſunt cauſæ ſymptomatũ. Id autẽ quòd trahit curationẽ ad ſe, eſt ſymptoma apparens in capite. quoad febrem non percipitur, nec aliud niſi de puſtulis conqueritur, de quibus non debemus eſſe ſoliciti in curatione. Stantibus ijs cauſis, quid credis tu poſſe contingere? Minimè dubium eſt, ſi conſideremus perſeuerantiam ſymptomatis, credendum eſt imbecillitatem factam eſſe in cerebro, & fortè intemperies iã fixa eſt, quia uidetur labi ad frigiditatem non ſolitam, ſiue ab aëre extrinſeco, ſiue ab impreſsione contingat, dies indicabunt. Siue igitur à cauſa extrinſeca, ſiue ab intrinſeca intemperies maior reddita eſt, & iam cerebrum incipit pati per eſſentiam, difficilis erit curatio. Præterea redundat ſanguis in corpore calidior euaporabilis, & hæc temperies cùm ſit difficilis, ut remoueatur, difficilis etiam erit curatio. Credo tamen quòd diligentia noſtra poterit curari, & maximè quia faciet quicquid imperabitur pro ſalute ſua. Pro curatione igitur huius ſymptomatis ſiue ſit

mera uertigo, siue dispositio ad ipsam, siue dispositio media inter uertiginem, & epilepsiam, quicquid sit, crediderim in duobus principaliter consistere curationem: primò ut prohibeamus uapores, ne ascendant: secundò ut corroboremus caput, ne recipiat. Prohibebuntur uapores ascendere, si prohibebimus generari: secundò ut materia iam genita pro uaporibus, educatur, & auertatur quàm longissimè. Credo si hæc tria fient, prohibebuntur uapores ascēdere: deinde corroborabitur caput cum moderatè refrigerantibus, & exiccantibus. Quoad primum pro prohibitione generationis uaporis circa rationem uictus studerē, & prouiderem, ut cibaria essent pauci alimenti, & non plurimi, quia calorem habet plurimum concoquentem etiam carnem porcinam, & optimè. oportet igitur ut abstineat à multū nutriētibus, & à pane nō bene fermentato. Carnes uituli porcinasq; euitet, & ab omnibus, quæ plurimum nutriunt: à leguminibus, & ab ijs quæ multum, & malum præstant nutrimentum, summopere abstineat, à lacticinijs, à pastillis, & ab omni genere piscium, præterquàm à saxatilibus. Pullorum iuuenum caro & auium quæ degunt in campis, & hædina, uel uitulorum paruorum alterata cum frigidis succis, ut cum succo agrestæ probatur, & utatur succo granatorum, citriorum, ubi stomachus toleraret, et tandem quæ parū nutriūt essent laudabilia. Et si cibis Arabum ex lētibus cum aceto decoctis uti poßit, illi mihi non displicerent: sed quia non sumus consueti in his, dimittemus illa. Ptisana etiam hordeacea conueniret. Præterea uina paucifera alba, quæ prouocarent urinas, essent conuenientia, & uellem ut diureticis uteretur, quia diuerterent ad alias partes, & non generaretur

plurimus

plurimus sanguis: & uinum sit potius acidum, & austerum, quia non multum nutrit, & urinam prouocat. Deinde declinet potius ad uigilias, & à somno diurno caueat. Præterea prouideat ut habeat beneficium alui. Vtatur frictionibus aßiduis, & maximè inferioris partis: ideo post cœnam fricarentur pedes, cùm uadit dormitum. Dicetis uos in podagram incidet: utinam, ut caput defendatur. Præterea utatur in mane exercitio temperato, & multũ ambulet post frictiones. Caueat ab omni excessu circa operationes animales, & maximè circa studiũ literarũ, à quo abstineat. Quoad coitũ uellem ut uteretur aliquando, non tamen multum agitante, tanquam re excernente superfluũ & maximè ante cibum. Et hæc quantum ad sex res nõ naturales, & non multiplicetur multum sanguis. Quoad medicicinas hoc corpus, quia maximè tolerat phlebotomiam, & pharmacias, uellem ut ijs duobus uteretur auxilijs. Quoad mißionem sanguinis, quia iam fuit euacuatus, dimittemus eam. Laudarem & euacuationem toto anno: & medicinæ essent illæ quæ purificant sanguinem, & euacuant: primò esset caßia, quæ humores crassos adustos, bilem & pituitam euacuat. Vteretur etiam rhabarbaro, quia aperit abstergit, & euacuat. Vteretur etiam syrupo rosato solutiuo, agarico præparato præcipuè propter dominium pituitæ nunc generatæ. Et acciperetur caßiæ uncia, agarici præparati sesquidrachma: & interpollatis diebus sumat hanc medicinam, quandoque rhabarbarum, quandoque syrupum rosatum solutiuum, & zuccharum rosatum cum rhabarbaro in diebus calidioribus æstatis. Transactis diebus æstiuis pilulis uteretur ex hiera simplici, agarico, & rhabarbaro, quæ possent dici de tribus,

nisi

nisi quòd loco aloës ponitur hiera simplex. Hæc euacuant uentriculum, obstructiones remouent, & à capite euacuant. Placeret etiam syrupus acetosus multæ acetositatis cum aqua pentaphylli, aut acetosæ, quia in pentaphyllo est uirtus exiccandi, & prouocandi urinam: acetosa etiam corroborat cor, refrigerat, & exiccat intemperiem hanc: syrupus etiam de acetositate citri, & quandoq; alterando perseuerarem: & quandoque dictis uteretur medicinis, quia optimè tolerabit. Et hæc quoad euacuationẽ, quæ fuit secundum institutum, ut prohiberentur uapores. Tertium institutum propositum est, ut fierent auersiones uaporum, & quod mihi præcipuum uidetur, est quòd omnino fierent cauteria in cruribus, & si quod corpus accipiet iuuamentum hoc erit: si enim à suspensione pedũ accipit iuuamentum, quid recipiet à cauterijs? Etiam in hæmorrhoidibus sperarem, si fieret apertio: sed fallax est apertio hæc, quia in prouocatione per sanguisugas non est usus: sed quia aperiuntur uenæ, ex apertione illarum: & si hoc fieret, optimè res se haberet: si non, non succedit, quia subtilior pars euacuatur, & craßior remanet. hæc de auersionibus. Dicetis uos, tu igitur uelles in hoc iuuene tam magna remedia facere? utique, quia dicit Galenus v. methodi: cùm magnæ sunt ægritudines non modò præsentes, sed futuræ, si à leuioribus uolumus procedere, longum paramus ægroto interitũ. Cùm ergo accidens non sit ita leue, sed suspicio est de epilepsia & apoplexia, ideo plurimo studio oportet prouidere. His omnibus factis, siquid esset tentandum, nisi perseuerarent catarrhi, esset considerandum an conuenirent balnea Calderiana, quia rectificant caput, refrigerant, & prouocant urinam, & adustiones remoue-

remouebuntur, & obstructiones, & pustulæ: estq; maximum remedium pro adustionibus, & tunc non eleuabuntur uapores, quia in hoc corpore est maxima dubitatio de sanguine adusto. De Patauinis non dicerem, nisi fieret maior lapsus. Et quia aquam ligni Indi proposuerunt medici Veneti, non laudarem eam, quia cùm uteretur uictu tenui, & aqua exiccaret, quare exiccarentur humiditates, per accidens iuuarent: ideo in ea nihil sperarem. Quoad corroborationem capitis, credo quòd optimum erit corroborare prohibendo uapores ascendere: & factis euacuationibus optimum esset zuccharum rosatum, & cõfectio tria sandali, & myrobalani conditi chebuli, quia mirum in modum corroborarent caput, & uentriculum. Similiter ex linimento, ut Galenus facit, inungerem caput cum oleo rosaceo, & inijcerem in auribus, & puluisculis ex sandalis, myrtis, rosis, & sandaracha ad reprimendum, & refrigerandum spargerem super caput odoramenta ex sandalis, rosis, uiolis, nenufare, camphora, & cum aceto rosaceo in sindone uteretur, & odoraret. Et ista uia procederem. Multa alia essent dicenda, sed hæc exempli loco sufficiant, ut habeantur.

Consult. XCIX. De luxatione pedis, pro Illustrisimo puero Germano.

NEMO potest dubitare situm & figuram pedis Illustrißimi pueri luxatione corrumpi, & ab eadem causa motum quoque impediri. Quæ uerò ossa sunt laxata? Credimus primò illa esse, quæ sunt in pectine pedis, deinde os clauiculare, tertiò talum, quartò os calcanei. Et hæc omnia

omnia expreßè patitur ex ipso modo impedimentali motuum, & ex figura uitiata, ex ipso situ & locis ubi apparet luxatio. Causas extrinsecas quidem pro comperto non habemus. Intrinsecæ uerò quæ aduenerunt, fouerunt & auxerunt luxationes, humorem crudum & uiscidum opinamur esse unde ligamenta laxentur, ossa lubricentur, & lubricata coarctentur. Cruris uerò gracilitatem non modicam credimus maximè fieri ab humido nutrimẽtali nimis exiccato, ita ut etiam periculum immineat, ne pars quoq; radicalis humidi exaruerit, scilicet ob laboriosum importunumq; motum in ea parte excitatum. Indicio est quòd tum maximè arefieri incepit, et deterius habere, cùm uacabat choreis. Curationem arbitror quidem difficilem & arduam admodum: nihilominus tentandam consulo. Si enim puer ille generosus pati uoluerit, fortè curatio non erit omnino difficilis uel impoßibilis: est enim adolescentia plena spe. Primò igitur esset illi diligentißima uictus ratio proponenda, & ut ille cum toto crure maximè custodiretur à frigore, optimeq; muniretur, ea tamen ratione habita ne nimis incalescant: si tamẽ ad alterum declinare oporteat ad calidum potius declinet. Parcat compotationibus, uitet epularum multitudinem, unico cibo sit contentus: fugiat pastilia, lacticinia, fructus, pisces præsertim palustres, carnes porcinas, bubulas, & omnes antiquas. Persuadeatur ut quàm creberrimè sicut esset bis in septimana uel semel saltem, tantum rhabarbari manderet, ac deglutiret, quantum est scrupuli pondus: si enim hoc fecerit nullo alio medicamento indigebit soluente. Circa lutum sancti Bartholomæi pro materia illa uiscida resoluenda, quæ circa luxationes adhæret, laudo quidem, sed ea lege, ut toto

eo tempore quo extra lutum moretur, liniatur locus oleo amygdalarum dulcium, uel adipe ſuillô recenti ſine ſale, uel butyro recenti, uel oleo camomillino. Poſt experientiam factam huiuſmodi lutum applicanda, pro ijs materijs quæ adhuc relinquentur, laudo fomentum lapidis pyritidis, ita ut prius mollificetur locus cum linimentis paulò antè recitatis. Deinde altero quoque die excipiat fumum lapidis pyritidis crebrò agitando & mouendo, quemadmodum Galenus præcipit. Valet etiam ad reſolutionem ſimul, & mollitionem hyſſopi ceratum ex deſcriptione Philagri: frequentiſſimè tamen utatur lotione facta ex ramẽtis cupreſſi, roſis ſiccis, camomilla, ſaluia, & betonica, ualet enim ad reſolutionem materiei, exiccationem & corroborationem loci. Pro crure alendo ſuaderem, ut minimè laboraret, & manè modicè fricaretur, deinde delinirentur oleo amygdalarum dulcium, uel medulla recenti cruris uituli, & uteretur optimis alimentis pro cibo. Quòd ſi contingat, ut materia in loco luxationis contenta maxima ex parte diſſoluatur, tum poterit tentare reſtaurationem luxatorum oſsium non quidem uiolenter aut confertim, ſed ſuauiter et paulatim cum haſtulis mollibus ac planis, & cum ligaturis commodè ab optimo chirurgo ſitum oſsium naturalem intelligente perfectis. Quia nos puerum ſine conſenſu tutorum propter calores, & imbecillitatem etiam ac teneritatem corporis ad thermas mittere nolumus. Conſulam ut accipiat duas uel tres etiam uncias ſyrupi roſati ſolutiui, cum modico aquæ betonicæ. Pes luxatus leniretur bene cum decocto camomillæ, & deinde ſupponeretur ceratum hyſſopi ex deſcriptione Philagri, ac ſingulis diebus ſemel innouaretur. Crus mane leuiter frictum inungeretur

tur oleo amygdalarum dulcium, & quietus uiueret. Singulo octiduo semel masticaret rhabarbarum, ut suprà.

Eidem consuluit abeunti ex Italia in Germaniam hæc quæ sequuntur.

CVM *laudauerimus in hoc præstãtissimo puero post purgationem ueris, usum thermarum, ita ut fumo & luto humores fouendo quæreret discussionem materiæ & locorum corroborationem: ipse autem ob urgentia negotia cogatur in Germaniam proficisci, petit ut thermarum loco aliquid proponam quod idem præstare possit quod ipse thermæ.* Dico igitur, *postquàm in patriam redierit, atq; ibi animo & corpore aliquandiu quieuerit, optimum fore ut rursus expurgetur.* Neque *enim probabile est tantum itineris confecturum, quin in ratione uictus non delinquat plurimum, atq; inde rursus non aggreget crudos & deprauatos humores.* Est *autem omnino contra rationem loco adhibere resoluentia, & exiccantia remedia nisi primò totum corpus fuerit expurgatum, alioqui longè plus humoris attrahetur, quàm resoluatur.* Facta *ergo purgatione postquam animo & corpore quieuerit, nullo tẽporis spatio interposito parabit infrascriptum remedium.* Primò *duobus aut tribus diebus loca tumentia illinet cum adipe porcino recenti, hoc est eiusdem anni, non saliti admixto oleo amygdalarum dulcium ac butyro etiam recenti: illinet autem singulis diebus bis, mane inquam & sero.* Tertio *die accipiet quatuor aut quinque frusta ad magnitudinem oui lapidis pyritæ, quem uulgò marchesitam uocant. quòd si haberi non poterit, eius loco sumet frustum lapidis*

molaris noui, & aquam non experti, quæ sit eiusdem magnitudinis, quæ inijciet in ignem ex carbonibus accensum, habebitq; uas ad id præparatum stricti orificij æneũ, qualia sunt ea quibus utuntur tonsores ad lixiuium deferendum, in quod uas aceto semiplenum infundat repentè tantam copiam eorum lapidum ignitorum, ut fumus sufficienter exhalet: quem fumum totum diligenter excipiat circa tumores adiectis undecunque pannis operientibus, ne fumus per alias exhalet: & dum incalescent partes tumefactæ, per illum uaporem semper agitabit crus hinc inde mouendo, tandiuq; illum fumum admittet, quandiu partes exudent tumorem ab intrinseco. Deinde locum abluet aqua calida, in qua decocta sit camomilla, & rosæ siccæ, & absterget leuiter panno lineo calido. Vltimò inunget eodẽ linimento pauló antè descripto, & per duos adhuc dies eodem modo bis singulis diebus mane & sero idem repetat. Deinde tertio die ad illud idem suffumigium redibit, ita ut alternatim repetẽdo per quindecim dies aut ẽt uiginti. Postea quiescet, & si curatus fuerit bene erit: sin minus interim quiescet donec autumnalis purgatio accesserit, qua purgatione facta statim tentabit illud idem fomentum uel suffumigium, deinde quiescet usque ad uernam purgationem. Denique nunquam cessabit ab ijsdem remedijs itidem repetitis, donec sanitatem acquirat. Neque enim est discedendum ab ijs quæ inter initia rectè fuerint instituta, etsi non successerit, quemadmodum optimè consulit Hippocrates. Estq; illi omnino præsupponendum, quemadmodum etiam in consultatione admonuimus, ægritudinem longam fore, & perseuerantia esse peruincendam, in qua sola est cum diuino auxilio spes ponenda cum firma opinione. Nihil

hil enim deterius huic & omnibus alijs chronicis ac diuturnis morbis, quàm crebra mutatio sententiarum & remediorum. Hoc igitur admonere uolui tanquam rem fortasse præ reliquis omnibus maximè opportunam.

Consult. c. De præseruatione à podagra, pro nobili viro, domino Mathia Zesz Consule L. Polono.

VIR nobilissimus atque prudentissimus agens annum ætatis quadragesimum secundum, habitus corporis optimi, petit à nobis consiliũ, quomodo toto tẽpore uitæ suæ effugere possit podagram, non quòd eã iam patiatur, sed quòd timeat, ne declinante ætate, & calore decrescente in eam incidat, propterea quòd aliquando (ut nobis refertur) leui destillationi subijciatur. Cùm igitur quærat modũ præseruationis à podagra futura, consilium meum est, ne quid magni moliatur sub hyeme, quæ iam iam aderit, sed habito bono regimine uictus in sex rebus non naturalibus, leuibus aliquibus pilulis utatur, quæ paulatim educant materiam. A` uino si abstinere posset, optimum fore iudicarem: ad sanitatem enim esset certa uia. Sed quia id durius uidebitur, cùm sit assuetus uti optimis uinis, tunc saltem accipiat quatuor metretas aquæ, in quibus coquat quatuor cistellos saluiæ, & totidem betonicæ, donec remaneant tres mastelli aquæ, quibus deinde facta diligenti expressione addat octo mastellos uini albi bene maturi, & simul bullire permittat, idq; postea bibat. Abstineat à piscibus, fructibus, leguminibus, caseo, & omnibus præter carnem uitulinam, pullorum, auicularum montanarum, oua recentia, panem

in brodio, panatellam. His contentus uiuat ad minus per annum. cum sua coniunge honestißima non nisi à natura stimulatus, & ieiuno stomacho uersetur. Ab aëre maximè nocturno fugiat, & diurno etiam craßiore. Muniat caput contra uentorum & aëris iniurias. Ad præseruationem uerò utetur his pilulis.

℞. Aloës optimæ
Rheubarbari electi
Agarici electi, & lenis — ana ʒ ij.
Garyophyllorum
Nucis muscatæ
Sandalorum citrinorum
Rosarum rubearum — ana ℈ i.
Myrobalanorum chebulorum — ʒ i.

Pulucrizentur omnia per se, deinde misceantur, postea aspergantur succo Iuæ arteticæ, & permittantur exiccari, & ita iterum usq; septies fecerit, postea cum syrupo de betonica fiat magdaleon. De quo singulis uicibus fiant pilulæ tres pro singula drachma. Et hæc erit tota ratio præseruationis à futuro morbo, quem timet, & ab alijs plurimis ab eadem materia oriundis. Rursus quia dominatio sua petit consilium præseruatiuum à calculo pro quodam amico suo; idcirco dominatio sua, ut à calculis se immunem omnino reddat, operæpretium est, ut in sex rebus non naturalibus rectè se gerat. Nihil ergo comedat, quod humores generet calidiores, uel pituitosos, omnia sint ἔυκρατα & temperata, media inter crassum et tenue. bilis enim à siccis & calidis cibarijs, pituita à frigidis & humidis originem sumit. Oportet igitur cauere à calidis, frigidis, craßis & tenuibus, ne Scyllam fugiendo

incidat

incidat in Charybdim. Temperatè itaq; edat & bibat. Et quia nemo tam prudens est, quin cadat aliquando, prouidendum est ut præueniat purgando eos humores, qui apti sunt causare huiusmodi malum, & corroborando membrum, ne facilè generet, & recipiat facilè. Cum quo instrumento? Optimum est ex rhabarbaro & agarico, admiscendo aliquid myrobalanorum et aliquid temperatum, quod facilè pertranseat ad uias urinæ, ut cinnamomum cum semine melonum. Exempli gratia.

℞. Rheubarbari ʒ iij.
Agarici electi ʒ ij.
Cinnamomi
Myrobalanorum
Seminum melonum ana ʒ ß.

Semel in septimana utatur. Si calculus effectus sit, necessarium erit illicò mittere sanguinem à poplitibus, quibus nunc non utimur, sed saphenis, facta diuersione cum ijs quæ leniter euacuant, ut caßia: postea adiūgatur caßiæ agaricus. Si esset in renibus, utatur oxymelite & aqua mulsa. Nunquam frigidis, nunquam calidis procedendum consulo, sed semper temperatis & incidentibus: quoniam terreum, quod à calido coagulatum fuerit, ut lateres, non à calido, nec à frigido diluitur facilè, ut Aristo. IIII. meteor. testatur. Quare non possumus progredi, nisi cum incidentibus, quibus minuuntur. Admisceatur igitur oxymel cum aqua mulsa. His omnibus diligenter & exquisitè obseruatis, credo quòd D. sua non solùm à calculis quos timet, præseruabitur, uerùm etiam à grauißimis morbis uindicabi tur, cum auxilio Dei optimi maximi, cui soli honor, gloria, & imperium in secula.

ADDITIO.

Aduertendum est, consilium XXVIII. *De uertigine, & tinnitu aurium antiquo, inscriptum pro nobili* Polono, *non legendum* Polono, *sed pro* Bohemo. *Erratum uerò hoc nominis, notarius intulit*. *Huic uerò* Bohemo *non conferentibus remedijs in consilio positis, instituit puluerem sequentem capiti inspergendum*.

℞. *Laudani electi* ʒ iiij.
Spicæ
Stœchados
Maioranæ
Roris marini
Asari *ana* ʒ i.

Pulueri zentur minutißimè & inspergantur capiti. Laudauit etiā usum Alexandrinæ aureæ. *Pro potu uerò*.

℞. *Cinnamomi electi* ʒ ij.
Anisi ʒ iij.
Zucchari ℥ iiij.

Decoquantur in aquæ communis lib.vi. ad tertias. Victu tenui utendum consuluit. Sed quoniam facta est mentio Alexandrinæ aureæ, ideo operæpretium nos facturos arbitramur, ut hoc loco studiosis communicemus examen illius à Montano factum, quod licet sit imperfectum (nam alijs studijs Montanus occupatus, perficere id minimè potuit;) nihilominus studiosis non mediocriter profuturum arbitramur: quoniam habebunt decem scopos propositos à Montano, in medicamentis cōpositis semper spectandos.

Alexan-

Alexandrinæ aureæ examen Montani.

Antequàm descriptionem propositam aggrediar, pauca quædam præfari oportet, ut in componendis medicamentis antiquos medicos multum operæ, artis, & studij posuisse intelligamus. Medicamenta ergo quæ ore sumuntur, uaria nomina habuerunt: aut ab usu, ueluti stomachica & arteriaca, quoniam gulæ & arteriæ usui sunt, hoc est medentur: aut à modo sumendi, qualia sunt dicta eclegmata & catapotia, illa quidem lambendo capiuntur, hæc uerò deuorantur, & deglutiuntur: aut à forma, ut sunt trochisci, Latinè pastilli figuram rotæ referentes: aut ab excellentia uirium, ut medicinæ, quæ uocantur hieræ, hoc est sacræ, quia uenenatis succis corpus liberant & perpurgant: aut à multiplici usu, sicut sunt antidoti, quæ propinantur aduersus genera plurima morborum. De his ipsis postremis sum uerba facturus: quoniam confici non potuerunt, nisi à uiris præstantißimis & medicæ facultatis consultißimis: postulant enim hæc medicamenta mirabilem artem componendi. Componuntur autem triplici de causa, ut scriptum reliquit Galenus in libro de antidotis: uel aduersus uenena, quæ aliquo malo fato sæpe dantur et potantur: uel contra eadem, quæ foris corpori admota officiunt: uel ut aduersentur humoribus uitiatis, qui sæpe sic efficiuntur noxij, ut non minus noceant quàm uenena, quemadmodum tradit Galenus libro v. de locis affectis, ubi loquitur de signis ueneni: uel ob tres hasce causas, quas nunc attuli. Ortum porrò habuerunt à regibus, & principibus, quale illud est, quod Mithridaticum appellatur:

pellatur: nam Mithridates Ponti rex medicamenta componi sibi iubebat, aut ipse excogitabat (reges enim medicæ artis semper fuerunt studiosi) aduersus uenena, deinde sceleratis & nocentibus, quos in carceribus detinebat, uenenum propinabat, mox medicamentũ aduersus ueneni uim, ut experirentur quid poßet præstare. Quid nónne etiam tempore Neronis Imperatoris Andromachus medicus mira arte composuit theriacam aduersus omnia uenena? ex quo factum est postea ut Andromachi theriaca uocari cœperit. At uerò hæc nostra antidotus, de qua in præsentia sermo habetur, aduersatur prauis uitiatisq; humoribus. Aurea uulgò dicitur, ab auro quod ingreditur eius compositionem: cognominatur itidem Alexandrina, ab urbe insigni Alexandria, ubi confecta est, eo sanè tempore studia bonarum literarum florebant, atque à Ioanne Grammatico, & Simplicio, reliquisq; philosophis excolebantur. Hæc sanè antidotus multa præsidia promittit: capitis dolorem sedat, oculorum lacrymas sistit, dolores dentium leuat, prodest morbo comitiali, insania liberat, omnibus affectibus capitis medetur, tabidis auxiliatur, sanguinis uomitum cohibet, paralysim medicatur, laterum uiscerumq; morbos depellit, calculos comminuit, urinæ stillicidio, & difficultati magno est usui, confert ad uteri affectus, ad febres tum tertianas tum quartanas, ad apoplexias, ad epilepsias. Mira profectò sunt, quæ pollicetur huiusmodi antidotus: sed utrum recipere poßit, quæ pollicetur, decem capita sunt consideranda à nobis, ne reliquæ antidoti in posterum nobis poßint imponere. his enim exploratis, facilis erit gradus ad alias omnes dijudicandas. In primis scopus qualis est ipsius antidoti est cognoscendus:

dus: deinde perpendendum utrum ea ex quibus componitur antidotus, commoda & utilia ſint ad illum ſcopum: deinde facultates omnium medicamentorũ, ex quibus conſurgit, ſunt ad artificis ſtateram perpendendæ: deinde deligenda ſunt medicamenta & contemplanda, quæ feliciter commiſceri poſſunt, ut harmonia antidoti belliſsimè conſtet: deinde conferendæ ſunt rationes ponderum & proportionum, utrum caſu & ſine cauſa, menſura ſeruata ſit, an arte & ratione: deinde ex huiuſmodi commixtione inueſtigandum eſt forma ne naturalis an ſimilis naturali conſurgat: deinde ſcrutandum eſt, quomodo medicamenta quando miſcentur, fermententur, & quot ſunt genera fermentationis, & quid eſt fermentatio: deinde quomodo ſimplicia, hoc eſt herbæ præparantur, id eſt, quæ erit proportio humidorum corporum & ſiccorum, id eſt, medicamentorum, ubi ſeſe offerent nobis innumerabilia penè errata pharmacopolarum: deinde utrum doſis propoſita ab hoc authore ſemper ſeruanda eſt. Erit ad extremum ſtatuendum utrum hæc antidotus, quæ ex tot diſsimilibus rebus componitur, poſsit ſtare promiſsis. Scopus itaq; , ut ſingula capita paucis uerbis amplectar, huiuſce antidoti eſt, ut capitis morbum ante omnia oppugnet, & oppugnabit quidem, ni fallor, quoniam uera eſt antidotus, cuius principalis ſcopus, id eſt, operatio nunquam impeditur. Cæterùm omne medicamentum componitur, ſumpta ſemper indicatione à morbo, quem depellendum aggredimur. Cùm ergo in præſentia capitis morbus, & quidem diuturnus curatur, uериſimile eſt caput laborare frigida intemperie, unde multa recrementa affluant neceſſe eſt, quoniã actiones naturales ſunt infirmæ, id eſt diminutæ. In primis
igitur

igitur exhaurire recrementa operæpretium est, quò facilius caput mala temperie liberetur. Ergo prius perpurgato corpore, si purgatione erit opus, rebus quæ habeant concoquendi facultatem uti proderit, non ijs quæ euacuent, id est, educant excrementa. Vim autem concoquendi obtinent, quæ non transgrediuntur secundum ordinem caloris, qualis crocus, myrrha, bdellium, styrax. Quare crassa recrementa attenuabis, tenacia detergentur, lenta incidentur: detergunt amara, incidunt sicca calidáue tertij ordinis & tenuium partium. Vt primùm incideris, dabis operam, ut difflentur: id tibi præstabunt ea quæ sunt moderatè calida, ut myrrha. Verùm enimuero quia aßiduus ille usus rerum calidarum & siccarum sæpe adigere potest ad uigilias maximas; ideo admiscere frigida perutile erit, qualia sunt illa, quæ somnum cõciliant, in quorum albo est opium, id quod exemplo Antonini imperatoris facilè cognosci potest, qui ab assumpta theriaca, etiam iura dando populis, non leui somno corripiebatur, propterea quòd commixtum erat opium. quare sine opio rursus sibi parari iußit, ex quo postea factum est, ut somnum captare nequiuerit. Itaq; suæ saluti & commodis corporis consulens, repetendum opium & recipiendum in theriacam uoluit, indeq; somnum cepit, quemadmodum commemorat Galenus in libello de antidotis. Quantum ad autoris scopum attinet, hoc unum apud omnes constat ad frigidos capitis affectus hanc medicinam fuisse confectam, unde & uulgare de ipsa circunfertur, Aurea quando datur caput à languore leuatur. Sed quoniam antidotus est, et antidoti (ut docuimus in præcidenti lectione) non habẽt popularem & festinatam compositionem, sed eo artificio

confici

confici solent, ut dum membro uni consulunt exquisitissimè obseruent, ne prorsus ullum impedimentum uel in ipso membro genitũ, uel aliunde transmissum suo consilio possit obstare. Vnde necessarium est, & magnum numerum simplicium in compositione adaugeri, & recõditam quandam artem tam diuersorum commixtioni adhiberi, quæ omnia ita se habere manifestissimè in hac Aurea antidoto singulari distinctoq; exemplo ostendemus. Deliberans igitur autor antidoti ad frigidos capitis affectus medicamentum componere, atq; optimè cognoscens omnem componendi rationem ad morborum naturã, quos depelli oportet, esse referendã, primò contemplari cœpit, quænam esset frigidorum morborum natura, qui tandiu tamq; pertinaciter membro inhærerent: facileq; deprehendit aliunde id euenire non posse, nisi quòd mala intemperies frigida membri essentiam substantiamq; inuasisset: neq; enim solus humorum affluxus sanum alioqui membrum tandiu torqueret, imò tẽporis successu, uel natura, uel ars, uel utraq; simul materiam concoxisset, & excrementa expulisset ac membrum corroborasset, sicut quotidie fieri uidemus in omnibus morbis, substantiali membri temperatura adhuc permanente. Ergo hîc duo uidit autor, quæ necessariò se inuicem consequuntur: primum cerebri temperaturam ad præter naturalem frigiditatem esse collapsum: secundum humoris frigidi redundantiam, quæ semper membri frigiditatem & infelicem imperfectamq; concoctionem sequitur. Hæc duo cùm animaduertisset & tanquam scopos sibi proposuisset, ad hos potissimùm cœpit dirigere materiam compositionis: & cùm scirent quotiescunq; coniungitur præsentia humoris cum intemperie in essentia membri,

bri, non solùm remouendam intemperiem, sed etiam materiam defluxam uel ibi genitam esse euacuandam. Pro euacuatione igitur materiæ, quæ procul dubio frigida est & pituitosa, uertitur ad communes intẽtiones, ad quas uerti solent & debent qui pituitosam materiã euacuare proposuerunt. Sunt autẽ illæ numero quatuor: cõcoctio, incisio, abstersio, apertio. hîc autem concoctionem intelligo propriè dictam, ut omnes medici & philosophi recta sentiẽtes intellexere, & non illam metaphoricam, & per similitudinem, quam plures aberrantes medici conceperunt. Coctio autem propriè dicta, ut definitur ab Arist. quarto meteororum, est perfectio à naturali & proprio calore in paßiuis contraiacentibus, id est, in materia concoquenda. Medici igitur in hoc sicut in reliquis omnibus naturam imitantur: natura autem quemcunq; redundantem humorẽ in corpore animalis inuenerit, nisi ita putrens extraneusq; fuerit, ut nullo modo coctionem recipiat, semper ante expulsionem coctionem tentat, ut per huiusmodi coctionem, quicquid in materia utile fuerit, totum id concoctum pro alimento seruetur, reliquum uerò inutile excrementosumq; depellatur. Inconsultè enim & imperitè ageret natura, si cùm materia adhuc cruda est, siue in uenis, siue in alia parte corporis cum sanguine uel cũ laudabili humore permista, quæreret eam nulla facta separatione expellere & euacuare. Ergo & medicus arte expulsurus materiam hanc ipsam, coctionem quam diximus, prius tentat: nam incidere, craßefacere, attenuare, abstergere non est aliquo pacto concoquere, ut imperiti putant, sed materiam præparare, siue ad coctionem, siue ad expulsionem, & qui huiusmodi actus coctiones appellant,

non possunt ob imbecillitatem intellectus operationes naturæ discernere. Ad propositum igitur redeuntes, dicimus autorem huius antidoti euacuaturum pituitam quatuor cogitasse, coctionem, incisionem, abstersionem, apertionem. Ac primò quidem coctionem, ut separetur quod utile est ab excrementoso. incisionem, ut quæ crassa materia est, & ideo coctioni expulsioniq; inepta, attenuetur & ad minima diuidatur, atque hac ipsa eadem ratione etiam abstersio conuenit, scilicet ut materia illita & suo lentore membris impacta commodè uel concoqui uel educi queat. Quomodo autem, ubi facta concoctio sit,& excrementum quantum in se est fuerit excretioni paratum, euacuatio facilis consequetur, nisi uiæ præparentur, & aperiantur, per quas aptè poßit excerni. Neque enim aliud admonebat Hippocrates in Aphorismo, Corpora ubi purgare uolueris, oportet prius fluida facere, quàm huiusmodi uiarum præparationem. Aperiendæ igitur sunt uiæ, quod erat autoris nostri quartum consilium. Sed quibus medicinis adiuuatur concoctio? profectò (ut bene ostenditur lib. v. simplicium) cum his quæ non excedunt primum aut ad summum gradum secundum caliditatis, & cum calore humiditatem habuerint tēperatam, ita ut licet excedant calorem innatum, uel altero gradu, eidem tamen calori aßimiletur, neq; aduersetur, sed potius adiuuet ipsum imbecillum: tale est chamæmelum, althæa, malua, crocus. & si aliquæ medicinæ humiditatem non habuerint, & in earum substantia sit lētor & uiscididitas, huiuscemodi uisciditas humiditatis calorem supplebit, scilicet ne calor diffletur, aut per halitum discutiatur, & in seipso contentus augeat concoctionem:

talis

talis est myrrha, bdellium, styrax, & reliqua huiusmodi, quæ præcipuè conueniunt concoctioni materiæ crassæ, et pituitosæ. Incisioni autem idonea sunt (ut toties diximus) quæ tenuißimæ sunt substantiæ cum caliditate, & siccitate tertij gradus: tenuitas enim ad incisionem primò & per se necessaria est, nam nec incidere aliquid potest, nisi penetret, nec penetrare nisi tenuis sit substantiæ: & ideo calidũ adiuuat quidẽ ad incisionẽ, & penetrationẽ, sed non est necessarium, nam & multa frigida ualidißimè penetrãt & incidunt, ob hoc tantùm quia tenuis substantiæ sunt, ut acetum & succus limonum. Abstersioni uerò simili modo etiam conueniunt quæ tenuis siccæq; substantiæ sunt: si enim abstergere debent, oportet ut quadantenus penetrẽt; longè tamen minor tenuitas requiritur abstersioni quàm incisioni: nam quæ incidunt, totum corpus penetrare oportet, ita ut prorsus partium fiat separatio, & solutio continui: secus uerò faciendum in abstersione, sufficit enim ut quod abstergere debet, primam tantùm superficiem pertranseat, & inde sordes illitas uel impactas exiccet. quod non faciet, si statim totum corpus penetret & incidat, sed potius si parti abstergendæ adhæserit. Quod aduertentes fulones in sapone conficiendo cineres & succos herbarum abstergentium olei lentore coërcent, scilicet ne nimia subtilitate pertranseant, & potius incidant quàm abstergant. Ergo tenuitas abstergentium debet esse moderata, præcipuè si fuerit adiuncta caliditati: nullum enim habet frænum tenuitas substantiæ coniuncta calori. Ideo omnia amara quæ calida sunt, abstergunt, quoniam fundantur in substantia terrestri crassa, ita ut nec caliditas sua, nec siccitas poßint ad profundum penetrare, & diui-

dere

dere aut incidere, sed coguntur inhærere, ubi transiuerint superficiem corporis abstergendi, non ita autem euenit tenuibus medicamentis, quorum tenuitati frigiditas copulatur: ubi enim talia corpori animalis applicantur, quãtum habent in tenuitate substantiæ ut profundißimè penetrent, tantum ab innato calore repelluntur frigidam substantiam abhorrente: & inde est quòd talia possunt & incidere, et abstergere, abstergunt quidem ubi occurrunt membro animalis uiuo & repellenti substantiam frigidam, quæ cogitur adhærere & abstergere: incidunt uerò ubi occurrunt inanimatæ substantiæ, quæ non resistit. Et inde est quòd succus limonum occurrens humori pituitoso incidet ipsum egregiè, imò ut aiunt, uim habet ferrum quoq; dissecandi: ubi uerò occurrit membro animalis uiuo, abstergit tantùm & non penetrat & incidit, sicut piper & reliqua tenuia calida. Acetum tamen magis incidit, quàm abstergat, & hoc bene habet secundum rationem dictam, nanq; in aceto est aliqua substantia calida adiuuans ad penetrationem & incisionem, ut autor est Galenus secundo simplicium. Et hæc satis de uiribus medicinarum concoquentium, incidentium, & abstergentium. Supererat quartum genus aperientium. primò igitur sciendum, quæ aperiunt necessariò calida esse debere, nam calidi est aperire, frigidi constipare. Sed cùm aperientibus utamur, ut meatus clausos cõstipatosq; reseremus, meatusq; ipsi duabus rationibus constipari queant uel qualitate quapiã adueniente, quæ astringit, ut alumen, uel materia crassa aut uiscosa aut multa ductum eorum obturante, de prima hoc loco non intelligimus, sed de secunda. Hanc igitur obstructionem siue sit à uiscida, siue sit à crassa, siue à multa materia, non poterit

caliditas tenuis ſubſtantiæ, & uelociſsimi tranſitus aperire, nam talis potius incidet & uiam ſibi uiolentam faciet in materia obſtruente. Ergo indigebit caliditas aperiens, ſubſtantia terreſtri craſſa, quadantenus tamen à calore concoquente attenuata, ita ut penetret quidem, ſed tardè: & ea tarditate ſua innata caliditas attenuet, concoquat, diſcutiat materiam in loco obſtructo impactam, & adhærentem. Et ideo amara uim habent maximam propriamq; aperiendi, non tamen quælibet amara, ſed ea tantùm, quæ parum aut nihil habent de ſubſtantia terreſtri craſſa frigida aſtringente: talis enim ſubſtantia impedit tranſitũ apertioni neceſſariũ. Ideo quæ huiuſmodi ſunt, potius abſtergũt ob rationem paulò ſuprà dictam, ſicut abſinthij, rhabarbari aloëſq; ſubſtantia. Cuius rei ſignum eſt, quòd ſi talia infundantur, uel ſuccus eorum exprimatur, efficiuntur aperiendo quidem efficaciſsima, ſed corroborando parum idonea, ſcilicet quoniam partem frigidam terreſtrẽ aſtringentem ob infuſionem, uel expreſsionem amiſerunt, calidã uerò tenuem penetrantem amaram retinuerunt, quæ tamen ſubſtantia calida non ita tenuis eſt ut incidentium: eſt enim quod amarum facit, terreum aduſtum, non ſubtile igneum, ſicut eſt in incidentibus. Et hæc ſatis ſint pro quatuor conſilijs ad localem particularemq; euacuationẽ materiæ frigidæ in capite exiſtentis legitimè faciendam. Supereſt ut euacuato capite temperatura frigida emendetur: et quoniam ea frigiditas intenſa ac pertinax eſt, ut indicat longitudo morbi & curandi difficultas, & extremis morbis extrema remedia adhibenda ſunt; ideo calefacientia meritò applicabuntur, quæ ad tertium & quartum gradum accedant. Cùm uerò à tot intensè calidis cerebrum

brum etiam exiccetur, & inde uigiliæ ac tabes oriantur; ideo ut somni etiā ratio habeatur, uoluit autor admiscere huic medicamento opium & narcotica, quæ hunc ipsum usum habere in hoc medicamento & alijs consimilibus expreßè indicauit Gal. primo antidotorum Antonini exemplo, qui sublato à theriaca opio in maximas uigilias incidit. Hæc igitur quæ hactenus essentia sunt ad hanc antidotum rectè conficiendam, sufficerent, si nihil aliud exposceremus, nisi ut præsens capitis affectus tolleretur. Sed quoniam in tam artificiosa compositione non tantùm capitis curatio promittitur, sed etiam præseruatio; ideo aliorum quoque membrorum, non capitis tantùm ratio meritò habenda fuerat: ab illis enim perpetuò exhalāt uapores, fouentq; mirum in modum omnes capitis affectus. Ergo & reliqua membra spectare oportebat, ut singula proprios actus ritè exercerent, & collecta excrementa ad regiones magis congruas quàm ad caput depellerent. Ergo in stomacho & hepate, quæ sunt prima instrumenta naturalia, tres potißimum uirtutes erant corroborandæ, quæ concoquit, quæ retinet, quæ excernit alimenta: ubi enim hæc rectè fient, etiam congrua attractio consequetur.
Concoctionem fieri cum moderatè calidis, iam didicistis. Retentio fit cum rebus astringentibus: tales oportere esse sapore acerbo aut austero, substātia terrestri frigida crassa in simplicium methodo ostensum est. Excretio iuuatur plurimis quidem alijs instrumentis, sed non parum abstergentibus, & mordicantibus, ut secundo & tertio de facultat. naturalibus. An hæc omnia rectè peracta sint, in simplicium ingredientium explicatione apparebit. Cæterùm in uenis quoque, renibus, uesica, utero, splene, muscu

lis, cute, & intermedijs uacuitatibus quotidie aggregãtur excrementa, quæ nisi sedulò educantur, molem effatu dignam successu temporis contrahunt: unde postea plurimæ oriuntur ægritudines. Ergo ad uenas quidem purgandas diuretica propiè dicta conueniunt, quæ sunt calida, & sicca in tertio, ut ex meth. simp. colligitur. Illa. n. (ut ibi docetur) à sanguine excrementum sua incisione eliquant & separant, & ad renes deducunt. Sed ad renes & uesicam purgandam conueniunt diuretica impropriè dicta, uidelicet quæ substantia humida, liquore tenue & facilè penetrãte, & post penetrationem efficaciter abluẽte & abstergente, sicut est uinum album tenue & decoctum seminum althææ, cucumeris, melopeponum, capillorum ueneris, & aliorum huiusmodi: quæ omnia in simpl. methodo diligentißimè ostensa sunt. Vtero expurgando eadem penè conueniunt, quæ ad urinam propriè ciendam diximus, nisi quòd longè præstant quæ quadantenus amara odorataq; fuerint, quoniam amaritudine sua uias obstructas potentius aperiunt, & odore corroborant spiritum & languidum calorem reuocant: nec multum dißimilia lieni conueniunt. Musculos autem, & medias uacuitates expurgant quæ tenuißimæ substantiæ sunt, calida & aperientia. & hæc omnia qualia esse oportet, iam satis ostendimus. Verùm ut exactißima sit hæc antidotus, non membrorum tãtùm naturalium & capitis ratio fuerat habenda, sed etiam cordis: à corde enim spiritus uitalis & calor naturalis per singulas quasque partes perpetuò diffunditur. unde eo deficiente, uel malè affecto necesse est omnes corporis partes aut deficere, aut malè habere. Cordi ergo prouidendũ fuerat tum cum odoratis spiritum & calorem recreantibus,

tum cum his, quæ à forma specifica operantur. Nunquid igitur hæc omnia sint ab autore diligentissimè obseruata in explicatione simplicium ingredietium proximè uidebitur, quod erit tertiũ caput à principio propositum. Et ut breuitati studeamus, neque bis idem frustrà repetatur, non describemus totam antidotum continuato sermone, sed singula simplicia seriatim recensebimus eodem ordine, quo posita sunt: & ubi discrepabit descriptio modernorũ à Græca & antiqua, notabimus & admonebimus. Asarum est calidum, & siccum usque ad tertium gradum, habet tenuitatẽ substantiæ, habet saporem acrẽ, qui acris sapor apud modernos dicitur garbo: sed ego intelligo acutũ et pũgitiuum, ut gingiber & piper, sic habet asarum acrimoniam, sicut piper: est odore iucundo, habet præterea amaritudinem quæ fundatur in terrestri substantia crassa. Ex iucundo odore sequitur bona concoctio substantiæ igneæ: ex acrimonia saporis sequitur notabile dominium caloris in substantia tenui: ex amaritudine sequitur crassitudo substantiæ terrestris. Ergo Asarum, quod simplex appellatur, non est absolutè simplex, sed habet diuersitatem substantiæ, tenuem scilicet & concoctam, calidam igneam, ut notatur à sapore & odore, ita tamen ut sapor indicet caliditatem & tenuitatem substantiæ principaliter, odor uerò indicet perfectam concoctionem. Ergo ex his qualitatibus primis & secundis sequuntur tertiæ & quartæ. Tertiæ sunt, quòd abstergat asarum ratione suæ amaritudinis, quòd astringat ratione suæ substantiæ crassæ terrestris, quòd incidat ratione suæ acrimoniæ caliditatis ad tertium gradum & tenuitatis substantiæ. Quantum ad quartas uirtutes, quòd corroboret stomachum, quia

astringit & abstergit: quòd aperiat obstructiones hepatis, quia abstergit & incidit: quòd prouocet urinam, quoniam incidat & calidum sit usq; ad tertium gradum: quòd prouocet mẽstrua, quoniam est amari saporis, crassæ substantiæ, & aperiendi facultate pollens. De opobalsamo. Succus balsami tenuißimarum partium est, & ob multam tenuitatem substantiæ decipit medicos, qui propterea credunt ipsum eße calidißimum, quoniam re uera multum calefacit & exiccat. Sed hoc non facit ratione suarũ qualitatum sed ratione substantiæ, quoniam tenuißimus: sicut etiam facit acetum, quod quidem maximè refrigerat, non quòd frigidißimum sit, neq; enim excedit primum gradum frigiditatis, sed quoniam tenuißimæ substantiæ est, multũ penetrans, & propterea multum refrigerans, & hoc admonuit Galenus cum alibi sæpe, tum undecimo simplicium cap. de castoreo. & hæc de succo balsami. Lignum uerò ipsius, quod appellatur xylobalsamum, & fructus qui appellatur carpobalsamum, recedunt à succo in tenuitate substantiæ: fructus tamẽ uel carpobalsamum magis abstergit & minus exiccat, & coctioni magis idoneum est. Ideo tußientibus, catarrhis, epilepsiæ, uertigini magis cõfert: quibus omnibus in hac antidoto indigemus. Bene igitur hoc loco ponitur ab autore. Hyoscyamus, seu ut moderni, iusquiamus albus, id est, qui albo flore constat, eligendus (nam reliqui duo niger inquam & flauus, uenena sunt) frigidus in tertio. Vbi sciendum quæ in tertio & quarto frigida sunt, sed præcipuè in quarto potius exiccare quàm humectare, & ratio est dicta à Galeno IIII. de simpl. med. cap. II. quoniam scilicet frigidißimum excedens exhaurit humidum comprimendo, & diuellit continuum.

nuum. Contingit tamen quandoq; humectare non per se, sed per accidens uel per aliud, scilicet aut propter plurimam humiditatem, id est, humorem aliquem crudum substantiæ frigidæ adhærentem, uel propter extinctionem caloris, ad quam potest sequi humiditas, uel quia ibi non est caloris præsentia exiccans, uel quia excrementosa humiditas augetur ex cruditate. Propterea Galenus primo de temperaturis in principio ait, Opium refrigerare & exiccare: & in VII. & VIII. de simplicibus, tam de papauere quàm de hyoscyamo loquens, gradum quidem ponit in refrigerando tertium, & quartum, in humectando uerò nullum. Garyophyllum, ut gustus ostendit, & Paulus etiam attestatur, calidum & siccum in tertio est, & ex tribus substantijs diuersis constat, una insigniori calida et tenui, quod acrimonia demonstrat: & alia calida & illa quidem, sed crassa terrea à calore quadantenus extenuata, quod ostendit amaritudo: habet & tertiã craßam terrestremq;, quam non euicit calor, & hoc indicatur à sapore astringente. Si igitur Garyophyllum gustaueritis, apertè hos tres sapores deprehendetis: acrem primò adurentem linguam, amarum, & astringentem. Ex quibus sequitur per methodum uobis propositam, conuenire stomacho & hepati propter suam astrictionem & amaritudinem: aperire quæ sunt aperienda, propter amaritudinem & craßitudinem substantiæ: incidere propter caliditatẽ & tenuitatẽ. Est etiam illi sapor iucundus, ex quo elicere potestis ex methodo uim quoq; illi ineße spiritus recreandi, & consequenter cerebro & cordi consulendi. Et quoniam in omnibus suis substantijs dominatur siccitas, habetis ipsum conferre neruis & oßibus et omnibus mem-

bris, in quibus abundat excrementum. Opium propter multam frigiditatem, quam habet in quarto gradu, à tota ſubſtantia rebellis eſt calori naturali, ſpiritibus tam animalibus quàm uitalibus, quàm etiam naturalibus, ſi naturales ſunt, prout re uera ſunt. Quo fundamento poſito relinquitur in opio uim eſſe mortificandi, ſtupefaciendi omnem ſenſum, ſiſtendi ac retinendi omnem fluxum, craſſefaciendi atq; (ut uno uerbo dicamus) impediendi omnem motum facultatum animæ, & inducendi quietem: dat enim uiam et aditum ad mortem obeundam. Myrrha habet quidem in ſe plurimam amaritudinem, cuius ratione plurimum abſtergere deberet, ſed ita moderatur abſterſio ab emplaſtica ſubſtantia, qua plurimum redundat, ut abſtergat abſq; ulla mordicatione: propterea & ocularibus, & arteriacis medicamentis adhibetur, & ad omnia quæ abſtergi & exiccari debent ſine mordicatione. Cyperi radix, quem angularem iuncum uocãt, inſignem in ſe habet ſiccitatem: quod quidem ita eſſe ſiquis eius effigiem contemplabitur, ex ſolo intuitu facilè deprehendet: caliditatem uerò habet moderatam, ut primum gradum non pertranſeat. Ex eius uerò guſtu deprehenditur, non multum adſtringente, neq; amaro, habere tenuitatem ſubſtantiæ cum leui tamen aſtrictione, quoniam & leniter aſtringit guſtum: ſed aſtrictio leuis, ut toties didiciſtis, cùm tenui ſubſtantiæ adiungitur, non impedit tranſitum medicinæ, ſed potius adiuuat. Ex his igitur colligitur ex methodo, quid poßit in tertijs, & quartis uirtutibus: exiccat enim ualidißimè quantum ad tertias attinet, & abſtergit ſine mordicatione: quantum uerò ad quartas, ulcera glutinat, calculos frangit, urinã & menſtrua prouocat & reliqua huiuſmodi, quæ ex pri-

mis & secundis suis facultatibus facilè elicere potestis, si methodum nostram de simplicibus rectè legistis, uel legetis. Cinnamomum, quod non habemus uerum sed caßia pro eo utimur, calidum & siccum est in tertio: in tenuitate uerò substantiæ quandam antonomasiam & excellentiam præ reliquis omnibus aromatibus habet. Sequitur ex hoc fundamento per methodum, ut maximè exiccet maximeq; calefaciat, longè etiam magis his, quæ parem habent tum caliditatem, tum siccitatem, scilicet ratione suæ tenuitatis. Ergo cùm ita tenue sit, & in eo gradu caliditatis, pollebit mirum in modum incidendi ui, & propter maximam uim exiccandi, maximè prohibebit putrefactionem.

Caßia, qua uice cinnamomi utimur, parem habet gradū in qualitatibus primis cum cinnamomo, in substantia tamē craßior est, & gustāti diligenter gustu est manifestè astringenti. Ideo non tam facilè penetrat, ut cinnamomum, nec tam facilè exiccat: unam tamen habet facultatem cinnamomo præferendam, uidelicet quòd magis corroborat stomachum & membra naturalia: in reliquis omnibus longè inferior est. Iure igitur præcipitur à Galeno ut deficiēte cinnamomo, uice eius duplo caßiæ utamur. Folium malabathri ponitur à Galeno uiribus simile omnino nardo. Cùm ergo folio prorsus careamus, ne in re uana occupemur, ad nardum tutò transibimus. In nardo, idest spica, caliditas est moderata, ut gustanti facilè apparet, neq; enim linguam alterat gustantis ad sensibilem caliditatem, siccitas in secundo gradu, sapore quadantenus amaro cum acerbo uel austero: ex quo sequitur substantiam quoque illi adesse craßam & terrestrem à dominio, & ex his firmis & secundis suis qualitatibus colliguntur tertiæ &

quartæ.

quartæ. Tertiæ, quòd poteſt abſtergere ratione amaritudinis, quòd poteſt aſtringere ratione auſteritatis. Quartæ, quòd conuenit ſtomacho & hepati, ſed hepati longè magis, ratio quoniã ſtomachus tum indicatione ſumpta ab eius ſubſtãtia, quæ ſicca eſt, tũ à ſuis excrementis pituitoſis admodũ et humidis, indiget rebus ualde exiccantibus, ſicut eſt abſinthiũ & aloë: hepar uerò cùm neq; ſubſtantiã habeat ita ſiccã, ſed humidam potius, neq; ita redundet excrementis, nõ indiget tantùm exiccantibus. Conueniẽter ergo ſpica magis conueniet hepati, quàm ſtomacho: è conuerſo autem aloë & abſinthium magis ſtomacho quàm hepati. Habet præterea nardus odoris iucunditatẽ, qua uim habet ſpiritus recreandi, propterea & capiti & cordi conuenit. Zadura, quam nunc Zedoariam uocant, ut guſtanti apparet, procul dubio calida eſt, & ſicca in tertio: feruet enim guſtu, quod proprium illius gradus eſt, licet moderni in ſecundo tantùm gradu poſuerint, qui gradus non ſine ratione deprehendi poteſt, ut in fine v. de ſimp. med. & nos etiam in methodo noſtra tradidimus. Tenuiſsimæ ſubſtantiæ eſt, ut duo indicant, primum quòd guſtanti nulla apparet aſtrictio, ſecundum quòd uis eius & calor facilè penetrat ad profundum, & facilè etiam exhalat & diſſoluitur. Ex his apparet quòd in tertijs uirtutibus uim habeat incidendi: in quartis poſsit diſcutere omnem flatũ in quacunque parte fuerit, propterea utero maximè confert, colicis & diuturnis ſtomachi inflationibus confert, & omnino concoctionem adiuuat. Aiunt etiam conferre uenenatorum morſibus, quod ſi uerum eſt, uidendum facere ne id poſsit à caliditate ſua ueneni uim exterius euocante, ſicut & multa facere uidemus, an potius à qualitate oc-

culta & forma ſpecifica. Hac occaſione ducti noſtrarum ætatum medici, quòd ſcilicet uenenatorum morſibus prodeſſe zedoariam legerint, illa ad peſtilẽtes ſtatus paßim utuntur. Zingiber calidæ quidẽ ſubſtantiæ & feruentis, eſt non multò infra piper, ſed non ita apparet primo occurſu, ratione humoris cuiuſdam recrementitij, quo plurimum redundat, ueluti piper longum, ideo & utrunque teredinem ſentit. Quæ autem talia ſunt, ſicut tardius calefaciunt, ita ut ad actum ducta fuerint, pertinaciorem inducunt calorem, nec tam facilè exhalabilem, ſicut qui à tenui & ſicca ſubſtantia procedit: euenit enim illi quod flammæ à palcis excitatæ: qui uerò calor à re humida educitur talis eſt, qualis à lignis uiridibus: hinc calor naſturtij, ſinapis, thapſiæ, cantharidum pertinacißimus exurensq; eſt, quoniam in plurimo humore excrementitio fundatur. Calor igitur à zingibere pertinacius quidem hæret, non tamen ut naſturtij: ideo confert ſtomacho & coctionibus, & totum corpus calefacit. Cùm in corallo inſit uis exiccandi manifeſta, et aſtrictionem habeat, ut guſtanti patet, neq; in eo aliquod ſignum caliditatis appareat, neceſſariò ſequitur quòd ſit frigidus & ſiccus cum craſſa ſubſtantia, non multum tamen excedit primum gradum frigiditatis. Ergo in cauſa calida conueniet, ubi aſtrictione & corroboratione indigebimus, ut in æſtuanti ſtomacho, ſanguinem bilioſum reicientibus, dyſentericis. An uerò collo ſuſpenſum tam mira poßit efficere, ut ſcribitur, ad uerſus omnes ſtomachi affectus, ſyncopas, uermium & uteri præfocationes, alijs conſiderandum relinquo: de hoc enim uidi experientiam, ut etiam de ſuſpenſione pæoniæ, uidelicet nihil prorſus neque iuuare neque nocere: quamuis

uis Galenus tantum nobis persuadere conatus fuerit, se etiam testem aduocans de uirtute pæoniæ. In tragacantha nullam esse caliditatem insignem sensus ostendit, inest tamen illi uis exiccandi: à substantia autem uiscida & lēta, qua pollet, uim habet emplasticam non mediocrem, ex quibus qualitatibus sequitur posse obtundere acrimoniam, lenire quæ sunt aspera, & sistere omnem fluxum. Thuris quatuor partes in usu medicinæ ueniunt, ipsum gummi, cortex, lignum quod dendrolibanum Græci appellant, manna. Quantum ergo ad gummi attinet, sapore est moderatè amaro & subastringenti: ex quibus saporibus sequitur per rationem methodi calidum esse circa secundum gradum. Substantia uerò illi inest, ut sensui apparet, uiscida & emplastica, quæ indicat in eo dominari etiam partes äereas aqueis & terrestribus admixtas, non ergo transibit primum gradum siccitatis. Quibus stantibus sequitur ex methodo, ut ratione amaritudinis uim habeat abstergendi, ratione uerò subastrictionis paruæ uim modicè corroborandi & exiccandi, imò propter caliditatē secundi gradus lentorem substantiæ & moderatam exiccationem, non mediocriter concoquere potest materias crassas & coctioni rebelles, & obtundere etiam acrimoniam ratione emplasticæ substantiæ, si modò meministis quæ in methodo dicta sunt. Ergo ulcera sordida absterget, quoniam concoquit, & mediocriter exiccat: carne replebit, scilicet ulcera secundum dogma Galeni lib. III. therap. et quoniam sine mordacitate abstergit & exiccat, cicatricem quoque inducet. Et cùm sit seorsum tam multiplicis usus, sequitur ut uarijs rebus admixtum, uarias uires acquirat: nam si cum lacte miscetur sedatiuus dolorum efficitur, qui

mordicatiui appellantur ob acrimoniam humorum contin gentes, ut sciuistis in methodo dolorum à nobis tradita: si cum aceto & pice illinatur, asperitates cutis, uitiligines, & lepras sanat, ob maximam uim abstergendi, & exiccandi, & incidendi, quam ex aceto, & pice acquisiuit: ustiones præterea ignis & perniones frigore contractos cũ adipe porcino & anserino tollit, lenit enim & temperaturam siccam inductam ab excessu frigoris, uel caloris, nam humidum siccando siccitatem inducit, mollit & recreat, ac simul acrimoniam humorum sedat, & ulcus mundificat & incarnat: atq; ita prout uarijs admiscetur, uaria potest, quoniam in medio multarum uirtutum est constitutum. Et hæc sit uobis uia ex primis qualitatibus in medicamento repertis semper indagari tertias & quartas facultates, quarum ratione primæ & secundæ considerantur, hoc est circa qualitates & sapores. Cortex habet & ipse easdem cum gummi uires, longè tamen efficacius astringit: propterea in dysenterijs, & sputo sanguinis, & ubicunque astrictione indigemus, semper est præferendus.

Dendrolibanum uerò cùm ponatur calidum & siccum in tertio gradu, admirari debetis quomodo à Galeno dicatur purgare & replere posse ulcera oculorum: si enim indicatio curandi sumatur à natura membri, oculus (ut ipse met Galenus asserit) humidus est & aqueus & ualde sensibilis, ideo non illi conueniunt calida & sicca in tertio tum quia nimis calefaciunt & exiccant, tum quia mordicant: quæ autem nimis exiccant uel mordicant, poterunt quidem fortasse ulceribus ualde sordidis etiam oculorum conuenire, replere autem & carnem generare nullo modo poterunt, si modo uera sunt principia, quæ etiam Gale-

nus

nus ipse ponit in III. methodi. Est etiam suspicio, ne hoc loco sibi id Galenus comminiscatur: cùm enim medicamentorum uires semper ex Dioscoride referat, ut patet mediocriter exercitato, & hoc tantùm addat ut ad methodum cogat deducere quæcunq; Dioscorides indistinctè protulit, hic dendrolibano apertè tribuit quæ Dioscorides non dendrolibano, sed ipsi thuri aßignauit, ita ut etiam ijsdem uerbis utatur ad dendrolibanum translatis, quæ de thure dixit Dioscorides. Si igitur dissentire à Dioscoride uolebat, aßignanda erat aliqua ratio, & contra Dioscoridem disputandum, ut alibi facere non ueretur. Sed hoc satis sit tetigisse, ut uos quoq; animaduertatis. Mannam asserũt chondros seu granula quædam thuris esse, quæ cùm affertur thus, ex collisione & attritu separantur permixta ex cortice & gummi, ideo & utriusq; facultatem poßidet. Si saluiam diligenter gustaueris, percipies primò moderatam quandam astrictionem, postea acrimoniam, quæ tamen nõ accedit ad hoc ut planè mordicet linguam, sicut origanũ, serpyllũ, nepeta, et reliqua huiusmodi: at si diutius sub lingua continueritis, tunc astrictio non mediocris occurret. Ex his patet calidam esse saluiam uel in fine secundi gradus uel in principio tertij, si modo memineris quæ in methodo nostra simplicium, & V. de simplicibus dicta sunt, siccam uerò in tertio completo. Patet præterea ex substantia duplici constare, altera tenui calida, ut testatur acrimonia, altera crassa terrestri frigida, ut indicat astrictio. Ergo calida substantia tenuis adiuuabit ut penetret ad profundum, frigida terrestris exiccabit, astringet, corroborabit. Tota igitur substantia pota uel illita mirè ualet ad fluxus omnes præcipuè sanguinis sistendos, &

membra

membra firmanda. Ideo ad continendos fœtus utilißime comeditur ante cibum, & ad hos qui ex alto ceciderũt, aut flagellis uel fustibus cæsi fuerint, efficacißima est, tußibus prodest, catarrhos sistit, & ulcera maligna ac fistulas exiccat purgat & sanat. Si uerò decoquatur, retinet quidem decoctum exhauritq; à saluia partes omnes tenues ac calidas, multas uerò terrestres crassas ac frigidas derelinquit, quas non potest excoquere. Ideo bibitum hoc decoctum urinis & mensibus prouocandis mirum in modum confert, nec minori utilitate ad capillos tingendos illinitur, scilicet quoniam sua caliditate & siccitate absumit quicquid in pilo esse pituitosi, & eundem sua ui astringente densat, firmat, robustioremq; reddit, ne tam facilè pituitosa excrementa recipiat: imò etiam putredinem prohibet, quæ non leuis causa est ut cani oriantur. quibus scopis & succus nucum & garyophyllum ad hunc ipsum usum adhibentur, utrunque enim istorum hac ipsa ratione capillos tingunt. Hac uia si processeritis, ex primo gustu medicinarum reliquas omnes uirtutes deprehendetis, neq; unquam uos fallet hæc methodus, nisi uos gustantes decipiamini. Meu radices, quibus utimur, gustãti acerrimæ sese offerunt, non statim tamen, sed ubi aliquantulum easdente contriueris: & hoc euenit ob plurimam earum humiditatem excrementitiam. Propterea si comedantur uirides & recentes capiti admodum sunt infensæ ob multitudinem acrium uaporum ascendentium: quod uitium arefactæ maxima ex parte amittunt. Quantum ad sapores attinet, nullum ferè propter solam acredinem in hac radice percipies. ergo fatendum illam tenuis esse substantiæ, calidæ igneæ, cum qua nonnihil aqueæ quoque excrementitiæ admiscetur.

tur. Non mirum igitur si talis existens uesicæ & renum obstructiones aperiat, & urinæ difficultatibus pro sit tam intrò sumpta, quàm exterius illita, ac tantundem flatus ubicunque existentes excutiat, atque eadem ratione menses educat.

*

Finis primæ Centuriæ Consultationum medicinalium Ioannis Baptistæ Montani medici Veronensis.

